PAULI CORTESII PROTONOTARII APOSTOLICI IN LIBROS DE CARDINALATU AD...

Paolo Cortesi, Raffaele Maffei

Digitized by Google

B 17
2
36
BIBLIOTECA NAZIONALE
CENTRALE - FIRENZE

Digitized by Google

Palestine

Digitized by Google

Google

Digitized by Google

[illegible] by Google

B° 17. 2. 36.

TABVLA SVPER LIBROS TRES DE CARDINALATV PAVLI CORTESII PROTONOTARII APOSTOLICI AD IVLIVM SECVNDVM PONT: MAX. IN LIBRO PRIMO CAPITVLVM PRIMVM.

DE VIRTVTIBVS MORALIBVS IN LIBRO PRIMO ETHICO ET CONTEMPLATIVO.

De Prudentia
Qđ Princeps nõ ſũt naturaliter Principes ſine prudẽtia
De partibus prudentiæ
De uitiis oppoſitis prudentiæ
De Iuſtitia.
De diſtributiua &cõmutatiua
De Fortitudine.
Quomõ & aduerſus quos Ecclefia debet ſuſcipere Bellũ.
De uario Bellorum genere ſuſcipiendo.
De Temperantia
De Liberalitate
Quomodo dandum ſit.
De uario dandi modo.
De Auaritia.
De multiplici genere auaritię
De Prodigalitate
De Magnificentia
De Magnanimitate
De Magnanimo
De uitiis oppoſitis.
De Manſuetudine
Qui ſũt mãſueti &erga quos
De Ira
De uario genere iraſcendi.
De Affabilitate.
Quomodo Cardinales debent eſſe affabiles.
De ueritate &uitiis oppoſitis
De Ludo & Ioco.

CAPITVLVM .II. DE SCIENTIA CAD.

Qđ ſcientia pertinet ad Cardinales ratione principatus
Qđ ſciẽtia pertinet ad Car. ratiõe cõſuetudinis antiquoꝝ
Qđ ſcientia pertinet ad Cardinales ratione gloriæ.
Qđ ſcientia pertinet ad Cardinales ratione delectationis
Qđ ſciẽtia pertinet ad Cardinales ratione diuturnitatis.
Qđ ſciẽtia pertinet ad Cardinales ratione perfectionis.

B².17.2.36.

CAPITVLVM .III. DE RHETORICA

Diuiſio Rhetoricæ
Q đ in genere liberatiuo diuiditur genera bonorum
Quæ ſunt, quæ pertinet ad bona exteriora
De uectigaliis
De pace
De cuſtodia urbium
De uictu quotidiano
De ſanctione legum
De nobilitate & ſimilibus
Diuiſio bonorum interiorum
De genere dimoſtratiuo.
De uirtutum genere
De genere iudiciali
De iuſtitia & iniuſtitia.

CAPITVLVM .IIII. CONTRA DIVINATIONEM ASTROLOGICAM

Q đ diuinatio rationibus refellitur.
Q đ diuinatio non poteſt fieri ex his quæ perueniunt ex libero arbitrio
Q đ diuinatio non poteſt fieri ex his quæ ſunt, a fortuna & caſu
Q đ Aſtrologi falluntur in puncto natiuitatis.
Contra eos qui dicunt paruam eſſe differentiam in tantillo temporis puncto.
Ratio quare omnes Aſtrologi ſunt pauperes
Q đ Aſtrologi non poſſunt habere notitiam uirtutum particularium coeleſtium.
Q đ Aſtrologi non poſſunt cognoſcere minimam partem Stellarum.
Prudentia contra diuinationem.

CAPITVLVM . V . DE PHILOSOPHIA.

Compendium Philoſophiæ
De Phiſicis
De Coelo & Mundo.
Meteora.
Mineralia
De Anima
De Metaphyſicis.

CAPITVLVM .VI. DE IVRE CANICO.

Compendium iuri Canonici.
Differentia inter Theologum & Canoniſtam.

Digitized by Google

CAPITVLVM.VII.DE CARDI. QVI ALI QVID SCRIPTI RELIQVERVNT

Catalogus eorum Cardinaliũ qui compoſuerunt libros
Q đ Cardinales qui compoſuerunt libros, q sunt mortui, numerantur .LXXV.

CAPITVLVM.VIII.De MISSA:

De miſſa cum expoſitione:

TABVLA SVPER LIBRVM SECVNDVꝫ DE CARDINALATV PAVLI CORTESII PROTONOTARII APOSTOLICI.

CAPITVLVM PRIMũ DE REDDITIBVS CARDINALIVM.

Diuiſio diuitiarum.
Q uare eſt inuenta pecunia
Q đ redditus Card. debent eſſe in pecunia numerata:
R atiōes .20. probãte q̧ redditus Car debẽt eſſe ęquales
Q uare Car.debẽt eſſe diuites
& đ numero cõgruo Cardi.
R ationes probãtes q̧ redditus Cardinaliũ debẽt collocari monaſteriis Monachoꝝ.
De bonis,puenietibus ex ęqualitate redditũum Cardinaliũ
Q đ non ſunt danda ſalaria Cardinalibus legatis
Q đ Cardinales abſentes debent participare pro medietate

CAPITVLVM .II. DE DOMO.

De ſitu collocandæ domus Cardinalis in urbe
Vtrum domus debeat eſſe in frequentia an remota
de ratione aſpectus coeli.
de ratione uentorum
deſcriptio totius domus per membra
de duplici ornamẽtorum genere extrinſeco &intrinſeco
Q uare domus Cardinalis debeat eſſe ſumptuoſa
Q đ ornamẽta iteriora pictura cõſtare debẽt.

De modo particulari pingen-
dorum omnium membro-
rum.

CAPITVLVM. III. DE FAMILIA CADINALIS.

Q đ ſequendus eſt modus
naturæ in adminiſtrauda fa
milia.
Differentie Acuropeoꝝ ſer-
uientiũ in curia per genus.
Diuiſio nobilitatis ſeruientiũ
Ratiões probãtes, ꝙ familia
res ſũt meliores docti q̃ alii
De numero familiarium.
Q đ danda ſunt ſalaria ſer-
uientibus.
Q uãtũ ſalariũ ſit cuiq; dãdũ
Q uomõ ſunt danda benefi-
cia eccleſiaſtica familiaribus
De directione familiæ.
De obedientia familiæ

CAPITVLVM. IIII. DE AMICITIA.

Q uare Cardinales debent
habere amicos
De triplici amicitia
Q ualis debet eſſe amicitia.
De amicitia utili.
De amicitia delectabili.
De amicitia uirtutis
De comparatione amicitiaꝝ:
De duratione amicitiæ.
De uarietate amicorum
Q ui debent magis amari
In qua amicitia ſunt maiores
querelæ
De recompenſatione inter in
feriores & ſuperiores.
Q uare Cardinales debent
amare uirtuoſos
De conuerſatione cũ amicis.

CAPITVLVM. V. DE VICTV QVOTIVIANO

Q đ delectationes tactus &
guſtus ſunt fortiores
De inanitione & repletione
De uarietate habitus corporei
Q ui magis ferunt inediam,
& qui minus
Vtrum ſi ſemel ĩn die ædẽ-
dum
Q uomodo ſit diuidenda epu
latio
Vtrum debeat eſſe cęna prã
dio maior
Q đ Cardinales debent ma-
gis cænare q̃ prandere;

Q đ epulatio eſt diuidenda ſecundum ſtudia & negotia
De ueneno cauendo in cibo
De triplici genere uenenorū.
De remediis uenenorum
Q đ debet legi ad menſam Cardinalium ſecundum quadripertitam uarietatem anni
Q đ æſtate debent legi quolibeta Theologorum
Q đ in autumno debent legi Poſtillę ſcripturę ſacrę ſecū dum quadripertitum ſenſū.
Q đ hyeme debent legi ſummæ caſuum conſcientiæ
Q đ in uere debent legi libri ſententiarum.

CAPITVLVM . VI DE REGIMINE SANITATIS

De ſomno & uigilia
De genere ueſtium quantum ad ſanitatem
De uarietate ueſtium.
De genere ueſtium ſecūdum quadripertita differentiam anni & ſecundum anni tempus.
De uarietate in panno, facto uel ī Italia, uel in Gallia
De uarietate panni ſecūdum habitū corporis
De uarietate ueſtium particularium ad ſtudia.
De modo tegendi capitis.
De utilioribus generibus ueſtium.
De exercitio.
De tempore exercitii
De cognitione temporis exercitii per urinam
De duplici exercitio
De quantitate exercitii ſecundum habitus corporeos
De uarietate ludi
De ludo pilæ ſecundum Galienum.
De equitatione.
De regimine Cardinalium itinerantium.
de regimine Cardinalium nauigantium.
de Balneis.
de Balneo ſimplicis aquæ.
de Balneo aquæ calidæ.
de Balneis naturalibus.
de Balneis Porretanis.
de Balneis Volaterranis.
de Balneis Senenſibus
de Balneis Viterbenſibus
de tempore utendi Balneis
de obſeruatione in Balneo.
Q ualis eſſe debeat Medicus Cardinalis.

Vtrum ſit eligendus Medicus practicus an Theoricus
Vtrum debeat eligi unus Medicus an plures.
De officio Medici

CAPITVLVM.VII.DE VITANDIS PASSIONIBVS

Q đ paſſio nocet corpori.
Quomodo nocet Gaudium.
Quomodo nocet Triſtitia.
Quomodo nocet Amor.
Quomodo nocet Odium
Quomodo nocet Ambitio
Quomodo nocet Metus
Quomodo nocet Spes.
Quomodo nocet Audacia.
Quomodo nocet Inuidia
Q đ muſica adhibenda eſt poſt epulas.
Vtrum muſica ſit utilis.
Q đ muſica eſt adhibenda delectationis morum & diſciplinæ cauſa
De muſica inſtrumentali
De inſtrumentorum genere moderno
De tripertito canendi genere
Quomodo moderni diuiſerunt canendi rationem
Qui in componendo hodie præſtant.

CAPITVLVM.VIII.DE AVDIENTIA

De uiis cognoſcendoꝝ hominũ ante actum audientiæ
De modo cognoſcēdi homines per paſſiones
De modo cognoſcēdi homines per mores
De modo cognoſcēdi homines per ætatem
De modo cognoſcēdi homines per nobilitatem
De modo cognoſcēdi homimines per litteraturam.
De modo cognoſcēdi homines per phyſionomiam
De mō cognoſcēdi homines ꝑ naturam coeli & regionũ.
Diffinitio audientiæ:
De triplici genere petitionis.
Quomodo ſit reſpondendũ petentibus.
Quomodo multi ſunt ſoliti reſpondere
De modo promittendi
Quibus rebus diſcedũt homines offenſi ab audientia
Q đ .ix. ſũt genera cõtēptus
De tempore audientiæ
De loco audientiæ

Digitized by Google

De differẽtia honoris exhibẽdi In audientia ſecundũ ętatem dignitatẽ & doctriuam

CAPITVLVM .IX. DE SERMONE

Q đ Sermo Cardinaliũ debet imitari artificium dicendi
Q đ homines naturaliter exordiunt narrãt & cõcludũt
De uitiis exordii
De uitiis narrationis
De cõiectura uera / aut ueri / ſimili
De concluſione
De facetus & iocis
De arte facetiaꝝ perpoſitionẽ
Vigĩtiqnque Apophtegmata
De cõtentione & maledicẽtia
De ſuperbia / cõtumelia / exprobatione / cõuitio / detractione / ſuſurratiõe / irriſione / & ipoſitiõe cognominũ
De prouerbiis
De ſententiis.
De locutione ſtatus rerum
Vigĩti uię locutiõis ſtatus reꝝ
Q đ Cardinales debent uti lingua Italica
Q uomodo eſſe debeat Sermo Vulgaris
Q uareSermo Italicus eſt ſuauior cæteris
Differentię Sermonũ Italoꝝ
Q uomõ locunt Romani / Neapolitani / Veneti / Lõbardi / Hetruſci.
De Sermone ꝓprio & nouato
De tropis
De decentia Sermonis
De uoce & geſtu
Phyſionomia uocum
Phyſionomia membrorum & geſtuum.
Phyſionomia inceſſus.

CAPITVLVM .X. DE METAPHORIS IN SERMONE VTENDIS

Q uare homines ſimilitudines conſiderant
Similitudines ex his rebus q̃ arte conſtant
Similitudines ex moribus & actionibus humanis.
Similitudines ex Auium & Piſcium natura.
Similitudines ex natura Animantium terreſtrium
Similitudines ex natura coeleſtium rerum

CAPITVLVM . XI . DE EROGATIONE PECVNIARVȝ · QVæ SVPERSVNT.

Qđ pecunia quæ ſuperabundat diſtribuendi eſt in liberalitatem, magnificentiam, & elemoſynam
Qđ dando attendendi ſunt gradus coniunctionis.
Qđ Theologi ſunt donandi
Qđ Philoſophi ſunt donādi
Qđ donandi ſunt cæteris qui profitentur ſcientias ſecundum ordinem earum
De magnificentia
Qđ Cardinales debent reficere .tt. ſuos.
Qđ Cardinales debent facere in urbe Hoſpitalia ſecundum nationes ſuas.
Qđ Hoſpitalia diuiduntur quadrupliciter.
Qđ Cardinales debent facere Monaſteria fratrum mēdicantium
Qđ fratres ſunt iuuandi propter probitatem uitæ ſcientiam & prędicationem
De utilitate ſcientiæ fratrum
De prædicatoribus modernis
De magnificentia quæ habet eſſe circa bona publica
Qđ Cardinales debent facere Bibliothecam in domo quæ pateat omnibus.
De Gymnaſio publico faciendo
Qđ Cardinales debent facere domos ſapientiæ ſecundum nationes ſuas
De elemoſyua
Quid ſit miſericordia.
Qui ſint miſericordes.
Qui ſint inmiſericordes
Quæ res inducunt ad miſericordiam
Qđ Cardinales debent dare bona temporalia
De ordine dandi elemoſynas
Quibus non eſt danda elemoſyna
Quibus eſt dandum.
Qđ dandum eſt nobilibus uerecundis.
Qđ conſiderandum eſt tempus in dando
De caritate de anno .i504.
Quare eſt dandum mulieribus:
Qđ quatuplex eſt genus mulierum
De Monialium genere
De Viduis
De his quæ debent maritari.

Digitized by Google

Q đ dantes elemoſynam cõſecuntur ſeptem præmia

TABVLA SVPER LIBRVM TERTIVM DE CARDINALATV PAVLI CORTESII PROTONOTARII APOSTOLICI.

CAPITVLVM .I. IN LIBRO TERTIO POLITICO

Q đ PAPA CVM COLLEGIO EST PERFECTIOR ET DVRABILIOR RES PV. OMNIBVS RE PV. HVMANITVS INVENTIS

Q đ quęlibet res eget dirigẽte
Cur homo eſt animal ſociale
Cur homo appetit ciuitatem
Cur debet conſtitui quiddam primum in ciuitate
Q đ ſine magiſtratu corrumpitur ſocietas humana
Q đ Ariſtoteles ponit ſex ſtatus ciuitatis
Q đ nulla Res pu. humanitus inuenta durat
De corruptione ſex ſtatuum Ariſtotelis.
Quomõ Res pu. Florẽtina, quę eſt bene ordinata ſecundũ poſitionẽ Ariſtot. poteſt corrũpi p cauſã extrinſecã :
Quomõ quędã Res pu durãt cõtra ordinatũ numerũ Ariſ.
Quomodo Res publica durat per prouidentiam
Rationes probantes ꝙ Papa cum Collegio eſt Res publica durabilior cæteris
Quomodo Papa iure conſtituitur caput.
Quomodo Cardinales ſunt membra Papæ.

CAPITVLVM .II. DE POTESTATE CARDINALIVM.

Q đ Cardinales antecedunt omnia collegia eccleſiaſtica
De magiſtratibus Cardinaliũ
De prærogatione Cardinaliũ in ueſtitu & equitatu

De legationibus
De poteſtate Cardinalium ſede uacante.
De poteſtate Cardinalium p participationẽ Papa uiuente
De canonizatione Sãctorum:
De indulgentiis
De diſpenſatione matrimonii
De diſpẽſatione ſacramẽtorum.
De diſpenſatione articulorum.
De priuilegiis
De collatione beneficiorum.
De ordinatione religionum
De reſtitutione.
De poteſtate ſeculari.
De electione Imperatoris
De mutatiõe electorum imperii
De correctione Regum
De diſpoſitione Regum

CAPITVLVM .III. DE CERIMONIIS.

Caput dẽ Cerimoniis cũ decreuiſſet Paulus reliqs inſererẽ Ideo ſupſedit qđ nunq̃ naſciſci potuerit decreta. Pontificia, quę ad eiuſmodi Cerimonias faciũt, cũ tñ ſępe numero, ut Roma ad ſe ſe perferentur curauiſſet.

CAPITVLVM .IIII DE ELECTIONE PAPAE

Vtrum Papa debeat eligi immediate a Deo.
Vtrum conuenientius ſit Papam fieri per ſucceſſionem q̃ per electionem
Vtrum electio ſpectet ad collegium tantum.
Vtrum deficiente collegio electio Papæ deuoluatur ad Concilium generale.
Vtrũ Card. poſſint ordinare ut is qui habet plures uoces in ſcrutinio ſit Papa.
De uſu nominandi.
Vtrum accretio uocum habeat locum ex interuallo
Vtrum Cardinales poſſint renuntiare uoci ſuæ
Vtrũ Car. poſſint inhabilitari ad ferendum ſuffragiũ.
Vtrum Cardinales poſſint differre electionem
Qđ Car. debẽt publice allegare cauſã ſuſpẽſiõis electiõis
De electione uitioſa
Qđ Car. debẽt puniri q cõmittunt ſimoniam in electione.
Qđ practica eſt uitioſa ante mortem Papæ.
De practica poſt mortẽ Papæ
Vtrum electio ſit uitioſa propter metum.

Q đ .xii. diſputationes factę fuerūt i capella Regis Hiſpanorum
Vtrum electio ſit uitioſa propter metum.
Vtrum Cardinales debeant eligere doctiorem
Quomō Cardi. poſſit cōfirmare cōſcientiā ſuā cū alıis
Q đ debēt creari q habēt & practicā agibiliū & ſcientiam

CAPITVLVM .V. DE CONSISTORIO.

Q đ conſiſtorium diuiditur in conſilium & iudicium.
De conſiliariis Cardinalibus.
Qui ſunt mali conſilarii
De adulatione, cōtentione, inuidia, ſcandalo, ſophiſticaria, fallacia, & auaritia in conſiſtorio uitanda
Q đ conſilium eſt in genere perſuaſiuo
Quomodo diuidit utilitas
De dolo, de cōparatione utiliū, de iuſtitia, de fortitudine, de certitudine, de cōiectura, de dubus, de poſtpoſitiōe utilitatis, de loco, đ tēpore, de occaſiōe, đ modo, de facultate, de perſona, de habitu animi, & de paſſionibus, quæ omnia pertinent ad conſiſtorium.
Vtrum ſit adhibendum exordium in conſulendo.
De narratione in cōſulendo.
De affectibus in conſulendo.
De uario modo ſētētię dicēdę
Quomō multi utunt̃ i cōſulēdo, uel diuiſione, uel correctione, uel interpretatione alterius ſentētię, uel tranſlatione antecedentis a ieni uel amplificatione alterius ſentētię, uel dictione in utranq; partē, uel preoccupatione, uel mediocritate ſententiæ
De ordine dicendæ ſententię
De modo Florentino
De optimo mō dicēdę ſētētiæ

CAPITVLVM .VI. DE REBVS VRBANIS CONSISTORIALIBVS

De iudicio audientiæ:
Q đ pertinet ad Vicecancellarium dirigere Romam
Diuiſio legum
De falſificatione Monetæ
De Ponderibus

De fraude Aurificum & alio
rum artificium
De locatione domorum.
De uſura
De cambiis
De ludo uetito
De malis que proueniunt ex
ludo
Q đ debeat prouideri in con
ſiſtorio circa ludum
De ſpectaculis uariis
De ueſtitu & uitiis in eo
De obſeruatione feſtorum
De triplici genere feriarum.
De uarietate artium
De uariis artificibus, quomõ
fraudant & uiolant feſta

CAPITVLVM.VII.DE PRAELATIS MAIORIBVS ET REBVS ECCLESIASTICIS AD CONSISTORIA PERTINENTIBVS

De officiis Eccleſiaſticis.
De Epiſcopis
De examinatione ordinãdoꝝ
De confectione ſacramentoꝝ
De ſynodo
Q đ Epi debent eſſe parci
Contra gulam
De ornamẽti Epõrũ quę ſunt
.ix.ꝫ đ ſignificatiõe ornamẽ
toꝝ.
De mutatione ornamentoꝝ
ſecundum tempus
De Patriarchis.
Q đ ſunt quattuor
De Primatibus & ꝙ ſunt iiii.
De poteſtate Archiepiſcopi
De Pallio
De uiſitatione Epiſcoporum
& prælatorum
De ordine uiſitationis circa
uarios ſtatus

CAPITVLVM.VIII.DE SIMONIA

Q uid ſit Simonia
De triplici genere Simoniæ,
De uario modo Simoniæ quæ
poteſt contrahi circa uarias
perſonas & ſtatus & res
Q đ Cardinales debent uitã
re Simoniam
De dãnis q̃ cõſecũt Simõiacũ

CAPITVLVM .IX. DE CREATIONE CARDINALIVM.

De acceptione perſonarum
in creandis Cardinalibus.
Q uomodo attenditur cauſa
Q uomodo attenditur gratia
Vtrũ ſit ãteponẽdus bono me
lior;

Digitized by Google

Vtrum ſit anteponendus pauperi diues
Vtrum ſit anteponendus nobilis ignobili.
Quomodo ſũt creandi Cardinales ad petitionẽ Regũ.
Quando ſunt creãdi nobiles
Quomodo ſunt creandi benefactores
Quomodo ſũt creandi amici
Quomõ ſũt creãdi familiares
Quomõ ſunt creandi affines
Quomõ ſũt creãdi cõpatriotę
Quomõ ſunt creandi pueri.
Quomõ ſunt creandi ſenes.
Quomodo non ſunt creandi deformes
Quomodo non ſunt creandi famoſi
Qui maxime excluduntur
Vtrum ſint creandi actiui an contemplatiui.
Qui iuſtius creantur contẽplatiui: quia contemplatiua regit & mouet actiuam.
Qđ maxime ſunt creandi Cardinales qui componunt libros.

CAPITVLVM X. DE PROTECTIONE RELIGIONVM.

De regulis quattuor apꝓbatis
De ꝑtectione regulæ S. Benedicti & cõſtitutiõibus regulæ.
De ꝑtectione regulę S Franciſci & cõſtitutionibus regulę
De tribus uotis religionum.
De obedientia
De caſtitate
de paupertate
de ordinatione religioſorum & ingreſſu in religionem
de nouitii
de profeſſione.
de trãſitu đuna religiõe ad aliã
Quando monachi poſſunt habere beneficia ſecularia.
de confeſſoribus.
de confeſſoribus Regum:
de ꝓdicatoribus & utilitate eoꝝ
de utilitate ſcripturę ſanctæ.
de utilitate Rhethõricẽs.
de utilitate Theologiæ
Qđ religioſi maxime ſunt apti ad ſtudia
Qđ monachi debẽt ſtudere.
de ſubtilitate hæreticorum
damnum ꝙ conſequitur religioſos non ſtudentes.

CAPITVLVM XI. DE ADMONITIONE PAPAE.

Qđ Papa nõ poteſt iudicari niſi propter hereſim notoriã
Quando Cardinales poſſũt conuocare concilium
Quando Cardinales non debent diſcedere a Papa
Qđ Papa nõn debet includi in carcerem

Q uæ ſcandala poſſunt naſci ex incarceratione Papæ.
De obedientia Cardinalium.
Q uo genere admonitionis uſi ſunt Cardinales in admonendo Papa Ioannes .xxiii.
De uario genere admonitiõis
Q đ amõitio debet eē benigna
Q đ facienda eſt proceſſio pro Papa malo
De Oratione
Q ñ ſit orãdus Deus ꝑ Papa
Q ñ Cardi poſſunt reſiſtere.
Q ñ ſit tollerandus Papa

CAP. XII. DE CõCILIIS

Q uid ſit Concilium
Q đ conuocatio Concilii pertinet ad Papam.
Q uando cardinales poſſunt conuocare Concilium
Q uid faciendum quando Papa eſt hereticus
Q uid debeat facere collegiũ quãdo duo cõtẽdũt đ Papatu
Q uid faciendum quãdo Papa inſaniret
Q ui ſunt uocandi ad cõciliũ
Q đ Epiſcopi ſunt uocandi.
Q đ poſſunt uocari inferiores ad uocem conſultiuam.
De multis q poſſẽt hodie uocari ꝓpter ꝑſtãtiã uariaꝝ reꝝ
Q đ uocari poſſunt qui habent litem magnam
q uocari poſſõt officiali curię
De poena eorum qui uocari non ueniunt.
Q đ pertinet ad Cardinales ſede uacãte prouidere neqd in concilio fiat contra leges
De uitãda cõtẽtione i cõcilio
De uitãda prorogatiõe cõcilii
De ordinata relatione rerum ad concilium

CA. XIII. DE SCISMATE

Q uid ſit Sciſma
Vtrum quælibet in obedientia ſit ſciſma
Differẽtia iter ſciſma & herſim
De poena ſciſmatarum
De uarietate ſciſmaticorum.
Q uomõ poſſũt ſopiri ſciſmata
Q đ prima uia ſit per diſcuſſionem ueritatis & iuſtitiæ.
Q đ ii. uia ſit ꝑ cõpromiſſum
Q đ .iii. uia ſit ꝑ nouã electiõeꝫ
Q đ .iiii. uia eſt per electionẽ contendentium inter ſe, & creationem noui Pontificis.
Q đ .v. uia ſit per ceſſionem alterius Antipapæ:
Q đ .vi. uia ſit ꝑ uiã armoꝝ
Q đ .vii. uia ſit ꝑ recõciliatiõẽ
Q đ viii. uia ſit ꝑ capturã itruſi
Q đ .ix. uia ſit per perſuaſionem magnoꝝ principum.
Vtrum omnes inobedientes poſſint uocari Sciſmatici.

De forma receptionis Sci- ſmaticorum.

CAP.XIIII.DE HERESI

Q uid ſit Hæreſis.
De libris contra Hæreticos.
De articulis Hæreticis.
Contra ignorantes.
Contra Auerroim & Auer- roiſtas de unitate intellectus

CAP.XV.ET VLTIMū DE BEATITVDINE.

Q đ Beatitudo non conſiſtit in diuitiis.
Q đ non conſiſtit in pecunia
Q đ non conſiſtit in honore.
Q đ non conſiſtit in gloria.
Q đ non conſiſtit in potētia
Q đ ñ cōſiſtit i bōis corporis
Q đ non conſiſtit in delecta tione guſtus & tactus
Q đ non conſiſtit in admi- niſtratione Rei publicæ.
Q đ non conſiſtit in ſcien- tiis ſpeculatiuis
Q đ ñ cōſiſtit i uiſiōe diuina.
De uirtutibus Theologicis.
De ſeptem donis
De Beatitudinibus
De Aureolis

FINIS.

REGISTRVM HV IVS OPERIS.

.a.

Prima uacat

TABVLA SVPER CAPITVLVM.VII.

Q đ epulatio.
De differentia:

.A.

PALI CORTESII
uenire poſſe
lior, q̄ recordari
in qua homines

.B.

ſit gentilicia
tendo fatentur
minari poteſt
ut nocitura

.C:

eſt maxime
Alexandro Corteſio
ratio uerſari
dio longe

.D:

ſatis notum
uenturi fati
do poſſit
Q VARE iure

.E.

gandi ſumat, protereaq;
Sigiſmundi Cæſaris
do teſtatior, nomina
quibus hodie ea gens

.FF.

DE MISSA
ſpe beatæ
At cum pro

.F.
PAVLI CORTE
gnitudine recentiſ ꝑ
PAVLI CORTE
ſenatu æqua
.G.
QVALIS ESSE
probari ſeligendo
ſtituta nulla
tem cenationem
.H
numerum conſcribi
ceſſura cura : Nec
Rei pu. fauere
naſci : Quidam
.I.
DE VICTV
depaſci auiditate
pater meus duode
ptum iri poteſt ,
cômentarii legendi
DE SANITATE
coſueſſe dicunt ,
culario morbo
quõ ſit aut futura
humida calidaq;
Eodem ꝗ modo
tate melior : Ob
mus : quod quidem
.K.
unum quod manu
titiia uideri poſſũt ,
DE AVDIENTIa
re , ſic animo
.L.
genus , a , quibus
pueris alia cauſa

tempori & uarietate
SED ne quod
.M.
imponendoꝝ ratio
ut nec ſingularum
cto cogi , ſatis
:N.
aliquod uerbum
ſenatorem uidemus
tur his , quid
DE METAPHO
na reſponſio uideri
militudo , qua
tiri uulnus , cum
.NN.
aut medendi ordine
gioſiſſime uirtutis
nis per curſione
ultionem remittere ,
.O. iii.
PAVLI CORTE
inter ſe ſolere
.p.
norum ignotorum ꝗ
.P.
ſi patrum memoria
DE POTESTA
ei permitti Pontifice
Bonifatio octauo
.Q.
cauſa diceretur ,
DE CONSISTO
ſuaſor urbis deferen
gando ferat , qui
ſultorum animi
patritia caliditate
ximus , quod ſit

ria off na decernatur
ceri poſſit , quale
ſione procepturus
.q.
carum Rege oppu
catum gerendum
fiat , uicatimq;
.r.
quorum ſcelerum
cum ipſe egere
nitima iudicari
:R.
excludi ſenatus
floreat , maximeq;
rerum comparatur
DE PROTECTI
Sed in .D. Frãciſci
eo contineri iuſſu
uehementerq; coꝝ
uſus : Quare ſciri
:S:
teat : Quare iure
neceſſarium eſſe
& Pannoniorum
DE SCISMATE
.T:
ſub tactum
poſſint eiuſmodi
rias , quæ ſine
quod ab arte
.V.
cari , qua animi
facultas detur
cantur quæ
mus in animi

τελος

Digitized by Google

PAVLI CORTESII PROTONOTARII APOSTOLICI IN LIBROS DE CARDINALATV AD IVLIVM SECVNDVM PONT. MAX.

PROOEMIVM.

CVM MVLTA Pont. Max. in Re pu. Chri. ſint ſeditioſorum hominum improbata cõſenſu, tum maxime, a, nõnullis ſuſceptus eſt Senatorii ordinis obtrectandi locus. Siquidem multi cum Senatum adiutorem Sacerdotii maximi gerẽdi, autoremq; eſſe conſilii incundi negent, facile affirmare audeant, ei tantum fuiſſe luſtrandoꝝ hominum curam, ac fidentium excruciatorum compitalitiam libitinam datam: Quo facilior ſit eis, & Senatus dirimendi, & Rei pu. labefactandæ cauſa. In quo quidem cum uiderem quantum horum malitia inſidioſa eſſet, uel hominum generi erroris allatura, uel Rei pu. importatura mali, cauſam mihi putaui eoꝝ improbitati obſiſtẽdi dari nequa aſpergeretur Senatorio candori labes, neue tam affinis ſuſpitio poſſet cum mendacii coniectura iungi: Idq; eo feci libentius, quo minus, a, multis uidebam obuiam fuiſſe, eoꝝ doloſę calliditati itum: Nam uel minus uerum, a, falſo ſecernere, uel non obſiſtere errori cum poſſis, hominis tam indocti uideri poteſt, q̇ reticendi ratione abutentis, in quo tamen diuerſa eſt iudicanda ratio, proptereaq; minus eſt in animi optione mali, præterire quod neſcias, q̄ reticere quod damnes, tũ etiam nec ad famam tam graue eſt, rudem putari, q̄ dolum diſſimulando pati: Siquidẽ inſcitia, uel Rei difficultate, uel aliqua occupatione uitę, uel naturæ ſenſu excuſari poteſt: Periculoſi autem mendacii reticentia, nulla debet ratione defendi: Quare non ſine cauſa Pont. Max. cum uiderem Senatũ eiuſmodi ſeditioſa obtrectatione lædi, nullaq; ſeparatim relicta Senatoria pręcepta cernerem, quibus conſtitueretur uitæ degendæ ra-

tio / permagni æſtimaui / non modo ſuſcipiendũ eſſe debere Sena/
tus tuendi / ſed etiam cohortandi & ornandi locũ. Quod quidem
maxime mihi faciendũ puto: Nam cũ octogeſimũ iã prope ãnũ Fa
milia Corteſia Vrbem magna nominis celebritate colat / cũq; in ea
diu Antonius Corteſius pater meus Duodecimuiꝝ Cõpendiarioꝝ
princeps. & tum Fratres a / Diplomatibus Centumuiri / ac Libellio
nũ Triũuiri ſũma opum ingeniiq; laude præſtiterint. Ipſeq; a / Se/
natu / eo ſim habitus pretio ſemper / ut non modo in Vrbe / ſed
ruri quoq; tot ſponte delitentem ãnos / crebro cõuenerint / nuperq;
his proximis ſementinis feriis / in Oppido Corteſio menſtruo tem/
poris ſpatio Senatores uenerint ſalutatũ duo / facile exiſtimaui abeſſe
non poſſe / quin eſſet neceſſe cõfiteri nobis / iure hoc a / me Sena/
tui deberi munus: Quid.n.eſſe poteſt aut ſtudioꝝ meoꝝ rationi ap
tius / aut ad gratiam referendã maius / q̃ eas tradere differẽdo uias /
in quaꝝ altera ratio publici mali conuellendi det / in altera certa ſit
laus Senatoriæ cõſtituta uitæ: Itaq; hoc totũ Senatus ornãdi & ex
colendi genus tribus cõplexus ſum libris / quoꝝ duo ad interiorẽ Se
natus uitã pertinẽt / tertius in uniuerſa Re pu. adminiſtrãda uerſat
Idq; eſt / a / nobis certa ordinis ratione factũ: Cũ natura rectũ ſit /
ut homines prius ſibi ac familiæ q̃ cæteris genus uitæ degendæ conſti/
tuãt: Ex quo facile itelligi poterit / hos libros nõ modo Senatui / ſed
etiã utiles cæteroꝝ dignitati fore: cũ maxime ĩ colẽdæ uirtutis ratiõe
cõſiſtãt / ĩ qua ſit appetẽdoꝝ extimũ & uita beata ſita: Quos quidẽ
libros Pont. Max. iure tibi deberi cenſeo / cum Senatus tanti ſit
ſemper / a / te in honore impertiendo factus / quanti fieri / a / Pon
tificis conſiderata benignitate poteſt: Cũq; tibi ſit orbis terraꝝ & R ei
pu. adminiſtrandæ mãdata procuratio / dubitari nullo modo poteſt
quin fatendũ ſit / perinde a / te oriri debere Senatus dirigẽdi modũ
ut / a / capite membroꝝ regendoꝝ cura dimanat: Quo cauſa uirtu
tis utẽdæ det / quæ ſit ad cæteroꝝ uitã inſtituendã lumen / ad Rem pu.
ſempiternam manſuram ara ſalutis :·

PAVLI CORTESII PROTONOTARII APOSTOLICI DE CARDINALATV LIBER PRIMVS ETHICVS ET CONTEMPLATIVVS AD IVLIVM SECVNDVM PONT. MAXIMVM, DE VIRTVTIBVS MORALIBVS.

QVOD Cum ita ſit/intelligendum eſt/id ſenatorię uitę genus quod interius domeſtica ratione continetur/in reꝝ actionem & doctrinę ſtudia diſcerpi quatenus ſcilicet actio ęgras animi pertubationes ſedat/quarū turbido & inflāmato motu contemplatio mentis elidi tur: Itaq; ſtatui debet permagni intereſſe ſenatoris prudentię magnitudine excellere: Nam cum prudentia ſit morum rationis dirigendę princeps/facile exiſtimari poteſt/ea pręſtare debere ſenatores/cum pręclare notum ſit/prudentię eſſe proprium uirtutes metiendo tueri/inquibus ſit abſolutio conſtituta uitę: Atq; etiam perſpicuū eſſe poteſt/ſenatores ſine prudentię ratione/prępoſtere principes ſolere naturaq; repugnante dici: Etenim is princeps natura putatur/qui cęteros prudentię ſtudio antecedit/cum natura conſtitutum ſit/praeſtantiae naturalem dominatum dari/ut praeclare in principatu naturę cernere licet/ꝙ mulieres uiroꝝ/Pueri ſenum/pecudes hominum imperio parere coguntur/idq; maxime cerni in cęteraꝝ belluaꝝ uarietate poteſt/quę ſenſu tantū & appetitione mouentur/quibus praeſtantiores dantur in nando/uolando & eundo duces: Nam cum homines corpore animoq; conſtare uideamus/ſatis apertum eſſe debet/animum ſtatui in imperando ducem/cui ſit a/tota hominis natura parendum: Nec .n. corpus ſine animi nutu dirigi ad munia uitae ſuapte natura poteſt/At cum plęriq; ex hominum genere perinde prudentibus/ut corpora animis conferantur/perfacile iudicium eſt/illis eſſe pręſcriptum famulandi & parendi modum/ac quemadmodum Boum/Canum/Equorumq; genus ſit hominum imperio natura ſubiectum/ita ex hominum genere/pręſtantiori natura parere

Quid ſit prudētia.

Ad Cardinales pertinet prudētia.

debere rudiorem : ob eamq; cauſam initio ſunt prudentioribus imperia delata/ iuſq; eſt regum decernendorum natū/cum indocta multitudo conſilii inopia ſe in iure ęquabili continere nequiret/nec dum eſſet artem uitę degendę/aut animoꝝ tractandoꝝ nacta : Atq; hoc quidem in his facultas experiundi datur/qui aut reperiantur corporis diſtortione & claudicatione deformes/aut qui ſunt in ignobili cōtemptaq; fortuna nati:qui ſi prudentię ratione excellant/cęteros antecedere natura putantur :

Nicolaus Picininus

Nam Nicolaus quidem Picininus/quem claudum ac trium pedum & dodrãtis fuiſſe ferunt/ex macellaria taberna ad imperatoriam dignitatem obrepſit/Ideq; prope de Ciſca

Ciſca hereticus:

Boemo perduellione dicitur: Ex eodemq; ſtudio Matthęus Germanus & Franciſcus Carmignola ſūmi Imperatores nominari poſſunt

Mattheus Germanus:

F. Carmignola

Quoꝝ alterum Mulionem/alterum etiam Caprariū fuiſſe legimus

Partes prudētiæ

Sed quoniam prudentia in uaria membroꝝ genera diſcerpi diſtinguendo ſolet/intelligi debet/memoriam eſſe primam prudentię cōſideratę partem:

MEMORIA .I.

Nam cum in earum ſingularum rerum cognitione uerſetur:quæ fere ſemper eodem modo euenire ſolent/ſatis in prōptu eſſe poteſt/minus in his hominum generi cauſam ueri noſcendi dari/niſi ſit earum rerum ratio experiundo nota/ At qui cū experiundi facultas ex multarum rerum memoria naſcatur dubitationem non habet/quin ſit affirmare neceſſe/ multaꝝ reꝝ memoriam prudentię necti debere primā/quo homines ex pręteritaꝝ reꝝ collatiōe iudicare poſſint/quid conſequētium euentuꝝ ſit : quandoquidem ut pręclare ait Ariſtoteles in incidentiū negocioꝝ tractatione/ſępe res futurę pręteritoꝝ ſimulachra uideri euentuum ſimilium reuerſione

De modo excitandæ memoriæ

poſſint: Quare ſi in hoc genere memoria euocanda ſit/corporeaꝝ eſt reꝝ ſimilitudine utendum/quo ſit ſignataꝝ reꝝ imago notatior:

Ex re inuſitata:

In quo eo acrior ſolet memorię excitari uis/quo res inuſitatior uideri poteſt: Vt ſiquis modo doctiſſimi hominis Beſſarionis Niceni ſenatoris meminiſſe uelit/nihil abſit/quin cōmodius uti ea imaginis ſimilitudine inſignita poſſit/qua horridius hominū effigies repręſentari græca pingēdi ratione ſolent:

Beſſarion Nicenus Car.

Ex uno ad aliud

Eodemq; modo ex uno ad aliud perueniri imagine docente poteſt/ut ſi Mediolani ab aliquo dicatur eius cretacei equi ſpectari typus/qui ſit a/ Leonardo Vincio thuſcanica ratione factus/facile affirmetur ei/Franciſci Sfotiæ in mentem

F. Sfortia

uenire poſſe,cui erat eiuſmodi equeſtris ſtatuę decretus honos,quæ eſſet ad famā uirtutis ſempiternę teſtis,ad poſterioꝝ hominū imitationē,uita memorię:Nec item minus ex ſimilitudinis admonitu memoria excitari ſolet,ut ſiquispiam ſit ſente aculeata punctus,facile poſſit eius capitolini recordari ſigni,quod ſibi ſpinam pede ſublato uellat: At ex contrario quoqꝫ genere memoria elicitur:ut ſiquem dicamus Marulli Bizantii poetę meminiſſe uelle,nihil cauſę eſſe affirmetur,quin ei in memoriam Angelus Politianus obrepere recordādo poſſit,q̄ cum Marullo diu litterata cōtentione decertauit.Quod idem eſt de recordatione dicendum,quę eſt aut memorię deletę reſtitutrix,aut quędam ingenii inquiſitio,qua ea eruuntur,quæ mens oblita peruagando uideatur:Ex quo intelligi poteſt,homines interdū ea ſolere initia recordando meminiſſe,in quibus ſint pręterita rogata ſita,cum ex alio ad aliud patet recordandi uia,ut ex lacte in album fit natura cognata gradus:Quo poſito ſciri tamen debet,recordationem haud quaq̄ ex iiſdem initiis naturæ neceſſitate progredi,ſed ex alio ad aliud propinquum peruenire ſolere magis: Vt ſi modo Maximilianus Cęſar anulū bigemmeū anaglyptū a Bernardino Caruagiallo ſenatore ſumat,dubitari nullo modo poſſit,quin ei cauſa Benardini reminiſcendi ſit,& quin ex munere amicitiā,ex amicitia fidam animi conſtantiam recordetur: Aut ſi modo locus quęrendi detur,utrum Plato & Ariſtoteles in gratiam reduci diſcordia diſſimulata poſſint,dubitationem quoqꝫ non habeat,quin homo doctiſſimus Franciſcus Iaceſius Florentinus nobis in mentē uenire debeat,a quo ſit ſupſcepta eos inter ſe reconciliandi cura,& quin,a nobis ex propoſito acumen,ex acumine utilitas poſſit reminiſcendo noſci,quę ſit aut ſeditioſo litteratoꝝ hominū generi pacem paritura,aut rebus inuolutis allatura lucē:At uero ex his rebus,quę memoria tenere debemus,id genus inprimis numerari ſolet,quod maxime beneficioꝝ ratione conſtat. Quoꝝ quidem unum priuatum,alteꝝ publicum nominatur: Priuatum eſt enim id,in quo cupiam priuatim beneficia manſura dantur,quæ ſunt debentium recordatione recolenda: ut ſi dicamus Accium ſincerum poetam elegantem & ſuauem maxime Ioannis Pontani debere reminiſci,propterea ꝙ ab eo ſit uerſuū numerorumqꝫ faciendorum recondita ſubtilitate doctus

Ex ſimilitudine:

Ex contrariis

Marullus Bizātius

Angelus Politianus:

De reminiſcētia

Maximilianus Cęſar:

Benardinus Caruagiallus Car.

Plato

Ariſtoteles

Franciſcus Iaceſius Florētius:

Quę debēt Cardinales tenere memoria:

Ex beneficiorū datione:

Iacobus ſanazarus poeta:

Pōtanus poeta:

At publicæ memorię debitio ea nominatur, qua hii ſæpe in mētē ue nire debent, aut a quibus malo inſidenti repugnando obſiſtitur, aut a quibus maxime Rem pu. auctum & dilatatum iri ſolet: Quale id beneficii genus uideri in malo auertendo poteſt, quo Rhodii Equites pro hominum incolumitate contra Turcarum regem lumi, taneo bello pugnant; aut quale id iudicari debet: in quo Emanuel Luſitanorum Rex ita quotidie Rei pu. Chri. fines propagando auget, ut iure ei uideatur eſſe deſponſa mundi recuperandi laus. Quin etiam ſenatores eorum hominum debent recordando remi, niſci, quos aut animi uirtute, aut doctrinæ magnitudine pręſtitiſſe conſtat. Quo magis in hoc genere erat Aſcanius Sfortia laudan, dus, qui ſummarium enchiridion eius generis uirorum recordandi fecit, qui principes eſſent hominum ęſtimatione iudicati. At con, tra multo magis debent eorum meminiſſe caſus, qui ſint animi ui, tio uitaq; contempta noti. Qualis auorum memoria Venceſlaus Cæſar fuiſſe ferebatur, qui propter popinationem & deſidiam ex Imperio eſt abrogatoria lege pulſus. Sed quid utilius eſſe poteſt q̄ eorum hominum acta recordari, qui præſtanti animi uirtute flo, ruerunt: ut ſi Federicum Vrbinatem cautiſſimum Imperatorem in caſtris & exercitu recordemur Anagnoſten coenando adhibere ſolitum, cum nuſq̄ ſit loci auditioni litteratæ minus; aut quid item contra uideri debet ad exemplum ſordidæ uitæ fugiendæ maius, q̄ aut Franciſci Guidonis Dynaſtę Arretini, aut Iacobi Cyprii Re, gis illiberalis artificii recordari genus: Quorum alter toreutes eſſe di cebatur, alter quotidie ferebatur, aut loricas uinario cado interpol, lare, aut lanea glomerare fila. Atq; etiā nihil utilius uideri in recor, dando debet, q̄ quotidie erroris reminiſci ſui. Quid enim utilius Franciſco Condelmerio ſenatori ad continendam linguam eſſe po terat, q̄ meminiſſe ſe Nicolao Campano Senatori coctilitiam ta, bernam obiecisse: cum facile intelligere poſſet, omnem malorum ſuorum cauſam ex ea fuiſſe exprobratione natam. At quæ medi, cina ſalubrior Ioanni Tarquinienſi Senatori ad uitandum pereundi caſum adhiberi poterat, q̄ multo ſe appoſitiorem eſſe ad bellum q̄ ad patritiatum gerendum recordando iudicare: ſiue quæ cauſa Lodouico Patauino uideri poterat ab ignauo negocio fugiendi me,

Equites Rhodii
Emanuel Rex Portugallēſiū
Ex uirtute & doctrina
Aſcanius Sfortia Car.
Ex ignominia
Venceſlaus imperator
Federicus dux Vrbini
Frāciſco Guido
Iacobus rex Cyprius
Ex errore commiſſo
F. Cōdelmerius Car.
Nicolau Capuanus Car.
Ioannes patriarcha Car.
Lodouicus Patriarcha Car.

lior ꝙ recordari ſe quinquies mille Alphonſeum uno luſiſſe die: cum ſimul tanta eſſet ab eo iactura pecuniæ & famæ in amittendo facta: quod idem prope poteſt de prouidentiæ ratione dici. Nam cum eſt aliquid aut referendum de Re pu. aut de priuatorum rerum tractatione ſtatuendum, quo id diſſimilius fieri uaria ratione poteſt, aut quominus eſt id certa terminatione circumſcriptum, eo plura homines itinera meditari decernendo debent, quibus facile id conſequi, aut uitare poſſint, quo res certius præmeditata cadat. Ex quo intelligi poteſt, prouidentiam futurarum præſagationem eſſe rerum, eamq; maxime præteritarum obſeruatione iuuari, quibus notetur, qui aduentantium rerum euentus futuri ſint. Vt ſi olim ſignificandum eſſe diceretur, quales nam exitus Ferrarienſis belli ratio habitura eſſet, nihil abeſſe deberet, quin prædici poſſet, fore, ut nunꝙ Ferraria Veneto bello caperetur, cum ad id bellum tanꝙ ad cōmune incendium reſtinguendum, Italia cuncta concurſura uideretur, nequa pars uincendo fieret inpartita potentiæ æqualitate maior. Eiuſdemq; generis eſt illud, quo rerum futurarum exitus aliqua ſignificatione iudicantur, ut ſi modo uideamus arida cęli ſiccitate minus terram madefactum iri poſſe, facile nobis cauſa ęſtimandi detur, abeſſe non debere, quin ſumma ſit annonæ futura caritas, & quin prouideri notando poſſit, tantum frumenti importari debere, quantum ſit publicę mendicitati ſatis. Idemq; elici ex contrariorum collatione poteſt, ut ſi dicamus ab Innocentio octauo propter tenuitatem ærarii, turpem eſſe factam cum maiore Ferdinando pacem, modo Iulii ſecundi intereſſe affirmetur, pecuniam prouidendo quærere, quo iuſta bella ali pecuniarum ſuppeditatione poſſint. Ac ex naturæ quoq; habitu fieri coniectura ſolet, ut ſiquis Carolum Celtam natura bellorum gerendorum cupiditate flagrare dicat, cauſa quoq; illi affirmandi ſit, nunꝙ eum gerere bella deſiturum. Quod eodem modo prædici de iudicii ratione poteſt, ut ſi modo concedatur, prudentiſſimam Florentinorum urbem tardius inire ſolere bella, id prę ſentiri debeat ex iudicii abſolutione naſci, qua rectius impendentia pericula ſecernat, conſiderataq; cunctatione exſtat ad bella ſu-

PROVIDENTIA .2.

Quid ꝓuidētia

De modo prouidendi

Bllū Ferrariēſis

Ex ſignis.

Ex cōparatione cotrariorum

Innocētius. viii.

Iulius .ii.

Ex habitu uitæ

Carolus dux Burgundiæ

Ex iudicio

Florentini

ſcipienda tardior. Ex quo ſciri poteſt / homines ex eo rerum or/dine / quas ſit effectura cauſa / id præſentire poſſe / quod futu/rum ſit / ut enim medicos uidemus quædam præſentire ſigna / ex quibus prænoſcant / qualis ſit morbi exitus futurus / ſic ab homi/nibus dicimus in rerum humanarum genere multa notari præme/ditando poſſe / ex quibus fiat uenturi coniectura finis. Quo in genere magnę laudi eſt Coſino Medici homini prudentia præ/ſtanti datum / ꝙ ita futura diceretur mentis agitatione metiri / per/ſpicuosq; rerum exitus ſignificare ſolere prouidendo / ut nihil flo/rentiſſimæ Rei pu. euenire uideretur / quod non multo ante eſ/ſet / uel ab eo præſenſum / uel conſiderata ratione prouiſum / quor/ſum caſurum / aut erupturum eſſet. Multumq; etiā recentiori ęta/te Hercules Aeſtenſis in hoc genere laudari ſolet / qui cum eſſet uſu & ſenectute prudens / ſic ferebatur euentus præſentire rerum / ut nihil prope sit hoc Gallico bello in tanta rerum uarietate na/tum / quod non perinde eueniſſe diceretur / ut ab eo erat notando prædictum. Quod idem modo affirmare de multorum prouiſio/ne meditata licet / qua nihil unq̄ eſt ueracius in rerum tractatione uiſum. Itaq; iure prouidentiæ finitima adiungi ſolet intelligen/di uirtus / quæ quædam intelligentiæ menſio dicatur / quæ ſit rei præſentis certum ęſtimatura finem: ut ſi modo affirmetur Lodo/uici Gallorum Regis intelligentiæ eſſe terminatione definitum / qui ſit futurus belli tranſpadani limes. Nec multo quidem ſecus eſt de rationis percurſione dicendum: cum ex aſſumptis concluſio/num genera promuntur: ut enim in ſcientiarum genere quidam exquiritur concludendi modus / quo ueri iudicium ſecernitur / ſic in ſenatoria ratione ſunt quædam antegredientia ad concludendi modum ſtatuenda / quibus probetur / quid ſit in rerum tractatione ſeligendum magis. At cum in negociorum gerendorum rationem diuerſa rerum genera cadant / quæ minus ab uno conſiderari ſuap/te ingenii ſedulitate poſſint / neceſſeq; ſit unum ob intelligendi ege/ſtatem / alterius inſtitutione erudiri / ſatis perſuaſum eſſe debet / prudentiam docili quadam aptitudine egere mentis / quæ maxime ſit doctrinæ inſerendæ rapax. Similiq; in genere inuentio uerſatur

Coſmus Medi/ces

Hrcules Aeſtē/ſis.

INTELLIGENTIA .3.

LodouicusGal/lorumRex.

RATIOCINATIO .4.

DOCILITAS .5:

in qua homines exquirere ingenii celeritate ſolent / quid maxime ſibi Reiq; pu. profuturum ſit: in quo ratio eo putatur excogitata ſolertius / quo certius oſtenditur / quantum ſit Rei pu. uel detra/ctura damni / uel importatura boni. Quale illud uideri poteſt / quod nuper Petrum Soderinum Florentinorum Dictatorem ho/minem doctrina modeſtaq; fęlicitate ſapientem feciſſe uidimus, qui cum Rem pu. cerneret ſtipendiariorum militum ex hauriri ſump/tu / primus eſt ex uectigalibus oppidis Legionariorũ peditum gene/ra commentus / quo cauſa utilior hoſtium arcendorum / liberta/tiſq; retinendæ detur. Quo cognito ſciri poteſt / maxime etiam rerum uſum ad hanc prudentiæ pertinere partem. Nam cum ex/periundi facultas in rerum gerendarum actione uerſetur / cumq; ua/ria hominum genera cernantur / quorum incolumitati eſt experiun/di facultate conſulendum / dubitari nullo modo poteſt / quin fa/tendum ſit / ſenatores nauiter eſſe debere rerum periclitatione do/ctos / quo ratio ſit in rerum adminiſtrandarum ratione certior. Nec item minus ea eſt adhibenda in uita degenda uirtus / quæ re/rum genera / cum his / quæ circunſtant / analogica ratione con/fert. Nam cum facile euenire poſſit / ut quippiam per ſe in bono/rum genere uerſetur / quod fiat rerum aduentantium comitatu ma/lum / ſatis exiſtimari poteſt / eam adiungi prudentiæ debere par/tem / quæ ſit aduenientium decempeda futura rerum: ut ſi quiſpiam blandius cum altero colloqui uideatur / inquirendum comparando ſit / utrum id / quod per ſe ſit animi diligentis ſignum / ea animi prouiſione fiat / quo alteri / uel inſidioſa uoluptate obſit / uel ui/tia hortando foueat: ob eamq; cauſam iure quoq; eſt adiungenda in uiuendo cautio. Nam cum in Re pu. cernamus / ſæpe bonis miſcere ſolere mala / quæ ſpectatu bona uideãtur / conſtare in/ter omnes debet / eam prudentiæ cautionem eſſe adhibendam / qua ea pellantur / quæ appareant ad boni ſpeciem uaferrima calli/ditate tegi. Eademq; ratione ſciri debet / prudentiæ conſilium ad/iunctum iri poſſe / quod in earum tractandarum rerum quæſtio/ne uerſetur / quæ a / munerum noſtrorum perfunctione dimanant: ut ſiquis dicat Franciſcum Gonzagam fortem imprimis Impera/

INVENTIO. .6.

Petrus Soderinus Dictator Florentinorum

EXPERIENTIA .7.

CIRCVMSPECTIO .8.

CAVTIO .9.

CONSILIVm .10.

Frãciſcus Gõzaga Marchio Mantuanus

Veneti

IVDICIVM

.II.

Veneti

Maximilianns Cæſar.

Lodonicus Gallorum Rex.

Vitia oppoſita prudentiæ

IMPRVDENTIA.

.I.

Ioãnes Pa.xxiii.

Concilium Conſtantienſe:

PRAECIPITATIO:

.2.

Iacobus Comes Armeniacus:

Io.Galeatiuſdux Mediolani:

TEMERITas

torem, gentiliciaq; liberalitate mangum, temporis cauſa ſe ad Gallorum amicitiam contuliſſe, uerentem ne diu ſine eorum ope poſſet Venetorum auidum & uicinum dominatũ pati. In quo quidem multa eius generis numerari poſſunt, quæ in conſulendi ratione uerſantur, de quo genere infra commodior erit differendi locus. Nihiloq; longius iudicium, a, prudentiæ deſcriptione abeſt, quod quidem ſolet ex recta percipiendi ratione naſci, idq; tum maxime expendi oportere dicimus, cum duo rerum genera, ita æque partita difficultate pendent, ut minus intelligi poſſit, utra ſit ſententia iudicanda tutior, ut ſiquis modo in Venetorum ſenatu, cum intelligat inter potentiſſimos Germanorum Gallorumq; Reges, Veneti imperii partitionem eſſe factam, Remq; pu. uideat periculorum magnitudine cingi, affirmare audeat, ſalubrius uideri, concedere imperii poſtulati partem, q̃ in perſpicua pernicie expectare Rei pu. beatę funus, & contra ab alio honoris cauſa iudicando confirmetur, ſatius eſſe amiſſo imperio cum dignitate mori, q̃ in integra cauſa aduerſario parere poſtulanti. Quare iure ob id imprudentia a, prudentię ratione eſt auerſa conſtituta, propterea ꝙ ex dirigentis rationis terminatione deducatur, ex quo hominum actio interuerſa, prudentia repugnante fiat, ut ſi dicamus Ioannem Coſſam tum maxime a, prudentiæ deſcriptione abfuiſſe, cum ſe Conſtantiam ad concionem curiatam contuliſſet, cum maxime imprudentis iudicari poſſit, in eum uenire locum, ubi ſis libertatis dignitatisq; diſcrimen aditurus, nec enim conuenire putari debet, cum, qui perduellionatus poſtuletur reus, illi ſe committere concioni uelle, quæ omnino de eius pernitie legem latura uideatur. Quocirca ſub imprudentia id maligenus ſubiectum eſſe dicimus, quod præceps inconſulta ratione ruat, nec conſilii gradatione in negocio gerendo utatur, quo in genere maxime Iacobus Aquitanus damnari ſolet, eiq; dari cõmuni uituperatione probro, ꝙ cum eſſet dux ad inſubricum conficiendum bellum delectus, inconſulte cum Galeatio Mediolanenſe confliꝫiſſet, ꝙq; in ea præcipiti dimicatione aduerſario dediſſet, & ſui necandi, & Italiæ occupandæ modum: ideoq; ex hoc inconſulto

animi impetu eam dementiam naſci ſolere ſcimus / quæ minus eorum imperio parere uelit / qui ſunt conſtituti dirigendi duces: ut Carolo ſecundo Neapolitanorum Regi eueniſſe dicunt/qui cum bel lo nauali monitus eſſet a / patre / ut maxime prouidendo caueret /ne cum hoſte aduentante dimicaret / temere cum Rugerio Doria con/flixiſſe dicitur / ab hoſteq; fuiſſe ea dementi pugnandi cupiditate captus. Itaq; nõ ſine cauſa actionis incõſideratę leuitas maxime iudi cio aduerſari ſolet/ꝑpterea ꝙ eaꝝ reꝝ curę aſpnatrix ſit/de qbus ſit ab hominũ genere iudicandum recte: ut ſi modo temporibus ita po/ſtulantibus bellũ punicum ſuſcipiendum ſit/dubitari nullo modo de/beat/quin res inconſiderata ratione fiat ſi minus Gundiſaluus Ferdi/nandus Cordubenſis in iudicium adhiberi uideatur qui Betico gra/ui & diuturno bello ſępe cum Afrorum genere conflixit / maximeq; ſit is unus/e/multis ad bella conficienda natus. Eodemq; modo In/conſtantia expers prudentiæ uideri debet quæ ob id a/recta propo/ſiti ratione recedit/quod ſit extraordinaria appetitione concupitum: quale illud Iacobi Picinini fortis in primis ducis uideri potuit/qui cũ diu in clariſſimi Imperatoris Frãciſci Sfortię exercitu militaſſet tan/tũq; eſſet ab illo pręmii meredo adeptus/quãtũ poſſet duci ab impe ratoris conſiderata liberalitate dari/iãq; eſſet minoꝝ honoꝝ aſſiduita te ſat/ſic ĩmoderata appetendi imperii ambitiõe exarſit/ut nõ modo iudicii incõſtãtia de ſentẽtię ſanitate deceſſerit/ſed etiã ab eo ſint cõ tra illius inuidioſas opes arma exitioſa lata/ex quo facile ortus ſit & principatus amittendi/&fortunę ſuę euertẽdę caſus: Quod idem eſt de negligẽtię tarditate dicẽdũ/qua ſolet reꝝ gerẽdaꝝ tẽpeſtiuitas aut ꝑcraſtinãdo omitti/aut deſidia blãdiente teri / in quo eo pernitioſior omittendi ratio uideri poteſt / quo res eſt adminiſtranda maior: At uero prudentiæ ea uitiorum genera contraria putantur / quę uir tutem uidentur aſſequi imitando uelle. Ex quo genere calliditas ma litioſa numerari poteſt / quæ in ultimo adipiſcendo ea itineꝝ gene ra perquirere excogitando ſolet/quæ ſpectatu ſint ſpeciem habitura ueri. Ideoq; ea maxime peruerſa prudentiæ imitatrix uideri debet/ quę alteri detrahendo nocet/quale illud Federici .ii. fuiſſe dicũt/q cũ criminaretur a multis/ꝙ Capuę ex ueſtalium ſacrario argentea uaſa ſubſtuliſſet: reſpõdere ſolere ferebatur: alterã demere ſe uelle cauſam

Carolus .ii.

Rogerius doria

INCONSIDERANTIA .4.

Gũdiſaluus Ferdinandus Cordubenſis.

INCONSTANTIA .5.

Iacobus Picininus:

NEGLIGENTIA .6.

Vitia quæ imitãtur prudẽtiam:

MALITIA:

.1.

CALLIDITas AVARA:

.2.

Federicus .ii.

Bernabos uicecomes

ad id ſacrarium adeundi uiris. Similecꝫ illud uideri poteſt / quod Bernabouem uicecomitem feciſſe dicunt / qui cum magnam pecuniam eorum hominum penulis qui precarium quæſtum facerent / conſutam eſſe percepiſſet / uotiuæ donationis ſpecie omni egenorum multitudini obſoletas penulas detraxiſſe / nouasqꝫ in ieciſſe fertur / quo donatio eſſet ſordida calliditate quæſtuoſior. At multo per‑

Petrus Rex Hiſpaniæ

uerſius illud iudicari poteſt / quod eſt a / Petro Hiſpano tyranno factum / qui cum bona / quæ eſſent a / prædonibus capta / auctionando uendidiſſet / cum qꝫ ad eum poſtea ueniſſent hi / ex quibus bona detracta eſſe dicerentur / uehementercꝫ eum precando rogaſſent / ſi ſibi uideretur / ut bona detracta redderet / per præconem edixiſſe fertur / ut quod quiſqꝫ expoliatorum proxima auctione licitando emiſſet / ad eos ſine procraſtinatione referret / affirmans nihil hominum generi conuenire minus / q̃ cuiqꝫ non reddere uelle ſuum. At uero Iuſtitiæ duplex genus numerari poteſt /

IVSTITIA .2.

unum quod lege / alterum quod æqualitate cōtinetur. Id enim quod eſt legis promulgatione deſcriptum / bipartito diſcerpi ratione ſolet / ex qua una diſtributrix / altera commutatrix numeratur. Diſtributrix enim eſt menſio certa conſtituta / qua perinde alicui quippiam diſpertiendo datur / ut uirtutis ratione præſtat. Commutatrix autem ea nominatur / qua alicui quippiam redditur / quod ante acceptum eſſe dicatur: quod quidem maxime in emendo aut in uendendo uerſatur / in quo rerum commutandarum ratio æquando ponderatur. ut ſi modo fundus ab aliquo emi dicatur / dubitari nullo modo poſſit / quin conmutatio pecunia exequanda ſit.

Iuſtitia diſtributiua & commutatiua

Itaqꝫ commutationum uaria genera nominari poſſunt / Nam quædam occulta fraudatione fiunt / ut ſi quempiam affirmemus furari ſolere noctu / qui reticentia diuturna lateat: quædam ui palam illata conſtant / quo in genere maxime rapina numerari poteſt. At uero perſonam tum dicimus offendi ſolere ualde / cum aut corpus aut dignitas malo iniuſto læditur / corpus autem offendi aut dolo / aut carceris oppreſſione / ſiue membrorum diminutione poteſt / dolo enim ut ſi Venceſlao Cæſari homini edaci dicatur uenenū i ſaccarea placēta dari / quo repentina ſpiritus obſtructiōe pereat.

Varium genus cōmutationum

Rapina

Offenſio corporis

Ex dolo

Venceſlaus Imperator

Carceris uero oppreſſione, ut ſi Laurentium Sardiniæ Regem ob id Bononiæ ferrea cauea occluſum fuiſſe affirmetur, quo palam oppreſſio eſſet domitæ ſuperbiæ exemplum, & multæ irrogatæ ſignum. Membrorum autem diminutione, ut ſi Ecelinus Foroiulianus dicatur homo cruentus & callida immanitate teter ob eam cauſam cunctæ Carrarienſium familiæ præcidiſſe teſtes teſtes, quo propagatio eſſet in poſterum deſitura gentis. Dignitas autem lædi, aut teſtimonii dictione falſi, aut maledici conuitiatoris obtrectatione poteſt: At uero uoluntaria commutatio ea nominari ſolet, qua aliquis quippiam alteri ſuapte animi uoluntate tribuit: Cuius quidem rei triplex poteſt numerari genus, cuius unũ in æquandi, alterum in recuperandi, tertium in conſeruandi ratione uerſetur. Aequandi enim ratio expendi rata menſione ſolet, ut ſi quiſpiam dicatur alteri fundum concedere uelle ſuum, quo ab eo pecuniam permutatoria æqualitate ſumat: Recuperandi autem modus debitionis nexu definitur, ut ſi cauſa affirmandi ſit, Lodouicum Gallorum Regem, ob id cuipiam tráſpadanum oppidũ, definita largitione conceſſiſſe, quo ei ius in tẽpus oppidi recuperãdi ſit. At uero conſeruandi ratio opignoris aut depoſiti red ditione continetur: in qua maxime probatur fidei conſeruatæ laus Eademq; eſt fortitudinis deſcribendæ ratio, quæ in ſubeundis repellendisq; formidoloſis rebus animi firmitas nominari poteſt, quæq; ea aduentitia mala auertendo pellit, quibus uoluntas maxime ſolet impeditum iri, quominus certæ conſignatæq; rationi pareat. Quocirca iure eam dicimus illi arduarum rerum formidini obſiſtere ſolere magis, quibus uoluntas ab integra certaq; ratione deducatur. Ex quo intelligi poteſt, fortitudini contrarium ſtatui oportere metum, qui cum a rationis præſcriptione decedit, maxime ex impendentium periculorum magnitudine oriri ſolet, cum autem diſcriminum imminentium magnitudo ex bellorum ratione naſcatur, ſciri debet animi intereſſe fortis, non modo fidenter bellorum impetus formidine depulſa pati, ſed etiã grauiſſima bella inire cõſtanter. Itaq; cũ perſpicuũ ſit natura oẽs cupiditate flagrare pacis, ſatis imprõptu eſſe poteſt, ſeatui cũ his iuſ cauſã bl

Ex Carcere.
Laurentius Rex Sardiniȩ
Fedetici ſecundi filius.
Ex membrorum mutilatione.
Ecelinus tyrrãnus forouiliãuſ
Ex commutatione uoluntaria.
Ex Aequatione.
Ex recuperatiõe
Lodouicus Gallorũ Rex.
Ex cõſeruatione
FORTITVDO. .3.
Quid fortitudo
Metus.
BELLVM
Quomodo & aduerſus quos ſuſcipi debeat bellũ ab ecclia

Bellũ cõtra ſciſmaticos .i. — li gerendi dari: qui maxime pacem impediturі ſint. Quorum cum ſit duplex peccati genus, unum, quo a membrorum ſocietaté ſecedunt, alterum quo ſenatui parere imperanti nolunt, intelligendum eſt eorum alterum pontificia ſica debere uulnerari, alterum multari oportere bello, quo membrorum aliquid potius ab-

Bellũ contra hereticos: .2. — ſum iri uideatur, q̃ Rei pu. integritas peritura ſit. Nihiloq; iniuſtior eſt cauſa contra eos arma capiendi, qui perduellionatus poſtulari poſſunt, quiq; cum ita longe a rata fidei menſione abſint, ut nihil iam ſit eorum pertinaciſſime improbati loci, cauſa tamen belli ineundi quærunt, quo perduellionatum tueri dimicando poſſint.

Fraticelli

Clemens quĩtus — Quo in genere eſt id legaticum bellum numerandum, quod contra eos occultos ſacrificulos eſt Clemente Quinto referente geſtum, qui eſſent uiuere Ariſtyppea libidinum præſcriptione ſoliti.

Bellũ cõtra ĩfidẽles .3.

Tucrarũ natio — At uero multo id debet iuſtius uideri bellum, quod contra eam gentem ſuſcipi decernendo ſolet, quæ maxime ſit fidei extinctura lumen: quid enim iuſtius eſſe poteſt q̃ cum eo Turcarum genere inire bellum, qui perpetui ſint hoſtes a ſenatu iudicati, & cum quibus non tam de Imperio, q̃ de animorum incolumitate decertatur?

Iulius.ii.

Cruciata — Quo magis modo eſt Iulius ſecundus in hoc genere laudandus, a quo non modo eſt. S. C. de bello Aſiatico ineundo factum, ſed etiam de militantium multa remittenda latum, quo a militum genere minus poenarum in erebo expiatore detur, expeditiorq; pluribus pateat in coelum aſcendendi uia. Eademq; fere eſt ſacrilegorum plectendorum ratio. Nam cum iure poſſint ſacrilegi nominari ii, qui religioſa fanorum ornamenta tollunt,

Bellũ cõtra ſacrilegos .4. — facile intelligendum eſt, eos, cum minus terreri execraria ſauciatione ſolent, pecuniariæ debere multæ irrogatione plecti, quo ab impudenti furti cupiditate auocentur: Atqui ſi minus perſoluere inficiando uelint, dubitari nullo modo poteſt, quin ſenatui cauſa

Vrbano .iiii.

Mãfredus Neapolitanorũ rex: — contra eos belli gerendi ſit: ut ſi dicamus ab Vrbano Quarto contra Manfredum Neapolitanorum Regem Gallica arma lata, proptereaq; penetralia fanorum argentea uaſa iuſſiſſet, aut iri auctionando uenum, aut monetariis ſignanda dari, quæ eſſent ex Afrorum manubiis bello Parthenopeo facta.

Atq; etiam idem eſt de eorum hominnm genere dicendum, qui minus . P . M . S : Q . iubenti ſuperbia importuna parent. Vt ſi affirmetur Ladiſlaum Neapolitanorum Regem minus Gregorii duodecimi Interregis iuſſu ab urbe oppugnanda auocari, nihil cauſæ eſſe dicatur, quin primo quoq; tempore contra eum ex .S. C. bellum decernendum ſit, quo impudens eius audacia bello frangi & domari poſſit. Quin etiam cum his quoq; bellandum eſſe dicimus, qui inſidioſa calliditate ob id bella inteſtina ſerunt, quo eis aditus ad urbis dominatum obrependi pateat, quale eſt illud ſeditioſorum hominum genus iudicandum, quod eſt in uectigalibus oppidis hoc Gallico bello natum. Sed tum etiam ſunt his bella indicenda magis, qui cum uectigalium mancipes in annos fiant, minus uectigal diſſoluere negando uolunt, ut ſi diceretur, Vrbano ſexto cauſam contra Carolum tertium Neapolitanorum Regem belli ineundi dari, propterea q; is diu fuiſſet de annuis uectigaliis repetundis reus, nulloq; execrationum genere terreretur, quominus abeſſe, a perſoluendi tenacitate uellet: eodemq; modo de rei reſtituendæ ratione dicitur: in quo quidem cum minus quandoq; poſſint ad ęquilibrium damni bona ſublata reddi, intelligi poteſt, ab homine reddi debere tantum, quantum temporis cauſa ſit ad iacturam ęquandam ſatis. Vt ſi Federicus Aenobarbus ab Alexandro tertio, Italico bello cogeretur, ut quingenties mille Populo Mediolanenſi ſolueret, propterea q; eius fundatiſſimam urbem inuida immanitate ſubſtuliſſet, q; ab eo eſſet arando ſal in urbe complanata ſatum, quod eſſet ad publici ſenſus dolorem, urbis nunq̃ renaſcituræ ſignum, ad memoriam omnium gentium ſempiternam, nota ſęuitiæ. Idq; eo tum iuſtius fieri ſolere dicimus, quo callidius res ſublata retinetur: ut ſi modo Iulius ſecundus affirmet, iure contra Venetos bellum decerni Iulia lege poſſe, propterea q; nulla ratione adduci uelint quo flaminica oppida ſenatui largitoriæ legis ſpecie ſublata reddant. Quod cum apertum ſit, facile ſequitur, Pont. Maxi. permiſſu ſenatores legaticio Imperio uti in bello gerendo poſſe, quo militum generi pugnanti hortando faueant, ſintq; expiando & damni auertendi duces, & militum gloriæ futuræ uades: ut modo eſt a Franciſco Alidoſio Ticinenſi

Bellū cōtra oppugnantes urbem. .5.
Gregorius Interrex.
Ladiſlaus Neapolitanoꝝ rex:
Bellū cōtra ſeditioſos i oppidis eccliæ: .6.
Bellū cōtra uicarios ecclię non ſoluentes .7.
Bellū cōtra nō reſtituentes .8.
Quando homines puſſūt cogi ad reſtituendū per bellum .9.
Federicus Barbaruſſa
Mediolanum:
Inſt. de pu. iu. §. item lex Iulia.
Bal. in. l. u. c. de libera cauſa
Iulius Secundus
Veneti
Quādo Cardinales legati poſſunt inire bella.

ſenatore in flãminia recuperanda factũm: Ex quo intelligi debet, ea

Quæ ſit cauſa belli iuſti

maxime eſſe ineunda bella, quæ ſint bonum habitura pacis, quę eo iucundior eſſe ſolet, quo belli ſuſcepti cauſa iuſtior uideri poteſt.

TEMPERANTIA .4.

At uero temperantia ex integra ratione eſt, bonorum priuatorum moderatrix: Nam cum ex his uoluptatum generibus, quæ ſenſibus percipiuntur, quędam languidiora, quædam uehementiora uideri poſſint, facile exiſtimandum eſt, in his, quæ percipi guſtatu aut

Tactus

Guſtus

tactione ſolent, uehementiorem inſitum eſſe ſenſum, cum perſpicuum ſit, homines ad ea perfruenda auidius cupiditate inflammata rapi: quandoquidem hæc ſenſuum genera præter cætera ſint ad hominum naturam conſeruandam conſtituta, ob eamq; cauſam iure eſt temperantia ad hec genera tanquam ad uehementiora moderanda data: de qua quidem commodius & uerecũdius alias

LIBERALITAS .5.

diſſerendum erit. Quare non ſine cauſa intelligendum eſt, liberalitatem in bonorum utilium genere uerſari, quæ in pecuniæ utendæ

Quid liberalitas

ratione turbidas perturbationes inſtruat ſcientia dandi, quęq; eo debeat latior fons eſſe largiendi, quo maior eſt ex eo hominum hauſtura multitudo.

Quomodo dãdum:

Itaq; in promerendi pecuniæq; diſpertiendæ modo, permagni intereſt ſenatoris ſcire, ne quid minus pluſue ſuffragando largiatur, q̃ neceſſe uideatur eſſe: Nam patrum quidem memoria

Paulus ſecũdus

F. Saonenſis Si

Paulus ſecundus, haud quanq̃ reſtrictioris naturæ ſuſpitione caruit, propterea q Theologo probato Franciſco Saonenſi, qui ad eum de Dei potentia deq; Chriſti cruore perſcripſiſſet, ducenties tantum centum dari iuſſiſſe duceretur, cum nihilo prope minus librarium emblema argenteæq; fibulę æſtimari poſſent.

Alphonſus maior

Petrus cãdidus;

At ne Alphonſo quidem maiori debet laus largitionis moderatæ dari, quẽ Petro Candido, q eius rogatu decem. T. Liuii libros plebeio ſermone explicaſſet, tricies mille tribuiſſe ferant. In quo quidem promerendi genere neutrius eſt putanda mediocritate temperata liberalitas, cum ab altero parcius, ab altero largius datum eſſe iudicari poſſet, q̃ diſpar ingeniorum ſedulitas flagitare uideretur: Quod ſi contentio quædam comparando fiat, uter diſceſſerit a temperata largiendi ratione longius, dubitari nullo modo debet, quin fatendum ſit, eo propius Alphonſum a gratificandi mediocritate abfuiſſe, quo liberalitas prodigalitati q̃ auaritia coniunctior uideri poteſt

Eademq; ratione cauendum eſt, ne a liberalitate diſcedatur iniuſte promerendo, idq; tum facile animaduerti poteſt, cum hiſtrionum, Lenonum, Colluſo℞ aut blando aſſentato℞ generi datur, quando, quidē natura rectū ſit, hos magis egentes eſſe debere q̄ dites: Quę quidem uitii labes eo magis eſt a ſenatore fugienda, quo latius eſt ad popularem exitura famam, cū perſpicuum ſit, homines his libentius ſuffragari ſolere largiendo, qui coniunctiores uideri ſtudio℞ naturęq; cognatione poſſint: Dantes quidem poeta, homo ut carmine, ſic mo℞ libertate rigide & ſeuere dicax, cū domo pulſus apud Veronenſiū principem uiueret exul, ac diu nullū nactus eſſet in ręposſtera uiuendi ratione locū, ob eamq; cauſam obieciſſet ei ſericatus paraſitus quidam, ꝙ ditior eſſet ioco, q̄ ipſe doctrina, quid mi℞ inquit, cum princeps ſit tui q̄ mei ſimilior: Quin etiam illa peruerſa crudeliſq; liberalitas uideri debet, qua optamus aliquid alteri euenire mali, quo cauſa fauendi & ſuffragandi ſit, ut qui amici domū cupiūt euerſum & deflagratum iri, ut occaſio pecuniæ ſuppeditandę detur, quo iacturæ cauſa fiant beneficia tempeſtiua gratiora: Nihiloq; benignior eſt iudicanda ea ocioſa in fauendo uoluntas, qua aut perſoluuntur benefitia expectata tardius, aut homines torqueri procraſtinando ſolent: Nec item minus cōmemoratio ingratitudinis aut officii exprobratio odioſa eſſe poteſt, cū perſpicuum ſit, hāc inter dantem & debentem ſanciendam eſſe legem, ut alter repente beneficii obliuiſcatur dati, alter ſemper accepti meminiſſe uideatur: Memoria teneo Federicū Sanctoſeuerinatem ſenatorem, cū cuidam aſſectatori ſuo, paulominus quingenties ex flamminali cenſu conceſſiſſet, Cumq; is ſtatim beneficii memoriam definiens, ſe ab eius amicitia remouiſſet, uelletq; poſtea in gratiam redire, atq; ingrati animi naturam excuſare diluendo, conſcientia lętū reſpondiſſe, nunq̄ ſe in eum beneficium contuliſſe recordari, ita homo animi munificentia magnus, & in liberalitate conſtans, maluit reticere, quod dedit, q̄ incurrere in ingratitudinis detegendę, & beneficii exprobrandi caſum: Ac ne illa quidem liberalitas probari debet, quę, & ei, in quem confertur, & ei, qui largitur obfutura uideatur: Nec eſt enim illi pecunia ullo modo danda, qui eam trinoctio natalitio ſit in aleatorium ludum profuſurus, cum malum fiat delicti ſocietate maius:

Ex iuſtitia dādi:

Dantes Florentinus poeta

Ex deſiderio mali alięni: .2.

Ex tarditate dandi .3.

Ex cōmemoratiōe ingratitudinis .4.

Ex exprobatiōe offitii .5.

Federicus Sanctoſeuerias Car.

Ex datione nociua .6.

Ex exprobatiōe uitio℞ .7.

Ex quo nihil eſt etia mcur ea donatio laudari poſſit / quę criminoſe
Alphonſus mi / ſit animi exprobratura malũ: Nam Alphonſum quidẽ minorem bel
nor. lo hydruntino ferunt / neſcio cui ex decurionum numero / colum ar/
gentea͂ dediſſe / quę eſſet exprobratrix formidinis / & naturę effoemi
AVARITIA. natę teſtis: Quare liberalitati auaritia contraria opponitur / quę eius
boni libido nominatur / quod ſit intemperanti auiditate concupitum
Quid auaritia. Itaqꝫ cum duplex ſit auaritię malum / unum quod in retinendi / alterꝝ
Ex retentione. quod in detrahendi ratione uerſatur / intelligendum eſt ex eo genere /
.1. quod ſit improba natura tenax / ea animi uitia ſolere naſci / quę nec
Ex detratione. ſint opem alteri latura / nec eius quidem mendicitati occurſura uitę /
.2. cui fame pereundum ſit: At uero id auaritię genus / quod detrahen
Ex anxietate ha di ratione ponderatur / bipertito ſecerni poteſt / unum quod ad anxia͂
bendi. animi curam pertinet / alterꝝ quod ui contineri ſolet: Anxietas.n.eſt
.3. uehemens quędam eius adipiſcendi cura / quod utile uideatur / eaqꝫ
tripertito diſtribuitur: una / qua pecunia / ut finis ambiendo quærit /
altera / qua / homines diſcedere a re expetenda ſolẽt / quo eis cauſa
pecunię parandę ſit: ut ſi quempiam dicamus ſe iccirco a / philoſo/
Ex metu d̄ficiẽdi phię ſtudio remouiſſe quo ei cauſa negociandi eſſet: tertia qua opi/
.4. nando timetur / nequid uitę tuendę deſit: Vis autem eſt ea / quæ ſui
Ex uiolentia. cõmodi cauſa alteri palam detrahendo nocet: Quale illud genus
.5. uideri poteſt / qnod eſt aperta latrocinãdi cupiditate rapax. Nec mul
to ſecus auaritia in uendendo aut in emendo fraudandi ratione utit
quę maxime in celandi dolo uerſatur: ut ſiquis adulterinos nũmos
Ex fraudatiõe uẽ obſignare affirmetur / quo uenditorem celando fallat: quod quidem
ditionis & emp maxime diſſimilitudine fraudandi conſtat: Ideoqꝫ in eo genere mẽ
tionis. ſio / conditio / ambitus / furtum / & occiſio numeratur: Ex menſione.n.
.6. fraudatio duci poteſt / cum ęquandi ratio fit in uendendo minor: ut
is / qui Florentię auara audacia ex ſextario tabellam fraudando dem
Ex menſura pſit: Ex conditionis uero ratione / ut ſiquis domum auctionando uẽ
.7. dat / quam breui ruituram ſciat / ſiue ſit quid pluris fraudando uen/
Ex conditione dituruſ / q̄ ęſtimari ęquata ratione poſſit: At ex munerali ambitu
.8. triplex fraudãdi diſſimilitudo eruitur / una qua homines ea ſolẽt nũ/
Ex ſimonia diniari fana / quę gratuita dei liberalitate cõſtant: Altera / quę fit per/
.9. mutandi ęqualitate nequior: ut ſiquis modo tranſtiberini portorii pa
Triplex ſimõia. rarius pręfectura͂ cũ eo ſacello permutare nundinando uelit / quod

ſit gentilicia dedicatione conſtitutū/tertia/qua ea uenire ſolent/quæ
ſunt ſacroꝝ religioni nexa:ut ſi in fanis pręfecti penetralii ea aurea
uaſa uenire interuerſa ratione iubeant/quæ maximæ ſint ad orna/
tum ad uſumq; litandi facta. Nihiloq; eſt affirmandū de ea furti ra/ Ex furto:
tione ſecius/quæ clam alteri detrahendo obeſt: Similiq; prope mo/ .10.
do eſt de necandi ratione dicendum/cū ab aliquo cauſa hominis oc/ Ex homicidio:
cidendi quæritur/quo ei hereditas obuentura ſit. Quin etiam uaria .11.
interdum auaritiæ genera numerari poſſunt/quæ in largiendo defu/
tura uideantur/ut ſi Robertum Neapolitanoꝝ Regem reſtrictioris Robertus Rex
naturæ eſſe diceremus/proptereaq; fuiſſet in litteratorum hominum Neapolitanus:
genere promerendo parcior: aut ſi cauſa confirmandi eſſet/ Vrba/
num ſextum auariori tenacitate rapi/proptereaq; nulli ſuffragari lar/ Vrbanus .vi.
giendo uellet. Atq; etiam id genus hominum auarum uideri poteſt/
quod extra modum detrahendo prodit: cuius quidem generis ratio Exſordido lucro
duplex eſſe ſolet/una/quæ in ſordido/altera quæ in iniuſto lucrandi .12.
genere conſiſtit/ſordidum.n.genus eſt/quo pecuniæ aut ex foenere/
aut ex meretricio quæſtu detrahuntur: Oliuerius quidem Carrapha Oliuerius Carra
prudens & uerecundus ſenator/cum in ſenatu quidam Paulo ſecun pha Car.
do ſuadere uelle conarentur/ut de meretricio uectigali legem extra Paulus ſecūdus
ordinaria ſeueritate ferret/quo cauſa eſſet meretricii minuendi ſum/
ptus/uehementer contradicendo reſtitiſſe dicitur/affirmans minus
a ſenatu eam legem debere ferri/quę ſordido eſſet olitura quæſtu.
At illiberalis queſtus ratio ea uideri debet/quę in ęgrotantium aut in Ex ilibrali lucro
amicorū ſpoliatione uerſatur: ut ſi cuipiam dari probro poſſit/ꝙ al .13.
teri in aleatorio ludo ſit pecuniam detrahere doloſe ſolitus: Quocir/ PRODIGALI
ca quemadmodum auaritia extra modum fines retinendo & detra/ TAS
hendo prodit/ſic prodigalitas fines largiendo tranſit: quę eo eſt mi/
nor animi iudicanda labes/quo eſt aut propinquius liberalitati hęſu/
ra/aut pluribus opitulatura dando/ſiue quo celerius ei fieri melius
cōualeſcendo poteſt/cum ſatis perſpicuum ſit/homines aut minus
largiri ſolere ſeneſcendo/aut minus fieri fortuna aduerſante prodi/ MAGNIFI/
gos: Similiſq; eſt magnificentię deſcriptio de qua mox erit maxime CENTIA
proprius diſputandi locus: At uero animi magnitudo/q̄q̄ in honoꝝ
genere uerſetur/nunq̄ ita tamen honoris adeptione letatur/ut de MAGNANI/
grauitatis gradu deturbata cadat. Itaq; quemadmodum minus ho/ MITAS.

Magnāimus eſt iuſtus
Quæ pericula ī eunda putet
Magnanimus uult magis daṙ q̄ accipere
Philippus uice comes
Arogonnm Reges
Magnāimus nō occupatur multi negociis
Mngnāimus eſt ueridicus
Magnāimus nō eſt laudator neq; obtrectator.
Magnāimus nō eſt admirator

noris dignitate geſtit ita etiam minus ſolet contumeliæ inflictiōe angi cum ſatis ſit ei ab omni ratione perſuaſum nihil ſibi iniurię fieri debere arbitrari quod iuſtitia repugnante fiat. Atq; etiam intelligēdū eſt magnanimum dici debere eum qui ea ſibi pericula adeunda putet quæ ſint aut Rei pu. ſalutem aut eam uitę utilitatem allatura pro qua pręclaꝝ ſit cum dignitate mori. Rurſuſq; ſore licet eū bene de multis promereri q̄ beneficio accepto obligari malle: eāq; quę rere ꝓmerēdi uiā ex qua nunq̄ ſit facultas gratię referēdę par. Quale illud potuit beneficii genus iudicari quo Philippus uicecomes duos Aragonum Reges bello nauali captos regnare inuſitata liberalitate iuſſit. Ideoq; nihil eſt cauſę cur is qui magni excelſiq; animi firmitate pręſtat multorum negociorum geſtione occupetur ſed ea potius rerum gerendaꝝ genera perſequatur quę ſint aut iuſtum honorem paritura aut nominis teſtimonium habitura ſempiternum. Ex quo ſatis poteſt eſſe ſigni eum magis ueri iudicio q̄ ſpectatu aut obſtructa opinatione niti cum ſatis apertum ſit eum minus ab illo rerum genere deduci hominum opinione poſſe quod ſit uirtutis terminatione definitum. Ideoq; iure dicimus ei non minus eſſe ſolere curę ut tam ſit a laude q̄ ab obtrectatione aliena abfuturus nequid de iudicii ueritate deperdat: eodemq; modo affirmatur eum nec qcq̄ admirari ſolere ualde nec iniuſti recordari mali cum in altero nihil magnum eſſe opinetur quod ſoleat ex externarum rerum admiratione naſci in altero nihil damni uideat eſſe factum in quo ſit aliquid de uirtutis integritate diminutum. quare intelligendum eſt ab ea animi tenuitatem abeſſe ſolere longe proptereaq; maxime ſuę dignitatati deſit eaq; repellendo refugiat quorum ſit ſuapte naturę procliuitate capax: eiq; maxime ſolet impudentia repugnare auerſando quę cum minus ſit conditionis natureq; ſuę gnara ea ſibi arrogādo ſumit quæ minus naturę ſuę intereſſe poſſunt. Sed cum de ea uirtutum ratione diſceptatur quę in malorum genere uerſatur perſpicuū eſſe debet manſuetudinem primam in harum uirtutum genere diſpertiendo ſtatui quo ſit iracundię inflammātę mitigatrix. Itaq; non ſine cauſa probatur homines cum his eſſe ſolere leniores qui imprudentes iniuria lęſiſſe uideātur. Quin etiam homines tum maxime ab iniurię acerbitate abſunt cum hi qui lęſerunt aut errorem pęni

PVSILLANIMITAS. .17.
PRAESVMPTIO. .18.
MANSVETuDO .19.
Homines ſunt māſueti cū imprudenter led

tendo fatentur, aut diluunt excuſando culpam. Idem Lodouicus Gallorum Rex, a quo modo eſt ad Adduam Venetorum potentia dimicando fracta, cum adoleſcens eſſet a Gregario Tyrone leſus, atq; illius puniendi cauſa Gallicum flagrum diſtrinxiſſet, quo cæteris exemplum eſſet in audacia mulctanda notius, cumq; is ſupplex ad pedes iacuiſſet culpamq; diluere excuſando conaretur, in medio iracundiæ ardore flagrum abieciſſe dicitur, affirmans, malle ſe ueniam demiſſe mentienti dare q̄ mulctando cauſam quęrere detegendi ueri. Recteq; etiam ſciri poteſt tum homines iraſci ſolere minus, cum maxime timida natura conſtant, proptereaq; dum locus metuēdi datur, dubitari non poteſt, quin cauſa iræ deſinendæ ſit, cum fieri nullo modo poſſit, ut eodem tempore idem ſit timendi & iraſcendi ſenſus. Quin etiam cum his ira languidior eſſe ſolet, qui aut diu ſunt in afflicta erumnarum calamitate uerſati, aut recenti ſunt fortunę tempeſtate fracti. Sed tum quoq; cum quibuſdam eſt hominū natura ſedatior, cum cauſa contigit iraſcendi maior Nam. T. quidē Phedrus Volaterranus locuplex & Canorus orator, cum Alexandrum ſextum ſibi ſuccenſere ſolere reſciuiſſet, ex eo, ꝙ Aſcanii Sfortiæ nomine ſe ab eius laude celebranda remouiſſet, cumq; gratiæ reconciliandæ cauſa, eo, potiſſimum tempore dixiſſet ſe eum adire uelle, quo ab eo Vrſini Vitelliana ſeceſſione deſciuiſſent, diſſuadereturq; a multis ne tam alieno tempore occaſionē eius placandi & mitigandi quæreret, reſpondiſſe dicitur, id tum maxime ſibi idoneum uideri adeundi tempus, cum plane bene ſciret, maioris iræ interuentu, minoris iracundiæ ſedari ſolere malum. Atq; etiam ratio eſſe ſolet in eo hominum genere plectendo tardior, qui aut cæca caſus uolubilitate peccant, aut qui ita animi uirtute præſtant, ut iure eorum ſplendor incolumis ſit ab infamiæ ſuſpitione retinendus. Quocirca intelligendum eſt, irā eſſe cum angore libidinem aperte puniendi eius, qui princeps fuiſſe iniuriæ faciendę uideatur. Quę quidem ex uario cauſarum genere oriri ſolet: ſiquidem ex conditione fit cauſa iraſcendi maior, cum id artificiorum genus exprobratur quod ſit ſordida tractatione turpe, ut ſicui palā exprobretur ꝙ ſit in ſalſamentaria aut alutaria tractatione educatus. Ex ſimilitudine autem eo cauſa maioris iræ excitandę datur quō ima

Hi ſunt manſueti q ſunt ītimore:
Homines ſunt manſueti cum miſerrimis
Homines ſunt manſueti cum nouiter afflictis
Homines ſunt manſuetis quā do maior ira ſuperat:
Tho. Phedrus Volaterranus
Alexander .vi.
Vrſini
Vitellenſes
Homines ſunt manſueti cum caſualiter errātibus
Homines ſunt manſueti cum excellentibus:
IRA
Quid ſit ira
Ex exꝓbratione artificii .i.
Ex ſimilitudine ridicula .2.

Digitized by Google

Angelottus Romanus Car.
Ioannes Rutenus Car.
Ex perſona .3.
Iacobus Carrarienſis
Ex minima offēſione .4.
Ex uitiis & morbis corporis .5.
Lodouicus patriarcha Car.
.L.Oliua ſaxoferateñ Car.
Io. Spoletinus Car.
Ex ſaltuatione īofficioſa :6.
Ex aſſurrectiōe inofficioſa: .7.
Vitia irae
Indignatio.
Pādulphus Malateſta:
Matthęus Germanus
Mentis tumultus
Iurgium

ginis collatione ſimilior uideri poteſt, ut ſi Angelottus Romanus ob id Iſidorum Rutenum ſenatorem hircum togatum nominare diceretur, proptereaq́ʒ ſolus in ſenatu uti graeca barbae oſtētatione uellet. Ex perſona uero tum fit mens iraſcendo commotior, cum id exprobrari obtrectando ſolet, quod minus culpa contractum eſſe uideatur ut ſi a Iacobo Carrarienſi patrem necatum eſſe fateamur, propterea q́ʒ ei in iurgio exprobraſſe reſticando diceretur, ꝙ eſſet ex pellice tridentina natus. Par atq́ʒ una eſt rerū minutarꝫ ratio, cum intelligitur ex minimarū etiam rerū offenſione iracundiae ſolere excitari bilem, quae ſit uel hominū īdicatura mores, uel alteri nocitura grauius. Nam Bucicalum quidem celtam liguriae praetorem, qui eſſet unus inter multos magnitudine inuſitata gigas, ſutori neſcio cui pollices praeciſiſſe ferunt, propterea q́ʒ ab eo ſoleę anguſtius uiderentur ſutę, ꝗ eſſent ad eius inſolentē pedum deformitatem aptę. Nihiloq́ʒ lenius ſuperbae aures eo corporis uitio offendi iraſcendo ſolēt: quod ſit hominum generi uel naturae ortu inſigni notatione ſatum uel ex fortuita aduentitiaq́ʒ inuſtione natum dicatur, ut ſi patrum memoria affirmaretur Lodouicum Patauinum ſenatorem, qui propter opum affluentiam & luxum Lucullus ſenatorum diceretur, uehementer. L. Oliuae & Ioanni Spoletino in ſenatu iraſci conſueſſe ſęp eq́ʒ alterius tuſſis, alterius ſternutamenti inſolenti aſſiduitate offendi uideretur. Idemq́ʒ eſt earum opinatarum offenſionum genus, quod fit iniurię ſpecie iraſcendo maius: ut ſiquis ob id alteri iraſcendum putet, propterea q́ʒ aut minus ſit grato oculorum coniectu ſalutare uiſus, aut minus officioſe ſit ab eo de uia deceſſum, in quo eo eſſe poteſt coiectura opinata fallacior, quo peruerſius homines plus ab altero officii ambiundo repetunt, q ſit eorū definitę dignitati ſatis. Quamobrem iure ex eiuſmodi iracundię malo ſtomachationem, mentis tumultum, iurgium, & dimicationem naſci ſolere dicimus. ſtomachatio.n.eſt iniurię ab eo iniuſtae angor, qui ſit ſordida artificii tractatione notus: ut ſi auorū memoria dicamus Pandulphū Malateſtam hominē familiae ſplendore & bellica uirtute pręſtantem iracundo ſolere dolore angi, propterea q́ʒ a Matthęo Germano multum ſibi iniurię factum eſſe obtrectando cerneret, qui diu fuiſſet mulionica uectura cognitus. At mentis tumultus is tū no

minari poteſt, cum homines turbido angore iniurię ulciſcendę uiam
excogitando quærunt: Iurgium autem eſt impudens & perturbata lo Rixa.
cutio, qui ira exclamãdo patet. Dimicatio uero ea audax uocatĩ de AHABILI-
turbando uis, quę alteri pugnãdo nocet: In quo quidem cuncta iniu- TAS
rię inurendæ genera uerſantur, quæ fieri ui premente & urgente ſo
lent. Idemq; fere eſt comitatis deſcribendę modus, quæ cum ſit conci
liandorum pertractandorumq; hominum ſcientia, inter nimium &
parum conſtituitur. Nam multi ita placida natura redundant, ut fa
cile ad cuiuſuis hominis nutum conuerti naturæ facilitate ſoleant:
quo in genere Paulum Secundum & Innocentium Octauum in Pa- Paulus .ii.
tritiatu fuiſſe ferunt, qui cuiuis ſe iucundos oſtendere eſſent blanda Innocentius.viii
comitate ſoliti. Contra autem alii ita a cõmodiore naturę lenitate
abſunt, ut cum omni genere hominum agreſti acerbitate uiuant.
Ex quo perfacile iudicium ſit cũ eorũ utrũq; genus a rata rationis
menſione deſciſcat, uirtutem inter utroſq; interiectam collocari ſo
lere mediam, quæ cum utrorũq; moderatrix ſit, rite comitas no- Quomodo Car
minari poteſt: cum autem ſit omnibus natura pręſcriptum, ut ali- dinales debent
ter ſibi cum minorũ, aliter cum maiorũ gentium genere uiuendum eſſe affabiles.
putent, intelligendum eſt, ꝙ q̃q̃ nullum ſit genus hominum,
quod non a principe naturæ facilitatem tanq̃ fati omen repoſcat
non tamen ſemper eodem modo, nec eodem tempore, nec cum
omnibus ſenatores eſſe debere blandos. Nam cum dignitas nimia
naturæ facilitate obſoleſcat, ſatis eſt argumenti, ſenatores in hoc
promerendi genere uideri debere grauiores, ut enim in epularũ ge
nere hominum diſſimilitudo ponderatur, cum idem obſonii genus
uni putatur in ægrotatione ſatis, quod alteri ſit in ſanitate parum,
ſic eſt in hominum colluuione iudicandum, ut ratione certa expen
datur, quatenus cuiq; ſuauitatis impertiendum ſit. Quo in genere
magnæ laudi Georgio Rothomagenſi prudentium ęſtimatione da Georgius Ro-
tur, ꝙ cum magis ſit natura benignus q̃ ſimulationis obſtructione themagenſis
blãdus, omne genus hominũ ad beniuolentiam efficioſa benigni- Car.
tate perlectet, & nihil de dignitatis auctoritate deq; naturæ graui-
tate remittat, quæ eſt maxime conſentanea Senatorię dignitati uir
tus. Atq; in hoc genere ueritas quoq; poteſt ęqualitate definiri, cui ni
mium & parum opponatur. Quorum alterum ad oſtentationem

alterum ad ironiam pertinet. Oſtentatio enim eſt glorioſa prædicatio, qua aliquid fit commemorando maius, q̄ ueritas pati iudicando poſſit. Itaq; cum aliquis plus ſibi gloriando aſciſcit, q̄ ſit laudis ſuæ priuatæ proprium, apertum eſſe poteſt eum impudentis mendacii uanitate paſci. At ſi quiſpiam honoris auiditate dicatur de ſe prædicare ſolere glorioſius, nihil abeſſe debet, quin fatendum ſit, eum multo eſſe in hoc genere uituperandum minus, quatenus ſcilicet honos cum honeſtate poteſt ſimilitudinis propinquitate iungi. Quod ſi rurſus quempiam in iactando dicamus, nullius laudis q̄ eius uti commemoratione malle, qua opum affluentia oſtentari ſolet perfacile iudicium eſt, eum perſpicuo mendacio lætari ſolere turpius cum multo ſit opum q̄ gloriæ oſtentatio in iactando leuior. Quocirca exiſtimandum eſt eos, qui ſe gloriæ cauſa oſtentando iactant, ea exquirere ſolere mentiendo, quę uideri probabiliori mendacio laudanda poſſunt: ut ſi Chryſolora peripatheticus Bizantius ſe ab eo Iuſtiniano eſſe diceret, qui auctor legum in commentarios referendarum fuit, quo ſit ueritati mendacium ſimilitudine cognata propius. At uero hi qui quæſtus cauſa gloriari uolunt, ea oſtentando fingunt, quę uel aliquid ſint hominum generi allatura commodi, uel mendacii malum obſcuratura uideantur. Nam Lampridius quidem Cremonenſis Grammaticus, qui cum Alexandro Corteſio fratre uixit, ſępe dicere ſolebat, ſe iccirco medicinæ aut diuinationis oſtentatione in iactando uti, proptereaq; ex altera omnes ſanitatem optarent, nec facile intelligerent utrum eſſet medicinæ obeundę expers in altera rerum futurarum cupiditate tenerentur, nec facile mendacium agnoſcere ſecernendo poſſent. Contra Ironia eo longius a ueritate abeſt, quo plus ſibi mentiendo demit, q̄ ſit priuatæ notæq; uirtuti ſatis. Ideoq; multi ſæpe ea ſibi mendaci ſimulatione detrahunt, quæ ſunt laudem habitura mentis. Vt ſi Theodorus Gaza cęlando eſſet negare ſolitus ſe Philoſophiæ præſtare laude, qui eſſet Philoſophorum princeps omnium gentium fama iudicatus. Ex quo intelligi debet a ueritate mendacii diſſidere malum, idq; eo fieri diſſimulando maius, quo alteri grauius mentiendo nocet, ut ſi alteri quiſpiam uxoris attrectationē exprobrare audeat, quo ei cauſa uxoris necandæ ſit: At uero mendacium quo homines iuuantur

IACTANVIa
Quod ſint iactatores
Iactatores honoris cauſa .i.
Iactatores ī oſtētando diuitia .2.
Iactatores gloriç cauſa .3.
Chryſelora Philoſophus Cōſtātinopolitanus
Iactatores lucri cauſa .4.
Lampridius Cremonenſis Grāmaticus:
IRONIA:
Detrahentes ſi uirtus
Theodorus Gaza Philoſophus:
MENDACIū.
Ex exprobratiōe adulterii
Mendacium officioſū

ut nocitura tollũtur, ex officii ratione ducitur, ut ſiquis alterius crumenam auro refertam ei ſe reperiſſe neget, quem eam furaturum ſciat. Quod idem eſt de ea mendacii ratione dicendum, quę hominum mentes facetius delectatura ſit. Itaq; ſatis exiſtimari poteſt, ſenatores, nec ita de ſe prædicare debere leuiter, nec ita par ce comomerare mentiendo, ut iure ſit illis ab ea mediocritate diſcedẽdũ, in qua ſit ueritas æquata ſita: ſed cũ de ceterarũ uirtutũ genere diſputatur, ſciri debet, in uita quoddam eſſe iocandi adhibendũ genus, quo poſſit aliquid aut de corporei muneris tedio, aut de mentis agitatione remitti: quod quidem genus diuiſione ſecernitur. Nam cum in iocando unum genus ſit eorum, quibus maiori curæ eſt, quẽadmodum poſſint mouere riſum, q̃ quemadmodũ modeſtiam in iocando adhibeãt, alterũ eorũ ſit, qui agreſti horridoq; naturæ habitu, nulla ſermonis hilaritate lætantur, ſatis in prõptu eſſe poteſt eorum genus ſtatui debere medium, a quibus utrorũq; abſit in uitæ comitate malum. Quod quidem mediocritatis genus noſtri iucunditatis deſcriptione definiunt: qua retineri ſoleat moderatus iocandi modus Ex quo per facile iudicium eſt, omnia uirtutum genera eſſe debere nexa, nequa earũ deductio in uiuendo fiat, ex qua intelligi detur, hominum beatam claudicare uitam.

Mendaciũ iocoſum

DE IOCO ET LVDO

De moderato iocandi modo:

Virtutes debent eſſe comexæ

DE SCIENTIA CARDI NALIVM.

Quod ſcietia p tinet ad Cardinales ratiõe pricipatus

Nicolaus qntus

Pius ſecundus
Sixto quarto
L. Olina Saxoferratñ Car.
Io. Turrecremata Car.

Quod dignitas Car. nõ cõſiſtit in potentia:

Quod Car. non poſſunt conſeq gloriã ſine ſciẽtia

ITaq; tanq̃ in ortus uia, iure poſt actionem erit de Senatoria contẽplatione differendum. Nam cũ maxime Senatorum interſit generis humani cura ſatis ĩtelligi dat, eos qui doctrinę altitudine ſcientięq; dignitate florent, facile poſſe de inferiorꝶ generꝶ natura iudicare, ac imperandi prohibẽdiq; ſapientia hominũ ſcire continere genus: quæ eſt maxime propria ſenatoris uirtus. Quare non ſine cauſa ſcientia ſemper quędam fuit in ſenatũ obrependi uia: ſiquidem patrũ memoria Nicolaus quintus obſcuro loco natus ob multarꝶ rerꝶ ſcientiam, ſenator eſt ſine aduerſantiũ obuaricatione dictus. Nihiloq; anguſtius homini doctiſſimo Pio ſecundo aditus in ſenatum patuit. Nec item alia cauſa Sixto quarto q̃ de Chriſti cruore diſputatio patritiatus adipiſcendi fuit. L. quidem Oliua gloriari ſolebat ſe imprudentem ſenatorem eſſe factũ. Quid de Nicolao Cuſenſi, aut de Ioãne Turrecremata dicã: Quorꝶ alter affirmare ſolere dicebatur, nunq̃ ſe ſenatoriæ dignitatis fuiſſe candidatũ, alter quoq; non legitimo comitiorꝶ die ſit in ſenatũ ſine comperendinatione lectus: Quod idẽ non nullis hac etiã ętate cõtigit, qui excepti ex doctorꝶ hominũ exploſione ſunt. Q đ ſi ſenatoriam dignitatẽ in potentię quodã ſplendore uerſari dicamus erit etiã cõfiteri neceſſe, eam ui, non ſuapte natura niti: & quod ſit ui a natura detortum, id nec diuturnum quidem eſſe poſſe. Nec. n. hoc loco refert, exemplis recentibus uti, cum ſatis intelligi hoc gallico bello poſſit, q̃ multorꝶ potentia ſit eadem fati tempeſtate fracta: Exilis eſt. n. cupiditas magnitudinis ſpeciem, potentiæ ſplendore uenantis, cum hi quoq; potentiam adipiſci uideantur poſſe, qui pecuniæ ſtudent, aut uerſari in feneraticia ratione ſolent. Atq; etiam perſpicuum eſt, ſenatores ſine ſtudio doctrinæ, gloriã cõſequi nullo modo poſſe. Nec. n. Gloria in fortunæ aut in opum affluentia conſiſtit. Cui. n. modo ſunt Parthorꝶ, Scytharꝶ, aut Indorꝶ regum audita nomina: qui q̃q̃ in ſumma eſſe fortunæ poteſtate ferantur, ſciri tamen debet, eorꝶ famã ĩ Aſia tãq̃ in mũdi uerſari pũcto. Ac ſi uerꝶ quærimus q̃ paucos reperiemus ex tãto Impatorꝶ numero extitiſſe, q i ſũma no

minis celebritate ſint? Quis.n. Leonem, Anaſtaſium, Rodulphum, Berēgarium, Hēricum, aut Octonem nouit? Atq; etiam in tanto ſenatoꝝ numero, quot celebrari nominando ſolent? A comitiis Pauli ſecūdi Pon. Max. Quadrageſimus ꝑpe quartus numeratur annus, īter quod tēporis ſpatiū, cum centum fere ſenatoꝝ ſit interiecta multitudo, uix tamen ex omni copia decem honorari nominis commemoratione poſſunt. Lodouicus Patauinus Patriarcha, quo nemo affluentior in ſenatoria dignitate fuit, ſexennio ante me natum eſt mortuus, quis tamen magis eſt ex hominum memoria reuulſus aut poſteriorum reticentia obſcurior? Quid item hodie minus q̄ Gulielmi celtę ſenatoris nomen celebrari commemorādo ſolet? qui nobis pueris ditiſſimus ſenatoꝝ eſt hominum eſtimatione iudicatus. Etenim potentia ſolet exigui temporis prędicatione niti, diſciplinaꝝ autem ſtudium nunq̄ iuſtæ gloriæ mercede caret, ſed gratoꝝ hominū ſermone creſcit, ad īgenioꝝq; ē effigiē ſtatua memoriæ. Quis.n.non uidet longe clarius Tacitum Hiſtoricum, q̄ Tacitū Cæſarem fama celebrari, aut non intelligit illuſtrius Galeni Medici, q̄ Galeni Cæſaris uagari nomen? Siquidem gloria eo latius ad omnem memoriam propagari peruagando poteſt, quo uerioribus radicibus nixa continetur: quæ ex noſtri, non ex aduentitii boni ratiōe naſcitur. Ex quo iure Laurentius Medices, qui eſt totius Italiæ cōſenſu iudicatus mentis habitu, litterataq; expolitione ſapiens, ſæpe dicere ferebatur, homines quacunq; fortuna pręſtantes, ſine ſtudio doctrinę ambigua ſolere glorię expectatiōe mori, atq; ego haud ſatis itelligo an ſenatorio ordini aptius qui cq̄ putem ad diſciplinaꝝ gloriā cōparandam dari, cū ſępe fere ſenatores poſſint ocio tuto uitęq; tranquilitate frui, domi q; ſit his, tanq̄ Sabęoꝝ regibus quidam prope uiuendi circumſcriptus locus, quibus maxime rebus quæri gloria doctrinaꝝ domeſtica uacatione ſolet: Ioannes Antonius quidem Alexandrinus ſenator, qui nuper eſt mortuus huius memoriæ iuriſconſultorum princeps, cum ex eo quidam iam adepto patritiatu quęreret, cur tam matura gloria nihil ex flagranti ſtudio quotidianaq; cōmētatiōe remitteret nec idonei tēporis oportūitatē fruēdę uoluptati daret, reſpōdiſſe dicit homo grauis & cōſtās, domiciliū glię, qđ priuatus inchoatum reliquiſſet in ſenatoria dignitate abſoluere ſe uel

Leo.
Anaſtaſius:
Rodulphus
Berengarius:
Herricus:
Octo
Lodo. Patauīus Patriarcha:
Guillermus Eſtouteuilla Car.
Tacitus Hiſtoricus
Tacitus Cæſar
Galēus Medicus
Galenus Cæſar:
Laurentius Medices:
Io. An. Alexandrinus Car.

le locupletius : Ex quo ſatis eſt argumenti patritiatum occaſionem eſſe amplificandæ gloriæ ,locumq; ingenii percipiendaꝝ frugū , nō autem ,ſaginariū & ſomnum uideri debere fortunæ .Atq; illud quoq; intelligendum eſt , contemplationem rerū ſuapte eſſe natura iucundam ,cum id quenq; delectet , quod cuiq; natura congruit . At contemplatio ueri proprie homini natura congruit . Cum ſit unus inter cætera animantia maxime rationis conſignatæ compos : ob eamq; cauſam ei eſt uni cupiditas ueri indagandi ſata : Q đ ſi collatio quædam diſceptatioq; fiat , maiores ne ſenſuum ſint, an animi uoluptates dicendæ , apertum eſſe debet , neminem ex hominum genere reperiri poſſe , qui mentis q̄ oculi obtutu carere malit quemadmodum inſani deſipiendo carent , longeq; omnino maiorem in animo , q̄ in ſenſu habitare uoluptatem : ſiquidem ſenſuum uoluptati uicina eſt & cognata ſacietas : & quo plus ab animi cognitione abeſt , eo minus delectare ſolet : idq; facile in omni ſenſuū uſu perſpici poteſt . Nam & cernendi ſenſus qui propius ad ſpiritus naturam accedit , celerrime colorū aſpectu ſaciatur . Idq; ſępe uſu uenire intelligimus , cum picturarum , ſignorum , aut ſtatuarum genera cernuntur , ꝙ celeriter oculi etiam eruditi ſpectandi quodam tedio abalienari ſolent . Neq; diutius auditus , quo nullus eſt faſtidioſior ſenſus in nobis , in cantuū & ſermonū uoluptate delectatur:niſi quatenus illa uoluptas ad animi iudiciū traduci cōtēplādo poteſt. Itaq; cū primo ſenſus cātuum ſuauitate moueantur: mox ſenſim euaneſcente uoluptate languent, lētaq; & ignaua delectatiōe ſatiantur . Quis . n . ſeſquihora uel Hiſpaniæ lyræ æqualitatem, uel lembi interpunctam ſuauitatem ſine aurium ſatietate ferat ? Ac æque diu ieiunii ſermonis ſiccitate lętamur. Ex quo prēclare Franciſcus Soderinus ſenator homo rerum uſu limatus , & magnarum artium ſcientia diſſimulanter doctus, ſæpe dicit , celerrime hominū quotidiana colloquia ſolere ſine diſciplinarū cognitione conſumi . Eodemq; modo non licet diu odorum deſidioſa uoluptate uti . Siquidem homines inter omnia animantia languidius odorari ſolent : proptereaꝙ odorum ſpecies in imaginationis ſenſū imbecilla uoluptate īfluāt Idq; ex eo ſciri poteſt , ꝙ nunq̄ fere odorum ſōnia obiici dormiēdo ſoleant .Nec ſemper eorum iucunditas æqua,

Quod ſcientia naturaliter eſt Iucunda

Quod maior ſit delectatio ī animo q̄ in ſenſu:

VISVS .i.

AVDITVS: .2.

Franciſcus Sođ rinus Car.

ODORATVs .3.

li ſuauitate oleat: cum tenuius flaccidiuſq; hyeme illabatur in ſenſus: ob eamq; cauſam ſępe uidemus a quibuſdam odorum unguentorumq; genera reſpui: Oliuerius quidem Carrapha homo omni uitæ expolitione nitens & qui ſemper in principibus ſenatorum fuit, a roſæ odore tanq̃ a tabifico nocenteq; quodam morbo refugit. Nam Lampridius Cremonenſis grammaticus, quem ſuper nominauimus, ita omne odorum reſpuebat genus, ut Romę ne florida quidem uia iter facere ſoleret, q; unguentis olere uideretur. Quin etiam Guſtatus, quo nihil eſt in hominum natura appetentius, uſq; eo delectat, quo ad expleantur deſideria ad naturæ neceſſitatem data. Itaq; non minus diu popinationum, aut potationum uoluptate tenemur: cum ea ſit alui circunſcripta natura metienda. Sed nec blanda quoq; ueneris uoluptas diuturnior eſſe poteſt, cum grauis auctor Ariſtoteles affirmet ſalaciores homines minus uenere ſolere delectari, quaſi frequentibus libidinibus languefactus uoluptatis ardor deferueſcat, ſitq; uoluptas continuata minor. Quo circa exiſtimandum eſt, omnium uoluptatum generibus, quæ in ſenſum influere dicuntur celerrima ineſſe ſolere faſtidia, ſenſuumq; naturam nihil ſimplici in genere diu poſſe ſine uiciſſitudine & rerum uarietate pati. At homines diutius in contemplãdo q̃ in cæterorũ munerum genere uerſari poſſunt. Nam in his rebus maiores laſſitudinis & defatigationis afferuntur cauſę, in quibus magis membrorũ uſu egemus, quæ quo plus materiæ nanciſcũtur, eo grauiores eſſe ſolent: ut præclare in tundendi, metendi, fodiendi, aut ſecandi laſſitudine apparet. At uero contemplãdi ratio, quæ mẽtis munere conficitur, diuturnior eſſe ſolet, proptereaq; multum a membrorũ ſocietate ſeuocetur. Ideoq; ob id uidimus homines doctrinæ deditos diutius ſtudiorũ aſſiduitate teneri Quam enim ſtudiorũ continuationem in Democrito, Platone, Xenocrate, Ariſtotele, Theophraſto, aut Chryſippo fuiſſe cenſemus: a quibus eſt contrita in ſcribendo ętas: Quantũ ſtudii putamus a Pico Mirandula in philoſophia conſumptum: quem quotidie ſolitum cõterere duodecim horarum curricula in rerum cognitione ferunt: idq; eo admirabilius contigit, q; adoleſcens eſſet & formoſus, & diues, quibus rebus maxime ſolent homines a ſtudiorũ aſſiduitate auocari

Oliuerius Carrapha Car.

GVSTATVs :4.

TACTVS: .5.

Quod homiẽs poſſũt diutius contemplari

Democritus: Plato Xenocrates Ariſtoteles Theophraſtus: Chryſippus. Io. Picus Mirãdula Dominicus Grimanus Car

Cui non eſt hodie nota Dominici Grimanni ſenatoris quotidiana cōmentatio? qui ita temporis auaritia flagrat, ut nihil prope relinquat naturæ neceſſitati loci. Iam uero Raphael Volaterranus a Diplomatibus Centumuir, quantū temporis diſcendo & commentando conſumit? ſiquidem homo mentis ęſtu ad exquirendum natus, cum tenui cultu, & parſimonia uti permagni intereſſe ad ingenii aciem acuendam putet lectudo centone ſtrato ſine Toraliū ſuauitate pernoctat, nec ad cibum, uinū, aut pulpamentum adhibet, ſed ita ſe quotidie in lucubratoriū abſtrudit, ut nullas cenſeat naturę inducias in contemplando dari. Ex quo ſatis ſciri poteſt, in his rebus, quæ in mentis lucem irrepunt, naturale quoddam ineſſe delectationis genus, quo homines diutius teneri uideantur: Quis.n.eſt ita a communi naturæ ratione auerſus, qui audeat humanarū mentiū caliginē aut ignorationis noctem cū lucis uoluptate conferre? An cenſemus plus ſuauitatis Alexandrū, q̄ Ariſtotelem in uita conſecutum? Qua enim poterat ueſanus adoleſcens uitæ iucund tate perfundi? Qui cum propter progreſſus rerū fælicıſſimarū aliquid ſe ſupra mortalitatem adeptū putaret, opinionis errore non modo cenſebat ſibi cū fortuna & caſibus, ſed etiam cum rerum natura confligendū. Itaq; exhauſtis & afflictis Aſię nationibus, regibuſq; ex florentiſſima mundi parte depulſis: non formidoloſiſſimarū rerū aſpectu, non criminoſiſſimis exercitus querelis, non cæde ſuorū, non deniq; humanarum cladiū, aut uictoriæ ſacietate poterat ab illa inſana inchoatæ gloriæ cupiditate reuocari, ſed quaſi anguſti animi uideretur mundi contētū eſſe terminis, tantum erroris ambiendo hauſerat, ut non modo nullum ſtatueret creſcendi finem ſed ne matris quidem litteris adduci potuerit, quin uellet diuini nominis uſurpatione coli? An ego queēq̄ in tanta animi uaſtitate uitę iucunditatem cōſequi potuiſſe putem? aut credā foelicem dici debere eum, qui uel conſcientia facinorum, uel metu inſidiarū a ſuis, quotidie fulmen fati formidarit? quiq; ſit tot annos in tanta dimicationum rapinarum cędiumq; aſperitate uerſatus? At uero contra quid Ariſtotelis uitę ſuauitate hilarius? Nam cum animum a turbidarū pertubationum commotione ſeuocaſſet, totūq; ſe ī placido doctrinarū ſtudio cōtineret ac animo ſobolem hominum naſcituram cerneret, pręclare ſpe explorata intel

Raphael Volaterranus · *Alexander Macedo.* · *Ariſtoteles:* (margin notes)

ligebat, plus adepturum glorię, qui ingenii, & doctrinę terminos, q̃ qui imperii fines dilataret. Quid Cn. Pompeium qua animi lętitia, in illa tantalea ſiti, in tam inuidioſa potentia uixiſſe arbitramur? An cenſemus eius q̃. M. Varronis beatiorem fuiſſe uitam? qui etiam nonullis dimidio fortunatior uideatur, quoniam non omne tempus ętatis ab eo ſit in rerum cognitione conſumptum. Nam quo purior eſt traductio uitę: eo diuturnior, ſinceriorq; uoluptas eſſe ſolet. Itaq; oblectatio, quę eſt in cognitione poſita rerum, interius naturę humanæ inhereſcit, proptereaq; intelligentia in rerum medullas & in uiſcera influit, liquidamq; animi uoluptatem ex ueri notione elicit. At uero illa genera uoluptatum, quę imperitę multitudini iucunda uidentur, inter ſe maxime diſſidere ſolent, cum interdum delectent, interdum cauſam mœrendi & angendi afferant, idq; ex eo contigit, q haud quaq̃ ſunt ſuapte natura iucunda, nã ſi p ſe natura iocũda dicerẽt, nec amitterẽt unq̃, nec eaꝝ unq̃ deſineret iucũda motio. Atq; hoc quidem in principum genere cernere licet, quos ſępe fere uidemus in magna fortunę fœlicitate angi, in affluentiaq; uoluptatum, languidius liqueſcere eorum beatam uitam, uel ademptione concupiti boni, uel metu opinati mali. Paulus quidem ſecundus, cum ex eo, a quodam ſenatore quęreretur, cur minus eſſet in tanta regaliũ opum fortunęq; abundantia contentus, reſpondiſſe dicitur, exiguo Abſinthii latice multum inquinari ſolere Mellis. Ex quo ſatis declarauit, principũ fœlicitatem conſcientię exedi ſolere teredine, ſineq; ſapientię ſtudio eoꝝ beatam uitam minima animi contractiuncula aut opinatione lædi: cum in ea tanq̃ in odorifera Arabiæ ſilua ſerpẽtum multitudo occuletur. Nec ſane eſſe poteſt animus in perturbationũ ſeditione lętus, nec eorum non impediri iucunditas, quorum uita incupiditatũ freto tanq̃ in Atlantico iactata ſalo circumflatur: At uero mentis ſeuera contemplatio ſuapte eſt natura iucunda, nec extrinſecus aduentitia uoluptate fruitur. Et cæterarum quidem reꝝ munia magno comitatu egent: Mentis autem agitationi nihil eſt ſolitudine amicius: Nam quo magis ſoli ſumus, eo lucidius poſſumus mentis agitatione frui: Idq; tum maxime apparet, cum ſiue quid ſit nobiſcum cogitatum, ſiue quid comẽtandum acrius, q liberum tempus a negociorum interuẽtorũq; interpellatione ſeponimus.

Cn. Pompeius. M. Varro:

Quod intellectus penetrat uſq; ad eſſentiã rei

Quod uoluptas principum non eſt naturaliter Iucunda:

Paulus ſecũdus:

Quare perſpicuum eſſe poteſt, id, cui minus opis alienæ deſit, id ab ſolutius debere putari. Et q̄q̄ neceſſe ſit ſuppeditari multa ſapienti (Nec.n.homines ut coelites ſine uictu aut cultu poſſunt ſolum intelligendi contineri cibo) haud tamen multitudine, aut magnitudine cō modorum eget, quin eorum potius affluentia impediri q̄ elidi uacuitate ſolet. Idem Picus Mirandula, homo Ariſtotelea foelicitate cumulatus, & cuius ingenii ſplendore eſt Italica exhilarata uirtus, cum ei uitio daretur, ꝙ minoris hęreditaria bona fratri conceſſiſſet, ꝙq; expers negociorum tractandoꝝ negligensq; in re familiari uideretur, reſpondere ſolebat, abiiciendas eſſe ſibi reꝝ humanaꝝ merces, ne turbida tempeſtate quateretur nauis, minimeq; ſibi uideri mirum homines rudes ita ſolere iudicare, qui corpore tēus res humanas metirentur, cum intelligeret Aſinos etiam foenum magis appetere ſolere q̄ aurum. Sed nemo melius ex omni Philoſophorum numero q̄ Thebanus Crates oſtendit nullis externarum rerum commodis egere ſapientem: Nam cum homo eſſet fortunatus, & locuplex, grandēq; pecuniam apud trapezitas collocaſſet, cauiſſe teſtamento dicitur, ut liberis, qui diſciplinarum expertes uiderentur, pecunia illa legaretur, illis autem qui eſſent futuri philoſophi, nec nummus quidem obueniret. Quare erit confiteri neceſſe diuitiarum immenſarū molem, ſcopulū uideri debere ſapientiæ, ac ſenatorū genus, niſi ſe in ſcientia maximarūq; rerū cognitione collocarit, procliuius auaritia, & uoluptate labi, maioriq; illi eſſe curæ quemadmodum potentia, & opibus q̄ quemadmodum diſciplinarū dignitate pręſtet. Ex quo minime mirari licet, tot annos uelut ſeneſcente mundo ingeniorū exaruiſſe florem, tantamq; principum excellentiū paucitatem extitiſſe, cum ſatis notū ſit, diu in principibus ſtudia obſoleuiſſe diſciplinæ, nihilq; diu fuiſſe litteratæ ſedulitati loci. At uero principatus congruere cum altitudinis menſione debet. Vt quo quis eſt fortūę poteſtate maior eo cumulatius ſcientiarum dignitate præſtet. Nec enim inſcitia defendi poteſtatis excuſatione poteſt, quandoquidem magnitudo nō in loco, ſed in expletiōis abſolutione cōſiſtat, quo ſit uirtus pręſtātię cōmēdatiōe prior: ut ī picturis pluris ęſtimari debēt Leōardi Vincii, aut Philippi Florētini tabulę, q̄ Rēati regis, q pīgēdi ſtudio tenebat, cū ab illis tanto interuallo ſuperetur.

Cōtemplatio nō indiget multitudine externoꝝ

Io. Picus Mirandula

Crates Thebanus:

L. Vincius

Renatus Rex: Maſſilienſium

Nec.n.conſentaneum eſt cum/qui cęteris dignitate pręſtet/minorē/ & rudem reperiri.Quod quidem quanti a ſenatorum genere faciē dum ſit pręclare ex eodem ordine oſtendit Aſcanius. Nã cũ homo eſſet habitu naturę excellens/& qui ad ſummam ſapientiam perueni re potuiſſet/niſi fuiſſet in nimio fortunæ ſplendore natus/ſępe di/ cere ſolebat/ſe cuicum ꝗ pręterq̃ doctorum hominum generi ſu/ periorem/aut parem arbitrari:id ꝑ ingenii conſcientia menſus aie/ bat/nec ullum eſſe ei genus odioſum magis/nec ullius generis homi num cupidius ſermone frui/ita ſe & inſcitiam exprobrantium con/ ſuetudine offendi/& ita diſciplinarum luce teneri.Malebat.n.homo ingenioſiſſimus fateri. doctis/cum poſſet frui noluiſſe/q̃ uideri ſibi neſcire quid deceſſet .Ita ꝑ non modo propter ignorationis contem/ ptum/ſed etiam propter ſcientiaꝝ dignitatem ſenatori eſt capeſſen da cõtemplatio:quæ natura tanq̃ cumulata quędam noſtri abſolutio requiri expetendo ſolet: ut natura mancos integritatis & deformes pulchritudinis cupiditate flagrare cernimus.Nã quæmadmodũ qua/ liſcunq; res ad naturalem operam propendet/ut ignis ad exardeſcē/ dum/Terra ad deorſum ſuopte pondere labendum/ita propriũ mu/ nus eſt hominis intelligendi uirtus:quę maxime diſtat a/natura fera rum.ſiquidem belluę q̃q̃ aliquid uirtutum ſimile nanciſcantur/ut in Leone fortitudinis/in Ape/& Formica prouidentiæ ſimulachra uide mus/longiſſime tamen a/mentis natura abſunt:cum ad illa munia habitu naturę ferantur/nec uniuerſarum rerum notionem conſe qui ullo modo poſſint:Quare non ſine cauſa dicimus auctorē reꝝ Deum nulla alia q̃ intelligendi uoluptate perfrui/nec ſua uirtutum ge nera referre/quatenus ſcilicet pathetica eſſe dicantur/ut ſatis eſt a/ nobis in Theologia diſputatum.Quibus ex rebus exiſtimandum eſt/ ex omnibus reꝝ humanaꝝ muneribus/illud foelicius debere credi/ quod propius ad diuini muneris ſimilitudinem accedat/quodq; di/ rectũ ſit ad ęternitatem iter.Itaq; omiſſis hoc loco Dialecticoꝝ lem/ matibus primum erit de Rhetorica ratione dicendum/quo ſenato/ rius ordo ſit in morum genere ponderando cautior

Aſcanius Sfor/ tia Car.

Quod propriũ eſt hominis in telligere:

Quod Dei dele ctatio eſt intel ligere

DE RHETHORICA

QVARE Non ſine cauſa Dialecticen Rhetorices germanã eſſe affirmamus/quæ inter ſe tanquam tibicines e regione reſpondeant/ſed hoc inter eas maxime intereſſe dicimus/ꝙ Rhetorice in morum iudicio/Dialectice in rationis contemplatione uerſatur. Itaqꝫ cum Rhetorice in tria ſit genera diſtributa. Quorum unum in deliberandi/alterum in demonſtrãdi/tertium in iudicandi ratione conſiſtat/ Primũ erit de deliberãdi genere dicendum. Earꝫ igitur rerꝫ quę in deliberandi rationem cadunt/uectigalia/pax bellũ urbis cuſtodia/legumqꝫ genera numerant. Ex quo intelligi datur/deliberãdi rationẽ bonorꝫ diſtinctione ſeiũgi/ Bonorꝫ aũt genera quedã externa/quędã interiora dicũtur. Eorꝫ.n. quę externa putantur/partim ĩ quadã uniuerſitate cõſiſtũt/ut uectigalia & quę eius generis ſunt/partim in quodam pręſtantiori genere uerſãtur/ut honos libertas/& quę ſũt ĩ eiuſmodi genere ſita. Quare iure primum erit de uectigaliis/tum de honore & libertate/mox de urbis cuſtodia deliberandum. Ideoqꝫ ſciri debet/ex interiorum bonorꝫ ratione duplex deliberandi oriri genus/proptereaꝙ ex his quædam ad corporis/quędã ad animi naturam pertinent. Ex his.n. quæ a corporis ratione ducuntur uectigaliũ deliberatio numeratur/quæ maxime ad corpora alenda decernuntur. Ex animi uero bonis deliberatio in ſtatuendarꝫ legum ratione uerſatur. Itaqꝫ iure dicimus uectigalia augeri aut acceſſione fructuũ/aut ſumptus diminutione poſſe: Vt ſi modo Iulius ſecundus Hetruſcos colonos in agrũ Romanũ deduci lege pagana iubeat/quo in colendis agris fructuoſior ratio iniri poſſit/quandoquidem Hętruſci cęteros agri colendi ratiõe pręſtent. Aut ſi Petrus Soderinus Florentinus Dictator ex. S. C. legem ſumptuaria præſcriptione ferat qua caueatur/ne cui plus quinquagies in nuptiarum ſumptus profũdere ſuperba ambitione liceat. Eodemqꝫ modo eſt de pacis belliqꝫ ratione dicendum. In quo quidẽ intelligendum eſt/triplex eſſe cuiuſpiam rei cognoſcendę genus unũ quod cauſa/alterum quod uſu/tertium quod exemplorꝫ genere/aut ſimilitudine continetur. Ex cauſa.n. elicitur hoc modo: ut ſi bellum ſuſcipiendum dicatur/urbis primum concordia cognoſcenda ſit/quę

Genus deliberatiuum

Conorꝫ genera.

Bona interiora

Quomodo augẽtur uectigalia

Iulius ſecundus Pont. Max.

P. Soderinus dictator

Pax & bellum

eſt maximę uictoriæ pariendæ radix:ut ſi modo Venetoꝝ Rei pu. tempus cōtra Maximilianū Cęſarem belli capiendi ſit,quęrendū primū uideatur,utrum ſit domi cōſtituta pax:uſu aūt nō modo bella ab urbe cōfecta,ſed etiam genus militū conſiderari debet,quo ratio certior belli ineundi ſit: At uero ex ſimilitudinū copia,exemploꝝ genera ſumuntur, quibus ad uſum noſtrū poſſumus aliena bella ęſtimare comparando:idē ꝑ fere eſt de muniendaꝝ urbiū ratione putandū cum deliberandū eſt quo genere militum urbs cuſtodiri & defendi debeat,aut quibus ingreſſibus,qua adiri poſſit,pręſidia collocāda ſint Quod quidē minus fieri ſine militaris uſus diſciplina poteſt.Nihilo ꝙ ſecius dici de uictus deliberatione ſolet,cū conſulendo exquiritur quantum frumenti ciuitas flagitare uideatur:menſioneq; certa ęſtimatur,quantum frumenti percipi uel ex agroꝝ urbanoꝝ magnitudine uel ex maritima importatione poſſit.Vt ſi modo dicamus Ligurum agros nō plus ſuapte natura ſolere frumenti ferre q̄ ſit bimeſtri frumentariæ rationi ſatis,uidendū ſit,quantū ad reliquam āni partem frumenti emi & comportari debeat.Ex quo intelligi deliberando poteſt pacem eſſe cum populo potenti & uicino faciendam,quo frumentū urbi ſuppeditari poſſit.Vt ſi Lucenſiū Rei pu. propter agrorum anguſtias ſuadeatur ineundum eſſe cum populo Florentino foedus,quo ei in urbem ſit frumētum ex Florentinoꝝ agris comportare licitum: At in legum ferendaꝝ deliberatione duplex ratio eſſe ſolet, una qua propria,altera qua aliena ciuitatum inſtituta expendūtur.Cum aūt uaria ſint rerū pu. genera,ut infra erit,in politica ratione dicendum,quibus multiplex conſtituitur ciuitatum regendarū ſtatus,ſatis in promptu eſſe debet,nullo modo decerni de legum latione poſſe,niſi prius intelligatur qualis ſit Rei pu.ſtatus in ciuitate conſtitutus: Sed cum omnis deliberadi limes, in urbis foelicitate conſiſtat,ſciri debet,finis cauſa oportere ſuadendi, aut diſſuadendi ratione uti,itaq; cum minus omnes foelicitatem in eodem bonorum genere ſitam eſſe arbitrentur intelligendum eſt quadruplex eſſe bonoꝝ humanoꝝ genus in quo ſit foelicitas humana conſtituta.Nam cum homines animo & corpore conſtare uideamus,animumq; cernamus maxime a corporis diſtare natura,ſatis intelligere poſſumus bonoꝝ humanoꝝ genera in animi & corporis bona ſecerni: Quo,

Venetorum. Maximilianus Cæſar

De munitione urbium:

De uictus

Ligures

Lucenſes

De Sanctione legum:

De ſuaſione & diſſuaſione

Quadupplex bonoꝝ genus

Corporis bona quędā ſunt intrinſeca quędā extrinſeca

Digitized by Google

circa hec humanorum commodorum genera diſcerpi bipertito ſo‑
lent,quorum alia interiora, alia externa nōminantur, ex quo naſci

Animi bōa que dam ſunt intri ſeca,quedā ex‑ trinſeca:

poteſt, ut perinde animi ac corporis bona diſtinguantur, fiatq;
quadruplex humanorum commodorum genus. Itaq; ex commo‑
dis corporis externis nobilitas, opes & affinitas ducuntur, ex in‑
timo autem genere pulchritudo, robur, uelocitas, ualitudiniſq; in
tegritas nominari poſſunt. At in externo animi bonorum genere
maxime ſolet numerari honos. Intima uero dicuntur ea, quæ in

De nobilitate

colendo uirtutis genere uerſantur,quare cum de corporis externo‑
rum bonorum genere quæritur, primum erit de nobilitate dicen‑
dum: cuius ratio dupplex eſſe ſolet, una quæ ad alicuius gentis cō
munitatem pertinet, altera quæ ſingulorum preſtantiæ priuata ratio

Diuiſio nobilita‑ tis

Veneti

ne datur. Gentis enim nobilitas bipartito deſcribitur: una quæ in
conditorum libertate conſtituitur, ut de Venetorum auctorum li‑
bertate legitur, altera quæ in præſtantium multitudine uerſatur. Sin
gulorum autē nobilitas eſt quæ nō modo a familię ſplēdore & ue‑
tuſtate, ſed etiam ab excellentium agnatorum multitudine dima‑

Familia Fliſcoꝝ

nat, ut Fliſcorum familiæ contigiſſe ſcimus: ex qua Binos Pon.
Max. eſſe factos, ſeptuagintaq; in ſenatum cooptatos fuiſſe le‑
gimus, Eodemq; modo de liberorum præſtantia deq; opum ma‑

De gloria

De honore:

gnitudine diſputatur. At uero in externis animi bonis, intelligen‑
dum eſt, quibuſdam gloriam, quibuſdam honorem iure debere
decerni. Nec enim dubium eſſe poteſt, quin his gloria debeatur,
qui per ſe probitate præſtant, & quin his maxime ſit habendus

Difinitio gloriæ

honos, qui cæteris profuturi uideantur. Siquidem gloria quædam
eſt nominis frequens & peruagata fama, qua homines uirtute præ
ſtare putantur, ſiue conſtans explorataq; opinio, qua id cupiam
ineſſe creditur,quod ab omnibus natura expectatur: quemadmodū
ſi dicamus omnes ea ſibi cupere euenire bona, quæ doctiſſimo Ita

Picus mirādula

Quibus habeť honos

lorum Pico contigiſſe putabantur. At uero honos maxime eſt gra
tificandi & benignæ uoluntatis index, propteraq; his maxime ſo‑
leat haberi honos, qui aut beneficia gratuita contulerunt, aut ſunt
ad bene de multis promerendum apti; ideoq; iure dicimus ho‑
norem in uario quodam partium genere uerſari diſtinguendo po
ſſe. Nam & quidam poetarum uoce laudari ſolent, ut eſt ab

Alexandro Corteſio fratre Mathiæ Coruini / uerſibus mandata laus : quibuſdam etiam ſtatuæ ex . S . C . decernuntur / qualis eſt a / Venetorum Re pu. Bartholomeo Bergomati equeſtris ſtatuæ decretus honos : nonnulli quoq; pictura honorantur / quod genus honoris eſt Nicolai Picinini uirtuti a / Lucenſium ſenatu datum / propterea ꝙ difficillimo Rei pu. tempore urbem ſeruitute liberaſſet. Quod idem fere poteſt de obuiam itione / de conſurrectione / deq; premioꝝ magnitudine diſputari. Vt modo Bartholomeo Liuiano eueniſſe dicunt / cui propter Germanicam uictoriam non modo eſt a / Venetoꝝ ſenatu obuiam aduentanti itum / ſed etiam plus prope Gazę eſt / conſiderata liberalitate tributum / q̃ homini poſſet in hac temporum ratione dari : Commodorum autem corporis intimorum duplex genus eſſe ſolet / quorum unum ſimplex / alterum coagmentatum nominatur. Simplicis enim generis ratio in analogica ęqualitate conſiſtit / quæ in apta congruentiq; quadam membrorum compoſitione uerſatur / ex qua ſanitas / robur & pulchritudo naſcatur. Sanitas enim eſt quædam corporis humani uirtus / qua homines corpore poſſunt ſine ægrotatione uti : Robur eſt quædam corpori inſita alterius mouendi uis / quæ in deducendi / impellendi / & premendi quodam genere conſiſtit. At pulchritudo ætatis ratione ſecernitur : Cuius generis una ĩ accretione / altera eſt in intermedia ætatis tempeſtiuitate ſita. Eius enim ætatis / quæ certo naturæ termino augeſcit / illa eſt nominanda pulchritudo / quę non modo ad curſum & luctandum ualeat / ſed etiam quæ ſpecie & uenuſtate oculos delectatura ſit. Eorum autem / qui in ætatis robore conſiſtũt / maxime ſolet ea laudari forma / quæ ſit ad omnia militaria munia obeunda ad bellumq; gerendum apta. Vt modo M. Antonium Columnam uidemus illuſtri gratia iuuenem litterataq; prouiſione ducem membrorum confirmatione aptaq; corporis præſtare forma. At uero coagmentata bonorum genera nominẽtur ea / quæ in bellicæ rationis ſenectutiſq; probitate uerſatur / quorum altera robore & agilitate conſtant / Nec G. Fracaſſius Sãctoſeuerinas homo ſcientiſſimus rerum bellicarum & equeſtri gloria excellens / haſtis ſeptuaginta pondo concurrere diceretur / niſi cauſa affirmandi eſſet / in eo robur cum agilitate iungi Altera eſt ratio ſene /

Alexander Corteſius

Mathias uãiuoda Rex Hungariæ

Bartholomeus Bergomates

Nicolaus Picininus

Bartholomeus Aluianns

Diuiſio Bonoꝝ Corporis interioꝝ

Quid ſanitas

Quid robur

Quid pnlchritudo

Aetas adoleſcẽtis:

Aetas media

M. Antõius Columna

G. Fracaſſius Sãctoſeuerinas.

Guillermus Pactius Florentinus

ſcendi tardior, in qua quidem maxime hodie Guillermum Paccium præſtare cernimus. Nam cum iam annos ſit prope ſeptuaginta natus, ita aduentanti ſenectuti habitu naturæ repugnat, ut nihilo unq̃ fieri uideatur annorum progreſſione aut ætate aduerſante ſenior: eademq; ratione intelligendum eſt ſenectutis bona debere coagmentata dici, propterea ꝙ in ea robur & fortuna requiratur. Nec enim fieri poteſt, ut qui tenui aut imbecilla natura conſtant, ſine inſidenti ægrotatione uiuant, Nec rurſus qui aduerſanter fortuna premantur ab ærũnaꝝ angoꝝq; calamitate abſint: ex quo præclare Georgius Vliſypponenſis Senator homo faceta ſenectute grauis, qui cum iam prope cẽteſimum ageret annum, ſummaq; ſenſuum integritate præſtaret quæreretur q; ex eo, quo nam medicamenti genere ætati exactæ, ac prope decurſæ repugnaret, reſpondere ſolere ferebatur, ſe roboris foelicitatis ꝗ cognatione in ſenectute retardanda uti: Itaq; cum hæc genera ſuaſione, & diſſuaſione conſtent, ſatis notum eſſe poteſt, ea, a, ſuaſore debere probari quæ aut modo maxime fiant, aut omnino futura uideantur, contraq; eadem eſſe a, diſſuaſore improbanda. At in demõſtrandi quidem genere intelligi debet de honeſto & turpi, deq; uirtute & calliditate ſolere diſputari, quæ quidem genera maxime ſint laudandi, & uituperandi fines ſiquidem honeſtum eſt, quodcunq; per ſe expetendum uideatur, quod iure laudari poſſit. Virtus autem maxime eſt in partes diſtributa, quarum aliæ, Iuſtitia, Fortitudo, Temperantia, aliæ Magnanimitas, Magnificentia, Liberalitas, & Manſuetudo nominantur: Itaq; Iuſtitia eſt uirtus, qua cuiq; frui ſuarum rerum facultate licet: ut maxime eſt legum præſcriptione latum. Fortitudo aũt eſt diſcriminũ cũ laborum perpeſſione ſuſceptio. At Temperantia eſt uirtus turbidarum perturbationum ægritudinum q; inſidentium ſanatrix: quæ ex uoluptatum uacuitate oriantur: eodemq; modo de cæterarum uirtutum genere diſputatur, facileq; ſciri poteſt totidem his uitiorum paria opponi: exquo quidem cauſa intelligendi datur, cum uirtus, cum honeſtate & laude coniungatur, quodcunq; ad uirtutem ſtatuatur, id honeſtum & laudandum uideri. Quocirca affirmandum eſt, iure eſſe ea in hoc genere laudanda, in quibus maxime præmiorum honorumq;

Bona ſenectutis coniuncta.

Georgius Cardinalis Portugalenſis

DE GENERE DEMONSTRATIVO.

Quid honeſtũ

Quid uirtus

Quid iuſtitia

Quid fortitudo

Quid temperãtia

De laudabilibus

Ea laudantur q̃bus datur honos & premiũ

ratio uerſari dicatur / quo in genere demonſtrandum eſt / id iure laudari debere magis / in quo ratio honoris adipiſcendi ſit / q̃ id / in quo oſtendatur pecuniæ quærendæ modus. Vt ſi ex collatione dicamus multo eſſe Robertum Malateſtam honeſtandum & lau / dandum magis / qui formidoloſiſſimo Rei pu. tempore urbẽ ob ſidione liberarit / q̃ . F. Copulam Neapolitanum / a quo ſit quin quagies mille traiectitia permutatione quæſitum : in quo quidem intelligendum eſt / non ea eſſe argumentandi genera adhibenda / quæ in neceſſaria concludendi ratione uerſentur / ſed his eſſe uten dum potius / quæ uideantur / aut ſpectatu / aut ſimilitudine neceſ ſarie concludendi uera. Vt ſi Cæſari Borgiæ munifico impera / tori ſuaderetur / plus laudis ei debere dari / ꝙ eius domus externo rum magis q̃ propinquorum neceſſitati pateat / quandoquidem id liberalius iudicandum ſit / quod iure debeat laudari magis : at qui cum magis ſit externorum q̃ cognatorum generi ſuffragari libera / le / dubitari nullo modo debeat / quin hoc liberalitatis genus ma / gis laudandum eſſe uideatur. Quin etiam ea maxime laudari poſſunt / pro quibus homines ſine periculi terrore ſineq; formidi / ne inſidente pugnant / quandoquidem homines pro his maxime certare conſtantia meditata ſoleant / in quibus conſtituta ſit hono / ris adipiſcendi laus / non autem pro his ſibi putant locum con / tendendi dari / ex quibus cauſa pudendi ſit. Vt memoriæ eſt de Alphonſo Maiore Rege modeſto & uerecũdo proditum / qui cum puellam / quam amaret / ab adoloſcente nobili & lauto nocturna ſeruorum deductione attrectatam audiſſet / admonereturq; a mul / tis / ut palam importunam illam arrogantemq; libidinem punire no tando uellet / quo cæteris exemplum eſſet palam ad refrenandam audacem cupiditatem conſtitutum reſpondiſſe dicitur homo maxi / me famæ ſuæ retinens / & adoleſcentium improuidæ ætatis gna / rus / neminem ſe ob eam culpam puniturum / ex qua maxime ſibi aut heſura turpitudo aut cauſa pudendi eſſet. Atq; etiam laudan / di facultas ex earum rerum genere ſumi poteſt / quæ maxime lau / di finitima uideantur / ut ſi dicamus eum / qui languida natura li queſcat / haud facile turbida intemperantiq; commotione quati / q̃q̃ a / uoluptatum genere corporis potius habitu / q̃ animi optio /

Robertus Malateſta

F. Copula Neapolitanus.

Rhetoricus non debet uti argumentis demoſtratiuis ſed apparentibus

Cæſar Borgia Valentinus

Alphonſus Maior

Laudabilia ſumuntur ex uicinis laudabiliũ

Homines inſenſibiles manſueti uider poſſũt.

ne abſit. Nec item multo ſecus erit in hoc genere dicendum, ſi affirmetur eum, qui hebeſcere inſidenti naturæ torpore ſoleat,

Timidi mites.

hominem manſuetum & placidum debere dici, aut eum, qui quadam animi fuga timidaq; natura frangatur, quiq; minus ſit ad iniuriam inferendam aptus, nominari debere mitem. Ac rurſus omnes qui longe a uirtutis natura abſint, perinde debere laudari, ac ſi ſint expletam uirtutis abſolutionem nacti, ut Coſmum Medicem hominem prudentia præſtantem feciſſe dicunt, qui Eugenii Quarti mentis tarditatem ſit animi prouidentiam nominare ſolitus.

Lẽti prouidẽtes

Coſmus Medices

Eugenius quartus

Eademq; ratione dici de cæterorum uitiorum ratione poteſt, quæ uirtutes imitari uideantur, ut ſi de homine audaci in fortitudinis imitatione dicatur, abeſſe non poſſe, ut qui ſine cauſa diſcrimina ſibi adeunda putet, quin cum tempus neceſſitasq; poſtulet, audacius ſint periculorum genera aditurus.

Audaces fortes

Prodigi lib̃rales

At cum de prodigorum hominũ genere in liberalitatis ſimilitudine affirmetur, dubitari non poſſe, ut qui ſint cum omnibus in largiendo effuſi, quin multo plura ſint amicorum generi largituri liberalius. Atq; etiam ea quæ ſunt extra congruentem rei naturam conſtituta, ad honeſti rationem referri poſſunt ut ſi laudi Ladiſlao Neapolitanorum regi adoleſcenti potenti & formoſo detur, ꝙ ratione temperata abſtinendo uiuat, quod ſit extra conſentaneam rei naturam conſtitutum. Quandoquidem raro modeſtia ſoleat cum adoloſcentia aut cũ opũ poteſtate iungi: Nec item minus ex hominum actione eſt petenda laus, quæ a certa animi ſelectione dimanat: ut ſi quippiam ſit in aliquo ex certa animi optione laudandum, quod ſit caſu aut fortunę uolubilitate natum, neceſſe oſtendere ſit, id ab eo eſſe promiſſa meditaq; ratione factum: idq; eo certius affirmari poteſt, quo ſæpius idem eodem euentu ſimiliq; fortuna cadit.

Ladiſlaus Neapolitanorũ rex.

Fortuita, intenta

Amplificatio laudabiliũ.

Quod idem exiſtimari de laudum amplificatione poteſt: cum ſecernendo oſtenditur, utrũ quis primus, aut cum paucis ſit aliquam excogitandi laudem conſecutus, ut ſi laudi Iouiano Pontano poetæ eleganti detur ꝙ primus ſit feſcenina carmina excogitando commentus: quin etiam laus ex diſſimilium collatione ducitur: quemadmodum ſi modo Peruſini bellicoſiſſimi homines ſint ex militari diſciplina laudandi cauſa eos cum Venetis conferendi ſit, qui rerum urbanorum ſtu-

Laus inuentiõis

Io. Põtãus poeta

Laus ex diuerſis

Peruſini

Veneti

dio longe ab armorum contentione bellicaq; diſciplina abſint. Eodem ꝑ modo ex contrariis locus uituperandi datur. At in iudiciali quidem ratione uidendum eſt, quæ nam ea genera dicantur, quibus homines ad iniuriam inferendam impelluntur: in qua maxime iniuſtitia uerſari ſoleat, ex quo quidem illud eſt intelligendum primum, quodcumq; in uita ab hominum genere fiat, id uel fortuna, uel natura, uel ui, uel conſuetudine, uel ira, ſiue animi cupiditate fieri. Fortuna enim eſt cauſa ex aduētitia uolubilitate manās, quæ nulla poteſt ordinis menſione præfiniri. Natura autem primordium eſt eius, in quo ratione certa conſtituitur, earumq; eſt cauſa rerum, quæ in unum exitum ſtatuuntur, quæq; eadem fere ſemper naturæ neceſſitate cadant: Vis uero eſt oppreſſio, quæ nec ad animi appetitionem, nec ad intelligentiam referri poteſt. At Conſuetudo frequens eſt earum rerum uſus, quibus diu uti conſueuimus. Ira uero eſt ulciscendi libido cum alieni appetitione mali. Cupiditas autem eſt earum rerum optatrix, quæ natura iucunda putantur. Quare in promptu eſſe debet, quodcumq; ab hominum genere ex animi ſelectione fiat, id in eo bonoꝝ genere uerſari, quod aut ſpectatu bonum, aut iucundum ſuapte natura uideatur. Itaq; cum homines natura uoluptatum fruendarum cupiditate flagrent, ſciri maxime poteſt, omnia delectationum genera, aut in præteritarum memoria rerum, aut in præſentium ſenſu, ſiue in futurarum expectatione uerſari: quibus maxime homines iucunda animi uoluptate lætari cogitando ſoleant: ex quo apertum ſit, ex cupiditatum diſſimilitudine uarium delectationum oriri genus, quæ diſſimiles memoria, & expectatiõe fiant: ut qui in febriũ ardore ſitire uideat͛, memoria epoti uini, & bibendi expectatione lætatur. Quin etiam intelligendum eſt, homines non modo præſentium amicorum aſſiduitate, ſed etiam abſentium recordatione delectari, quandoquidem abſentes amantes ſpecie meditata adſint: ob eamq; cauſam ars, quæ eſt rerum naturæ imitatrix, iucunda eſſe ſolet: ut facile ex his iudicari poteſt, quæ fingendi aut pingendi ratione conſtant. Inquibus q̄q̄ ſæpe multa minus ſuapte natura placeant, grata tamen eſſe repræſentata ſolent: ut uipera, quæ q̄q̄ multum per ſe ſit ad aſpectum habitura tetri, ſi tamē

Loci uituperādi
GENVS IVDICIALE
Quecũq; fiunt quomodo fiāt.
Quid Fortuna:
Quid Naura
Quid Violētia
Quid Cõſuetudo
Quid Ira
Quid cupiditas
Delectatio
Pręterita.
Futura
Delectatio ex amicis
Delectatio ex artifitiis
M. Angelus Florentinus

aut ex ære ſit, a . M . Angelo ſtatuario Florentino facta, aut manu cernatur . P . Peruſini picta, nihil dubitationis habeat, quin multum ſpectantes delectatura ſit .

P.Peruſinus.

Delectatio ex ſimilitudine

Par atq; eadem eſt ſimilitudinis cognatæ ratio : qua omnes ſunt ſimilium appetentes ſui : Vt uidere licet omnia animantum genera ſimilium ſocietate ſuiq; generis æqualitate lætari, ob eamq; cauſam proprium eſt hominis ſemet gaudendo delectare, proptereaq; ſui par ſuiq; ſimilis exiſtit .

Delectatio ex laude

Delectatio ex adulatione.

Ex quo neceſſe eſt, homines laudum ſuarũ auditione teneri, ſeq; ſæpe ſinere blanda aſſentatione capi .

Ferdinãdus maior

Ferdinandus quidem Arago huius Alphonſi Maioris filius, quem ſupra nominauimus, cum ſtudioſe delectaretur arcu, quo ad feriendas aues emitti cretacea pila ſolet, atq; fere ſæpe aberrare minusq; collimare diceretur, cumq; ad omnem ictum Hiſpaniæ more qui aderant, affirmare exclamando ſolerent, nihil illo ictu fieri potuiſſe certius, multumq; ipſe teneri mendacii delectatione putaretur, rogareturq; a quodam, cur ſe tam aperta tamq; tranſlatitia ſineret adulatione ludi, reſpondere ſolere cauillando ferebatur, ita ſe amantem eſſe ſui cõfiteri cogi, ut mallet ſe falſæ laudis q̃ ueræ calumniæ auditione paſci,

Delectatio ex ſuffragatione

De Iniuſtitia.

Eodemq; modo de ſuffragandi deſiderio deq; dominationis auiditate diſputatur, qnod cum perſpicuum ſit, ſciri debet, his maxime rebus homines ad iniuriam alteri inferendam incitari, cõmodorumq; ſuorum cauſa quærere ſolere iniuſtitiæ utendæ uiam .

Iniuſtitia ex ſpe uitãde pene .1.

Iniuſtitia ex fiducia eloquẽtie.2.

Iniuſtitia ex ſimulatione .3.

Iniuſtitia ex amicorũ copia .4.

Iniuſtitia ex inimicorũ copia.5.

Iniuſtitia ex cupiditate honoris .6.

Quare hi facile Iuſtitia uacare creduntur, qui aut ita propinquorũ copia opumq; magnitudine florent, ut facile ſibi putent locum poenæ uitandæ dari, aut ita eloquentia rerumq; tractatione præſtant, ut confidentia peritiæ, nihil abeſſe credant, quin eis modus futurus ex poena elabendi ſit : atq; hi etiam diſcedere a iuſtitiæ ratione ſolent, qui animi uitia ſimulata probitate tegunt, quiq; fiunt a uulgo opinione confirmata tanti, ut conſtanti omnium conſenſu, nunq̃ euenturum eſſe uideatur, ut in aliquod mali genus iuſtitia repugnante cadant . Nihiloq; longius hi ab inferendæ iniuriæ cupiditate abſunt, aut quibus eſt magna ſui amantium multitudo, aut qui maxime inopes amicorum iudicãtur, cum alteri quo plus ſunt amicorum nacti, eo minus multorum oculis cuſtodiri in iuria inferenda poſſunt, alteri quo maiori inimicorum multitudine

abundare uideantur, eo impunius delinquere nocendo poſſint, cū uerisimile putandum ſit; nemini in mentem uenire poſſe, id eos in tanta obſeruantiū cuſtodientium ꝗ inimicoꝝ ubertate conaturos. Sed cū maxime a, pleriſq; alteri noceri ſolet, cū his diu fortuna continuata fauit. Nam cum diu ſibi bene eueniſſe cernunt, nec ſibi quicq̄ putent euenturū ſecus, facile eodem explorato fortunæ uſu ad iniuſtitiam inferendam adducuntur: Nec item minus eos ab iniuria abſtinere cernimus, qui ocio luxurioſo uiuunt, quiq; ob id quærunt iniuſtitiæ faciendæ locum, quo eis perpetua facultas uoluptatis perfruendæ ſit: Idem ꝗ dici de eorū hominū genere poteſt quibus nunq̄ eſt modus honoris adipiſcendi datus, cum his in iniuria inferenda nihil de laude detrahatur: Ex quo apertū eſſe debet, his noceri ſolere crebrius, qui aut ſuapte naturæ deſidia ſint in iniuria propulſanda lenti, aut qui periculi fuga, ſtudia in obſiſtendo deponunt: Quin etiam cernimus iniuria affici ſolere eos, qui iure uideantur lędi criminū occaſione poſſe: Manfredus quidem Neapolitanoꝝ Rex homo natura alieni rapax, ſed in honeſtatis ſpecie ſeruanda curioſus, nunq̄ alteri dicitur ſui cōmodi cauſa detraxiſſe quicq̄, niſi ei, qui palā eſſet conſtitutus, aut furti, aut repetundaꝝ reus: Eademq; ratione his iniuria fieri malitia cogitata ſolet, qui omnino eam laturi uideātur, ut Federicus Aenobarbus feciſſe dicitur, qui cū bello Gallico hoſtium impetū ferre nullo modo poſſet, ſtatueretq; Italia relicta cū exercitu in Germaniam redire uelle, omnes foederatas urbes militibus diripiendas dedit, affirmans nihil, a, ſe eis iniuriæ eſſe factū, cum omnino idem eis proxima hoſtiū irruptione euentuꝝ ſciret: At uero in his rebus minus iuſtitia ſeruari ſolet, quæ facile poſſunt aſportando cælari: quo in genere chlamydes argenteaq; uaſa numerantur, quoꝝ aliæ poſſunt tingēdo mutari, alia aut uaſculariis cælāda, aut monetariis ſignāda dari, quo mutata forma facilior cauſa furti inficiandi ſit: idemq; ꝓpe eſt de nūmorum ereptione dicendū: qui difficile ꝓpter ſimilitudinē poſſūt ſpecie diſtincta noſci Ghinus quidem Tacius Senenſis ingēua peruerſitate latro, cū uia Caſſia prędari ſolere diceret, ſemp ſeī partiarios ſuos admōere ſolere ferebat, ut uiatoribus nūmos q̄ aliud qcq̄ auferre i latrocināndo mallēt, quo i reddendo ꝓpter ſimilitudi-

Iniuſtitia ex proſperitate .7.

Iniuſtitia ex luxuria .8.

Iniuſtitia ex repulſis .9.

Iniuſtitia fit contra tardos .10.

Iniuſtitia contra timidos .11.

Iniuſtitia contra iniuſtos .12.

Manfredus Federici filius:

Iniuſtitia contra eos q̄ ſūt paſſuri iniuſtitiā .13.

Federicus Barbaruſſa

Iniuſtitia circa ea quę poſſunt occultari .4.

Iniuſtitia circa pecuniam .5.

Ghinus Taccus Senenſis

Iniuſtitia circa bona publica

nem ſuorum cauſa eſſet recognoſcendi difficilior, iuſtiorq; daretur latrocinii negandi pecuniæq; retinendæ modus, Maximeq; etiam in his hominum generi noceri ſolet, quæ publica egentium iactura fiunt. Vt is qui Eugenii quarti interregno Romæ falſo farinariam ſtateram obſignarat, quo ex ſemedio tricenas quinas libras fraudando corraderet. Nihiloq; leuius in his homines offendi ſolent, quæ ſæpe fere propter pudorem reticentur, nequid de fama deperdatur: quo maxime in genere uxorum attrectationes & ſtupra numerari poſſunt, in quibus homines malunt domeſticæ pudicitiæ mala reticendo tegi, q̃ palam fieri querendo nota. Quin etiam illud maius Iniuſtitiæ genus uideri debet, quod nulla fere æquari animaduerſione poteſt: Vt ſiquis Florentinorum Dictatorem impudenti ambitione ledat, qui ſit perpetuus publici conſilii princeps lege centuriata factus: ſimiieq; eſt id iniuriæ importunæ genus, cui nulla ratio eſſe poteſt in iactura æquanda par. Vt ſi quiſpiam. D. Petri Delubrum inflammare uelle uideatur, quod modo ob eam maxime cauſam magnificentius eſt, a, Iulio ſecundo reſtitutũ Vt ſit & priuatę religionis index, & omnium princeps ara fanorũ Quocirca idem eſt de turbidarum perturbationum ratione affirmãdum, qua qui audiunt perinde ut auerſo, a, ratione animi motu incitantur, ita maxime iudicare ſolent. Quod idem prope eſt de diligendi ſenſu iudicandum, ſiquidem amor, qui eſt amicitiæ coniungendæ princeps, uoluntas eſt in eo alteri fauẽdi, quod profuturum uideatur. Itaq; cum proprium amicitię ſit, tam amicorum malo angi, q̃ rebus lætari bonis, ſatis impromptu eſſe poteſt, angorem & lætitiam maxima eſſe diligendi ſigna, quod cum ita ſit, ſciri etiam debet facile cauſam amicos cognoſcendi ex gratificandi uoluntate naſci, cum perfacile iudicium ſit, ab hominũ genere diligi ſolere eos, qui aut ſibi profuturi uideantur, aut qui ſuapte animi iuſtitia minus alteri obfuturi ſint. Eademq; modo eos magis amari ſolere cernimus, qui non modo nobis in fortuna amplificanda faueant, ſed etiã admiratione quadam uirtutis maxime ſibi amicitiam noſtram expetendam putant. Ex quo ſcite Io. Laurentius Venetus Triumuir plumbarius homo ſalſus & diſerte dicax, ſæpe dicebat, Neminem ſe amare ſolere uere,

Iniuſtitia circa adulteria & ſtupra

Iniuſtitia cõtra p̃ſonã publicã:

Dictator Florentinus:

Iniuſtitia circa ea quę difficile inſtaurantur.

Templum beati Petri.

Iulius ſecundus.

De Amicitia

Quid propriũ Amicitię

Dolor & lætitia ſigna Amicitię

Amicitia circa ſuffragãtes .1.

Amicitia circa Iuſtos .2.

Amicitia circa expetẽtes noſtrã amicitiã .3.

Io. Laurentius Venetus

niſi cum / quem antea ſciſſet accurate amicitiam expetiſſe ſuam . Itaq; hi maxime ad amicitiam adiungi ſolent / qui aut facilitate comitateq; naturæ præſtant (cum amicitia morum ſuauitate condiatur) aut qui / ea quæ geſſimus admirando laudant : nam cum hominum genus natura bonorum affluentia lætetur / facile ſe putat ea bona conſecutum / in quibus maxime ſe laudari cernit . Quin etiam in eos eſt hominum amicitia procliuior / qui nec cauſam officii exprobrandi quærunt / nec lingua uolunt in maledicendo & obtrectando uti :cum officii exprobratio hominum generi dolori ſit / & criminatione ſoleant homines tanq̃ odioſa famæ ſauciatione angi : obeamq; cauſam intelligendum eſt / homines non modo ſimiliũ ſui familiaritate delectari / ſed etiam maxime diligere ſolere eos / qui temperata ratione uiuant / cum alteri nobiſcum naturæ cognatione coniungantur / alteri non longe a iuſtitiæ menſione decedant. Gratiſſima quoq; eorum amicitia iudicatur / qui ſemper in negociorum tractatione laborumq; perpeſſione uerſantur / aut quorum uita ita eſt adumbratæ probitatis expers / ut nihil ab his mali expectari poſſit / quod iure metuendum ſit: huic autem odii acerbitas maxime contraria opponitur : in quo quidem perſpicuum eſſe debet odiũ ab Ira nocendi cupiditate diſſidere : ſiquidem ira ſolet ad nocendum inflammata rapi / quo cauſa iniuriæ ulciſcendæ ſit : Odium autem alteri obeſſe cupit / quo ea perdita fortuna cadat / quę ei aut moerorem ſit datura ſempiternum / aut finem allatura uitæ : atq; etiam ira poenarum cruciatu natura ſaciatur / Odium autem nunq̃ eſt alieni mali calamitate ſatur . Ex quo apertum eſſe poteſt Iram doloris magis inurendi / Odium uero nocendi magis cupiditate duci / illudq; appetere ſolere magis / quod alteri magis obfuturum ſit. Eademq; eſt metus & formidinis inſidentis deſcribendę ratio . Nam cũ metus turbida ſit opinio futuri mali / intelligendũ eſt ea maxime ab hominum genere ſolere formidari mala / quæ ſint uel angorẽ / uel multum importatura damni / eaq; tum eo timeri ſolere uehementius / quo propinquiora iudicantur: ut ſi modo dicamus Lodouicũ Gallorũ regẽ a / Venetorũ Re pu. eo debere formidari certius quo eis propinquius finitima imperii magnitudine iminere uideatur. Quare hi maxime ab hominum genere timeri ſolent /

Amicitia circa placidos .4.
Amicitia circa admirantes noſtra . .5.
Amicitia circa eos q nõ ſũt exprobratores .6.
Amicitia circa eos q nõ eſt ſũt maledici .7.
Amicitia circa ſimiles. .8.
Amicitia circa temperatos
Amicitia circa nõ ſimulãtes .9.

DE ODIO

Differentia inter Odiũ & Iram.

DE METV.

Lodouicus Gallorũ Rex
Veneti

Timēdi qui poenā ſępe effugiūt
Timendi in periculis exercitati:
Timendi ĩ iniuria exercitati
Petrus Hiſpanoꝝ Rex.

qui uel nihil poenaꝝ delinquēdo dederūt, uel qui ſunt in formidoloſiſſimaꝝ reꝝ tractatione, aut ĩ nocēdo, ſiue ĩ iniuria faciēda uerſati Nam cum multis ſe in uita obfuiſſe ſciant, ualdeqꝫ ſibi timendum putent, ne inimicoꝝ multitudine opprimantur, cauſam acrius nocendi quærunt, quo minus ſibi, a, pluribus noceri aduerſando poſſit. Ex quo Petri facinoroſiſſimi Hiſpanorum Regis impudens crudelitas agnoſci poteſt, qui cum quæſitū eſſet ex eo, cur quotidie iniuſte tam multos morte mulctare iuberet, quo minus inquit multi iuſte mihi nocere poſſint, aut quo minus multi incolumes ſint ſcelerum meorum teſtes.

DE AVDACIA.

Eademqꝫ fere eſt audaciæ deſcr ptio, quæ maxime a, formidinis natura diſtat.

DE VERECVNDIA

Verecundia autem hoc modo definitur, ut ea angor quidam, turbidaqꝫ animi opinatio dicatur, qua maxime timeatur incolumis iactura famæ, ideoqꝫ hominum generi earum maxime rerum cauſa pudendi datur, quæ dimanare ue' a, uolūtate, uel ab aduentitia impulſione poſſūt

Verecundia ex uoluntate: .i.
Verecundia ex fuga .2.
Verecundia ex furto & libidine .3.
Verecundia ex malo uiolētię.4.
Verecundia ex turpi queſtu.5.
Verecundia ex conſpectu ſimilium .6.
Verecundia ex conſpectu maledicorum .7.
Verecundia ex conſpectu poetarum. .8.

Ex his enim rebus, quæ naſci ab animi optione ſolent, ea merum mala eruuntur, quæ uirtutum generi repugnatura ſint. Vt ſi dicamus homines in prȩliorum dimicatione pudere ſolere fugæ, proptereaqꝫ id ſoleat, ex formidine præmente naſci, quæ maxime fortitudini contraria opponitur: quod idem de furtorum libidinumqꝫ genere affirmatur, cum eorum alterum ab iniuſtitia, alterum ab intemperantiæ malo oriatur. At in eo rerum genere, quæ importari ui urgente ſolent, maxime ea numerantur mala, quæ ſunt aut famȩ uulnus allatura, aut perſpicuam inuſtura notam. Atqꝫ huic is coniunctus eſt, ex illiberali rapina pudor, qua pecuniæ, aut exaleatorio ludo, aut ex ægrotantium ſpoliatione detrahuntur. Eademqꝫ pudendi ratione homines eorum conſpectum conſcientiamqꝫ uitare in delinquēdo ſolent, qui aut ſimiles iudicari poſſunt, aut a quibus maxime honorari uolunt. Vt medicos uidemus ob eam cauſam a medicorum genere honorari uelle, propterea qꝫ eorum iudicium locuplex ſit partæ diſciplinæ teſtis: ſed multo magis in peccando, id hominum genus pudore præcauente fugit, quod maxime ſit maledica obtrectatoriaqꝫ natura loquax quales hi uideri poſſunt aut qui alteri lingua maledicendo obſunt, aut qui carmine alterius famam ſuſpitioſa criminatione lædunt.

Vt multi ſunt uerſibus a Valerio Martiali maledico poeta puncti idemq́ eſt de turbido animi angore diſſerendum / Cuius partes Nemeſis / Inuidia / Zelotypia & Miſericordia nominantur : Nemeſis . n . eſt alieni boni angor / quo iudicatur quempiam aut ditius opum magnitudine locupletari / aut dignitate augeri fortunatius / q̃ probitatis uirtutisq́ ſuę ratio poſtulare uideatur : Vt ſiquem in ſenatum cernamus inconſiderata ſuffragatione legi / qui minus ſit ſenatoria fortuna dignus : ob eamq́ cauſam magis ſolemus eorum dignitate angi / qui ex egeſtate ad honores repentina ſelectione ueniunt / q̃ qui dignitates gentilicio ſplendore ſuffragante conſequuntur : cum hi iure poſſe uideantur fortunæ amplificatione tanq̃ teſtamento legata frui / gradusq́ ab his naturæ ritu in aſcendendo fiat Itaq́ dubitari nullo modo poteſt / quin tum maxime homines ſtomachari in honoris appetendi ratione ſoleant / cum quoſdam honorum adipiſcendorum flagrare cupiditate uident / qui ab eorum adeptione longe / uel naturæ / uel uirtutis conditione abſint : ut ſi modo dicamus quempiam ſenatoriæ dignitatis eſſe candidatum / qui ſit doctrinæ & litterarum expers / maximeq́ naturæ immanitate teter : atq́ etiam tum cauſa ingenui doloris ſignificandi datur / cum hi qui doctrina rerumq́ tractatione pręſtant / ſe honore pręteriri peruerſa exceptione uident / & eos / qui præteriri debeant / ad honores obrepere extraordinaria ratione cernunt / Quod quidem Romæ uſu ſæpe uenire ſcimus / in qua plus ſæpe fere gratia / q̃ cauſa in fauendo poteſt . Itaq́ iure Marius Volaterranus Aedituus Vaticanus homo magis ingenii ſolertia q̃ fortunæ ſuffragatione diues / ſæpe dicere ſolet / non tam ſe eorum dignitate angi qui minus ſint fortunæ amplificatione digni / q̃ eorum dolere caſum / qui cum doctrinæ uitæq́ probitate excellant / ſi minus honores conſequantur / inſcitia magis q̃ peruerſitate fortunæ præteriti uideri ſoleant / cum iam uulgo perſuaſum ſit / animi uirtute poſſe ſuperari fatum . Ex eoq́ fieri / ut multi ſibi ambiendum putent / ne in tam promiſcua fortuna urbis / aut inſcitia / aut laboris fuga ſibi defuiſſe uideantur . Similisq́ eſt Inuidiæ / Zelotypiæ / & miſericordiæ deſcribendæ ratio : quibus maxime iudicum animi ad eiuſmodi perturbationum ſenſum moueri ſolent .

Valerius Martialis

De Nemeſi Zelotypia & Miſericordia:

Indignatio ex fortuna indignorum:

Indignatio ex fortuna egentium

Indignatio ex fortuna facinoroſorum

Indignatio ex fortuna illiteratorum

Indignatio ex infortunio proborum / & ex fortuna improborum:

Marius Volaterranus

De permotione Iudicum ad paſſiones.

Ex quo intelligi datur ad eſſe in hoc omniũ affectionum genere exquirendum prius quod certius probari poſſit, ut ſi iudicum mentes ad iram aut ad manſuetudinem permouendæ ſint, ad eos animi motus adducantur quibus irati aut manſueti permoueri ſolent, ex quo genere maxime ſũmũtur ad ſuadẽdũ & ad diſſuadẽdũ loci: eodẽq; modo de eloquẽdi numerorũq; ratiõe affirmare licet, de quo genere erit alias a nobis diſſerendũ latius, quo facilius oſtendi ratione poſſit quantum iacturæ ſit in orationis ornandæ numerorumq; faciendorum ignoratione factum

DIVINATIONEM CHALDAICAM ESSE FVGIENDAM A CHARDINALIBVS.

EX HOC Autem genere Chaldeorum diuinationem excipimus, proptereaq; & conſentiente religionis aucto ritate, & naturę ratione refellitur. Siquidem a Phiſicis uarie cauſarum genera diſcerpi diſtinguendo ſolent: Nã quædam effectus gignere dicũtur, quæ ſemper naturæ neceſſitate cadant, ut cum coelum ſemper natura moueatur, naturalibus cauſis perſpicuum ſit, Lunæ interpoſitu Eclypſim fieri, & terræ obiectu occultari Lunam: ex quibus certa ueri cognitio eruatur. Quædam uero quæ quandoq; non ſemper naturę neceſſitate gignant, ut cum uaria monſtrorum genera ſũt naturę imbecillitate nata. Atq; rurſus quędam, ex quibus adiaphoros effectus dimanare dicantur: quemadmodum marmor in lapidicinis materiæ cauſa eſſe poſſit, ut ex eo uel Epiſtylium, uel Cementũ, uel Labrum, aut Venus Praxitelea fiat. Quin etiam uoluntarius animi motus nulla pręfiniri fati neceſſitate poteſt. Nihil. n. abeſt quin ſimulac collibitum eſt, nobis detur ĩduẽdę uel nõ ĩduẽdę togę, uel cũdi aut nõ cũdi in forum eligẽdi optio, Ex quo nulla diuinãdi coniectura fiat, quorſum ſcilicet ſit hominũ caſura uolũtas: At uero ea coeli ratio, quę Solis Lũęq; deliquia cęterorumq; ſiderum progreſſus regreſſusq; cõſtãtes cõtemplando notat, quę ſemp naturę neceſſitate cadãt, ĩ ueriſſimo quodam ſcientiarum genere uerſatur, Chaldaica uero pręſagatio, cũ ĩ humanarum rerum generẽ cõſiſtat, quę a libero animĩ motu dimanãt, omnino cõmẽtitia & falſa uideri debet: Atq; etiã pſpicuũ eſſe poteſt, earum rerum, quę euẽire caſu & fortũa ſolẽt, ſignificationẽ eſſe fallacẽ, nec ſciẽtia ulla aut arte cõſtarẽ poſſe, ſiquidẽ omnis ſciẽtia cauſarum genera oſtẽdit, quę res ſemper aut fere ſemp naturę neceſſitate gignãt, At fortuitarum rerum euẽtus ab immẽſo ꝓpe cauſarum genere oriri poſſũt. Nup Iacobus Nucerinus cũ ĩ exqlis nouellaret, Dioclitiãi Cęſaris Dactylothecã effodiſſe dicit, Et partiarius meus Etruſcus his ſemẽtinis diebus urnam excuſſit arãdo, in qua eſt penularia fibula reperta & argentea inuenta cuſpis.

Diuinatiõnẽ rationibus Phiſicis refelli

Ex his, quę proueniunt ex libero arbitrio

Non poſſe fieri diuinationem ex his quæ ſũt a fortuna & caſu

Iacobus Nucerinus

Quod idem prope multis accidere poſſe ſcimus ob eamq́ cauſam fatendum eſt nullam eaꝝ reꝝ prę ſenſionē dari. Nā cū ea quę caſu & fortuna cadunt, nec a natura nec a diſciplina naſcantur, quę ſoleant certiſſima ratione niti, ſatis erit confiteri neceſſe, ea falſa debere dici, q̄ nec a conſtantibus oriantur, nec circūſcripta ſint, ſed infinita quod autem eſt infinitū, circumſcribi nullo modo poteſt, quod uero definiri non poteſt, id apparet eſſe incertū, quod incertū eſt, nec ſtatutos habet euentus, nec prædici ullo modo poteſt. At uero cum tota Chaldęoꝝ ratio in fortuitaꝝ reꝝ prędictione conſiſtat, facile intelligi poteſt, eam in ſumma uerſari ariditate ueri. Quid .n. tantum a certa ratione abeſt, q̄ humanarū & fortuitarū rerū annua uaticinia efferre? aut prędicere ad diem alium Coſmo Medice locupletiorem futurum, alium ſuſcepturum generis humani faſces, alium occiſum iri, aliū prę ſtituta die moriturū? Ex quo iure eſt Timothei lucenſis faceti hominis laudata cauillatio. Nam cum quidam ex Chaldęis, ei morbo affecto pro certo affirmaret illo biduo eſſe moriendū, conſtantiſſimo uultu uſq́ dum uiuere ſe uelle reſpondit, quoad prę teruecta eſſet conſtituta moriendi hora, quod ita contigiſſe dicunt. Nam poſtri die eum mortuū alacrem uictoria & Chaldęoꝝ inſcitiam obiurgantē ferunt. Quid Alexander ſextus Pon. Max. cui ſemper fortuna ad circinum rotunda patuit. Non ne ſe multum Chaldęoꝝ generi debere fatebat', q̄ cōſueſceret eoꝝ āniuerſaria prędictione mori? Quid itē Pius Tertius homo natura prudens & ualitudinis ſuę humanęq́ imbecillitatis gnarus, ſatis ne uidetur in illa uitę ęqualitate declaraſſe, minus eorū prędictionibus debere credi? Nam cum ei quidam ex natalicii ſideris notatione affirmaret undecim eum annos regnatuꝝ pontificemq́ ſumma foelicitate fore reſpondiſſe dicitur perinde ut affirmaret euenturum fuiſſe, ſi annorū numerum decennio ante inchoaſſet. Quare ſēper fere genethliaci ſolent in natalis diei notatione falli. Nam cum dicant orientes pueros in coeli affectione tanq̄ in Figuli rota tornari, ex eoq́ naſcendi tempore preſentiri poſſe, qualis quiſq́ ſit fato naturaq́ futurus, idq́ maxime augurali meteoroſcopio metiantur, nō intelligunt nunq̄ ita tempus meteoroſcopii utendi dari, ut cum puncto naſcendi & animandi congruat: nec unq̄ ita reperiri certum ut ex eo elici poſſit coniectura cognoſcendi fati. Cum

Margin notes:

Contra Aſtrologos q faciūt iudicia annua

Coſmus Medices

Timotheus Balbanus Lucēſis

Alexander .vi.

Pius Tertius:

Q đ aſtrologi falluntur in puncto natiuitatis:

Q đ nō poſſunt ſciri pūcta propter īperfectionem Aſtrolabii

ſatis notum ſit, oculoꝝ obtutum propter radioꝝ reflexum uapoꝝ dẽ
ſitat: falli: qua ſæpe aſtra in coeli quadam parte eſſe uideantur, quæ
tamen longiſſimo interuallo abſint. Nuper cum domi meæ Mani-
lius Rallus elegans inprimis poeta, in pateram aqua refertam anu- Manilius Ralluſ
lum conieciſſet, oſtendiſſetq; eum quodam interuallo uideri, quo ex
hauſta patera apparere nullo modo poſſet, quęſiſſetq; ex nobis, cur
oculoꝝ iudiciũ eodem decipi interuallo poſſet, perfacile oſtendimus
id ex uapoꝝ ui propter radioꝝ reflexum ſolere naſci. Q d ſi haud
permagni punctum temporis referre in coeli circumuectione dicant
dubitari non poteſt, quin multum ſibi nogocii in hac diſceptatione
contrahant, cum perſpicuũ ſit, quanta moueatur celeritate coelum, quod
inter ſe diſſimiles mutationes eadem conuerſione gignat; ex quibus
ſit neceſſe fateri, naſcentium ortum & uitæ uariari fatum, pun-
ctiq; interuallo Herculem & Sardanapalum naſci. Idq; facile ex ge
minoꝝ ortu ſciri poteſt, ꝙ ſepe multos uidemus eodem prope pun-
cti curriculo oriri diſpari tamen fato aut conditione mori. Q uomi- Seuerus Mona-
nus eſt mirũ eos fere ſemp in hac fatidica prędictione falli. Nuper cus
cũ eſſet mecũ Seuerus Placentinus homo ut uita, ſic doctrina exqui- Alexander Cor-
ſita nitens, & Alexandri Corteſii fratris litterarias arculas ſcru- teſius
taremur, trium ſunt a nobis conſentientium Chaldeorum natalicia
uaticinia reperta, quibus prędicebatur eũ omnino in ſenatũ coopta-
tum iri i ſummaq; ſenectute moriturum, quod neutrum contigiſſe ui
dimus. Nã ſine ſenatoria dignitate a diplomatibus cẽtũuir, i ipſa eſt
adoloſcentię uiriditate mortuus, nec ei ſpatiũ poeticæ laudis & for-
tunę amplificandę fuit, cum tamen haud quaq̃ mirabile uideri poſ M. Marullus
ſet, cum quandoq; propter ingenii & doctrinę famam in ſenatum
cooptatũ iri: Q uid hoſpes familiæ meę Marullus Bizantius, cui eſt
inter poetas eruditos locus, nõ ne ſępe mihi puero narrauit, ſibi a
Chaldæo in geneſi fatidica prędictum, niſi prę lia & bella caueret,
fore, ut in acie & dimicatione oppeteret. At cum ex Florentia de-
cedens ad Cecinam Volaterranum flumen ueniſſet, moneretur q; ab
accolis ne amnem nocturno imbri tumentem tranſmittere uado in-
explorato uellet, reſpondiſſe eum ferunt, Martem ſibi fatalẽ, non
Neptunum eſſe formidandum, in flumenq; repente delapſum uora- Aſcanius Sfor-
ginibus obrutum periiſſe. Q uid modo Aſcanius Sfortia ſenator, tia Car.

non ne fatebatur a / ueteri affectatore Chaldæo fati cunctationem ſibi e ſe prędictã qua eſſet ex Gallorũ mãibus euulſus / & locupletiori fortũę reſeruatus / At magna Italię iactura regali eſt fulmĩe ĩ ſũma cęli ſerenitate ictus: quarẽ ſępe ẽ mihi cũ quodã Chaldęorũ gener certamẽ q ſibi cõcedi oportere putant / aliqd omnino poſſe ex coeli cõuerſiõe ſciri / nec fas eſſe dicunt negare / quoſdam iracundos / quoſdam melancholicos / quoſdam libidinoſos aliqua coeli procliuitate naſci / nam naturæ ortu afflatũ aſtro ingenerari dicunt / ex quo prędici poſſit qualis quisq; ſit / uel natura / uel uita / uel fortuna futurus / idq; perinde hominũ generi / ut ęgrotis medicamentũ dari / ex quo intelligatur / qualem ſit medendi finẽ habiturũ. Nos uero contra ab illis ſolemus hoc loco ſciſcitari / num præſtans florensq; fortuna / aliqua ratione poſſit / aut uoluntario animi motu impediri: Nam ſi eã interũpi poſſe fatentur (cũ facile propter tantam naturaliũ humanarũq; rerũ uarietatem impediri poſſit) in eas anguſtias Chaldęorũ diſciplinam detrudunt / ut fallax & falſa dici poſſe uideatur: Cũ quod prohiberi interrumpiq; poſſit / nihil finiti certa ratione oſtendat / quorſum caſurũ eſſe dicatur: ſi autem eam impediri poſſe negant / neceſſe eſt etiam ut animi optionem liberumq; uoluntatis motũ ab hominum natura diuellant. Quo nihil dici poteſt in omni Philoſophiæ ratione inſcitius / ſimulq; fateri / cogantur nihil ieiunius eſſe Chaldai ca diſciplina poſſe: Nam ſi ita euenturũ eſt / ut coelũ pro certo futurum eſſe ſignificat / nihil refert aliqua natalitii ſideris notatione uti / cum id omnino euenturũ ſit / quod eſt coeli conſtitutione definitum: At cũ affirmant id iuuari aliqua ſiderũ ſcientia & obſeruatione poſſe / rurſus ſunt in eadem ignorationis gurguſtia compingendi / cũ perſpicuũ ſit / naturam multo certiorem eſſe q̃ artem / proptereaq; ars poſſit in artificii ratione falli / nec unq̃ penitus naturã aſſequatur / At natura nunq̃ in coeleſtiũ rerũ ratione fallit / ob eamq; cauſam dubitari nullo modo poteſt / quin ſit in omni uitæ ratione utilius / naturæ habitum & quicquid a / coelo in imaginationem irrepit / q̃ Chaldaicam diſciplinã ſequi / cum Chaldęus poſſit in diuinandi cõmentatione falli / coelũ autem errare ſuapte natura nullo modo poſſit. Ex quo non debet uideri mirũ homines qui hoc fallaci prędicendi ſtudio tenẽtur / in ſumma uerſari calamitatę uitę / cum blando

Contra eos qui dicũt aliqd cognoſci poſſe ex coelo

Ratio quare omnes Aſtrologi ſunt pauperes:

uenturi fati malo, uſuq; ſterili doctrinę, compendioſiorē relinquāt ad fortunam uiam, Ioannem quidem Pannonium, & Laurentium Miniatenſem memini puer duos inter multos Chaldaica pręſtare laude, quorum alter uſq; eo egens diuinando fuit, ut ne ei ad quotidianum quidem uictum ſuppeditaretur ſumptus. Alter q̄q̄ Eudoxus Italorū diceretur nihilo tamen poterat uideri locupletior, niſi ei multum opis fuiſſet a Raphaele Riario ſenatore quotidiana largitione latum, quod idem multis quotidie euenire ſcimus, quibus nunq̄ a coelo modus ex miſeriis exeundi datur. Quo mag s eſt Georgius Rothomagenſis ſenator in hoc genere laudandus, qui ſępe dicere ſolere fertur maxime hoc prepoſterorum hominum ſibi diſplicere genus, proptereaq; contra naturæ procliuitatem ſemper aliorum magis ſuſcipiat q̄ ſui ditandi curam. Q d̄ ſi affirmare audeant aſtra non cauſas, ſed humanarū rerū eſſe ſigna, quibus declaretur, qui euentus ſint futuri rerū, nihil abeſſe poteſt, quin inuolutius ſint in eaſdem remigraturi plagas, cum ſatis notum ſit, quantum terreſtrium rerū natura mutari lucis uarietate ſoleat, ut preclare uidere inquadripartita temporū mutatione licet. Nam ſi aſtra diceremus ſigna, non cauſas eſſe rerū, fateri etiam cogeremur, nullo modo neceſſe eſſe ad fortunam Chaldaicam obſeruatione uti, cum ſigna ad id tantū opitulari uideantur, quo intelligitur quippiam ſic non caſurum, aut euenturū eſſe, nec ullo modo cogant, ut ſic ſit pro certo futurum: Quo magis eſt eorū uituperanda leuitas qui diem a Chaldęo in rerum gerendarum ratione petunt, ad illiuſq; pręſcriptum, pręcauendi fati dirarumq; aberrucandarū cauſa nauigationes & itinera ſuſcipiunt, quaſi multū de legitimę horę tempeſtiuitate detrahatur, ſi in gallicinio potius q̄ in ueſperugine diſcedendū ſit. Nec enim affirmare poſſunt ullū ſibi tempus auſpicandi dari, ſi coelū cauſam eſſe rerū futurarū negant. Qui enim ſine cauſa auſpicari uiuat? Atq; etiam ſi afferre ſe perſuadendi neceſſitatem putent, ut minima quæq; quæ euentura ſint, ita eſſe in coelo cōſtituta & deſignata uelint, ut ſyllaba nequa deperitura ſit, nihil eſt cauſæ, cur plus ſit eorū ieiunæ exilitati loci, cū fatendū ſit, haud quaq̄ coeleſtiū priuatarū uirtutū erui notionem poſſe, proptereaq; omnis noſtra cognitio a ſenſu oriatur, & quod minus ſub ſenſus naturam cadit,

Ioannes Pannonius.

Laurentius Miniatenſis

Georgius Rothomagenſis Car.

Contra eos qui obſeruant punctū Aſtrologorum

Aſtrologos non poſſe haberē notitiā uirtutū particulariū coeleſtium:

Nec id quidem in intelligentiam influere cumulate poteſt. Etenim
licet uidere eos, qui naturę ortu aliquo ſenſu carēt, eaꝝ reꝝ notio
ne orbari, quę ad eū ſenſum pertinere uideantur, ob eamq; cauſam
uidemus ortu naturę cęcos ab atro albū coloꝝq; genera non ſecer-
nere, ſurdoſq; ſuapte natura eſſe mutos, nec ſcire de uocū natura
iudicare, itaq; non ſine cauſa dicimus aduentitia genera multū ad re
rū naturam cognoſcendam iuuare, at qui cum lōgiſſime coelū a ſen
ſuū noſtroꝝ natura abſit, perfacile ſenſuū teſtimonio probari poteſt
nihil ex coelo aduentitiū præter figuram & lucem ī eoꝝ īfluere, natu
ram, ſiquidem prę clare ſciri debet, minime coelū ſub odorandi gu
ſtandi, aut tangendi cadere naturam poſſe, nec item ab eo ſonitū
ullū in meando dari, ſed cōmunia tātū coeleſtiū reꝝ aduentitia a
ſolo percipi poſſe aſpectu oculoꝝ. At cum reꝝ naturaliū cognitio a
ſenſu ad intelligentiam dimanare ſoleat, ſatis eſt argumenti, nullā
coeleſtiū reꝝ niſi īuolutam elici notiōem Chaldaica diſciplina poſſe:

Aſtrologos non poſſe cognoſce re minimā par tem ſtellaꝝ

Q uare recte hoc loco eſt interponēda ſciſcitatio, num omni ſideꝝ
generi uim certam quandam afflandi ineſſe opinētur. Nam ſi uim
omnibus ineſſe affirmant, requirendū quidem eſt, quota pars ſtellaꝝ
ſit eoꝝ curioſiſſime ſedulitati nota: Cum dubitari non poſſit, quin

Democritus

in coelo ut ait Democritus in finita prope exiſtat aſtroꝝ multitudo
quę minime agnoſci eoꝝ notatione poſſit, ſi autem uim ineſſe ne-
gāt, rurſus eſt ab hoc Chaldęoꝝ genere quęrēdū, qua nā id poſſit ra-

Aſtrologos non poſſe ſcire res futuras quę pro ueniunt ex libe ro arbitrio:

tione ſciri: Nā cū omnia ſideꝝ genera uniuſmodi naturæ eſſe dicā
tur, ac inter ſe in lucis figuręq; natura congruant, perabſurdum eſt
fateri quędam afflandi nobilitate excellere, quędam feriata torpe-
ſcere ſolere lentius, atq; illud etiam perſpicuū uideri debet, res futu
ras, quę ſoleant a libera animi optione naſci, minus declarari Chal
daica pręſagatione poſſe. Nam cū animi natura atq; uis a corpore
ſeuocata ſit, nulla aſtringi coeli poteſtate poteſt, cū coelū corporeū
ſuapte natura ſit. Q uod autē eſt corporeū minus animū cogere aſtri
gendo poteſt, qđ ſi animus eſt ſolutus & liber, neceſſario confiten
dū eſt liberas eſſe hominū uoluntates, cū autē res humanę a uolūta
rio animi motu oriantur, perfacile iudicium eſt, ex coeli cōtuitu nul
lam humanoꝝ euentuū fieri diuinationē poſſe: At cū affirmant aſ-
tra uim in ſenſuū natura nanciſci, ex quibus fieri pręſenſio diuinan

do poſſit, cum maior hominũ pars ſenſuũ affectione rapiatur, cauſa eſt, cur itex ſit illis de cõmentitia credulitate decedendũ, nam cũ ſẽſus quidã animi nũtii eſſe dicãtur, facile negamus eos moueri ſine animi aſſenſiõe poſſe, ſed eox notionibus animũ libera poteſtate aſſentiri, ex quo fateri neceſſe ſit, maiorẽ partẽ ſi ſenſibus ducatur, cõſentiente animi uolũtate duci, eoq; uolubilius moueri, quo longius a cõſtãtię ratione diſtet & quãto moueatur incertius, tãto fallaciorem eſſe notitiã rex humanax. Nihil hoc loco de cęterax flacceſcentiũ ratiũculax cõmẽtatione quęrimus, quę incertę & falſę eſſe probantur. Sed omiſſis argumentis ſi aliquam diuinationem cõcederemus, quid poteſt ea eſſe inutilius, quę tota ſpe & formidine continetur, nã ſi ſpes eſt expectatio boni, quã effuſam animi elationẽ in ſenatore futuram cenſemus? cũ ſatis per ſe hic ordo ſpe inflãmata rapiatur: quid credẽdũ eſt, ſi addatur pręſagatio ſcientię, opes & imperia ſupra mortalitatem pollicentis? ſiquidem ſenatores cũ propius a ſperata poteſtate abſint, difficillime poſſunt ab inſita uẽturi boni credulitate diuelli, cũ fortunę uſu docti, ſępe uideant ſe inopinatax rex euentũ cõſecutos, quẽ ante uſum ſe adipiſci nullo modo crediddiſſent. ſi autem formido eſt expectatio mali impendentis, quid poteſt eſſe diuturna illa cogitatione miſerius, cũ quod ſemel mali ſubeũdum ſit, quotidie cogitando perferatur. Qua.n. animi erũna Alphõſum Minorẽ uictũ rum fuiſſe credendũ eſt, ſi fato doctus prędenſiſſet fore, ut in tanta multitudine ueteranox, in tam magno militari & imperatorio uſu, e florentiſſimo regno tanq̃ e flãma in Siciliam profugeret, regnũq; quaſi Helenã Europę digladiaturis inter ſe regibus relinqueret, nec uideret filiũ illuſtri gloria adoloſcentem recuperato regno triũphare? Quid Cęſarem Borgiam cenſemus hominẽ ĩgẽii & animi munificẽtia pręſtãtem, quo angore ſe uexatux fuiſſe, ſi ſciſſet ſe ĩ ſũmo fortunę ſplẽdore ĩ ipſoq; rex maximax curſu in cuſtodia palatina detẽtũ regnũ amiſſux, ſeq; cuſtodia liberatũ ad bellũ excitãdũ ꝓfectux ſpẽq; fortũę renouãdę nactum ĩ ſũma bellox gerẽdox expectatiõe moritux. Quid putandum eſt Lodouico Sfortię euẽturum fuiſſe, ſi prędcius futuri diuinaſſet, in tam pręcauente ingenii ſolertia, in tanto robore hominũ, in opulentiſſimo regno, in Italię flore futux, ut primũ ſe Gallox metu in Germaniam cõferret, deinde tanto conſilio tantaq;

Q᷈ Aſtrologia diuinatrix nocet quantũ ad ſpem & quãtũ ad metũ

Alphonſus Minor

Cęſar Borgia Valentinus.

Lodouicus Sfortiã

foelicitate recuperaret regnũ, rurſum ſe gregali ſagulo captũ & carcere occluſum uideret? Q đ ſi tãtũ officeret, quod uix crederemus, quantum officere deberet, quod haberemus inſita pręſagatiõe pro certo futuꝝ? Eqdẽ ſępe quoſdã uidi diraꝝ obnũtiatiõi temere aſſẽtiẽtes cauſã attuliſſe opinati mali, cũ quotidie ſolerẽt acerba cogitatiõe angi, ad corpuſq; tabificã ęgritudinẽ traducerẽt. Eſt.n. metus carnifex uitę, atq; fortitudinis humãę hoſtis: Quo maior uideri debet deliratio hominum Chaldaica pręſagatione fidentiũ, qui notatione natalis diei, nihil niſi pręclictione aut auſpicatu gerunt: Quo qd poteſt eſſe ſuperſtitioſius? quid leuiũs, q̃ homines natura liberos, uolũtaria ſeruitute obligari? At quanto callidus Federicus Vrbinas homo ſciẽtiſſimus reꝝ bellicaꝝ ac felix, qui cum hoc pręclicẽdi genere delectari uideret, ac chaldęoꝝ multitudine eſſet abũdaŕ ſolitus, artẽ experiũdo cõtemnens, nemini coꝝ adhibebat fidẽ, cũ tamen ad militũ & popularẽ famã diſſimulaŕ ſolere diceret, ſe cũ his multa ſępe cõmẽtari, ſęp ſideꝝ notatiõe expectare, uel belli ĩferẽdi uel ꝑlii cõmettẽdi tẽpus ut eſſet inſitum militi, id cum ſideruum præſagatione ſequi, quod iudicio & mente pręſentiret, quo auguſtius res geri uiderentur: qua re perfacile ĩtelligi poterit, nihil eſſe a ſenatoria dignitate diſiunctius q̃ ex ſideꝝ notatione pręſentire uelle, quo quiſq; fato trahatur, quiq; ſit foelicitatis, aut miſeriaꝝ cõſtitutus finis, cũ utraq; fortũę cõditio ab auctore reꝝ Deo dimanet, nec ullo modo poſſit Chaldaica notatione ſciri.

Federicus dux Vrbini

QVARE Iure erit hoc loco de Philoſophiæ ratione diſſerendum: quæ non modo lumen uitæ, aut notitia finis, ſed etiam animi agnitio nominari poteſt: ſed cum Philoſophia ſit bipertito diſtributa, una, quæ in actione, altera, quæ in rerum inſpectione uerſatur: intelligendum eſt, poſt morum rationum ꝗ diſciplinas, Phiſicen numerari ſolere primam: quæ maxime in naturæ contemplatione conſiſtat, quæq; Senatorꝝ generi ſit uberes latura fruges. Quid enim utilius eſſe poteſt, q̃ eius ſcientiæ inſtitutione erudiri, ex qua non modo uitæ tuendæ ratio, ſed etiam principiorum eliciatur notio? Quid præſtantius q̃ una scientia ſcire omnes naturæ contineri cauſas? Itaq; ex hoc genere, quid tam cognitu iucũdum, q̃ intelligi dari, Caſum, & Fortunam, in cauſarꝝ genere numerari, aut ſcire multos affirmare conſtanter, nihil euenire ſolere fortuna, ſed cauſa antecedente & definita fieri, quæcunq; fiant: ut ſi dicatur Camillum Porcium præter prepoſitum in Theatro Pompeii, T. Phedro Volaterrano inuen[t]ri, id cauſa fieri definita uelint, proptereaq; Phedro in Vaticanũ eunti cauſa, Camilli reperiundi ſit, qui i Theatro Põpeii inambulare dicatur, per quod iter in Vaticanũ fiat: aut ab iiſdem ſolere probari, ſemper extra fortunam, cauſam quandam antegredientem dari, quæ ratione definita prouiſaq; ſelectione fiat: ut ſi modo Egidio Viterbenſi theologo probato in lucubratorio uerſanti nuntietur, his proximis natalitiis comitiis ſenatorem eſſe Iulio ſecundo referente dictum, q̃q̃ id ſit eo imprudente factum, nihil tamen abeſſe poſſit, quin fatendũ ſit, cauſã eſſe antecedentẽ ꝓpoſita ratiõe datam, cur ſenator renuntiari debere uideat: cũ ueriſimile putãdũ ſit, cũ ꝓpter cõciõatoriã laudẽ pręſtãtẽq; doctrinã in ſenatũ iri debere cooptatũm: ſiue ab aliis ſolere confirmari, ſiderꝝ curſus coeliq; conuerſionem caſu & fortuita uolubilitate regi, nullamq; his eſſe cauſam uoluntatis, aut naturę tributam, qua rata cõſtantiq; ratione moueantur, eumq; errorem fuiſſe a ſiderum ignoratione natum, cum non dum inuenta eſſet coeli cognoſcendi ratio: Ideoq; intelligi debere certius, caſum & fortunam in eo aduẽtitio rerum genere uerſari, quæ rarius euenire ſoleant: ut ſi dicatur

Diuiſio Philoſophiæ

PHISICA

De Fortũa & Caſu:

Camillus Porcius

T. Phedrus Volaterranus:

Egidius Viterbenſis prędicator.

Cur multi errauerũt i fortũa cognoſcẽda

Alphonſus Aeſtēſis dux Ferra F.Gōzaga Marchio Mātuāus

Alphonſo Aeſtenſi Romæ Franciſcū Gonzagam obuiam eſſe factum nec eundem fuiſſe utriuſq; inter ſe inueniendi finem: cū eorū alter Romā Aſcanii Sfortię ſalutandi cauſa ueiſſet, quo alteri ob aliā cauſam profiſcendum eſſet. Ex quo in promptu ſit, infinita cauſarū genera uideri, ex quibus gignatur id, quod fortuita uolubilitate fiat idq; nec artificio, nec doctrina certa cognoſci poſſe, quorſum caſu rū ſit, aut perinde euentura, ut putatum, aut conſtitutum ſit: cū id cōmunis, aduentitiaq; cauſa dicatur, qua cuipiam bene fortunateq; euenire ſoleat, nec id ita ſibi euenturū ſciat: ut ſi Io. Ia. Sclefanato cauſa Romam ueniendi ſit, nec ſe ullo modo ſciat ſenatorem fore cum infinita cauſarū genera eſſe poſſint, ex quibus ei facultas ſenatoriæ dignitatis adipiſcendæ ſit: aut, a, nōnullis affirmari, inter caſum & fortunam, hoc intereſſe ſolere maxime, ut alter cæca uarietate cadat, altera a, mente deliberante oriatur: ob eamq; cauſam ſciri debere, a, nullo inanimatorū belluarūq; genere quicq̄ fieri poſſe fortuna, cum deliberandi ratione careant, nec in utranq; partē nāſcantur rerū fortuitarū fatum: niſi id metaphoricos fieri diceret ut Marullū Bizantium poetam facere ſolere uidebamus, qui ſępe affirmaret, multo fortunatiorem eum ſibi uideri lapidem, ex quo ſit Apollo Quirinalis factus q̄ hi qui in fragmentorū, aut cementorum genere uerſari ſoleant ſiue multa ab homine in belluarū genere fieri ſolere caſu: ut ſi cauſa affirmandi ſit, equū fugientē caſu ab homine propinquo eſſe retentum, cuius nunq̄ eſſet facultas recuperandi data, niſi caſu in propinquum retinentem incidiſſet: atq; etiam ſciri poteſt, in hoc ſcientiæ genere hominis eſſe ſapientis ſcire, cuncta ob circūſcriptum finem moliri ſolere naturam: ut facile, non modo in Formicarū, aut Aranearū genere, ſed etiam in arborū natura cernere licet: quorum alteros finis cauſa uidemus, uel ſemina corroſa condere, uel textrina ratione uti: alteros cernimus, aut frōdium genere ueſtiri, quo ſint a, frigore & a, calore tutiores, aut radices īfra cōtinere, quo poſſint ex terra haurire ſuccum. Quin etiam intelligēdum eſt, naturam initium & fontem eſſe motus, proptereaq; ſiminus quid ſit motus intelligi ſecernendo poſſit, perfacile iudicium ſit, minus quoq; cauſam authoris motus intelligendi dari, qui cęteris cau

Io. Ia. Sclefanatus Car. Parmēſis

Differentia inter fortunam & caſum.

Belluę nō habēt fortunā nec infortuniū

Marullus Bizātius.

Q đ natura opatur propter finem:

Q đ natura eſt principium motus

ſam mouendi afferat : cum autem eiuſmodi ſcientiæ genus in ma‑gnitudinum ratione uerſatur, quatenus ſcilicet magnitudinum gene‑ra ſint corporum conſtituti fines, dubitationem non habet, quin hoc loco cauſa quærendi ſit, quid infinitum, quid locus, quid ua‑cuum, quid tempus iudicari poſſit. Eademq́ eſt ortus & tabis conſiderãdę ratio : quorum maxime animantium natura contineri ſolet : At uero cũ de coeli & mũdi natura diſputatur ſatis in prom‑ptu eſſe poteſt, nihil tam hominis uideri propriũ, q̃ ſcire coelum a quatuor primordiorum genere natura ſecerni, nullaq́ eſſe aduen‑titia admixtione cõcretũ, idq́ ea maxime ratiõe fieri, ppthereaq́ ſim‑plici globoſaq́ circũuectione ferat, quę maxime a primordiorum natura ſeiuncta ſit. Ob eamq́ cauſam ſciri certa ratione debet, coe‑lum nec ſuapte pondere deorſum, nec ſublime leuitate ferri, prop‑tereaq́ corpus natura globoſum, neutrius ſit naturæ compos: Nam ſi deorſum ferri natura diceretur, eſſet etiam fateri neceſſe id quan‑doq́ capeſſere ſolere medium, aut ſi contra in ſuperiorem locum ſub‑uolare probaretur, cauſa etiam affirmandi eſſet, id quandoq́ a me‑dio abeſſe ſolere longius. At qui cum perſpicuum ſit, id minus in tanta temporum diuturnitate contigiſſe, perfacile exiſtimandum eſt, coelum nec pondere deorſum, nec in ſuperiorem locum le‑uitate ferri : Nam ſi id quandoq́ contigiſſe diceretur, nihil abeſſe deberet, quin fatendum eſſet, aſtrorum genera quandoq́ fuiſſe, aut ad medium deſcenſura locum, aut ab eo abfutura longe : quo ni‑hil indoctius affirmari in tota naturæ deſcriptione poteſt. Quod cum ita ſit, intelligi etiam debet, coelũ nec contraria natura lædi, nec ortu gigni, nec tabe labefactari poſſe quandoquidem uniuſmo‑di, atq́ ſimplex eius natura dicatur : quæ longiſſime ab aduentitia impulſione abſit : ideoq́ facile ob id affirmare licet, ſiderum ge‑nera quinti quoq́ corporis natura conſtare, nec ea eſſe ignea, aut calore teneri, ut quibuſdã compitalitus philoſophis uiſum fuiſ‑ſe legimus, cum quandoq́ calor a motu, aut a radiorum refleau excitetur, ut ſæpe in ſpeculorum genere cernimus radiorum fla‑grare ſolere ignem, eaq́ quotidie a ſole colluſtrari, ſed perinde inter ſe luminis mutuatione differre, ut inter ſe naturæ nobilitate differunt : ob eamq́ cauſam alia uideri palleſcere, alia obſcurari,

DE GENE. ET CORR: .2.

DE COELO ET MVNDO. .3.

Corpus coeleſte nõ habere grauitatem neq́ leuitatem

Q đ coelum nõ habet contrarietatem

STELLE .4.

Q đ ſtelle ſunt ex quinta natura.

alia, clariſſimo lucere candore, alia fulgere ſolere languidius, nec
eorū concurſione excitari ſonum, aut ita naturæ ortu aurium com-

TERRA. .5.

pleri ſenſū, ut coeli ſonitū e fugiat, quemadmodū inſcite Pythago
reorum generi placuiſſe ſcimus, ſed ea ſine ſonitu tanq̄ naues flumi
ne prono & ſecūdo uehi: tum etiam terram in media mūdi ſede
locatam, ad permanendum eſſe conſtitutam, cum medium longi

METEORA .6.

ſſime a peripheriæ collatione abſit, & tum circūfluū mare natu
ra appetere ſolere terram, nullaq; fluminum acceſſione redūdare:
eodemq; modo quid tam iucūdum cognitu eſſe poteſt q̄ ab his ea

Q d ſi triplex aeris regio

naturę genera ſecernere, quæ Græci meteora nominare ſolent?
cum cernere contemplando liceat, primordiorū genera inter ſe uiciſ
ſim naturę continuatione uerti: & tum aerem tripartita regionum
ratione ſecerni, quarū ſuperior calida aridaq; natura conſtet, pro
ptereaq; cum Aetherea mūdi parte coniūgatur, ſitq; meantium ſi
derū circūuectioni propior. Infima uero calidæ, humidæq; naturæ
ſit, nam cum ad eam aquæ, terræq; expirationes accedāt, cūq; a
terra radiorū reflexu recaleſcat, eius tepeſcere uiciſſimq; tabeſcere
natura ſoleat: media autem regio frigidæ humidæq; naturæ dicat̄
cum nec a terra radiorū reflexu caleat, nec ſit ætheræ coniūcta par
ti: quocirca intelligēdum eſt, in ſuperiori aeris regione, minus
concretionem fieri ſolere nubium, quandoquidem concretio æthe-
rei caloris uicinitate diluatur, nec expirationes, ex quibus ſoleant
oriri nubes, ad eam aeris partem peruenire poſſint: quin potius ſci

Varia igniū genera

ri debet, in ea uaria ignium genera ſolere naſci, in quibus uideā
tur diuerſæ rerum repræſentari formæ: quo in genere, trabes

COMETES .7.

ardentes, aut clypei flagrantes numerari ſolent: eademq; ratione
exiſtimandum eſt, Aſtra comata gigni: quæ cū ex inflāmata expi
ratione oriūtur, ſæpeq; aut denſa corporis natura, aut magnitudine
inuſitata pręſtant, ſatis tū argumēti eſſe poteſt, ex eorū aſpectu aut
futuros uētos ſignificari, aut tabificā oſtēdi generis humā luem: quā
doq̄dē expirationis accretio, cauſa humorū iflāmandorū, & bilis excitā
dę ſit: quibus maxime rebus cernimus humanū tabeſcere ſolere cor

PLVVIA ROS ETC.

pus: Atq; etiam quid tam neceſſarium q̄ ſcire pluuiam, Rorem,
Niuem, & pruinam ſolis, aut ſyderū proxima inflexione naſci.

Digitized by Google

Nam cum perſpicuum ſit, perinde ut quæq; aſtrorum genera propius curſum ad domicilia noſtra inflectunt, ita ab his aqueum uaporem ſiderea natura trahi, ſatis notum eſſe debet, cum, a, domiciliis noſtris elatum frigida natura conglaciari poſſe: nec item minus ea cognitio iucunda eſſe poteſt, qua intelligitur, aquam ſub terram natiua aeris conuerſione gigni. Nam cum in ſubterraneos includatur ſpecus, cumq; interius refrigerari umbrarum aſſiduitate ſoleat, facile in promptu eſſe poteſt, eum in aquam debere ſimilitudine cognata uerti: ex eaq; naturæ conuerſione aquarum oriri fontes, qui ex infimo ſpecus ore natura in exhauſta fluant: quæ eadem dici de Ventorum ratione poſſunt: ſiqdem cum perſpicuũ ſit duplex eſſe expirationum genus, quarum unum humidum, alterum aridum dicatur, nihil abeſſe debet, quin fatendum ſit, earum unum aquæ coeleſtis eſſe cauſam, alterum gignere ſolere uentos: nam cum terræ anhelitus ob ſolis terreq; calorem ad aerem natura ferantur, cumq; interdum frigida aeris natura moueantur, ſatis tum inter doctos conſtare debet, natura oriri ſolere uentos, qui augeri anhelitus progreſſione ſoleant. Similiſq; eſt Terremotus deſcribendi ratio, cum oſtenditur anhelitu, qui ab ima telluris ſede oriatur, eam terræ moueri partem, quæ minus perrumpi anhelitus motione poſſit, nam cum incluſus anhelitus cæca uolubilitate fertur, motuq; quærit exeundi uiam, facile tum affirmari poteſt maxime terram eius aſſidua impulſione quati, quandoquidem & exitus præcluſus ſit, & ab alterius expirationis accretione urgeatur: qua uis fiat pugnando & quatiendo maior: ſed quid tam admirabile eſſe poteſt, q̃ intelligendo perquirere, unde Tonitrua, aut Fulgetra oriantur? Quid tam iucundum q̃ ſcire uapore arido, qui in nubiũ ſinũ includatur, eum edi ſolere ſonum, qui tonitruum dicatur? aut notando ſentire uaporem a nubiũ conflictu pulſum prius ignem pugnando oſtendere, quam referre exeundo ſonum? Quandoquidem ſenſus multo ſit in uidendo q̃ in audiẽdo uelocior: aut quid tam incredibile uideri debet, q̃ ex humidarum nubium colliſu oriri fulmen, idq; deorſum natura aduerſante iaci? qua cognitione niſi tenerẽtur homines, fateri quaſi uiderentur cogi, non fuiſſe naſci neceſſarium: Nam eas res ignorare, quæ ſub oculos & ſub aſpectum cadant, id eſt eſſe uoluntate cæcum.

FONTES .9.

VENTORum GENVS .10.

TERREMOTVS .11.

TONITRVa ET FVLGETRA .12.

FVLMINA .13.

MINERALIa .14.

ANIMA Quod idem eſt de lapidum metallorumq; natura affirmandum.
.15. Sed quid eſſe poteſt animæ explicatione ſuauius/ quid tam neceſſa/
rium q̄ ſcire animam animantium initium eſſe omnium/ eamq; ad
Animans infinitatem rerum naturæq; notionem pertinere? Aut quid tam
Senſilis iucundum q̄ animæ uirium explicata cognitio? cum ſciri poteſt/
Intelligens eam a doctis in animantem/ſenſilem & intelligentem diſcerpi ſolere
VISVS naturam/ animantēq; in altricem/ augentem/ & generantem na
.16. turam ſecerni/ ſenſilem uero fontem eſſe ſenſuum/ qui inter ſe bi
partita ratione diuidantur: cum eorum alii animati/ alii in
teriores nominari ſoleant. Itaq; ob eam cauſam intelligendum eſt/
oculorum ſenſum in percipiendi ratione ſtatui debere primum/nam
cum duo ſint ſenſus genera ad diſciplinam percipiendam conſtitu/
ta/ quorum unum uidendi/ alterum audiendi ſenſus dicatur/ per
facile intelligi poteſt/ eorum alterum inuentioni/ alterum ſtudio
obſequi ſolere doctrinæ. At qui cum multo ſit inueniendi q̄ diſcē
di ratio natura prior/ dubitationem non habet/ quin oculorum
AVDITVS. ſenſus prior dici in percipiendo debeat/ quandoquidem corpora in
.17. ternoſcendo notet/quæ aut luce aut colore teneantur/in quibus inſit
differentium generū natura maior: Ideoq; ob id iure dicimus audiē
di neruos cum oculorum neruis naturæ prouiſione iungi/ quo utri/
q; uicinior ſit diſciplinę obſequendi uſus: in quo quidem cum au/
ODORATVs ditus uarios percipiat ſecernendo ſonos/uidendū eſt/ quid ſonus/
.18. quid uox/ quid reflexio nominari poſſit: itaq; eadem ratione in
telligendū eſt/ recte his finitimum ſtatui odorandi ſenſum/ odo
riſq; naturam calida ſiccitate contineri/ quo ſit frigidæ cerebri natu
Quare aqua rę temperatrix. Idq; fere olere conſueſſe ſemper/ quod ſit aridi ua
Marina habeat poris ſiccitate mixtū: ob eamq; cauſam mare olere ſolere cerni
ſalſedinem mus: propteraq; ei ſit terreni uaporis feruida natura ſata/ ex qua
GVSTATVs acerrima ſalis natura oriatur: nihiloq; ſecius de Guſtatu affirmarī licet
.19. cauſaq; probandi datur/ ſaporum genera ex humidæ terrenæq;
Cur poma cocta naturæ ſocietate naſci/ quæ calore agitante miſceantur: quemad
dulceſcāt modum in pomorum genere uidemus/ humidam naturam/ quæ
Cur Mala ī Pa minus ſit Solis calore detruſa/igni dulceſcere ſolere magis/idq; etiā gi
lea ſiūt dulciora gni ex aduētitia cauſa poſſe/cū pſpicuū ſit/ mala/ quę primo ſint pacer
TACTVS ba guſtu/ palea cōdiri ſolere dulcius/cū humidū quod ſit aduentitia
.20.

inductione natum, cum terrena ſiccitate miſceatur, tenuius q; umbra exterente fiat, ex quo ſit dulcior in edendo ſapor. Atq; etiam perſpicuū eſſe debet, idem affirmari de tactus ratione poſſe, cum iudicio certo probatur, eum unum, e, multis ueracio rem eſſe ſenſum, eoq; deleto, animal quoq; euerſum, & deletum iri: quod minus euenire in cæterorum ſenſuum amiſſione ſoleat: ut facile ex his iudicari poteſt, qui aut cernendi ſenſu orbantur, aut qui ſunt naturæ fraudatione ſurdi: at cum de interiorum ſen ſuum natura diſputatur, facile exiſtimandum eſt, communem ſenſum ſtatui debere primum: quandoquidem plura rerum genera ſecernendo percipiat, q̄ poſſit a ſenſu priuato noſci. Quod mi nus ſemper fieri intelligendi percurſione ſoleat; proptereaq; haud quanq̄ omnia animantium genera intelligendi ratione præſtent, quę tamen in multis ſenſuum perceptionibus, eadem diuerſaq; rerum genera agnoſcendo ſecernant: ut nobis uſu uenire ſcimus, cum uir ga canem diuerberare uolumus, q; ab eo cernimus doloris perci pi ſolere ſenſum, quod minus probaretur fieri ratione poſſe: ni ſi cauſa affirmandi eſſet, in eo cernendi ſenſum cum tāgendi ratio ne necti: Ex quo apertum eſſe poteſt, eiuſmodi ſēſum uim quan dam conſignatam debere dici, quę ea rerum genera diſtinguendo noſcat: quę in fluere in priuatum ſenſum aduentitia impulſione ſoleant, eamq; in ea cerebri habitare parte, quę ſit princeps naturę prouiſione conſtituta. Ideoq; ei multi pręter imaginationem, uſum quod Græci phantaſiam uocant, adiunctum iri uolunt, a, quo ſo leat abſentium rerū genus abſtruſa cognitione percipi: ſimiliſq; eſt æſtimationis, & memorię deſcribendę modus, quo intelligi poteſt, earum alteram ad ea rerum genera comprehendenda tribui, quę mi nus ſit uis priuati perceptura ſenſus, alteram ob eam eſſe cauſam a natura datam, quo ſit earum genera conſeruatura rerum, quæ ſint ſenſuum perceptione nota. Nec longo quidem interuallo abeſt, ſomni & uigiliæ indagandæ ratio. At cum eſt de intelligentiæ na tura diſputandum, quid iucundius eſſe poteſt, q̄ ſcire quid ſit itel ligentia, quid ratio, quid appetitio, & quę eius generis nominari poſ ſunt? quæ maxime frunt ſubtilitate diſputandi nota. Etenim neſcire quid ſit intelligentia, optimam eſt ſui ignorare partem:

SENSVS CO MVNIS .21.

PHANTA SIA .22.

EXTIMATI VA. .23.

MEMORIA .24

Aut quid tam utile uideri poteſt, q̄ ſcire ex omni ſcientiarum numero exiſtere ſolere unam, quę nō modo ſit rectrix & dominatrix reliquarū, ſed etiam extima putetur ſeiunctæ naturæ indagatrix: ſiue quid deniq; tam admirabile q̄ ad hominū incolumitatem ſcire ſcientiam quandam diuina patefactione dari, quę ſit ſupra intelligentię complexum ſita, nec a, rata progredientis rationis luce dimanet? Nam cum homines (ut ſatis eſt a nobis in Theologia diſputatū) in Deum tanq̄ in finem ſtatuantur, qui humanę naturę finibus exit, intelligi facile poteſt, neceſſe fuiſſe, ut hominū generi diuina imprimeretur notio, quo propius attingeretur ſine prolapſione limes. Quod quidem genus ad Dei diuorumq; pręſcriptum in Theologia explicatur: in quo maxime eſt abſolutio ſenatorię uitę conſtituta.

THEOLOGIA. 28.

SED Cum Senatus ſit gentium omnium conſtitutus iudex facile confirmari poteſt, Senatores maxime pontificalis iuris eſſe debere peritos, quo ſint uel in cauſarum cogno/ſcendarum iure, uel in obſignando, ſiue in legaticio mune/re fungendo cautiores. Quare non ſine cauſa intelligendum eſt inter Theologum & eum qui iuris pontificalis peritus ſit, hoc maxime in/tereſſe poſſe, ut eorum alter ea genera contemplando perſequatur, in quibus quaſi cauſa explicari ſoleat: ut ſi de coeleſtis meatus uacatiōe diſputetur, cum Theologus omnem motum dicat ob quempiam fi/nem eſſe conſtitutum, facile affirmare poſſit omnem motū ob quip/piam extremum conſtitutum, ultimo adepto quieturum, alter cum longe à probandi ratione abſit, iure credi oportere dicat, aucto/ris rerum Dei nutu orbium circumuectionē deſituram, coeliq; ceſſa/turum motum. Atq; etiam ſi ab altero probetur omnium uirtutum ſcientiarumq; generibus certiorem eſſe fidem, facile ei cauſa affir/mandi ſit, id in rerū genere uideri debere certius, quod a certiori cauſarum genere dimanare ſolet, atqui cum perſpicuum ſit, fi/dem ſupra progredientem naturam ex ueriſſima quadam Dei dima/nare luce, qua nihil poſſit ab homine reperiri certius, nihil abſit, quin ab eo affirmari poſſit, omnium ſcientiarum generibus certio/rem eſſe fidem. Quod minus ab altero probari differendo ſolet, qui magis in litandi & initiandi q̃ in argumentandi genere diffinien/do uerſatur. Eodemq; modo ſi ab altero quæratur utrum probio/res ſint ab hominum genere iuuandi magis, dubitationem non ha/beat quin concedendum ſit, ab eo probari poſſe, quo quiſq; au/ctori Deo ſit in uiuendo propinquior, eo quenquam iuuari debere magis, ſed cū apertum ſit, probiorem Deo propinquius ſolere iū/gi, perfacile intellectu ſit, ab eo confirmari poſſe, probiores ab ho/minū genere fieri debere in amando pluris. At in pontificali iure quęri modus decernēdo ſolet, quo probiores iuuari promerēdo de/beāt: quod eodem modo affirmari de tota utriuſq; ſciētiæ differē/di ratiōe poteſt: cum ſatis notum ſit, alteram ī cōtemplādi, alte/ram in iudicādi genere uerſari: quocirca intelligendū eſt pōtificalis iuris rationem, eam eſſe normam uiuēdi cōſtitutam, qua homines in uiam reuocētur, eamq; ſolere ī ea iuſſorum genera ſecerni, ī quibus

Differentia inter Theologū & Canoniſtam.

Modus Theologi in argumētādo

Modus Canoniſtę in affirmando

Decretum / Epiſtola / Mandatū / Interdictum / Sanctio / & Preceptū
extraordinarium uerſatur. Decretū.n.id nominari poteſt / quod eſt.S.
C.Pontifice maximo referente latum. Epiſtola eſt qua a / Pontifice
maximo / aut alicui de eo ſciſcitanti / quod ambigendum ſit reſpon/
deri decernendo ſolet / aut id iubendo prohibetur quod publicis mo
ribus offuturum ſit: Mandatum eſt a / delicto auocandi diſciplina /
quę mores iubendo preſcribit: Interdictū eſt iuſſio ſine mulcta ueta
trix / qua cuipiam catenus aliqua ſacri piatione interdicitur / quoad
aut cum pręuaricationis pertęſum ſit / aut quoad ab eo ſatis Pont. /
max. ſit pro ſcelere patrato factū. Sanctio uero lex certa eſt ad iubē
dum & uetandum lata / qua ſonti mulcta irrogatur: Preceptum extra
ordinariū eaꝝ eſt promulgatio legū / quę temporis cauſa ſunt extraor
dinaria accretione latę. Ex quo ſciri poteſt omnia iuſſoꝝ genera /
quę habeant a / delicto auocandi uim / pontificali iure contineri / eaq;
in uariaꝝ rerū diſcerpi ſolere genus: ut ſi de conſuetudinis rationę
quęrendū ſit / intelligi debeat / eam conſuetudinem iri lege ſolere
antiquatū / quę uſitata peruerſitate fiat: ut ſi a / Sardoꝝ flaminū gene
re affirmet / ſacerdotitus comitus initiari ſolere cādidatos / facile i prō
ptu ſit / ea initia rata futura minus / cum ſatis apertum ſit / lege eſſę
cooptatoria ſanctū / nequis initiari ſinę pontificis minoris manus in
iectione poſſit: ſimiliſq; eſt prope poſtulandi ratio: ut ſi ex flaminū
Mediolanenſiū collegio in urbis pontificatu mandādo pars una Ioā
nem Antoniū Alexandrinum iuris peritoꝝ prudentiſſimum / renun
tiari a / ſenatu petat / & altera poſtulet ſurrogari eum / qui minus
ſit illi doctrina & dignitate par / dubitari nullo modo debeat / quin
fatendum ſit / eo eſſe Ioannem Antonium renuntiadum minus / quo
magis eſt uniuerſe Rei pu. in affectatoria uita profuturus / & quo
plus eſt pręſens eius doctrina allatura boni: Quod idem eſt de pon
tificis minoris deſignati poteſtate iudicandum: ut ſi modo Coſmus
Paccius pōtifex Florētinus / homo tā doctrinę magnitudine q̄ mētis
prudentia meditata præſtans / eam in ſacrario Antiſtitem pontificia
prærogatiua legat / cuius legendę poteſtas ei ſit ueſtalium permiſſu
data / nemini dubium eſſe poſſit / quin ſit confiteri neceſſe / iure eā
Antiſtitem debere dici. Nec multo quidem ſecus de ſurrogandi ra/
tione ſtatuari poteſt / ut ſi quiſpiam pontifex ſibi ius alterius ſurro/

Inſti.de iu. Na/ tu. §.Senatus/ cōſultu.l.1.ff. de cōſti.

Diſt. xxiii.c.His gitur.

L.pe.ff.de rerū diui.

C.bone el.i.de poſtu pre.

C.cauſamq; de elect.

Coſmus Patius Archieps Flo/ rēn.

C.i.de remin.

gandi ſumat, proptereaqꝫ ſit decurſa ętate ſenex, ſatis intelligi detur eam in ſurrogando ſenectutem excipi annaria debere lege, quę minus ſit ad pontificium munus fungendum apta. Itidemqꝫ prope de ea cenſoria animaduerſione dicendum erit, qua eos mulctari ſolere ſcimus, quorum eſt negligentia in fanorum genere tuendo ſocors: ut ſiqui ex monachoꝝ genere a pontifice Volaterrano ĩ ęrarios referri dicerent, proptereaqꝫ pontificii fani buſtiaria & ſacella ſinerent euerſum & conueſtitum iri: Atqꝫ eadem fere eſt flaminum initiandoꝝ deſcriptio, ut ſiquem dicamus initiari piando poſſe, cui ita digitus pręciſus digladiando ſit, ut litare ſine ſpectantium oculoꝝ offenſione poſſit: ſiue ſi cuipiam dicatur ius luſtrandi aut expiandi dari, qui ob id ſibi inguina pręcidiſſe affirmetur, quo eſſet libidine cōpreſſa caſtior, quin etiam idem eſt de eo reꝝ genere affirmandum, quę aut ui, aut metu præmente fiunt, ut ſiquem pontificem minorem probemus furentis populi formidine iniecta cogi, ut deſignata poteſtate abeat, perfacile iudiciū ſit, nihil eſſe metu impendēte cauſę, cur minus lectio rata uideri poſſit: at cū ꝺ iudicioꝝ ratione diſputatur, intelligendum eſt ĩ iudicando flamines haud quaꝗ̃ ita regū terreri debere minis, ut eis metu inſidente, cauſa iuſtitię deſerendę deť: Ex quo apertum ſit iudiciaria lege eſſe cautū, nequid uſqꝫ dum fiat diſceptando noui, quo ad controuerſia iudicanda pendet: atqꝫ huic queſtioni proximus eſt de probatione locus: ut ſi modo inter Lucēſes & Piſanos flamines de finiū iure diſcepteť, ſatisqꝫ coꝝ alteros bonoꝝ finiūqꝫ poſſeſſores, alteros petitores ĩ iudiciū uocari ĩtelligať, ęquaqꝫ ĩter eos tabulaꝝ teſtiūqꝫ cōditiōe diſceptari uideať, dubitatio nē nō habeat quin Lucēſibus retinēdi ius limitanea lege deť: cū ꝑſpicuū ſit legis eſſe probę, cū minus de alterutra iuris ratiōe liquet, iudicio uti in abſoluendo ꝗ̃ in condemnando malle. Quod eodem modo de teſtiū interceſſione, de iureiurandi religione, ꝺ tabulaꝝ obſignatione, deqꝫ exceptione & pręſcriptione affirmatur: Ac rurſus hoc idem intelligi de iure prouocandi debet: ut ſi dicatur in omniū profanaꝝ litiū actione, cuiqꝫ dari aduerſariū ad duodecimuirale iudicium prouocandi ius, quo aſcendi non poſſit ꝓuocando altius: eademqꝫ ratio eſt habenda uitæ: ut ſi affirmetur flamines pontificio telo uulnerari, proptereaqꝫ aut in fęneraticio quęſtu uerſentur, aut ue,

C. ſicut nobis de ſuple negl. pręl.

C. i. de cōpo. uiti.
C. ſignificauit nob. ꝺ corp. iuti.
C. Aabbas c. ad aures ꝺ his cō. iu. Me. iu. cā. ſiunt.
C. i. u. iii. ut lite pēdē.

C. ex lrīs de proba.

Toto. ti. de teſti.
De iuramento.
De pręſcriptio
De excep.

ſtalium uti ſoleant familiaritate inſolentius / q̃ pati uel exiſtimatiõis religioſæ pudor / uel fama ſuſpitioſa poſſit: ob eãq; cauſam ii etiã alligari eadem execraria lege ſolent / qui minus ſint uita tẽperata frugi cũ ab his / uel plus mãdit uorãdo cibi / uel plus uini potando haurit q̃ poſſit ſtomachi calore teri / ex quo neceſſe ſit / ut aut animi extinguatur lumen / aut libidinis flagitioſę malũ excitetur / qbus rebus maxime ſoleat flaminica labefactari uita: Atq; ex hoc etiã ſciri poteſt / eadẽ lege eſſe ſanctũ / nequis flamen ita importũa licentia / aut in piſcario foro / aut in uinaria taberna uerſetur / ut honori uideať aduerſari ſuo multũq; de exiſtimationis incolumitate deperdat: Eademq; ratiõe eſt de ueſtitus mediocritate pręſcriptũ / qua in toga forenſi modus inter tibialẽ & talarem amictũ datur: nequa flaminica toga ſit in alterutrã redundatura partem: At cũ de cuſtoditicio fanorũ munere diſceptari ſolet / ĩtelligi poteſt / lege eſſe abrogatoria latũ / necui ſit abeſſe a cuſtoditicia aſſiduitate licitũ / niſi ei / qui aut diſcendi cauſa abſit / aut qui in ſenatorio famulatu uiuat / ſiue qui in Pont. Max. affectatoria procuratione uerſetur / quales Admiſſionales / Obſignatores / Duodecimuiri / Libelliões / Cõpẽdiarii / Cẽtumuiri / Plũbarii / & qui ſunt eius generis numerari poſſunt: quocirca idẽ nõ modo de emptione & uenditiõe ſed etiã de pmutatione rerũ de uadibus / de pigneraticia cautione / deq; uectigaliũ decumanorũ ſolutiõe iudicari poteſt: Nec multo ſecus de exurialibus feriis / de uectigaliis / de prędiorũ addictione deq; gentilicio iure cõfirmať: nec itẽ quicq̃ eſt cauſæ / cur non idẽ de flaminaliũ iuriũ libertate dicať: qua fanorũ domus ita cõmuniri flaminali ꝓrogatiua ſolet / ut nemini ſit inde quẽq̃ pręter eũ arripiendi ius / qui notus ſit uel pręda nocturna / uel diurna furtorũ aſſiduitate latro / ſiue qua caueť / ne flaminũ generi uectigalia decumana imponantur / neue ab eo pecunię portorii nomine exigãtur / quarũ ſolutione fiat flaminalis iactura iuris ſimiliq; ĩgenere ea legis pręſcriptio numerať / quę negociatoria ſanctione uetat / ne flamen in aliqua pręterq̃ ĩ ea iudiciaria profanorũ diſceptatiõe uerſeť / qua aut eius mulieris recuperator detur / quę ĩ coelibatu ĩ auiduitateq; manſura ſit / aut qua pupillaria bona ab agnatorũ uictriciq; pręda defendat: Atq; hoc etiã multo eſt de medicorũ pręſcriptione dicendũ magis / in qua maxime abortionis multa irrogari ſolet / ut ſi Iacobũ Foroliuienſẽ medicũ probatũ diceremus Barbaræ

.c. Monaſteria d̄ ui. & ho. cleri.
.c. a crapula de uita & hone. cleri.
.c. clerici offã. d̄ uita & hone. cleri.
Allegato. c. clerici offã.
.c. ii. de cler. non reſidẽ.
C. tue & c. cũ dilectus de cleri. nõ reſi.
.t. emptõe & uẽ.
.t. de fideiuſſo.
.t. de pigno
.t. de decimis
.t. d̄ iu. patrona.
.c. inter alia de imnnit. eccle.
.c. aduerſus conſules d̄ imunit. eccle.
.c. i. & .ii. ne cle. uel mona. ſecula. Nego.

Sigiſmundi Cæſaris uxori/ob id partum medicamentis abegiſſe/ne
ei cauſa moriendi eſſet:aut ſi ab aliquo medico prius partū necatum
eſſe affirmemus/q̄ lucem a/natura ſumat/quo cauſa adulterii occul
tandi ſit:ſiue ſiquis cuipiam ad tormina medicamentū dederit/qui/
ſit morboꝝ curationis & medendi diſciplinæ expers:uerum cum de
coniugii iure diſputatur intelligendum eſt/maritalem legem eſſe latā
qua ſoleant connubia errore contracta diſſui·inquo primum maxi/
me fortunę error conſiderari poteſt:ut ſiquis ſe ciuis Romani filiam
ductum ire opinetur·quę alutarii filia reperta ſit:eodemq; modo dici
de eius uoti ſpōſione poteſt/quod rite ſacerdotitiis comitiis a/cādida
to fiat:ut ſi dicamus Gabrielem Frācīſci Sfortię ſummi imperatoris
fratrem rite atratorum initiatum eſſe ſacris/facile affirmemus eum/
minus coniugio colligari poſſe. At ex delicti ratione multiplex naſci
cauſa connubii dirimendi poteſt:ut si Ioanna Neapolitanorum Re
gina fratriam necari iubeat/quo Lodouico patrueli libidine impor
tuna nubat/ſiue ſiquis ſine repudii remiſſione/alteram priore extur
bata ducat:Ex religionis uero ratione tum facile modus coniugii de/
ſinendi naſcitur·cum longe eſt diſpar in credendo fides:ut ſi Sarma
tum aut Dacorum Regis filia nullis auſpitiis/Baizeto Turcarū Re
gi nuptura ſit/dubitari non poſſit/quin coniugium uitio ſit in de/
ſpondendo factum. At multo prudentius ex .S.C.liberatoria uenia ī
eiuſmodi ſpōſalitiorum genere permitti iubendo ſolet·cum cauſa re
ligionis amplificandæ & dilatandæ datur/ut ſi modo Ferdinandi
Hiſpanorum Regis filia Aphroꝝ Regi ex.S.C.nubat proptereaq;
is ob id coniugium recipiat ſe expiari luſtralis laticis aſperſione uel
le: Quin etiam idem in connubio de ui inferenda affirmatur/ut
ſi dicatur Ioannam ſecūdam Neapolitanorum Reginam metu pre
mente armorumq; terrore cogi/ut Sfortiæ Attendulo fortiſſimo
Imperatori nubat:nihil abſit/quin fatendū ſit/iure connubium diri
mi recuperatoria lege poſſe:eiq; generi finitimus eſt de limitū pro/
pinquitate locus qua potentiæ paciſq; retinendę cauſa/ius coniugii
in agnatorum colligatione datur: ut Iſabellæ Aragonæ caſtiſſimæ
foeminæ contigiſſe ſcimus:quæ.S.C.permiſſu Ioāni Galeatio Sfor/
tiæ conſobrino nupſit/quo arctius ad principum concordiam man
ſuram neceſſitudinis obſtringeretur nexus: ſed multo etiam magis

C.ſi aliquiſ explē
de pe homi.
C ſi culpa de in
iuris & dā.da.
L.illicitas ſicu
ti.ff.de oſſō.
pre.
L.ſi p errore.ff.
de iur.omi.iu.
Gabriel Sfortiæ
filius.
C.meminimus q
cler.uel uouē:
Ioanna Regina
Neapolitanoꝝ
prima.
C.gaudemus &
c:quāto & c:fi.
de diuōti.
Ferdinādus Hi/
ſpanorū Rex
C.cū dilectus.d.
his.q̄.ui.Met.
Ioanna ſecunda
Neapolinanoꝝ
Regina
C.fi.de cōſa. &
affi.
Iſabella de Ara
gonia

do teſtatior ,nomina tantum eradendo mutet ,ſiue ſiquis incolumi ſubſignatione relicta,omnes in præſcriptione lituras,aut pumice,aut latice medicato deleat,quo ſupra rurſus ad arbitrium carta calcata& leuigata ſcribat: Quod eodem modo de iniuria iacturaq; illata iudicare licet ,ut ſiquem ab altero ita aut uulneratū,aut pugnis cenci ſum eſſe dicamus,ut minus ea ſauciatione periturus ſit ,facile affirmemus illi debere recuperatores in iniuria æſtimanda dari pretioq; exæquari oportere damnum: idemq; fere eſt ď defrugatoria lege latum,quæ pecudes ĩ alienum fundū,paſcendi cauſa pedem inferre uetat:At cū ď poena irroganda ſancitur,intelligendum eſt,eum qui flaminem occidiſſe dicatur,ita cum pontifice minore de poena debere paciſci,ut multaticia pecunia ad paganū ærarium referatur,eaq; partim ad priuatum fanum ædificandum elocetur ,partim ad calamitoſorum hominum genus iuuandum decernatur: Nec minor quæſtio de penitentia de remiſſione deq; omni execrario genere oriri ſolet,quibus totum eſt ius pontificale conſtitutum

.c.I. de crimine fal.

.c.i.de iniu.&dāno dato.

.c.ſileſerit de iniu.& dāno dato.

.c.ii. de poenis

.t.ď pe. & remi.

.t. de ſnā. exco.

.Ei.ii.

DE CARDINALIBVS QVI ALIQVID SCRIPTI RELIQVERVNT.

Q đ Cardinalatus ſemper patuit doctis

Aratus Car. Poeta.

Iuuẽcus Hiſpanus Car. poeta

Liber Euangelioꝝ & de Sacramentis.

Petrus Damiãus Car.

Lib. de renũciatiõe Cardinala.

Epl'a de breuitate uitȩ põtificũ

Ildebrãdus C. q Gregorius .7. i Papatu.

Epl'a cõtra Imp.

Hugo Cãdidus Ca. ſciſmaticus

Apologia

Hadriãus quartus Britãnus

Inſtitutio fidei in Noruegia.

QVibus quidem cognitis, nõ ſine cauſa intelligi poteſt, maioꝝ memoria, multos ſemper Senatores uariarum rerum doctrina prȩſtitiſſe : Nam poſt totum illum naſcẽtium Senatorum cætum, quorum ſcripta ſuſpicari licet aut Barbarorum interuentu periiſſe, aut exaruiſſe uetuſtate, facile affirmari poteſt, ſemper doctis in ſenatum patuiſſe uiam, cum memoriæ proditum ſit, Aratum & Iuuencum Senatores eſſe factos, quorum uterq; eſt uerſibus Chriſti Pȩdiam & conſignata ſacra perſecutus. Q đ ſi tum poetæ dicuntur in ſenatum lecti, quorum nihil minus q̃ Rei pu. cura intereſſe debet, quid putandum eſt illis accidiſſe, qui eſſent prudentiæ doctrinæq; maturæ ratione ad Rem pu. gerendam apti? Horum ȩtati ex eodem ordine Petrum Damianum ſucceſſiſſe ferunt : cuius de ingenio doctrinaq; ex eo maxime libro iudicari poteſt, quem ad Ildebrandum ſenatorem de Patritiatus ſpreti ratione ſcripſit : nihiloq; illi teratior ea Epiſtola uideri debet, quæ eſt ab eo ad Victorium Tertium de Pontificiæ uitæ breuitate ſcripta : Nam ipſum etiam Ildebrandum fuiſſe doctum & diſertum dicũt, ab eoq; libellum ſcriptum, in quo ſit de Henrici Septimi Imperio abrogando, deq; alteri adiudicando latum. atq; etiam tum Hugo Candidus maxime erat in hoc genere reponendus, niſi temere a ſenatu deſciuiſſet : ſeq; cum Giberto Rauẽnate & Henrico perduellione cõiunxiſſet, fuit tamen is cum iuris bene & accurate peritus, tum etiam Ariſtotelica diſciplina doctus, idq; maxime intelligi ex ea apologetica ſcriptione poteſt, qua ſe perduellionatus ſuſpitione cupit, aut excuſatum iri, aut aculeos recriminatiõe retũdi: hiſdemq; etiam temporibus Hadrianus Britãnus diſertus & honoratus fuit cuius tum maxime eſt cognita in dicendo uis, cum ab eo in Germania Peucini & Baſternæ ſunt luſtralis laticis aſperſione loti : Itaq; non ſine cauſa ab eo dicunt cathecismaticas leges eſſe latas,

quibus hodie ea gens ſoleat incorrupta traditione frui: Sed quis Lo
thario Anagnino auctor fuit in Re pu. adminiſtranda maior? quis
in legum genere ſtatuendo peritior / uel in explicando preſſior / aut in
repellendo argutior / ſiue in probando neruoſior? itaq; extant ab eo
cum Pontificiæ Epiſtolæ / & Sacrorum Carminum commentarii /
tum etiam de humana calamitate liber / in qua maxime uitæ incō
moda numerando luget. Quod idem erat tum iudicare de Petro
Campano ſenatore licitum / qui cum eſſet legatus ad periculoſiſſi /
mum inter Gallorum Britānorumq; Reges bellum tollendum miſ /
ſus / ſic diſcordiam dicendo ſedauit / ut induciis gratia reconciliata
datis / in Aſiam ab his ſint communia arma lata / hunc autem nō
modo commentarios Pontificalis iuris / ſed etiam eam orationem re
liquiſſe dicunt / qua ſint Reges ad bellum Aſiaticum ineūdum
ad odiaq; inteſtina deponenda moti. Nec item tum minor eſt ha
bitus Qualoni ſenatori honos / quem & iuris intelligentia præſti
tiſſe / & palatinas Orationes reliquiſſe ferunt / quæ iam minus in
hac dicendi ratione comparent / proptereaq; inquinatius horridiuſq;
ſcriptę ſint / q̄ poſſint ab eruditiori ętate ferri: Atq; eodē tempore in
iuris pontificalis intelligentia probatus Centius Sabellus fuit: cuius
de doctrina ex eo legum genere exiſtimari poteſt / quæ ſunt ab eo
de iudiciaria ratione latæ: Sed quis Hugulino Anagnino eſt aut in
dicendo uehementior / aut conſtructior in iure explicando iudicatus?
cum memoriæ proditum ſit / eum in concione Vaticana Populum
Romanum contra Federicum Secundum / non modo ad fletum di
cendo deduxiſſe / ſed etiam ad ea arma capienda impuliſſe concitan
do / quibus Federicus ſit / a ſperata potiundæ urbis cupiditate pul /
ſus / tantumq; dicatur Pontificalis iuris diſciplina ualuiſſe / ut mul
tas eū rogatiōes tuliſſe ferant / cunctaq; eſſe legum diſperſa genera
in ea membra partitum / quibus hodie Europa fruendis & ſeruan
dis maneat. Eodemq; in genere Oto Candidus Aſtrologus nu /
merari poteſt / quem augurales ferunt reliquiſſe de Chaldaica diſci
na libros / in qua tamen ſcientia infoeliciſſime curioſus fuit / cum
minus pręſenſit fore / ſe Bello Nauali a / Federico Secūdo captum
iri / diuq; in calamitoſiſſima aſſeruatione futurum: Nec item hoc
loco Octauianum Vlbaldinum pręterendum puto / quem quidam

Lotharius Anagninus. C. q Iño cētius. iiii. i Pa.
Epl'ę Decretales
Liber ſup̄ Pſal.
Liber đ miſeria humana
Petrus Capuanus Car.
Orō habita ad Reges Gallorū & Angliæ
Qualo Diacōus C.S.Ma. ī por.
Sermones ī cappela Papæ
Centius Sabellus .tt. S.Io. & Pauli pbr. Car
Epl'æ Decreta.
Hugolinus Anagninus Car.
Epl'æ Decreta.
Oto Candidus Aſtrologus. C. Portuñ.
Octauiānus Vbaldinus Car.
Liber de laudibus Gibellinorū

Digitized by Google

Henricus Car. Oſtieñ.
Lect. ſup̃ Decre.
Oto d Fliſco C.
Apparatus ſup̃ Decretales
Guido falcodius Car. d recep tione cauſaꝶ
Iacobus Vitriacus Car.
Hiſtoria de Bello terrę Sanctę
Hugo Car.
Poſti. ſp̃ Bibliã.
Diſtinctiões prædicabiles
Thebaldus Placentinus Car.
Oratio pro concordiã ĩter Guelphos & Ghibellinos.
Petrus Tarrantantaſia:
Libri ſentẽtiaꝶ:
Sermones predicabiles.
S. Bonauentura
Petrus Portugallenſis Car. Tuſculanenſis medicus:

etiam ſcriptitaſſe de ſuorum ſeditioſa factione dicũt, in quo magis eſſet odioſa aduerſariorum obtrectatione loquax q̃ aut ue boꝶ ornatu, aut ſententiarum confirmatione grauis: hic autem cum opum magnitudine, tum generis ſplendore facile poterat ſenatus uideri princeps, niſi factionis ſtudio ab eo eſſet locus Manfredo Sueuo Neapolitani Regni occupandi datus, qui maxime ex . S . C . eſſet perpetuus iudicatus hoſtis : ſed tum etiam unus inter multos Henricus Oſtienſis maxime gnarus legum Pontificalium interpretandarum fuit : itaq; eius commentarii ſani & ſinceri ſunt, tantumq; acuminis in differendo habent, quantum eſſet illi ętati & legum rationi ſatis . Sed quid eſt de Otone Fliſco ſenatore dicendum? quem tum ita pręſtitiſſe in iure explicando conſtat, ut ab eo hi dicantur ſcripti de legum ratione libri, qui pluris a quodam iuriſperitorum genere fieri comparando ſoleant, q̃ quicquid eſt antea a cæteris diſiecta uarietate ſcriptũ: Atq; etiã i hunc numeꝶ Guido Fulcodius, & Iacobus uictriacus referendi ſũt quoꝶ alter cum diu fuiſſet in patrocinando uerſatus, libellum de cauſarum recipiendarum ratione ſcripſit alter etiam hiſtoriam de Bello Hieroſolymitano reliquiſſe dicitur, quæ magis eſſet in differendo infans q̃ in ſcribendo aut in narrando mendax, hiſdemq; etiam temporibus Hugo Atratus habitus eſt Teologica diſciplina doctus, qui non modo ex Heroum fatidicorum carminibus rerum copiam ad concionandi uſum traduxit, ſed etiam maxime tum princeps Genealogiæ humanæ explicandæ fuit, ex qua cæteris poſtea aditus facilior ad interiora enodanda patuit. Sed nec Theobaldus quidem Placentinus excidere in tanta ingeniorum ubertate debet, cuius tota dicendi uis maxime perſpici ex ea concione poteſt, qua Florentiæ eſt ad ſeditionum mala ſedanda uſus: In qua tamen magis eſt ſuccus in argumentando probandus q̃ laudandus uerborum in differendo nitor: Horum ętati Petrus Tarantaſia prope coniunctus fuit: qui cum homo eſſet uita probata coſtans, ac placida ſenectute grauis, non modo Paraphraſtes Theologumenon ſententiarum fuit, ſed etiam cõcionatorios commentarios reliquiſſe dicit', q eſſent ut illis tẽporibus eruditi, & recondita doctrina grandes . Sed quis tum ex omni numero fuit Bonauẽtura ſenatore doctior? quis in differẽdo uel contractione preſſior, uel

productiõe ſanior:qs itẽ aut acutius cõuellere refellẽdo cõtraria, aut ſua neruoſius probare confirmando potuit: Itaq; iure is eſt Theologorum princeps illa ętate iudicatus. Eodem fere tempore in aliquo numero Petrus Luſitanus fuit, qui non tam habitus eſt in differendo eruditus: q̃ tranſalpina medicinæ ratiõe doctus, cuius libellum extare de Podagra ſananda dicũt, qui iam tamen legi ſit in tanta recentium librorum ubertate deſitus, proptereaq; minus tollerari hac eruditiori diſciplina poſſit: ſed ne ex hoc quidem genere Ioãnes Vrſinus excipi prætereundo debet: qui non modo leges de eligendi ratione, ſed etiam de urbe tuenda & conſeruanda tulit, ne quãdoq; Res pu. ſeditioſorum hominũ ambitione eſſet, aut fũditus occaſura, aut ſeruile ſubitura iugũ: Nihiloq; minus eſt Matthęus Aquaſparta ĩ hac temporum notatione laudandus: a, quo ſunt Theologica paradoxa explicata cultius, q̃ eſſet ab inquinata illius ætatis æqualitate reposcendum. Quin etiam uno tempore Hugo Charus, Hãnibal Romanus, Geruaſius Gallus, & Guillermus Britãus Theologica laude preſtiterũt: ex quibus q̃q̃ alius alio habitus ſit in differendo maior, ab omnibus tamen eſt expolitio in Theologia facta locupletior tantumq; ſcripti relictũ, quantum eſſet ad poſteriores admonendos ſatis: Nã horum ęqualis Latinus Romanus ſic dicẽdo illa ętate ualuit, ut Florentiæ ſeditioſam diſcordiam oratione ſedarit, plębiſq; interceſſione ſublata, quartuodecimuiratum dicendo ſtatuerit, cui eſſet a tota ciuitate parendũ: Itaq; eam orationem, quæ ab eo eſt in Cõcione habita, ſcriptam reliquiſſe fertur, quę tamen cauta magis in dicendo eſſet, q̃ uerborum cõcinnitate nitens: ſed tum etiam ſatis doctrinę in Hieronymo Exculano fuit, quem multa ſcripſiſſe ceſia diſciplina dicũt quę in hac ſpinoſiori ſubtilitate latent: At uero Benedictus Gaetanus, a quo ſunt tot leges adiectitia inſitione latę facile poterat cęterorum princeps ea ętate iudicari, niſi ei in pontificia poteſtate datum fuiſſet prudentium caſtigatione probro, q; eſſet ĩ aduerſariorum genere uexando acrior, aſperiorq; putaretur opinatarum iniuriarum ultor, q̃ pontificia lenitas in aduerſando poſtularet Itaq; hoc Floreſcente Theobaldus Britannus, Benteuenga Tudertinus, Matthęus, & Neapolio Vrſini maxime laudari poterant: proptereaq; ab his nunq̃ ſit ſcribi & diſputari deſtitum, multaq; ab his in Theologia ſcripta ferãtur, quæ iam, aut uetuſtate are-

De medenda podagra
Ioãnes Vrſi. C.
De electione dignitatum
Matthęus Aquaſparta Car.
Libri ſentẽtiarum.
Ser. prędicabi.
Hugo de. S. Caro. C. S. Sabinę
Hãnibal Ro. C.
.B. xii: Aglorum.
Geruaſius. C. S. Lau. ĩ Damaſo
Robertus Angli Car. Portuñ.
Latinus de Fregepãis. C: Oſti.
Cõcio Florẽtina
Hieronimus de Aſculo Car.
Sũme uariæ.
Benedictus Gaetanus Car.
Sextus liber
Teobaldus Anglicus. C. S. Sa.
Bentiuenga Tudertinus. C. Albanenſis
Neapolio Vr. C
Matthæus Vr. Car Sabineñ.

Digitized by Google

facta latent, aut in publicum ſuppoſititii nominis uſurpatiõe produ͂t. Eodemq; in genere Nicolaus Pratenſis numerari debet, quem Benedicti.xi.interregno de Pontificalium comitiorum habendorum ratione ſcripſiſſe ferunt, magnæq; ei laudi fuiſſe cõmuni ęſtimatione datu͂, q tu͂ in ſenatu unus e multis eſſet & Rei pu. adminiſtrandę & ſentẽtię dicẽdę princeps: Nec ab his Guillermus Longus & Riccardus Senenſis abeſſe longo interuallo poſſunt, quoꝝ uterq; Bonifatio octauo adiutor in ſexto dictando fuit. At Ioãnes Gaetanus nõ tam habitus eſt in dicendo elegans q̃ in diſputando & commetando neruoſus: Idq; ex eo maxime libello intelligi potuiſſe dicunt, q ab eo eſſet de hominu͂ in Diuos relatione ſcriptus: Doctuſq; item tum Frãciſcus Gaetanus in iure enodando fuit, quem a Bonifatio quoq; octauo comitem accitum ad ſexti ſenatusconſulta explicanda feru͂t In eoq; numero hoꝝ ęqualis eſt Nicolaus Foroiulianus reponẽdus, q q̃q̃ primo fuiſſet in umbratili ludo litterator, ſic tamen poſtea eſt diſcendo progreſſus, ut iure tum habitus in principibus Theologorum ſit: huius eos Rituales libros fuiſſe dicunt, qui ſcripti ſint priſca diſciplina rudius, proptereaq; non dum eſſet mos ſplendidior ſtatarum cerimoniarum natus: Atq; etiam eadem ætate Ioannes Murro, Gualterius Britannus, Iacobus Oſſa, & Gerardus Toloſanus ſunt Theologica doctrina cogniti, a quibus multa in Theologia ſcripta fuiſſe conſtat, quæ iam uel obruta uetuſtate ſint, uel minoris a faſtidioſiore iuuentute fiant, q̃ eſtimari prudentia conſiderata debeant. Quod idẽ affirmari de Vitali Furnio, & Beltramo Turriano licet, a quorum altero extent libri omnigena doctrina tincti, ab altero etiam cõcionatorii cõmẽtarii relicti ãniuerſaria notatione ſint, qua maxime exurialibus feriis locus ad concionandum detur. Nec tum etiam Guillermus Farmerius ſenatorio honori defuit: Quem Egidii Carilli rogatu libellum ſcripſiſſe de mutuatitia negociatione dicunt, ex quo facile intelligi poſſit, Quot ex nundinium pretiis nuumi iſingula centena permutationis nomine exigi æquando poſſint: Quæ laus eadem in Marco Viterbẽſi fuit: a quo cum multa præclare geſta feru͂tur, tum maxime ab eo eſt lex certa negociatoriæ præſcripta uitæ, ex qua minus in agendo ſoleat animi excitari morſus: Nam iſdem etiam temporibus

Nicolaus Praten͂. Car.
Guilermus Longus Bergomates Car.
Riccardus de Senis Car.
Io.Gaetanus C.
De canonizatione Sanctoꝝ
Frã. Gaeta. Ca.
Nicolaus đ Triuiſio Car.
De cerimoniis
Io.Murro Car.
ſocius Scoti
Gualterius Anglicus Car.
Iacobus Oſſa C.
Reductio Clementinaꝝ in unu͂ libru͂.
Gerardus Toloſanus.C.S.Sa.
Vitalis de Furno Car.
Quodlibeta.
Beltramus đ turre Car.
Sermo. prędica.
Guilermus Farmerius Car.
Lib. de Cambio mercatorum.
Mar.Viter. Ca.
Li.đ caſibuſcõ.

Fortanerium Aquitanum, & Guillermum Toloſanum acutos homines fuiſſe conſtat: quorum alterum paraphraſten fuiſſe humanæ Genealogię uolunt, alterius etiam, ea dialectica lemmata extare confirmant, quæ ſint ad hanc etiam nodoſam ſophiſmatum rationem apta. Eodemq; modo intelligi debet, multos tum uiros extitiſſe graues, qui in ſenatum cooptati ſunt, & a quibus ſemper eſt ſcriptioni continuatę ſeruitum. Quo ex genere Ioannes Morlandus, Stephanus Lugdunenſis, Philippus Romanus, & Nicolaus Caraciolus Neapolitanus nominari poſſunt. Nec multo minus accute Bonauentura Patauinus eſt in ſententiarum ſelectu enodando uerſatus: qui Rei pu. tuendæ cauſa, Pataui eſt ſagitta a Marſilio Tyrāno confixus: Atq; huius fere æquales fuiſſe Ioannes Cameracenſis & Sertorius Valentinus ætatis notatione putantur: Quorum alter de Pontificia poteſtate ſcripſit, ab altero etiam ſūt explicati Auguſtini de Vrbe diuina libri: Sed inferioris ætatis maxime Angelus Aſſarolus laudari ſolet, ꝙ & habitus ſit in ſenatoria ſententia dicenda ſapiens, & ꝙ ab eo apologeticus libellus ſit contra tranſalpinos ſenatores de Vrbani Sexti lectione ſcriptus, in quo non tam differendo diſputatur, utrum Robertus Alobroger Pontifex poſſet extraordinaria ſuffragatione legi, q̄ ea exquiratur inueſtigando uia, quæ naſcentium malorum eſſet extinctura facem. Eodem quoq; tempore Ioannes Dominicus Florentinus maxime ex eo genere numeratur, qui cum multa in Theologia & de humaniorum litterularꝫ ieiunitate ſcripſit, tum orator putatus eſt in concionando grandis. Nec etiam Lucas Feſulanus eadem Theologica laude caruit, qui cum homo eſſet perpetua uitæ grauitate conſtans, & in magna fortuna frugi, multaq; de litatorii ſacri ratione edidiſſet, a Gregorio interrege eſt in Patritiatum ſenatu reclamante lectus: Nam cum tum maxime Res pu. ſenatorum ſeceſſione diſiecta eſſet, appareretq; facile eam poſſe ſeditioſa contentione labi, ac diu eſſet de Pontificatu mandando deq; legitima ſuffragandi ratione dubitatum, ſenatus, ne quandoq; Res pu. ſine Pontifice Maximo futura uideretur, neue cuiq̄ ius ademptum uideretur ſuum, inteſtinę diſcordiæ ſedandæ cauſa, Gregorium .xii. interregem ea comitiali præſcriptione legit, ut ante iuraret ſe iuſſu ſenatus interregno abiturum

Fortanerius Aquitanus. Car.
Poſtilla ſup Bi.
Gullermus Toloſanus Car.
Libri de Logica
Ioãnes Morlãdus. C.S Sabi.
Sermo. ꝑdica.
Stephanus Lugduneñ. Car.
Recollecta in utroq; iure
Philippus Ro. Car. S. Suſan.
Libri ſup Phiſi.
Nicolaus Caraciolus. C.S. Ciriaci.
Sūma ꝺ pñitētia
Bonauētura Patauinus Car.
Libri Sētentiaꝝ
Ioãnes Cameraceñ. Ca. de poteſtate Papæ.
Sertorius Va C.
Supra Libros Aug. ꝺ ciui. Dei
Angelus Acciaiolus. C. Florē.
Defenſio Vrbani Sexti contra Clementē Anpapam

Io. Dominicus Elorentinus. C. Raguſiñ.
Lib. ſup eccl'eſia.
Lib. ſup cantica cãticoꝝ.
Lib. d̃ ſtudio litteraꝝ gẽtiliũ.
Lucas Feſula. C.
Sũma caſuũ cõſcientiæ.
Cõſiliũ Lau. de Ridolphis ꝑ collegio cõtra Antipapas.
Petrus Philargus Creteñ. C.
Baſi. xii. apl'oꝝ
Lib. ſup. ſenten.
Petrus Mau. C.
Lectura ſup. 6.
F. Zaba. Patauinus. C. Floren.
Lect. ſup Decre
Lect. ſup Cle.
Iuliãus Cęſa. C. S. Angeli Patruus magnus.
Iuliani Cęſari. Car. hodierni
Mortuus eſt cõ Turcos
Conciliũ Florentinũ cui pręfuit

ad ordinẽq; ſenatoriũ ſine pręrogatiua redituꝝ. Itaq; cũ ſenatus frequens Rei pu. liberandæ cauſa conueniſſet, atq; eodem prope tempore Gregorius, Ioannem Dominicum Florentinum, & Lucam Feſulanum in ſenatum cooptaſſet, ſenatus facile iudicauit eam lectionem minus uideri debere ratam, intercedendoq; confirmauit, minus interregi eſſe, aut comitioꝝ ineundorum, aut ſenatus legendi ius: Quare non ſine cauſa tum a ſenatu eſt & Gregorius abire interregno iuſſus, & Pontifex Maximus Petrus Philargus ſuffragando factus, quem quidem non modo ſuapte natura & experiundi uſu, ſed etiam ſtudio doctrinæ ſapientem ferunt, nam præter q̃ ꝙ diu eſt in Re pu. adminiſtranda uerſatus, tum grauis auctor in Theologia illuſtranda fuit. Itaq; iure eum charum Galeatio Vicecomiti fuiſſe dicunt, cui magnę laudi eſt in illa litteratorum principum paucitate datum, ꝙ non ſolum doctorum hominum familiaritate lætaretur, ſed etiam frui in conuictu uellet. Atq; tum etiam Petrum Maurocenum, & Franciſcum Zabarellam præſtitiſſe dicunt, quorum alter ita ſexti præſcripta accurate explicauit, ut nihil eius lectione requiratur ſine alterius collatione melius: alter tantidem a nobis fieri in iuris explicatione debet, quanti eſt a Poggio Florentino in funebri laudatione factus, Sed quis putet Iuliano Cæſarino, aut rerum uſum, aut doctrinæ ſtudia defuiſſe? qui ita eſt ab ineunte ętate in Re pu. adminiſtranda uerſatus, ut nec unq̃ ei licuerit eſſe ocioſo, nec in obeundi muneris difficultate recuſarit, pro Re pu. in legatione mori, & ita habitus eſt multarum rerum uarietate doctus, ut iure in Florentina concione arbiter ſit inter Græcorum & Romanorum diſceptationem datus: Nam cum Ioannes Paleologus Cæſar Florentiam ad Eugeniũ .iiii. ueniſſet, quo diuturna controuerſia de diuina progreſſione tolleretur, diſputandoq; quæreretur, utra eſſet ſententia in affirmando uerior, ne quandoq; ea diſceptatio, aut Rem pupublicam diſiunctura eſſet, aut fidei impeditura finem, cumq; Græca natio iam uideri poſſet in diſputando & reſpõdendo inferior, ac controuerſiæ diſtrahendæ cauſa, contionis auctoritate confirmaretur, Diuũ etiam Baſilium acceſſendum eſſe uadem, quo res aut Græco teſte uideretur confirmata ſanctius, aut nequid Græcorum generi in

opponẽdo & tergiuerſãdo reſtaret, cũq; Cęſar nagaret, ſe eos puere res Baſilii attuliſſe libros, in qbus huiuſmodi eſſet ad Gręcorũ pſcriptũ explicata ratio, repente Iulianus reſpondiſſe dicitur minus imperatoris intereſſe boni ad pręliũ ea arma non afferre ſecum, quibus ſit cũ hoſte pugnaturus. Ita ꝑ ab eo libellum extare dicunt, in quo diſputando exquiratur utrum Eugenio quarto dies dici a Baſilienſi concione poſſit, uel utrum ei extraordinaria poteſtate daretur Pontificis maximi renunciandi ius. Atq; etiam quis tum fuit Nicolao Albergato aut uitæ integritate probior, aut in Re pu. regenda clarior? ſi ue quis in ſcribendo & diſputando doctior? Ideoq; non ſine cauſa omnium conſenſu affirmari ſolet, tanti eum fuiſſe Europæ cunctæ ęſtimatione factum, quanti quiſq̃ fieri in illa præſtantium ſenatorũ ęqualitate poſſet: is & lectionis ſuę libros & eas orationes reliquiſſe fertur quibus ſępe ſuaſor & auctor Italicæ diſcordiæ ſedãdę fuit: Atq; eiuſdem quoq; ætatis Iſidorũ Rutenum fuiſſe dicunt, qui tum habitus eſt cũ Græca Theologię diſciplina doctus, tum maxime in dicẽdo grauis, idq; ex ea Epiſtola iudicari poteſt, quam in Thracia de Bizantii florentiſſimę pulcherimæq; urbis direptione ſcripſit, in qua non modo urbis euerſæ funus publicamq; Græcorum lucem deplorando luget ſed etiam uehementer uerendum eſſe dicit, ne ea quãdoq; labes in Italiam redundatura ſit: eodemq; in genere Dominicus Capranicus numerari ſolet, qui tum maxime putabatur tam fortuna aduerſante ſapiens, q̃ ſenatorii fati cunctatione foelix: Nam cum eſſet ſenator Martini quinti lectione deſignatus, repulſamq; poſtea ab Eugenio quarto accepiſſet, ne dignitati deeſſe uideretur ſuæ, ſic conſtans in prouocando & in patritiatu petendo fuit, ut nec in eo ambitio reprehendi poſſet, nec animi firmitas eſſet requirenda maior: Hic autẽ ut ſępe ex Alexandro Corteſio fratre audiui puer commentarium iſagocicum de Pontificatu maximo adminiſtrando ſcripſiſſe, qui ſit a Flauio Pantagatho nepote emendatus elegantiori concinnitate accuratius: Nec ſane minus eſt Nicolao Cuſenſi & Ioãni Turrecremate in ſenatoria enumeratione loci, quorũ alterũ rei pu. Diariũ edidiſſe uolũt, cuius maxime ꝓbetur nuda i ſcribẽdo ueritas, alterius etiã libros de põtificia poteſtate legimus, quibus nihil poteſt eſſe aut iuris notitia, aut theologica doctrina cumulatius.

Liber d̃ poteſtate cõcilii Baſilienſis cui pfuit.
Nicolaus Albergatus Bononiẽſis Car.S.Cru.
Recollecta multę lectiones.
Oratiões ad Venetos & ad Philippũ uicecomitem pro pace Italica
Iſidorus Ca.Rutenus
Epiſtola de direptiõe Cõſtantinopolitãę urbis
Dñicus Capranicus Car.Firmanus:
Introductoriũ d̃ Põtificatu regẽdo
Alexander Corteſius
Flauius Pantagathus poeta.
Nicolaus Cuſeñ Car.S.P.ad uincula
Diariũ ecclaſticũ
Io.d̃ Turrecrẽata Car.S.Sixti
d̃ poteſtate Pa.

Aeneas Piccolomineus Car.
Libri Aeneæ

Sed tum Aeneas Senenſis magno in honore fuit, proptereaq; in eo primum apparuit & ſeculi mutati ſignum, & oratio colorata litteratius. Nam & Hiſtorias, & Epiſtolas, & Dialogos, & Orationes & Poemata reliquit, in quibus facile oſtenditur, eum nō modo ingenii laudem, ſed etiam admirationem conſecutum fuiſſe, ſi ei contigiſſet in limatiori ętate naſci: quis enim eo tum uel in Poematis dulcior, uel in Hiſtoria preſſior, ſiue in dicendo copioſior inueniri potuit? quis item contra aut maiora expediendo confecit, aut plura experiundo nouit? Itaq; non ſine cauſa is ita illis temporibus habitus eſt & prudens in Re pu. adminiſtranda, & ī doctrina explicanda ſapiens, ut difficile iudicari poſſet utrum eſſet in agendo, uel in contemplando maior.

Dominicus de Luca Car. Papieñ.
Liber Epiſtolaꝝ

Huius æqualis Dominicus Ticinas ex eadem diſciplina numeratur, qui tam fuit in excogitando argutus, q̄ in dicendo ut illa ętate nitēs: idq; maxime ex eo Epiſtolarum genere intelligi poteſt, qui ab eo ſcriptę ſunt meditata tarditate exquiſitius, q̄ ætas ea uideretur in illa inconſiderata ſcribendi facilitate pati.

Beſſario Nicēus Ca. Sabineñ. & patriarcha Cōſtantinopolitanus.
Liber defenſionū Platonis cōtra Georgium Tripezuntium

Sed cui non eſt auditum Beſſarionis Niceni nomen? aut quis non intelligit plus eum Rei pu. attuliſſe boni, q̄ ſit a quoq̄ græco ſenatore latum: fuit enim is ut a maioribus accepimus cum omni uita ſeuerus & grauis, tum plenum & grande habitum eſt eius gręcę orationis genus: Quare extat ab eo liber defenſionum Platonis contra Ariſtotelicos omni doctrina refertus. Inquo ita utrorumq; ſententiæ expendendæ facultate præſtat, ut difficile ſecerni iudicando poſſit, utrum peritior alterutrius diſciplinæ ſit: Huius enim domus quaſi quædam fuit omnium doctrinarum nutrix, in qua non modo quotidie palam homines docti diſputarent, ſed etiam ipſe grandis natu eſſet in utramq; partem reſpondere ſolitus quo ea quotidiana diſputandi aſſiduitas eſſet & uirtutis excitandæ calcar, & domeſticæ uitæ teſtis:

Franciſcus Saoneñ. S. P. ad uincula
Liber de ſanguine Xp̄i.
Liber de potentia Dei.

Ab ea familia Franciſcus Saonenſis cum Theologus in diſputando doctus, tum maxime conſideratus in ſcribendo fuit, cuius cōmentarii ſunt de Chriſti cruore, deq; Dei potentia ad Paulum .ii. ſcripti: in quibus maxime apparet, & exquiſita ſubtilitas in excogitando, & ītegra in argumentando ſanitas. Is .n. cęteris exemplo eſſe debet, quātum ad dignitatem cōparandā proſit laude litterata niti, cū facile intelligi exquirēdo poſſit, eū gradibus aſcēdentē triēnii ſpatio, ſūmam eſſe adeptū orbis terrę dignitatē, idq;

honorificentius ei contigiſſe, quo nemo reperiri ea ætate poſſet, qui eum minus putaret illa imperii poteſtate dignum: Sed Ioannes Annius Alexandrinus doctiſſimus iuriſperitorum fuit, a, quo ita ſunt ſenatus conſulta enodata probe, ut nihil eius lectione ſit, uel in amplificando ditius, uel in ueri iudicio explicando certius: quod eodē modo eſſet de his qui uiuunt affirmare licitum, niſi uerendum eſſet, ne quid contrahi prætereudo & nominando poſſet: exquo eſſet aut odii nota appaʀitura, aut ſuſpitio naſcitura gratiæ.

Io. Antōius Alexādrinus Car: Tuſculanū.

Lectura ſupra Decretū & Decretales

Cur nihil de his qui uiuunt dicatur.

PAVLI CORTESII PROTONOTARII APOSTOLICI DE CARDINALTV LIBRI SECVNDI OECONOMICI AD IVLIVM SECVNDVM PONT. MAX.

PROEMIVM.

QVEMADMODVM Pon. Max. agendi & contemplandi ratio coniungi in Senatore poſſit / ſatis ſupra a / nobis expoſitum uideri debet: Nunc autem ſequitur / ut de eo domeſtico uiuendi genere differendum ſit / quo interiori ratione ſolet Senatoria contineri uita: Nam cum hęc Oeconomica ratio maxime in uectigalium & familiæ deſcriptione uerſetur / quæ eſt quædam ſocietas naturæ communitate coſtituta / iure eſt a / nobis hoc loco oſtendendum / quid ſit in eo genere ſtatuendunm magis: Idq; eo abſolutius uiſum iri debet / quo in ea domeſtica ratione plura ſunt a / anobis / aut ſolertius inuenta / aut nouata commodius. Quæ enim ratio excogitari in Senatoria concordia ſeruanda potuit / quæ magis eſſet uel inuidiæ ignem detractura / uel ambitionis extinctura ſitim / q̃ ea rata uectigalium in Senatoria æqualitate partitio / qua maxime oſtenditur concordiæ duraturæ uia? Quid tam e / Senatus dignitate uideri poteſt / q̃ ab eo / in pecuniæ diſpertiendæ ratione / aut præſtantium hominum generi benigne fieri / aut calamitoſorum ualitudinaria gratuita conſtrui / ſiue eorum mansura ædificari fana / qui in religioſo ſodalitiorum genere / uoluntaria egeſtate uiuunt / quæ ſint & ad pręſentium hominum uſum / & ad memoriā ſempiternam fana ſalutis: aut quid item tam neceſſarium / q̃ opem eorum hominum mendicitati ferre / quibus fame moriendum ſit? Age uero quid tam utile q̃ in Senatoria familia adminiſtranda ſcire / qui maxime ſit iubendi & parendi modus / ſiue quid uideatur / uel ami

corum generi perſoluendum uel in auditorio uſu ſequendum prius? quibus maxime rebus excoli interior Senatoria uita ſolet: Quæ quidem omnia Pon. Max eo magis mihi explicanda putaui, quo minus uidebam in hoc genere ſatis Senatoriæ dignitati factum: Quis enim in ſingulis ętatibus unq̃ Senatus habitus eſt, uel uirtutis uſu, uel concordiæ ſocietate maior? contra tamen quis eſt, aut maiorum obliuione, aut præſentium reticentia obſcurior? Quod quidem cũ facile iudicarẽ ſcribentiũ magis inſcitia q̃ ex exẽplorum egeſtate contigiſſe, permagni ęſtimaui ſcribendo quærere ſenatus tuendi & ornandi modũ: idq; eſt a nobis ſtudioſius in hac ſcribẽdi ratione factũ, quominus multa recentia exẽpla erant politiori iuuẽtuti nota: nam cum homines uel propter explicandi difficultatẽ, uel ꝓpter noſtrarum rerum faſtidiũ, priſcorum potius q̃ noſtrorum hominũ exemplis uti in ſcribendo ſolerent, facile ſibi recentia exempla ſpernenda putarunt: Quod quidem tam poterat ingratitudinis q̃ oratorii artificii uideri uitiũ, cũ ingrati ſit optime meritis nõ referre, quod debeat & minus artis uideri poſſit, priſcorum q̃ recentiũ exemplis uti in ſcribẽdo malle, quandoquidem ſatis apertũ ſit, homines propinquarum rerum uicinitate delectari ſolere lętius. Quis. n. eſt aut tam rerum noſtrarum ſtomachoſe rudis, aut ita glorię uicinę hoſtis, qui naturæ pronitate libentius Temiſtoclis uel Epaminundę q̃ Federici Vrbinatis, aut Nicolai Picinini uaria bella legat? aut quis tam temporum ſuorum expers, aut tã a rerum propinquitate alienus, qui iucundius Numantiæ q̃ Mediolani oppugnationem auditurus ſit, quę patrũ memoria a Franciſco Sfortia ſexquianno eſt inſubrico bello facta? cũ omnia bellorum genera eo gratiora eſſe cõmemorando ſoleant, quo geſta ſunt finitima uicinitate propius: Ex quo facile intelligi datur, homines a recentiũ exẽplorum uſu, nõ tam natura q̃ differendi difficultate aut inquinata ſcribentiũ locutione refugiſſe: Quis. n. latine loqui ſine priſcorum exemplorum cõfirmatione audet? & cõtra quis uel Vincentium Gallum, uel Ceonem Hetruſcum ſiue Martinum Sarmatam legere ſine faſtidioſa aurium ſauciatiõe poteſt? a quibus eſt litteris recentiũ hiſtoria mandata rerum. Itaq; nõ ſine cauſa in his libris maxime ſum mea intereſſe ratus, id debere conari primũ, quo orationis elegantia poſſet cũ doctrinę ma

gnitudine recentiuq; rex ratiõe iũgi, neq̃d abeſſe uideret, quominus homines perinđ noſtrax, ac priſcax rex delectari lectione poſſent: Qui quidem libri Pont. Max. eo debent celebrari tui nominis auctoritate iuſtius, quo rectius eos confirmare priuata exemplorum ratione potes. Nam ut ea repetam, quę maxime oeconomica ratione conſtant, quis unq̃ te in patritiatu habitus eſt in uectigalium genere utendo conſideratior? a quo non modo ſemper eſt, cuiq; generi hominum benigne factum, ſed etiam ſemper tantũ eſt pſtã tiũ neceſſitati datũ, quãtũ ĩ illa tẽpox ratiõe dari uirtuti egẽti poſſet Iam uero quis unq̃ fuit in familia iuuanda largior? cum pręclare notũ ſit, plures prope a te ex famulantium genere fuiſſe opibus & dignitate auctos, q̃ hominum æſtimatione numerari recenſendo poſſint: ſiue quis in ędificandi ratione maior? a quo tantũ eſt pecunię in urbe, in latio, in ſamnio, in piceno, in ætruria, in liguribus, & galliis in ædiũ, atq; in fanorũ genera ædificanda profuſum, quantũ unq̃ a quoq̃ ſenatore conſtruẽdi ſumptibus expenſum latum eſſe feratur. Quare iure Pon. Max. hos libros tibi deberi oportere cenſemus, quo domeſticis exemplis & imperii poteſtate non modo adiutor, ſed etiã auctor ſenatus in ultimum dirigendi ſis: quo nihil eſſe poteſt in Repu. adminiſtranda maius.

Digitized by Google

PAVLI CORTESII PROTONOTA/ RII APOSTOLICI DE CARDI NALATV LIBER SECVN/ DVS OECONOMICVS AD IVLIVM SECVN DVM PONT. MAX.

DE REDDITIBVS CARDINALIVM, QVOD DEBENT ESSE AEQVALES.

P ATEFACTVM Eſt quemadmodum morum
ſcientiarumq; genera coli a/Senatore deberent/de
inceps eſt ſeparatim ꝯ Oeconomica ratione dicen
dum quę eſt tanq̃ quidam principatus bene geren
di typus/quęq; permagni patritiæ uitæ degendæ
refert:ſiquidē ſenatori non modo curæ eſſe debet/
ut bene uiuendi ratio ineat̃/ſed etiā ut prçſidia uitę ad naturę ſuppe
ditent̃ uſū/quod quidem quaſi quadam artis ratione conſtat/Nam
quemadmodum uidemus fabrum forcipe & malleo/& architectum
perpendiculo & linea in ędificando uti/ ſic hanc Oeconomicam ra
tionem dicimus uectigaliis/domo & familia contineri debere/quæ in
ſtrumentorum uice functura ſint:Itaq; quo lucidior horum generū
cognitio erui notando poſſit primum erit de uectigalium ratione di
cendum/quæ maxime in diuitiarum magnitudine & copia uerſari
ſolent:Diuitiarum autem eſt deſcriptio duplex/nam quædam a/natu
ra/quædam ab arte gignuntur:Earum.n. quę a/natura dimanant/alię
ex belluarum fructu/alię ex terrena frugiferaq; natura promuntur/
ut lac/caſeus/mel/uinum/oleum frumentum/& quę eius generis nu/
merari poſſunt:Artificioſæ autem hę nominari ſolent/quę ſunt pro
grediente hominum ſedulitate repertæ/quęq; in permutandarum re
rum uſum conuerti poſſunt ut aurum/argentum totaq; materia & fa
brica ęris:ex quo maxime cauſa nummi excogitandi fuit.Nam cum
initio homines in permutandis copiis/exportatione inuectioneq;

Diuiſio diuitiarum

Quare eſt inuenta pecunia

rerum egerent/ nec uiderent frumenti/uini/olei cæterarumq; rerum

Q đ redditus Car. debent eſſe in pecunia numera:a.

propter magnitudinem onerum facilem uſum exportandi dari · num
mos ſunt in negociatoria traiectitiaq; ratione commenti/ quo com/
modior eſſet permutandi & exportandi uſus:quare cum minime ſe
natorio muneri id uideamus eſſe loci quo in ſerendorum percipien
dorum ꝗ; terrenorum fructuum cura occupari poſſint /permagni re

'Ariſtotele.5. Et/ hicorum

ferre dicimus / ut ſenatui pecuniaria uectigalia decernantur / qui/
bus nulla fit a/Re pu.tuenda deductio:etenim pecũia eſt quaſi quod
dam futurę neceſſitatis uadimonium & expeditior uitæ degendę mē
ſio/qua præfinitur ſumptuum faciendorum modus:itaq; cum ſæpe

Q đ REDDI/ TVS CAR. DEBENT Es SE AEQ Va LES:

fere inter homines ſoleant de opum partitione diſſidia & certami/
na naſci / ea eſt in ſenatu conſtituendorum uectigalium ineunda
ratio/qua euellatur controuerſiarum excitandarum maliq; gignundi
ſemen / ita ꝗ non ſine cauſa in hoc genere ſtatuendum eſt/ ut de
ęquandis inter collegas uectigalis.S.C.fiat/ quo cenſus præſtantia
poſſit in ſenatus ęqualitate tolli:Nam cum ſenatus/ut corpus ex cō

Rationes pro/ bantes Car.red ditus eſſe debe re ęquales .i.

ſentientium partium integritate ſtatuatur neceſſe eſt ut apta cōſen/
taneaq; membrorum terminatione augeatur : proptereaq; ſi quicq̃
præter communis habitus naturam redundat facile intelligi animad
uertendo poteſt/congruentem partium dimēſarum ſtatum corruptū
& labefactatum iri.Atq; etiam nihil eſt in omnium rerum gerenda/
rum genere ſociata ęqualitate ualentius:ut pręclare cernere in tracto
ria ratione licet in qua nunq̃ ab hominum genere ex lapidicinis/aut
ex nauibus onera ſubduci ductario fune poſſent niſi pari prope quo

Secunda ratio .2.

dam robore coniuncti uiderentur: Nec item ob aliam cauſā natura
in animātium genere pares eſt molita & fabricata pedes/niſi ut ęqua

Tertia ratio: .3.

liter rerum pondera ferretur. Quin etiam niſi rata cenſus deſcriptio
in uectigalium partitione fiat/facile intelligi poteſt id bellum in ſe/

Quarta ratio: .4.

natoria ęqualitate naſciturum/quod inter indigos & fortunatos ſo/
let diſſimili fortuna naſci:quibus nunq̃ inter ſe cauſa amandi datur

Quinta ratio. .5.

Eodemq; modo cum apertum ſit/ ſenatores inter ſe eiuſdem mune
ris ſocietate iungi/ſi minus pro eodem munere tantundem uni/quā

Tranſgreſſio iu ſtitiæ parit ſe/ ditionē

tum alteri in opũ cenſu diſpertiendo detur/dubitari nullo modo de
bet/qn id iuſtitia repugnāte fiat & quin ſublata iuſtitia facile ſit ſena
toria naſcitura lis.Deīceps etiā cū homines fere ſępe/opiniōis errore
plura arbitrētur ſe cōſeq debere q̃ debeāt/ſatis ī prōptu eſſe poteſt niſ.

ſenatu ęqua ſit uectigaliũ deſcripta ratio,celerrime inteſtinę diſcordię Sexta ratio.
oritura mala,cũ homines cõmuni naturę ſenſu, plura opinentur da .6.
ri ſibi debere q̃ debeant,quãdoquidẽ plus ſemp fere putent ſe uirtute
pſtare q̃ pręſtent:Nã Hugoni quidẽ Candido ſenatori,ob id cauſam
a Gregorio ſeptimo deſciſcendi fuiſſe dicunt,proptereaq; uideretur Hugo Candi-
plura conſequi uelle q̃ poſſet.Eademq; ratione intelligendum eſt,ni dus.
ſi cenſus ſit in ſenatoria dignitate par,cauſam acrioris diſcordię gi Gregorius .vii.
gnundę dari,q̃ naſci in cæterorum hominum inęqualitate ſoleat,cũ Septima ratio.
perſpicuũ ſit,homines eo acrius ſolere aliena fortuna angi,quo con .7.
iunctiores uitę ſocietate ſint: atqui cum nihil eſſe poſſit ſenatorum
ſocietate copulatius,cum unis moribus eademq; propoſita ſtatus ra
tione uiuãt,minus eſt dubitare fas,quin inter eos acrius diſcordię ma
lum ſit ex diſpari uectigalium partitione naſciturum:Idq; certius oſ
tendi opificum ſimilium & uicinorum hominum exemplo poteſt,
qui uehementius ſimillimi & finitimi q̃ alterius offendi fortuna ſo Octaua ratio
lent.Atq; rurſus cupiditas quę eſt omnium frugum peſtiferarum ra .8.
dix,ęqua uectigalium deſcriptione ſedatur,calcemq; longius ſerpen
di habet:Nec.n.aliud Petro Riario ſenatori cauſam moriendi attu
liſſe dicitur, niſi q nullus ab eo ſtatui uideretur opum amplificanda Petrus Riarius
rum limes:nam cum homo eſſet animo munifico & magno, atq; Car.
uſq; eo ſixtea largitione auctus,ut ſexagies milies nummum in uecti Sixtus.iiii.Pont.
galium annua partitione cenſeretur,cauſam multis inſidiandi dedit, Max.
cum centies quoq; cenſeri uelle uideretur:itaq; celerrime eſt obuiam
periculoſę cupiditati itum,quæſitaq; uia dirimendi fati, quaſi inſo
lentius unus inter multos opum magnitudine præſtare uideretur,
pluſq; opum poſſidere uellet q̃ eſſet ſenatoriæ uitę & temperatę foe Nona ratio
licitati ſatis:Quod.n. tam a ratione tamq; a iure naturæ diſtat,q̃ di .9.
ſpar in ęqualitate partitio? Qui.n.res ſe habere patrũ memoria po Beſſarion Nice-
terat,cũ Beſſarion Nicenus homo ĩ Philoſophia magnus non plus q̃ nus Car.
ſena milia nummum ex annua uectigaliũ deſcriptione poſſideret,&
Guillermo Rothomagenſi paulominus quadragies ex cenſu ſenato Guillermus de
rio eſſet aſcriptum? An putamus hoc tum non iniquũ in iuris ęqua Euſtetouilla.C.
litate uiſum?aut non multum iniuriæ Beſſarion eſſe factum?qui eo Rothomagẽ.
uidebatur locupletari debere ditius,quo ſcientius modum pecuniæ
erogãdę metiretur.Itaq; intelligendũ eſt propter hoc iniurię genus nõ
modo in ſenatu diſſidia gigni ſolere magna,ſed etiã ſępe cõuelli Rei

quinienſis ſenator/homo uaferrima calliditate ferox/in ueſtibulo pa
latini fori/i ipſoq; iudiciario die/uni ex duodecimuiris pręſidariā to
gam a/pectore diſcidiſſe dicitur/proptereaq; triduo ſerius ſenatoriū
iudiciū comperendinatus uideretur/q̄ ab eo eſſet chirographi termina
tione pręſcriptū/cū duodecimuir nec ius uocandi ſenatorem haberet
nec agere iniuriaꝝ poſſet:nec multo ſecus intelligi debet/lędendoꝝ
hominū cauſam/uectigaliū ęquatione tolli:nam cū ſit cōmune natu
rę locupletū ut efferri elatiori animi motione ſoleant/quo pręſtāt abū
danti fortuna locupletius/eo facilius ad contumeliam inferendam ad
ducuntur:Nam cū intelligāt diuitiaꝝ copiā ad imperitę multitudinis
accomodari ſenſum/hiſq; ſępe principatus &imperia mādari uideāt
qui diuitiaꝝ magnitudine antecedant/facile ſe omniū principes eſſe
opinantur/ſi ea fortunę facultate pręſtent/cui iure principatus debea
tur.Itaq; maxime impelli ad cōtumeliā inurendā nocendo ſolēt/ut ſu
periores eſſe uideantur/cū is iure cęteris anteire putetur/qui uim ſit
contumelię inferendę nactus:Ex eodemq; ſuperbię uento facilitas in
digoꝝ cōtēnendoꝝ naſcitur:Nā cum perſpicuū ſit tenues ope egere
locupletū/ſatis ſciri poteſt/fortunatoꝝ hominū generi cauſam illius
contēnendi dari/qui eoꝝ ope egere uideatur:quocirca nō ſine cauſa
ſępe in hoc ordine uidemus indigos a locupletū genere/aut ſuperba fę
licitate ſperni/aut odioſa inopię exprobratiōe lędi:Nā auoꝝ memoria
Ioānes Tricaricenſis ſenator homo inſcienter & illitterate uafer ſę
pe doctiſſimo homini Ioāni Dominico Florentino exprobraſſe fertur
q̄ in ędicula domo habitaret/ nec ꝓdire in publicū ſine externoꝝ aſ
ſectatoꝝ comitatu poſſet:nihiloq; pudentius eſt probro Nicolao Cu
ſenſi frugaliſſimo ſenatori datū/q̄ in cōuictu ſabaceis funalibus &fer
rea lucerna uteretur:Ex quo ſciri poteſt tenuioꝝ ſenatoꝝ animos iuſ
to dolore lędi/odiaq; ab his amara & ſempiterna deuorari/quę eo p
nitioſiora uideri poſſūt/quo occultiore ſimulate ſerpunt:ſiquidē tēuio
res ſenatores(quaſi quędā extrinſecus īter eos ſint inducię odioꝝ pa
ctę)nunq̄ palā inimicoꝝ mores īuidioſa uerboꝝ aſperitate lędūt/ſed
terebro ī obtrectādo utūtur/clandeſtinaq; calumnia nullū relinquūt lę
dēdi locū.Ideoq; neceſſe eſt/ut ī ferēdę diſcordię dirimēdaꝝq; amicitia
rū cogitatiōe uerſent/&tū aliqd falſi obtrectādo appingāt/tū crimina
cū cauſa agglutinādo obſtruāt/quo appareat calumnia ſimulata uerior
Ego qdē Aſcaniū Sfortiā mememoria teneo dixiſſe/ſępe cū Pii ter

Quartadecima ratio .14.

Quintadecima ratio .15.

Io. Tricaricens Car.

Io. Dominicus Raguſinus. C.

Nicolaus Cuſeñ Car.S.P:aduncula

Sexadecima ratio .16.

tii interregno Iulius ſecundus ſecū in colloquium congreſſumq́ ue niſſet/atq́ inter ſe de gratia reconciliãda egiſſent/ut ſiquę diuturni odii fibræ reſediſſent/deposita poſſent ſimultate uelli/cūq́ alienationum offenſionumq́ ſuſpitioſiſſimaꝝ ortum queſiſſent/reperiſſe ſe ab

Septimadecima ratio .17.

indigoꝝ ſenatoꝝ genere ſemina iacta fuiſſe odioꝝ: Deinceps intelligendum eſt quoq́/eiuſmodi partitione uectigalium/probis doctiſq́ hominibus patefieri dignitatū adipiſcēdaꝝ iter. Nam ſi ſenatoribus pręfinita ſit fortunę augendę ſpes: dubitari nullo modo poteſt/quin doctoꝝ hominū generi ſint multo ſuffragaturi liberalius: Quod mo

Quomodo doctis pateř poterit aditus ad dignitates eccleſiaſticas

do longe fieri uidemus ſecus/Nam cū ſenatores nullum habeant pręfinitū fortunaꝝ modum/cumq́ multi ex eo ordine uexari egeſtate ſoleāt/neceſſe eſt ut ad omnia minima pagana ſacella ſenatoria uerricula iactent/nec ſuperari in fanoꝝ petitione uelint/itaq́ ſępe cum alterius iactura iuris/aut ex ſcrinariis poſtulatorios libellos extraordinaria poteſtate reuocāt/aut cōpetitores patritia auctoritate terrēt/ex quo euēire ſcimus/ut ſępe doctiſſimi homines ſacerdotiis acceptis repulſis/pręteriri dignitate ſoleāt/nihilq́ iā putetur litteratoꝝ hominū genere cōtēptius/cū nulli generi hominū faueat fortuna minus: ideoq́ ob id multos uidemus in tāta caſuū uarietate/in tāta partitiōe fati/in

Octaua decima ratio :18.

ipſoq́ fortūę fōte patientia in carēdo uti q̄ certare cū ſenatore cōpetitore malle. Atq́ etiā ſciri debet/hac iuris ęquatiōe florētius maximaꝝ artium ſtudia cultum iri/nec.n.dubiū eſſe poteſt/ſi inter ſe ſenatoresi ſint cenſu & dignitate pares/quin ad illos concurſus ex tota Europa fiat/qui excellenti ingenii/aut doctrinę magnitudine pręſtare uideātur & quin neceſſe ſit ęmulā inter eos ſtudioꝝ certationē ſegetēq́ uirtutū

Franciſcus Gonzaga Car:

naſci/cum omnes ad ſtudia ſoleant glorię cupiditate rapi/mirificeq́ omnes cupiant quotidiana hominum celebritate coli: Nā Franciſcus

Beſſarion Nicenus Car:

quidem Gonzaga homo natiua benignitate pręſtans/& quo nemo liberalior eſt illa ętate iudicatus/cū Beſſarionem Nicenū ſapientię gloria præſtantē uideret conſtanti omniū celebrari uoce/ſępe dixiſſe fertur/multo ſe ante Beſſarionis mortem q̄ poſtea opum appetentiorē

Decimanona ratio .19.

fuiſſe/uerentem ne propter doctrinam tota eſſet ad illum ſe conuerſura ciuitas/cū intelligeret homines uerbo laudare ſolere ſapiētiā re autē opū fortunęq́ poteſtate duci. Nec itē minus affirmari comparādo poteſt/liberā ſuffragii lationem impediri ſine uectigaliū ęquatione poſſe? quādoquidē ſenatores/interminata fortūę amplificādę ſpe/

nec.S.C.prçuaricationi intercedere/nec peruerſç rogationi obſiſtere
contradicendo uelint/ſed ſemper in ſacerdotiis mandandis aut in ſe
natu cooptando/pontificum cupiditati fauent/Q uocirca erit confi/
teri neceſſe/omne ſtatus genus eo uideri debere tranquillius/quo lon
gius a/ſeditionum tempeſtate abſit: atqui cum in çqua uectigalium
partitione nulla ſeditio eſſe poſſit/cum nihil inter diuites & inopes
ſuperſit/de quo ſit futura dimicatio/perfacile iudicium eſt/ nihil fieri
placatius eiuſmodi ſtatus çqualitate poſſe:ſed quçri maxime hoc lo
co debet/quonam sit uectigalium numero ſenatorius prçfiniendus cē
ſus/ſunt.n.multi/qui cum eiuſmodi cenſum ad priſcaꝝ aſſignationū
normam dirigere partiendo uelint/anguſtius ſenatoria uectigalia de
finiunt/tantumq; fortunarum eſſe ſenatori aſcribendum putant/quā
tum ſit ad parce temperateq; uiuendum ſatis:cuius quidem ſenten/
tiç appēdix eſt tota illa Boemorum perduelliōſum natio:quæ præ/
ter cçteros ſenatorium ordinē obtrectare ſolet/nos uero ea uectiga/
lia putamus ſenatoribus eſſe decernenda/quibus liberaliter tempera/
teq; uiuatur:quod quidem fieri ſine utriuſq; ſocietate nequit: Nam
nec poteſt in ſumma liberalitate uiui/niſi quodammodo effuſe inſo
lenterq; uiuatur/nec item temperate/niſi laborioſe & cum egeſtate;
itaq; ob eam cauſam dicimus/opes/ ſi ad uirtutum munia ſtatuan/
tur/foelicitati ſolere famulari/ac quaſi quçdam uitç inſtrumenta da/
ri/exquibus magnorum hominum efflore ſcat in ſplendida fortuna
nitor:ſiquidem diuitiç in utramq; partem transferri ſeligentis optio
ne poſſunt: Neq;.n patrum memoria/uel Nicolao Albergato/uel
Ioanni Turrecrematæ/aut Dominico Capranico obfuit fortuna in
uiuendo locupletior: quibus ſemper ſumma data eſt uitæ modeſtæ
laus:Nec item nobis pueris Marcus Barbus diuitiaꝝ magnitudine a
cōtinentia auocari uidebatur/qui quo plura ſapienter erogabat/eo mi
nus deſinebat uideri diues:Etenim cum ſenatorius ordo ita late ſuap
te natura pateat/ut in quadam inpartiendi largiendiq; communitate
uerſatur/ſatis perſpicuū eſſe debet/nullū ei ſine opibus locū ī ꝓmerē
do dari:ideoq; is ordo sine diuitiaꝝ magnitudine minus uti magni/
ficētia/aut liberalitate poteſt/quoꝝ altera in maximoꝝ ſūptuū genere
altera in promerendo uerſatur. Q ui.n.Iulius.ii.in patritiatu poterat
tot arces/tot/çdes aut tot religioſa exçdificare fana/quibus Italiam
Europamq; referſit/ niſi eſſet ei opum ſuppeditata magnitudo.

Vigeſima ratio .20.

QVOT REDDITVS DEBEANT HABERE CAR.

Heretici Boemi:

Q đ diuitiæ faciunt ad foelicitatem ſi ad uirtutem ordinētur

Q đ Cardinales debent eſſe diuites:

Nicolaus Albergatus Car. S. Cru.

Io. Turrecremata Car. S. Sixti

Dominicus Capranicus Car Firmanus:

Iulius.ii.

Lodouicus de Aragonia Diaconus Car.

Aut quo liberalitatis genere Lodouicum Aragonem munificentiſſima animi uirtute preſtantem uſurum cenſemus/ſi opum magnitudine abundaret affluentius/qui mihi ob eam cauſam genitus uideri a/natura ſolet/ut oſtendat homines eſſe poſſe fortuna repugnante

Qd Cardinales pauperes non poſſunt facere elemoſinas

liberales:eademq; eſt donationis religioſæ utendæ ratio:qua ſine opibus minus occurri multorum hominum mendicitati poteſt. Quid.n. fuiſſet Aſcanii Sfortiæ benignæ donationi loci.niſi generis & fortunę fuiſſet ſuffragatione diues:quem ex Erogatarii aduerſaria ſexquianno nonies mille egentium donationi expenſum tuliſſe ferunt: Atq;

Aſcanius Sfortia Diacōus C. S. Viti:

etiam notum eſſe debet: ſenatorium locum ſine opum prętantia læſum & contemptum iri/nihilq; deſertius indigo ſenatore futurum.

Qd Car. pauperes ſummunt pecunias mutuas

Nam cum homines diuitiarum magis admiratione moueri q̄ dignitatis maieſtate ſoleant/facile eos irridendo ſpernunt/in quibus ſit nuda ſine opum poteſtate dignitas:eodemq; modo abeſſe non poteſt/quin ſenatores egenteſ ſoleant auferendi rapiendiq; cupiditate duci/& quin uiuere mutuatitia pecunia cogantur:ex quo euenire cernimus ut his ſępe in ſumma pecuniaria difficultate uerſantibus/ne aſſis quidem ſine locupletum ſtipulatione credatur/itaq; crebro neceſſe eſt/ut ab his in ęre alieno diſſoluendo/aut in quiſſimo fœnere uerſura fiat/aut uades deſerantur/qui niſi ad diem pręſtitutam ſoluāt/& pōtificia ſicā ſauciari/& magna exiſtimationis infamia compitalitii de/

Pandulphus Petrucius.

ſcripti ſpectari ſolent:Ideoq; iure Pandulphus Petrucius homo magno rer; uſu & habitu naturę prudēs ſępe dicere ſolere fertur/eū qui pro principe egente uas in mutuaticia pecunia fiat/quęrere uelle pecunię diſſoluendę & amicitiæ dirimendę cauſam: Qd ſi uectigalium eſt ęqua deſcribenda partitio/nemini dubium eſſe debet/quin ſit quoq; de ſenatorum numero ſtatuendum primum:Nam ſi eorum nume

Quantus numerus debeat eſſe Cardinaliū.

rus diceretur aſſignationum ſuperare cenſus/facile etiam intelligi poſſet/legem de ęquandis inter collegas uectigalis obrogatum & antiquatū iri:Ex quo neceſſe eſſe dicimus ut rogatio de ſenatu cooptādo feratur/qua & Pont. Max. poteſtas ſeruar & uectigalia ſenatorię cooptationi accomodari poſſint:Quare uidendum eſt/ne ita uectigalium augeatur cenſus/ut omnia orbis terrarum fana exhauriri uideantur/nec ita præfiniatur anguſte/ut minor uideri poſſit/q̄ ſit ſenatoriæ dignitati ſatis/itaq; optimus uectigalium limes ea

mediocritate temperatur,quę ſit & in neutram propenſura partem, & temporis rationi ſeruitura cuius quidem rei cognoſcendę facultas facile elici ex hodierna ſenatus uectigalium aſſignatione poteſt : qui quadringenties nonagies mille ex an̄uo uectigali capit:quod quidem ſi ſingulis æquali partitione decernatur, facile poteſt ſenatoriæ uitæ moderatos ſuppeditare ſumptus : ex quo iure cauſa affirmandi ſit, .S.C.Pont.Max.referente eſſe faciendum,quo ſanciendo caueatur, ne ſupra quadraginta in ſenatū cooptari poſſint,neue quis ſenator plus minusue q̄ duodena milia annua poſſideat,utq; uectigalia eoꝶ qui uita migrarint,quoad eis ex.S.C.ſucceſſum ſit, ad senatorium ęrarium referantur,ne Pont.Max.ob eiuſmodi uectigalium cupiditatem cauſa cooptationis ſurrogationisq; tollendę detur:idq; multo fiet in hac tota deſcriptione cautius,ſi ita.S.C.ſanciatur,ut cum Pont. Max.libeat progredi in ſenatu cooptando longius,uectigalia in ſenatum lectis de ærario ſuo dare cogatur,quo nihil cogitari poteſt in tota ſenatoria ratione tutius: quare ita cenſemus, cum ſenatores ſic Rei pu. adminiſtrandæ cura occupentur,ut non multum eis ſuperſit,uel ad cuſtoditiciū fanoꝶ munus,uel ad prędia colēda,ſiue ad cætera negocia pertractanda temporis,cumq; ob id in numerato annua uectigalia poſſidere debeant,quo expeditius uerſari in Re pu. adminiſtranda poſſint,Pont.Max.ſenatuiq; placere,uti ſenatoria uectigalia in Monachoꝶ prefecturis collocentur,hiſq; tutelaria fanoꝶ patrocinia reddantur,eaq; ad priſcam normam legemq; uitæ reuocentur: quæ eſt ſanctiſſimorum hominum conſiderata prouiſione lata: quo nihil ęquius decerni in uectigalium conſtituendoꝶ ratione poteſt: ſi quidem perſpicuum eſſe debet, ſenatoria uectigalia ab his pendi debere magis,quibus minus perſolutio dinumerando obſit, atqui cum eiuſmodi generi hominum minus noceri uectigalinm exactione poſſit,cum inter omnes opum magnitudine abundantiq; fortuna præſtent,ſatis eſt argumenti,ab his poſſe uectigalia minori iactura ſumi: Atq; etiā in his fanis ſenatoria uectigalia conſtituenda ſūt,quę minus ędituū aſſiduitate egent,at cum eorum ſacraria longe minus præſentē ędituū q̄ pontificia,aut pagana fana repoſcāt facile exiſtimādū eſt,ī eorū fanis sēatoria uectigalia collocari debre potius:nec multo q̄dē ſecus ītelligędū ē, oēm uitę degēdę rationē ad naturę eſſe accomo

Qđ collegiū habet hodie ī redditibus quadringenta .90. aureoꝶ milia

Qđ numerus .40.Car. eſt cōueniens.

Qđ ſinguli Car. debent habere .12.milia aureorum in redditibus

Prima ratio .1.

Rationes probātes ꝙ redditus Car.debent collocari in Abbatiis monachoꝶ

Secūda ratio .2.

Tertia ratio .3.

dā iā modū,ſedcū ī natura nihil feriatū eſſe uideamus,ſic fateri cogimur,nihil in uita eſſe debere ocioſū,at cū eoꝝ cōditio parſimonia& teniutate delectari hiſq́ cōtēta eſſe debeat,quę ſūt ad uitę neceſſitatē data,dubitationem nō habet,ſi in his quippiam ditius aut affluentius redundat,quin inertiſſimum fortunaꝝ ocium uideri poſſit,& quin ad Rei pu.uſum transferri tributaria lege debeat:Ex quo iure Raphael Riarius ſenator,homo ad hanc recentem ingenioꝝ expolitionē factus,īmanem eoꝝ cenſum mare mortuum uocare ſolet,quo ſcilicet nec Rei pu.ſuppeditari poſſit,nec liceat ad uitę cōmoda perfruenda uti:eodēq́ modo ea debet temperantię uideri cauſa,quę incontinentię mala depellit,at cum extenuatio diuitiaꝝ & ſūptus incōtinentię radicem euellat,facile ſciri poteſt,multo eſſe ex eoꝝ abūdanti copia fortunęq́ florentis luxu detrahendum magis:Quin etiam id in eoꝝ genere ęquum uideri debet,quod eos ad priſtinam illoꝝ legē deducit,a,quibus eſt uiuendi circūſcriptus finis,at cū illi ita deſcripſerint opū poſſidendaꝝ modum,ut nō inſolentius extra modeſtię fines inſolēti oſtentatione redundaret,ſed ut eſſet ad diuinitatem cōtemplandam ſatis,ſi ex eoꝝ regia gaza adimatur,quod redūdat,dubitari nullo modo poſt,quin latoꝝ promulgationi pareatur,quę eos eſſe iubet tēperantia continuata frugi:Quare cum ſatis notum ſit,ex tanta pręfecturaꝝ multitudine ſenatorium exigi poſſe uectigal,ſciri maxime debet,tributariam ferendam eſſe legem,qua eiuſmodi hominū generi uectigaliū ſoluendoꝝ onus imponatur:in quo erit ſenatorię dignitatis cōſtituta ſalus:ſiquidē hac uectigaliū collocatiōe ſenatores nec prędiario exhaurientur ſumptu,nec in pecuniaꝝ importatitia aut traiectitia ratione laborabunt,nec item uerendum erit,ut eis aliquid contētionis ſit cum uillicoꝝ aut cū eoꝝ hominū genere futurum,qui aut in diem ſenatoria prædia emunt,aut agroꝝ mancipes in annos fiūt: eodem accedit,ꝙ eiuſmodi ſtipendiarioꝝ uectigalia minus poſſunt, aut coeli tempeſtate quati,aut belli calamitate præmi,cū eorū prędia ita diſſeminata in omnes fere Europæ regiones partita fanorū ratione ſint,ut uériſimile putandū ſit,nunq̃ uno tēpore ex omnibus eorū prędiis malū nuntiū audiri poſſe:quin etiā circumliminium ius agriq́ colendi & ædificandi cura,uel propter longinquitatem : uel propter uitæ occupationem,minus a ſenatorum genere ſeruari poteſt.

Raphael Riarius Car.tt.S. Georgii Sabineñ.

Quarta ratio. .4.

Quinta ratio. .5.

Quæ bona proueniant ex hac collocatione,& quæ mala uitentur.

Qđ Car. male poſſunt tueri beneficia propter aſſiſtentiā circa Papam.

Quis.n.Iulio.ii.maior ędificator in ſenatoria dignitate fuit:'at eũ ſę
pe tamen queri ſolitum fuiſſe ferunt/ꝙ nõ dum ab eo eſſet tertia fa
norum ſuoꝝ reconcinnata pars:Q đ ſi hoc ei eueniſſe ſcimus/qui ui
debatur ad fana excolenda & exędificanda natus/quid putandũ eſt
illis accidere/qui aut propter fortunę tenuitatem extruendi facultati
nequeunt ſuppeditare ſumptus/aut minus teneri ędificandi cupidita
te ſolent:'eademq; fere eſt legationũ decernendaꝝ ratio:in qua quidẽ
intelligi debet/nihil eſſe certę pecunię pręter uiaticum ſenatorię lega
tioni decernendũ/nequa inter ſenatores cõtentio de legaticia utilitate
fiat:Nam propter eiuſmodi legationum quęſtum non modo ſępe in
ter ſenatores ſolent cauſę diſſidendi/ſed etiã inuidię inurendę gigni:
Qualis nuper certatio inter coniunctiſſimos homines Aſcaniũ Sfor
tiam & Federicum Sanctoſeuerinatẽ de Bononienſi legatione fuit.
Etenim cum ſenatoribus legaticia uectigalia decernuntur/ſatis ſciri
poteſt'eos/qui minus legationum gerendaꝝ ratione excellant/cũ mi
rifice cupiant cõmodoꝝ ſuoꝝ uoluptate frui/malintq; nõ uti honori
bus/q̃ minus uideri digni/libenter aliis curam legationis obeundę con
ceſſuros/cõtraq; alios/qui doctrinę & ingenii ubertate pręſtẽt/'libenter
legationis munus obituros/cũ in eo locũ ſibi intelligãt/uirtutis utendę
& ingenii experiundi fore:eodemq; modo eſſe debet Põt.Max.roga
tione cautum/ne his/qui a/pontificia urbe aſſectatoriaq; uita abſint/
plus uectigalium q̃ ex ſemiſſibus obuenire poſſit/neue his in illoꝝ bo
na/qui uita migrarunt/ius familię erciſcundæ detur:cũ apertum ſit na
turę eſſe pręſcriptione latum/ne tantundem pręmii decernatur his/q
a/Rei pu.munere/ocioſa uoluptate abſũt/quantum his/qui ĩ aſſecta
toria uita quotidianaq; Rei pu.adminiſtratione ſint:ſed cum de reci
piendoꝝ uectigalium ratione diſputatur/intelligendum eſt.S.C.eſſe
faciendum/quo ſodalitiorum pręfecturę uectigalium mancipes in an/
nos diplomatum conſignatione fiant/hiſq; pro rata parte impona/
tur pecuniæ diſſoluendæ onus/utq; pecuniarii & trapezitæ pro his
prædes ĩ ſatiſdando dentur/ac ita ſtipulari nominaq; facere cogan/
tur/ut niſi ad diem pręſtitutam monente debitione ſoluant/ex ęra
ria formula poſtulari poſſint:cum autem decretarũ pecuniarum per
ſolutionem ex permutatoriis litteris fieri ſolere uideamus/ſciri etiam
poteſt/perſolutionẽ nundinũ ſequi debere pretiũ/quæ maxime apud

Iulius.ii.

Q đ nõ ſũt dan da ſalaria Car. legatis.

Aſcanius Sfor/tia Car.

F.Sanctoſeueri/nas Car.

Q đ Car.abſen/tes nõ debeãt participare niſi pro medietate.

Q đ Monachi debẽt ſatiſdare p Mercatores Romanã curiã ſequentes.

De modo ſo'uẽ de pecuniæ

De Cambio

Allobroges & Lugdunenſes anniuerſaria celebritate fiant: in quibus bini aut terni nũmi permutationis nomine exigi in ſingula cẽtena ſolent: quod quidem temporis cauſa fieri ſolere ſcimus: cũ perſpicuũ ſit haud quaq̃ eadem ſemper in prouinciis nũmoꝝ, uel egeſtatem, uel affluentiã negociando dari cũ dubitari nullo modo poſſit quin ĩ maritimaꝝ urbiũ genere plus auri exportari ĩ nauiũ onerariaꝝ ſolutione q̃ ĩ terreſtri negociatiõe ſoleat: Quod quidẽ genus queſtus ex noſtris magni homines. D. Thomas, Antonius Florẽtinus, & Riccardus Villa, ſi modo legitima ratione ineatur, haud quaq̃ ab honeſta cõceſſaq; lucrandi utilitate ſeiungũt: At uero hodie id genus queſtus hac moꝝ peruerſitate obſoleuit: Nã cũ ita homines ad malitiam edolati ſint ut nihil fieri poſſit eoꝝ ueteratoria calliditate uafrius, ſatis exiſtimari poteſt eos uerſari ĩ foeneratitio quodã certo genere predę q̃ in ambigua lucrandi ratione malle: Quo magis cauendum eſſe puto, nequid eiuſmodi mali a ſenatu exigendo, aut mutuãdo cõtrahat᷑. ex quo ſit aut mentis morſum, aut animi diſcrimen aditurus: Quod tamẽ facile uitari in pontificia ciuitate poteſt, quę ita quotidię pecuniaria oportunitate eget, ut ſemper multum queſtus in importatitia & traiectitia perſolutione fiat: quare hoc loco non alienũ uideri poteſt ut lex de exigendoꝝ uectigaliũ ratione feratur, quę ęrariis comitiis ex ſenatu quę florem capi ſortito iubeat, qui ex familia rationales homines ad ęraria munia adminiſtranda decernat, quiq; curam adhibeat, ne his in perſcriptionibus & lituris cauſa interpolandi & fraudandi det᷑: quo magis erat Aſcanins Sfortia ſenator in hac pręcauẽdi ſedulitate laudandus, qui ad Ephimeridem quotidiani ſumptus in membranis tantę magnitudinis aduerſaria cõfecerat, ut facile ex his ſexquihora annua ratio reddi ſũma deducta poſſet: ob eamq; cauſam curandũ erit ut quęſtori ex ſenatu cognitores rationales triumuiri ęraria lege dent᷑ quibus poteſtas rationis repoſcendę & mulctę irrogãdę permictatur, curęq; eis ſit, ut cognoſcant, quę ſit ex aduerſariis in rationum librũ ducta & conflata fraudatio, quid ue etiam ſit ex minutaꝝ ſũmulaꝝ fraude corraſum, opamq; dent, ut mulctatitia pecunia, uel ĩ ſenatoriũ ęrarium referatur, uel in ualitudinariis, aut fanis conſtruendis elocētur, quę ſint ad improbiſſimi peculatus infamiã ſempiternã teſtes, ad hominũ auaritiam notandam, ſigna perfidię.

.S. Thomas:

.B. Antõius Archiẽps Floren.

Riccardus d̃ media uil'a:

De Vſura cauẽda

Q d̃ creari d̃bet camerarius Cardinalium

Aſcanius Sfortia Car.

Q d̃ debẽt creari cognitores Cardinales ad cognoſcendas rationes camerarii

Q d̃ pecunia pęnæ camerarii falſarii debẽt conuerti ad edificandas ecclias & hoſpitalia.

QVALIS ESSE DEBEAT DOMVS CARDI/NALIS.

SED Quoniam ſatis de uectigalium ęquandoꝝ ratione
diſputatum eſt/deinceps ſequitur / ut de Senatoria do/
mo dicendum ſit/quę maxime uiuendi rationi ſeruit / in
quo quidē illud primū a/multis quęri diſputādo ſolet/quo
nā maxime urbis loco ſenatoria domus ſtatuenda ſit:ſiquidē multi
cum patritiam uitam putent in humanoꝝ commodoꝝ genere tuen/
do uerſari facile affirmant/eius domū in urbis oculis eſſę debere ſitā
quo negocia gerentibus facultas commodior adeūdi ſit: contra autē
alii cum eorum ſtudium contineri maximaꝝ artium cognitione ſta
tuant/eos illius domus uolunt commoditate frui/quę longe ab homi
num frequentia quotidiana abſit/quo in genere eam eſſe dicunt/quę
ad aquam uirgineam a/Iulio ſecundo eſt ędificata ſumma dignitate
domus. Nos uero cum ſenatoriæ domus extruendę locū / palatinaꝝ
ædium ratione metiamur/facile confiteri cogimur eam non ita a /
uaticano abeſſe debere longe/ut cum legitimo ſenatus die/ aut flami
nalibus comitiis/uel palatinis feriis ſiue extraordinario euocatoꝝ acci
tu Rei pu.conſtituendę cauſa in ſenatum uenīēdum ſit/magna tem/
poris iactura eundo & remigrando fiat: qualem Sixti quarti domū
fuiſſe in Cliuo exquilino dicunt: At uero cum ſenatoribus eſt pro
prii magiſtratus utendi ius/nihil cauſę eſſe poteſt/quin affirmandum
ſit/in urbis oculis eoꝝ ſtatui debere domum:quo locus commodior
negotiantium frequentię adeundi ſit:quales modo/aut Sixti Ruerę
Pontificii Proſcribę/aut Raphaelis Riarii præfecti ærarii domus ui
deri poſſunt:quoꝝ alteram in uia Florida / alteram in Theatro Pō
peii conſtitutam eſſe cernimus: qbus in locis maxime quotidiana ho
minum frequentia uerſari negociando ſolet.Quod idem eſt de eoꝝ
ſenatoꝝ domo dicendum:quibus ex.S.C.eſt/aut cauſaꝝ noſcenda/
rum ius/aut arbitria priuata extra duodecimuirale iudiciū Pon.Max
permiſſu dātur:ut ea Petri Rhegyni ſenatoris conficientiſſimi homi
nis domus numerari poteſt/ quæ eſt in celeberrimo eiuſdē Pompeii
Theatri conſtituta loco: At eoꝝ domus/quibus non ſit/aut libelloꝝ

In quo loco ſit locāda Domus

Domus.S:Apo/ſtoli.

Iulius.ii.

Domus.S.P.ad uincula

Sixtus.iiii.

Q d Car qhabēt officia debēt habere domū ī loco celebriori .i:

Domus Viceca cellarii.

Sixtus uicecācel.

Dōus.S.L.i Da.

Raphael :Ria/rius camerarius

Q d Car. q tractāt negocia debēt habere do/mū in loco celebriori .2:

Petrus Reginus Car.

obſignandoꝝ aut noſcendaꝝ cauſaꝝ, ſiue proprii magiſtratus cura gerendi data, dubitationem non habet, quin ſit ad eam ſitus reuocanda partem, quę nec longe a ſenatu, nec a quotidiana hominum aſſiduitate diſtet: quo non modo liberior ratio uacandi, ſed etiā locus ſit ędificādi laxior. Qualis ea domus uideri poteſt, quę modo in uia Flaminia Georgii Vlyſponenſis ſenatoris fuit: Idq; eo fieri utilius probari ratione poteſt, quo certius ultimi ratione conſtituitur: Nam cum perſpicuū ſit ſenatores, principes familię in ultimū dirigendę dari, abeſſe nullo modo poteſt, quin fatendum ſit, ab his ea in domus ſtatuē dę ratione adimi debere prouidendo, quę maxime ſint præſtitutum impeditura finem: atqui cum apertum ſit animam ſenſuum perceptione in intelligendo uti, ſatis ſciri poteſt, ea eſſe, a familię conſpectu remouenda, quę ſenſus ſint ad eos turbidos impulſura motus, quibus conſtitutus finis interuerſum iri poſſit: quare iure dicendum eſt, ſenatoriam domum non modo ab eo inuitamentorum genere diſtare debere longe, quę ſint gulę & ueneris excitatura malum, ſed etiā ab eaꝝ eſſe reꝝ auditione ſemotam, qua & obſcoenaꝝ reꝝ memoria euocetur, & libera animi uacatio impediri obſtrepēdo ſoleat, quo in genere ea maxime improbari debent, in quibus malum utrumq; ſoleat finitima contagione naſci. In quoꝝ altero unguentarii cupedinarii, fartores, mellarii, dulciarii, pulmentarii, coci, in altero ferrarii, lignarii, argentarii, loricarii & id genus nominari poſſunt, quoꝝ maxime ſtrepitu uidemus auditus obtundi ſolere ſenſum, qui pręter cęteros diſciplinę in intelligēdo ſeruit. Sed cū maxime habēda ſit domus ſtatuendę ratio: quo hominum incolumitas ſeruari uiuendo poſſit, intelligendum eſt, duplex eſſe in urbe domus collocandę genus, unum quod coeli natura, alteꝝ quod uentoꝝ uarietate expendatur: Itaq; cum urbs haud quaꝗ multum ſit ab infero diſiuncta mari, facile probari poteſt, eas ędes, quę ſint ad meridianum ſolem conſtitutę, minus uideri debere ſalutares, cum minus matutino ſole illuminatę caleant, & meridie conſtanti diuturnoq; torreri ſolis ardore ſoleant. Eodem q; modo ea ædium genera, quę ad obeuntem ſolem locata cernimus, quales Hieronymi Ruerę ſenatoris in Pratis Flaminiis ſitę uideri poſſunt, cum matutino tepeſcant aduentu ſolis, & meridianis ueſpertiniſq; temporibus ſolis flagrantia colluſtratę ferueant, minus

Q đ Car. q non tractāt negocia debant habere domū ī loco remotiori .3.

Domus .S.L: in Lucina

Georgius Por. C

Q đ Car. debēt eſſe directores familiæ .4.

Q đ domus Ca. debet abeſſe ab inuitamētis gulę & luxurię .5.

RATIO ASPECTVS COELI

Q đ ī domo collocanda debet attendi ratio cęli & uētoꝝ .1.

Q đ domus meridionales minus ſūt ſanę .2.

Q đ domus occidētales nō ſūt multū ſanę .3.

Hieronymus de Ruere Car.

probari seligēdo poſſunt/at uero ſi ſint ad naſcentem conſtitutę ſolem/ut ea eſt Millinoꝝ dōus/quę modo a/Benardino Caruagiallo ſenatore habitatur/cum mitigetur caloris moderatione temperatius/nec meridiano ueſpertinoq; calore torreri poſſit/dubitationem nō habet/quin præter cęteros ad incolumitatis conſeruationem aptior iudicari debeat:in quo tamen intelligi poteſt/ędiū collocationem nō ſolis aſpectu/ſed incolentium uſu eſſe metiendam/quo familiæ incolumitati conſulatur:nec.n.modo Federici Sanctoſeuerinatis ſenatoris domus ob id peſtilentior uideri debet/proptereaq; ſit ad meridianum collocata ſolem/cum ab ea coeli parte maxime ſit auerſus omnium prope membroꝝ conſtitutus uſus:eademq; eſt uentoꝝ conſiderandorum ratio:in quo quidem cum ſatis notum ſit/āuſtrum unum/e/multis afflare ſolere peſtilentius/propteraq; multo cęteris ſit meridionali natura calidior/contortoq; ſpiritu ſoleat cogere perflando nubes/ex qua craſſa concretaq; coeli natura ſoleant hominū corpora tabefactata mori/nihil causę eſſe debet/quin ſenatoria domicilia ſint ab ea coeli remouenda parte/quę maxime feriri auſtro perflante ſolet:quod cum in cęteris Italiæ ciuitatibus/tum maxime eſt in urbis natura fugiendum/quę fere tota auſtro ſaucianti euelata & nudata patet:Ex quo maxime poſſit tabificum morbi excitari genus.Deſcriptio autem domus duplex uideri debet una quę ī membrorum partitione conſiſtit/altera quæ in ornamentoꝝ genere uerſatur: partitio.n.mutari temporum conditione ſolet:nec.n.dubitari debet/quin perſpicuum ſit:non modo diſpari ratione temporum/alium apud Gręcos/& alium apud Romanos fuiſſe ędificandi modum/ſed etiam illos ipſos inter ſe uno tempore diſſimiles in ędificandi ratione extitiſſe/cum ex his alii Ionico/alii Corinthio/alii Dorico/alii Thuſcāico conſtruendi genere uterentur. Poſtea uero temribus ita flagitātibus/non modo eſt ex priſca ſymmetriæ ratione deflexum/ſed etiam ratio eſt ędificandi importata noua: ſiquidem Federicus ſecundus Parthenope eſt germanica/ſymmetria in campana domo deſcribenda uſus.Eademq; nouitatis ratione a/Martino quarto domū ī phaliſcis gallico genere ędificatam ferunt:quod idē a/multis uidemus extraordinaria cupiditate factum/quo aut aduentitię ſymmetrię uſurpatione/aut cōmenti nouitate placere ędificādo poſ/

Q đ domus orīētales ſunt ſaniores ·4.
Domus Millina
Bernardius Caruagiallus Car.
Q đ attendi debet uſus habitātium
Domus Federici Car.de.S·Seuerino
RATIO VENTORVM
Q đ uentus auſter eſt peſtilē
Q đ uētus Auſter eſt fugiendus.
Q đ Roma offēditur Auſtro
DESCRIPTIo DOMVS.
Q đ modus deſcribende domus uariatur ſecūdū ętates & ſecula
Græci:
Romani
Federicus.ii.
Caſtrum Capunum
Martinus quartus

Q đ cubiculum ꝓpalafernariorũ debet eſſe in ueſtibulo .1.
Q đ munitio armorum debet eſſe in ueſtibulo .2.
Atrium .3.
Q đ cubicula hoſpitũ debẽt eſſe in porticu atrii propter cõmoditatem .4.
Cubicula hoſpitum:
Federicus Ca. de S. Seuerino
Clades ad Garilianum
Q đ bibliotheca debet eſſe in porticu propter comunẽ utilitatem & commoditatem .5.
Q đ ſchola legẽdi debet eſſe ĩ porticu ꝓpter cõmoditatẽ .6.
Q đ ſchola debt eſſe fornicata & rotunda propter uocem .7.

ſent: Nos autem cum modo uidemus inſtauratitia ſedulitate priſcẽ ſymetriæ renouari genus, facile affirmamus, id ſenatores debere in domo partienda ſequi, quod maxime priſcoꝝ deſcriptioni temporꝫ q; rationi congruat. Itaq; in ſenatoria domo conſtituenda is eſt describendus partiendi modus, ex quo intelligi poſſit eam e dium partem, quę ſit ad ſolem naſcentem conſtituta, partiri ſolere aptius, ſi id cubiculum ſit in adeundo primum, quod circumpedum generi in deſcribendo datur: quo priuatim ſeruari, aut britãnici ſenatorii equi, aut tullutariæ mulæ ephippia dorſualiaq; ornamenta poſſint, ſitq; commodior excubandi locus: eiq; tantum ſpacii adiungi triclinii fornicati debet, quod ſatis ſit Armamentario faciendo loci: ut ſiquid periculi, aut motus naſcituꝝ uideatur, tẽporis cauſa arma ſint prouiſa & deſcripta ratione prõptiora, domuſq; in aditu ſit in obſiſtendo & repellendo tutior: Eademq; ratione ex ueſtibulo aditus eſt in Atrium tamq; in forum ſtatuendus, cuius menſio quoquouerſus ad compluuium quadrata pateat, porticuſq; tranſitoria ambulatione cingatur. Ex quo cauſa affirmandi ſit, hoſpitalia cubicula ſub porticu in eadẽ eſſe domus collocanda parte, quo a ſenatoriæ familiæ uſu, ſecretior libertas hoſpitibus degendi ſit, & quo locus ianuæ uicinior eundi & redeundi detur. In quo eo ſolet laudari menſio conſiderata magis, quo cõmodius & honorificentius ab hoſpitum genere habitari poteſt, & quo ſępe ſenatori eſſe poteſt occaſio gratificandi maior: ut munificentiſſimũ hominem Federicum Sanctoſeuerinatem ſenatorem feciſſe uidimus, a quo ſunt ducenteni uiceni quini parthenopei hoſpites lyriana clade recepti, & a quo eſt tantum opis profugoꝝ egeſtati latum, quantum ab homine præſtari in illa tempoꝝ aſperitate poſſet: In eademq; ambulatione ob eam cauſam his eſt ſenatoria Bibliotheca adiungenda, ut & legentibus matutino ſole illuminata ſeruiat, & cuiuſq; generis litteratę multitudini a ianua pateat ĩ Bibliothecam gratuitam uia: quo nihil excogitari poteſt ad eruditoꝝ hominum egentem auiditatem maius: Nihiloq; diſiunctius, domeſticum: auditoriũ eſſe debet, idq; eſt rotundum ad circinum teſtudinea ratione faciendum, ne diffuſa uox in legendo elabatur, neue uaria inciſione angulorum, lacunoſoq; cõſpectu poſſit uidendi abalienari ſenſus: at in ea domus parte, quæ eſt ad ſeptemtrionum plagam cõ

ſtituta/nulla cauſa dubitandi datur/quia æſtiua cubicula muſica & tri clinia collocanda ſint:in quoꝝ alteris cũ meridiandi locus/tum maxime coclearius pſeudotirus conſtitutus ſit/in alteris etiam fornix rotunda concameratione ſtatuatur/ne cauſa uoci errandi & elabendi ſit/ideoq; multis curæ fuiſſe legimus/ut in eiuſmodi tricliniorꝝ cellis ænea uaſa/aut fictilia dolia muſica ratione collocarēt/ex quibus uox tanq̄ e medio nata commeans uaſaq; caua feriens multo fieret canēdo & ſonando dulcior. Atq; ex hoc intelligendum eſt etiam/i eiuſdem tranſitorię ambulationis angulo ad aquilonem ſcalaꝝ ſtatui debere gradus:ex quibus ab interiori ędium parte facultas in tectū aſcēdendi ſit/in quo quidem genere ad cōmoditatis diligentiam/hę maxime probari conſtruendo ſolent/quę flexuoſa aſcendendi ratione conſtant: quales maxime iudicari poſſunt/quę modo ſunt a Iulio.ii. in ſuburbano palatino uia fornicata factę:in quibus ita ſunt gradationis areæ/rata interualli ratione conſtitutę/ut non modo in his cauſa cōmodior interquieſcendi detur/ſed etiam maxime decipi ſoleat uidendi in aſcendendo ſenſus/ne uno aſpectu ſcalaꝝ altitudine deterreri poſſit:quod contra in his ſcalis uſu nobis uenire cernimus quę ſunt ad Deę Matris ędem in cliuo capitolino conſtitutę:in quibus perſpicua altitudo tota aſcendendi patet:idq; maxime fieri ratione ſcimus:cum ſatis apertum eſſe poſſit/homines ad ea moueri ſolere tardius/quæ natura aduerſante fiunt/at qui cum corporum genus ſuperiora natura repugnante capeſſat/facile cognoſci poteſt/homines/quo difficiliorem ſcalaꝝ gradationem oculoꝝ terminatione metiuntur/eo ad aſcendendum moueri ſolere lentius:quo circa uidēdum eſt/ut his finitimum decurionis domus cubiculum ſtatuatur/quo ſit multitudini adeunti notius/& quo tanq̄ quidam ſit conſtitutus iuris dicendi locus/ad quem a famulantium genere ſit in litium diſceptatione corrependum/in eoq; quaſi lex ſit contubernalium deſcripta uitæ/qua non modo ſonti iurgioꝝ poena/ſed etiam diſcubitoria mulcta irrogetur/quo in ſenatoria domo poſſit tranquilla ratione uiui. Quod idem fere dici de pręfecti popinarii cubiculi deſcriptio/poteſt/qui ei prope eſt muneris cognatione in domo adminiſtranda par:itaq; iure affirmari poteſt/in eadem ambulatione porticus his tricliniis non modo cellę obſonariæ/ſed etiam colinę delibatoriiq; mem

Q đ Cubicula æſtiua debent eſſe ad ſeptemtriones .8.

Q đ cubiculū muſicę debet eſſe fornicatū & rotūdum propter uocem .9.

Q đ cubiculum muſicę debet habere uaſa muſica i pariete collocata ad cōſonantiam .10.

Q đ ſcalę debēt naſci in porticu ad aqlōem .11.

Q đ ſcalę debēt habere inflexu ſpatia quietatoria .12.

Scalę .S. Mariæ in ara coeli.

Ratio naturalis

Q đ cubiculum magiſtri dōus debet eſſe i calce ſcalaꝝ .13.

Q đ cubiculum architriclinii đbet eſſe iunctū cum cubiculo magiſtri dōus, ꝑpter cōformitatē magiſterii .14

tem cenationem & cellam argentariam adiunctum iri debere dici-
mus: quarum altera xiſtum & topiarium ſubiectum ſpectet, quo eorum
iucundo aſpectu ſit accubatio futura lętior altera ita diſpertita abaci
ratione conſtet, ut uno conſpectu poſſint argentea expoſita uaſa cer
ni, facultasq; harum rerum ſtudioſis, emblematum conſiderandorum ar-
gentiq; tractandi ſit: idemq; prope eſt de lucubratorii dormitoriiq;
cubiculi ratione dicendum: quę quidem triclinia eo, quod in his ſit con-
iunctus uitę partiendę uſus, recte erũt finitima propinquitate nexa, &
quod utrorumq; uſus maxime eſſe debeat ab interuentorum interpellatio-
ne liber, non ſine cauſa utrumq; triclinii genus erit in intermedia do-
mus deſcriptione ſitum: Itaq; iure in lucubratorio, non modo tubulos
auſcultatorios, ſed etiã coclearias ſcalas eſſe debere cenſemus, ex quo
rum alteris in auditorio diſputantes audiantur, ex alteris inteſtinum
ſit deſcendendi in bibliothecam iter: eademq; ratione paulo ſupra
annecti dactylotheca debet: in eaq; ita ſunt gemmatũ arculę deſcrip
ta ratione ſtatuendę, ut in his commode poſſint aut aurei ſeruari nũ
mi aut gemmarum genera ſignata & anaglyptã condi: quales eas ta
bulas in Federici Sanctoſeuerinatis ſenatoris dactylotheca eſſe cer-
nimus, quas tricies mille uenisse auctionaria licitatione ferunt: in pe
riſtylio autem ad ſeptemtriones dubitari nullo modo poteſt, quin
librarii ſenatoriiq; ſcribæ triclinia collocanda ſint: nam cum ea do-
mus pars maxime ſit a ſolis auerſa curſu, commodius uti conſtanti
luminis ęqualitate poteſt: quocirca iure his adiunctum iri Ratiocina-
rium artificumq; officina debẽt, quorum alterum ea eſt armariorum
deſcriptione conſtruendum, ut facile modus ex his codices & aduer
ſaria inſpiciundi ſit: ex quibus celeriter deduci meſtrua accepti expen
ſiq; ſumma poſſit: altera pictorum, graphidum, encauſtuum, toreu-
tuumq; officina ſit: qualis nobis pueris ea uideri potuit, quę in Io.
Aragonis ſenatoris domo erudita fuit: in qua a Caradoxo Mediola-
nenſe anaglyptum atramentarium antiquo opere ex argento cęla-
ri uidimus. Quin etiam in eadem periſtylii ambulatione ad aquilo
nem, eorum ſunt triclinia ſtatuenda, qui maiorum gentium in fami
liam conſcripti uideantur: quales flamines, admiſſionales, antecambu
lones, archiatri, & id genus nominari poſſunt: quod idem eſt de ſu-
periorum tricliniorum ratione affirmandum: quæ ſic quoquouerſus de

Q đ cella cẽato-
ria debt eſſe ſu
pra uiridariũ. 23
Q đ cel. repoſito
ria argẽti debt
eſſe propinqua
cenatorię 24
Q đ cel. locubra
toria & dormi
toria đbẽt eẽ ꝓ
pinq̃ ꝓpter al
ternationẽ ſtu
dii & ſoni. 25:
Q đ iſte cel. đbẽt
habere ſcalas
quę deſcẽdãt in
bibliothecã &
ſcholam 26.
Q đ ſcalę debẽt
habẽ fiſtulas au
ditorias ex qbus
audiãt diſputã
tes ĩ ſchola. 27
Q đ his debt eẽ
ꝓpinqua cella
gemmarum. 28.
Q đ cel. ſecreta
rii & ſcriptoris
đbẽt eſſe ad ſep
tẽtriones ꝓpter
ęqualitatẽ lumi
nis 29.
Q đ cel. ratiõarii
& pictoris đbẽt
eſſe ad eãdẽ cę
li partẽ ꝓpter
eadẽ rationẽ:

Caradoxus Mediolanenſis aurifex.
Q đ cubi.cappellanoꝝ ſcutiferoꝝ &ſimilum debẽt eẽ in pſtylio ꝑter propĩnqtatẽ aulę.ʒi
Q đ cubicula reliquę familię debẽt eſſe ſupra ꝑter defẽſionẽ domus 32
DE ORNAMENTO DOMVS.
Q đ duplex debẽt eſſe genus ornamẽtoꝝ.
Coſmꝰ Medices
Federicus Vrbi.
Sixtus iiii.
Robertus dux Salernitanus.
Iulius.ii.
Ornamentũ ex lapide tiburtĩo:
Raphael Riarius Car.tt.S. Georgii Sabineñ:
Hadrianus C tt. S. Griſogoni Bathonieñ.
Ornamentũ ex lateribus

bent tranſitoria ambulatione necti, ut facile ex ea facultas familiæ ſit, aut in ſeditione tuendæ domus, aut in interregni tempeſtate repugnandi: ornamentorum autem genus duplex eſſe poteſt: unum quod extrinſecus in excolendorum ratione uerſatur: alterum quod in interiori ornandi deſcriptione conſiſtit: Ornamenta enim quæ extrinſecus adhiberi ſolent, temporum conditione diſcendiq; progreſſione mutantur: ſiquidem patrum memoria Coſmus Medices, qui auctor Florentiæ priſcorum ſymmetriæ renouandę fuit, primus Traiani fori modulo eſt in ornandorum parietum deſcriptione uſus: poſtea uero, a magno homine Federico Vrbinate ex manubiis bellorum multa ſunt renouata ſolertius, quod idem eſt a, Sixto quarto in libellionum plumbariorumq; triclinio rum deſcriptione factum: Nec multo quidem longe Robertum Salernitanum ab ea ſymmetrię ratione diſceſſiſſe in parthenopea domo ædificanda ferunt. At hodie plura pręſtantius a, Iulio ſecundo in uaticano palatinoq; ſuburbano conſtituta cernimus, eoq; uidemus ędificandi deſcriptionem artificioſius abſolutum iri, quo ſit ingeniorum ſedulitas temporis progreſſione maior: Itaq; cum ĩ hoc genere uarius celebretur ædificandi modus, multumq; ſit ratio in ornando diſpar: facile intellectu eſſe poteſt, alios ad amphitheatri ſymmetriam tiburtino lapide ſolere in parietum ſtructura uti: quales ædes Raphaelis Riarii in Theatro Pompei, & Hadriani ſenatoris in uaticano numerari poſſunt: nonnulloſ, qui laudem in ædificandi frugalitate ponũt, intercolunniis lateritiis addere mutulos epiſtyliaq; tiburtina uelle, quoſdam etiam, qui cementitia ſtructura delectentur, tectorio uti ſcalpturato malle, qualis modo eſt .F. Aldoſii Ticinenſis ſenatoris, artificio concinna magis, q̃ mamorum copia ſumptuoſa domus: quare hęc ornamentorum genera ad eam ſunt prudentiæ terminationem reuocanda, in qua non modo quidam inſit deſcriptioni lepos, ſed etiam is ſumptus in ædificando fiat, qui imperitam multitudinem, quæ ad ſenatorum ædem, aut ad eorum bona diripienda imminere uideantur, potentiæ magnitudine opumq; admiratione deterreat: nam cum perſpicuũ ſit, indoctam hominum multitudinem ſenſu ſolere magis q̃ ra

tione mediocrata duci, ſatis ſciri poteſt, eam, cum ſumptuoſas ſe-
natoru̅ aedes ſpectando admiratur, perfacile ſolere ab iniuria in
ferenda reuocari: cum ſenatoriam potentiam eſtimet ſenſus imbe
cillitate tanti, ut nullo modo locum ſibi patet ad eos pellendos,
aut ad eorum bona diripienda dari: At uero cum homines a ſe-
natorum genere cernunt modicas habitari aedes, easq; ſubito cre
dunt oppugnatum & diſturbatum iri poſſe, facile praedae peruer-
ſaeq; libertatis ſpe de eoꝝ ſtatu conuellendo & labefactando cogi
tant: Vt patrum memoria Eugenio Quarto contigiſſe legimus:
qui cum in domo tranſtyberina habitaret, propter contemptum
non modo eſt ex domo deiectus a plebe, ſed etiam ex urbe eſt
tribunitia ſeditione pulſus. Quod ſi hoc Pont. Maximo ple-
bis aſpernatione contigit, quid putandum eſt ſenatorum generi
euenturum, qui ſine faſcium metu, ſineq; ſtipatorum cuſtodia ar-
mata uiuant? Itaq; ſi in alterutrum incidendum eſt, dubitari nul-
lo modo debet, quin magis ſit optanda in ſenatoria domo ornan
da ratio, quae dignitate ſit oculos praeſtrinctura plebis, q̃ quae con
temptum mediocritate paritura uideatur: Interiorum autem orna-
mentorum genus multiplex adhiberi ſolet: ſiquidem multi plaſti-
ces ratione, nonnulli ſtatuaria, quidam etiam gypſeo uti orna-
mento malunt: nobis uero frugalius & utilius id genus uideri in ſe-
natoria domo ornanda debet, quod pingendi ratione conſtat:
nec enim dubium eſſe poteſt, cum homines aliquo picturae gene-
re teneantur, quo poſſint tanq̃ praeſenti hiſtoriae eruditione frui,
quin in his ex uehementi imaginum ſimilitudine aut animi appe-
titio praeparetur, aut motrix euocetur uirtus: quandoquidem Ari-
ſtotele auctore imaginatione & intelligentia rerum dicatur conti-
neri uis: Quocirca in atrio, quod eſt in hominum conſpectu con
ſtitutum, ea debent rata intercolunnii menſione pingi: quae maxi-
me ſunt a noſtrorum imperatorum genere, chriſtiana ratione ge
ſta. Quid enim eſt aut tam admirabile q̃ ſpectare pontificię ma-
ieſtatis uerecundię Conſtantino Cęſari cauſam fuiſſe, urbis omniu̅
gentiu̅ principis deſerendę, Imperiiq; in Thracia̅ transferendi data̅?
aut tam iocundum cognitu, q̃ Carolum Magnum. S. C. ac-

F. Aldosius Ca. Papien.
Q̃d do̅us. C. debe̅t ee̅ ſu̅ptuoſę
Q̃d plebs inſurgit co̅tra Car. ꝓpter co̅te̅ptu̅.
Eugenius. iiii.

ORNAMENTA INTERIORA.
Q̃d triclinia debe̅t magis pingi:

Ariſt. de motu animalium.
Q̃d in atrio debent pingi geſta Imperatoꝝ Chriſtianorum & ducum.
Conſtantinus Cęſar

Carolus Magnus
Q đ i ambulatione debet repreſentari hiſtoria & ſcriptura .2.
Q đ i aula debēt pingi principes q fuerūt rebelles ecclīæ & domiti ſunt .3.
Federicus .ii.
Mãfredus Rex Neapolitanoꝝ
Q đ i aula debēt pingi principes q humiliati uenerūt ad miſericordiã ecclīę .4
Herricus .iii.
Canoſũ oppidũ
Gregorius .vii.
Q đ i cappella đbent pingi principes q profeſſi ſunt religionem mendicantiũ & ſeruilibus officiis fũcti ſunt .5.
S. Lodouicus
S. Thomas

cerſitum cernere ad Longobardos Italiæ poſſeſſione pellendos, hoſteſq; ab eo fugatos, & Italiam diuturna barbarorum uexatione liberatã, cumq; deinde ex . S . C. terrarum orbe partito, imperatorem fuiſſe Pont . Max . referente factum: in periſtyliis autem & ambulationibus ea exprimi pingendo poſſunt, quę uatum noſtrorum conſignata traditione conſtant, non quæ priſcarum fabellarum narratione pingi fingendo ſolent: At uero in aula eorum eſt ſpecies pingenda notatior, qui cum imperium Pon . Max . S . Q . delere conati eſſent, graues iuſtaſq; Rei pu . dedere poenas, qualis ex eo genere Federicus ſecundus numerari poteſt: qui cum diu maxime acerbus in Re pu. uexanda fuiſſet a Manfredo filio eſt propter fruendi regni cupiditatem interfectus: nec item minus homines in eo picturę genere admoneri admirãdo poſſunt, in quo eorũ ſolẽt repręſentari caſus, qui cum ſępe Rem pu. labefactando afflixiſſent, animi poſtea morſu ſcelerumq; recordatione fracti ad Pont. Max . S . Q . poteſtatem compreſſa ſuperbia redierunt: ut Herricum tertium feciſſe in Gregorii ſeptimi fide imploranda ferunt: Nam cum ad eum gratię reconciliandæ cauſa in Canoſum Galliæ oppidum ueniſſet, intellexiſſetq; ſe ab eo reiectum & repudiatum iri, triduo dicitur piaculi cauſa extra pomęrium nudis pedibus manſiſſe penulatus: quo quid poteſt eſſe in ſuperba foelicitate maius: quid admirabilius q̃ Imperatorem Pō . Ro . maximo exercitu ſummaq; belli diſciplina pręſtantem, eius ſe ſubicere poteſtati uelle, qui ſine ullo armorum militumq; præſidio, execraria tantum poteſtate niteretur: in ſacello autem id picturę genus maxime probari deberi, in quo aut Deæ hoſpitalis imago, aut diuorum poteſt repreſentari uita: quid enim uel ſplendidæ fortunæ contemptu, uel domitæ ſuperbiæ exemplo tam admirabile ſpectatu eſſe poteſt, q̃ in ſodalitiorum conturbernio, aut Lodouicum Neapolitanorum regis filium cernere colinaria lauare uaſa, aut . D . Thomam Theologorum ducem olera ſpectare ſarrientē: ex quo quidē intelligi poteſt ſenatorium ſacellum eo pictum eſſe debere eruditius, quo facilius animi, oculorum admonitu ad factorum imitationem excitari ſpectando poſſunt: quale illud uotiuum ſacellum hiſtoriæ ratione iudicari poteſt, quod eſt a clariſſimo homine

Sixto quarto in æde palatina conſtitutum: aut quale illud Oliuerii Carraphæ ſenatoris uideri debet, quod eſt in Mineruæ delubro ingenioſa argumentorum ratione pictum. In ſalutatorio uero id maxime ſolet picturæ probari genus, quo principum diſſimilitudo in poſtulantium genere audiendo oſtenditur: ut ſi modo Petrus Soderinus Florentinus dictator cernatur aſſidere ſolere ſemper, quotiens uideat ſalutatorem aduentare ſenem, quo ei honorificentior cauſa ſit, ſenem recipiendi ſeſſum: uel contra ſpectaretur Paulus Secundus homo urbana calliditate uafer, cum poſtulantem audire ſolere ambulando, quem id eſſe petiturum iudicaret, quod ei eſſet priuata utilitate negaturus, quo cauſa oculorum obtutus fugiendi eſſet, negandiq; pudor poſſet ambulando dilui: aut rurſus Lodouicus Sfortia cernatur, a, lumine auerſus audire conſueſſe poſtulantes, quo lucidius & certius hominum naturam ex oculorum motu notare iudicando poſſet. Siue Ioannem Medicē ſenatorem cernamus hoc auditorio tempore in aulam, aut ſixtum uenire ſolere ſemper, quo omnibus ſine ianitore pateat adeundi uia. Eodemq; modo de dormitorii cubiculi deſcriptione dicendum eſt: in quo ei maxime eſſe debent uirtutum expreſſa ſigna, quibus animi ad ſimilitudinem factorum matutina commonitione excitentur. Vt ſi. F. Sfortiam ſpectari debere dicamus, quotidie collimare ſolere iaculantem, qnod maxime ſit in bellorum exitu præſentiendo, prudentiæ cogitatæ ſignū: in quo quidem multa eius generis inueniri poſſunt, quæ domeſtica ſenatori ſint propoſita exempla ad imitandum domi: Atq; idem fere eſt æſtiuorum tricliniorum deſcribendorum modus: in quo genere eo eſt pictura putāda litteratior, quo ſubtiliori mathematica ratione conſtat: ut ſiqd modo ſpectetur hydraulica, aut etheſibica machinatione pictum in quo ratio ſubtilior conſiderandi ſit: quod idem eſt de ductaria tractoria, oppugnatoria, ſiue corriuatoria ratione dicendū: ut nos apud Ianenſes ſumus in Corteſii Oppidi lacu conſtruendo cōmēti: ex quo humum ſcrobibus aqua corriuata eduximus: Nec item minus eruditæ iucunditatis habet, aut mundi depicti pinax aut eorum deſcriptio locorum, quę nuper ſit noſtrorum hominum audaci circumuectione nota, qualis ea modo iudicari poteſt quæ eſt ab

Sixtus.iiii.

Oliuerius Carrapha Ca.Oſtieñ

Q đ in cubiculo audientię debēt pingi principes diuerſi mode dantes audientiam .6.

P.Soderinus

Paulus.ii.

Q đ in cubiculo dormitorio debent pingi principes cum actibus diuerſimode ſignificantibus nirtutes .7.

F.Sfortia

Io.Medices diaconus Car.Marię in Domica

Q đ in cubiculis ęſtiuis debent pingi īſtrumēta mathematica.8

Q đ in his debēt pingi mappa mūdi & deſcritio terrę nouiter īuentæ .9.

Oppidum Corteſium:

Ecmanuel Rex Portugallenſiũ

Emanuele Luſitanoꝝ Regem de Indiæ peruagatione facta: Eadẽq; eſt zograph ię deſcribẽdę ratio: qua diuerſoꝝ exprimit animantiũ natura notatior: in qua eo eſt commenti ſędulitas laudanda magis, quo minus nota animantium genera exprimi pingendo ſolent. Eodemq; modo in hoc genere ęnigmatum apologorumq; deſcriptio probatur qua ingenium interpretando acuitur, fitq; mens litterata deſcriptione eruditior

DE FAMILIA CAR- DINALIS.

NVNC AVTEM Sequitur Vt de Familia Senatoria ſtatuatur: In quo quidem intelligendum eſt homines cęterarum artium ſimilitudinem debere in familia adminiſtranda ſequi: Nam quemadmodum artes uidemus inſtrumentorum genere egere, quibus abſoluere poſſint artificii ſui munus, ſic ſenatorem dicimus familiæ egere comitatu, quo uti in domo gubernanda poſſit, quare quemadmodum nulla eſt ratione dubitandum, ſi fabrilis artificii ſit patefacienda notio, quin prius de inſtrumentorum genere ſtatuendum ſit, ita dubitari nullo modo debet, ſi oſtendenda ſit domus adminiſtrandæ ratio, quin prius decerni de familiæ ratione debeat, quæ tanq̃ inſtrumentum ſit ad domum regendam conſtituta: Itaq; intelligendum eſt omne famulantium genus quadripertita ratione contineri: quorum unum natura, alterum præſcriptione legum, tertium mercede, quartum animi uirtute famulans nominari poſſit: ex eo enim genere quod ſuapte naturæ conditione ſeruit, hi maxime numerantur, qui cum ob conſilii prudentiæq; uacuitatem, uitæ regendæ ratione careant, iure alterius poteſtati naturæ præſcriptione committuntur. Eorum autem qui ſunt lege conſtituti ſerui, triplex poteſt numerari genus: quorum unum belli iure, alterum emptione, tertium ortus ſeruitute conſtat: belli enim iure hi aſtringi ſeruitute ſolent, qui ſunt legitima belli ratione capti: quales nobis pueris hi uideri poterant, qui ſunt ad Innocentiũ octauũ a Ferdinãdo Hiſpanorũ Rege, betico bello miſſi at ex emptione eos dicimus ſeruitute necti, qui aut inuiti ueneũt, aut

Q đ Car. debẽt ſequi modum naturæ in adminiſtranda familia. .1.

Q đ familia quadripertito diuiditur .2.

Q đ ſũt qdã ſerui naturales .3.

Q đ ſũt qdã ſerui legales .4.

Q đ quidã ſunt ſerui belli iure .5.

.D.i.c.ius gentium

Q đ quidã ſũt ſerui empti .6.

.ff.de lib.ca.c. ſi quis ſciens.

Q đ quidam ſūt ſerui ex ortu. 7.
Q đ quidam ſūt ſerui mercennarii .8.
Q đ quidam ſūt ſerui ex uirtute. 9
Nobilitas ex doctrina
Differentię ſeruitutū p genus
Q đ ROMANI nō ſeruiunt naturaliter
Q đ Neapolitāi nō ſeruiūt propter cōſuetudinem nobilitatis nō occupatam
Q đ Florentini nō ſeruiunt ꝓpter certitudinē facilioris lucri & certioris
Q đ Veneti nō ſeruiūt ꝓpter magnitudinem imperii.
Q đ Galli & Germani ſeruiūt ꝓpter ſpem beneficioꝝ, quibus abūdāt.
Q đ Hiſpani cō ſulto ſeruiūt:
Diuiſio nobilita.

qui ſe libera animi optione uendunt, quibus emptionis modo, aut pacti diſſimilitudine, ius libertatis amittendæ, aut retinendæ datur. Ex naſcendi autem conditione hi ſeruitute colligari debent, qui ex mancipii connubio ſunt in legitima ſeruiendo ratione nati, cum perſpicuum ſit, natura foetum ſequi ſolere matrem: quo in genere ius heris ſeruorum liberandorum datur: at ex mercennariorum numero hi maxime nominari poſſunt, qui cum aliquo artificii genere excellant, quęſtus mercedisq; utilitate ſeruiunt, quales Argentarii, Pictores, Statuarii, Muſici, & qui ſunt generis eiuſdem uocari ſolent. Ex animi autem uirtute ſciri debet, numerari ſolere eos, qui aut gentilicio ſplendore, aut magnitudine doctrinę præſtant. Itaq; intelligendum eſt, ex eo hominum genere, qui familiæ uetuſtate excellunt, quoſdam natura, a ſeruiendo auocari, quoſdam, ad famulandum ſuapte ingenii procliuitate duci. Siquidem Romani, quibus ſumma eſt ferocitatis uis natura inflammata ſata, minus lenta patientia uti in ſenatoria ſeruitute poſſunt: Neapolitanorum autem genus ocioſę ingenuitati natum difficile auelli ab illa placida uiuendi ratione ſolet: at Florentinorum natio, cum temporis curriculum utilitate metiatur: pluſq; ſibi commodi arbitretur, ex negocio q̃ ex officioſa ambitione naſciturum, nullo modo adduci poteſt, ut in ambigua fati expectatione uiuat: Veneti uero cum propter imperium late dominantis urbis, quaſi ſuapte frui libertate uelint, uerecundia peruerſa ſolent eiuſmodi aſpernari famulandi genus: contra autem Galli, qui fanorum multitudine abundant, ualde ſua intereſſe putant, ut in gratuito ſenatorio famulatu ſint: quo eis facilius iter dignitatum adipiſcendarum detur: quod idem eſt de Britannorum Germanorumq; genere affirmandum: ſed præter cæteros ab Hiſpanis hoc honorificum famulandi genus expeti ambiendo ſolet, nam cum ambitionem opinentur lentæ fortunæ eſſe debere calcar, ingenii calliditate freti, prouiſa meditataq; ſedulitate ſeruiunt: quocirca danda eſt opera, ut hi, a ſenatorum genere in maiorum gentium numero aſcribantur, qui aut familiæ ſplendore, aut doctrinæ dignitate præ

ſtent: nobilitas enim duplex nominari poteſt: una quæ hominum
opinione iudicatur / altera quæ perpendit ueri extimatione ſolet:
Ea enim quæ multitudinis approbatione ponderatur / maxime poteſt
ex ſtirpis opumq; uetuſtate naſci / nam cum hominum uulgus res
humanas opum poteſtate metiatur / facile eos excellere nobilitate
putat / quorum ſit opum poteſtas diuturnitate nota: ea autem
quæ ueri integritate nititur / maxime in morum ratione uerſatur:
Itaq; ſi ex alterutra eſt famulantium ſeligendum genus cauſam du/
bitandi nō habet / quin hi ſint in familiam aſciſcendi potius / qui mo
rū ratione excellant / q̄ qui ſpectatu nobiles uideri poſſunt: Eademq;
eſt doctrinæ habenda ratio / nam cum maximarum artium ſtudium
in uacationis quadam præſtantia conſiſtat / ſatis intelligi poteſt
eos / qui ſe doctrinæ dediderunt / conſtantius ſolere famulari / cum
minus abduci a uitę perpetuitate ſoleant: quis enim diutius cum
quoq̄ q̄ aut Manilius Rallus cum Marco Barbo / aut Bartholo/
meus Salicetus / cum Aſcanio Sfortia / ſiue Io. B. Almadianus
cum Oliuerio Carrapha uixit: quorum duos nihil nuq̄ niſi mors
herilis ab aſſectando auocauit / alter ita eſt in famulando conſtan/
tia continuata fidus / ut idem ei prope conſtitutus uideatur uiuen/
di & aſſectandi finis: quin etiam peſpicuum eſſe debet / hoc ho/
minum litteratorum genus maxime abſtinentiæ florere laude: ſiqui/
dem cum ab his pluris mentis q̄ opum uſus in uiuendo fiat / facile
in promptu eſſe poteſt / eos in illa rerum genera incumbere ſo/
lere uehementius / quæ comtemplandi ratione conſtant / q̄ quæ ſint
uulgi ęſtimata ſenſu: Beſſarion quidem Nicenus Senator homo
in famulantium abſtinentia ponderanda ſapiens / cum quinquies mil
le doctiſſimo homini Theodoro Gazæ cuſtodiendum commiſiſſe
diceretur / rogareturq; poſtridie a quodam cur ei magis tan/
tam pecuniam q̄ aliis ex familia crediſſet / quia a Theodoro in/
quit pluris fieri doctrinæ q̄ pecuniæ ſtudium in bonorum extima
tione ſolet. Atq; etiam apertum eſſe debet / eos / a quibus con
teritur contemplando ætas libidinum ardore duci ſolere tempera/
tius / cum ſatis intelligi detur / his qui in ſtudiorum aſſiduitate
uerſantur / perpaulum eſſe in uenere perfruenda loci:

Nobilitas e' ā an-
tiquitate diui-
tiarum

Nobilitas ex mo-
rum ratione

Nobilita ex doc-
trinæ

Q d litterati ſūt
cōſtantiores in
ſeruiendo .1.

Mālius Rallus
Bartholomeus
Salicetus
Io. B. Almadia-
nus:

Q d litterati ſūt
abſtinētiores .2

Beſſarion Car.
Nicenus.
Theodorus Ga-
za.

Q d litterati ſūt
tēperatiores .3.

Q đ litterati ſūt uerecūdiores. 4.

Q đ litterati ſūt minus ambit͠ioſi.

Q đ litterati ſūt utiliores. .6.

De numero familiarium Ca.

Multi dicunt ſufficere .60.

Q đ debet augeri numerus Familiarium ꝓpter rationem tempoꝝ

Oliuerius Carrapha Car.

Io. An. Alexandrinus Car.

Numerus familiarium debet augeri propter perfectionem

Q đ numerus đbet eſſe .120.

Eodem accedit ꝙ hi eo facilius eiuſmodi uoluptate carent, quo magis prę ceteris ſolēt uerecundię admoueri ſenſu, nequid flagitii fruēdo contrahant, quod his probro futurum ſit: eademq; ratione ſciri poteſt ambitione eos lędi ſolere minus, nam cum opum honoꝝq; preſtantiam haud quaq̄ putent fieri debere tanti, quanti fieri doctrinæ magnitudo debet, moderatius id appetere ambiendo ſolent, quod ab his minoris ęſtimando fiat: Quod idē eſt đ doctrinæ utilitate dicendum, qua non modo edicta conſignata legum, ſed etiam Mathematica, Phiſica, Theologicaq; quęſtionum genera enodari poſſunt quare iure eſt in hoc genere cauendum, ne quis in maioꝝ gentium numerum referatur, qui minus ſit aliqua magnarum rerum diſciplina doctus: Sed maxime hoc loco de famulantium numero diſputari poteſt: in quo quidem multi, cum ſenatorię oſtentationis uelint moderari uentum, exiguum famulantium numerum prępiniendum eſſe cenſent: contra autem alii uſq; eo deducere numeꝝ amplificando uolunt, quoad ſexageni ex ſenatoria familia numerari poſſint: Nos autem non modo temporum rationi, ſed etiam familię abſolutioni ſeruiendum eſſe arbitramur: nec .n. dubitari debet, quin mutatis modo Italiæ temporibus cauſa honeſtior. Familiæ augendæ ſit, q̄ auorum memoria in illa temporum tenuitate fuit: quandoquidem laus frugalitatis ſit non hominum modeſtiæ, ſed temporum illorum rationi data, quis .n. modo tam peruerſa frugalitatis ſimulatione reperiri poſſet qui aut Oliuerium Carrapham, aut Io. Antonium Alexandrinum ſenatores modeſtiſſima ſenectute graues, ob eam cauſam laudandos putaret, proptereaq; in ſenatum uenire denum tantum affectatorum comitatu uellent, cum ea famulantium tenuitas, aut eo contemptius deſpectum iri poſſet, quo eſt uulgi ſenſus in iudicando languidior, aut eo uideri poſſet oculos hominum offenſura grauius, quo eiuſmodi ſimulata oſtentatio odioſior eſſe ſolet: At ob familię abſolutionē eo amplius numerus debet augeri ſecernendo, quo famulātium uirtus cumulatius a pluribus abſolui in munere fungendo poteſt, ut .n. in tractorio genere uidemus a plurium multitudine onera grauiora duci, ſic in ſenatoria familia dicimus plurium multitudinem inter ſe in domus onere ferendo ſuffragari ſolere fortius: Itaq; iure ex famulantibus ſexagenos in maiorum, & octogenos in minorum gentiū

numerum conſcribi debere cẽſemus/quo ſatis & negotiorum̃ rationi & uirtuti utendę fiat:nihil.n. magis poteſt ſenatoris eſſe probi/q̃ famulantium multitudine erudita frui/nihilq; tam eſt liberalitatis cõſideratę proprium/q̃ pecuniam in eam familiam erogare/quę ſit omnibus tanq̃ quoddam ad imitandum conſtituta ſignum/quo circa nõ ſine cauſa queri hoc loco poteſt/ num famulantium generi a/ſenatore ſit annua decernenda merces:in quo quidem intelligendũ eſt iure operi ſtatui debere prẽmium atq cũ perſpicuum ſit/ſenatoriam familiam in ea quotidie munerum functione uerſari/qua maxime ſoleat contineri domus/nihil cauſæ eſſe debet/quin familię annua a/ſenatore pecunia conſtituenda ſit:atq; etiam cum pręclare notum ſit ſcribarum apparitorumq; generi mercedem prętoria lege dari/quorum tãtum interſit uni ſeruire urbi/dubitari nullo modo debet/quin multo ſit magis prẽmium ſenatorię familię decernẽdũ/cuius maxime interſit/omnium gentium inſeruire commodis:Eodemq; modo ſciri poteſt/eos qui in ſenatorio famulatu ſint/ cęteris uiuere debere expeditius/ſed cum perfacile iudicium ſit/egeſtate ſolere ſeruiendi impediri uſum/ſatis argumenti eſſe debet his omnino opus eſſe mercede/quo liberiores in famulando ſint: Quin etiam his eſt merces ſtatuenda magis/de quibus magis dubitari poteſt/ne in improbum ſordidumq; quęſtum ambitioſa mendicitate cadat/atqui cum ſatis apertum ſit/maxime ambitione famulantium urbanorum exedi ſolere mentem/facile concedi poteſt/prẽmio affici debere eos/ ne propter ambitionẽ eis causa ad ſordidum quęſtum delabendi ſit/deinceps quoq; his eſt maxime annua referenda gratia/in quibus ualde uerendum ſit/ne propter meritorum confidentiam iure queri ſeruiẽdo poſſint:at cum infamumulantium genere locus uerendi detur/ ne propter cumulatã ſeruiẽdi aſſiduitatẽ cauſa poſſit querendi naſci/dubitationem non habet/quin fatendum ſit/his certum quoddam ſtatui debere prẽmium/quo querendi cauſa tollatur:eodemq; modo prętereundum non eſt/id ſenatores debere magis in familia honeſtanda ſequi/quod magis ſit ad uirtutis imitationem excitandam aptum ſed cum palam intelligi poſſit/homines nulla re q̃ præmio ad uirtutem capeſſendam excitari magis/in promptu eſſe debet/eos/ſi famulantium generi merces/a/ſenatore ſtatuatur/prẽmii cupiditate uehe/

Num debeat dari ſalarium familiæ

Q̃ đ dãdum eſt ſalariũ propter opus .1.

Q̃ đ dãdum eſt ſalariũ propter exẽplũ aliorum̃ .2

Q̃ đ dãdum eſt ſalariũ propter expeditiorem uſum .3.

Q̃ đ dãdum eſt ſalariũ ad uitãdam ambitionem .4.

Q̃ đ dãdum eſt ſalariũ ad uitandam querelam familiarium .5.

Q̃ đ dãdum eſt ſalariũ ad excitandos alios ad uirtutem .6.

Digitized by Google

mentius ad uirtutem excitatum iri: Idq; eo fore utilius, quo ex urbe q̃ ex ceteris ciuitatibus latius ſit dimanatura fama: poſtremo id eſt maxime a ſenatore fugiendũ in quo uerendũ ſit ne muneralis ambitus poſtulari poſſit: ſed cum facile intellectu ſit, ſenatores ſi minis familię pręmium annua mercede conſtituant: fanorum datione ſolere in beneficiorum genere remunerando uti, dubitari nullo modo debet, quin eiuſmodi ambitus poſtulari poſſint, quandoquidem externa beneficiorum genera ſpiritus bonorum hoſtimento ęquari uideantur: quo nihil senatori eſſe poteſt in uita degenda grauius: quare ob eam cauſam iure dicimus his qui ĩ maiorum gentiũ genere numerantur annua nũmũ quinquagena eſſe ſtatuenda: quo ſit honoratior in ſeruitute uirtus: Ideoq; ſapientiſſime eſt S.C. lex mercennaria lata, qua poteſtas famulantibus opitulãdi eſt ex patritia gaza ſenatori dat: ex quo multis antiquiſſimũ fuiſſe ſcimus, ut famulantiũ generi non modo mercedem, ſed etiam annuam ſtrenam darent, ne iuſtitia obſoleuiſſe remunerandi intermiſſione uideretur, neue in tã libera urbe iure queri poſſet ſenatorię auaritię obtrectator cętus: Sed quęri maxime hoc loco ſolet, quẽadmodũ famulantiũ generi fana decernenda ſint, in quo primum eſt intelligendum illud, num uni plura fana mandata ſint, nam ſi uni plura aſcripta ſint, abeſſe non poteſt, quin apertũ ſit, eum minus cunctis facere poſſe ſatis: eodem accedit, quod ex fanorum accretione, non modo occaſio cuſtoditicii muneris negligendi datur ſed etiam cauſa iniuſtę partitionis excitandę naſcitur, cum palam exploratũ eſt, uni plura decerni & alteri ne ullum quidem mandari fanum, qui tamen ſit doctrinę morum ratione par: ob eamq; cauſam iure eſt lege abrogatoria latũ, ut hi qui minus in cuſtoditicio munere uerſantur, fano mulctatũ iri poſſint: quod quidem tum maxime euenire poſſe diceretur, cum famulantiũ generi eſſet ab affectatoria aſſiduitate diſcedendũ: at uero eos qui diu in ſenatorio famulatu uiuãt, facile affirmari auctore Oſtiẽſi ſenatore poteſt, abrogatoria lege excipi, quominus fano ſpoliatum iri poſſint: eademq; ratione cauendum eſt, ne famulantibus id ualitudinarii genus ſenatoria ſuffragatione decernatur, quod aut ad ęgros ſanandos, aud ad expoſitios infantes alendos conſtitutũ uideatur, quandoquidem facile in promptu eſſe poſſit: id fanorum genus eo magis ualitudinarii pręfecti aſſiduitate egere, quo eſt pluriũ tuendorum ac-

Q đ dãdum eſt ſalariũ ad uitãdũ ſimoniã .7.

Q đ cappellanis & ſcutiferis debent dari .50. aurei ãnuatim

Quomodo familię ſint dãda beneficia

Q đ nõ ſũt danda beneficia ei q hẽt plura c .1.

C. ultimo de cle. nõ reſe. & .c. ſignificatum.

Q đ familiares Car. qui non reſident non priuantur:

Cardi. Oſtiens Io. An.

Q đ nõ ſũt danda hoſpitalia .2

teſſura cura:Nec multo ſecus eſt ꝗ eo fanoꝝ genere dicẽdũ, quę mo nachoꝝ ſacris,aut gentilicia poteſtate continentur : cum eoꝝ altera ad priſcam uitę ſectam reuocanda ſint,ut ſupra eſt a, nobis diſputa tum,altera debeant largitoria lege defendi,ne alteri inuitis heris ex, traordinaria datione aſcribantur:Quare in hoc genere mandando minus eſt tum ſenatoria ſuffragatio habitura mali, cũ famulantibus decerni ea fana ſolent,quę aut mancipes ĩ años fiunt,aut minus ani moꝝ tuendoꝝ procuratione egent.Ac in pontificatu minoꝝ gentiũ mandando,duplex eſt adhibenda cautio,una qua beneficioꝝ accep, toꝝ ratio expenditur,altera qua candidati peritia põderatur:Ita ꝗ cũ ſatis eſt experiundo notum,eum qui ex familia pontifex dici senato ria ſuffragatione debeat,non modo meritoꝝ ratione ſed etiã prudẽ tia pręſtare mentis,dubitationem non habet ,quin ei ſit pontificatus ſenatoria nominatione dandus,modo ita ſit ſacerdotium initurus,ut minus ei cauſa cuſtoditicii muneris deferendi ſit:at uero ſi aſſectator candidatus appoſitior ad urbana munera obeunda uideatur ,ut ſi quiſpiam ſit uel ad obſignationem pontificiam aut ad expiatoriam cenſuram,ſiue ad duodecimuiratus iudiciariam rationem aptus abeſ ſe nullo modo poſſit,quin in pontificiũ minoꝝ collegium cooptari liberatoria lege debeat qua ei Rei pu. cauſa ſine piaculo ſit abeſſe a cuſtoditicia procuratione licitũ,quandoquidem plus ſit uniuerſo ho minum generi in urbano ꝗ̃ in pręfinito prouincię munere profutu , rus.Sed maxime ſciri hoc loco debet,ſenatoris intereſſe ſapientis , naturę ritum in familia dirigenda ſequi:nam cum perſpicuũ ſit, reꝝ creataꝝ generi,non modo id a natura dari,quod ſit in finem dirigẽ di princeps,ſed etiam remoueri ſolere ea,quę ultimum impeditura uideantur,ſatis intelligi poteſt,ſenatori ſummę eſſe debere curę,ut in extremo adipiſcendo tam ab eo famulantium inſtitutioni adhibea , tur,quod profuturum ſit ꝗ̃ quod ſit nociturum adimatur:quare in ſe natoria familia regenda duplex eſt inſtituendi adhibendum genus , unum quod in doctrinaꝝ uirtutumqꝫ ratione conſiſtit,alteꝝ quod in contrario genere repellendo uerſatur:Ideoqꝫ ĩ extremo adipiſcendo danda eſt opera,ut domi non modo magnaꝝ artium ſtudia ſed etiã uirtutum genera cultum iri uideantur : nec.n.eſt ſatis doctrina acui intelligendi lumen,niſi turbida animoꝝ appetitio mitigetur,qua ma,

Q ꝗ nõ ſũt dãdę abbatię .3.
Q ꝗ nõ ſũt dãda beneceſiia de iur patrouatus .4
Diſt.xvi. q.vii. .c.filiis.
Q ꝗ dãdę ſũt pẽ ſiones & bene ficia ſine cura: Gloſa ĩ.c.gratia ꝗ reſcripti.l.vi.
Quomodo ſit familiari dãdus epiſcopatus
Q ꝗ q ſũt apti uł ad ſignaturam uł ad ſimilia po ſſunt abeſſe ab epiſcopatu
Quomodo ſit , a,Car. dirigen da familia
Q ꝗ litteratura & mores faciũt ad finẽ familię
Q ꝗ in domo Car.debet eſſe lector quotidia nus.

xime hominum mores euerſum iri uiuendo poſſunt: At in eo genere repellendo, quo extremus ſolet impediri limes, dubtationem non habet, quin domi id genus hominum ſit a, familiæ ſocietate depellendum, quod ſit aut animi morbo, aut uitæ inſtitutione prauum: quorum imitatione maxime animi proborum auocari a, propoſita uiuendi ratione ſolent: Sed in promptu quoq; eſſe hoc loco debet, minus ſeruari poſſe familiæ beatę ſtatum, niſi ei quidam pręſcribatur in obtemperando modus: nam quemadmodum eos uidemus, qui aliquo morbi genere uexantur, niſi medicorum prouiſę curationi pareát, uolūtaria ęgrotatione angi, ſic ſenatoriam familiam iudicare poſſumus, niſi ſibi putet ſenatori eſſe parendum, uoluntaria morbi inuitatione occaſuram: itaq; exiſtere quęſtio hoc loco ſolet, num ſemper ſenatori a, famulantium genere parendum ſit: in quo quidem intelligendum eſt quędam pręceptorum genera ſuperioris imperii auctoritate impediri: quemadmodum ligneam materiem minus exuſtum iri ſolere cernimus, ſi eam maior uis aquę impeditura ſit, ut ſi litterato homini Marino Carazolo, aliud ab Aſcanio Sfortia, aliud ab Alexandro Sexto imperatum ſit, nihil cauſę eſſe uideatur, quin ab eo ſit, Alexandro .vi obtemperandum magis: ſed ſciri tamen debet, non ita inferius genus ſuperiori ſubdi, quin ei optio parendi detur, ut ſi patrum memoria Laurentius Valla Tricaricenſi ſenatori minus obſecuturus in fanorum nundinatione putaretur, proptereaq; cauſa ei uerendi eſſet, ne muneralis ambitus poſtulari poſſet, neue ea delicti uideretur inquinari tabe, qua eſſet animi diſcrimen aditurus: At in rerum iuſſarum ratione tum eo eſt grauior pręcepti aſpernandi modus, quo res uideri poteſt imperata melior, ut ſi Nicolaus Fliſcus ſenator homo modeſtia litterata probus, ei puellę trecenties centū dinumerari iubeat, quę minus parentum egeſtate nuptura uideatur, nihil abeſſe poſſit, quin multū negocii ab erogatario contrahatur, ſi languidius eius ſtudium in perſoluendo & dinumerando ſit: Quo circa in hoc parendi genere primū eſt uidendū illud, ne imperandi modus lędi contradicēdo poſſit: quemadmodū ſi modo. F. Alidoſius Ticinas ſenator homo de Bononieſiū Ciuitate Pon. Max. cōſeruáda cogitans, domeſtico affectatori iubeat, ut comitialibus diebus eius nomine Bononienſium ſuffragationi intercedat, ne hi in ſexdecimuiratum legantur, qui Venetorum

DE OBEDIEntia FAMILIAE.

Nū ſēp familiares debeát obedire Cardinali

Marinus Carazolus.

Alexander .vi.
Aſcáius Sfortia

Quádo non ſit parēdū Cardi.

L. Valla
Car. Tricaricenſ̄

Nicolaus Ca. de Fliſco. tt. S. Lu. in Septemſolus

Contradictio .i.

F. Alidoſius .C. Papienſis.

Rei pu.fauere uideantur,is contradicere argumentando audeat, cur id minus faciendum ſit: Eodemq́; modo eſt ſenatori sine cunctatio ne parendum,quandoquidem tarditas ad extremum adipiſcendum obſit,minuſq́; conficiendi occaſionem nanciſcatur,quin etiam maxi me eſt obliuio in obtemperando cauenda:cum perſpicuũ eſſe poſſit ei,qui minus ſit ſenatorii mandati memor,aut cauſam contemnendi dari,aut inſitum eſſe ſtolidę naturæ malum,quorum utrũq́; eſt in me ditata obſequẽdi ratione fugiendũ,nequid ob alterutrum de exiſti mation deperdatur:Nec item ea eſt probanda in parẽdo excuſatio, quæ ſit uel dolum occultatura,uel exitum impeditura rerum:Eademq́; ratione nec laudari triſtitia in parendo poteſt,cũ pręclare notum ſit, eos qui ſine uultus alacritate pareant, ad obſequendum uideri ſo lere natura repugnante cogi:Quod cum ita ſit,perſpicuum eſſe po teſt,perinde ſenatori a familia ut capiti a membrorum genere deberi obtemperandi modum,quo ei facultas domum in ultimum dedu cendi ſit.

Cunctatio .2.
Obliuio .3.
Excuſatio .4.
Triſtitia .5.

Digitized by Google

DE AMICITIA CARDINALIVM.

NVNC Autem ſequitur ut de Amicitia dicendum ſit: quæ maxime ad ſenatoriam uitam pertinere uideatur: Nec.n.aut proſperis,aut aduerſis rebus quicq̄ aptius amicitia uideri debet: Qui .n. modo Lodouicus Gallorum rex

Lodouicus Gallorum rex.

quo nemo eſt in Europa fortunatior imperii ſui magnitudinem tueri ſine hominum amantium coniunctione poſſet: quandoquidem regū fortuna, quo altior eſſe ſolet, eo minus longe a delabendi diſcrimine,aut ab inuidię peruerſitate abſit, quæ maxime eſt regalis imperii conſtituta labes contra uero quod ſubſidium amicitia eſſe poteſt in rerū aſperitate maius? Quomodo.n. in urbe Pii Tertii interregno tot parthenopei dynaſtæ lyriana clade aleſſe ab inopiæ calamitate poterant: niſi eis tantū opis fuiſſet ab amicorum liberalitate latum, quantū tū eſſet pręſenti egeſtati ſatis: Atq; hoc etiá facile poteſt in ętatum diſſimillima ratione cerni: cum perſpicuū ſit,officioſa amicorum prudentia adoleſcentes a delictorum genere ab inſolentiq; uoluptatū cupiditate auocari & ſenes ętate languefacta occidentes in uita iuuari ſolere melius,ac eos qui conſtituti in intermedia ætatis tempeſtiuitate ſint,abſolutius inter ſe muneris uiciſſitudine ſtudiorumq; cōmunitate necti: qualis nobis pueris inter doctiſſimos homines Angelū Politianū & Picum Mirandulam coniunctio litterata fuit,cum ab altero aſtruſus elici ſoleret ex gręco ſplendore nitor, ab altero uiciſſim ſapientię ſuppeditaretur lumen,quo ſtudiorum ſocietas eſſet in abſoluta doctrinę ratione par.Sed cū de amicitię ratione diſputatur, uaria hominum opinio eſſe ſolet,ſiquidem multis amicitiam ſimilitudinē eſſe placet qua homines inter ſe naturę pronitate coniungātur, quādoquidem cętera an mantium genera lętari ſui ſimilium comitatu ſoleant: ut in Gruum, aut Hirundinum genere cernere licere dicunt,quę ſimiliū & ſui generis ſocietate gaudent: contra autem nonnulli affirmant ſimiles inter se aduerſari ſolere diffidendo,ut facile uidere licet inter eiuſdem artificii homines diſſidium ęmula ęqualitate

Q đ amicitia eſt regib9 & prīcipibus neſſaria .i.

Q đ amicitia eſt neceſſaria egētibus .2.

Q đ ami.ē utilis omnibus ętatis gradibus .3.

Angelus Politianus

Picus Mirādula

Opinio uaria de amicitia

naſci: Quidam etiam amicitiam contrariorum genere ſeruari uolunt ut ſi dicamus Hermolaum Barbarum hominem quotidie natura me ditātem, & ſuapte bilis affectione triſtem, libenter delectari Iulii Pō ponii familiaritate ſolitum, proptereaq́ꝫ is maxime eſſet faceta iucū ditate lętus: ex quo quidem cenſendum eſt in amicitia ſimiles deſide rari natura ſemper, ex aduentitio autem contrarioꝶ genus expeti ſo ſolere magis: ut ſi affirmemus Albertum Pium hominem doctrina & placida grauitate dulcem, natura optare ſemper Ioannis Laſcaris conſuetudine erudita frui, ex aduentitio autem municipis mei Virgi lii Nobilii illiterata uti familiaritate malle, proptereaq́ꝫ is unus inter multos ſit naturæ hilaritate & perpetua feſtiuitate comis, eiuſqꝫ ſem per iucunda interuentione ſoleat negociorum angor & triſtitia litte rata tolli, ob eamqꝫ cauſam, cum diligendi ortus quæri ex trium reꝶ ratione poſſit, quoꝶ una in certo bonoꝶ genere, altera in uoluptate, tertia in utilitate uerſetur, perſpicuum eſſe poteſt, minus in bonorum genere diligi ſolere id, quod animæ natura careat: nec. n. affirmari de bet quicquam auro eſſe poſſe in amando loci: cum nec amori reſpō ſurum ſit, nec ſui ſed noſtri cauſa amari ſoleat: Quod quidem ualdē auerſū uideri ab amicitię deſcriptiōe poteſt, cū amicitię maxime īterſit, aliqd amico cupere eius non amantis cauſa euenire boni: ideoqꝫ faci le cauſa affirmandi datur, amicitiam eſſe debere diligendi remunera tione parem, non ea colendi obſcuritate tectam, qua ſit iudicium in amando anceps: ut ſi modo multi ob id ſibi Maximiliani Cæſa ris amicitiam colendam putent, proptereaq́ꝫ his ſit conſtanti omniū fama & auditione perſuaſum, cum ingenioꝶ ſedulitati ſuffragari ſo lere ſemper, maximeqꝫ liberalitatis & munificentię pręſtare laude: ex quo cauſa ſperandi ſit, eum ſibi quandoqꝫ aut dignitatum ornamen ta prębiturum, aut magnę utilitati fore: quocirca fatendū eſt eos, qui interſe amare utilitatis cauſa ſolent, facile inter ſe accipiendorum cōmodoꝶ ratione coli, quatenus ſcilicet alter ab altero bona quęſtuo ſa capit, quę in mutuū cōmodū reditura ſint: Quod idem ē de uolup taria amicitia dicendum: ex quo in promptu ſit, utrunqꝫ amicitię ge nus utilitate, aut uoluptate ſublata diſſui: quandoquidem homines nō eadem ſemper ęquali habitus natura conſtent: ut uidere licet, eos, qui hilaritate naturę, aut dicaci feſtiuitate pręſtent, interdum geſtire ſole

Hermolaus Barbarus

Iulius Pōponius

Qđ ſimilitudo naturaliter expet tur in amicitia .4.

Albertus Pius Carpenſis.

Ioannes Laſcaris Grȩcus.

Qđ diſſimilitudo ꝑ accidēs expetit̃ in amicitia .5.

Qđ triplex eſt amicitia .6.

Qđ ami. debet eſſe mutua nō obſcura .7.

Maximiliāus Cęſar

Qđ q amāt ꝑpter utilitatē nō amāt ꝑ ſe ſed ſecundū utilitatē ꝓuenientē .8

Qđ cauſa ſublata tollit̃ amici. utilitatis & uoluptatis. .9

re lętius,interdū moeſtitia repentina angi,eosq́ tum amari ſolere minus quo magis a faceta dicacitate abſunt: idq́ etiam apertius in utili coniunctione patet:cū non idem ſemper hominū generi utile futurū ſit,ſed quędā utilia temporibus & locorū ratione fiant,ut ſi dicamus ęgrotanti medicū, aut nauiganti utilem nautam futurū:in quo quidē cū hi haud quaq̄ per ſe,ſed ea diligi utilitate ſoleant,quę ad amantiū cōmodū peruentura ſit,facile intelligi poteſt,ſublato amicorū uſu,eorū quoq́ amicitię dirimi ſolere fidem:itaq́ iure dicimus,eā amicitiā. q̄

Qđ ſenes appetūt amicitiā utilem .10.

explorata utilitate conſtet,maxime expetere conſueſſe ſenes, qui cū diuturnitate ſint & decurſa ętate fracti,magis utilitate ſolēt,q̄ blanda corporis uoluptate duci,quatenus ſcilicet utilitas ſit aut eorū egeſtati opitulatura,aut cadēti occurſura uitę:contra autem adoleſcentes uidemus cū maxime ſint incōſtāti uoluptatū appetitione leues,nec dū rationis iudiciū ſint in prima uitę ingreſſione nacti,uoluptaria ſolere fa

Qđ adoleſcētes appetūt amici. delectatiōis .11.

miliaritate iungi:Ideoq́ hi quo appetentius incōſulta amādi facilitate rapiuntur,eo celerius deſinere amare ſolent:Nā cū aſcendentē adoleſcentiū ętatē uideamus celerrima cōmutatione uti,ſatis affirmare poſſumus,cōmutata adoleſcētiū ętate,facile quoq́ eorū amicitiā ſolere, aut ętate cōfirmata dirimi,aut noua appetitione labi,idq́ eo crebrius ſolere naſci,quo diſſimilior uitę ratio,aut ſtudiorū diuerſitate,aut fortūę cōditiōe fiat,qua maxime ſit uiuēdi genus ætate cōmutata diſpar

Borſius Aeſteñ.

Nā Borſius qdē Aeſtenſis homo rerū tractatione & ſolertia natiua prudens,cū eſſet eorū hominū genere delectari ab ineunte ętate ſolitus,q ex auripigmēto aurū cōficere incerta magis q̄ intractata ratione uolūt,atq́ ex his unus ad eū iā imperiū adeptū & ętate confirmata ueniſſet,nec perinde ei uideretur eſſe ac fuiſſet puerili ętate gratus, q̄ſiſſetq́ ex eo,quid nā cauſę eſſe poſſet,cur nō tū tanti ab eo ęſtimādo fieret,quanti eſſet ab ineūte ętate factus,reſpōdiſſe dicit̄,ętate mutari ſolere amicitiā.

Qđ amicitia uirtutis eſt perfectior .12.

At uero beniuolentia quę uirtutis ratione cōſtat,cū per ſe ſoleat nō aduentitia importatione niti,facile abſolutior iudicari poteſt,cū perſpicuū ſit,id natura uideri debere prius, quod per ſe

Qđ ſemp id eſt prius, quod eſt per ſe, q̄ quod eſt per accidēs

priuata abſolutione cōſtet,q̄ quod ſit aduentitia inuectione natū ob eamq́ cauſam iure affirmamus:eorū hominū amicitiā,quę ſit ī uirtutis abſolutione ſita,facile cōſtantiori coniūctione necti,cū in ea nec locus mutādi,nec cauſa querendi det̄,quibus maxime rebus ſoleat ami

eoꝝ claudicare fides: Ex quo qdē iure eſt hoc loco Marcus Senogalieſis ſenator adhibendus auctor, qui cuidā hiſpano affectatori quęrēti q̄ minus in urbe amicoꝝ fidelitatē reperire poſſet, reſpōdiſſe fert, homo philoſophię ratione & theologica diſciplina pręſtans, minime id ſibi uideri debere mirū, cū ſciret minus ab eo amicitiā in uirtutis abſolutione ſtatui, quę eſſet habitus in amicitia ſeruāda cōſtans: ex quo exiſtimari poteſt, nihil eiuſmodi amicitię abeſſe ſolere boni, quod ad abſolutionē cumulatā ptinere poſſit, cū ſola cuncta bonoꝝ genera cōplexa ſit, quę cęteraꝝ amicitiaꝝ ratione contineri ſolent: quandoquidē notū ſit, eos, q uirtutis probitate pręſtēt, uiciſſim inter ſe prodeſſe & delectare ſolere ſemp, quę ſit coniunctio i amicitia manſura firmior: quocirca nō ſine cauſa affirmat, hęc tria amicitiaꝝ genera inter ſe conferri expēdēdo poſſe, ut ſi dicamus amicitiā q̄ ſuapte natura delectatura ſit, abſolutiōis ſimilitudinē amādo cōſeq, quatēus ſcilicet hi, q uirtutis pbitate pręſtant, inter ſe delectationē prębituri geſtiendo ſint, quod idē d ea amicitię ratiōe dicitur, quę maxime ſit utilitatis latura fruges cauſaq; probandi datur, hęc amicitiaꝝ genera ob id inter ſe necti ſolere diuturnius, proptereaq; idem inter ſe ſint relatura par: ut ſi dicāus homines facetos ob id inter ſe delectari ſolere uehemētius, ppꝛereaq; inter eos ſit delectandi uiciſſitudo futura in iucunditate referēda par: quod minus accidere in ueneria cōiunctione ſolet, in qua ſępe amātes nō eadē delectari uoluptate cernimus, ut ſi affirmetur Paridem Helenæ conſpectu geſtire ſolere lętius, & contra Helenam dicatur Paridis ſuſpirio & obſequio inflāmato duci, dubitari nullo modo poſſit, quin his ſublatis, amoris ſit quoq; ceſſatura fax: ex quo fatendū ſit, ea amicitiaꝝ genera, quæ utilitate & uoluptate conſtent, tum maxime diuturna fore, cū ab altero alterius diligi moꝝ ſimilitudo poteſt, eaq; eo durare ſolere magis, quo magis eſt amor conſuetudine cōtinuata uetus: ut ſi cauſa affirmandi ſit, Ladiſlaum Neapolitanoꝝ regē hominē ueneria cupiditate flagrantem, libenter eſſe ſolitū .L. Troiani conſuetudine libidinoſa frui, proptereaq; ſibi diu eſſet matronaꝝ attrectatiōe & ſtuproꝝ aſſiduitate notus: At cū i amicoꝝ genere nō d lectatio iucunditatis uiciſſitudine, ſed utilitas delectationis remuneratione ęquatū iri ſolet, facile tū ſciri cōparando debet, ea amicitię genera eſſe duratura minus: ut ſiquispiā pecuniā gallico choraulo dinumerare dicat, ppꝛereaq; ſibi in ſaltatione ad doricū ſine dithyrābo tym

Marcus Saonēſ .C. Senogalicū

Quomō cōparant alię amicitię ad amicitiā uirtutis. .13.

Amicitia uene ria

Quādo durant amicitiæ delectationis & utilitatis .14.

Ladiſlaus Neapolitanoꝝ rex.

Q d q nō recompēſant delectatione dlectatione, ſed delectatione utilitate ſint minus amici .15.

Q d ꝓpter delec tationẽ & utili tatẽ diuerſi mo ribus ſũt ami. 16
Q d ami. bonoꝝ nõ mutaſ .17.
Laus rara Oliue rii Carra. Car. epi Oſtieñ.
Q d in cęteris amicitiis poteſt male credi de altero. .18.
Q d ami. poteſt cõparari quãtũ ad habitũ & q̃tũ ad opationẽ .19
Gabriel faeñ. C. Vrbinas. tt. S. Agathæ
Io. Stephanus d Ferrariis: C. Bo nonieñ. tt. S. Se rgii & Bacchi
Alex. Farneſius .C. S. Euſtachii
Lodouicus Teſſi ra Portugalleñ
Oppidum Cor teſium
Emãuel. R. Por.
Q d longinqtas tollit uſum nõ memoriã ami citiæ .20.

panizet/neceſſario ſeqᷓ/eos ĩter ſe propter minorẽ ſimilitudinẽ ama re cõſueſſe minus: Quo cognito intelligendũ eſt propter delectationẽ etiã & cõmodũ inter ſe amicos eſſe ſolere eos, qui maxime inter ſe moꝝ natura, aut fortunę cõditione diſtẽt: ut ſępe uidemus improbo cũ ꝓbo amicitię ĩtercedere ſolere ius/atq̃ cũ in prõptu ſit/nihil in impro boꝝ hominũ uita reperiri poſſe/quod amandũ ſit/facile etiã concedi debet/cõmodoꝝ tantũ cauſa eos inter ſe amicitię coniunctione uti: Quare nihil abeſſe poteſt/quin fatendũ ſit/proboꝝ amicitiã mutari nullo modo poſſe/quandoquidẽ exiſtimãdum ſit/amicitiam mutari ſolere ſępe/proptereaq̃ multa interdũ in altero reperiri inexpectata poſſint/quę inchoatę beniuolentię aduerſatura repugnãdo ſint: quod minus euenire in bonoꝝ amicitia continuata ſolet/cũ nec oblatę cri minationi credat/nec de eo male ſuſpicari ſubtili coniectura uelit/q ſibi diu ſit amicitia pclitata & uita explorata cognitus: Qui.n. modo a/quoq̃ male de Oliuerio Carrapha iudicari ſubtili ſuſpitione poſſet qui octuaginta iam prope años ſit incolumi exiſtimatione & ꝑpetua uitę ĩtegritate notus? At ĩ cęteraꝝ amicitiaꝝ genere facile homines male de altero iudicare ſuſpicando poſſunt: Quotus.n. quiſq; in eo genere eſt tanti fama peruulgata factus/qui minus perſtringi ſimulati aut clandeſtini criminis ſuſpitione poſſit? Itaq; iure amicitia habitu & munere expendi comparando ſolet/ſiquidem quidã in amicitię mũe re fungendo pręſtant/quatenus ſcilicet cũ amicis mutua delectatiõe uiuunt/& quatenus ĩter ſe utilitate ſuppeditata iuuãt: ut ſi in amicitia dicamus Gabrielẽ Vrbinatẽ/aut Ioãnem ſtephanũ Bononiẽſẽ/Alexã dri Farneſii erudita gręcoꝝ litteraꝝ expolitiõe frui/ĩ qua utrinq; dele ctãdi ſit uiciſſitudo ęq̃ta ſata: qdã etiã habitu amici nomĩari poſſũt/qua tenus ſcilicet ad amicitię munera ceſſando propẽdẽt: ut facile de eo amicoꝝ genere iudicari poteſt/qui longe gentiũ conſuetudinę ſemo gata abſũt: ut ſi modo dicamus/Lodouicũ Teſſiram Luſitanũ iuriſpe ritoꝝ conſideratiſſimũ & concinna doctrina comptũ/a nobis abeſſe uſu dirẽpto longe/cum tamen in Luſitania dicamus reminiſci ſolere noſtri, ac Emanueli Luſitanorum Regi narrare conſueſſe ſæpe, non modo quantus/a nobis ſumptus in Corteſio ædificãdo fiat/ſed quantũ etiã tẽporis quotidie ſoleat in horum librorum ſcriptiõe teri: Ex quo pręclare notum ſit/diligendi uſum non amicitię memoriam

locorum longiquitate dirimi/niſi homines ita longe gentium conſuetudine deſperata abſint/ut nūq̄ facultas eos inter ſe fruendi detur/ſed cum de uaria amicitiarum ratione diſputatur intelligendum eſt homines fortuna pręſtantes /ita amicoꝝ uarietate uti / ut eis ex eo genere qdā uoluptati/qdā uſui futuri ſint: At cū minus euenire ſolet/ut eiuſdem hominis ſit & faceta ſimul loquacitate uti/& negocioꝝ cōficiendorum pręſtare laude/cum id pluris ab utroq; æſtimando fiat ad quod quiſq; ſit naturæ procliuitate factus/ſatis conſentaneum eſt ab his uaria diligentium genera in amicitiam recipi ſolere ſemper quo diſpertito uſu & quorūdam feſtiua dicacitate & quorundam officioſa uti ſedulitate poſſint. Q đ ſi cauſa dicendi ſit/eos qui uirtutis ratione pręſtant a/principum genere ad amicitiam adiunctum iri poſſe proptereaq; ab his fiat uoluptatis & utilitatis rationi ſatis/quæ maxime ſit coniunctio in principum amicitia retinenda conſtans / facile putandum eſt os / nec principum generi amicos eſſe poſſe / nec inchoatæ amicitiæ nexum duraturum : Nam cum principes ſe intelligunt natura aduerſante dominari / maximeq; uelint cæteros anguſtioris eſſe ſenſus / quominus multis ſit inſcitiæ expendendæ locus / ſatis exiſtimari debet / nihil cauſæ eſſe poſſe / quin ab his deductio in eiuſmodi familiaritate fiat / cum apertum ſit / minime eos inter ſe deferre conceſſu poſſe/quaſi utrorumq; imperii natura intereſſe ſoleat / & alteri fortunæ poteſtate / alteri uideantur naturæ debere dominari ritu : At cum in eiuſmodi amicorum genere principes uirtutis ratione præſtant / dubitari nullo modo poteſt / quin inter eos amicitiæ firmitas futura ſit / cum perſpicuum ſit / facile idem inter eos poſſe analogica collatione reddi / quo coniunctio fiat diſtincta dignitate par/ut ſi modo dicamus Franciſcū Soderinū ſenatorem a / Dominico Criſpo homine erudito coli/abeſſe non poſſit/qn inter eos ſit amicitiæ duratura fides / cum ab altero tantum alteri tribuatur / quantum ſit eius præſtans fortuna excellensq; poſtulatura uirtus / ab altero tanti alterius familiaritas in amando fiat/quanti a/principe potente fieri amicitia litterata debet: Itaq; cum in amicitia homines inter ſe pręſtantię dignitate diſtant/dubitationem nō habet quin amor ſit ea analogica collatione metiendus/qua præſtantiores amari magis q̄ amare debere uideantur:

Q đ principes đlectāt̄ uarietate amicoꝝ .21.

Q đ prīcipes nō uirtuoſi nō poſſūt habere amicitiam cum uirtuoſis .22.

Q đ naſcit̄ certatio īter principes nō uirtuſos & uirtuoſos amicos .23.

Q đ īter prīcips uirtuoſos & uirtuoſos poteſt durare amicitia .24.

D. Criſpus Piſtorienſis

F. Soderinus .C. Baſilicæ . xii. Apſoꝝ Volate.

Q đ uirtuoſiores debent magis amari q̄ amare .25.

Q d̃ q uolũt honorari ĩ amicitia amãt adulationem .26.

Q d̃ adulator oſtẽdit ſe magis uelle amare q̃ amari .27

Quaꝛ d̃ſideraꝛ ĩ amicitia honorari a principibus .28.

Cõſtantinus cominatus Dux.

Maximiliãus Cę

Io.An.Alexã.C

Laurentius Puccius Florenti.

Quomõ naſcũtur querelę in amicitia .29.

Q d̃ ĩ amici.uirtutis nõ eſt querela .30.

Q d̃ ĩ ami.delectiõis nõ ſũt magnę q̃relę .31

Q d̃ ĩ ami.utilitatis ſũt magnæ querelæ. .32.

Quomõ uitãtur q̃relę ĩ amicitia utilitatis .33.

Auguſtinus Ghiſius Senenſis.

At cum id ſolet ex honoris cupiditate naſci/ut ſcilicet quo quiſq; eſt loco & fortuna maior/eo plus honoris flagitaturus ſit facile/itelligi poteſt/homines libenter tum ſe ſinere ſolere blãda aſſentatione capi/quandoquidem adulator ſit amicus ueritate ponderata minor/minoriſq; natura interſit/aut aſſentando blandiri/aut ſe eum fingere ſolere adulando/qui amare q̃ amari malit:ob eamq; cauſam multi in amicitia honorari diuerſa cupiditate uolunt: ſiquidem pleriq; ob id a/principum genere honorari cupiunt/quo teſtatius amicitia probata pateat:ut ſi dicamus Conſtantinum Cominatum ingenio & bellica laude prẹſtantem ob id a/Maximiliano Cæſare honorari uelle/quo honos ſit teſtimonium gratię/& cognitæ uirtutis index: Quidam etiam ob id a/ſapientium genere honorari uolũt/quo eoꝝ probitatis opinio ſit ſapientium teſtimonio probata firmior:ut ſi dicatur Laurentium Puccium Duodecimuirum compendiarium hominem erudita probitate grauem a/ſapientiſſimo uiro Ioanni Antonio Alexandrino honorari auere ualde/proptereaq; eius teſtimonii auctoritate ſit firmior probitas futura ſua:Sed cum triplex ſit amicitiæ genus/intelligendum eſt/in ea amicitia/quę uirtutis ratione conſtat minus hominum generi cauſã querendi dari: nam cum hi qui inter ſe uirtutis ratione amãt/maxime ſint ad bene de altero promerendum prompti/ſatis argumenti eſſe debet/nihil poſſe ex ea coniunctione naſci ex quo amicorum alienatio/aut diſiunctio futura ſit:cum perfacile ſciri poſſit/homines in ea amicitia neminẽ offendere natura uelle/qui amans ſui uirtute probata ſit:Eodemq; modo nec in ea amicitia magnæ eſſe cauſę querendi ſolent/quę uiciſſim delectatura ſit/quando quidem in ea uiciſſim utriq; ſatis delectando fiat: At uero in ea amicitia/quæ utilitatis ſectatrix eſſe dicatur/abeſſe non poteſt/quin querendi cauſa multiplex futura ſit/cum perſpicuum ſit alteri ſe minus capere iri ſolere uiſum/q̃ ſit amicitię fidenti ſatis/alterum minus ſe opinari tantum impertiri largiendo poſſe/quantum alterius neceſſitas exactura ſit: Quod quidem facile uitari in amando poterit/ſi ut quiſq; ab altero eſt accipiendo adiutus/ita ſit in reddendo analogica collatione par: Vt ſi ego Auguſtini Ghiſii locupletiſſimi hominis mutuaticia liberalitate ſim quadriennium in ter centum fruendo uſus/ [illegible] permagni

permagni mea intereſſe putem/ut ei quandoq; ſim in gratia referẽ/ da par:Sed in eo amicitiarum genere/quę inter ſe pręſtantię dignita te diſtant /facile intelligi debet/maxime tum cauſam ſolere quęren/ di gigni/cum ita eſt inter ſuperiorem & inferiorem contentio de bo/ nor genere diſpertiendo nata/ut ſibi quiſq; plus iure deberi oporte re putet:Quod idem euenire in ea familiaritate ſolet/quę ſit cõmo/ dor utilitate conſtituta/cum perſuaſum eſt/plus iure dari debere ei/ qui plus cõmodi allaturus amando ſit/ut ſi dicatur in negociantium ſocietate ab eo plus exigi debere lucri a/quo plus pecunię in ſocie/ tatem ſit ſumma deducta latum:At uero contra ab inferior homi/ num genere affirmari ſolet/plus amico egenti debere in promeren/ do dari/quandoquidem facile notum ſit/nullam utilitatem in amico rum familiaritate fore/niſi quippiam inferiori ſit ex ſuperioris abun/ danti fortuna latũ:itaq; quo hęc diſſimilis officii debitio ęquari diſſol uẽdo poſſit/ĩtelligi debet/ea eſſe remuneratiõe ĩ gratia referẽda utẽdũ qua & indigor hominũ generi plus opũ/&locupletũ fœlicitati plusho noris partiẽdo dat̃:Nã Franciſcus qdem Philelphus poeta/ut illa ętate heroico ſono &dactylica exaggeratione grandis/cũ ei Frãciſcus Sfor tia quingenties centũ natalitia largitiõe dediſſet/quęſiſſetq; ex eo quo nam remunerationis genere ſibi eſſe poſſet in gratia referenda par/ reſpondiſſe dicitur/ſatis ſe fuiſſe eo panegyrico carmine in remune rãdo gratum/quod eſſet ad pręſentẽ eius famã glorię maturę pręco ad memoriam æternam /tuba uirtutis: ex quo perſpicuũ eſſe debet/ amicitiã ea ęqua ſeruari promerendi partitione poſſe/quæ & fortuna torum hominum generi honorem allatura/& inopum egeſtati occur ſura ſit:in quo tamen intelligendum eſt/ minime id officior genus ęquari pecuniæ menſione poſſe/ quod ab animo amante manat: Quod enim Georgio Rothomagenſi ſenatori beneficii genus a/ Lodouico Gallorum rege præſtari par / in gratia referenda poteſt/ qui p omnes ętatis gradus uariiſq; tempor caſibus/ſic eſt in Lodo uici incolumitate tuenda uerſatus /ut nunq̃ eius deſiderari poſſet/aut in prouidẽdo conſiliũ/aut in cõſtãtia ſeruãda fides;: quę itẽ nup gratia par a/ Ferdinando Hiſpanorum Rege referri Gundiſaluo Cor/ dubenſi poterat ? in quo tanta apparuit in parthenopeo regno ei conſeruando & relinquendo uirtus / ut facile amando declara //

Quomodo fiũt qrelę ĩ amicitia ſupexcellẽtię .34

Quare fiũt qre le ĩ amicitia uti litatis .35.

Quando infe/ riores qrũt̃ .36.

Quomõ poteſt fieri recõpenſa tio ĩter ſuperio riores & ĩferio res .37.

Quomõ ſupiori ẽ dãdus honos ĩferiori lucrũ .38

.F.Philelphus

.F.Sfortia

Quomõ diffici/ le recõpẽſat̃ af fectio animi & ſeruitiũ 39

Georgius.C.Ro tho .tt. S.Sixti

Ferdinãdus rex Hiſpanor.

Gũdiſaluus Fer dinandus

Quomodo non fit recompenſa tio quãdo non datur ſecundũ petitionẽ .40.

Iacobus Sanazarus poeta Neapolitanus.
Pōtani Vrania.
Quomodo recōpenſatio debet ęſtimari ab accipiēte nō a dāte
Hieremias cuſatrus poeta Cremenſis
Deſcriptio metrica Oppidi Corteſii
Qđ recōpēſatio debt fieri q̄ ſit ſecūdū dignitatē utriuſq; .42.
Lactantius Corteſius
De multitudine amicorum
Qđ qdā dicūt q̄ ī amicitia utiles nō debent eſſe multi amici. 43
Qđ qdā dicūt q̄ ī amicitia delectābili nō debēt eſſe multi amici. 44
Qđ qdā dicūt q̄ ī amicitia uirtutis nō debēt eē multi amici. 45
F. Sāctoſeue. C.

ret ſe & uincere bellando ſcire & imperando deſinere regnare poſſe: Atq; etiā eodē modo ęſtimari debet, maxime tū cauſam amicitię diſſuendę naſci, cum ab altero non id quod expetitur, ſed aliud quippiam dari in amando ſolet, quod minus ab altero concupitum ſit: ut ſi Accius poeta Seraphino cithardo canenti ſpondeat pecuniam ſe pro octaſtico carmine datuꝝ, ac ipſe poſtea uiciſſim Iouiani Pontani auguralia metra canat, quo uoluptas ſit recinendi remuneratione par, ſatis intelligi detur, cum ab altero lucrum, ab altero canendi delectatio petatur, abeſſe non poſſe, quin ęquatio ſit futura diſpar: quocirca quo quiſq; plus eſt ab altero ſuffragando adiutus, eo plus ab eo reddi in gratia referenda debet: idq; eſt accipientis nō dantis ęſtimatione ponderandum, ut ſi ego Hieremio Cuſatro poetæ tam opū q̄ criminum egeſtate prępſtanti, pro Corteſii Oppidi topographia numiſmata ſignata raddam, quę ab eo minoris ęſtimando fiant: Ex quo ſatis ſigni ſit, in gratię referendę modo, munera perinde eſſe metienda ſemper, ut utriuſq; dignitati apta futura ſint: ut ſi a Lactantio Corteſio fratre Alphonſo minori multum bello latino ſit in militari egeſtate latum, ęquum officii pręmiū uideri in diſſoluendo poſſit, ſi ab eo in equeſtrem ordinem ſit legitima auctoritate lectus: ſed quęri maxime hoc loco poteſt, num ſenatores amicoꝝ multitudine abundare debeant: in quo quidem pleriq; in ea amicitia, quę cōmodoꝝ utilitatem paritura ſit, anguſtius amicoꝝ numerum pręfiniri debere putant, nam cum in ea officiorum genera ęquanda eſſe opinentur, confirmare audent, haud facile amanti euenire poſſe, ut ei cauſa omnibus gratię referendę ſit: eodemq; modo nonnulli amicoꝝ copia in ea familiaritate carendum eſſe uolunt, quę ſit homines delectatura lętius, quandoquidem perinde in uoluptate amicitiam familiarium paucitate, ut in guſtu epulas ſale condiri debere credunt, cuius paucitas ſit q̄ copia in condiendo gratior: quin etiam multi eam amicitiam contineri familiarium paucitate uolunt, quę uirtutis ratione conſtat: Nam cum amantis permagni intereſſe putent, amicoꝝ proſperis lętari rebus, & uiciſſim acerba calamitate angi, ſatis ī prōptu eſſe dicunt, fieri nullo modo poſſe, ut eiuſdē hominis ſit, eodem tempore cū quodā amicoꝝ genere lętari, cū quodā lugēdo āgi: ut ſi dicamus Federicum Sanctoſeuerinatem ſenatorē, cū lyriana clade ad eum

Digitized by Google

Galeacius Palauicinus,& Albericus Carrapha ſalutandi cauſa ueniſſent/quorum alter Liguſticum oppidum eſſet Lodouici Gallorum Regis liberalitate nactus/alter principatum cedendo amiſiſſet/facere nullo potuiſſe modo/quin contraria affectione moueretur/cum eorum alteri gratulandũ/cum altero dolendum eſſet/ſed cum perſpicuũ ſit/eodem modo ex ſũma amicorum copia:quoſdam proſpera ſolere fortuna uehi/quoſdam afflicta calamitate quati/ſatis apertum eſſe dicunt/amantium numerum aſtringi debere contractius/ne uno tempore in diuerſa amicorum fortuna ſimul & letandum & dolendum ſit: Nos autem cum ſenatoriam amicitiam uideamus ad eum diligendi referri debere ſenſum/qui ſit in extima foelicitate ſitus/facile caritatis præſcriptione affirmamus/in ea diligendi ordinem debere ſtatui/qui in deum tanq̃ in orſum & fontem referatur: Atqui cum apertum ſit/homines quo magis uirtutis ratione præſtant/eo uirtutis prerogatiua ad deum accedere ſolere propius/ſatis exiſtimari conferendo poteſt/eos imprimis debere ſenatoria familiaritate iũgi/qui uirtutis abſolutione florent/quo amicitia ſit ęquata uirtute firmior/ſed cum perfacile iudicium ſit/homines quo abſolutius uirtute cumulata præſtent/eo reperiri ſolere rarius/quandoquidem omnia abſolutiora raritatis cõmendatione prężſtent/dubitari nullo modo poteſt/quin cauſa affirmandi ſit/per paucos a/ſenatorum genere reperiri exquiſita ſelectione poſſe/cũ quibus uirtutis cõmendatione ſit amicitia futura diu:At ſi dicatur ea menſione amicitię expendi debere ſenſum/qua quiſq; diligi partita propinquitate ſolet/facile tum intelligi diſtinguendo poteſt/eo ſenatores amicorum multitudine abundare debere affluentius/quo pluribus opitulari ſuffragando debent: ex quo genere anteambulones ſalutatores deductores&qui eius generis ſunt/nominari poſſunt/qui aut diu ĩ ſenatoria affectatione uiuunt/aut quos nunq̃ eſt aſſiduitatis inchoatę pigitum:in quo maxime uidendũ ſit/quantũ ſit cuiq; pręſtare fas.Itaq; ob eam cauſam intelligendum eſt/maxime inter amicos quotidianum intercedere debere uſum/quo amicitia fiat in conuictu dulcior: Idq; maxime expeti in uiuendo ſolet/cũ amicorum uti opa officioſa licet/ut ſi ego quotidie aut Seuero Placẽtino gręco paraphraſte/aut municipe meo.M.Margatto Ianẽſi ſyllabico cognitore utar/quo ſocietas uitę ſit ſtudiorum cõiũctione lętior.

Galeatius palauicinus.

Albericus Carrapha

Q đ Car. ratiõe ritatis debẽt diligere uirtuoſos .46.

Q đ Car.nõ poſſũt diligere multos propter raritatem .47.

Q đ Car.debent multos diligere ratione caritatis erga proximum .48.

Q đ Car. debẽt maxime diligere curiales ſuos .49.

Q đ amici debent conuerſari inter ſe .50.

Seuerus monachus Placẽtius

Michael Margattus grãmati.

Q đ Car. debent maxime inter ſe amare .51.

Quare cum ſenatores unis moribus/ac quotidiana eiuſdem muneris functione/eademq; prope inter ſe ſtudiorum ęqualitate uiuant/facile ſciri poteſt, ea debere eos interſe amoris agglutinatiõe iungi/qua fratres/inter ſe necti germana æqualitate ſolent: nam quo magis inter ſe ſunt/aut experiundi periclitatione noti, aut uiuendi ratiõe ſimiles/ſiue dignitatis poteſtate pares/eo inter ſe arctius aſtringi beniuolentiæ coniunctione debent/quo ſenatoria uirtus ſit ſtudiorum uiciſſitudine & amoris æqualitate maior.

DE VICTV QVOTIDIANO.

Q VIBVS quidem expoſitis, deinceps eſt de uictu quotidiano dicendũ: In quo quidem intelligendũ eſt, ſenatorũ uictum affluentia & uacuitate contineri: affluentia.n.eſt, qua corpus nimis infarciri cibo & potione ſolet, ut ſi dicamus a Caſano Scytharũ Rege, uel congium meri potando hauriri uel hędum uorando mandi, quę minus ſtomachi calore poſſint extenuando coqui. Vacuitas uero bipertito deſcribitur, una qua quippiam de ciborũ magnitudine demitur: ut ſi Baizetũ Turcarũ regẽ ſexqlibrã uitulinæ edere cęnando dicamus, modo ab eo affirmemus dimidiatã eximi ſolere partem, altera quæ anni quadripertita mutatione continetur, ut ſi dicatur, homines difficile ęſtate famem ſolere pati. propterea eo anni tempore hominum corpora maxime ſiccescere aduẽtitia aridıtate ſoleant: eodemq; modo eſt de corporei habitus natura iudicandum: ut ſi affirmetur eos, qui frigida humidaq; natura cõſtant ex quo genere patrum memoria Eugenius quartus, & Paulus ſecundus numerari poterant, inediam ferre ſolere magis, quandoquidem id quod humidum liquidumq; ſit, facile poſſit in ſanguinis naturam ſuapte procliuitate uerti: ut ſatis ex urſorum uulpiumq; natura iudicare licet, qui cum humida natura tabeſcant, hyeme ſine potione aut cibo uiuere latendo ſolent, quod longe ſecus equorum, aut leonũ generi accidere uidemus, quorum cum ſit natura feruidior, ſatis apertũ eſt, hyeme eos carere nequire cibo: At uero hi qui calida humidaq; natura conſtant, quo corporis habitu Franciſcum Sfortiam ſummũ imperatorem pręſtitiſſe dicunt, q̃q̃ cęteris diutius uiuere poſſe iudicẽtur, nihilo tamen cęteris diutius famem continendo ferũt: nam cum humidum quod eorum corporeę naturæ ineſt, aeria tenuitate conſtet, dubitari nullo modo debet, quin ſenſim conſumptum iri fame inſidente poſſit, ex quo facile ſit, eorum occaſura uita: ut ab hinc ãnos quinque apud municipes meos Ianenſens, in ſumma annonæ caritate his uſu uenire uidimus, qui cum eiuſmodi corporea natura conſtarẽt, celerius tamen uiderentur flacceſcere ſolere fame, & natura exi-

Margin notes: Q đ uictus Cat. cõſiſtit uel inanitione, uel in repletione. .i. — Caſanus Rex Tartarorũ. — Baizetus Rex Turcarũ. — Q đ humidi & frigidi magis ferunt inediã .2. — Eugenius .iiii. — Paulus .ii. — Q đ calidi & humidi nõ ferunt inediam .3. — Caritas annonæ 1504.

Q đ frigidi & ſicci nõ ferũt inediam. .4.

nanita labi, quod idem eſt de eorum corporis habitu dicendum, qui aut frigida natura ſicceſcunt, aut quibus eſt corporis natura moderata temperatius, cum eorum alteri enecti humidi egeſtate ſint, nec propter inopiam obſiſtere uitæ cadenti poſſint, alteri maxime extremorum oppugnatione elidãtur: In quorum generum altero nuper

Q đ tẽperati nõ ferũt ediã. .5.

Dominicus Taurinus ſenator corpore arefacto fuit, in altero nobis pueris maxime Ioannes Aragon natura temperata floruit: quare ſi hoc loco quæri uideatur, utra edendi ratio in ſenatorio uictu

Q đ Car. debẽt eſſe parci ĩ edẽdo .6.

adhibenda ſit, abeſſe nullo modo poteſt, quin fatendum ſit continentiæ eſſe debere proprium, perinde frugalitate in edendo uti, ut corporis incolumitati profutura uideatur: hiſq; cauſam ſæpius exuriundi dari, cum plane bene notum ſit, ab his ob ocioſum uitæ

Vtrum ſemel ĩ die comedendum ſit.

genus tantum crudi humoris ſedendo colligi, ut facilior his modus inediæ ferendę, q̃ negociantium opificumq; generi in rerum tractatione & uita operoſa ſit. Sed dubitari hoc loco ſolet, num ſemel in die ueſci ſit homini ad uiuendum ſatis: pleriq; enim cum

Ariſt. de gene. & cor.

quodcunq; corpori offuturum ſit, rarius adhibendum eſſe credant, cumq; Ariſtotele auctore id maxime cibi potioniſq; genus eſſe opinentur, facile iudicari poſſe dicunt, ſatius eſſe in die ſemel hora pręſtituta ueſci, idq; exemplorum multitudine confirmare uolunt: quo

Ioannes .xxii.

Michael Sfortia

in numero Ioannem uigeſimum ſecundum, Michaelem Sfortiam & Renatum Maſſiliæ Regem fuiſſe dicunt: qui cum eſſent hac

Renatus Andegauenſis Rex Maſſiliæ

præfinita edendi ratione ſic uſi, centeſimum prope annum eadem corporis incolumitate uixiſſe ferantur: contra autem alii affirmant ter in die hominum genus fieri debere ſaturũ, nam cum hominem cęteris animantibus natura feruidiorem eſſe opinentur, ſatis argu-

Alia opinio medicorum

menti eſſe putant, ſępius in die cibo humanum egere corpus, in quo genere multos fuiſſe referunt, a quibus ſępius in die edendo ſit uita perducta longior, ut Calixto ſecundo contigiſſe dicunt,

Caliſtus .ii.

qui cum octogeſimum iam ageret annum, quotidieq; ſoleret diurna ientatione uti, ac quæſitum ſæpe eſſet ex eo, cur homo id ætatis quotidie extraordinaria uellet comeſſatione ueſci, reſpondere ſo-

Alia opinio

lere ferebatur, ſe fouere uelle comeſſando uitam: Atq; rurſus pleriq; cũ animantiũ genus ſemper comſumptũ iri opinentur, quandoquidem ſatis perſpicuum eſſe dicunt, corporis humorem ignea

depaſci auiditate ſemper, dubitari nullo modo debere credunt, quin fateri neceſſe ſit, homines in die ientare debere ſemper: idq; multorum minutorum animantium exemplo ſe poſſe confirmare credunt, quæ nunq̃ edere uigilando deſinant: At uero Galenus, cui eſt principatus in medicina datus, haud quaq̃ ſe ualitudinis ratione bis in die ueſci ſolitum fuiſſe negat: Idq; probari ratione poteſt, nam cum præclare pateat, cibi potuſq; genus ad depulſum alimentum reſtituendum dari, concedendum eſt, id reſtituendi genus diurni nocturniq; interualli ratione contineri, cui ſit bina edendi ratione occurrendum, ex quo facile intelectu ſit, cibi habituſq; corporei ratione edendi eſſe diſpertiendum modum, quo ualitudinis integritati ſeruiatur: ſiquidem cum quędam interdum craſſa concretaq; ciborum genera edi prandendo ſolent, ut difficile conquoqui exterendo poſſint, dubitationem non habet, quin fatendum ſit, tum omnino eſſe edendum ſemel: quo uia longior cibi coquendi & detrudendi ſit: eademq; ratione cum quidam pingui craſſaq; corporis natura conſtant, edereq; affluentius ſuapte corporis pronitate ſoleant, abeſſe etiam non poteſt, quin bina accubatio maxime ſit eorum læſura corpus: ut ſi auorum memoria diceretur Martinum Aragonem, quo nemo eſt habitus illa ætate pinguior bis in die edere conſueſſe affluentius, nihil loci eſſe poſſet, quin cauſa affirmandi eſſet, cum breui oppidana edendi pręſcriptione moriturum: At uero his, quos arido corporis habitu ſicceſcere ſolere cernimus, facile affirmare poſſumus, cibum in die adhiberi debere crebrius, cum difficile diu cibo carituri ſint, multũq; corporeę tenuitati continendo noceant: Nam Hugonem quidem Candidum Senatorem in philoſophia præſtantem, nonageſimum annum ientando uixiſſe ferunt: ex quo facile perſpici poſſit, in hac edendi ratione, ętatis uſuſq; ſeruari debere modum: nec enim dubium eſſe poteſt, quin ſæpe ſenectuti occidenti cibus tanq̃ lumini oleum adhiberi debeat, aut quin diuturnæ conſuetudini parendum ſit: ut ſi dicamus Ioannem Antonium Alexandrinum hominem uita temperata frugi, bina accubatione uti, qui ſit ſemel epulari ſolitus, fieri nullo modo poſſe, quin multum illi ſit ea mutatio præbitura damni: nihiloq; ſecius eſt de loci mutatio,

Opinio & cõſuetudo Galieni

Quomõ ſit diuidenda epulatio. .7.

Q d̃ homines pingues nõ debent comedere bis in die .8.

Martinus Rex Aragonum

Q d̃ ſicci debẽt edere ſepius. 9.

Hugo Cãdidus Car.

Q d̃ debet ſeruari ĩ edẽdo ratio ętatis & conſuetudinis: .10.

Io. An. Alexandrinus Car.

Digitized by Google

pater meus duodecimuiꝝ compendiarioꝝ & ſcripturarię cēſurę prin
ceps / cum præ negociorum interuentorumq; magnitudine / fere
ſemper minus prandere ſolere diceretur / rogareturq; a / quodam /
cur in tāta opum affluentia & abundantia fortunæ / ea carere eden
di uoluptate uellet / propter quam opes expeti ambiendo ſolent / re/
ſpondiſſe fertur / ſe libenter ſemper ea uoluptate cariturum / quæ eſ/
ſet aut labefactatura uitam / aut opum euerſura finem / qui magis eſ/
ſet in uirtutis utendæ q̃ in uoluptatis perfruendæ ratione ſitus:
Quocirca ſi ſenatoriæ uitæ ſeruandæ ratio ineunda ſit / ſatis intelli/
gi poteſt / ꝙ quanq̃ ſenatorum generi conſentaneum ſit bis in die
accubando ueſci / ſalubrius tamen uideri / ab his cænando q̃ pran/
dendo edi debere largius: Nam cum mane ſenatores magnarum

Q̄d Car ī genere debent plus edere in cęna q̃ in prandio .14.

artiū ſtudiis occupari debeāt / cūq; incidentiū negocioꝝ aſſiduitati prę
ſint / qbus maxime rebus tolli oportunitas prādēdi ſoleat / nō eſt dubita
re fas / q̄uin ab his ſit magis ex matutina accubatione detrahendum /
idq; eo fieri utilius confirmari poteſt / quo continentioris prandii co/
ctioni abſolutius eſt diei opitulatura lux / q̃ ſi eſſet accubitū matutina
obſonatione largius: Inquo tamen intelligendum eſt / præ ne/
gociorum ratione diſcumbendi eſſe uiciſſitudine utendum / nec . n.
ita ſenatores aſtringi edendi tempore præfinito debent / quin ab his
quippiam interdum remitti de conſuetudinis aſſiduitate poſſit: In
quo genere maxime Franciſcum Soderinum ſenatorem præſtare
cernimus / qui ſic promiſcua uti epulandi accubatione ſolet / ut nihi/
lo plus prandēdo aut cęnādo edat / q̃ ſit ſtudioꝝ negocioꝝq; ratiōi ſa
tis / eadem quoq; ratione eſt in hoc genere cauendum / ne in quoti/
dianum epulandi ſumptum nimia pecunia profundatur / neue nimis

Q̄d eſt prādēdū & cęnādū ſecūdū exigētiā negocioꝝ & ſtudioꝝ .15.

F. Soderinus Baſilicæ.xii.Apl'orum .C.Vulte.

exquiſitæ elegantiæ obſonando ſeruiatur / quibus rebus maxime ſo/
leat: aut hominis corpus ęgrotari / aut ingenii retundi lumen / ſiue
certa fieri iactura ſumptus: Nam patrum quidem memoria uitio
eſt Lodouico Patauino ſenatori datū / ꝙ ſybaritica mēſa uteretur / ꝙq;
uigegies nummum quotidiano edendi ſumptui expenſum ferre ſo/
lere diceretur: idq; eo eſt pernitioſius putatum / quo eius exemplo
nihilo eſt poſtea frugalius epulari deſitum: Quare iure lex erit ſena/
torii ſancienda uictus / qua certus præfiniatur epulandi modus / ne/
quis ſumptuoſior luxus repręhendi in edendo poſſit / aut nequa ap/

Lodouicus patriarcha.tt.S Laurētii ī Damaſo:

Q̄d ē adhibēda in edendo .16.

pareat edacitas in uita moderata uorax: qua ſenatores contemptum iri fama peruulgata ſolent, ex quo putandum ſit, utilius hunc ſumptum conuiuiorum generi reſeruari poſſe, quibus aut patritiatus auſpicatu publicaq; magnificentia uulgo prandia gratuita dantur, aut quibus temporis cauſa principes hoſpites ſuſcipi epulando poſſunt, in quibus tam auaritia peruersa, q̃ frugalitas intempeſtiua ſit: Sed cum ſæpe homines, aut ſpe commodorum ſuorum, aut honorum cupiditate, ſiue iniuriæ ulciſcendæ cauſa ad inſidiandum adducantur, cumq; difficile ſit in tam periculoſa urbe ambitioſorum hominum uitare fraudem, intelligendum eſt, cauendum eſſe ſenatori, ne, quid loci contra eorum uitam ueneficæ fraudi ſit, quocirca cognitum eſſe debet, uenenorum genera tripertito ſolere ſecerni, quorum unum ex lapidum, alterum ex arborum, tertium ex animantium natura dimanat: ex lapidum enim genere id homines necandi cauſa eſſe poteſt, quod aut ex magnetis, aut ex armenii lapidis natura cõſtat: ex belluarũ autem genere ea ſunt celerem allatura necem, quæ maxime ab hominum natura diſtant, quales Serpentes, Viperę & marini Lepores numerari ſolent: at ex arborum natura ea uideri poſſunt hominum generi offutura magis, quæ facilem ſunt naturam conuertendi nacta, ut helleborum, opium & quæ eius generis nominari poſſunt: Itaq; eorum omnium generum, alia feruidiora, alia gelidiora, alia ſicciora, alia humidiora putantur: feruidioris enim naturæ duplex genus conſiderari poteſt, unum quod interius uſtulando exurit, alterum quod extrinſecus adiectum in uenas dimanat, ex quo genere Lepores marini numerãtur, quo ueneni genere Curradum Cæſarem a Manfredo fratre necatum fuiſſe dicunt: gelidioris autẽ naturæ ratio bipertito quoq; diſcerpi poteſt, una qua cor a motu ſtolida obſtupefactaq; ceſſatione deſertum iri ſolet, quod maxime ex opii datione gignitur, altera quæ ſic anhelitum obſtruẽdo contrahit ut nequa detur ad reſpirandum uia: quod ſæpe fere ſolet ex plumbi uſti datiõe naſci, ut Venceſlao Cæſari homini edaci cõtigiſſe diximus, cui cum eſſet id plumbi genus in ſaccharea placenta datum, mane cum inuentum necatum eiuſmodi ſpiritus obſtructione dicũt: at ſiccioris naturæ genus duplex quoq; uideri poteſt, unum quod corpus ſeiugando labefactat, alterum quo humidum cordis conſum-

Q đ reſeruãdus eſt ſũptus ad cõuiuiorum neceſſitatem

DE VENENIS

Q đ ĩ cęna uenena ſunt cauẽda a Cardina.

Q đ ſũt tria genera ueneno rum .i.

Venenũ ex lapidibus .2

Venenũ ex animalibus. :3.

Venenũ ex arboribus: .4.

De uenẽo calido

Curradus Cęſar Manfredus.

De ueneno frigido

Venceſlaus, Cæſar.

De ueneno ſicco

ptum iri poteſt, quod maxime fieri ex recenti calce comeſa ſolet, quo quidem ueneni genere Barnabouem uicecomitem necatum uolunt, nam cũ leucophago delectari ſolere diceretur, calcem ei eſſe recentẽ affirmãt ĩ leucophago hiſpano datã, qua breui ſit cordis humido areſacto mortuus: at uero id quod humidiori natura conſtat, quanq̃ pleriq; negent ueneni dici debere genus, proptereaq; minus quarti limitis naturam aſſequatur, in quo maxime dicatur gigni ſolere uirus, conſideratiſſimus tamen medicorum Galenus affirmat quoddam ueneni genus ex humida natura naſci, quod maxime liquidum abſtruſæ tabis occultatione fiat: itaq; ob hanc tardiorem inſidiarum fraudem Benedictus undecimus & Herricus Cęſar eiuſmodi lenta tabis ratione necati fuiſſe feruntur, cum id ueneni genus, eorũ alteri in ambroſia ficu, alteri in litatorio libo datum eſſe diceretur: quo cognito intelligendum eſt, duplex eſſe ueneni cauendi genus, unũ quod in remedii alterum, quod in prędidii ratione uerſatur: remedia enim ea iudicari debent, quibus ei generi, quod comeſum aut epotum ſit, medicoꝝ obſiſti diſciplina poteſt: pręſidia autem ea dicũtur, quæ ſunt ueneni exploratura, aut indicatura fraudem: quo in genere dracõis cornu, idq; genus numerat̃, quod in ſmaragdi meditullio inueniri ſolere fertur: in quoꝝ utroq; dicit̃ tũ ſatis oſtendi parati ueneni ſigni, cũ eius conſpectu, aut alterũ ſudare, aut alterius uideatur hebetari nitor: Nam Caſtrucius quidem Lucenſis homo in inſidiaꝝ genere uitando cautus, & qui eiuſmodi ſmaragdea gemma in anulo ad uenena præcauenda uti ſolere diceretur, cum Piſis apud Bauarum Cæſarem cænaſſet, explorataq; gemma ſenſiſſet, uenenum ſibi in potione dari, repente dicitur, a poculo retraxiſſe manũ, in mediaq; cæna exclamaſſe, ſe eius gemmę beneficio diem effugiſſe necis: ſed cum omnia præſidiorũ genera inueſtigando quæruntur, ſatis iudicari poteſt, nullum eſſe ſenatori præſidium in ueneno cauendo maius, q̃ ab amantium aſſectatorũ genere eius cuſtodiri uitam: nec enim legimus cuiq̃ ſenatori quicq̃ eiuſmodi inſidiarum eſſe factum, quod non ſit a domeſtico ſcelere, aut ab eorũ occulta coniuratione natum, qui uel in aſſectatoria aſſiduitate, uel in ſeruitorio famulatu uiuunt: idq; eo crebrius euenire ſolet, quo maior his cauſa metuendi & dubitãdi da

Barnabos Vicecomes.

De ueneno humido.

Opinio Galeni de ueneno humido.

Benedictus .xi.

Herricus Cęſar

De remedio ueneni

De pręſidio ueneni.

Caſtruccins Lucenſis:

Lodouicus Bauarus

Q̃d maximũ pſidiũ eſt amari a familia.

Q̃nare famulantes inſidiantur Cardinalibus.

tur,nequid grauius in eo℞ fortunam ſenatoria acerbitate cadat, ex quo eis cauſa aut pereũdi,aut in erumnas incidendi ſit: ut.n.bęluas uidemus metu ad inſidiandũ duci.ſic homines formidine præmente cernimus quærere ſolere inſidiandi locũ: ex quo ſatis debet eſſe ſigni,ſenato℞ genus famulantium amore oportere eſſe ſeptum.quo eo℞ uita ſit in fraude uitanda tutior:quandoquidem proprium amantis ſit,prouidere & cauere excubãdo,nequid ei,quem diligat,in uita degenda obſit: Quod cum ita ſit intelligi debet,in hac quotidiana accubandi ratione ſilendi requiri oportere modum quo aptius naturæ legi pareatur:nam cũ hominũ generi ob id ſit lingua a,natura data,quo ea ſeparatim in loquendo & guſtando utatur,ſatis argumenti eſſe poteſt,homines utriuſq; actione ſimul natura repugnãte uti:ex quo facile in promptu ſit,commodius hoc accubandi tempore locum auditus utendi dari,qui ſenſus maxime præter cæteros ſit ad diſciplinam percipiẽdam aptus: Ideoq; iure affirmari poteſt,hoc epulandi tempore Anagnoſten a ſenatore eſſe adhibendũ quo utriuſq; ſenſus rationi ſeruiatur,conditiorq; ſit edendi & diſcendi ſocietate uictus: nec.n. quẽq̃ ſenatorem epulandi ratione præſtitiſſe legimus,apud quem ſit ſine lectione cænatum: Itaq; ob eam cauſam duplex legendi genus uideri poteſt,unum quod exotericon, alterum quod acroamaticon nominatur,exotericon.n.eſt,quod in ludo foris in enarrandi enodandiq; genere uerſatur,quale Romæ eſt a,Iulio Pomponio elegantiſſimo litteratore celebratũ,aut quale nobis pueris Petri Marſi & Sulpitii Verulani fuit:quo℞ matutina,aut poſtmeridiana lectione ſemper eſt iuuẽtus exculta litteratius: Acroamaticon autem eſt,in quo domi ratio ſemotior diſcẽdi datur:quo genere modo Benardinũ Caruagiallũ ſenatorẽ uti oppugnatoria & apocriſaria ratiõe ſcimus, ab eoq; tãq̃ a doctore ſolere anacephaleoſis iniri uſũ quo res utrinq; fiat diſceptãdo & renodãdo certior:Quã ob rem cũ permagni ſenatoris interſit theologica diſciplina erudiri,iure affirmari poteſt,eiuſmodi accubatoriam lectionem quadripartita debere deſcriptione ſecerni,qua diſcentiũ rationi ſatis apta tempo℞ oportũitate fiat:Itaq; cũ añi partitio æſtate,autumno,hyeme & uere deſcribatur,cauſam dubitandi nõ habet,quin æſtate hi theologo℞

DE LECTIONE AD MẼSAM

Qđ duplex eſt legendi genus: Iulius Põponius Petrus Marſus. Io.Sulpitius Verulanus.

Qđ Benardinus Caruagiallus Car.S.Cru. poſt prãdiũ audit diſputãte,& ipſe recapitulat

Qđ lectio eſt diuidẽda ſecũdũ q̃driptitã diſtinctionem ãni.

QVODLIBETA.

Qđ quodlibeta ſũt legenda in æſtate.

cõmentarii legendi ſint·q ſũt omnigena doctrina referti,quo mẽs rerũ uarietate ſit exhilaratura lętius: quales hi omnifarii cõmẽtarii uideri poſſũt, qui uel ab Herrico Gandẽſe,uel a.D.Thoma ſũt fortuita & promiſcua ratione ſcripti.Nã ſiqd eſt uel extraordinaria ratione diſputatũ,uel mẽdaci opinatione ſcriptũ,quod aut retexẽdũ, aut recinẽdũ ſit,id omne ĩ eiuſmodi cõmentariorũ genus referri dictãdo ſolet,nequa themata ĩ Theologia poſſint,aut intractata tegi,aut memoria uacillãte labi:eodẽq; modo autumno hi Theologi audiri accubãdo debent,qui uatum noſtrorũ prædicta cõſignata patefaciũt: nã cũ ea ſint quadripartito diſtincta ſenſu:quorũ unus hiſtoricus.alter allegoricus,tertius tropologicus,quartus anagocicus dicatur,dubitari nullo modo poteſt,quin eorũ explicatio maxime ſit audiẽtiũ delectatura mentes:quid.n.delectationis nõ habet ea deſcdritio quadripertita ſẽſuũ,qua affini coniunctione fiũt in intelligendo gradus? ut ſid icat Hieroſolymã,& urbem,& Rem pu.&animã & coelitũ ſignificare ſcdẽ,nihil abſit quin cumulate ſit horũ ſenſuũ patefacta notio,& qn ea maxime deſcriptio delectationẽ paritura ſit:cum ex ea facile intelligi audiendo poſſit: quo uitæ ordine fiat in coelũ aſcendẽdi iter: At uero hyeme ea ſũmaria legi interponẽdo debent,quæ ſũt ſyntere tica ratione ſcripta: Quid eſt.n tã neceſſariũ q̃ ſcire quãdo ea quę a ratione dictãte manant, aut legi hæſura ,aut aduerſatura ſint? qd tam iucũdum cognitu q̃ intelligere ab homine eũ teneri iuſtitiæ debere modũ,quo ſciri poſſit,quomodo debeãt bona aliena ſublata reddi,aut quomodo leſę ſit reſtitutio faciẽda famę? quid tã utile q̃ audire quomodo ſine animi morſu ſit,aut in teſtimonii dictione ſeruanda fides,aut in ambigua diſceptatione iudicãdũ? ſiue quid itẽ tã in hominum ſocietate commune, q̃ uendendo ſcire quomodo ſit uel emptori præſtanda iactura, uel cauendus in diſſimulando dolus ,ne quid ueneat cælãdo & reticendo pluris ,q̃ ęſtimari expendendo debeat? In quo quidem cum prope infinita eius generis numerari poſſint,quę ſũt ſynteretica ratione ſcripta, facile cõfirmari poteſt nihil eſſe debere cauſæ, quin hyeme eiuſmodi ſummaria legenda accubando ſint, quo propter anni tempus ab interuentorum interpellatione locus liberior cõſcientię ſcrutandę & Theologię ęſtimãde deſ:

Herricus Gãdẽſi. .S.Thoma.

SCRIPTVRA SACRa

Q d in autumno ſũt legẽdi interpretes ſcripturæ ſacræ

Q d quaduplex eſt ſenſus ſcripturę

Hieroſolyma.

SVMMAE CASVVM CONSCIENTIAE

Q d ſũme caſuũ cõſcientiæ ſũt legẽdę ĩ hieme

Q̃ꝺ in uere ſũt legendi libri ſẽtentiarꝫ

Atq; etiam uere / quo maxime tempore exuriales ſunt anniuerſarię indictę feriæ/ea ſententiarum genera cenſemus oportere legi / quæ a/Petro Placentino ſũt quatuor collecta libris/in quibus ſeparatim de Deo/de mundi ortu / de inſtauratione ac de ſacris eſt explicata diſputatio: quæ maxime audiendo ſint uel hominũ ingenia delectatura/ uel diuinarꝫ rerꝫ allatura lucem ⁝.

DE SANITATE CON/ SERVANDA.

Tq; ne hoc quidem eſt prętereundum loco / quemad
modum ſit corporis incolumitatis ſeruandæ ineunda
A ratio : idq; primum ex ea duci medicoꝝ lege debet /
qua dormiendi & lucubrandi modus conſtituitur : Nã
cum ſomnus ſit ad quietem inuentu naturæ datus /

De ſomno & ui/gilia.

intelligendum eſt / non modo cibum abſolutius eius interuentione co
qui / ſed etiam calorem naturę iuuari / & lętius excitari mentem : idq;
tum maxime ſolere fieri / cum tantũ initur ſomni / quantũ ſit mo/
deratę pręſcriptioni ſat : Itaq; cum quęritur / quis nam maxime ſit/

De ſomno mo/derato

temperatus dormitandi modus / nihil eſt cauſę / quin exiſtimandum
ſit / id oportere ętatis & habitus corporei uarietate expendi : nec.n.
datur cauſa dubitandi / quin ei hominũ generi / qui ſunt ętatis diu/
turnitate fracti / arctius dormiendum ſit / propterea ꝙ frigida aridaq;

De ſomno ſecũ/dum ętates.

natura conſtent / qua minus cibus ſoleat lucubrando teri : Ideoq;
iure Galenus Medicinæ parens / ea / a ſenibus edi debere iubet/

De ſomno ſecũ/dũ Galenum.

quæ natura ſint allatura ſomnum : contra autem hi / quorum eſt
corporis natura feruidior / nec ueſpertino eſt cibo onuſta / nec
quotidiano obſtupefacta potu / dubitari nõ debet / quin negocioꝝ/

De ſomno coꝝ q ſũt calidi

aut ſtudioꝝ cauſa poſſint dormire minus / cum perſpicuũ ſit / ho
mines / quo edant uiuendo minus / eo minus egere exterẽdo opis :
quod quidem mihi uſu uenire uideo / nam cũ ętatis robore calidaq;
pręſtẽ natura corporis / cũq; ſtudioꝝ cauſa plus ſemper / ex quotidia
no uictu detraham abſtinẽdo cibi / q̃ aut corporis habitus / aut ętas
poſtulare uideať / nulla unq̃ tamen defatigatione adducor / aut a / cõ
ticinio dimidiatam poſſim dormitare noctem / idq; mirabilius uide/
ri poteſt / quo minus ullo unq̃ tempore meridiare ſoleam : at con
tra nonnullis / quoꝝ ita eſt gelida natura corporis / aut habeat ne/

De ſomno coꝝ q ſũt frigidi

gocii in cibo exterẽdo ſatis / longior cõcedi ſolet in cubãdo ſomnus/
quo cibus abſolutius poſſit quietis diuturnitate coq : quod prorſus
idẽ de cęteroꝝ hominũ natura affirmare licet / ut tãtũ ſcilicet cuiq; cõ
cedať ſomni / quãtũ ſit cuiuſq; / aut corporis / aut laſſitudinis flagita/

Hippolitꝰ Aeſtenſis Diaco. Car. Ferrarieñ.
Fernardinus Caruagiallus tt S. Crucis pbr. C.

tura ratio: Vt ſi modo Hippolitum Aeſtenſem Senatorem affirmetur eſſe in Venetoꝝ Eridanica claſſe oppugnanda feſſum, facile ei quoqꝫ ſuadendum ſit, ut arctius dormire in uictoriæ ſecuritate uelit, quo corpus ſit animi alacritati par: Aut ſi contra a Benardino Caruagiallo Senatore dicatur in Ioānis Scoti hypomnematis magnā diei coſūptam eſſe partem, nihil attineat dubitare cū proxima oportere nocte dormire minus, cū in ea ſit mētis agitatione uerſatus, quę ſedētaria ratione fiat, ex qua minus ſit longioris cauſa futura ſomni:

Signa ſomni ſufficientis

Quo circa non ſine cauſa Medici id eſſe uolūt conſentaneę quietis ſignū quo nō modo oſtendit depulſū & detruſū eſſe cibū, ſed etiam quo aut leuius eſt corpus, aut oculoꝝ natura lętior. Quod cū conſtet, cauendū eſſe dicunt, ne ante dormiendū ſit, q̄ cibus ab aditu detrudatur primo, quominus ſit aut tumoris gignūdi, aut lyenterię excitandę locus: neue aut ſurſū uerſus, aut in faciē cubando dormitetur, proptereaqꝫ ab eoꝝ altero rheumatiſmus oriturus ſit, ab altero uapoꝝ capnos reflecti & impediri ſoleat, quominus ad caput tāq̄ ad corporis infumibulū dormitando ſcādat: Atqꝫ hoc etiā eſſe conſiderandū uolunt, ne totę terantur lucubrando noctes, quo aut torpeat natura arefacta corpus, aut mens poſſit de gradu deturbata labi: nihil eſt .n. minus hominū naturę conſentaneū, q̄ noctes quæ ſint homini ad quieſcendū datę, ad peruerſum conuertere excubādi modū, nihilqꝫ item tam corporis rationi contrariū, q̄ naturę calorē nocturna lucubratione deperdi: quo magis hi damnari poſſunt, quos Græci ob id lychnobios uocant, ꝓptereaqꝫ diurna officia ad nocturnū traducat uſum, gratuitumqꝫ diei lumen animi peruerſitate fugiant.

Q̄d nō eſt dormiendū pleno ſtomacho.
Quomodo ſit dormendū
Q̄d non eſt multū uigilandū

DE VESTIBVS.

Quot ſunt reꝝ genera ex quibus conficiūtur ueſtes

Eademqꝫ eſt ueſtitus habenda cautio: in quo quidē ſciendū eſt ſexcuplex reꝝ numerari genus, quibus ratio amictoria cōſtare uideatur, quaꝝ unum ex pellibus, alteꝝ ex xilino filo, tertiū ex lino, quartū ex ſerico, quintū ex lana, ſextū ex pilo cōfici depſendo & texendo poteſt: id .n. genus, quod ex pellibus alutaria ratione fiat multiplex quoqꝫ numerari poteſt, ſiquidē pelles non modo ex genere noto, ſed etiam ex piſciū auiumqꝫ tergo depſi ſolere ſcimus qualis nuper ea anatū aluta uideri poterat, quę a Petro Medice eſt ad adaſi condepſa uſum: Xylinū aūt genus eſt quod ex eo filo ſolet monomita ratione texi, quod ī Aegypto ex Goſſāpino frutice gigni

Petrus medices.

cōſueſſe dicūq; auoꝝ memoria ī Italia ſit traiectitia īuectione ſatus · At lini genera numerantur plura · quę ad tunicaꝝ uſum cortice decuſſo nentur : Sericū uero nominatur id · quod texere ſolet aranea rio ritu bombyx · quodq; dimita aut polymita textrina fiat : lanea autem ea ſunt · quoꝝ uilli cū in fila torqueantur · uario conficiuntur textu : At uero ex pilo ea genera Aſiana fiunt · quibus cylindro & latice imprimunt undę . Itaq; cū ueſtis ſit ad frigoris caloriſq; appulſus pellēdos inſtituta primū · intelligendum eſt · eā maxime debere ad āni accomodari tēpus : Ex quo perſuaſum eſſe debet · cū uer ſępe ſit uel loci uarietate · uel āni natura diſpar · ut ſępe ſcilicet · aut ocius orituꝝ · aut tardius deſituꝝ ſit · cauendū eſſe Senatori · ne uſq; dū hypodytem mutādo exuat · quoad ſit eiuſmodi āni tēpus incōſtāti uarietate anceps . Idq; fieri periculoſius mutando poteſt · quo ſępius frigus ſolet uere repente naſci . Ideoq; ex Senatorio ordine multi non tam uere deponere ſubuculam · q̃ hyeme induere interula itheriſtra ſolent · quominus inſolita frigoris interuentio ſit offenſura corpus : quin etiam multi a · cōmunicari s ad quinquagenaria nihil ex ſūpto ueſtitu demunt · quo eodem amictu corpus nulla poſſit āni uarietate lędi . At uero ęſtate cū calida aridaq; natura conſtet · dubitatio accidere non poteſt · quin cauſa · aut cyprii undulati · aut eius bombycini ſuppari utendi ſit · quod ſecundario filo ralloq; textu fiat · ne corporis natura ſit in alterutro ſenſura uim : Autūno autem concedi debere Medici certo argumēto uolunt · ut id ſit omnino ueſtis ſummendū genus · quod hemifila texendi ratione conſtat · quale poteſt nominari illud · quod apud Mediolanenſes ſolet ſtamine dimidiato texi · quodq; multo cęteris eſt moderata leuitate temperatius : Idq; probari ratione poteſt · nam cū perſpicuū ſit · id āni tēpus · & ueſpertino refrigerari gelu · & interdiu efferueſcere ſolere calens · minus cauſa dubitandi datur · quin maxime corpori ea coeli inconſtantia nocitura ſit · quandoquidem ſatis ſit re periclitata notū · perinde corpori ut aquę conſueſſe euenire ſemper · quæ celerius feruida q̃ gelida conglaciari ſolet . At hyeme · cū maxime pruina & concreta obrigeſcat niue · facile concededū eſt · corpus amictoria munitione ſeptū eſſe debere diligentius : quo frigoris uis ſit damnū allatura minus . In quo tamen exiſtimandū erit nō æque cūctis ueſtis unū hybernū

Q̃d ueſtes debent accomodari ad tempus anni.

Quomodo ſūt mutande ueſtes

Q̃d quidā Car. non mutant ueſtem a · feſto omniū Sanctorū uſq; ad Pentecoſtem

Quibus ueſtibus utendū ſit in ęſtate.

Quibus ueſtibus ſit utendū in autūno.

De naturara tēporis autūnalis

De ueſtibus hyemalibus

De uarietate ueſtiū ſm actionē

Aſcanius Sfor. Car.
Io. An. Alexandrinus Car.
De uarietate ueſtiũ ſecũdũ corporis habitũ

cõgruere debere genus: ut ſi diceremus nõ perinde Aſcaniũ Sfortiã ac Ioãnẽ Antoniũ Alexandrinũ ſeptũ eſſe debuiſſe ueſtitu, propterea quod eorum alter exerceri quotidiana equitandi aſſiduitate ſoleret, in qua maxime motione naturę excitetur calor, ab altero in lucubratorio intelligeretur conteri ſolitam eſſe uitam, in quo corpora inopia motus, & calore enecta rigent: quæ eadem ratio eſt in corporis habitu expendendo diſpar: ut ſi affirmari diceretur, non perinde fuiſſe Ioãnem Andegauenſem, ac Laurentiũ Ligurem amictoria ope carituros, quandoquidem eorum alter pingui corporis natura conſtaret alterius eſſet corpus arida ſiccitate glabrũ: quare illud perſpicuum eſſe poteſt hyeme ab hominum genere plus integumenti q̃ cęteris anni temporibus requiri debere dormiendo, nam cum ſomno naturę calor in ſtomachi imum detrudatur, intelligi neceſſe eſt, cętera externa membra a calore deſertum iri, faciliusque frigore nudata lędi quod quidẽ cum cęteris membris, tum maxime capiti nocere ſolet: Idque argumento confirmatur, nam cum in homine cerebrũ ſit natura frigidius, cumque uapores ad caput dormiendo ferantur, fatendũ eſt eos, cum cerebri capeſſunt ſedem, facile in aquam propinqua cognatione uerti, eoque caput refrigerari ſolere gelidius, quominus eſt occipitario operimento tectum, ex quo facile cauſa ſit, aut rheumatiſmi excitandi, aut dyſpepſię gignendę crudę. Ideoque iure modo illud conopeum & lecticarium tentorium laudari poteſt, quod nuper eſt a Gallorum genere repertũ, nã cũ ex periſtromatis ſit ad cadurci inſtitutum modum, ſub eoque clinidion cum plumaria culcitra, aut xylino anaclyterio ſtatuatur, facile ſciri utilitate explorata poteſt, id maxime ad eorum incolumitatẽ eſſe factum, qui cum ſoli pernoctare ſoleãt, grauius ſint frigoris laturi uim: Nec minus eſt etiam Medicorum diſciplina cautum: ut hoc brumali ãni tẽpore, tantum pectori integumenti adhibendum ſit, quantum erit frigori aduentãti ſatis, cum pectus oſſea natura conſtet, quę maxime aduentitia frigiditate lęditur. Eademque ratione uolunt, ut diligentius eorum hominum extima tegantur membra, qui in ocio & mentis agitatione uerſantur. Nec. n. dubitari debet, ſi hoc hyberno frigore in lucubratorio, aut minus eorum pedes phæcaſiati ſint, aut digiti minus byrſea obtendantur theca, quin eorum alteri perniunculo, alteri arti-

Q đ hyeme eſt utendũ maioribus indumentis in dormiendo.

Q đ frigus nocet capiti in ſõno.

Ratio quare frigus nocet capiti in dormiẽdo.

Q đ in dormiendo laudandũ ẽ tentoriũ Gallicũ nuper inuentum.

De integumentis pectoris.

De indumentis eorum q ſtudent.

culario morbo uexentur: ſiquidem q̄q̄ manus ſit naturę calore fulta / quo ſit ad uariarꝶ artiū actionem apta / multū tamen ſedentario algore corporis / quominus ſcribendi munere perfūctura ſit: At cum eſt de amictus forma & figura iudicandū / intelligēdū eſt / triplex ſolere ueſtitus celebrari genus / unū inuſitatū / alterꝶ nouatū / tertiū quod proprium mutuatitia tranſlatione fiat / inuſitatum.n. nominari debet / quod iam diu ſit uſu intermiſſo priſcum / quale illud Nicolai Picinini capitarium operimentum uideri poteſt / quod Lucę pictum monetaria uia oſtendi ſolet: aut quale Romæ genus poteſt iudicari illud / quo ſaturnalibus perſonati Alpinos metamorphoſica imitatione fingunt: In quo quidem partita eſt coeli ratione iudicandum utrum modo eiuſmodi operimenti genus / an ſecius induendum ſit / cū p̄clare ſit Mathematicorꝶ prǽſcriptione cognitū / perinde ānorꝶ interuallo mutari ſolere coelum / ut propius aut longius abeſt accedēdo aut digrediēdo ſol: nec.n.tam rerꝶ negligēs poteſt reperiri q̄ſq̄ cui non ſit auditum notum / non perinde hodie refrigerari conſueſſe brumam / ut patrum memoria ſolita erat / aut obrigeſcere pruina / aut concreta glaciari niue: ex quo facile exiſtimandum ſit / quomodo maxime coelum ſpectari in ueſtitus mutatione debeat: nouatum autem id nominari poteſt / quod aut cōmentitio gignatur partu / aut fiat coniungendo nouum: quale eſt illud ueſtis putandū genus / quod nuper a Cęſare Borgia Imperatore eſt / ex Italico Hemiclamio & Hiſpano Bardocucullo factum: At tranſlatum iure dici poteſt id / quod eſt luxus aut inopiæ cauſa mutuando inſtitutū / qualia ſunt omnia ea amictus genera iudicanda / quę ex Gallorꝶ / Hiſpanorꝶ / Britānorꝶ / Getarꝶ / & Germanorꝶ ſunt tranſlatata ueſtitu: Itaq; cum inquirendo diſputatur / quid nam maxime ſit horꝶ omnium generꝶ ad ualitudinem futurꝶ aptum / ſciendum quidem eſt / amictus utēdi rationē bipartito ſecerni / cuius una ſit ad hominū leuiū excogitata luxum / altera ſuapte utilitate ſit ualitudini / & dignitati ſeruitura uitę: ea.n. quę eſt delitiarꝶ reperta cauſa / multiplex nominari poteſt / quo in genere Capidula / Lacinię / Baltei / Syrmata / Fimbrię & ea genera uerſari ſolent / quę ueſtitui tanq̄ picturę parerga adhibentur: cuius quidem generis ita eſt hodie urbs ſeculo patiente ferax / ut ab ea potius uideatur eiuſmodi amictus leuitas dimanatura per

DE FORMA VESTIVM.

Q̄d triplex eſt genus ueſtis.

Nicolaus Picininus.

Q̄d attendenda eſt ratio coeli in mutandis ueſtibus

De uarietate effectus coeli noſtri tēporis & patrū memorię

Cæſar Borgia Valētinus dux

De tranſlatione ueſtium ex nationibus

De genere ueſtiū quę fiunt ad luxum uanum

De genere ueſtiū quę fiūt ad uſū & dignitatem
De Thorace Italico
Laus Thoracis Italici

uagatius / q̄ inchoatus in ea deſiturus luxus: At ex eo genere / quod eſt ad uſum & ornatum factum Italicus maxime Thorax nominari debet / proptereaq; eo homines maxime ſint / a / frigore & a / calore tutiores / & ingredi poſſint ambulando celſi / quæ eſt maxime unica corporis humani laus / quod præter cætera animantium corpora eſt conſtitutum ad ſuperarum ſpectacula contemplanda rerum. Nam id Thoracis genus / quo Galli modo / aut Hiſpani uti in ueſtitu ſolent / minus eſt ad intuendum coelum / aut ad incolumitatis cuſtodiam prouiſa ratione factum / cum ei ſit ea extima iuguli præciſa pars / quæ maxime ſit / aut ad homines celſos erigendos / aut ad fauces tutandas pectusq; tegendum apta:

Q d qui nō utū tur Thorace Italico egēt aliis integumentis.

Ideoq; ſæpe Romæ multis euenire cernimus / ut cum palatinis feriis / aut Senatus die in Vaticanum eiuſmodi amicti Gallico Thorace ueniunt / aut ceruice deiecta prodant / aut minus ſine ricinio & focalibus incedere hyeme aut ęſtate poſſint / cum maxime utroq; anni tempore his uel frigore / uel calore exuratur collum / quo nihil poteſt hominum naturæ aduerſari magis: ex quo iure cauſa affirmandi datur / Italicum Thoracem diu apud homines eſſe conſtantia continuata duraturum / cum eum ſit uel Medicorum diſciplina / uel Italica grauitas aſpernata nunq̄.

De ueſte interiori Car.

At uero earum ueſtium / quæ indui ſub byſſino amictu poſſunt / id eſt maxime in Senatore hypodytis laudandum genus / quæ xerampellina ratione conſtat / nam cum & media cingatur aluo / & ad talos rotunda pateat / nihil abeſt / quin maxime uideri poſſit ad dignitatis & ualitudinis inſtituta curam:

De ueſtibus quę pertinēt ad ſtudium.

Eodemq; modo eſt de eo amictus genere dicendum / quod ad lucubratorium uſum conſtituitur / quo in genere Diphtera aluta / & Endromys Parthenopea numeratur: quarum alteram ab Hiſpanis ex paſtoricio amictu ad dynaſticum uſum tranſlatam eſſe ferunt / altera latioribus manicis ad medios poplites præfiniri ſolet / cui ille maxime agninæ aſſuuntur pelles / quas ob id prelo comprimi depſendo cernimus / quo expreſſo adipe excitet lana ęquata leuor.

De ueſtibus hybernicis.

Horum autem uicina ea quoq; genera uideri poſſunt / quæ Gauſapina & amphimaſchala hyberna uocant / quibus ob eam cauſam nunq̄ eſt uti in hac lucubratoria ratione depoſitum / proptereaq; maxime ad id anni tempus conſtituta uideat /

quo ſit aut futura pruina / aut hyberna aduentatura nix: nam cum ſine manicis ſoleant ad cycladum modum Britannica ratione te/xi / craſſoq; filo hirſutiora fiant / facile cenſendum eſt / ea debere ad eiuſmodi anni reſeruari tēpus / quo brumæ interuentione ſint lu/cubrantium corpora munita diligentius. Multumq; etiam eiuſmo/di anni tempori conſentanea ea iudicari heteromaſchala Florenti/na debent / quæ cum ſciſſis manicis pateant rotunda late / maxime ad triclinalis epitogii transferuntur uſum: Quin etiam modo con ſuetudo increbruit eius xylinæ utendæ togæ / quæ textu reticulato conſtat: quale genus illud nominari poteſt / quo his ſemētinis fe/riis Federicum Sanctoſeuerinatem Senatorem in Corteſiano uti cænando uidimus / cū eouiſendi noſtri cauſa ueniſſet: cuius quidē togæ dignitas eo tum eſt in eo iudicata maior / quo cæteris præ/ſtat corporis proceritate celſius. Sed maxime eſt exercitationis ratio ualitudinis conſeruandæ princeps: Siquidem corporis exerci/tatione non modo ſolet inſitus euocari calor / & ſtomachi natura excitari appetentior / ſed etiam ex corpore ea abundantia genera depelli / quæ ſit ocio contracta afluentius: ex quibus quidem niſi multum ſit exercendo detractum / facile intelligi poteſt / ad ea exte nuanda ſequi / ut aut ſanguis debeat uena patefacta mitti / aut ea catapocia cathartica adhibenda ſint / quæ antidotaria ratione con ſtant / & quibus ſemper deductio caloris naturæ fiat / in quo ſita ſint humanæ fundamenta uitæ: qua quidem medicamentorum ra/tione eo Medici uti ſolent in ſanando libentius / quo ſuapte uene/nata natura eſt compendioſior ad uim morbi depellendam uia: Itaq; cum de legitima exercendi ratione quęritur / conſtare inter om nes poteſt eam eſſe maxime idoneam exercendi horam / quæ ſit in/ter litatorium & diſcubitorium interiecta tempus / eamq; expendi ea lotii ſignificatione debere / quæ ſit tempeſtiuæ exercitationis in/dex: nam cum lotio color olorinus ineſt / ſatis poteſt eſſe ſigni / minus eſſe in corpore exculenta & poculenta cocta / nec dum tem pus exercitationis ineundæ dari: cum autem in eo ſolet rutilus ſub/ſidere color / dubitationem non habet / quin iam diu ſit tempeſti/uitas præteruecta motus: at cum lotium eſt caloris mediocritate

Federic9.S.Theodori Dia.Car. Scōſeuerinatis Oppidū Corteſiū āno 1509 de menſe Setem/bris.

DE EXERCI/TATIONE CORPORIS

Laus exercitii

Q̄d debet laudari magis exerci/tiū q̄ pharmacū

Quare Medici libentius utūť pharmaticis me dicinis

Quę ſit hora cō petens exercitii

Q̄d hora exercitii ſignificať p urinam:

De triplici ſigno urinę

Q đ exercitium eſt duplex.
Quale ſit exercitiũ moderatũ
Quale ſit exercitium in moderatũ
Q đ in exercitio ſũmendo eſt cõſiderandus corporis habitus
Berardus Recanatenſis Eps̃ Venuſinus.
Q đ in exercitio certior eſt experientia q̃ medicina.
Alexander Farneſius. S. Euſtachii Diac. Car.
Q đ natura eſt menſura earũ rerum, quę corpori applicanẽ
Q đ ſepe plus exercitii appetitur propter cõſuetudinem

temperatius, ut ſcilicet, nec aquea natura conſtet, nec ſit calore inflãmato ruffum, facile exiſtimandum eſt, & cibum ſecundaria confectione eſſe coctum, & tempus aptum ad exercendum eſſe: Sed pertinet ad hãc rationem ſcire duplex eſſe exercitationis genus, unum, in quo moderatus eſt quidam modus retinendus, alterum, quod intemperata agitatione fiat, moderatum enim id uideri debet, in quo nec membra defatigari ſentiuntur, nec a, naturæ deturbari gradu: intemperatum autem facile eſt iudicandum illud, in quo perinde corruptum iri membra debilitata ſolent, ut nimio ſtrepitu uel ſplendore cernimus audiendi aut uidendi labefactari ſenſum. Quocirca in omni exercitationum genere ſuſcipiendo maxime eſt corporei habitus conſideranda natura, ne ſcilicet maior ſit aut minor ſuſcipienda motio, q̃ corporis natura patiatur: ut ſi dicamus Federico Sanctoſeuerinati Senatori recte a, Berardo Recinate in corpore exercendo conſuli, ut motionis genus ſuſcipiat matutina agitatione amplius, proptereaq; neruorum & lacertorum robore magnaq; uirium firmitate præſtet: contra autem affirmetur quempiam minus ſuſcipere debere motus, proptereaq; feruida corporis natura conſtet, quæ ſuopte calore ſine motu ſit eſum coctura cibum: in quo eo eſt iudex periclitatio q̃ medendi diſciplina certior, quo pluribus gradibus expendi experiundo poteſt, ut ſi modo Alexandro Farneſio Senatori ſuadeatur, ut quotidie matutinis horis in Tranſtiberinos hortos uentitare uelit, quo poſſit corporis incolumitas conſeruari melius, facile intelligendum ſit, animaduerti debere probando, quid in eo biduum, aut triduum exercendo mutetur, ab eoq; tantum exercitationi oportere, uel ſubducendo demi, uel longius progrediendo addi, quantum ſit ad ualitudinem tuendam ſatis, quandoquidem natura earum ſit decempeda rerum, quarum appulſu humanum immutetur corpus: Ideoq; ab ea tantum appeti in uiuendo ſolet, quantum cuiq; conſentaneum futurum ſit: Q đ ſi interdum ab aliquo plus, aut minus expeti ſolere uideamus, q̃ ſit corporis ratio exactura ſui facile putandum ſit, id ex conſuetudinis peruerſitate naſci, quæ extra modum uſu continuato prodit, ut ſi quempiam dicamus, cum

humida calidaq; natura conſtet, qui corporis habitus maxime ſit, ad exercitationem incundam aptus, uehementius propter uſum cupiditate flagrare motus, q̄ eius corporis natura poſtulare uidea, tur, non alienum ſit iudicare eum conſuetudini damno maiore pariturum: quod idem fere eſt de cæterorum hominum natura iu dicandum: In quo quidem ſciendum eſt, Medicorum eſſe præ, ſcriptione cautum, ut uſq; eo ſit corporis duraturus motus, quo ad aut anhelitus moueatur, aut interior euocetur ſudor, iſq; ea tenus sit exercitationis deſerendæ limes, quoad ſint membra laſ, ſitudinis ſenſura uim: Sed exercitationis genus poteſt numerari duplex, unum, quod æquali motione conſtet, alterum, quod ſit in membrorum genere agitando diſpar: In eo enim in quo nul, la eſt corporis pars motionis expers, cum equitatio & ambulatio, tum maxime is ſolet numerari ludus, qui pugilatorio folle ſiue tri, gonali, aut paganica pila fiat. Equitatio autem bipertito ſecerni, tur, ex qua una ad equitandi modum, altera ad equorum natu, ram pertinet: modus enim perinde multiplex ſecerni poteſt, ut eſt hominum genus coeli uarietate diſpar: Siquidem Hiſpani ſubdu, ctis equitare cruribus, certaturiq; inſurgere conſiſtendo ſolent: quo agilius parma obducti, uel ad uitandos ictus, uel ad facultatem ia, culandi, conuoluant torquendo corpus: quod quidem maxime ex ea hippomachia iudicari poteſt, qua Romæ ſaturnalibus inter ſe perſonati harundine iacta pugnant: quo eodem genere utuntur pan nones, Sarmatæ, Getæ, Scythæ, Turcæ, Perſæ, Parthi ac tota fere Aſianoꝝ natio: in eoq; genere præter cæteros Aphri Numideq; ſcientia priuata præſtant: nam cum in montibus, in ſaxorumq; aſperitate ultro citroq; concurſent, ac deorſum conuer, tationis ſtudio rapide delapſi ruant, ſurſumq; ſubſiliant eadem ce leritate motus, tum maxime & fragmenta ſilicis humi interuallis interiecta currentes arripere, & harundinem iactam anteq̄ terram attingat excipere ſolere feruntur: Ex quo iure Galeatius Sanctoſe uerinas laudari debet dux illuſtri gratia & equeſtri gloria cognitus, q ab eo ſit cum noſtris illorum equitandi & iaculandi communica, ta laus. Sed cum hoc equitandi genere maxime poplites, genuaq;

Q uātū debet durare exercitiū

Q d̄ exercitii ge nus eſt duplex

DE EQVITATIONE

Q d̄ eqtatio du, pliciter diuidit̄

De modo eqtā, di Hiſpanoꝝ

Q d̄ diuerſe na tiões ī eqtādo utūt̄ Hiſpani, eo modo

De equitatione Mauroꝝ

Galeatius San, ctoſeuerinas

Quare ſit uitã dus modus Hiſpanicus i eqtã do.
De modo eqtãdi Gallorum
Cur ſit uitãdus modus eqtãdi Gallorum
Quare Italicus modus eqtãdi eſt laudabilior.
De eqs
Qđ equorum ſũt quatuor genera
Ceſar Bor. dux Valẽtinus
Ferdinãdus Minor.
Aſcanius Sforτia Car.
Albertus Pius Carpẽſis Año 1510 i quatuor temporibus Fẽbruarii.
Lo. Gallo. Rex

lædi contrahendo ſoleant, nec id ueni ſic incolumi dignitate fiat, ſatis perſuaſum eſſe poteſt, minime id ad Senatorium pertinere debere uſum: Contra autem Galli cum equitent condulo deducto laxius, facile iudicari debent, nihil afferre eqtando poſſe, quod ad ualitudinis rationem transferendũ ſit, cũ præclare intelligi detur, membra non minus ea conſueſſe equitatione lædi, quæ deducto, q̃ quæ corpore contracto fiat: At noſtri cum nec contrahere, nec remittere ſoleant equitando crura, nihil ab eſt, quin putari debeat, id maxime equitandi genus attuliſſe, quod ſit intermedia mediocritate temperatum: Ideoq; iure cenſendum eſt, Senatores hoc Italico genere uti debere equitando, ne qua ualitudinis fiat in alterutra equitatione deductio: At equorum genus quadripertita poteſt deſcriptione cerni, quorum unum Præliare, alterum, Gradarium, tertium, Velitare, quartum, Viatorium nominatur. Prçliares enim ſunt iudicandi hi, qui cum corporum magnitudine æquata præſtent, maxime ad bellicum uſum inſtruuntur: quales nuper eos Cæſaris Borgiæ Parthenopeos equos in Corteſiano uidimus, qui erant Ferdinandi Minoris tudiculati ſigno. Gradarii uero ob id maxime ad domeſticam Dynaſtarum uectionem deliguntur, proptereaq; ea corporis mediocritate conſicent, quç tam uſui q̃ dignitati ſeruitura ſit: At Velitaribus hi uti bellando ſolent, qui conſtituuntur prælii ineundi primi: Ex Viatorio autem genere hi maxime ſunt periclitando noti, qui in deſcriptis ſtationariiſq; equilibus ad ueredariorum curſum ſtatuuntur: quales nobis pueris hi poterant uideri equi, quibus ab Aſcanio Senatore quadringenta milia paſſuum triduo eſſe decurſa ferunt, cum ex urbe Mediolanum ad complexum fratris aduolaret ęgrotantis: Aut qualibus eſt his quatriduanis intercalariis feriis homo philoſophia & rerum tractatione præſtans Albertus Pius equitando uſus, cum ex Gallia in urbem uellet properare feſtinando, quo Lodouici Regis Gallorum nomine Senatum obſecrando rogaret, ne se proclinata cum Venetis pactionem iniret nouam, quæ eſſet, aut qua tuorumuiratus foedus diremptura, aut Italiæ excitatura funus.

Eodemq; modo in equorum genere quadruplex quoq; gradiundi ratio numerari poteſt, ex qua una, curſus, altera glomeratio, tertia gradatio, quarta tolutatio nominatur: Curſus enim tum maxime fieri ſolet, cum anterioribus poſterioribusq; ſublatis cruribus, equorum corpora impelluntur ante: Glomeratio autem eſt, qua equum binis aduerſis ſublatis pedibus, alterno gradu moueri ſolere cernimus: At Gradatio tū ea uideri poteſt, qua eodē tēpore hiſdemq; lateribus ab equo bini moueantur pedes: Tolutationem uero eam eſſe dicimus, quæ alterna crurum uolubilitate fiat: Quod cum ita ſit intelligendum eſt: duplex gradiundi genus nominari poſſe, unum, quod natura, alterum, quod artificii ratione conſtet: id enim quod a naturæ procliuitate manat, uaria coeli deſcribi natura poteſt, ſiquidem Aſiatici, quibus modo utuntur bellando Thurcæ, quanq̃ currendi uelocitate præſtent, rata tamen ſolent pedum motione gradi, qua uectio fiat incedendo blandior: Contra autem Germanici, cum eorum ſit corporis natura uaſtior, ſuccuſſario inceſſu uehunt: iter hos uero interiecti Hiſpanici & hi qui Tieldones minoreſq; Aſturcones uocant multum hominum conſenſu laudari poſſunt, nam præterq̃ ꝙ curſu & agilitate excellant, ac ſeſſorum arbitrio quocunq; impellendo torqueantur, nec minus mites & ſedati poſt repentinos impetus, q̃ concitationem uideri ſoleant, intereundumq; ſæpe flexo conquiniſcant genu, ſubitoq; nihilo incōmodius corpore ſublato ſurgant, uehementer in hoc etiam probari debent, ꝙ inconcuſſo dorſo placidaq; gradatione uehant: Sed præter cæteros Britannici eo ſuauius blandiuntur uſu, quo eſt tolutarius motus natura numeroſa gratior: Artificioſi autem gradus genera ſunt duo, unum, quod manu, alterum, quod frenorum uarietate fit: Manu enim conficitur gradiundi modus, cū ab Agaſone pedatim, aut tolutim equi incedere coguntur, idq; tum maxime fieri uidemus cum habenæ contentius, aut remiſſius temperantur equitando: At ex frenorum genere non modo Oreæ, Lupi, Poſtomides, ſed etiam Antilenæ, Calcaria, Poſtulenæ, Clitellæ, & hi canabini

Q đ modus eundi equorum eſt quadruplex

Quomodo fiat curſus

Quomodo fiat troctatior

Quomodo fiat trahinus.

Quomodo fiat portantio.

De naturali modo eundi equorum

De eqs Turcharum

De eqs Germanicis

De eqs Hiſpanicis.

Laus equoꝝ Hiſpanicoꝝ

De eqs Anglicis.

De artificioſo modo eundi equoꝝ.

De uarietate frenoꝝ.

compedes numerari poſſint, quibus Equiſones in tolutaria grada/tione utuntur: Itaq; cum de equitandi ratione diſputatur, quæ ſit uel corpori obfutura, uel ualitudinem conſeruatura ſanius, intel/ligendum eſt, cum equitandi curſum imprimis ſolere improbari, quo cephalea aut is epiphoræ excitatur morbus qui aeris ictu in oculos reflexo fiat: eodem accedit, ꝙ hac excurrendi licentia ſæpe ſunt uitæ diſcrimina adeunda, cum perſpicuum ſit, natura eue nire ſæpe, ut facilius equi excurrendo poſſint, q̃ gradiundo labi, quandoquidem apertum ſit, euenire ſolere crebro, ut hi facilius pondere ſuopte cadant, qui corpore ſublato pendent, q̃ qui alter na ſolent gradatione niti: Ex quo iure eſt illud hominum ſermo, ne tritum eucharisticum in ſinu gerere debere libum, qui eum con citat ad curſum: cum cauſam currendo exquirat, uel perſpicui periculi adeundi, uel ſopiti excitandi fati. Ideoq; nõ ſine cauſa ſæpe Equiſones uidemus, qui in excurrendi aſſidui/tate uerſantur, uel luxatis uexari membris, uel incedere ſolere claudos. At uero glomerationem, quæ corpus ſuccuſſato/rio gradu mouet, perinde utendam eſſe cenſemus ut erit experiun/do nota, qua ſcilicet intelligatur, quid ex morbo ſit equitando remiſſum: gradatio uero quanq̃ ſit equitando ſuauior, frequen tius tamen eſſe cauſa cadendi ſolet: nam cum in ea equi non al/tius ſexquipugno pedes a terra tollant, facile poſſunt aut mi/nimis implicari fibris, aut lapide detunſo labi, exqua prolapſione ſit, aut corporis luxandi cauſa oritura, aut iracundiæ naſcitura uis, quæ duo maxime ualitudini aduerſando obſunt.

Quocirca ob id minus eſt a multis probro Ferdi/nando Maiori datum, ꝙ nunq̃ ſit bis uti eodem equo cæſpitatore ſolitus: At cum de tolutaria ratione quæritur, ſciendum eſt, non perinde gradum debere in Britannicorum equorum, q̃ in Mu/larum uectione ſecerni: Siquidem Britannici cum aut altius tol/lant pedes, aut gradu incedant rotundo uolubilius, corpus mo/uent gradiundo concitatius: Mularum uero ingreſſio, cum remi/ſſius numeroſa feratur, multo eſt iudicanda in equitandi continui/

Qualis eqtatio ſit ſanior

Quare ſit uitandus curſus.

De troctatione

Quãdo ſit utendũ troctatione

Quãdo ſit utendũ trahino:

Ferdinãdus Maior.

De differẽtia portantionis equorũ Anglicoꝝ & Mulaꝝ

tate melior: Ob eamq; cauſam ſenatui datum eſt Conſtantini Cæſaris prouiſa ratione ius, quo ei eſſet uti mulionica uectione licitum: Quare cum quæritur, quid cuiq; ſit horum generum conſentaneum futurum potius, dubitationem non habet, quin id ad experiundi facultatem referendum ſit, ex qua fiat coniectura certior, quid maxime cuiq; ſit ſalubrius equitando futurum, cum præclare intelligatur, quod minus ſit hodie pereclitando cognitum cras patere experiundo poſſe, id'q; eatenus iri debere probatum, quoad ſit ſanationis exploratæ index. At uero uenatio quanq̃ & equitandi ſit coniuncta parti, & ualitudini profutura uideatur, ut maxime Galeno placere cerno, atq; ob eam maxime cauſam natura dicatur iuſta, proptereaq; ea fiat præda belluarum, quas ad hominum uſum natura gignit, lege tamen eſt & pontificio ſublata iuſſu, quo prouidendo cauetur, ne flamini ſit eius uenationis utendæ ius, quæ ſumptu ſit, aut apparatione conſtructior, quale poteſt id genus uideri, quod ſæpe ſaturnalibus in pratis portunnis fiat, aut qualis eſt ea uenatio iudicanda, in qua ſenticeta lineis telis obſtruuntur, ne quo incluſus aper elabetur: Itaq; cum ualitudinis cauſa, a Senatore eſt ſuſcipienda uenatio, dubitari non debet, quin ea ſit dignitati magis conſentanea futura ſuæ, qua plaudorum canum ſolertia ſpectari in conturnicum perdicumq; uenatu poteſt, qui ob id in noualia tonſa deducantur, quo uſq; dum id alitis genus metu iniecto ambitu'q; artificioſo retineāt, quoad euer riculum poſſit a uenatore iaci: Nec item minus id uenandi genus laudari debet, quod retiaria ratione conſtet, quodq; ſucciſiuis temporibus tum'q; maxime a Senatorum genere iniri ſolet, cum eſt aut atrophiæ aut cacheſiæ formidanda tabes: Ideoq; ob id a multis Viuaria & Theoriotrophia conſtituta eſſe cernimus, quo his honeſtior liberiorq; ſit uenatoriæ uoluptatis perfruendæ locus: Quale illud modo officioſiſſimi negocioſiſſim q; hominis Petri Rhegyni Senatoris uidemus, quod ab Aſcanio Senatore eſt ad Diocletianas Thermas in ſtadii ambulatione factū: Quod idem eſſet de accipitraria uenatione dicendum, niſi in ea magna

l.I.xii.

Priuilegiū Conſtantini:
Q đ Car. poſſit uti mula in eq̃tando
Q đ experientia docet qs equorū gradus ſit ſanior:

DE VENATIONE

Quare uenatio eſt iuſta.
Q đ uenatio ſũptuoſa eſt uitā da.
Vt.c.i.de cle.uenat.&.c.ii.&c. Eſau.
Quādo uenatio eſt licita:
Innocētius in.c. dudū đ electiōe Car Zab.ĩ Cle.ĩ agro đ ſta.Mo:
Q đ uenatio eſt exercēde ĩ metu ęgritudinis
Petrus.tt.S Cyriaci.P.C.Rc.
Aſcanius Sfortia Car.

DE AVCVPATV FALCONVM

quoq; fieret apparatio & iactura ſumptus : quid .n. ſpectatu iucun dius eſſe poſſet , q̃ a , duobus Falconibus cernere , ita aut aquati , cam auem , aut uolitātē intercludi Miluum , ut partito bello , co⁊ alter ruat ex alto preceps , alter deorſum ſubuolando feriat , idq; eo fieri concertatoria dimicatione mirabilius , quo artificioſius ab his eatenus bellum duci ſolere uideatur , quoad ſint circumuolando na, cti auis urgendæ & opprimendæ locum : quod quidem cum mi , nus fieri ſine ſumptu & apparatu poſſit , nihil eſt cauſæ , quin fa , tendum ſit , id uenationis genus ad Regum potius pertinere debe, re uſum , quorum liberior eſt in uiuendo dignitas, & fortuna in uten do maior : Sed ex omnium exercitationum genere id eſt ſalubrius Galeno uiſum , quod luſoria pila fiat : quodq; eo poſſit laudari tu, tius , quo eſt commodius in utendo , aut in tuenda incolumitate ſa nius : Vt modo eſt a , municipe meo Ianenſi .M. Antonio lecti culario ĩ adoleſcentia Medico ĩ Galeni epitomate notando perſcrip tũ : nam cum in uiciſſitudine mittendæ & remittendæ pilæ totum corpus æquali moueatur agitatione membro⁊ , facile intelligi debet moram ludentibus ad reſpirandũ dari , nec ita eos in gyrum cir, cumferri ſolere uolubilius , ut capitis uertigo excitetur , nec ita pro, nos ad terram ferri , ut lumbi , aut oſſium commiſſuræ fatigentur, ſed pene rectos tum celerius recurrere , tum tardius moueri , tum ſedatius redeundo gradi , quorum diſſimillimo motu , nec ſpiritus intercludi , nec anhelitus moueri , ſed potius inter eos cum aliqua intermiſſione certari : quod quidem minus euenire in luctandi currē di , aut equitandi ratione poteſt , quo⁊ generum motibus ſæpe ui, demus , aut aliquid morbi exercendo contrahi , aut membra pertur, bari uehementius : Quocirca noſtri hoc totũ ſpheromachiæ inci, de genus bipertito ſecernunt , unum quod pugilatorio folle , alte⁊ quod pila trigonali conſtet : Folliculare eſt .n. id , quod auctorum memoria a , Nicolao Aeſtenſi pneumatica ratione inſtitutũ ferũt, quodq; modo a , noſtris ſolet quadripertito diſcerpi : cuius gene , ris unum pugno , alte⁊ lamina pugilari , tertium tripede , quartũ pedũ ictu & repulſu fiat , quod harpaſtum a , Græcis nominari ſci,

Qđ uenatio fal conũ eſſet uti, lis niſi fieret cũ ſũptu

Qđ uenatio fal conũ pertinet potius ad Re, ges

DE LVDO PI LAE

Galenus de par ua ſphera.

Laus ludi pilæ.

.M. Antonius Montiſianus Medicus

Qđ ludus pilæ eſt duplex

Quare debet ui tari ludus pilæ pneumaticæ.

Nicolaus Aeſtē ſis.

mus : quod quidem genus, cũ membra pondere & ictu lędat, nec ſine paſſim pudoris iactura fiat, nihil attinet, ut ad Senatoriũ uſũ transferatur : At uero trigonalis pilæ ratio qualis maxime uideri ea Florentina debet, quę eſt farta fullonico tomento diligentius, cum multo ſit ponderis formeq; mediocritate cõmodior, maxime ad Dynaſtarũ nobiliſſimorũq; hominũ uſum uideri reperta poteſt. cuius quidẽ ludi genera numerant quatuor, quorũ unũ incuſſoriũ, alterũ trigoniũ, tertiũ parietariũ, quartũ funariũ nominat. Incuſſoriũ .n. eſt, in quo pila humi incuſſa ſolet uolę impulſione mitti, quod cũ ſit progrediendi longitudine incerta operoſius, ſæpeq; in eo corpora deorſum curua ferant, in quo maxime lędi ſoleant natura reclamante lumbi, perfacile iudiciũ eſt, id minus ſeruire corporis ualitudini & uitę dignitati poſſe. Trigonium autem eſt id, quod in ſpheriſterii trigone fieri conſueſſe cernimus, quod cũ ſit breuitate anguſtius, & triquetra figura lacunoſũ, multũ hominũ corpora ludendo lędit, cũ ſatis perſpicuũ ſit, breui progreſſione ocius fatigari corpus, ac triquetra mittendi & retorquendi uice, aut hebetiorem uidendi fieri ſolere ſenſum, aut caput moueri uelut ilius, ex quo cauſa uertiginis excitandę ſit, At parietariũ id nominari poteſt, quod ad parietem linea deducta ludit, nequid infra ſit pilę mittendę loci : quod quidem cũ fiat, aut excurſione incitatius, aut mittẽdi contentione longius, nemini dubiũ eſſe debet, quin ſit paganorũ potius hominũ libertati concedendũ, qui minus ſolent laborioſa uoluptate frangi : Funariũ autem eſt, in quo Aula, aut triclinium fune traſuerſo ſecernit : ſupraq; eatenus mittunt & remittunt pilam, quoad ſit id duplex ludi conſtitutũ ſignũ, quod numerus uincendi & ſuperandi ſit : in quo quidem cũ ęque caput ac lacerti & crura moueant, perfacile iudicandũ eſt, eiuſmodi ludendi genus analogica quadam eſſe ratione conſtitutũ, quę maxime ſit ad ualitudinem tuendam apta : Nã & illa moderata ingreſſio & quaſi ad anapeſtũ gradatio, tũ paſſuũ minuta breuitas, tũ tranſitio & declinatio, & huic finitima nõ longa digreſſio, tũ percũctandi interpellatio, ut quaſi ſubſiſtendũ & expectandũ ſit, maxime ad reſpi-

Q d̄ utilior eſt uſus paruę pilę

Q d̄ ludus pilæ diuidit quadrupliciter.

De defectibus triũ ludorũ paruæ pilæ

Laus ludi funarii paruæ pilæ.

Q uare ludus funarius paruę pilę iuuat corpori.

Quare ludus fu narius paruę pi lę adiuuat ani miletitiā.

Verum Card. debeant uti par ua pila ad re creationē & ſa nitatē nos re mittemus .S. .D.N.P.

De exercitio quod diſſimiliter mouet mēbra

Qđ motiones ſūt uitandę quę obſtant digni tati

Quę motiones luſoriæ ſūt quę obſtant digni tati

Ioānes Tricari cen Car.

De ſagittatione uitanda.

De ludis prohibi tis cauendis

De nocumēto lu di chartarū aut teſſerarū:

randum & ſedatius ludendum ualet: Eodem accedit, quod mēs ludi uarietate delectari poteſt exhilarata lætius, ſiquidem & pilæ uenuſta petitio, & remittendi iteratio, tum cognitio & quaſi diuinatio, quorſum caſura ſit, tum ſiniſtroſum repercuſſio, tum uola retorta reiectio, iucundum habet in utendo & tractando modum. Qđ ſi quæratur in priuati cura ſplendoris, utrum hoc totum ludendi genus iniri a Senatore debeat, haud quaq̃ eſt dubitare licitum, quin id ſit .P.M.S.Q. iudicio remittendum nequid poſſit decernendo & iudicando contrahi, quod iure reci nendum ſit: At uero ea exercitationis ratio, quæ eſt in membrorum genere mouendo diſpar, multiplex putari poteſt, cuius generis nō modo ſcriptio, ſed etiā ea luſoria motio numeratur, in qua cernitur aliquod membri genus moueri ſolere ſolum: in quo quidem uidendum eſt, quatenus ſit ualitudini & dignitati ſatis: ut ſi patrum memoria diceretur, Iſidorum Rutenum Senatorem ea conſueſſe haſta exterebrata uti, qua ſpiritu ſolet cretacea pila mitti, facile quoq; cauſa affirmandi eſſet, cum ſibi ipſi fuiſſe & dignitati offuturū ſuæ, cum perſpicuum ſit animam compreſſo foetere ſolere flatu, nec aſpectu decorū ſit, Senatorem haſta ſpectare buccinatem: aut ſi rurſus auorū memoria diceretur, Ioānem Tricaricenſem Senatorem, eo quotidie ludo uti fuiſſe ſolitū, in quo lignea pila ꝑ ferreum orbē malleo impulſa tranſit, haud quaq̃ dubitandum eſſet, quin idem quoq; affirmari poſſet, cū in eo ualitudinis fieret & exiſtimationis iactura bonæ: quod idem eſt de ſagittandi ſtudio & uoluptate dicendū: nam cum arcus intenditur abducendo contentius, facile cauſa poteſt, alicuius membri luxandi & diſcidendi naſci, ut Grimoaldo Longobardorū Regi eueniſſe ferunt, quem ad palumbē feriendū, uehementius arcū abducentem, lacerti uena perfracta occubuiſſe dicunt: nihiloq; Senatores utilius ea uti motione poſſunt, quę in chartario ludo, aut teſſeris in fritillo fiat, cū apertū ſit, eam perinde corpori, ut famæ nocere ſolere ſēper, nam cū in ea manus tantū reliquo corpore torpeſcente moueat, nec in reliqua membra diuidat partita ratione labor, cuius exi

ſtimare licet / quantũ ea ſit corpori allatura mali. Q đ ſi incidat quandoq; tempus / ut peregrinatio ſuſcipienda ſit / quale nuper le gaticiũ in Germaniam iter Bernardini Caruagialli Senatoris fuit / intelligendum eſt / hoc totum itinerarium genus in partes diſtributum eſſe quatuor: quarum una in ueſtitu / altera in uiatoria diligentia / tertia in uictu / quarta in præſidiorum ratione uerſatur: ueſtitus .n. genus bipertito diſtribuitur / unum quod ad æſtiuum / alteꝝ quod ad hybernum accomodetur tempus: Aeſtiuum enim id primum laudari ſolet / quo cauetur / ne lędatur calore / aut uia puluerulenta caput / quominus cauſa tabidi morbi / aut cephaleæ gignundæ ſit: Quo ingenere homines diuerſa capitarii operimenti ratione utuntur: ſiquidem Hiſpani eiuſmodi anni tempore negant ſe eo capitatorio amictu uti deſituros / quod ex carbaſina tela punico modo conſtet / proptereaq; nec ſit ſudoris cauſa ciendi / nec caput ponderis grauitate lædat: at ab Inſubribus & Tranſpadanis eam larualem caſſidem uſurpari in ęſtiua equitatione cernimus quæ cum ex ſerico ſecũdario aut undulato fiat / maxime ſit caloris / aut pulueris depulſura uim: Cõtra autem nonnulli eo uti galero malunt / qui ſit uiminea ratione textus: Nos uero hoc añi tempore a / Senatore dicimus eo petaſi genere eſſe utendũ potius / quod ita ſit ad ſchiadii ſiue ad cadurci conſtitutũ modũ / ut nec capiti præmendo obſit / nec flagrantem ſinat penetrare ſolem: Ideoq; multi quo cõmodius caloris appulſũ peragrando pellant / arcera ſolent / aut rheda circũſtrata uehi: quo genere his proximis meſſoriis feriis Ioãnem Iordanũ Vrſinũ uſũ fuiſſe ſcimus / cũ ex urbe Mediolanum Lodouico Gallorum Regi ueniſſet in uictoria Tranſpadana gratulatũ: Quæ eadem de eo ueſtiũ genere affirmare licet / quę hoc ęſtiuo tẽpore ad Hypoditis / aut Epichlamydis uſũ tranſferri poteſt: cũ perſpicuũ ſit / id genus ueſtis / maxime eſſe aptum ad hoc ãni tẽpus / quod minus ſudorẽ / uel lanę calore / uel pãni grauitate ciet / quale ſcilicet eſt illud iudicandũ / quod in Celtis & Britãnia cernimus filo craſſiore texi. At uero hyeme cũ ſoleant morboꝝ genera aculeata naſci / quę acumine ſint hominum uexatura uitam / ex quo genere Syderatio / Opiſthotonos / Paraly/

DE CVRA ITINERANTIũ

Bernardinꝰ Caruagiallus Car. S.Crucis

Q đ cura itinerãtiũ quadrupliciter diuidiť

Q đ ueſtitus itinerantium dupliciter diuidiť

De integumẽtis ęſtiuis capitis.

De integumẽto Hiſpanoꝝ

De integumẽto Lombardoꝝ.

Ioãnes Iordanꝰ Vrſinus Año .1509. de mẽſe Iunii

Lo. Gallo. Rex.

De ueſtibus ſuperioribus ęſtiuis uiatoriis

De ueſtibus hyemalibus uiatoriis

Laus ueſtis uiatoriç Gallorum.

ſis, pleureſis, tetanos, & pernio numerari poſſunt, dubitari non debet, quin eo in peragrando ſit cura adhibenda maior, quo anni tẽpus formidoloſius uiſum iri poteſt: Itaq; hyeme in uiatorio ueſtitu, id in primis tranſlatitium ſolet laudari hypoditis genus: quod nuper ſit ad colobii, aut epheſtris modum Gallorum ſedulitate repertum, quæ gens in amictu nouando ſemper incoſtanter ingenioſa fuit: nam præter q̃ ꝙ præclare ſit tanq̃ thorax ad uim frigoris pellendam factum, corpusq; ſine foeminaliũ aut uentralium munitione tegat, tum maxime ad id loci genus laciniæ breuitate aptum uideri debet, quo aut propter decliuum deſcenſum pedibus iter faciundum, aut propter rupis anguſtias ex equo deſiliendum ſit: Nec item eſt id epichlamium probandum minus, quod rotundum ad cycladis ſimilitudinem panno amphimallo conſtet, qualis ille potuit erythreus iudicari cyclas, quo his ſementinis feriis Franciſcum Soderinum polytropum Senatorem amictum & clamidatum uidimus, cum ſe in Corteſianum uiſendi mei cauſa contuliſſet, Eademq; ratione ea eſt Germanica laudanda caſſis, quæ relictis conſpiciliis caput undiq; obſtruendo ſæpit: par atq; idem eſt Gauſapini uſurpandi pilei, & eorum tibialium utendorum modus, quæ cum amentis ex gallica byrſa fiunt, ne qua corporis coelo rigente ſit deſerta futura pars

Franciſcus Soderinus baſilicæ .xii. Apl'orum Pbr. Car. Vul. Oppidũ Corteſiũ ãno 1509 de menſe Setembris.

Prudentia circa eas res quç pertinent ad iter

Prudentia circa equos uiatorios

Quomõ in uia sit utendũ eqs ſecũdũ digeſtionem

Quomodo in uia ſit utendũ eqs ſecũdũ naturam locorum

Viatoria autem ratio in ea uerſatur procuratione rerum, quç ad propoſiti conſtitutiq; itineris uſum pertinere uideatur, quo in genere ea eſt primum cura laudanda, quç in deſcribendorum itinerariorum equorum ratione uerſatur, cum ſcilicet ante eſt prudentia certa prouiſum, quid cuiq; equorum aptum uel rationi ſit, quidue Senatori ſit ad ualitudinem aut ad loci naturam conſentaneũ futurum magis, quarum altera pepſide, altera eſt natura metienda ſitus: ut ſi matutinæ dyſpepſiæ occurrendum eſſe dicamus, dubitationem non habeat, quin tolutaria ſit mulæ uectione utendum, quo motio ſit in acido cibo terendo lenior: aut ſi rurſum luteum, aut paluſtre oſtendatur iter, facile concedendum ſit, negocii eſſe Senatorii, ut equo celſo Parthenopeo utatur, quo tutior facultas ex limo emer

gendi ſit. At contra ſi alpinum iter faciendum eſſe affirme- tur, non alienum ſit fateri, Senatorem debere manulo Britan- no uehi, quo diſcriminis ſit in delabendo minus: Eademq; eſt cor porum expendendorum ratio, ut ſi patrum memoria diceretur, non perinde Eugenio Quarto, ac Nicolao Quinto eundem eſ- ſe conſentaneum in peragrando equum, proptereaq; eorum alter eſſet, opima corporis natura craſſior, alterius corpus trium tan- tum pedum & ſextantis eſſe diceretur: Quod cum perſpi- cuum ſit, ſciendum eſt, peregrinantis Senatoris eſſe proprium, ut uarios deſultorios equos, ſine ſeſſoribus peragrando ducat, quorum diſſimilitudine uti, in ualitudinis & loci uarietate poſſit: quocirca Senatores multi, qui maxime ſunt peregrinationis ſuſci- piendæ & itineris ingrediundi gnari, non modo fabriles peras cum follibus & incudicula ferunt, quo equis in longo itinere poſ- ſint ſoleæ induci nouæ, ſed etiam Hippiatros & Veterinarios du cere eundo ſolent, quo eorum diſciplina ſit illorum equorum oc- curſura morbo, qui laſſitudine ſunt, aut uiarum aſperitate fracti, nequid famulantium affectantiumq; ualitudini ſit, equorum adem- ptione nociturum: Nec item minor eſt circumpedum haben- da cautio: nam cum fere ſemper eos quaternos in Senatorio co- mitatu numerari ſolere uideamus, meminiſſe debemus, benigni eſ- ſe Senatoris, his ita equos adſcribi iubere trinos, ut equitandi ui- ciſſitudine, quadripertitaq; itineris menſione, tantundem quoti- die omnibus, pedeſtris decernatur uiæ, ſemperq; ex his unus ita Senatori equitanti adſit, ut nunq̃ a pedibus diſcedat uſq̃: in quo quidem erit prouiſum & eorum ualitudini, & Senatoriæ in- columitati ſatis, quandoquidem nec unius diei itio debeat uideri longa, quæ ſit in quatuor diſtributa partes, nec iure Senator que ri equitando poſſit, ſi ex his ſemper recens ob pedes obuerſetur unus: Recteq; etiam præcipi in hac itineraria ratione ſo- let, ut mulis clitellariis, qui uiatorias famulantium peras eundo ferunt, ita ad itineris rationem onera dimenſa imponantur, ut ad eundem cauponem uenire ſine laſſitudinis difficultate poſſint,

Quomõ in uia ſit utendũ eqs ſecũdũ habitũ corporis:

Eugenius .iiii.

Nicolaus .v.

Q̃d in uia debẽt duci eq ad ha- benas ꝑ Car.

De cura equoꝝ circa maſcalciã

De cura paraſre nanoꝝ.

De eqs paraſre- narioꝝ.

De partitione equoꝝ paraſre narioꝝ.

De cura impedi mentoꝝ

ad quem noctu Senator diuerſurus ſit, quo in coeli tempeſtate famulantium generi facultas amictuum mutandorum detur: atq; hoc idem de rhedariorum, uehiculariorum, aut eorum dorſuariorum equorum genere affirmandum eſt, qui non modo abacos, monopodia, & hippoperas Senatorias, ſed eas etiam ęratas arculas ferre ſolere cernuntur, ex quarum alteris clinidion cum conopæo ſtatuatur, in alteris id pyxidum adſeruetur genus, in quibus catapotia, cathartica, & ea antidota temperata inſint, quæ ſunt ad nouos locorum & coeli inſtituta caſus, nequid damni in itinere medicamentorum egeſtate contrahatur:

De cura tabellariorum.

Atq; huic generi finitima quoq; eſt Archimagirorum & Veredariorum iudicanda cura:

Quare Car. debent ducere ſecũ tabellarios.

quorum alteri præmitti eũdo ſolent, ut explorare obſonando poſſint, quid in quaq; regione cibi ſanius, aut pernitioſius futurum ſit, alteri uelocius equitando pręcurrant, quo redeundo moneant, quid

De habendo Itinerario in uia.

in itinere noui ſit aut belli calamitate, aut coeli tempeſtate natum, ex quo cauſa aut diutius in loco manendi, aut celerius feſtinandi ſit: nihiloq; ad hunc uſum inutilius id Itinerarium uideri debet,

Itinerarium Antonini Pii.

quod ſit topographica ratione deſcriptum; quale eſt Antonini Cæſaris Odoepericon putandum illud, in quo fluminum, ſaltus,

De uictu uiatorio.

ſiluarum, montium, & urbium deſcribuntur ſitus: In uiatorio autem uictu intelligendum eſt, perinde eſſe cibi nouitati indulgendum, ut eſt ualitudinis obfutura minus, nam cũ quibuſdam in lo-

De cura uitandi cibi nociui in hoſpitiis

cis, aut hominum inſcitia, aut natura loci, ſæpe ea ciboꝝ genera reperiant̃, quæ ſunt, a, cõmuni noſtroꝝ hominũ diſiuncta ſenſu, dubitari non debet, quin ſit Senatoris in peragrando cauti, ſemꝑ ex ſingulis oenopoliis iubere plus quatridui cibum ad ueſcendũ ferri, ne noui alteriuſq; cibi inſolentia ſit corpori nocitura grauius: Itaq; ſi interdum cauſa incidere uideatur, ut propter uim rerum

Remedia Arnaldi de Villa nõua ad inediam ferendam

edendarum, abſtinere ſit q̃ edere aut potare ſatius, nihil abeſſe debeat, quin cauſa ſit ea Arnaldi Hiſpani pharmaceutica præcepta conſectandi, quibus modus aquæ eluendę & inedię ferendę dat̃.

De pręſidiis in uia.

At uiatoria præſidia totidem numerari ſolent, quot poſſunt morborum genera repentina gigni, ut ſi dicamus cuipiam euenire equi

tanti, ut propter celerem ex calore in frigus tranſitionem, aut pedum algore torpeat, aut languidius peragrando cernat, facile ſit ex Medicorum diſciplina iudicandum, eius pedes oculoſq; melanthio illiniri debere ante, quo ſit in frigore depellendo munitior: eademq; ratione ſi cuipiam euenire dicatur, ut propter hybernum frigus, cauſa ei in pernionem incidendi ſit, recte etiam exiſtimari poſſit, frigida cū aqua collui oportere ſtatim, quo corpori cauſa ſit ad naturam redeundi ſuam, ut ſæpe fieri in pomaria Oporotheca patet, in qua mala frigore concreta latice regelari ſolent. Quin etiam ſi in niuium magnitudine ita quandoq; euenturum ſit, ut minus homines caligine offuſa cernant, præclare intelligi detur, eos aut uitreis conſpicilis, aut eo oculario reticulo oportere uti, quod atro colore conſtet, ne oculis in nimio candore conniuendum sit. Idemq; fere eſt ualitudinis tuendæ modus, cum temporis eſt, aut negocii ſiue Rei pu. cauſa nauigandum: Vt ſi his proximis ſuſcitatis feriis Hyppolito Aeſtenſi Senatori ex. S. C. belli cauſa in Aſiam traſmittendum ſit, facilis cauſa æſtimandi detur, ſua interreſſe arbitrari, non modo quid morbi poſſit ex inſolentia marina contrahi, ſed etiam quid maxime præſidii nauigando ferat, quo ſit ualitudini ſeruiendum belle: nam cum nauigandi inſolentia ſæpe, nauſea, anorexia, lipothymia, macies, reiectio, uertigo, & cephalea oriri ſoleant, neceſſario affirmari poteſt, prudentis eſſe in nauigando Senatoris, ea medicamenta ferenda curare, quæ ſint ad eiuſmodi morborum genera pellenda facta, quale illud nauticum antidotum iudicari debet, cuius maxime Bartholomeus Montagnanus inuentor & amplificator fuit: Idq; intelligendum eo fieri debere diligentius, quo in locorum temporumq; oportunitate Res pu. plus detrimenti capere ex Senatoria imbecillitate poteſt. Sed multum enim Medici ea Balneorũ Thermarũq; genera ualitudini profutura credunt, quorũ altera modo artificioſo fiant, altera inuentu naturæ ſint ad hominum pellendos conſtituta morbos: eorum enim quæ artificioſa nominantur, genera cernuntur duo:

Remediũ ad uſum oculorũ

Remediũ contra pernionem

Remedium contra candorem niuis.

De cura nauigãtium

Hyppolitus Aeſtenſis Car. Ferrarienſis. 1510.

Morbi qui excitanẗ in mare

Q̃d Car. debent ferre medicinas in naui.

Bartholomeus ã Montagnana Medicus

DE BALNEIS

Q đ Balneorũ unũ eſt genus artificioſũ, alterũ naturale.
Q đ artificioſa Balnea dupliciter diuidunť.
Q đ Balneũ aq̃ frigidę debet attẽdi ſecũdũ differentiam ętatũ
Georgius Card. Portugallenſis.
Galeottus Frangiottus Lucenſis Car. Iulii .ii. nepos
De prudẽtia Medici circa huiuſmodi Balnea.
Q đ Balneũ aq̃ calidę eſt duplex.
Q đ Stupha eſt duplex.

unum, quod pſycholutrica, alterum, quod caldaria lotione conſtet: Pſycholutricum enim eſt, quod domi in baptiſterio ex ciſternina aqua fieri aut latice fontano ſolet, quodq; non modo obſtruit refrigerando corpus, ſed etiam pedum articulorumq; dolorem extenuando lenit: Itaq; cum cauſa eius utendi datur, intelligendum eſt, id primum debere ætatis ratione ſecerni, ut ſi Alexandrinis temporibus diceretur Georgium Luſitanum Senatorem annos octuaginta natum, quotidie uti fuiſſe pſycholutrica lotione ſolitum fatendum quoq; eſſet, multum eum fuiſſe uitæ nociturum ſuæ, cum perſpicuum eſſe poſſit, naturæ calorem, qui longe in eo eſſet decurſa ætate minor, nunq̃ aqueæ fuiſſe frigiditati obſtiturum: contra autem ſi proxime affirmaretur, Galeottum Lucenſem adoloſcentem Senatorem, ſingulis quoq; quatriduis conſueſſe latice fontano collui, facile tum inter omnes conſtare poſſet, id ei fuiſſe obfuturum minus: quandoquidem ſatis deberet eſſe notum, naturæ calorem, qui eſſet in imas corporis partes humore aduerſante pulſus, robuſtiuſ in imo reuicturum, ualentiusq; coctururm extenuando cibum. Quocirca in hoc genere Medicis nõ minori ſolet eſſe curæ, quemadmodũ in ſolio ſit latex frigiditate moderata blandus, q̃ quemadmodum quantum ſit in eo terendum moræ, nequid morbi euocari abluendi diuturnitate poſſit: At caldarium maxime ſolet numerari duplex, unum, quod aquea humiditate, alterum, quod aerio humore fiat, quod hypocauſtum nominari poteſt, quorum alterum ad infantum, alterum ad puberum lauationem pertinere cernitur: Hypocauſtum enim quod ſit ad uaporem excitandum factum, bipertito quoq; diſcerpi poteſt, unum, coctilitum, alterum quod in caldario ſolio aut labro fiat: Coctilitium enim eſt, ĩ quo præfurnium ita conſtrui ex cyatorum fictilium comexum ſolet, ut ex eo in caldarium erumpat igne ferueſcente uapor, quo genere maxime Germanos uti ſolere ſcimus. Labrum autem cum lignea natura conſtet, ob id maxime Frigidario, & Tepidario ſubiectum conſtituitur, quo cauſa aquæ miſcendæ & temperandæ ſit

ſit ne ita ſit in alterutram propenſura uim, ut corpori lauando & eluendo ſit: quare perſpicuum eſſe debet, hoc uaporariæ lotionis genus multo eſſe pſycholutrico in eluendo præſtantius, idq; eſſen-di mulierum exemplo poteſt, quæ in ſudariis, aut calanticis xili-nis eluendis calida magis uti q̃ frigida aqua ſolent, proptereaq; ab ſolutius ea ſit inuſtas dilutura ſordes: quod cum ita ſit, intelligi etiam datur hoc, lotionis genus, q̃q̃ calefacere aduentitio uapore poſſit, natura tamen membra refrigerare & liquare ſolere ſemper, ut facile eſt ex eorum manibus iudicare licitum, qui nouacula bar-bam abluendo tondent, quorum manus molles & liquatas eſſe aſ-ſidua lotione cernimus. Ex quo iure affirmari poteſt, homines quo ſe diutius in ſolium mergendo illuunt, eo magis naturæ calo-rem deperditum & extinctum iri. Q đ ſi percunctando quera-tur, cui nam hominum naturæ, hoc lotionis genus conſentaneum magis futurum ſit, dubitatio accidere non poteſt, quin fateri debeat, id ad eorum naturam accomodari ſolere ſanius, qui aut ſanguinis affluentia præſtant, aut a, laboꝝ aſſiduitate ſe ad ocium requie-ſcendiq; ſtudiū contulerunt: cum eoꝝ alteri multum ſordium ſua-pte ſudandi facilitate contrahant, alteri in intercutanea humorum affluentia uerſentur, qui maxime dilui lauando debent: quod eodem modo eſt, de uinario, lactario, aut de eo oleario balneo rum genere dicendum, quod in eleotheſio fieri ab alipte ſo-let. At Thermarum genera, cum uaria natura conſtent intel-ligi debet, ob id eſſe hominum generi naturæ prouiſione data, quo tum maxime eſſent hominum uitæ profutura, cum iam non eſſet ultra medicorum opitulatura, aut progreſſura uirtus: ex quo quidem, cum quibuſdam quædam morborum genera minus ſa-nari Thermarum ope cernuntur, facile patere debet, nullum eis relinqui conualeſcendi, aut ex morbo elabendi locum: Itaq; cum aut inſidentis morbi cauſa, aut ęgritudinis uenturæ metu, Senato-res Thermarū opem periclitaturi ſunt, ſciendum eſt ab his earum maxime, uſū debere probari, quę non longo ab urbe interuallo diſtēt quo i genere Bononienſes, Lucenſes, Piſanæ, Volaterranæ,

Q đ Balneum aquę calidę magis mundat

De defectu huiuſmodi Balnei

Q đ Balneū aq̃ calidę magis eſt accomodatum ad ſanguineos.

DE BALNEIS NATVRALIBVS

Q đ quando balneū naturale nō ſanat, ſalus poteſt deſperari.

Q đ Car. debent uti Balneis quæ ſūt proxima ad urbem

Balnea Porretana. .i.

De Porretanæ aquæ natura

Quibus medeť Porretana

De periculo huius aquę Porretanę

Balnea Lucenſia. .2.

Gẽtilis Fulginas Hugolino d Mõte Catino.

Differentia inter Gentilẽ & Hugolinũ

Quibus Luceñ aqua medeť

Malateſta Cęſenatenſis.

Senenſes, Viterbenſes numerari poſſunt: Bononienſium enim Thermarum genera ea ſalubriora iudicantur, quæ in Apẽnini conſtituta cliuo, naturæ inuentu ſunt ad morborũ pellendam excogitata uim: ex quo perſpicuum eſſe debet, earum calentium aquarum naturam, non modo aluminis & ſulphuris, ſed etiam ſalis & nitri mixtione præſtare, eaſq; ob id morbis mederi conſueſſe multis, proptereaq; iuncta & concreta natura ſint: Ideoq; cum hæ ualitudinis cauſa potanť, ſciri ope probata debet, eaꝝ hauſtu, hydrocephaleæ, nephretidis, diſſuriæ, lithiſiadis, & analeſiæ ſanari morbos, eumq; perinde ęgrotantium generi profuturum, ut erit temperatus in uiuendo modus: nam qui in eiuſmodi latice potando, aut Medicorum pręſcriptioni paulominus conſiderate parent, aut uiuunt libidini popinationiq; indulgendo liberius, dubitari nullo modo debet, quin facile ſint in perſpicuum diſcrimen incurſuri uitæ, ut multis ſæpe contigiſſe ferunt, ex quo iam illud ſolet decantari uulgo, harum calentium aquarum potu homines, aut ęgritudine liberari funditus, aut fato repentino mori: At in Lucenſibus Thermis iudicandis, aliud Gentili Fulginati, aliud Hugolino Catino uideri ſolet, ſiquidem eorum alter eas ſulphuratas aluminoſas, & nitroſas eſſe cenſet, alter ita eas aluminoſas eſſe opinatur, ut nihil his ſulphuris ineſſe uelit: quorum utra ſit ſententia iudicanda uerior, difficile ſecerni expendendo poteſt, cum eorum alter ſemper ſit factus Medicorum æſtimatione tanti, ut iam ab eo ſit omnino diſſentire nefas, alteri ita dicatur hoc Thermarum genus fuiſſe adeũdi aſſiduitate cognitum, ut nihil ei eſſet experiundo, & periclitando notius. Quod cum conſtet intelligendum eſt tamen, harum feruentium aquarum perfuſu ea morborum tormenta pelli, quibus pectus & nerui lædi conſueſcunt: quo in genere tuſſis, dyſpnoea, orthopnea & ea luxatio uerſatur, in qua membra ſunt ſuo diuulſa loco, nec uero eos iuuari ſolere ſecius qui ſunt uulnere accepto claudi, ut memoria patrum Malateſtæ Cęſenati eueniſſe dicunt, qui cum ex uulnere in acie accepto uehementer claudicare ſoleret, ſic horum fontium perfuſu adiutus fuiſſe dicitur, ut facile poſtea uideretur ambulare re-

Balnea Piſana .3.

ctus : Ex Piſanorum uero Thermarum genere id debet iudica/
ri princeps / quod Aqueum nominari cernimus : nam præterq̄ ꝙ
ita nitido lucidoq; colore fluit / ut facile in imo poſſint arenæ ramen
ta cerni / tum aptiſſime naturæ prouidentia eſt ad ea morborum ge

Quibus medeť aqua Piſana

nera pellenda factum / quæ icteros & paralyſis uocari ſolent :
idq; ob eam cauſam Medici euenire credunt / propterea ꝙ alumi/
noſa & ferrea natura conſtet / cui maxime inſit eius generis morbi
arcendi & tollendi uis. Volaterranarum autem Thermarum il/

Balnea Volaterrana .4.

lę magis probari ſolent / quæ ad eos ſunt proxime conſtitutæ lacus/
quorum natura ita ſubterraneo igni fumando bullat / ut non mo/
do eius feruido uapore ſoleant exuri trāſuolando aues / ſed ſæ/
pe etiam quadrupedum genera ingrediendo mori : Itaq; cum hic

Quibus medeť aqua Volater/rāna

calentium aquarum fons ita cernatur aluminis ſulphuriſq; partita
concretione exilire mixtus / ut facile in eo appareat ſulphuris ineſſe
minus / dubitationem nō habet / quin concedendū ſit / eum his mi
rifice mederi poſſe / qui aut capitis pectoriſq; ęgrotatione languent/
aut in lithanico uerſantur morbo / ut nuper lautiſſimo homini

Hierōymus Rodulphus.

Hieronymo Rodulpho municipi meo Ianenſi contigiſſe uidimus
qui calculi uitium menſtrua eiuſmodi aquæ potione dempſit. Sed
præter cæteros Senenſes Thermarum deſcriptione & uarietate

Balnea Senen/ſia. .5.

præſtant : ex quo genere id primum laudari omnium ſermone ſo/
let / quod Petreium nominatur : cuius perfuſu tum dicunt fuiſſe
melius Francisco Carmignolę Imperatori factum / cum appare/

Franciſcus Car/mignola.

bat Venetorum potentiam perturbatam fore / niſi per hos fontes
ei modus ex morbo fuiſſet / ut celeriter ad tranſpadanum rediret

Bellū circa Bri/xiam inter Venetos & Philippū Mariam Vicecomitem.

bellum : Quocirca ſciendum eſt / harum aquarum ui / cum ſulphu
rea natura præſtet / tum maxime ſanari ſolere morbos / cum ex
epiſtomio latex in caput aſſula obuerſi ſtillando fluit / quo ex gene/
re Dyſpnoeciaci / Suſpirioſi / Cephalici / Pneumonici / & hi nu/
merarari poſſunt / quorum eſt in audiendo tarditas / aut quorum

Quibus medeť aqua Senenſis Petriolana

aures obtinnire ſolent : huic autem uicinæ Farinariæ / & Cucur/
biticularię Thermæ conſtitutę ſunt / quarum alterę cum ferueant
in lauando lenius / ob id conſueſcunt adiri primæ / quo naturæ ritu
gradus in abluendo fiat / alteras ad eum uſum inſtitutas eſſe ferunt

quo ſanguis uitrea cucurbiticula ſolet cute puncta & tumefacta mitti: Atq; ab his non longe hę ferueſactoriæ & caldariæ abeſſe cernuntur Thermæ / in quarum alteris ob eam cauſam eſt Baptiſterium fornicatum a / Rodulpho Camerte Imperatore factum / proptereaq; ab his ſit incommoda pedum ægrotatione fotus: alteris modo homo prudentia & fortuna florens Pandulphus Petrucius / ita ex municipis mei Laurentii Ticinatis præſcripto uti in abluendo ſolet / ut cum eſt ualitudini proſpecturus ſuæ / nusq̃ potius eſſe uelit: Eodemq; modo de Tomentariarum / Maceraria/rum / Vrceariarum / & earum Philippearum Thermarum genere affirmari poteſt / quibus ob id maxime a / Gentile Fulginate eſt abluendi tributa laus / proptereaq; earum naturę ſit ſubtilitate temperata leuior / maximeq; appareat medere ſolere his / qui nodoſo pedum aut neruorum dolore torpent: Ideoq; magno homini Laurentio Medici cauſa ſemper huius Thermarum generis utẽdi fuit / cum eo pedum dolore uexaratur / qui hominum generi obuenire gentilicia hereditate ſolet: Nec multo quoq; ratio eſt Viterbenſium Thermarum diſpar: quo in numero Cryptarię / Heriles / Gabaleæ / Buxeæ / Palatinę / Matrales / Pratenſes / Paganæ / & Aſinariæ nominantur. Ex quo genere præter cæteras Cryptariis tantum impertit Medicorum diſciplina laudis / quantum cuiuis Thermarum generi tribui laudando poteſt: Nam cum ænea ferreaq; natura fluant / dubitari minime debere dicunt / quin earum concreta mixtaq; natura / tam ſuperuacaneorum humorum conſumptrix iudicari poſſit / q̃ naturæ collyrium uideri lippientum / & quin tantum ægrotantium potui ſeruitura ſit / quantum ſit fouendæ purgandæq; naturæ ſat. Ex quo non ſine cauſa multos Senatores legimus ſæpe ad has aquas fuiſſe uentitare ſolitos / cum nihil his uideri poſſet / aut ſalubritate utilius / aut urbis propinquitate commodius: Quibus expoſitis intelligendum eſt / Senatoris eſſe in conſeruanda incolumitate diligentis / cũ ualitudinis cauſa eiuſmodi Thermarũ genera adeunda sun / Medicos debere adhibere doctos / quorum conſilio & diſciplina intelligi expendendo poſſit / quę cuiq; ęgritudini profuturæ ſint / aut quo ſit anni tempore utendũ his.

Rodulphus Camers

Pandulphus Petrucius

Laurentius Papieñ Medicus.

De uarietate balneorũ Seneſiũ.

De ſalubritate balnei S. Philippi

Gẽtilis Fulginas

Laurentius Medices

Balnea Viterbenſia .6.

De uarietate Balneorũ Viterbẽſium

De ſalubritate Balneorum de de Grotta.

Quare laudatur uſus huiuſmodi Balneorum.

Q̃d Car. debent uti conſilio Medicorum in utẽdo Balneo

Siquidem cum perſpicuum ſit, ut præclare ait grauis auctor Galenus, maxime temporis coeliq; commutatione excitari morbos, facile etiam cenſendum eſt, eam uarietatem uehementius tum corpori nocituram, cum ei aliqd adicitur applicando noui, quo maxime mutatum iri ſolet, atqui cum palam notum ſit, nihil ęque ac thermarum genus mutare conſueſſe corpus, cum facile appareat, corpora eiuſmodi calentium aquarum perfuſu uehementius ſexquihora q̃ uno æſtiuo caleſcere ſolere die, nihil cauſæ eſſe poteſt, quin concedendũ ſit, in Thermarum uſu maxime ſpectari debere tempus, quo intelligatur quando lotio tempeſtiua futura ſit, idq; maxime fieri ex ea notatione poteſt, qua conſiderando iudicatur, quæ ſit mutatio euentura coeli: Nec enim accidere dubitatio debet, cum aut hyemis natura aduerſante calet, aut riget arida frigiditate uer, quin autumno ſit pleuſeris, dyſenteriæ, aculeatorumq; morborum oritura uis, & quin minus tempus adeũdi ſit: Eademq; ratione ſi hyeme ſeptemtrio arida frigiditate flet, uereq; regio iri ſoleat auſtro perflante madefactum, facile exiſtimari poteſt, æſtate ophtalmiæ dyſenteriæq; ęgrotationes naſcituras, minusq; cauſam aquæ utendæ fero: at cum æſtas inflammato calore flagrat, dubitari non debet, quin loto ſit id genus allatura morbi, in quo epiphora & amphimerion uerſari ſolent: Ideoq; multi in Thermarũ uſu eos etiam dicunt exhereſinios uitandos eſſe dies, quibus cernimus intercalari menſem: In quo quidem quanq̃ id nullo probari argumento poſſit, intelligi tamen debet id ſi affirmetur pro certo futurum, ad eam eſſe coeli referendum uim, ex qua uaria rerum genera non perinde ac putantur occulta ratione cadunt: idq; eſſe poteſt experiundo palam, cum ſit communi notatione cognitum, his exhereſiniis diebus non modo arbores intempeſtiue cedi, ſed etiam ſæpe abortiri ſolere mulieres: Q đ ſi cauſa affirmandi ſit, id eſſe euenturum ita, erit etiam fateri neceſſe, hiſdem diebus imbecillius hominum futurum genus, id ſi ita erit, intelligi quoq; poterit, minus Senatorum generi cauſam harũ Thermarum utendarum fore, cum uerisimile putandum ſit, homines in aduentitia coeli & aquarum ui, aut imbecillius languefactum iri, aut oppreſſa natura peritu

Galenus in tertia Aphoris.

Q đ Balneũ magis calefacit q̃ unus dies ęſtatis.

De pronoſticis temporũ & tempeſtatũ.

De Biſexto.

Vtrũ ſit utendũ Balneis in biſexto

QVALIS ESSE DEBEAT MEDICVS CARD.

Vtrum Medicus ſit eligēdus practicus an ſpeculatiuus.

Sententia eorum qui probant Medicum practicum

riturot: Sed exiſtit hoc loco quæſtio, num Senatorius Medicus debeat experiundi facultate, an doctrinæ præſtare ratione potius. Sunt .n. multi, qui cum medicinæ ſcientiam uſu inventam eſſe opinentur, magis eum eſſe exquirendum putant, qui empiricus in medendo ſit, q̃ q ſcientiæ ratione præſtet, idq; probari argumento dicunt, nam cum medicinæ ſcientiam arbitrentur, ex multarum ſingularum rerum dimanaſſe uſu, facile eam affirmant ad morborum remedia transferri re periclitata poſſe: nec enim dubitari oportere credunt, ſi dicatur rheupontico dilui ſolere bilem, quin affirmari debeat, propriam eſſe rheupontici bilis diluere & euocare uim, atqui cum id ad oecumenicam medendi rationem tráſferri poſſe, ſine cauſę notione dicant, quo ſcilicet intelligatur, quid ſit eius naturæ proprium, ſatis apertum eſſe uolunt nihil abeſſe poſſe, quin concedendum ſit, ad Senatoriam ualitudinem tuendam eum ſeligi debere Medicum, qui magis ſit uſu explorato cautus, q̃ qui catoſcopus ſine experiundi facultate uideatur: Contra autem alii, cum medicinam ſcientiam eſſe arbitrentur, negant eam debere fortuitu euentu niti, atqui cum empiricos dicant coeco uti in medendo caſu, cum intelligere ſine cauſe cognitione nequeant, aut cuiuſmodi ſit inuecti natura morbi, aut quorſum ſit eius eruptura uis, præclare patere putant eos a Senatoria ualitudine tuenda iri debere reiectum: Nos uero cum uideamus omnia ſcientiarum genera uno utilitatis nexu contineri, atq; ex his alteram alterius egere luce, facile affirmare poſſumus Senatorium Medicum non modo medendi præſtare oportere doctrina, ſed etiam uariarum artium ſcientia eſſe debere cumulatum. Quomodo enim eum ęgrotantium generi profuturum eſſe cenſemus, qui ſit lemmatum dialecticorum expers? cum Dialectica ſit lanx ueri falſi expultrix, & libra doctrinæ: atq; etiam quid ei eventurum credimus, qui mederi ſine Arithmetrica facultate uelit? cum perſpicuum ſit, eam eſſe primum artium Mathematicarum diſciplinarum gradum, nec ſine ea fieri poſſe criticorum dierum rationi ſatis. Quid item ei eſt accidere poſſe putandum? qui ſit aſtrologiæ diſciplinæ rudis? cum pefacile iudicium ſit, ſine eius notitia (ut pręclare ait Hippocrates in eo qui eſt de aquæ & aeris natura liber)

Sententia eorum qui probant Medicum ſpeculatiuum.

Qđ Medici debent eſſe ſpeculatiui

Qđ Medici errant ſine uarietate ſcientiarum

LXXXIIII

minus ſeruiri diatetice / aut pharmaceuticæ / ſiue chirurgieę rationi poſſe: nec hoc loco phyſicen nominare attinet / cum iure concedi debeat / Medicos ſine naturę ſcientia perinde poſſe initia indagare morbo℞ / ut homines in tenebris ſine lumine ambulare duce. Quod cum ita ſit / facile relinquitur / a / Senatore Medicũ eſſe exquirendum eum / qui magis enciclopędiacus / q̃ qui empiricus iudicandus ſit: Q đ ſi tamen res ſecerni comparando debeat / nemini dubium eſſe poteſt / quin ex omni Medico℞ copia is ſit perquirendus ſeligendo prior / a / quo ſatis uiciſſim utiq; fieri rationi poteſt. Neq;.n. auo℞ memoria doctrinę magnitudo Thadeum Florentinum a / medēdi uſu deduxit: qui ita pręſtitiſſe medicę theorię ratione dicitur / ut facile ei delatę ſint omnium conſenſu primę / ſicq; empirica tractatione floruit / ut neminem ęgrum feratur / ſine quinquagenarii diurni nummi ſalutaſſe uade: quod eodem modo đ Petro Hebano / Arnaldo Hiſpano / Dino Florentino / Gentile Fulginate / Iacobo Foroliuienſe / & Hugone Senenſe iudicare licet / a / quibus nunq̃ eſt medendi / a / doctrinę ratione ſeuocatus uſus Sed oriri ſolet hoc quoq; loco certamen / num ad patritiam tuēdam uitã / unus aut plures ſeligendi ſint / multi .n. cum omnia plurium comitatu fieri abſolutiora putent / nullam cauſam dubitandi eſſe credunt / quin fatendum ſit / tutius co℞ incolumitatem ſeruatum iri / quo℞ eſt uita pluriũ doctrina & diſputatione fulta / q̃ qui Medico nituntur uno / cum conſentaneũ ſit / multos plura ſcire & indagare poſſe q̃ unũ: At cõtra alii cum ſemp multitudinẽ inter ſe natura diſſidere credant / nihilq; periculoſius eſſe diſcordia in ſanando putent facile eã excludi uolunt in medendo turbam / quę inter ſe natura ſit aut iudicando diſſenſura / aut obtrectatorio certatura bello: Nos autem cum uni haud arbitremur tuto Senatoriã cõmitti uitã / quandoquidem uni facilior locus labendi & nocendi detur / iure eã Medico℞ multitudinem laudare poſſumus / quæ doctrina ſociata ſit Senatori profutura ęgrotanti / quæq; ad eum Archiatrum præſtantẽ ſtatuatur qui in ſanãdo ſit multitudinis dirigēdę prĩceps. Idq; probari naturę ritu poteſt / in qua uni ſēp dať ĩ regēdo principatus / ut facile cernimus cor ĩ corpore eſſe poteſtate primũ / & ĩ anima dominari mẽtẽ: idq; eo fieri naturę gradu / quo ĩtelligiť / ab uno plura ſolere naſci /

Q đ ſi fieri poſſet đberet eligi Medicus q pariter eſſet practicus & ſpeculatiuus

Thedeus Florẽtiuus

Petrus đ Hebão

Arnaldus de uillanoua

Dinus Florenti.

Thomas Florẽ.

Marſilius de Pauio.

Gentilis Fulginas

Iacobus de Foroliuio.

Hugo Senenſis

q oẽs fuerũt tã practici q̃ ſpeculatiui

Vtrum debeant eligi unus an plures ad curã Cardinalis

Q đ tuti9 plures eligunť

Q đ pluribꝰ ẽ dãdus ꝓtomedic9

Ratio quaŕ ẽ dãdus ꝓtomedic9

Digitized by Google

Ratio quare eſt dandus proto-medicus.

Qđ ſi artis humanę opus eo abſolutius iudicari debet, quo ſimilius ſolet naturę imitari ritũ, dubitari non poteſt, quin multitudo ad Archiatrum referenda ſit, quo ars naturę ritu fiat in ſanando melior: Ideoq; in omni ualitudinaria cuſtodia ſemper eſt lecticulariorũ Medicorũ generi Archiatrus in regendo dandus, qui cũ probando refellendo & diſputando iubeat, quod ſit medicinę genus adhibendũ, aut uitandũ magis, tũ maxime ſuſcitando noſcat, quid ſit ex aduētitiorũ caſuum nouitate natũ, cui celeriter occurendũ ſit, quod eſt maxime certum ueri inquirendi & ęgritudinis ſanandæ iter: quare iure eſt ualitudinaria pręſcriptione ſanctum, ne eiuſmodi Medicorũ generi ius ſit digito latius a, cuſtoditicia aſſiduitate decedendi, neue ab his is uitę ineatur ludus, quo diſcendi & medendi iactura fiat, quale id genus uideri poteſt, quo tempus ſolet aut in teſſerario & carthario ludo, aut in uenandi uoluptatete teri. Eademq; eſt habenda in portendendo & iudicando ratio, qua iubendo cauetur, nequis a Medico futurus morbi ſignificetur limes, qui occulta natura poſſit euenire ſecius, cum apertum ſit, ĩ membrorũ genere quædam ſæpe ſolere monſtra naturæ gigni, quæ aliter cadere & euenire poſſunt, ac pręſenſum & iudicatum ſit, neue ab eo impudenter futurũ affirmetur quid, quo neglıgentior in ſanando fiat, aut ſit in Medicina adhibenda lentior, quo Senatoria conſecuta morte, eius prędictio uideatur in ſignificando uerax.

De aſſiſtentia Medici.

De pronoſticatione Medici.

Digitized by Google

DE VITANDIS PASSIONIBVS, DEQVE MVSICA AD HIBENDA POST EPVLAS.

SED Quoniam ex turbidarum perturbationum genere/uaria ſæpe ęgrotationum genera naſcuntur/intelligendũ eſt/maxime cauendũ eſſe ſenatori/ne eiuſmodi commo/tionum malo quatiatur:nam cum anima ſpirituum genere/qui in corpore ſint uirium animæ uehendarum duces/ad uitæ munia obeunda utatur/ex uario ſpirituum motu/uaria affectionum genera gignit/quibus maxime poteſt uexari & afflictari corpus: ſiquidem gaudiũ cũ ſit animi lætitia inanius ratione aduerſante geſtiẽs ſi aut effuſius efferať/aut repẽte sit fortũa inexpectata natũ/dubitationem non habet/quin ſubita eſſe cauſa hominis occidendi poſſit: nam cum animi alacritas ſpecie obiecta boni/inſolentius elata geſtit/fitq; inopinato bono metiendo maior/facile tum conſtare poteſt/ſpiritum naturæq; calorem extra membra ſolere dimanare/cordeq; deſerto deletum/& extinctum iri/ex quo cauſa homini intereundi ſit:quibus ex rebus uidendum eſt/ne ſenatores ea ſubita alacritate occupentur/quæ ſit aut multum offenſura corpus/aut mentis labem allatura:nam cum urbs maxime ſit rerũ fortuitarũ nutrix/ſæpeq; in ea uſu uenire ſolent/ut multis propter occultum inopnatumq; fatum/cauſa effuſius lætandi ſit/ea eſt ante rationis adhibenda præparatio/quæ ſit ſplendidæ fortunæ nouæq; lętitiæ malũ depulſura: Idq; facile euenire poterit/ſi ante erit homini cõſiderato perſuaſũ/nullũ eſſe tam lætum fortũæ inexpectatę munus/quod non facile poſſit fortuna reflante euerſum & mutatum iri/nullaq; ſolida uideri debere bona/quæ ſint feſtinũ habitura finem: nam Ioannes quidem Antonius Alexandrinus ſenator/homo tam ſuopte ingenio q̃ doctrinæ ratione cõſtans/cũ ei nũtiatũ eſſet/Alexãdro Sexto referẽte eũ sẽatorẽ eſſe factũ/minusq; ea dignitate geſtire uidereť/q̃ſituq; eſſet ex/eo cur ĩ tã recẽti fortũę

Q̃d paſſio nocet corpori.

GAVDIVM .i.

Quando nocet gaudiũ.

De fortuna urbis

Remedia cõtra gaudiũ

Io.An.Alexandrinus Car.Tuſculanus.

Alexander.vi.

Gaudium debet miſceri cum aliqua triſtitia.
Sixtus iiii.
Paulus.ii.

ſplendore, minus ſibi lætandum iudicaret, quoniam inquit minus conuenit de ea re geſtire lætius, quæ non ſit finem tranſitura uitæ: quare ad minuendam nimiæ letitiæ inſaniam, animi eſt præmeditatione uidendum, ut inopinata alacritas mitigetur alicuius præſentis mixtione mali, quo cauſa maior dolendi q̃ geſtiendi detur, aut ſedatio lenior lætandi sit: quod Sixtum Quartum hominem theologica doctrina ſapientem feciſſe ferunt: qui cum eſſet ſenator Paulo Secundo referente dictus, haberetq; parentes ualitudine imbecilla & decurſa ætate ſenes, maximeq; uereretur ne propter inopinatum fortunæ ſuæ nuntium, ea effuſa animi alacritate geſtirent, ex qua poſſet eis cauſa moriendi dari, quo recens lætitia alicuius mali mixtione leniret, ad eos litteras dediſſe dicitur, in quibus ſcriptũ eſſet, ſe q̃dẽ proximis comitiis ſenatorẽ eſſe factũ, ſed repẽte ſibi obtorpuiſſe pedes: eadẽq; eſt doloris fugiẽdi ratio: nã cũ ſępe dolor cauſã moriendi afferat, intelligendũ eſt, ea eſſe remedia petenda, quibus animi mœſtitia pellatur, quæ quidem maxime in uirtutum genere uerſari ſolent: ſiquidem perſpicuum eſſe poteſt, eos, qui ſint improba natura praui, aſſiduo ſolere mœrore angi, quandoquidem nihil in ſe nanciſci uiuendo poſſint, ex quo eis cauſa lætandi ſit: nam cum inter ſe diuerſo uitiorum genere diſſideant ſummaq; turbidarum perturbationum iactatione quatiantur, ex quo nullam unq̃ conſequi poſſint in uiuendo pacem, intelligendum eſt, aſſiduo angore eorum exedi ſolere uitam: quocirca ea eſt doloris minuendi ratio, quæ ex ueri cognitione ducitur: ſiquidem cum perſpicuum ſit, earum rerum ſtatum, quæ a fortuna dimanant, cęca leuitate regi, ſatis cognoſci poteſt, homines minus earum rerum debere iactura angi, quæ fortuita uolubilitate cadant: cum nullo modo ſciri poſſit, quorſũ eruptura ſint, ſæpeq; uideantur euenire ſecus, ac ſit hominum opinione conſtitutum: quid enim erat cur Alexandrinis temporibus Iulius Secundus in illa liguſtica ſeceſſione ſibi mœrendum putaret, cum ex ea ad ſacerdotii maximi dignitatem euolarit? At quæ hiſdem temporibus Aſcanio Sforciæ in illo gallico carcere cauſa dolendi erat: cum ex eo ad mortis caſum exierit, & pereundi fatum? an cenſendum eſt, aut Iulium Secundum non lætaturum fuiſſe, ſi ſciſſet ſe poſt

TRISTITIA .2.
Remedium triſtitiæ.
Q đ triſtitia minuitur ex cognitione ueritatis
Q đ fortuita quãdoq; ſecus eueniũt ac putant
Iulius.ii.
Aſcanius Sforcia Car.

Alexandri Sexti mortem ſumma legentium ſenatorum ſuffragatione pontificem maximum futurę, aut minus Aſcaniū ea cuſtodia detineri maluiſſe, ſi præſenſiſſet fore, ut poſt cuſtodiæ emiſſionem in ſumma maximarum rerum expectatione moreretur: Itaq; cum minime exploratum eſſe uideamus, quid ex fortuitarum rerum euentu utilius futurum ſit, intelligi poteſt homines in dolore depellendo debere, quicquid ſibi aduerſi euenire uideant, id minus arbitrari malum: at ſi quippiam ratione aduerſante cadat, id eſſe opinari inuolutæ fortunæ ludum, quæ multis ſæpe cauſa cadendi ſit, nec cuiq̄ quicq̄ mali putare eueniſſe, quod ſibi nō accidere poſſe opinentur: ex quo quidem eo fit dolor in perferendo mitior, quo ſæpius homines ſolent aliena ſecum meditari mala, & quo uerius longe minora ſua æſtimare comparando poſſunt: quis enim modo non eſt ſedatius fortunæ ſuæ damna laturus: ſi aut Lodouici Sfortiæ, aut Cæſaris Borgiæ aduerſos uelit recordari caſus: quorum uterq; eſt in afflicta fortuna mortuus: quod cum ita ſit intelligendum eſt ſenatores, in tanta fortunæ inconſtantia præmeditari debere ſecum, eadem ſibi poſſe euenire mala, quo ſit plaga adueniens expectata leuior: quid .n. cauſę eſſe poteſt, quod non idem multis ex ſenatorio ordine euenire poſſit, quod ei ſenatorum generi eueniſſe ferunt, qui ab Vrbano Sexto in culleum inſuti in mare deiecti fuiſſe dicuntur: aut quod uel Ioanni Andegauenſi, uel Otoni Candido ſenatori contigit: quorum alterum diu miſerrime a Lodouico Gallorum Rege cauea ferrea oppreſſum fuiſſe dicunt, alter etiam Caietæ in diuturna aſſeruatione fuit: quæ eadem fere dici de amore inflammato poteſt, quo maxime aut mens de gradu perturbata cadit, aut elidi ſolet uitæ beatę ſtatus: nam cum hæc turbida animi commotio uehementer eius rei cupiditate flagrat, qua ſe fruituram arbitratur, intelligendum eſt, tum animi angorem & inſaniam mente perturbata gigni, quæ maxime ſit humanum læſura corpus: licet enim uidere eos, qui eiuſmodi uexari ęgrotatione ſolent, quo anhelitus motu, qua corporis tenuitate, aut quoq; deniq; uultus pallore perturbentur, ex quo quidem intelligi datur, uidendū eſſe ut ſenatores eo, quod acrius concupitū ſit, carendo angi, q̄ lætari fruendo malint: Nam cum nihil ſenatori eſſe debeat, integrita-

Alexander .vi.
Aliud remediū.
Aliud remediū:
Lodouicus Sfortia:
Cæſar Borgia.
Cardinales deiecti in mare.
Io. Andegeuenſis Cardi.
Oto Candidus:
AMOR

ODIVM .4

APPETITIO HONORIs.5.

Beſſarion Nicenus

Paulus .ii.

Picus Mirãdula

Quomodo ſit appetendum.

METVS .7.

Remedium formidinis

te & exiſtimatione potius confitendum eſt, id eſſe malum a ſenatorꝫ genere fugiendum ualde, in quo maxime utriusq; boni iactura fiat: Huic autem contraria odii acerbitas opponitur, ex quo eadem ſere mala dimanare ſolent, quæ ex animi angore gignuntur: Nec multo quidem minus in hoc genere ea immoderata honorum cupiditas reprehendi poteſt, ex qua ſit euerſio futura uitæ: nihil eſt enim tam a rationis præſcriptione auerſum, q̃ earum rerum cupiditate angi, quæ ſine delectu ambitioni dantur: Nec enim quicq̃ erat cauſæ, cur patrum memoria Beſſarion Nicenus torqueri cupiditate deberet, proptereaq; ſe uideret gratia a Paulo ſecundo in pontificatu adipiſcendo uictum, cum æſtimaretur probitas eius litterata tanti, ut nihil minor præteritus q̃ pontifex factus iudicari poſſet, nec item nuper magis doctiſſimus Italorum Picus queri debere uidebatur, ꝙ ſenatoria repulſa accæpta, tot minorum gentium homines uideret ſenatores eſſe factos, cum plus gloriæ eſſet ei repulſa in erudito ocio paritura, q̃ patritiatus adeptio præbitura boni: Itaq; uidendum eſt quatenus certo prudentiæ termino appetendum ſit: ne aut nos honore præteriri doleamus, aut multum nobis iniuriæ arbitremur in dignitate aſſequenda factum, ſi alios ſummos honores adeptos eſſe uideamus, idq; certa & conſtanti ratione fiet, ſi aut perſuaſum erit, id homines in repulſa debere ſedate ferre, quod ſit a ſapientibus moderate latum, aut animo erit tranquillo ſatum, nihil minus eſſe in uita appetendum, q̃ quod ſine delectu cęca fortunæ uolubilitate cadat: quin etiam maxime eſt metus in hoc genere cauendus: nam cum cauſa datur impendentis formidandi mali, facile experiri licet, homines non modo ignaua timiditate contrahi, ſed etiam de conſilii deturbari modo: ex quo in promptu ſit, eos inquos eiuſmodi ęgritudo cadat, corporis ęgrotatione lædi, ſæpeq; ſolere metuendo mori: Itaq; dubitari nullo modo debet, quin maxime ſenatoris ſapientis ſit, non perturbari impendentis opinatione mali: nec animi infractiõe labi, ſed rationis iudicio animiq; fortitudine in metu repellẽdo uti: ut ſiqd impendẽs uideri poſſit, quod iure metuẽdũ ſit, id ita ab eo uideatur fortitudine meditata pelli, ut facile putandũ ſit, eũ nulla uenientis opinatione mali de rationis gradu dimoueri poſſe

Recteq; etiam affirmari poteſt, ut cauendum ſit, ne ſpes aut deſpe ratio in ſenatorem cadat; nec.n. homines debent earum arduarum fortuitarumq; rerum expectatione duci, quibus inanius aut a mentis agitatione aut a commodorum ſuorum utilitate auocentur: nam cum certa eſt adhibita ſpei inconſideratę ratio, quæ iudicando doceat, id quod expectatur, fieri nullo modo poſſe, facile tum exiſtimandum eſt, cauſam deſperandi dari: ex quo futurum ſit, ut eo naſcatur moeſtitia improuiſa maior, quo ſpes erat opinata firmior: ut ſi Hermolaus Barbarus homo probus, & diſertus, eo certius ſperaret ſe in ſenatum cooptatum iri, quo ſperatę dignitati eſſet doctrinæ prerogatiua propior, cauſa ei daretur dolendi grauior, ſi experiundi occaſione cognouiſſet, minus uirtuti in ſenatum patere ſolere uiam, ex quo iudicandum ſit, eum eatenus in crumna futurum fuiſſe, quoad ab eo eſſet inſidenti opinationi obuiam animi magnitudine & humilitate itum: quarum una eſt improuidę ſpei moderatrix, altera deſperationis opinatę malum deprimendo & obtundendo leuat: atq; in hoc genere etiam uitari debet ea audax appetitio, & is rerum arduarum orſus ex quo maxime cauſa metuendi ſit, ut ſi modo dicamus quempiam conari & moliri uelle, ut Baizeto Turcarum Regi aditus ad Italiam opprimendam clandeſtina coniuratione pateat, quę ſit tanta florentiſſimorum regum poteſtate cincta, nihil abeſſe poſſit, quin ei cauſa timēdi ſit, ne re patefacta poenas audacia inconſiderata luat: ex quo iure medicorum genus multis accidere ſolere cenſet, ut in rerum difficillimarum conatu, periculi magnitudine metuq; præmente commoti, aut uaria corporis ęgrotatione contabeſcant, aut in adoleſcentia fiāt ętate feſtinata ſenes, quo magis eſt a ſenatorum genere cauendum, ne ante res difficiles moliri audaci ambitione uelint, q̄ ſit animi meditatione prouiſum, quorſum ſit rei gerendę caſura ratio: Sed ex his omnibus ualde debet inuidię formidari malum, nam cū ea maxime ſoleat aliena prēſtātia fortunata angi, recte affirmatur eius amara animi cōtractiuncula lędi oportere corpus: Idq; facile ex inuidorum hominū genere iudicari poteſt, q ſemp lurido colore pallent: Quod idem eſt de cæterarum perturbationū genere differendū, quibus cum alias ſemper a ſenatore, tum maxime hoc lętandi tempore obſiſti debet, ne corpus in exterendo cibo, aduentitia animi ęgrotatione

Spes .7.

Hermolaus Barbarus.

Remedium ſpei

AVDACIA.8.

Baizetus Turcarum Imperator.

INVIDIA .9.

Digitized by Google

unum quod manu conficitur / alterum quod canendi ratione conſtat intelligendum eſt ſenatores debere in ſonantiū genere audiendo uerſari / quo ratio certior in modorum collatione metienda ſit / menſq; fiat iudicando abſolutior : quo circa cauendum eſt / ne in hoc præparato ad muſicen ocio / ea genera adhibeantur / in quibus non modo uideatur aurium obtundi ſenſus / ſed etiam (maxime auerſa / a / morum ratione ſint / quo in genere barbiti & pētades numerari ſolent / qui tereteſ aures uocum inſolentia ſonoq; perturbato lędunt : Itaq; ſenatoribus illa pneumatica genera utiliora eſſe poſſunt / in quibus fiſtulæ ſtamneæ quaſi in arcis figuram coagmentari ſolent / quæ cum ſint aptiſſimę ad ſpiritum hauriendum & fundendum factę / graues & acutos amplificant referendo ſonos : in quorum quidem tractatione multum Iſachius Argyropyli peripatetici filius conſtanti modorum collatione præſtat : nam qui Dominicum Venetum / aut Danielem Germanum maxime mirantur / hoc excipere in eorum laudatione ſolent / ꝙ intemperantius effuſa percurſione uterentur / qua uarie aurium ſenſus explerentur / non ſcienter artificioſi diſtinguerentur modi : quin etiam ea genera laudari poſſunt / quæ ex ligno ad ſimilitudinem dimidiati antiqui uaſis extruuntur / ex quibus digitorum pulſu cordarum diſtincti eliciuntur ſoni : ſed qui longe a / pneumaticorum grauitate abſint / cum eorum ſit percuſſio ſoluta celerior / breuioremq; referat in terminando ſonum : in quo quidem genere maxime eſt Laurentii Cordubenſis facilitas interpuncta nota : Atq; in hunc quoq; numerum illa genera referuntur / quæ quaſi lemborum quorundam ſimilia uideri poſſunt / quæq; maxime iucunda aurium menſione iudicantur : nam illi certi digitorum curſus / tum iteratio / tum concluſio / tum uocum extenuatio & quaſi interductio facile in hominum mentes irrepere exquiſita ſuauitate ſolent: quod quidem genus ſcientius eſt / a / noſtris artis terminatione renouatum / cognitumq; primum quomodo ſtructum & nexum poſſet ſonandi celebrari genus / idq; primum Balthaſar & Ioānem Mariam Germanos inſtituiſſe ferunt / quo ſimplex antiquorum per hyperboleon iteratio ab hypate ſingulorum coagmentatione iungeretur / ex eaq; effloreſceret ſymphonia ſociata ditior : antea

Muſica iſtrumētalis

Barbiti:
Et pentades.
Organa .i.

Iſaac Bizantius:

Dominicus Venetus:

Daniel Germanus.

Grauecordiū .2.

Laurentius Cordubenſis

Lembi .3.

Balthaſar Germanus.

Io Maria Germanus.

P. Bonus Ferrarienſis

enim Petrus Bonus Ferrarienſis & hi qui ab eo manarunt, frequenter, per hyperboleon iteratione utebantur, nec dum erat cognitus hic ſingulorum colligãdorum modus, quo maxime aurium expleri ſenſus, cumulata ſuauitate poteſt: quod idem fere eſſet de hiſpana lyra dicendum, niſi eius ęqualis lentaq; ſuauitas ſoleret aurium ſatietate ſperni, longiorq; ſimilitudo uideretur, q̃ expectari aurium terminatione poſſit: canendi autem ratio tripertita deſcriptione ſecernitur, ex qua una phrygia, altera lydia, tertia dorica nominatur, phrygia enim eſt, qua animi audientium acriori uocum contentione abalienari ſolent: ex quo genere illa numeratur, qua gallici muſici in palatino ſacello natalitiis exſuſcitatitiisq; feriis, rituali lege utuntur: lydia autem duplex iudicari poteſt, una quæ coagmentata, altera quæ ſimplex nominatur: coagmentata enim eſt, qua inflexo ad dolorem modo, animi ad fletum miſericordiamq; deducuntur: qualis ea uideri poteſt, qua nouendilia pontificia, aut ſenatoria parentalia celebrari ſolent: quo quidem lugubri canendi genere ſemper eſt natio hiſpanorum uſa: ſimplex autem eſt ea, quæ languidius modificata cadit: ut eos . P. Maronis uerſus inflexos fuiſſe uidimus, qui Ferdinando ſecundo auctore ſoliti ſunt, a, Caritheo poeta cani: at uero dorica ratio multo eſt æquali mediocritate temperatior: quale illud genus uideri uolunt, quod eſt, a, Diuo Gregorio in aberrũcato rio ſacro ſtataria canendi menſione inſtitutum: quocirca noſtri omnem canendi rationem in litatoria, præcentoria: & carmina comparando ſeiungunt: litatoria enim ſunt ea, in quibus omnia pthongorum, proſodiarum analogicarumq; menſionum genera uerſantur, & in quibus muſicorum generi laus cantus præclare ſtruendi datur: ex quo non ſine cauſa Io. Medices ſenator homo in muſicis litterata peruestigatione prudens, neminẽ in præſtantiũ muſicorum numerum referendũ eſſe cenſet, qui minus gnarus litatorii modi faciendi ſit. Itaq; ob id unum inter multos Iuſchinum Gallum præſtitiſſe ferunt, proptereaq; ad litatoria cantus genera plus doctrinæ ſit ab eo adiectum, q̃ addi a, recentium muſicorum ieiuna ſedulitate ſoleat: Præcentoria autem ea dicuntur, quæ q̃q̃ ſint litatorio permixta cantu, aſcriptitia tamen & in

Lyra hiſpana. 4

CANENDI RATIO:

Ratio phrygia

Ratio Lydia

Cantores palatini

Hiſpani

Verſus Virgilii

Ferdinãdus. ii.

Caritheus poeta

Cãtus firmus. S. Gregorii

MISSE:

MOTETI

CANTILENe

Io. Ca. Medices

Iuſchinus Gallus

MOTETI

ſititia uideri poſſunt / cum in his libera ſit commutandi optio / idq;
ob eam caſam factum eſſe uolunt / ne uniuſmodi ſeruarentur in
canendo modi / quibus litatoria continuata cadunt : quo ingene /
re Iacobus Obrechius habitus eſt uaria ſubtilitate grandis / ſed to / Iacobus Obrech
to ſtruendi genere horridior / & is a / quo plus ſit in muſicis acer /
rimæ ſuauitatis artificioſa concinnitate ſatum / q̃ eſſet aurium uo /
luptati ſatis / ut qui in guſtatu ea magis laudare ſolent / quæ
omphacium / q̃ quæ ſaccarum ſapere uideantur : ex eodemq; ſtu /
dio Herricus Iſachius Gallus / maxime eſt appoſitus ad eiuſ / Herricus Iſaac
modi præcentoria conſtruenda iudicatus : nam preterq̃ ꝙ mul /
to eſt cæteris in hoc genere fundendo celerior / tum ualde eius il /
luminat cantum floreatior in ſtruendo modus / qui maxime ſatus
communi aurium naturæ ſit : ſed q̃q̃ hic unus excellat / e multis /
uitio tamen ei dari ſolere ſcimus / ꝙ in hoc genere licentius ca //
tachreſi / modorumq; iteratione utatur / quam maxime aures fa /
ſtidii ſimilitudine in audiendo notent : nec longo quidem interual /
lo Alexander Agricola / Antonius Brunellus / Lodouicus Com Alexander Agri
pater / Io. Spatarius Bononienſis ab ea muſica laude abſunt : cola
ex quibus q̃q̃ alius alio plus uel artis / uel ſuauitatis ſit in con / An.Brunellus.
ſtruendo nactus / ſitq; alius alio / aut mutuatione / aut commenti no / Lo Compater
uitate uendibilior / omnes tamen ſunt ſcienter : in hoc præcento / Io. Spatarius:
rio genere uerſati / ex quibus multa ad ſenatorium uſum trasfer /
ri poſſint : At uero carminum modi hi numerari ſolent / qui ma /
xime octaſticorum / aut trinariorum ratione conſtant : quod qui / Cantilene .3.
dem genus primus apud noſtros Franciſcus Petrarcha inſtituiſſe F.Petrarcha
dicit̃ / qui edita carmina caneret ad lembũ: nuper aũt Seraphinus Aq S.Aquilano
lanus princeps eius generis renouãdi fuit : a / quo ita eſt uerboꝝ &
cantuũ cõiunctio modulata nexa: ut nihil fieri poſſet eius modoꝝ ra /
tione dulcius: Itaq; ex eo tãta imitantiũ auledoꝝ multitudo manauit /
ut quicquid in hoc genere Italia tota cani uideatur / ex eius appa /
reat carminum & modorum præſcriptione natum : quare iure af /
firmari poteſt / uehementius in hoc genere editis carminibus ani /
morum ſolere ſedari & incitari motus : nam cum uerborum ſen /
tentiaꝝq; numeri cum modoꝝ ſuauitate coniungũtur / nihil cauſe

DE AVDIENTIA.

SED nunc eſt de auditorio munere proprius dicendi locus: quod quidem in prudentia hominumq; pernoſcendorum ſcientia uerſatur: ſiquidem homines inter cętera animantia propter uim animæ difficile internoſci poſſunt: proptereaq; uis animæ, coelitũ naturæ modo conſtituitur, ueraciorem q; ſenſuũ nanciſcitur naturam, a quibus perite perceptarum rerum cognitio affertur: & quanq̃ ex belluarum genere canes in coturnicum erudiri aucupatu poſſint, ſimiaq; maxime uideatur humanorum geſtuũ imitatrix, ac quibuſdã quaſi quædam etiam inſint prouidentiæ conſideratæ ſigna: ut a formicis ſemina uidemus mira ſedulitate condi, intelligi tamen debet, id ab his non meditata ratione, ſed naturæ impulſu confici: id pro ex eo ſciri poteſt, q ſemper fere eadem moliri ſimilitudine inconſulta ſoleant, nec cauſa eis a progrediente naturæ ſuæ modo diſcedẽdi ſit: At uero homo q integrę rationis iudicio, ſupraq; naturę impulſũ, imaginandi ratione pręſtat, quiq; ſcienter uaria utit ad conſiliũ ineundum uia, ambiguis inditiis diiudicari poteſt: ſed quoniã frequens eiuſdem rei memoria experiũdi facultatem gignit, ob eã iccirco cauſã affirmari poteſt, facile ex hoc aſſiduo auditorio uſu, artẽ hominũ pernoſcendorum naſci: nam cũ fere ſępe homines turbido perturbationũ quatiãtur motu, perſpicuũ eſſe poteſt, eos, cũ principũ domos quotidiana aſſiduitate uentitant, ſperati boni cupiditate uentitare: ex quo neceſſe intelligi ſit, animos hominũ ea tũ ambitione labi, quę immoderatior honoris cupiditas ſit, quęq; facile ſermone detegat cũ eam impudentia & adulatio conſectentur, quarum altera dicatur arrogans fortunę ſupra naturam ſuam cupiditas, quę facile ſuapte importunitate patet, altera ſit inaniſſimę glorię malum, quod aperta corruptela ſerpit: quę quidem genera a ſenatore, non tam trita experiũdi conſuetudine, q̃ perturbationũ cupiditatũq; ſcientia diiudicari debent, quo ſit explorata certaq; ratione notũ, quemodo ea oriantur ex appetitione ſenſus, in finiſq; ſocietatem uocentur: eodemq; modo eſt de morum uarietate dicendum: nam cum hominum mores ętate, fortunaq; ſecerni iudicando ſoleant, nemini dubiũ eſſe poteſt, cũ de ętatis ratione iudicat, quin fatendũ ſit, homines adoleſcẽtes in largi

Q đ homines difficile cognoſci poſſũt

Q đ belluæ mouẽtur inſtinctu naturæ

Q đ homines poſſũt cognoſci in audientia propter experientiam

De uis cognoſcẽdi homines

Q đ HOMINES POSSVNT COGNOSCI Propter PASSIONES .i.
Ex ambitione
Ex pręſũptione.
Ex adulatione.

Digitized by Google

Q đ homines poſſũt cognoſci ętate .2.

tione eſſe ſuapte naturá liberales.inſolentiaq; repulſę perinde eos in
maturę laudis flagrare ſolere ſiti,ut corpore feruefacto calẽt:atq; etiá
a firmandũ eſte,os animi excelſi pręſtare laude:nam cũ hęc ętas uehe
mẽter cordis feruida natura flagret,tanq̃ in primordioꝝ genere ignis

DE MORIB9 ADOLESCẽTIAE .3.

maxime cupit omniũ uideri princeps,itaq; altitudinis ſtudio in ſũma
glorię cupiditate uerſatur,quę eſt maxime propria magnanimitatis ſe
ges:ſed cũ corporis feruor maxime in hanc ętatem cadat,neceſſe eſt
etiá eos perturbationũ motu ueneriaq; uoluptate rapi, ob eáq; cauſá

Ariſt.i.ii.Rhet.

Ariſtoteles eos adoleſcentes in magna animi diſcordia incõſtantes &
leues eſſe cenſet,proptereaq; anima mobilẽ corporis habitum ſequat
ideoq; eos propter reꝝ tractádaꝝ inſcitiam credulos eſſe oportere cõ

DE MORIB9 SENVM .4.

firmat,cum alioꝝ mores improuida ĩnocentia metiátur,nec dum per
ętatẽ ſint modũ hominũ pernoſcendoꝝ nacti:Cõtra uero probat ſe
nes experiundi uſu ſuſpitioſiſſime eſſe cautos,nec iudiciũ cognoſcen

Quaȓ ſenes ſũt ſuſpitioſi

di occaſioni reſeruare nec expectare fidei periclitandę tẽpus:cum uſu
& ſenectute docti intelligant,homines fere ſępe fraudi quęrere ſolere
locũ,dupliciq; uultu hominum ingenia tegi:ex quo euenit ut formido

Quare ſunt timidi

animiq; debilitas ĩ coꝝ mores ętate occidẽte cadat,ná cũ diuturnitas
ſit caloris humani carnifex,neceſſe eſt etiam,ut corpora ſenũ inopia
caloris refrigerata langueát:quę aditũ formidini patefactura ſit:Itaq;

Quare ſunt auari

nõ ſine cauſa dicimus ſenes,& uſu temporis & metu uitę,tenacitatis
& auaritię uexari ſolere malo,idq; ex eo euenire ſemp, proptereaq;
multa ſępe ſint in mendicitatis propulſatione perpeſſi uehementerq;
cõſuetudine explorata metuant,ne opes aut fortuna reflãte quatiátur

Georgius Portugalẽ Car.
Antonius Gentiles C.S.Prax.

aut lõgioris uitę progreſſione ſuperentur:ex quo notum eſt illud Geor
gii Vliſiponenſis ſenatoris ĩ theologia probati & callida cauillatione
grauis,qui cũ ex eo ab Antonio Palauiſino ſenatore quęreretur,cur
nonageſimo iam año,in ſummaq; tẽpeſtiuitate deſinendę uitę,minus
fanoꝝ ſuoꝝ ſacerdotia adoloſcenti fratri mandaret, quoniam inqt
facilius ſępe uideo quercũ q̃ arundinẽ tempeſtate uelli: eadẽq; ratio
ne anteactę uiuunt memoria uitę,ſolidęq; utilitatis ſenſu,nõ ambigua

Quare nõ ſũt cupidi honoꝝ

ſpe,aut uenturi fati expectatione lętátur:cum multa ſe ĩ uita ęgiſſe ſci
ant,& perpauca intelligant ſe eſſe facturos,nec etiá quicq̃ eſt cauſę,
cur exacta & decurſa ętas altitudinis flagrare cupiditate,aut tanq̃ for
mici uolare in ſenectute debeat:nam ętas a calore deſerta,ut corpo

re/ſic animo languefacta cadit:proptereaq̧ ſenectus frigiditate areſa cta ſiceſcit/frigoriſq; propria natura ſit/ut cõſtringẽdi agglutinãdiq; nanciſcatur uim/deorſumq; ſuopte pondere feratur/ex quo facile intelligi detur eos/immobili natura contrahi/nec auide ſperare qcq̃ nec altitudinẽ honoris appetere ſolere magni/cũ frigidioris naturę interſit in inferiora/nõ in ſuperiora ſuapte natura ferri:Inter horum uero ętates hi interiecti numerari poſſunt/qui ſunt in intermedia ętatis tẽpeſtiuitate cõſtituti/quiq; uerſari in quietis pręſtantia temperata ſolent/cum inter duas cõtrarias motiones uacatio intermedia cõſtituta ſit: itaq;nõ ſine cauſa huic ętati percõmode accidit uni/ut nec feruefcẽtis adoleſcẽtię calore exardeſcat/nec pigrę ſenectutis ariditate cõtrahať ſed ita amborum expers/ac ita cõiuncta utriſq; finitima uicinitate ſit ut tã ab ea abſit ętatis utriuſq; malum/q̃ ei utriuſq; laudum pars nulla deſit/quocirca iure hoc ętatis tẽpus uideri debet ad doctrinarũ ſtudia ad rerumq; tractationẽ aptum/cum iam cupiditatum flãma extincta referbuerit maturaq; excellat pręſtãtia mentis/neutriuſq; ſua ĩbecillę ętatis natura interſit:quod quidẽ modo mihi uſu uenire uideo/nã q̃q̃ ab ineunte ętate ſim in ſtudiorum aſſiduitate uerſatus/ parumq; ſemper mihi ad uoluptatum genera perfruenda temporis/tamen hodie annos octo & triginta natus præclare ſentio me ad omnium munerum perfunctionem multo eſſe aptiorẽ q̃ antea/cum nec amicorum officio/nec rei ruſticę/nec ędificandi curę/nec rei pu.aut ſtudiorum rationi deſim/ſiquidẽ ab hinc años prope decẽ/nullum ſumus paſſi domeſticum pręterire diem/in quo nõ ſit/a/nobis utriuis rationi ſeruitum:Q đ ſi nos quantulicunq; ſumus/in tam operoſæ uitę agitatione uerſamur/quid credendum eſt illis accidere?qui maiori doctrinę ſtudio excellunt/quiq; ſunt cõficiundi curę & ſedulitati nati?quare iure dicimus eiuſmodi generis hominum ambiguã notitiã pernoſcendi dari:cum nulla procliuitate naturę propendãt/qua intelligatur/quorſum ſit eorũ caſura/aut eruptura uoluntas:ex quo nõnullis data eſt cauſa/cur affirmarẽt/qnquageſimo quoq; año eiuſmodi tẽpeſtiuitatis robur ſuapte natura deſiturũ/quaſi fere ſemꝑ hoc ętatis tẽpore cauſa labefactatrix adſit/certuſq; quidam ſit naturę pręfinitę curſus/in quo ſit pręſtãtia deſitura mẽtis/idq; euenire nõ intelligẽtię ſenio/ſed inſtrumẽti in becillitate uolunt/qua imaginationis ſenſus languidior ſeneſcẽdo

DE MORIB9 EORVM qui SVNT IN MEDIA ætaTE. .5.

Q đ non habẽt uitia neq; adoleſcentiæ/neq; ſenectutis

Q đ habent uirtutes adoleſcẽtiæ & ſenectutis.

Q đ difficile poſſunt cognoſci q ſunt in media ętate

Q uando incipit deficire ĩtelligẽtia in homine

Q đ inteligentia durat ſecundũ qualitatem habitus corporei:

fiat uiſq; corporeę naturę elidatur: q̃q̃ id ex corpoꝝ habitu expendi debere putent, ex quo ſcilicet iudicari poſſit, celerius ne ſit an tardius mentis defutura uis: Nihiloq; ſecius hominũ mores ex fortuna iudicãtur: ſiquidem cõſentaneũ eſſe debet, eos quibus contigit in ſũma generis antiquitate naſci, animi magnitudine prçſtare ſolere ualde: nam cũ natura cõſtitutũ ſit, ut effectus cauſam imitari conſectando uelit, cũq; liberi a parentibus tanq̃ a cauſa dimanare dicantur, facile intelligi debet, natura fieri, ut liberi parentũ ſimilitudinẽ aſſequi imitãdo cupiãt, atq; cũ multos ex eoꝝ familia intelligant glorię prçſtitiſſe laude, ne ſint generi defuturi ſuo, magnarnm rerum cupiditate flagrant: eodemq; modo dicimus magna eos docilitate prçſtare mentis: nam cũ ſũma cultus elegãtia uiuant, nihil abeſſe poteſt, quin cõgruentis tẽperatiq; corporei habitus natura conſtent: ex quo ut ait Ariſtoteles mẽtis aptitudo naſcitura ſit: nec. n. dubiũ eſſe debet, quin fatendũ ſit perinde ingenii acumen uictus temperatione acui, ut agreſti uita retundi. Nam patrũ quidẽ memoria Lucius Cyprius ſenator, homo aliquo litteraꝝ colore tinctus, ſed ruſticus ĩ quotidiana edacitate lurco, cũ octuageſimũ iam ageret ãnum ſçpe ſe ſcire negare dicebatur, q̃d cauſç eſſe poſſet cur fieret seneſcendo rudior, cũ nõ agnoſceret intelligentiã ſenſus impediri nexu, quominus eſſet ad diſcendũ & inquirendũ apta: Ideoq; ſciri debet in hac ingenuitate fortunæ, cauſam acrem ambiundi dari, cum cõmune eiuſmodi hominũ naturç ſit ut locũ glorię illuſtrãdę & amplificandę quçrant: ut facile uidemus eos, qui ſunt aditũ opũ augẽdaꝝ nacti, ditius locupletari uelle. ac eos qui honorari cęperunt, nullo honoꝝ aſcenſu ſatiari, idq; facile intelligi ex pontificis maximi poteſtate poteſt, qui q̃q̃ ſit omniũ humanaꝝ dignitatũ limes, nulla tamẽ fieri poteſt aſcendendi progreſſione ſatur: quare homines ſũmo loco nati, quaſi iure illis honos ex fumoſaꝝ imaginũ antiquitate debeaẽ, propiusq; abſint ab adeptione concupiti boni, nullam relinquunt honoris locupletãdi & ambiũdi uiã: eodẽq; modo de eoꝝ hominũ genere iudicari poteſt, q ex ſordiũ luto emerſi ad opũ magnitudinẽ ĩopinato & repẽtino fato puenerũt, quos q̃dẽ iuꝛ grauis auctor Ariſtoteles amẽtes fortunatos uocat, quaſi recentis fortunç inſolentia diuitiaꝝ uti facultate neſciant, quæ maxime ſit fœlicitati famulatura uitæ: nec item multũ ab hoc genere diſtant, qui ĩ ſũma fortunç mendicitate uiuunt

DE MORIB9 NOBILIVm .6.

Quare nobiles ſunt cupidi gloriæ

Quare ſunt dociles

Quare ſunt ambitioſi

DE MORIB9 EOꝝ QVI EX PAVPertate VENIVNT Ad DIVITIAS .7.

DE MORIB9 OPIFICVM ET VVLGI .8.

in uulgi ꝑ uerſantur fece/quiqꝫ nihil ſibi putant in uita expetendū/ni ſi quod ſenſuū perceptione iudicatur/quale ueteramentarioꝝ/aluta rioꝝ/deꝑſoꝝ/lanioꝝ/ſutoꝝ/ferrarioꝝ/piſtoꝝ/cauponū/totumqꝫ illud expers litteraꝝ genus nominari poteſt:Itaqꝫ hi cum pluris opes q̄ cæ tera bonoꝝ genera iudicii peruerſitate faciant / dum ſe uſu ſplendo reqꝫ fortunæ priuatum iri uident/neceſſe eſt/ut nō modo aſſectatores locupletum ſint/ſed etiam animi demiſſione fracti/in omni moꝝ pra uitate uerſēt / cum ex diuitiaꝝ admiratione nihil ſit his fortunę po teſtate potius/nihilqꝫ ab his operę ſoleat in ſapientia pernoſcenda te ri/ex quo iam illud eſt hominū uſurpatione tritū/quēlibet rudem na tura eſſe prauū:Sed ex omni genere hominū multo eoꝝ notitia obſcu rior eſſe ſolet/i quibus aliqua maxime apparent doctrinaꝝ ſigna:idqꝫ ex eo euenire dicimus / proptereaqꝫ fere ſæpe hoc genus hominum moueri atrę bilis affectiōe ſoleat/quę cū uaria inęqualiqꝫ natura cōſtet facile etiā intelligi poteſt eos/in quos eiuſmodi ęgritudo cadat/uaria natura cōſtare:nā cum interdū feruore concaleſcat acrius / interdum frigidius referuefacta natura tepeſcat/ſatis apparet/perinde/ut in par tē alteram propendet/ita hominū fingi & formari mores:Etenim cer nere licet eos/quoꝝ corpora affici eiuſdē morbi frigiditate ſolēt/ obſtu peſactę timidęꝑ naturæ flacceſcere conſueſſe malo : At contra hi / quibus eſt ſata bilis natura feruidior/ambitioſi/acres/elati/& diſerti exiſtere mentis incitatione ſolent/quo in genere Alexander Corte / ſius frater/ & Angelus Politianus ignea ingenii celeritate preſtiterūt quin etiā interdū uidemus in quibuſdam eadē inſita affectiōe quaſi a corpore ſeuocari mētē tūqꝫ eos inquiſitione mentiſqꝫ agitatione excel lere ſolere acrius/qualis fuiſſe dicitur acutiſſimus theologoꝝ Scotus: quē ferūt ita ſępe a / corpore diſiungi meditandoſolitū / ut uiuū etiā hūmatū in illa mētis abalienatione dicāt:At cum homines interiecta quadam bilis mediocritate temperant/tum nihil fieri poſſe uidemus eoꝝ natura moderata lenius/quo ī genere maxime hodie Seuerus Pla centinus placidi naturę ſuauitate floret:eadēqꝫ uarietate bilis intelligen dū eſt/homines nō modo ætatis progreſſiōe mutari:ſed etiā ſępe diſ ſimiliores fieri ſolere ſui:ut Callimacho Ianēſi poete munici meo cōti giſſe ferūt/q cū fuiſſet ī adoleſcētia liberior/ſic ętate cōfirmata refer buit/ut iure poſtea ſit dacoꝝ regibus adhibitus agēdi&loquēdi doctor:

Cur uulgus eſt prauum.

DE MORIB9 LITTERATORVM .9.

Cur litterati difficilius cognoſcūtur.

Varietas ex atra bili.

Alexander Corteſius.

Angelus Politianus

Ioannes Scotus Theologus

Seuerus Placentinus Mona.

Callimachus poeta.

Quid q̄ eadē diſſimilitudine uidemus quoſdā minus eodē mentis habitu cōſtare poſſe,ut ſępe in hac urbis frequentia cernere experiundo licet,in qua ſępe uidemus quoſdā in magna lętitię tempeſtiuitate angi,quoſdā uoluntaria langueſcere ſolere moeſtitia,punctiq; interuallo aut ſtolide lętari,aut languide demitti,nihilq; hoꝝ poſſe diu ſine uarietate pati, ſed eo uolubiliori uiciſſitudine moueri,quo eoꝝ eſt natura cōtortior:itaq; q̄q̄ ſępe hi ingenii magnitudine doctrinęq; ratiōe

Ioannes Medices.S Marię in Domnica diaconus Car.

pręſtēt,propter iudicii tamen naturęq; inconſtantiā uulgo minus probari ſolent:ex quo quidē iure eos Ioānes Medices ſenator homo paterna ſatione & ſuopte iudicio ad ingenia expendenda natus,tertium genus hominū ludentis naturæ uocat,quaſi neutrius generis expers, nec prudens,nec inſciū uiſum iri poſſit:atq; ex hoc etiā intelligi debet quoddā hominū litteratoꝝ genus nimia laudis cupiditate duci,idq;

Cur qui habent ſuperficiem doctrinę magis uolunt laudari

ex eo ſolere naſci:q̄ ab expleta doctrinæ abſolutione abſint,propterea q̄ qui ſunt ſūmam cutem diſciplinaꝝ nacti,appetentius laudari cupiunt:q̄ qui cumulatā doctrinę abſolutionē cōſecuti uideantur.ſiquidē apertū eſſe poteſt,eos,quibus pręſtare abſoluta diſciplinę expletione cōtigit,cū intimam nanciſcātur aptitudinem,qua per ſe lætari intelligendo poſſint,haud quaq̄ multū curare ſpectatu uideri ſapiētes At hi qui inſcite in litterulaꝝ ieiunitate uerſantur,quiq; tanq̄ quędā arboꝝ genera in ſūma fructuū ſterilitate florent,cum nullā habeant intrinſecam lętādi cauſam id quod re aſſequi nullo modo poſſint,ſpe

Quare litteratores ſunt inuidi:

ctatu cōſequi uideri uolunt:itaq; cū haud facile poſſint ab hac aduentitiæ laudis cupiditate uelli,ſciri etiā debet uehementer eos ſolere inuidiæ cōflagrare flāma:Nā cum honos ſit uirtutis excellentis index, ſatis argumēti eſſe poteſt,inuidiam ex pręſtantiæ cupiditate naſci:cū autē comiteť laudis auiditatem liuor,facile cōcedēdum eſt,maxime

Quare ſunt ſuperbi

inuideri ſolere his,qui eadē ſtudia expetunt quæ appetere uidentur & ipſi:ex quo fatendum ſit,hoc hominū genus eo ardentius inuida ambitiōe exuri,quo magis quod appetitur,ſplēdidū uideri ſolet:eodē accedit q̄ ſupra naturā ſuā ælati maniſſima ſupbiæ leuitate turgēt,nec de

Qrare ſunt obtrectatores pricipum.

deferre inter ſe cōceſſu ſolēt,ex quo fieri uidemus,ut his cū principū genere bellū naturale ſit,ſepe q̄ ab his principes ī eā criminū īſimulationē uocari uideāť,qua argui ſuſpitioſe poſſint:nā dū multū ſibi īiurię eſſe putāt ī adipiſcēda dignitate factū,nec uidēt ſibi dari ī tā ꝓmiſcua fortuna locū,ígenii acumine abuti ī pricipū genere lędēdo ſolēt:

Idq; ſępe animaduerti in hac tanta urbis libertate poteſt:in quā cum
paucis opituletur uirtus, paucioribusq; occurri in prohibenda egeſtate
ſoleat, ſatis intelligi debet, in tā pręposteгa partitione fati, in tantaq; li
centia uitę, nūq̄ hoc genus hominū principes obtrectare deſituꝝ, nec
ei quod opponat, defuturꝝ: nā patrū quidē memoria Laurentius Valla
la homo exegetica ratione doctus, ſed ſtomachoſa ambitione acer,
pōtificia accepta repulſa nominatim ſingulis ſenatoribus diſticha acu
leata inuſſiſſe fertur, ī quibus ita propria quędā ab eo ſubtilius īdagata
dicerentur, ut abeſſe nullo modo poſſet, quin crimina illa probari ui
deretur ut uera, quin etiam hi cū in potentię & opū cupiditatē incide
runt, maxime carere iuſtitię ęqualitate ſolent, nam cum ingenii luce
mentiſq; agitatione pręſtent, longeq; cęteris ſubtilius metiātur uitę for
tunatę ſenſū, necce ſe eſt, ut in eo honoꝝ genere adipiſcendo ad iniu
riā īferendā adducantur, eoq; poſſint hominū generi nocere uehemē
tius, quo cōſideratius limari litterata calliditate poſſūt: Ex quo pręclare
Lo. Sfortia homo in ingenioꝝ genere ponderādo cautus, ſępe dice
re ſolere ferebatur, ſe nullū genus hominū in reꝝ tractatione formida
re magis q̄ quod eſſet naturę habitu & doctrinę ratiōe cōpitū, cū duo
armoꝝ genera afferre ad dimicandū poſſet, quoꝝ alterutrū eſſet cę
teris ad nocēdū ſatis: quo magis eſt a ſenatore curandū, ut in hoc au
ditorio uſu moꝝ naturęq; ſimilitudinē internoſcendo ſeiungat, quo cer
tior ſit aduētātium hominū ęſtimandoꝝ iudex. Sed ex omni ratione
moꝝ illa maxime coniectura ad ueriora accedere inditia naturę ſolet
que ex corpoꝝ figura mēbroꝝq; notatione ducitur, cuius quidē rei ex
philoſophorum genere maxime Ariſtoteles īuētor & amplificator fuit
q̄q̄ hoc idē multo ātePalemonē, Philemonē, & Loxum perſecutos fe
rant: poſt autē Cōſtantinum, & Auicennā ei rei nō defuiſſe ſcimus: ex
noſtris uero unus inter multos Albertus ita omnē hunc illuſtrauit na
turę pernoſcendę locum, ut in eo, qui eſt de animalium natura liber,
nō modo oris & geſtus, ſed etiā articulatim unguiū digitoꝝq; inditia
perſequi iudicando uelit: idq; fieri certa & neceſſaria ratione probāt,
nam cum perſpicuum uideri dicant, in ſanguine animæ eſſe ſedem,
facile affirmant, perinde ut propenſus & affectus ſit ſanguis, ita
hominum formari ſolere mentem: etenim uidemus eos qui atrę bilis
affectione moueatur, propter ſanguinis duritatem & pondus, non mo

Laurantius Valla

Quando ſunt iniuſti

Lodouicus Sfortia.

Phiſiognomia

Authores phiſiognomię

Ariſtoteles.

Palemon

Philemon

Loxus

Conſtantinus

Auicenna:

Albertus

Melancholici.
Sanguinei
Colerici
Phlegmatici.

do inſito angore confici ſolere moerendo/ſed etiam his tetra horri/
biliaq; obuerſari uiſa/eoq; diutius teneri eaꝝ imaginatione reꝝ /quo
eſt receptatrix natura horridior:nihil ẽ.n.adhęreſcẽtiũ reꝝ horrida na
tura tenacius:contra autem licet uidere eos/quibus ſubtilior eſt clari
tas ſanguinis caliditaſq; ſata temperatior/ab hoꝝ natura diſſidere ſo
lere longe:at uero eos/quoꝝ eſt ſanguinis natura feruidior/uaria ui/
demus & uolubili natura conſtare/ad igneamq; leuitatem natura cale
facta rapi:quod longe ſecus his accidere uidemus/qui tabeſcere hu/
mida natura ſolent/qbus nihil eſſe poteſt/aut corporis natura pigrius
aut animi tarditate lentius:cũ autem habitũ figuramq; membroꝝ ex
ſanguinis affectione uideamus generatũ & mutatũ iri/ſcire etiam de
bemus/facile ex his perturbationũ procliuitatẽ iudicari poſſe: nec.n.
dubitari debet/cũ homines ſũt mollẽ tenueq; capilloꝝ naturã ſangui/
nis egeſtate nacti/quin eoꝝ ingenioꝝ uis/uel languidius in cogitãdo
& exquirendo torpeat/uel hebetior in reꝝ gerẽdaꝝ tractatione ſit:nec
item contra fieri poteſt/cũ homines tanq̃ ęthiopes breui criſpaq; ca
pilloꝝ natura conſtãt/quin malitioſi/acerbi/uafri/pecunięq; dediti ui
deri poſſint:quod idem eſt de omni membroꝝ deq; motus & geſtus
ratione iudicandũ/de quo genere mox erit appoſitior differendi locus

DE MORIB9 SECVNDV3 VARIETATẽ REGIONVM.

Sed permagni ſcire in hominũ natura pernoſcenda refert/qua nam
cuiq; contigit coeli procliuitate naſci:nam cũ proximo acceſſu/aut lõ
ginquo ſolis digreſſu locoꝝ diſſimilitudo oriatur/perfacile intelligi de
bet/magnas etiam animoꝝ diſſimilitudines eadem uarietate gigni.

Quare Aphricani ſũt aſtuti.

Etenim uidemus eos/qui Aphricam meridionali regione colũt/cũ ad
uentitio feruore inſitus exhauriatur humor/ſenſimq; ſoleat toto cor
pore fuſus extenuari calor/ut in ſũma ſanguinis tenuitate uerſari/ſic
magna excellere puritate ſenſus/ad acriusq; intelligendũ. corporis te
nuitate rapi:Quales ex eo genere Auicẽna/Aueroys/Algazellus/Al
pharabius/Auempace/Auicebron & id genus hominũ nominari ſo
lent/quibus uel ſubtilitate diſputandi/uel partiendi luce/ſiue altitudi
ne reꝝ/nihil neruoſius eſſe poteſt:At cõtra apparet eos/q terras pla
ga ſeptentrionali colunt/quoꝝ eſt coelũ natura gelidius/cũ externo
frigore naturę incluſus cõtineat calor/affluẽtiori egere ſolere cibo/cũ
ab his ꝓpter ĩcluſũ calorẽ ualẽtius cibus coq exterẽdo poſſit/ob eãq;
cauſã eaꝝ gẽtiũ ingẽia hebetius natura ſopita lãguẽt/cũ affluẽti immo

Auicenna.
Aueroys.
Algazellus.
Alpharabius.
Auempace.
Auicebron.
Quare Septentrionales ſũt hebetiores

derata craſſitudine uictus mētis natura prǽſtringať,ígeniiq; retūdať flos: Ex quo genere numerať tota illa Getaꝝ, Sarmatū, Scythaꝝ, & Dacoꝝ natio: at uero hi qui ſunt in media mundi ſede locati, quales Itali aut Gręci nominari poſſunt, cū intermedia utantur regione coeli, nec ut Aphri ſolis ardore torreantur, nec ut Sarmate rigeſcere frigida coeli natura ſoleant, temperata mentis ratione conſtāt: ex quo uidemus omnium nationū conſenſu confirmari ſolere eos, maxime ad imperandum, ad ingeniaq; hominum regenda & pertractanda naſci: cū pręter cęteros rationis intelligentięq; uirtute pręſtent, cui iure principatus debeatur: eodem q; modo intelligendū eſt, cęteras nationes, quo propius alterutri coeli naturę adhęreſcant, eo plus illius participes eſſe ſolere naturę, ſiquidem Hiſpania quanq̄ ſit ad obeuntem conſtituta ſolem, ita tamen in partem alteram propendet, ut magis aphricano ardore recaleſcere, q̄ Germanica, aut Gallica obrigeſcere pruina poſſit: Itaq; ob eam cauſam eius gentis homines ambitioſi blandi, curioſi, auidi, litigioſi, tenaces, ſumptuoſi, ſuſpitioſi, uafri, ac Barbaroꝝ prope Itali nominari ſolent: ex quo pręclare doctiſſimus latinoꝝ Picus tātū inter hos & Italos intereſſe dicere conſueſſe ferebatur, quantū inter inuentores reꝝ & confectores excogitataꝝ intereſſe ſolet: ut ſi exempli cauſa bellū ſuſcipiendū eſſe diceretť, facile affirmaret, melius Hiſpanos meditari modū, quo bellū ſuſcipi uideretur poſſe, contra autem Italos diiudicare ſolere pręſtantius, utrū is eſſet aptus ad bellū conficiedū modus, meliuſq; item exequi ſolere ſcire, ut meditata diiudicataq; ratione conficereť bellū: Idq; homo doctrina cautus dicebat ex imaginationis ſenſuſq; cōmunis diſpari uirtute naſci, ex quoꝝ altero Hiſpanoꝝ generi uelox daretur ī exquirēdo percurſio, ex altero Itali nāciſcerenť iudicium in reꝝ confectione ſanius: Eademq; ratione eſt de omni terraꝝ regionūq; genere dicendū: cū facile apertū ſit, cōmunem hominū naturę conditionem ſolis itineris ſolere longinquitate aut propinquitate ponderari, quatenus ſcilicet ſuapte naturę procliuitate iudicari poſſint: in quo quidem quanq̄ multa erui poſſūt ex hac notatione ſigna, quibus hominū natura noſcatur, intelligi tamen debet, nō ita ſemper euenire ſolere iudicando, quin multo interdū eſſe poſſit certa ratione ſecus: nā cū uolūtarius animi motus nulla aſtringi coeli poteſtate poſſit, perfacile iudiciū eſt

Quare Itali & Græci ſūt prudentiores

Quare Hiſpani ſūt aſtuti:

Indiciū Pici Mirandule de differentia inter Italicos & Hiſpanos.

Digitized by Google

multa homines consequi animi optione poſſe/a quibus maxime lon-
ge coeli/aut naturę procliuitate abſint: Sed quoniam omnis audito-

QVID SIT AVDIENTIa

rius uſus/in petentis ratione/ac in fauentis & conſulentis ſenatoris re
ſponſione conſiſtit / permagni ſcire refert / in hac petēdi ratione /

Qđ triplex eſt petitio

genera eſſe ad iudicandū tria: nam aut iniuſta/aut utilis/ſiue ambigua
poſtulatio eſſe poteſt: poſtulationis.n.iniuſtę eſt deſcriptio duplex/una
quæ legi latę cōmuni repudiata utilitate repugnat/altera quę expendi

Quæ ſit petitio iniuſta.

inęqualitate iniquaq; partitione ſolet: ut ſi quiſpiam plus ſibi boni &
minus laboris depoſcendū putet: utilis uero rogatio tripertito conſi-
derari poteſt/ſiquidem ex comparatione uidendum eſt/cum utilitas

Guillermꝰ Thuſculanēſ. Car. alias Sanmalo

in ultimum referatur/utrum eum quem expetit/ſit factura & conſer-
uatura finem/ut ſiquis modo nota aſſiduitate aleo/gentilicium fanū
a/Guillermo Gallo ſenatore impudenti ambitione petat/locus ei con
ſiderandi ſit/utrum ea fani datio ſit illi ludendi cauſa futura maior /

Quæ ſit petitio utilis

aut utrum ob eam cauſam utilis uideri poſſit/proptereaq; euenturum
ſit/ut exitum ſit habitura probum: ut ſiquis a / Franciſco Guillermo

.F. Guillermus Auſitanēſ.Ca.tt.S.Hadriani Pariſius.

Auſitano fanū in Luteria petat/quo propinquitas cōmodior diſcen
di ſit: aut rurſus quia id ſit prohibitura & depulſura malum / quo fi-
nis probitas labefactari ſolet/ut ſi quis Roberto Britanno Nanna-

Robertus Britānus Nannatēſ.tt.S.Anaſtaſę

tenſi dicat/ſe ab eo ob id ſacris initiari uelle / proptereaq; procliuior
ad furandum & latrocinandum ſit: eorū autem rerū genera/quæ ambi
gua putantur/cōmuni quadam deſcriptione/aut contrariorum exqui
ri repugnatione ſolēt: ut ſi modo in dubitationem cadere dicatur/utrū

Quæ ſit petitio ambigua.

Iulius.ii.

Iulio Secundo cum Bononienſium genere bellandū ſit/quæri debere
affirmetur / utrū pax/quæ bello opponitur pernitioſa uideatur eſſe:
aut contra ſi peſtiferum ſit ſtatuendū bellum/ſit ne ſaluberrima iu-
dicanda pax: quod quidem maxime earum rerum / quæ circum-
ſtant / quærī indagatione poteſt: Sed cum fere ſemper homines ſua-

DE RESPONSIONE IN AVDIENTIA

pte natura uideantur artem quandam imitari in dicendo uelle / quæ
ſit aut homines motura / aut æloquentię habitura laudem: ma-
xime eſt hoc loco uidendum / utrum articulatim omnium mem-
brorum expoſitioni reſpondendum ſit: Siquidem Laurentius

Quēmō reſpōdebat Laurentius Medices

Ferdinādus Maior.

Medices homo in dicendo matura locutione preſſus / ſtrictim
ferebatur ſe explicare ſolere reſpondendo / nihiloq; eodem tem-
pore latior Ferdinandus Maior in reſpōdendo fuit: Quod longe

Quomodo re/ſpõdebat Pius Tertius

Pio Tertio accidere uidebamus ſecus: qui cũ homo eſſet natura cũ/
ctator & diſerte grauis/primus inſtituit nõ interrumpere expoſitio/
nis excogitatę filum/ſed inchoata abſoluere poſtulantem pati/tumq;
membratim ad rogatum reſpondere repetendo : contra autem

Quomõ reſpõdebat Aſcaniꝰ

Aſcanius ſenator/cui eſt laus argute reſpondendi data/quanq̃ ſit ſe/
riem dicentis impedire interpuncta ſciſcitatione ſolitus. ſic tamen ab
eo ſemper eſt petenti meditata animi prouiſione occurſum/ut roga/
ta alias audita meminiſſe uideretur: At præclare hodie hominem in

Quomõ reſpõdet Petrus Soderinus

dicendo ĩtegra ſanitate grauem Petrum Soderinum Florentinoꝝ di/
ctatorem audio/uſq; dum nõ interpellare ſolere poſtulantem/quoad
aliquid in ſermone arripiat/ex quo poſſit omnium membroꝝ di/
metiri nexum: Nos uero in hoc genere intermediam quandam
cenſemus eſſe miſcendam & temperandam notam/quę nec ita ſit
expoſitiõis poſtulatorię interruptura curſum/ut membra interciſa re

Qui ſit optimꝰ modus reſpondendi

licta uideantur/nec ita uerboſe progredientem expectatura ſit/ut cę
teris ſit temporis ad reſpondendum paꝝ/ſed temporis cauſa/ita ſit
productione longior/aut breuitate contractior/ut complexu rerũ/po
ſtulantes ſe auditos eſſe intelligant/terminationeq; prudentię tempo
ri uideatur eſſe ſeruitum: in quo quidem maxime etiam eſt ad/ intel

Quomõ poſſũt corrigi uitioſe exponentes:

ligendi ſignificationem apta expoſitionis uitioſę correctio/cum aut
peruerſa eſt/aut longe repetens/aut tranſiens in aliud/uel a re digre/
diens/ſiue partem aliquam neceſſariam relinquens: In qua cum
multum hodie peccari a/ poſtulantium genere communi ignora/
tione ſoleat/ſatis intelligi debet efficiendum eſſe/ut præpoſterus ex/
poſitionis ordo in aptum conſentaneumq; membroꝝ reuocet̃ nexũ:
nihil eſt .n. quod magis oſtendat intelligendi ſignũ/q̃ rei deprauatę
correctio: Itaq; qui maxime Pium .iii. in hac ratione mirantur/

Pius .iii.

hoc in auditoria tractatione demunt/ ꝙ nimia audiendi pa/
tientia/minus uellet aut emendare exponentem/aut in uiam reuo/
care declinantem/cum perſpicuum uideri dicant/eos eſſe poſtulãtes
& fouendos & adiuuandos ſępe/qui uel conſcientia inſcitię/uel di/
gnitate perſonaꝝ/ſiue loci inſolentia maxime ſoleant titubare expo
nẽdo: Sed cũ maxime de hac legitima audiendi ratione diſputet̃/itel/
ligẽdũ eſt in primis/cauendũ eſſe ualde/ne in audiendo a ueritate di
ſcedat̃: ſiquidem ueritas definiri ęqualitate debet cui nimiũ & paꝝ

DE MODO PROMITTẼDI IN AVDIENTIA

Ioañes Laurẽtius Venetus

Pius .iii.

Paulus .ii.

Q̃d uitãda ẽ fallacia ĩ promittẽdo

.L. Car. Matiſconem

•C. Quarqualius poeta

oppoñi cõparãdo ſolet:ob eam quoq; cauſam iure affirmamus propriũ eſſe ſenatoris nõ ita extra modũ prodire pollicendo, ut re exequi nequire uideatur, nec cũ in magna fortunę poteſtate uerſetur, palam ſe negare nõ poſſe, quod poſſit: q ſi in alterutram partem flectendũ ſit, nemini dubiũ eſſe debet, quin probabilius ſit, polliceri in rerũ tractatione minus, in quo eo promiſſa gratiora eſſe ſolent, quominus expectata cadũt: Itaq; ſcite Ioañes Laurentius triumuir plũbarius ſæpe dicere ſolere ferebatur, malle ſe Pii Tertii reſtricte, q̃ Pauli Secũdi magnifice pollicẽtis experiri fidem: Atq; etiam in eodem mẽdacii genere amphibologia uerborũq; fallacia numeratur, quæ cũ exceptione, ac cũ aliqua uendibili anſa negãdi utroq; uerſũ inflecti & retorqueri poſſunt .L. Matiſcon Celta, cũ a, ſpe patritiatus longiſſime abeſſet promiſſetq; .C. Quarqualio municipi meo Ianenſi poetæ, ut illa ætate culto, ſi fato quãdoq; eſſet ei in ſenatoria ſella ſeſſitãdũ, fanũ se quoddam paganũ daturũ, cũq; paucis poſt diebus ſenatoriũ locũ nũdinatus eſſet, quæſiſſetq; ex eo Quarqualius ut aut adepto patritiatu ſeruaret promiſſorũ fidẽ negauit ſe ei quicq̃ ex fide debiturũ, affirmãs se in ſenatũ fuiſſe nũdinatione nõ fortuna lectũ: ita cũ hominis iniuria delictũ eſt deũ doloſa captione faſſus: quod quidem cũ ab omnibus uitandũ ſit, tũ multo eſt in ſenatoria dignitate fugiendũ magis: ſiquidem cũ homines ſoleãt uolũtaria promiſſione necti, facile ſciri poteſt, cuiq; iure præſtari debere id quod ſit libera animi optione promiſſũ: idq; eo firmius eſſe debet, quo homines ſũt in excelſiori dignitatis ſede conſtituti: ſcitũ eſt.n. illud Georgii Rothomagenſis hominis tam fortuna q̃ uitæ probitate magni, ſanctius eſſe debere ſenatoris uerbũ, q̃ iusiurãdũ priuatorũ. Sed multũ eſt etiam in hoc genere cauendũ, ne homines offenſi alienatiq; ab hac auditoria tractatione decedãt: quod quidẽ ſepe oriri ex hominũ cõtemptu & aſpernatione ſolet: ſiquidem ex locutione, ex oculorũ flexu, ex aſſurrectione, ex reſalutatione aliquid ſæpe iudicari ſecernẽdo poteſt quo homines nõ modo ſibi minus honorifice factum eſſe arbitrentur, ſed etiam ſe ſæpe nõnũq̃ deſpectũ & cõtemptũ iri putent idq; eo apertius euenire poteſt, quo frequentius uti affectatoria aſſiduitate ſolent: ſiquidem facile tũ ſe ſperni & contemni opinãtur, cũ in mẽtem illis ſuſpicari uenit, nõ idem ſibi ab his honoris præſtari

Georgius Rothomageñ. tt. .S. Sixti Car.

DE OFFENSIONE IN AVDIENTIA

Offẽſio ex cõtẽptu: .1.

Cõtẽptus ex nõ habito cõsueto honore: .2.

genus, a, quibus ſint ſemper honorari ſoliti: in quo ſępe aut ingenuus deuoratur dolor, aut locus iuſtę ulciſcendi cupiditati datur: Nam Marcus quidem Cornelius Venetus homo ſumptuoſus & locuplex maximeq; dignitatis ſuæ retinēs, cum legatus ueniſſet ad Lodouicum Galloꝝ Regem, huius Caroli patrem, qui ab hinc annos quindecim hiſdē curſibus Italiā amiſit, qbus occupauit, ſtatuiſſetq; Lodouicus ex eo ꝙ magnificus & ſplēdidus legatus omniū ſermone diceret, aliquo genere contēptus, ſuperbum Venetoꝝ illudere ridendo ſumptum, cumq; eum in auditoriū recępiſſet, in quo ſoleret Venetis legatis con ſeſſoribus uti, nec uſq̄ ei ſellam dari iuſſiſſe diceret, quo indignius cū ſtātem audire poſſet, ſtomachatus eſſe fert homo contemptus inſo lentia ſuperbior, aureoq; legaticio adaſo detracto ſeſſui ſibi feciſſe lo cum, aliquotq; horas ſedens fuiſſe copioſo ſermone locutus, cūq; relinqueret abeundo ueſtem, admoneretur q; a Rege ut tollere adaſum auro fulgentem uellet, reſpondiſſe dicit, Venetos legatos ſecum ferre non ſolere ſellam: Atq; etiam homines contemptu acer biore lædunt, cum in inſidenti quadam animi appetitione uerſantur nam cū id minus aſſequi ſe poſſe uident, quod ſit turbida affectio ne cōcupitū, uehemēter ſe negligi & cōtemni dolēt, quaſi maxime ſit cōtēptus a cupiditatis præſcriptione auerſus, maximeq; ab eo interrū patur appetitionis conſtitutus finis: In quo quidem intelligendū eſt ꝙ quanq̄ homines appetitionum tempeſtate quatiantur, eos tamen qbuſdam temporibus perturbari ſolere acrius, procliuiuſq; ad ſtoma chandi genera labi: ut ſiquis uexari egeſtate ſoleat, moleſtum ſit ei futurum, ſi dicatur, ita eum eſſe uitę & uirtutis rudem, ut nullam nanciſci poſſit ex miſeriis exeundi uiam: Nā Marullus quidem Bizā tius conſiderato iudicio numeroſus & elegans poeta, ſed in ſūma in genii ſedulitate egens, nulla ratione adduci potuit, ut Alphōſo mino ri odiū remittere cedēdo uellet, proptereaꝙ ei dixiſſet, nunq̄ euētuꝝ fuiſſe, ut precariū queſtū facere cogeret, ſi poetica aliqua laude pręſtaret: qn etiā ſciri debet uehementer homines ea aſpernatiōe offendi quę contra ſpem præterq; expectationem inopinata cadit: quādoqdē ſemper hominū generi ſint omnia inſperata grauiora: Sed nimiꝝ homines ea acrius lędi eluſione ſolent, quæ eſt obſcenæ ſcurilitati nexa, cum nec loco, nec tempori, nec homini in quem dicitur, nec

.M. Cornelius Venetus
:L. Rex Galloꝝ

Contēptus coꝝ qui ſunt in ali qua paſſione. .3.

Contemptus ex diuerſitate tem poris: .4.

Marullus Poeta

Alphōſus minor

Contemptus qui uenit cōtra ſpē .5.

Contemptus ex eluſiōe obſcēa: .6.

audientium dignitati parcitur:exquo genere ex noſtris auorum memoria Ioannē Tricaricenſem ſenatorē fuiſſe lingua flagitioſa ferunt, quē nunq̄ eſſe dicunt in hac auditor a tractatione puditum, querere obſcę num hominum lędendorum modum:Sed quanq̄ ſemper moleſta elu ſio putari debet, tum tamen aſperior uideri poteſt, cum homines a principibus rideri in eo genere ſolent, quo ſe maxime pręſtare credūt ut ſi quis magnum ſtudium multamq; operam in philoſophię ratio ne ponat, egerrime ferre uideatur, ſi ſe in philoſophia deſpectum & contemptum iri ſuſpicetur:aut ſiquis ſe præditum magna formę di gnitate putet, uehementer doleat, ſe deformem iudicari: atq; etiam hi uehementius aſpernatione affliguntur, quibus eſt aliqua corporis inuſta nota, a, qua longiſſime ſe abeſſe arbitrantur: ut ſi cupiam ſit ſtrabonis aut diſtortioris naſi uitium aliqua ſuſpitione appictū, quod nullo modo ſibi inſitum eſſe opinetur: at cum homines peruagatiori corporis uitio a ſtatu naturæ diſtorquentur, ut qui ſunt manifeſta clau dicatione praui, haud permagni ſe in eo uitio rideri ęſtimare ſolent, cū iam ſit eos aperta uſitataq; prauitate depuditū:Sed tum etiam ma xime homines ſe ſpretum & deſpectum opinantur iri, cum a princi pum genere ſe minus attente audiri uident, quandoquidem audire at tente minus, ſit hominis deſpicientis & aſpernantis ſignum .M. qui dem Lucius Phoſphorus Pontifex Signinus, homo ut uita, ſic oratio nis facilitate lenis, ſæpe dicere ſolebat, ſe a, Baptiſta Zeno pecunio ſo ſenatore, animo uulnerato diſceſſiſſe, proptereaq; ſecum collo quens, alium eodem tempore audire uoluiſſet, qq; dum alteri uaca ret ſe hortaret ut pergeret, diceretq; facile ſe eorum alteri leuā, alteri de xteram aurem daturum : eodemq; modo multum quoq; adeuntes tum offendi ſolere cernimus, cum in erumnis ſuis exponendis ſen tiunt ſenatores ex locutionis & oculorum latibulo, incommodorum ſuorum calamitate lętari:Idq; eo moleſtius euenire ſolet, quo pluris ſe ab il lis fieri debere credunt, cum alieno malo lætari inimici & aſper nantis ſit, & contra proprium eſſe amicitiæ bene conſtitutæ uidea tur, amicorum calamitate angi: Nec item homines ignominia læ di minore ſolent, cum in multorum ſalutantium & affectatorum conuentu ſe ſperni, & alios honorari cernunt : quandoquidem ſe lectus inter pares, aliorum neglectio iudicari poſſit : nec enim nobis

Cōtemptus eorum q ſe putāt excel lere i aliquare .7.

Cōtemptus eorum q nō ſe putant habere illud ui tiū quod op ponitur. .8.

Contemptus ex inattētione .9.

.L.Phoſphorus eps Signinus

Baptipſta Ze nus.tt.S.Mar ci i Porticu .C.

Contemptus ex lętitia damni al terius .io.

Contemptus ex ſelectione inter ęquales: .ii.

pueris alia cauſa multis aſſectatoribus a Ioanne Aragone diſceden
di fuiſſe dicunt, niſi quibuſdam familiarius uti i multorum aſſectatorum
æqualitate uellet: Atque etiam multũ in hoc genere obliuio odioſa eſſe
ſolet, nam cum ſenatores alios nominatim ſalutant, contraque quorũ
dam obliti nomina uidentur, facile iudicari poſſunt alteros facere in
honore diſpertiendo pluris, cum obliuio ſit aſpernatio, quæ ſoleat ex
incuria & negligentia ſuperba naſci: Itaque præclare Marius Volater
ranus edituus Vaticanus homo acutus & erudita calliditate facetus
ſæpe mihi narrauit, ſe ob eam cauſam a cuiuſdam ſenatoris familia
ritate remouiſſe, illumque ſalutare deſiſſe, proptereaque ſemper ſe pro
Mario Antonium nominare ſoleret uerentẽ ne id ei aut ſemiuculo
ſa ingenii incuria, aut hominum contemptu eueniret, quo nihil eſſet
in amicitia fugiendum prius: quo circa non ſine cauſa multos ex ma
ioribus, nomenculatore aut perſcripta notatione hominum præſtatiũ
uſos fuiſſe legimus, quo nominum, prænominum, & cognominum
diſſimilitudinem, aut tenerent audiendo, aut legendo notarent: Sed cũ
omnis audiendi ratio ſit in tempus, locum & honorem diſtributa,
maxime uidendum erit, quomodo horum quicque fieri apte poſſit: ſiquĩ
dem tempus in hoc auditorio uſu idonea eſt rerum agendarum oportuni
tas, quæ ocius & ſerius diſpertiri ſcientia utendi poteſt: Itaque cum per
ſpicuum ſit ſenatores commodius matutinis horis doctrinarum ſtudio
quotidianaque precatione occupari, quibus ex rebus maxime ſoleat ef
floreſcere in patritia dignitate nitor, facile intelligi debet, omniũ rerum
tractandarum cumulum in poſtmeridianum eſſe reuocandum tempus,
quo ſatis utrique rationi fiat: Itaque iure patrum memoria eſt Paulus .ii.
damnari hominum obtrectatione ſolitus, quod ſic temporis peruerſita
te lætaretur, ut diurna officia in nocturnum traduceret uſum, gra
tuitoque diei lumine ſpreto, ad funalia uellet audire poſtulantes, in quo
non poſſet a natura reclamari magis: nos uero quanquam arbitremur ua
cuum & liberum quoddam audiendi ſtatuendum eſſe tempus, quo ne
gociorum tractationi ſeruiatur, nullas tamen propterea uolumus tempo
ris ferias in audiendo dari, quibus rerum incidentium iactura fiat: idque
dicimus eo eſſe cauendum ſæpius, quo magis exploratum ſit, plus pro
creari in alieni negocii omiſſione damni, quam in re domeſtica & priua
ta laudis. Nam cum patritius ordo in mundi cuſtodia excubare de

Ioannes Aragon Car. Ferdinãdi Regis filius
Contemptus ex obliuione .12.
Marius Volaterranus Sacriſta S. Petri.
Q d Car. debent habere aut nomẽculatorẽ, aut Kalendariũ hominũ præſtãtiũ
Q d ACTVS AVDIENTIÆ DIVIDITVr IN TEMPus LOCVM & HONOREm
Q d tempus audientiæ eſt cõmodũ poſt meridianum
Paulus .ii.
Q d Car. ſemp debent audire ſine reſpectu ſtudiorum

bere uideatur, ſatis ſciri poteſt, cum publica eſſe non priuata utilita
te deſcribendum, cum boni natura eo ſit in hominum ſocietate ma
ior, quo eſt profutura & dimanatura latius: Quo in genere cum

Guido Vbaldus dux Vrbi.

multorum diligentia, tum maxime Guidonis Vrbinatis, qui nu
per eſt mortuus, laudari patientia benigna poteſt: nam cum icom
moda ſemper acerrimaq; pedum ęgrotatione uexaretur, quod genus
morbi maxime eſſe ſolet iracundiæ excitandæ calcar, nullo tamen
tempore adduci poterat, quin admitti & audire ſalutantes uellet:

Agapetus Gerardinus Amerinꝰ

memoria teneo Agapetum gerardinum hominem urbana expoli
tione cultum, mihi narraſſe ſæpe, cum ad eum quadam concubia
nocte ueniſſet, ut admoneret eum, ꝙ negocii ſui geſtio inſtaret,
proptereaq; mane ſenatus futurus eſſet ſenſiſſetq; cū dormitare ce
piſſe, proptereaq; multū ex morbo proxima nocte uigilaſſet, ſe nō
eſſe eum a cubiculario admiſſionali excitari paſſum, cūq; ipſe hoc
interim ſpatio morbi ardentis intercurſu experrectus eſſet, uocemq;
ſuam ſubauſcultando excepiſſet, ſurrexiſſe eum e lectulo, ſeq; in
cubiculū dormitorium uenire iuſſiſſe, dixiſſeq;, ut quoniam pro
pter uim morbi mane ſibi anteq̄ ſenatus cogeretur, adeſſe non poſ
ſet, ſcripto ſuffragari uelle, obſignatoriūq; ſibi anulum dediſſe, quo
eius nomine ad Pon. Max. arbitratu ſuo cōmendatitium chirogra
phum perſcribere obſignando poſſet. Locus autem non modo ex

DE LOCO AUDIENTIAE. Q đ locus attē dit uel ſecūdū naturā regionū uel ſecūdū inclinationem naturalem

coeli natura aut ex quadripertita uarietate añi, ſed etiam ex moꝝ
procliuitate conſiderari poteſt: ſiquidem Germani propter gelidio
rem coeli naturam in hypocauſtis audire poſtulantes uolunt: quod
contra Aphros factitare ſcimus, a quibus ſalutatores audiri in fri
gidaria cęlla ſolent: At ex moꝝ diſſimilitudine ex uariaq; procliui
tate naturę, multi ī ambulatione tranſitoria, quidam in porticu, nō
nulli etiam in ęquili, hac auditoria uti tractatione uolunt: Nā Pau

Paulus .ii.

lus quidem .ii. ꝙ gemmaꝝ eſſet natura appetentior, in dactylote
cam ſalutatores admittere ſolere ferebatur: At Alexadrum .vi. ui

Alexander .vi.

debamus, proptereaq; ei eſſet natura incredibilis quædam cupidi
tas hominum uiſendoꝝ & ſpectandi ſata, in exploratoriis feneſtris

Aſcanius Car.

poſtulantium auditione delectari: contra autem Aſcanium ſena
torem ſcimus, cum uehementer topiariorum deſcriptione lætare
tur, in xiſtum recipere ſolere ſalutantes: Nos uero quanq̄ anni

tempori & uarietati arbitremur auditorium eſſe accomodandum lo cum, cum tamen ſemotiorē eſſe oportere cenſemus, i.e locus aut peruigandi, aut mentis abalienandæ ſit: nam cum fere ſæpe omnis auditorius uſus in conſulendi quadam ratione uerſet, nihilq; aliud conſilium uideri q̄ rationis inquiſitio conſiderata poſſit, quæ maxime corporis ſedationem exactura ſit, cum mens Ariſtotele auctore fiat conſidendi interquieſcendiq; tranquillitate prudens, per facile intelligi poteſt auditorium ſemotum eſſe oportere locum, quo mens in audiendo & conſulendo acrior ſedata ceſſatione ſit, quo magis Franciſcus Soderinus ſenator in hoc genere laudari poteſt, q quanq̄ uehementer ſcientiarum cupiditate flagret, quotidieq; magnorum negociorum aſſiduitate occupetur, in lucubratorium tamen admittere poſtulantes ſolet, quo abeuntibus ſalutatoribus facilis ei detur ad ſtudia inchoata reditus, partitaq; uiciſſitudine ſemper in actione rerum & doctrinæ cognitione ſit: in quo eſt hominum uita beata ſita: Eodemq; modo poteſt de honore habendo dici: nam cum honos ſit exploratæ uirtutis index, homines maxime honorari cupiunt, quo prudentiæ magnitudine præſtare uideantur, cui iure ſit decernendus honos, quod cum perſpicuum ſit, danda eſt opera, ut maxime ætati, dignitati & doctrinæ habeatur honos: Siquidem ſenectus ob eam cauſam honorari debet, proptereaq; adultæ ętatis uſu, prudedtia præſtare debere iudicetur, q q; ab ea ſit id ſpatium in uita decurſum, quo cæteri peruenire cupiunt: Dignitati autem gradus comparatione eſt honos decernendus, quo, ſcilicet quiſq; longius aut propius a, ſenatoria dignitate abeſt. At uero ſcientiarum doctrinæq; magnitudini iure debet honos, nam cum honos ſit uirtutis probatę ſignum, facile apparet, homines doctrina præſtantes, cum honore prætereri ſolent, debito fraudatum iri: quocirca in optima quaq; ſenatorum deſcriptione nunq̄ eſt homines doctos honorari deſitum: nam patrum quidem memoria Beſſarion Nicenum hominem conſtantiæ & grauitati cogitatę deditum, ſemper doctis hominibus adeuntibus obuiam ire ſolitum fuiſſe ferunt, quod idem ex eodem ordine Nicolaum cuſenſem, & Ioannem Turrecrematam ſapientiſſi,

Q̄d locus audiētiæ debet eſſe remotus:

Ariſtoteles.

F. Soderinus Baſilicæ .xii. apſo rū. C. Vultes.

DE HONOre HABENDO IN AVDIEnTIA.

Quare ſūt honorandi ſenes

Quomō homines ſūt honorādi ſecūdū gradū dignitatū:

Quare ſūt honorandi docti:

Beſſarion Nicenus Car.

Nicolaus Cuſeñ Car.

Ioannes Turre-cremata Car.

mos homines feciſſe dicunt: quo magis ſunt hodie admonendi ſe-natores, ut illis curę ſit, ut doctorum hominum generi habeatur honos, in tamq; peruerſa fortuna urbis aliquid ſemper eſſe uelint lit-teratæ ſedulitati loci :.

S ED ne quod auditorii muneris prętermittat́ genus, ſeq-
tur ut ſit de ſenatorio ſermone dicendũ: quandoquidem
homines ut diximus ad munia uitę cõſentanea, minus na
turę impulſu moueant́: nã cęteroꝝ quidẽ animantiũ con
ditio ad uitam tuendã naturę procliuitate fertur: ut pręclare naturæ
admonitu ſine arte uidemus, aut ab araneis retia erudita machinatio
ne texi, aut hirũdines cõfigere nidos, ſiue a, formicaꝝ genere ſemi
na direpta cõdi: At homines ad artiũ munia ſuapte natura claudica
rẽt, niſi ſermone inſtructi ad diſciplinã duceret́: Ob eãq; cauſã natu
ra longe ſecus eſt hominũ q̃ belluaꝝ generi ſignificãdi largita modũ
ſiquidẽ cęteroꝝ animantiũ natura, loquẽdi inſcitia uſq; eo peruenire
poteſt, ut uiciſſim interſe hilaritatẽ & triſtitiã naturę uoce oſtendant:
ut facile ex hinnitu equoꝝ uel canũ latratu, ſiue leonũ rugitu iudicari
poteſt: At homo q rationis eſt cõpos, ſermone maloꝝ bonoꝝq; ge
nera ſecernit, cũ aũt natura ſit, ut ait Ariſtoteles in cõmunibus homi
nũ animis rhetorices inchoata & adũbrata cognitio, intelligi debet ĩ quotidiano ſenatorio ſermone quoddã eſſe rationis exqrendũ genus
quod dicẽdi artificiũ cõſectari uideat́: at cũ fere ſemp̱ homines natu
ra ſine arte ſoleant exordiẽdi, narrãdi & cõcludẽdi ratione ĩ exponẽ
do uti, cõſentaneũ uideri poteſt, ut ſeparatim hoc loco de ſinguloꝝ
genere dicat́: Itaq; cũ exordiendi ratio ſit cęteris natura prior, iure
eã dicemus perinde in ſermone, ut ĩ poetica prologũ, aut ĩ cithara ꝓ
ludiũ uideri poſſe, qua tanq̃ ianua ĩ domo ad ĩgrediẽdũ utamur: in
quo tamẽ ſciri debet, quędã uitioꝝ genera uerſari ſępe: ſiqdẽ & uitio
ſũ eſt exordiẽdi genus putãdũ, quod extra modũ ẽ ſẽtẽtiaꝝ frequẽ
tia uerboꝝq; multitudine longũ, ĩ quo uitii genere aſſiduũ fuiſſe Pau
lũ .ii. ferũt: Nihiloq; magis id laudari poteſt, quod trita ſimiliq; exor
diẽdi ratione prodit: quo ĩ genere Piũ .iii. ab Alexãdro .vi. exagitari
ſolitũ fuiſſe dicũt: ꝙ ĩ omni ſermone ſemp̱ exordiri uideret́ ad typũ
Nec itẽ minus illa genera reprẽhẽdi ſolent, qbus ineſt fucatus ſine di
gnitate candor: qualis nobis pueris Mariani Ghinazanẽ eſt locutio
rquotidiana uiſa: quę ita nimii artificii diligentia nimioq; calamiſtroꝝ
uſu compta ferret́, ut & rei auctoritatẽ adimeret & ſermonis expo
ſitiõi fidẽ: itaq; id eſt etiã in exordiendi genere uitioſũ, quod eſt a,
coherẽtiũ mẽbroꝝ ratione diſpar, quod qdẽ genus maxime Io. Lau.
Venetum cõſectari ſolere uidebamus, q cũ eſſet homo diſertus & do-

Homines naturaliter participare Rhe.

De exordio ſermonis quotidiani

Vitia exordii .i.

Paulus .ii.

.2.

Pius .iii.

.3.

Marianus Ghinazanenſis.

.4.

Io. Lau. Venetꝰ

.L. iiii.

ctus/ſed natura & ſenectute liber/paꝝ in exordiẽdi ratione intereſſe puta bat/utrum mallet/ſalſamentarioꝝ exemplis an Platonis/ſimilitudini/bus in loquendo uti: At maxime inane eſt & puerile illud/quo uide/mus fabellaꝝ apologoꝝq; genus cõmentitia ratione texi/ut ille q nuꝑ ĩ ſenatu exordiũ ab ea fabella eſopea ſũpſit/qua ius eſt/ex regno pauõis depellẽdi natũ: Sed multo ſunt illa principia fugiẽda magis/quę cõtorto dialecticoꝝ argumẽtoꝝ genere cõſtant/cũ perſpicuũ ſit/eiuſmodi genera ſciẽtiaꝝ cõtẽplationi ſolere accomodari proprius: itaq; q maxime Io. Turrecre. ſenatorẽ ĩ loquẽdo damnãt/hoc ei uitio dari debere uolũt. ꝙ in quotidiano ſermone a/probabili argumẽtoꝝ genere exordiri ſolere diceret/nec ei unq̃ in mẽtẽ uenire poſſet/quãtũ intereſſet/ĩter modũ opinionis gignẽdę & fidei pariẽdę uiã: quare ĩ ſermone quotidiano exordiũ aptũ eſſe debet/quod tãq̃ oſtiũ ad ĩgrediẽdũ pateat/quodq; tã ſit mẽbroꝝ reꝝq; expoſitioni nexũ q̃ a/curioſa ſedulitate abſit: ꝙ ſi tamẽ quęrať/utrũ modo ĩ hac tãta expolitiõe reꝝ curioſa ſit exordii fugiẽda cõcĩnitas nihil cauſę eſſe debet/cur negãdum ſit/nõ nihil loci debere artificioſe locutioni dari/quãdoqđẽ homines pluris a/nobis uideanť ĩ exiſtimatiõis opinione fieri/ſi cũ his diligẽtiori genere in loquẽdo utamur: Itaq; iure Pe. Reginus ſena. uir trita ꝑcurſione reꝝ ĩ iudicãdo cautus dicere ſępe ſolet/exordia modo accurata magis/q̃ aut negligẽter pura/aut artificioſę uideri debere cõpta: At uero narratio/quę eſt quędã fidei iaciẽdę ſedes/tripertito diſpertiri ſolet: quaꝝ una breuis/altera dilucida/tertia probabilis dicať: breuis autẽ eſſe debet ut facilius reꝝ cõplexus memoria teneri poſſit: nã ea q̃ reꝝ uerboꝝq; multitudine redũdat/memoriã cõturbãdo opprimit: Quocirca ĩ hoc narrãdi genere intelligẽdũ eſt/principia reꝝ uería ri debere duo/quoꝝ unũ propinquũ/alteꝝ ſemotũ nomineť: a/ꝓpinquo aũt genere narratio exordiri poterit ſi ab eo initiũ ſumat/quod eſt rei exponẽdę caput/ut ſi dicamus Iuliũ .ii. cũ ſemꝑ Bononię recuperãdę cupiditate flagraſſet/ſuſcępto bello urbẽ deditione recępiſſe: At ſemote narrari uidereť/ſi nõ a/Iulio/ſed a/Sixto. iiii. repetere uellemus/q cũ ĩ ſenatũ cooptauit/qq; ei cauſa põtificatus adipiſcẽdi fuit: eodẽq; modo erit ĩ hac narrãdi ratione uitioſũ/ſi articulatim reꝝ genera exponẽť/ut ſi nominatim nõ modo eius belli legionarii milites equitũq; turmę numereť ſed generatim expliceť omnis inſtructus armatoꝝ comitatus/ac totũ illud militare iter: Nec itẽ plus attinet explicare exponẽdo/q̃ ſit legitimę cõſtitutęq; narrationi ſatis: ut ſi dicamus a/Iulio. ii. bellũ Bononiẽſe fuiſſe

.5. Apologoꝝ genus

.6: Io. Turrecre/mata Car.

Quomõ eſſe debet exor/dium.

.P. Reginus pbr. Car. tt. .S. Ciriaci.

NARRA/TIO:

Iulius .ii. Bellum Bo/nonienſe

cõfectũ, nihil narrare referat, cũ rediiſſe Romã, eiuſq; reditũ fuiſſe omnium ſtatũ ordinũ cõcurſu & gratulatione celebratũ, in arcubuſq; pluribus inſcriptũ ad exuriales ferias, Iulio.ii. uictori. S.P.Q.R. debitũ iuſtũq; honorẽ detuliſſe: quin etiã nihil tã ĩ exponẽdo obeſt, q̃ eadẽ genera recẽſere repetẽdo, nã ut in tibiis uocũ, ſic in ſermone rex iteratio reſpuit: Nihil eſt.n.tã breuitati cõtrariũ, q̃ frequẽs eiuſdẽ rei repetitio: quo ĩ genere pclare idẽ Iulius.ii. Io. Lucam Pont. Regiẽſem dicit naturę creãtis ſolere cõſectari uſũ, cũ nec ĩ ſuperuacaneis redundet, nec rex neceſſitati deſit: Apta aũt erit narratio ĩ qua id ante exponet, qđ ſit ordine naturę prius ut ſi Maximilianũ Cę. ĩ Italiã aduẽtaſſe dicamus, prius a nobis exponẽdũ ſit, quo cõſilio, qbus copiis, quo genere militũ, aut quo aditu ſit ĩ Italiã ingreſſus: In quo etiã eſt illud cõſiderandũ ualde, neqd interrupta, aut pꝓpoſtera narratione explicet, qua maxime appareat ſermonis obſcurari genus: Ex quo nõ ſine cauſa homo ĩ loquẽdo expeditus Aſcãius ſena. de eo q ĩ ſenatu nullo rex ordine cõſeruato narraret, hominẽ a pedibus inchoare dixit: Atq; etiã cauẽdũ erit, ne ĩ eiuſmodi genere ꝑtereat qd: quod neceſſe narrare uideat eſſe: quod qdẽ tũ facile uitari poteſt, cũ nihil neceſſariaꝝ rex cõtractę expoſitiõi abeſt: ut ſi dicamus Lo. Gal. regẽ cũ nuꝑ Genuẽſiũ ꝑduellionatũ audiſſet, ꝓfugaꝝ hortatu copias ĩ ligures mouiſſe, leuiq; cõmiſſo prçlio, nobiliſſimã urbẽ pactione recępiſſe: at ꝓbabilis eſt iudicãda explicatio, quę ueritate niti uideat: Ob eãq; cauſã q̃dã rex genera exqrunt, qbus maxime fiat ueri, ſiue rei adũbratę fides, ſiq dẽ mos eſt cõſuetudo q̃dã omnium probata cõſenſu, qua maxime homines duci, cõmũi ꝓcliuitate ſolẽt: ut ſi modo ex cõſuetudine affirmet, Fer. Hiſpa. Regẽ, uxorẽ liberoꝝ q̃rendoꝝ cauſa duxiſſe: aut homines ambitioſos ſacerdotia ſolere nundinari: idẽq; ꝓpe poteſt ex opinionis ratiõe ſumi, ut ſiqs affirmet, Cęſarẽ Borgiã hominẽ audacẽ & regnãdi cupiditate callidum, uaria idcirco eſſe ſolitum belloꝝ genera moliri, quo ei facultas Hetrurię potiundę prçberetur: At cõtra opinionẽ fieri diceretur, ſi cauſa affirmandi eſſet, cum in ipſo maximaꝝ rex curſu, rurſum uoluiſſe patritiatus eſſe cãdidatum: Aut modo Egidium Viterbienſẽ hominẽ litterata ſeueraq; uita cõſtãtẽ, cõcionatorio munere omiſſo, militię ſacramẽto obligari: nec itẽ multo ſecus poteſt ratio ex rei natura duci, ut ſi dicat notũ eẽ, adoleſcẽtiã ad uoluptatũ genera naturę ꝓnitate labi, & cõtra tamẽ oſtẽdat, a Pico Mirã. ĩ ipſo adoleſcẽtię flore, ꝓpter doctrinę cupiditatẽ

Honos habitus Iulio .ii. a.P.Ro.

Iulius .ii.
Io. Lucas ep̃s Regiẽ đ põtremulo
Narratio apta
Maximiliãus Cęſar
Aſcãius Sfortia
Narratio peruerſa.
Lo. Gal. Rex Genua
NARRATIO VERISIMilis:
Ex cõſuetudine. .i.
Fer. Hiſpanorum Rex
Ex opiniõe .2
Cęſar Borgia

Egidius Viterbienſis p̃dicator
Ex natura .3.
Picus Mirã.

Ex dignitate .4.
Hermolaus Barbarus

ętatis ludũ repudiatum iri: dignitas autem conſeruari poteſt, cũ ad fidem exponitur cõiectura ueri, ut ſi affirmetur minime conſentaneũ uideri, Hermolaũ Barbaꝝ hominem uerecundũ & mitem, ad caupones uentitare ſolitũ aut ab eo hominẽ fuiſſe cęſum. In quo quidẽ cauendũ eſt, ne hę: reꝝ rationumq; genera, eadem facilitate, qua

CONCLVSIo

dicunt, refelli poiſe uideantur: Ex peroratione autem, quę eſt totius ſermonis terminatio, genera ducuntur ad dicendũ quatuor, quoꝝ unum, ut ait Ariſtoteles, gignat in perorando fidem, alteꝝ quod tã locũ amplificandi ſua q̃ aliena diminuendi quęrat, tertium quod eos qui audiunt, ad eas animi permotiones deducat, quę cũ re cõgruere uideãt ſua: quartũ quo ea recẽſendo repetunt, quę ſupra cõmemorata uideant: Ex quo quidem intelligi debet, ad alioꝝ permouendas

Cardinales debere ſcire rationũ paſſionum:

mentes, prius oportere a ſenatore ſciri, quomodo turbide animi perturbationes moueant, quis ordo aut numerus eaꝝ ſit, aut quomodo inter ſe auerſa animi cõmotione diſſideant, quo ſcientius in perorãdo poſſint patheticos accomodare locos, de quibus q̃dẽ generibus, cũ ſatis ſit a nobis in theologia diſputatũ, nihil attinet hoc loco expli

FACETIE Et IOCI

care ſingulatim: Atq; huic generi cõtraria eſt & diuerſa cõmotio, qua homines ad hilaritatẽ ab audiẽdi aſſiduitate reuocãt, nihil eſt.n. tã humanę naturę cognatũ, q̃ aſperſus dicendi urbanitati ſal, nihilq; tã propriũ hominis, q̃ facetiaꝝ dicacitate delectari, idq; eſt ſatis in hac ratione ſigni, ꝙ triſtitiã ſeueritatem, diuturnaq; ſępe odia cernimus unius dicti urbanitate dilui, tantumq; homines ioci feſtiuitate teneri, ut ſępe uideamus inuitis etiam erumpere ſolere riſum itaq; illa maxime in hoc quotidiano ſermonis genere laudantur, quibus aut dictoꝝ acumina inſunt, aut ictus in laceſſentẽ retorquẽt: ex quo genere acutum uideri debet, cum caſu aliquid ſalſius emittit

Dantes poeta

cui ſit pręter expectationẽ reſponſio occurſura dicax: in quo ſane Dantes poeta eſt adhibendus auctor: Qui cũ quondam ruri ex lucu

Ex inopinato .i.

bratorio in agrum oleis conſitũ ueniſſet, quęſiſſetq; ex eo qui araret, quę nam hora diei eſſe poſſet, cũq; ille poſtmeridianũ ſolem agreſti

Ex admõitiõe.2.
F. Gonzaga .C. Mantuanus

gnominis ratiõis metiẽs dixiſſet, id ſibi uideri tẽpus, quo iumẽta aqua tũ ire ſolerẽt, dicẽtiq; Danti, q̃d interim ipſe cũctaretur, te inquit ipſũ expectabã: Atq; ſępe etiã eſt id ex admonitione ſalſũ: quod ei, q dixit, animi ſit exprobratuꝝ malũ: ut.F. Gonzaga homo munificus & excellẽti gratia ſęnator, dicẽti neſciocui auara cupiditate cęco, uelle ſe

domum ſuam / quam in foro Olitorio haberet / aliquo inuſitato pictu
rę genere ornare / pingere inquit liberalitatē iube : Sed ex hac omni
dicacitate ſalis / nihil tam poteſt bellũ & elegans uideri / ꝙ̄ quod uitia Ex cõfeſſione .3
aliena patefacit ſua nõ negando : quod . L . Lentulus Siculus feciſſe .L. Lentulo Si/
dicitur / qui cũ eſſet fatali egeſtate litterator / ac ſemꝑ obſoletiori pe culus
nula amictus in publicũ prodire cõſueſſet ob eamqꝫ cauſam dixiſſet ei .M.Marullus
Marullus poeta / quando tandē hanc penulam relinques / quando tu
inquit alienã : proptereaqꝫ ſemper uti mutuaticia ueſte ſoles : Quin
etiã debet argutia putari dicax / qua ironia & diſſimulatio oſtēdit̃ / ꝗ/
madmodũ municeps me9 ędituus paganus / homo dictoꝝ ſcurilitate Ex ironia .4.
notus / ꝗ cũ ab hoſtio puellã pretereuntē uidiſſet / dixiſſetqꝫ / o / pulchrã
puellam / & illa quę ſe ab homine dicaci illudi putaret / reſpõdiſſet nõ
ſane poteſt iſtud de te dici : immo inquit hercle poſſet / ſiquis ęque Ramundus Cre
uellet ac ego mētiri : nec uero longe excuſatio ab hac ſalis dicacitate monenſis
abeſt / cũ rationē facti excuſãdo uitupāns / ut illud Ramũdi Cremo Ex excuſatione
nēſis hominis poetica laude / & reꝝ tractatiõe cogniti / ꝗ cũ puſillã & .5.
deformē ſpõſam uidiſſet / bene ait uiꝝ feciſſe / ꝗ ex mala merce ꝙ̄ mi
nimũ poterat ſumpſiſſet : urbana eſt ſępe quoqꝫ negatio / qua animi Ex negatiõe .6:
uitia exprobrari ſolent : ut Alphõſus maior / ꝗ cũ ab eo homo prodi Alphõſus maior
gus ſępe donatus rurſũ peteret / citius ſe dando exhauſtũ iri ꝙ̄ cũ lo/
cupletatuꝝ dixit : Eiuſqꝫ prope ſimile uideri poteſt / quod .F . Sfortiã Ex diſſuaſiõe.7.
adoleſcenti ſtolido & diuiti dixiſſe ferunt / cui affirmanti uelle ſe pe .F.Sfortia
cunias peragrando profũdere / ut noſceret̃ / profunde inqt alterũtãtũ
ne noſcare : At ex eodem genere multũ eſt iucunda urbanitas / qua
neganti id / in quo delinquit / exprobrat̃ / Idqꝫ fit in hoc genere ſalſius Ex exprobatiõe
cũ ratione certa / aut aliqua corporis ſignificatione probat̃ : ut Anto corporis .8.
nius Venafranus iuriſperitoꝝ cautiſſimus & arguta calliditate facetus Antonins Ve/
ꝗ litigatori ob diſceptationē ęſtuanti / affirmãtiqꝫ eũ / ꝗ ueri iudicium nefranus
exprimeret minime ſolere laborare / mirabar ſane inquit cur ſu /
dares : nec item minus acuminis ei generi eſſe ſolet / quo prioris for Ex cõfirmatione
tunæ mendicitas per diſſimulationem confirmando exprobratur / .9.
ut Virginius Vrſinus homo naturę habitu & animi munificentia Virginius Vrſi.
pręſtans / qui roganti idenidem foeneratori oppidano / ut memi /
niſſe uellet ſe ex paupertate ad opes ingenii ſedulitate perueniſſe /
quid ni meminerim inquit / cum memoria teneam nuper me Ro
mæ tibi emi iuſſiſſe ſoleas / qui diſcalciatus in publicum prodire ſo/

ſeres: Atq; etiam id fit reſpondendi calliditate ſalſius, cũ oſtendimus nos metu magis q̃ uoluntate quibuſdam repugnare nolle: ut Coſmatus Sulmonenſis, qui auorũ memoria eſt interrex in ſenatus diuulſi cõtẽtiõe factus, cui cũ homo ſenatoria cęde cruẽtus Vrbanus. vi. minatus eſſet ſe eum igni exuſturũ, ſi proximis comitiis in ſenatu cooptando ſuffragari ſuapte peruerſitate nollet, cumq; is repente periculi terrore coactus ſuffragatus eſſet, agerẽtq; ei poſtea gratias rituali ſalutatione cooptati, nil eſt inqt gratiarũ actione opus, ſi ſuffragari q̃ deflagrare malui: ſed ſępe etiam eſt ſalſum, cum id obtrectanti conceditur, in quo ille turpius obiurgari poteſt, ut cum Ioanni Arelatenſi. L. Matiſcon celta ſenex nundinatoria ambitione cautus, probro dare uellet, ꝙ in adoleſcentia muneralis ambitus poſtulatus eſſet, uerum eſt inquit, neq;. n. ego negare poſſum me id in adoleſcentia feciſſe, quod tu in ſenectute facias: Ac etiã ualde ea eſt reſpõſio iudicãda ſalſa, qua id quod ab altero negat̃, exprobrari aliquo eius dicti argumento poteſt, ut Alphonſus minor qui homini mendaci affirmanti ſe mentiri ſolere nunq̃, iam te inquit in primis mentitũ eſſe uideo, quęrentiq; illi cauſam, quia nihil inquit mendacius eſſe poteſt, q̃ te negare ſolere mentiri: multumq; etiam ea confirmatio urbana putatur, qua alteri aliquod corporis uitium exprobrari laudis diſſimulatione ſolet, quale illud Agapeti Gerardini hominis mordacioris linguę q̃ ingenii iudicari poteſt, qui. L. Sardo ſtraboni glorianti, ꝙ uno tempore ſiderum & metiendi ſcientiam incredibili celeritate didiciſſet, quid mirũ inquit? cum ex duobus oculis ſis unũ aſtronomũ, alterũ geometram nactus: Sed cum hęc genera perſequimur, intelligendũ eſt, illa eſſe acriora multo, quibus nec hominũ dignitati parcitur, nec quęrit̃ temperatus in reſpondendo modus, ex quo genere eſt iudicandũ illud, in quo ſimilitudo ſimilitudine perſtringi ſolet, qualis Bellincionis Florẽtini Auledi reſponſio acerba fuit: qui cum ſolito triſtius ambularet atq; ei quidã qui ſubſequebat̃ dixiſſet, qd tã moeſte incedis, ut quaſi ad crucẽ duci uideare? idẽ mihi quoq; uidet̃ inqt, quãdo a tergo me ſequit̃ carnifex: nihiloq; pudẽtior is reſpõdẽdo fuit, qui cum ex Neapoli decedens Meſſanam ueniſſet, obieciſſetq́; ei qdam ob adipem, ꝙ ante manticam geſtaret, ita in ea urbe fieri oportere dixit,

Ex neceſſitate. .10.
Innocentius. viii
Vrbanus. vi.
Ex cõfirmatione cũ recriminatione. .ii.
Ex aucupatione dicti .12.
Alphonſus Minor
Ex exprobratione uitii corporei: .13.
Agapetus Gerardinus Amerinus.
Ex ſimilitudine: .14.
Bellinciõ Florẽ.
Ex recriminatione ex corporis uitio ad animi uitiũ .15.

in qua tanta eſſet hominum multitudo furax: quin etiam multū eſt
interdum criminoſa negatio, cū aliquid acrius reſpondendo appin
gitur, ut Ioānes Laurentius Venetus triumuir plumbarius, q̃ quę
renti neſciocuiꝙ ſe nūmos falſo obſignatos emere ſolere dixiſſet,
immo contra inqt te obſignare ſolere dixi: At acerbius id quoq; eſ
ſe ſolet, ex quo is qui dicit, in eo genere, quo dicit inopinata re
morderi reſponſione poteſt: ut Iulius Pomponius Lætus, cū ei
Domitius Calderinus, homo inimicus dixiſſet, num ex animi ſen
tentia crederet eſſe deum, quid ī inquit eſſe credam, cū ei nihil te
odioſius eſſe putem: Cui quidem generi plus omnino aculeoꝝ ineſt
q̃ ſit ſenatorię dignitatis ſatis: quandoquidem qcquid moribus eſt
acrius ſtomachoſa dicacitate appictū, difficilę poſſit ex hominū re
cordatione uelli: Sed moderatiora illa genera putantur, quibus no
ta aliqua ſignificatiōe ueri ſauciantiū uerboꝝ retorquetur telū. Nec
enim tempus eſt ullum, in quo nō aliqd ſemper ſit modeſtę ulciſcē
di urbanitati loci, ut Io. Ia. Parmenſis lautus & concinnus ſe
nator, qui cū ei Ioanēs Andegauenſis, qui diu ob proditū impe
rium fuiſſet a Lodouico Galloꝝ rege in ferrea cauea detentus, mul
ta ī iurgio ſubabſurda exprobraret, nec ullū faceret obtrectandi fi
nem, mirari ſe uehementer dixit, cū tam diu in cauea fuiſſet, nec
dum loqui ſcire didiciſſet: Sed ualde eſt ſalſum & perfacetū genus
quo oſtendit̃ turbida aliqua animi perturbatione certum adimi na
turę ſenſum, cum ſiue quid eſt formidandū mali, ſiue quid eſt
acrius auerſa ratione cōcupitum, quod aliorſum caſuꝝ ſit q̃ conſti
tutum uideret̃: quod Alexandro Sexto cōtigiſſe ferūt, qui cum cę
nando Vrſinos audiſſet Vitelliano foedere deſciuiſſe, cumq; ictu
inopinato a rationis conſtantia auerſus affirmaret maxime ſibi tū il
lud epulaꝝ diſplicere genus, acciriq; eum iuſſiſſet, qui illa coxiſ
ſet, quęſiſſetq; ex eo quid nam eſſe cauſę poſſet, cur minus epu
las illa cęna cōdiuiſſet, reſpōdiſſe is dicit̃, nihil illo epulaꝝ genere
fieri potuiſſe cōditius, ſed neqſſe ſe ei palatū obſonare cōdiēdo, ſi ei
Vrſini ademiſſet ſecedēdo guſtū: Atq; etiā maxime apparet ī acuta di
cacitate ſal, cum p diſſimulationem non intelligendi cogitatæ di
cacitati pręter expectationem reſpondet̃, qualę illud fuit In
nocentii .viii. hominis patientis & lenti, ſed callida comitate blandi

Ex negatiōe ad ū gēte aliud .16.
Io. Lau. Venet9
Ex remorſiōe ī eadē re .17.
Iulius Pomponius lætus:
Domitius Cal.
Ex ueritate .18.
Io. Ia. Sclephanatus. C. Par.
Io. Andegauēſ. Car.
Lo. Caroli pater
Ex paefectiōe .19.
Alexander .vi.
Vrſini
Vitellienſes
Ex reflexu admonitionis & ex diſſimulatione intelligēdi .20.

Innocẽtius octa
uus

Andreas Man-
tegnes pictor

Nam cum ſacellum in ſuburbano palatino Picturis ornare decreuiſ
ſet, Andreamq; Mantegnem, qui tũ maxime frugi ac uerecundus
naturę imitator in pingendo putaretur, ſponte conductũ adhibuiſſet
atq; is cũ primo quoq; tempore ad eũ ueniſſet, biennioq; prope ſpatiũ
pinxiſſet, nec aſſem quidẽ ab eo accępiſſet, ſtatuiſſetq; pro eo ꝙ
erat ingenioſus & pictor, aliqua ei interpunctione ſatis tenacem re
munerandi procraſtinationem exprobrare, ſimulachrũ muliebri ſpe
cie adultaq; ętate inchoaſſe dicit̃, quod cũ Innocentius aſpexiſſet,
quęſiſſetq; ex eo, quę nam eſſet illa tam decurſa ętate anus, Atq;
is ingratitudinem eſſe reſpondiſſet, commode inq̃t prope poſſet
patientia pingi: Sed ex his omnibus illa maxime dictoꝝ genera lau
dant̃, quę minus inter ſe acerbis acuminibus compũgi reſpondẽ
do ſoleat, aut minus ſũt animo malignam inuſtura notam: nihil
eſt .n. tam ĩ hac ſenatoria luce uenuſtũ, q̃ quod grauiter eſt cum
urbanitate dictũ, nihilq; tam celeriter excipit̃, q̃ quod facete cõſi-
derateq; a ſenatore emittit̃: quandoqdẽ maxime ſit hominũ multitu

Ex pollicitatiõe
inani. .zi.
Coſma Medi-
cẽs.

do ſuapte natura facetiaꝝ auceps, prudentiũq; dictoꝝ rapax: ex
quo genere eſt illud Coſmi Medicis hominis cauta & urbana ſene-
ctutute grauis, q amico cuidam magnificentius ędificanti domũ q̃ fa
cultas pateret̃, dicentiq; ſe amicoꝝ ſpe ędificare: reſerua me inquit
ad tectoriũ: Atq; etiam ex eodem genere nõ eſt dannanda ſeueri-
tas, cũ oſtendit̃ homines ita occupationũ magnitudine impediri,

Ex ſeueritate.zz
Io. Pontanus
Domitius Calde
rinus.

ut eis nõ ſit ſpatiũ de uita aut fama aliena cogitandi; qualis fuit Io
uiani Põtani diſerti hominis erudita reſpõſio, nã cũ ei Domitius Cal
derinus, homo, ut putabat̃ in ſuſpicando malignus, ſed egregie
argutus litterator, uehementer obiiceret, ꝙ ſibi eſſet ex ingenii do-
ctrineq; inuidia obtrectare ſolitus, nunq̃ reſpondit ſibi dari tantũ
a ſtudioꝝ aſſiduitate ſpacii, ut eius reminiſci uideret̃ poſſe: grauis
etiam ea reſponſio iudicari debet, qua ſignificat̃ homines reꝝ ſuaꝝ

Ex amõitiõe .z3.

ſolere ęſtimatione falli, ſcriptoꝝq; genera, quę ſint in publicã prodi
tura lucẽ, ponderari debere cautius, q̃ expẽdi feſtinę laudis cupidita-
te ſoleant, ut Sigiſmundus Fulginas Iulii. ii. a ſecretis, q. L. Corui

Sigiſmũdus ſe-
cretarius Iulii
Secũdi.

no poetę gloriãti, ſe centũ heroicos uerſus uno feciſſe die, mirari ſe
uehemẽter dixit, cur ab eo nõ eſſet alterũ tãtũ uerſuũ ſimiliũ eadẽ celeri
tate factũ: Quin etiã itelligẽdũ eſt, ex quo genere eruit̃ facetiaꝝ lepor

ex eodem quoq; poſſe urbana quędam ſententiarũ ſimulachra duci, quod Laurentium Medicem dixiſſe ferunt: Nam cum in uillam quã dam ſuburbanam diuertiſſet, quæ pinum haberet in xiſti ambulatione ſatam, cuius ramorũ multitudine pulcherrimę urbis aſpectus arceri uideretur, quęſitumq; eſſet ex eo, num eſſet illa abſcindenda arbor, reſpondiſſe dicitur, nunq̃ eſſe adimendum ſuum, ut cerni aliena poſſint: ſed interdum quoq; poteſt clementia urbana iudicari cum id quod ſit caſu non culpa contractum, minus corrigi ratione poteſt, ut Rodulphus Camers uerſutus ut illa ętate imperator, qui cum eſſet a ſagittario ſcopon petente uulneratus, ſuadentibusq; multis ut illi præcideretur manus, ſalubrius erat inquit conſulere iſtud ante: At urbane & grauiter facti calumnia dilui, iuſtæ uolũtatis excuſatione poteſt, ut nuper Genuenſiũ perduellionũ legati, qui cum quęrenti Lodouico Gallorũ Regi, quale nam eſſet eis ob perduellionatus crimen ſupplicii ſtatuendũ genus, quale inquiũt his conſtitui debet, q̃ minus ſeruile iugũ poſſunt in libera ciuitate pati: Ex quo quidem intelligi debet ex hac dictorũ frequentia duplex dicacitatis oriri genus, unũ quod uel aperta criminatione lędit, uel obſcure præbet non nihil loci ſuſpicandi, alterũ, in quo curatᷣ, ut ei, qui illuditᷣ cauſa pudendi detᷣ: Itaq; præclare ſunt in hoc genere admonendi ſenatores, ut in ſermone quotidiano tanq̃ in ſalis condimento ſentiant, q̃d ſit indicendo ſatis: ut .n. in epularũ genere, ſic ĩ dictorũ urbanitate nihil magis homines offendit, q̃ quod eſt acerrima ſalis natura conditũ: Eodemq; modo in tam ambigua exiſtimationis fama, in tamq; maledica & ſuſpitioſa urbe, uerborum eſt fugienda obſcęnitas, neq; ua affinis ſuſpitio poſſit cũ uitii cõiectura iũgi: Eſt .n. hęc potius ſcurrarũ generi cõcedẽda libertas, q̃ uerecũdię ſenſũ adimere impudẽtię auctoramẽto cõuitiorũq; aſſiduitate ſolẽt, Quare huic dicacitati finitima cõtentio coniungitᷣ, quæ eo grauior uiſũ iri debet, quo impudentius maledicendo eſt, aut de alterius dignitate diminutura q̃d, aut iniuſtę alterius exiſtimationis præciſura florem: ob eamq; cauſam ſuperbia maxime ei poteſt uicina coniũctione necti, quã temnus ſcilicet hi, q̃ ſe anteire dignitate & fortunæ poteſtate credũt, facilius alios aut turgida elatione ſpernũt, aut cõtumelioſe iraſcẽdo lędũt quo circa iure dicimus eũ eſſe propriũ contumeliæ uulnerãtis ictũ,

Ex ſẽtẽtiis .24.

Laurentius Medices.

Ex clemẽtia .25.

Roduphus Camers:

Ex excuſatione facti .26.

Genuenſes.

Lo. Gallorũ Rex

Quomodo Ca. uti debeant ioco & facetiis

De fugienda obſcęnitate:

Scurre:

DE CONTENTIONE ET MALEDICẽTIA CAVẽDA: .1.

De ſuperbia .2.

De cõtumelia .3.

qui uel celeriter / alteꝝ lingua uellicante ferit / uel id malū patefacit
De exprobratio/ne. .4. criminando/quod ſit callida obſtructione tectū: Ideoq; maxime cā
exprobratio & cōuitiū ſeq imitādo uolūt/quatenus ſcilicet alteri male
dicendo nocent:ſiquidem exprobratio ea eſt/ qua aliquid de alterius
dignitate diminutum iri ſolet/ut ſi alteri ab aliquo/aut uitæ egeſtas/
aut ea offitia commemorando exprobrentur/quæ collata in ſordida
Philippus Vicecomes. fortunæ mendicitate ſint: ut si patrum memoria Philippū Viceco/
mitem Franciſco Carmignolę exprobraſſe diceremus/ꝙ ab eo impe
.F.Carmignola. rator eſſet ex porcaria paſtione factus. At uero conuitiū id uideri
De conuitio .5. debet / quo id alteri inurit/quod ſit corporis & animi prolaturum
malū:Idq; fieri promiſcua criminatione poteſt ut ſiquispiam dicat/
alteri prauū ineſſe gibbum/dubitari nullo modo debet/quin id con/
uitii ſauciatio nominari poſſit.At ſiquis alteꝝ furem eſſe dicat/facile
concedendum ſit/id tam conuitii poſſe q̄ contumeliæ uideri uulnus :
De detractiōe.6. Itaq; nō ſine cauſa ei obtrectatoria detractio adiungi uicina ſolet/quę
ob id/alteꝝ uel clandeſtina criminatione lędit/uel maligna calliditate
De quadruplici detractione rodit/quo ſit famæ offuſura noctem:cuiuſ quidem rei quadruplex ge
nus numerari poteſt/unū/quo alteri aliqd probro mentiendo dat:ut
ſiquem nominatim dicamus pontificia diplomata obſignare falſo q
ab eo crimine abſit integra exiſtimatione longe:alteꝝ/quo fit crimen
fingendi accretione maius/ut ſiquis flamen in eam criminis ſuſpi/
tionem uocet/qua argui iudicando poſſit/ut non modo ſana paga/
na nundinet/ſed etiam ꝙ piacularia ſoliloquia litando omittat:ter/
tiū quo patefieri uitia occulta ſolent/ut ſiquiſpiam ab aliquo hominē
ueneno necatū eſſe dicat/quod minus ſit fama peruulgata notum :
quartū quo oſtenditur id peruerſa eſſe animi uolūtate factum/quod
ſit/ſuapte natura probum:ut ſiquis in bello pararius foederis incundi
De ſuſurratione .7. ſit id ab eo factū eſſe dicatur quo ab alterutra parte pecuniam pro/
uiſa calliditate ſumat:nec item longo interuallo ab ea ſuſurratio abeſ
ſe poteſt/cui nō eſt alteꝝ criminari ſatis/niſi ita eum ab alterius fa/
miliaritate ſeiungat/ut perpetua inter eos ſit ſimultatis aut odii dura/
De irriſione .8. tura lues / quod eodem modo de irridendi/illudendi/deq; toto ma/
ledicendi genere diſputari poteſt/quo aut homines irridentur impu
De impoſitione cognominū .9. denter/aut in eoꝝ uitam ea ſolent maledicta aculeata iaci/quibus ſū/
ma exiſtimationis iactura fiat:eademq; eſt agnominū fingendoꝝ &

imponendorum ratio : quæ & alterius incolumen famam læſura & animi ſit declaratura ſordes : Idq; fieri ex uario criminū dedecorumq; notatione poteſt : quale illud Domitii Calderini fuiſſe fertur qui Antonium Campanum hominem elegantem & diſertū ob id Meloboſim nominare cōſueſſet propterea q̄ puer oues paſcere ſolitus eſſe diceret : eodemq; modo Iulius Pomponius Ioannē Andreā Alerienſem Grāmatocyphon uocare ſolere ferebatur propterea q̄ diu Romę ſit poſtulatorius libello in cōpitalitia taberna cognitus : nec item ob aliā cauſam patrū memoria & Ioannē Burdigalenſem ab Angellotto Romano Piſonē & Nicolaū Cāpanū a Franciſco Caldemerio laterculū nominatos eſſe dicūt niſi q̄ eorum alter diu in luteria piſtor fuiſſe diceretur alter etiā eſſet in coctilitia taberna natus : atq; idē etiā ſumi ex uiuendi peruerſitate poteſt ut Paulus Secūdus ob id eſt cicindela a Callimacho poeta dictus propterea q̄ lucem reformidans noctu q̄ interdiu ſplendore malle uideretur quod idem de tranſlatione litterorum de inuerſione uerborum deq; nominū interpretatione affirmari poteſt : quibus aut aliqua aſpergitur tenerrimæ exiſtimationi labes aut nomini nota iniuriæ ſempiterna : quare multo iucūdius a Senatore dicemus eas metaphoras in hoc ſermonis coniici ſolere genus quibus maxime homines delectari natura poſſunt . At ex prouerbiorum genere quod a Gręcis paroemia dicitur multa grauia & urbana ducūtur quo homines ut ait Ariſtoteles ad perſuadendū tanq̄ teſtimonii dictione utūtur quale illud uideri poteſt quo oſtenditur in ancipitis cōſilii ratione dubitari quid potiſſimū deliberandū ſit aut utrū honeſtius ſit quęrere patriæ delendæ cauſam aut per ſummam inimicorum inuidiam amiſſo imperio in ærūnam calamitate mori : Quod Lodouico Sfortiæ accidiſſe ferūt qui cū audiſſet Alexandrū Sextū Alphonſū minorem & Petrū Medicem homines inter ſe foederę coniunctos de imperio ſuo conuellendo coniuraſſe nec dū ſatis conſtituiſſet utrū ſatius eſſet Carolū Gallorum Regem in Italiam uocare an inſtructū adire diſcrimen cūq; inconſtantia iudicii modo Italię caſū modo impendens periculū commūi naturæ ſenſu metiretur in quorum altero oſtenderetur Italiæ delendæ ſemen in altero certa eſſet imperii & uitæ conſtituta labes ſæpe palam dictitabat ſe auri

Domitius Cald. | Antonius Cāpanus | Iulius Pomponius Lætus | Io. An. epī Aleriēn. | Paulus .ii. | Callimachus Poeta . | De interpretatione nominū | PROVERBia | Ariſt. in Rhet: | Lodo. Sfortia | Alexander .vi. | Alphonſus Minor . | Petrus Medices | Carolus Rex Gallorum

ut nec ſingulaꝝ rerum genera complectatur, ut ſi diceretur quales uel Alphonſus Minor, uel Virginius Vrſinus, ſiue Laurentius Medices iudicandi eſſent, nec uniuerſaꝝ rerum rationem conſequatur, ut ſi dicatur ab albo diſſidere ſolere atrum, ſed in ea tantum uniuerſaꝝ rerum ratione conſiſtat, in qua maxime quęratur, quid aut fugiendum, aut expetendum ſit: Itaq; ob eam cauſam homines libenter teneri eius ſententiæ dictione ſolent, quæ maxime cōmuni argumento conſtat, ut ſi dicatur nihil eſſe impudentis uicini prauitate odioſius, facile id communi hominū periclitatione confirmari poſſit, cum perſpicuum ſit hominū generi euenire ſolere ſępe, ut ei cauſa peruerſi uicini uiuendi ſit: quocirca permagni ſenatoris & uirtutis adultæ refert, i quotidiano ſermone ea ſententiaꝝ confirmatione uti, quæ maxime ſit, aut experiundo nota, aut cōmuni hominum infixa ſenſu, quale illud Nicolai .v. iudicari poteſt, q cum homo eſſet in ſenatu legendo cautus, accuſareturq; a, multis, ꝙ in tam promiſcua partitione fati, nimia exceptione uteretur, nimium ꝑ uelle uideretur ſuffragari doctis, reſpondere ſolere dicebatur, in omnes beneficia conferre, qui pręſtantes in ſenatū cooptaret, graue ꝑ eſt etiam & urbanū illud, in quo oſtenditur, liberalitatem & largitionem defendi prouidentię ratione poſſe, ut Franciſcus Gonzaga ſenator, qui cum rogaretur cur cęteroꝝ more cogere pecuniā ſumptui parcendo nollet, quoniā inquit difficile cuſtodiri poteſt, quod communi hominum procliuitate expetitur, Valde quoꝗ uideri ea ſtomachatio ſententioſa poteſt: Qua homines eorum proſpera fortuna anguntur, qui ſint animi peruerſitate praui, ut Marcum Barbum Senatorem feciſſe dicunt, qui cum quęſitum eſſet ex eo, cur tam uehementer conſueſſet improborum candidatoꝝ cooptatione angi, quoniam inquit prauoꝝ foelicitas proboꝝ calamitas eſſe ſolet: huic autem generi ea percurſio finitima putatur, qua reꝝ ponderatur ſtatus, in quo quidem hę maxime locorum exquirunt ſedes, quibus coniectura fiat, quorſum res caſura, aut euaſura ſit: Vt ſi ex maiori affirmetur minus Bononienſes Iulio Secundo reſiſtere bellando potuiſſe, ſatis argumenti ſit, multo Caſſianos poſſe repugnare minus: cum apertum ſit, id quod in eodem genere minus a, ualentiore fiat, multo minus fieri a, te,

Alphonſus Minor
Virginiꝰ Vrſiꝰ.
Lau. Medices
Quæ maxime ſententiæ placeant cōmuniter:
Nicolaus.v.
.F.Gonzaga.C. Mantuanus
Marcus Barbus
QVOMODo ESSE DEbeat LOCVTIO DE STATV RERVM
Ex maiori. .i.
IVLIVS II.
Ex tempore .2.

maiore poſſe: Ex tempore autem coniectura ducitur, cum ex an-
Cęſar Borgia
tegredientibus poteſt conſequentium præſagiri finis, ut ſi dicatur, Cæſarem Borgiam Foroliuienſium Rei pu. ante bellum minus pol
Ex diuiſione .3.
licitum fuiſſe ſe uectigalia pagana daturum, cauſa etiam pręſentien
Alphonſus Maior.
di ſit, minus ea bello confecto largiturum: Eodemq; modo dici de partitione poteſt, ut ſi patrum memoria Alphonſus Maior bel
Bellū contra Florentinos
lum contra Florentinorum Rem pu. ſuſcepiſſe diceretur, facile probari poſſet, cum id bellum, aut odii cauſa aut inuidiæ malo, ſiue dominādi cupiditate ſuſcepiſſe, ſed cū ſatis cognitū eſſet, cū nec odio duci, nec inuidiæ uexari tabe, nihil abeſſe poſſet, quin dici deberet, id bellum ab eo eſſe imperii dilatandi auiditate concupitū: at cum ſatis notum ſit, difficile extingui in Regum ambitione poſſe
Ex opere: .4.
inſitam imperii propagandi ſitim, nihil cauſæ eſſe deberet, quin affirmari poſſet, nunq̃ cum id bellum niſi aduentitia neceſſitate deſerturum: Idemq; etiam ſolet ex factorum ratione ſumi, cum ex
Saraceni milites ſtipendiarii Federici .ii.
uno plura mala ſumi notando poſſunt: ut ſi olim ſenatui nuntiatum eſſet, magnas fuiſſe copias in ſamnium a Federico ſecundo ex Aphroꝝ genere collectas: qui maxime ex .S.C. eſſent perpetui
Ex confeſſionis incōſtantia .5.
Rei pu. iudicati hoſtes, facile teſtatum eſſe poſſet, non modo ab eo fanorum bona direptum, ſed etiam urbem oppugnatum iri: At
Philippus Vicecomes.
ex fatendi quoq; inconſtantia locus augurandi ducitur, ut ſi dicatur Philippum Vicecomitem hominem tergiuerſandi calliditate fallacem, Placentiæ Florentinorum legatis aliquid ſe facturum recepiſſe, quod idem Mediolani poſtea interuerſa promiſſione neget, ſatis ex ea ſermonis inconſtantia poſſint ad ſuſpicandū duci, ab eo
Ex deliberatiōe.6
dolum flexiloqua captione necti, ex quo ei cauſa iuſtior contra Rem pu. belli inferendi ſit. Atq; etiam ex deliberandi ratione fie
Iulius .ii.
ri cōiectura poteſt, ut ſi modo in hac regnādi cōtētione quęrat, utrū Iulius Secundus cum Venetis, an cū Galloꝝ Rege foedus initurus ſit, facile præſentiri conſiderando poſſit, cum pactionem cum
Ex omiſſione occaſionis .7.
eorum maxime genere facturum, quorum ſit aut uicinitas timenda minus, aut dominatio futura breuior: quod idem eſt de eo conſilii
Veneti
genere dicendum, quod debet ex temporis oportunitate capi: Vt ſi modo quæratur utrum Veneti ante debeant in inſubriam Italica arma ferre, q̃ Mediolanum Gallorum copiæ poſſint exercitu diſſe-

cto cogi / ſatis poſſit coniectura noſci / id eos nullo modo molitu/
ros / cum perſpicuum ſit / Venetorum Rem pu. in bellorum aut
præliorum genere ineundo cunctari ſolere lentius : Ex quo perfaci/
le iudicari poſſit / cum minus conſilium ſit / ex temporis occaſione
captum / celeriter eos / aut periculoſo bello pugnaturos / aut con/
tractis aduerſariorum copiis cinctum & interclusum iri / cum ueri
ſimile putandum ſit / nunq̃ eos futuros tot regum potentiæ copulatę
pares / cum quibus ſit de omni Rei pu. fortuna dimicandum :
Contra autem præſenſio ex temporis oportunitate ducitur : ut ſi
Ex occaſione tẽporis .8.
modo dicatur Florentinorum ſenatum a / Petro Soderino dicta/
tore conſuli / ut hoc proximo meſſorio iuſtitio ad Piſas obſiden/
Pe.Soderinus:
das milites legionarii ducantur / facile exiſtimandum ſit / breui Pi/
Piſaꝝ obſidio ĩ feris .S. Ioánis
ſas captum iri obſidendo poſſe / cum equitis citi ſit aduentu cogni/
tum / foedus eſſe inter Gallorum Germanorumq; Reges contra
Venetoꝝ potentiam ad Ratiſponam ictum / quo in Gallia Tran
ſpadana ſit totius Italici belli flagratura fax / liberumq; detur urbis
obſidendę tempus : Ac de his quoq; rebus prouideri poteſt / qi as
Ex cõditione occaſionis .9.
occaſionis conditio perfectura ſit : ut ſi affirmetur Alexandrum ſex
tum hominem fortunatum & callidum / idoneam oportunitatem
Alexander .vi.
Hetruriæ potiundæ adepturum / proptereaq; bellum in Apulia ſit
Bellũ Neapolitanũ inter Gal/los & Hiſpáos
inter Hiſpanos & Gallos nulla armorum ſuſpitione natum / ex quo
futurum ſit / ut dum utroſq; ineundi foederis promiſſione alit / ſpa
tium ſit id imperii propagandi uiam / cogitataq; conficiunda habitu/
Ex electione rei periculoſę .10.
rus : Eademq; fieri coniectura ex rerum formidoloſarum electione
poteſt : ut ſi dicamus Alphonſum minorem / cum a / Carolo Gal
Alphonſus Mi.
lorum Rege arma contra ſe intelligat Italia patefacta ferri / facileq;
Carolꝰ rex Gal.
ſentiat quorſum ſit fortuna caſura ſua / temporis cauſa regnum po
tius eſſe relicturum / incolumiq; gaza abiturum / q̃ ſeruitutis iugum
repugnando ſubiturum : Quod idem poſt ex promiſſi commodi ui
Ex nõ acceptiõe promiſſoꝝ .11.
tatione duci / ut ſi Cæſar Borgia Florentinorum Rei pu. recipiat
ſe Piſas gratuita liberalitate traditurum / ſi ei in Senenſium urbe
Cæſar Borgia:
potiunda faueat / probabilis cõiectura ſit ei Florentinos ſubſidium
nullo modo prębituros / cũ perſpicuũ ſit / facile euenire propter poten
tiſſimi hominis uicinum dominatum poſſe / ut plus contrahatur in
Senarum amiſſione mali / q̃ in Piſaꝝ recuperatione boni : At ex pre

cauendi periculi prouiſione, tum ſumi coniectura ſolet, cũ preſentiri poteſt bellũ, quod a foederatorũ genere cõmuni pecuniarũ ſuppeditatione fiat, uſq; dum ab eorũ altero ductũ & prorogatũ iri, quoad ſit tuta priuata ſalus, ut ſi Ferrarienſi bello diceretur, Lo. Sfortiam in medio uictorię curſu foedus cũ Venetis inexpectata pacificatione initurũ, proptereaq; uereri ſubtili ſuſpitione poſſet, ne quandoq; uictoris fortuna eſſet ĩ pernitiem eruptura ſuam: ſępeq; etiã idẽ eſt de eius euentus genere iudicandum, quod fere ſemper eadem cõſtituta & deſignata ratione cadit, ut ſi de ea Mediolanenſis imperii partitione iudicandum ſit, quae eſt inter Lodouicũ Gallorũ regẽ & Venetorũ Rem pu. diſpari potentia facta, facile augurari ſit conſentanea ſuſpitione licitũ, celerrime ex ea inimicitiarũ naſciturũ ſemen, cum preclare pateat, bella fere ſemper ſolere ex inuida uicinitate gigni, ex quo putandũ ſit, eo facilius Venetos Rei pu. diſcrimen adituros, quo aut eorũ potentia inuidioſior eſſe poteſt, aut Gallorũ uis eſt imperio continuato maior: Quin etiam preſenſio poteſt ex diſcordi ambitione trahi, ut ſi bello Parthenopeo affirmetur, facile Gallorũ duces, cautiſſima Gundiſalui Ferdinandi prouiſione perituros, proptereaq; interſe adminiſtrandi belli contentione certent, nec inter ſe bellandi diſciplina cedant, quo nihil eſſe peruerſius in militari ratione poteſt: Eodemq; ratiocinandi modo multa praedici in ãnos ſolent, ut ſi modo queratur: utrũ inter Maximilianum Ceſarẽ, & Lo Gallorũ Regẽ foederis ſit duratura fides, an inter ſe de Italię imperio armis decreturi ſint, nihil abſit, quin oſtẽdi coniectura poſſit, nihil diu eos inter ſe uoluntaria alienatione moturos, niſi quid eorũ alteri, aut fortuita inuectione, aut humanitus eueniat, quo alteri ſpes imperii propagandi detur, cũ ſatis intelligi poſſit, homines quo magis imperii magnitudine excellunt, eo inter ſe mutua potentię eſtimatione bella inire ſolere lentius: Sed tũ etiã id futurũ eſſe prouideri poteſt, quod fere ſępe fieri uſu naturę cernimus, ut ſi affirmetur in Italia Florentinorũ Rem pu. externo imperio diuturniorem ritu naturae fore: proptereaq; fere ſemper Rei pu. q̃ ſingulorũ principũ potentia longior eſſe inexhauſta hominũ propagatione ſoleat, facilis cauſa preſentiẽdi ſit, eã ceteris potẽriorẽ Italia trũca futurã, idq; eo facilius euẽturũ, quo ea interim impe-

Ex prouiſione periculi cauẽdi .12.
Lo. Sfortia:
Bellũ Ferrarieſe
Alphonſus minor dux belli Ferrarienſis
Ex euentorũ neceſſitate. .13.
Lo. Gallorũ Rex
Veneti
Diuiſio principatus Mediolãeñ
Cremona:
Ex diſcordia equaliũ .14.
Bellũ Neapolitanũ
Gũdiſaluus Ferdinandus
Ex diuinatione accidentis .15.
Maximiliãus Ceſar
Lo. Gallorũ Rex
Ex diuinatiõe cõſuetudinis naturę .16.
Florentini

rii mediocritate obſequendo, minus eſt, aut aperte iugum ſenſura ſeruitutis, aut belli acceptura plagam: At ꝙ idem eſt de animi affectione, de ętate, de moribus, deq; fortuna iudicandum: ex affectione, enim, ut ſi dicamus Lodouicum Gallorꝫ Regem Senenſium Rei pu. ſuccenſere ſolere ualde, proptereaq; eius ſit quadragies mille perſoluendi tarditate offenſus, quod ei ſe bello Aretino ſoluturam pepigiſſet, facile credendum ſit, eum hoc maxime tempore a Senenſium Re pu. leniri poſſe, quo uehementer eſt uictoria tranſpadana lætus: Idq; eo facilius euenturū, quo celerius Rei pu. nomine eſt Seuerus Placentinus ad eum conciliandum miſſus, quo nemo eſt aut naturę ſuauitatę gratior, aut artificioſa eruditione ad hominum ingenia placanda aptior: Ex ętate autem, ut ſi Carolus Gallus adoleſcens affirmet ſe diu manere in regno Parthenopeo uelle, maxime appareat eum diu nullo modo manſurum, cum perſuaſum eſſe debeat, adoleſcentiam perinde appetendi cupiditate mutari, ut corpore commutatum iri ſolet, ex quo intelligi detur, ſi minus in Italia conſtantia conſiderata maneat, facile eum id regnum abeundo amiſſurum: Ex ſenectute uero, ut ſi dicatur Iulium Secundum contra habitum naturæ pecuniam in ſenectute quęſiturum, id affirmetur ob eam cauſam oriturum, proptereaq; ſit ętatis progreſſione & experiundi facultate doctus, nihil eſſe pecunia in Re pu. conſeruanda potius: Ex nobilitate quoq;, ut ſi bello Parthenopeo probetur Proſperum & Fabritium Columnenſes homines gentilicio ſplendore & bellica uirtute præſtantes, nunq̃ de fide deductum iri poſſe. cum perfacile concedendum ſit homines nobiles maxime ſolere magnanimitatis pręſtare laude, magnanimiq; eſſe proprium, de fortunæ deturbari gradu q̃ deduci de fide conſeruanda malle: Ex fortuna autē ut ſi Alexandrum .vi. diceremus, qui maxime ſoleret uento ſecundo uehi, uſq; eo fuiſſe, flante fortuna bellaturꝫ, quoad eſſet facultatē Hetturię potiundę nactus: quibus ex rebus maxime fieri probabilis & conſentanea coniectura poteſt, qua præcurrendo intelligatur, quid ex incidentium aduentitiarumq; rerum ratione euenturum ſit: qua communis hominum continetur ſtatus. Sed quæri maxime hoc loco poteſt, cum ſæpe fere ſenatorius ordo debeat Italica locutione

Ex affectione. 17
Lo. Gallorꝫ Rex
Senenſes.
Seuerus Monachus Placētin9
Ex adoleſcentia .18.
Carol9 Gal. rex
Ex ſenectute. 19.
Iulius. ii.
Ex nobilitate. 20
Proſper de Colunna
Fabritius de Colunna
Stipendiarii milites Ferdinandi Regis Hiſ.
Ex fortuna .21.
Alexander .vi.
Q đ Car. debēt uitare indebitos ſermones

Qđ Car. debent uti lingua Italica:

Qđ Papa cũ collegio nõ debt diſcedere ab urbe Diſt. 24. 4. 6. c rogamus &. c.. de ſum. Tri. & Fid. Cath.

Alexander Car. de Farneſio Diac. S. Euſtac.

Quomõ eſſe debeat ſermo uulgaris:

Quomõ ſũt tráſlata multa nomina tranſalpina

Quare ſermo Italicus eſt ſuauior cæteris

Qđ Dantes & Petrarcha fuerũt emendatores linguę uulgaris.

Petrus Grauina Siculus

uti, quandoquidem satis ſit peragratoria lege cautum, ne ſenatui ſit ab urbe abeſſe licitum, Quod nam maxime ſit ſermonis probandum genus: ſiquidem cum multi Italicam locutionem a latino ſermone dimanaſſe credant, neminem in hac dicendi ratione probãt niſi qui loquatur exquiſita uetuſtate litteratius: contra autem alii cum hanc plebeiam dictionem tranſalpino ſermone inquinatam eſſe arbitrentur, facile negant eam ita debere, cum latino ſermone necti, ut maxime ſit a cõmuni intelligentia & uulgi diſiuncta ſenſu: Nos uero minime in hoc genere ita latina uerborum inſignia transferenda eſſe cenſemus, ut & iure ſit Romani generis reclamatura uox, & domeſticus sermo fiat magniloquentię mutuatione grãdior, q̃ quotidiana locutio poſtulare uideatur: Ex quo iure Alexander Farneſius litteratiſſimus ſenator, eos obiurgatum iri debere dicit, qui malunt eſſe in plebeio ſermone latini, q̃ in latino Romani: nec ita ea tranſalpina nouitate utendum eſſe putamus, qua aut ſermo efferatur uaſtius, aut durius inſolentia peregrina ſonet, ſed eo maxime ſermonis genere uti ſenatores oportere dicimus. quod apud noſtros ſit cõſuetudine diuturna tritum: nec n a noſtris unq̃ eſt ullum peregrinum faſtiditũ genus, modo ita molliri extremaꝝ uocalium ſuauitate poſſet, ut natiuũ nõ aſcitũ eſſe uideretur: nam q̃q̃ a noſtris & hypocauſtum, & uexillum, & galea, & ceruical, & calcar & id genus Germanicis uerbis uocari ſoleant, poſtremaꝝ tamen cõſonantiũ aſperitatem cõſuetudo quotidiana uellit, ne inſuauius uideantur uoces hiulca duritate fundi: Ideoq; ob id ſermo Italicus unus ex omnibus loquendi perſpicuitate prę ſtat, proptereaq; uocaliũ ſuauitate terminatur: Quare apud noſtros iam ãnos ducentos emẽdatur ſermo, cuius rei faciendę principes Dantes & Franciſcus Petrarcha poete numerantur, quorum ingenii affluentia ſit camenaꝝ patefacta domus, partaq; eoꝝ uerſuũ faciendoꝝ ars, qui octaſtichoꝝ trinarioꝝq; ratione coſtant, dum uerba ad endecaſyllabeꝝ ſimilitudinem ea ſyllabaꝝ terminatione nectunt, qua in metrico orbe uerba dimenſa currunt: Antea enim ut ſcite ait homo elegans Petrus Grauina uerſus marra dolati uidebantur, cum nec caderet numeroſe rithmus, nec dum increbruiſſet splendidior uerborum uſus: Itaq; hoꝝ uterq; princeps inueniendi & excogitandi fuit:

Sed in Dante licentior eſt / & quaſi per hyperbolen elatus ſermo eſt enim ut in alienis nominibus transferendis audax / ſic in uer/borum genere faciendo & nouando liber : Itaq; haud quaq̃ ſi/ne cauſa Franciſcum Petrarcham honorauit fama / nam cum cęteris multo præſtitit ipſo ſermonis genere florentius / tum ditior ar tifex in transferendo & collocando fuit : Siquidem cum primum fuiſſe dicunt / quem octo dictiones undecim ſyllabarum anguſtiis colligaſſe uelint / dũ ſic per ſynaloepham uocales aſtringendo iun/git / ut poſtremæ insequentium colliſu adimantur / nec earum con curſu excitetur ſtridor : ſed plures prope appareat ab eo necti ſtru/ctura ſenſus / q̃ poſſit ratio; menſioq; carminũ definita pati : quę qui dem a / Dante uideri / aut neglecta / aut ingnorata poſſunt : quan doquidem ſępe in eo carminũ menſio ſit ſyllabis tanq̃ pedibus frau/data clauda : modo autem hoc ſermonis genus ſubtilius eſt a / no/ſtris dempto linguæ contemptũ renouatum / cognitumq; primũ quo modo ſtructura diſtingui ſchematon numerorumq; uarietate poſſet

Q đ Petrarcha fuit primus au/thor limãdoꝝ uerſuũ uulgariũ

Sed cum uaria in Italia ſermonum genera numerentur / quæ maxi me uideri poſſunt ad cõſuetudinem quotidianam apta / intelliger dũ quidem eſt / quid ſit ex uno quoq; genere ſeligendum magis. Si/quidem Neapolitani ipſo ſermonis genere redundantes & ſuper/fluentes ſunt / & tanq̃ Aſiatici Italorum nominari poſſunt : quod ſane Romani nunq̃ probare uoluerunt / quoꝝ ſermo ita eſt audaci elatione feruidus / utq; concitata uibrans / ut martius ille calor im/perio non ferocitate carere uideatur : Veneti autem cum loquendi laudem orationis ubertate metiantur / maximeq; periodi comprę/henſione lætantur / abundans quoddam ſolent / & turgidum / & ſo/nans conſectari genus / quo dictio ſit gruitatis imitatione grandior At uero Traſpadani & Inſubres monoſyllaboꝝ breuitate & inter puncta concinnitate gaudent / quod contra eorum uulgi multitudi ni euenire cernimus quæ nullam ſyllabam efferre ſine aſpiratione ſolet / inquo eo fit dictio imperita uaſtior / quo eſt . F . & . C . lit terarum aſperitate refertior : quarum ſonus cum pinguis ſit ipſe per ſe / faucibus tanq̃ flexibus incluſus ex ore refertur in loquendo craſ ſior : Contra uero Hetruſci cum longe ab inſolentia tran/ſalpina abſint / multo ſaniores uideri in dicendo poſſunt //

Differentię ſermonũ Italicoꝝ

Q uomõ locunt Neapolitani .1.

Q uomõ locunt Romani .2.

Q uomõ locunt Veneti. .3.

Q uomõ locunt Lombardi .4.

Q uomõ locunt Hetruſci: .5.

Idq; his ob eam maxime cauſam euenire ſcimus, propterea<ꝙ> magis
Quare eſt me, lior ſermo Hetruſcoꝝ uocalium ſuauitante lætātur, qua ſermo fiat in loquendo mitior.
Ideoq; ſemper coꝝ eſt loquendi ſyncerius iudicatum genus, tan,
tumq; ſemper ualuit huius dictionis ſedatæ laus, ut nemo ſuauius
Quomō ornat' ſermo octaſtichon aut trinariū ſine Hetruſca mutuatione fundat: Sed cū
de hac dictionis ratione diſputatur, intelligendum eſt duplex eſſe
locutionis excolendæ genus, unum quod in ſtructura, alteꝝ quod
Quid ſit ꝓprius ſermo in ornatu uerſatur: Structura enim in uerborum collocatione conſi,
ſtit: Collocatio autem proprio uerborum uſu & conſentanea loquē,
di ratione continetur: Proprium genus eſt quod nec altitu,
dine, nec tenuitate conſtat, ſed quod intermedia mediocritate tem
peratur: Altitudo uero ea nominatur, quæ pinguium uerborum con
ſtructione tumet: quale id genus ſermonis uideri poteſt, quod eſt
Ioannes Boccacius. Ioannes Boccacius eo exquiſito genere commentus, quod a, Græ
cis philocalon nominari ſolet: Tenuitas uero eſt, quæ arida &
Ioannes Villanus. exili ratione conſtat, quo genere maxime Ioannem Villanum in
annalibus uſum fuiſſe cernimus a, quo ita multa ſunt tenuia colle
cta minutatim, ut nihil eſſe poſſet altiori concinnitati loci: Medio
critas autem ea uideri debet, in qua nihil, aut de'utuꝝ, aut redun
daturum ſit, quo ſit in alterutram propenſura partem, quo genere
maxime eſt idem Ioanues Boccacius in mythologica centuria uſus:
Petrus Bembus Venetus quod idem etiam modo Petrus Bembus Venetus ſequi in eo ma,
xime libello ſolet, in quo per antilogiam de amatoria ratione diſce,
ptatur: quare cum de eo uerborum genere quæritur, quæ minus pro
Quæ ſūt aliena nouata prium ſermonem diſiungendo efficiunt, facile intellectu eſt, ea
maxime uerborum genera debere numerari, quæ aut aliena, aut re
perta, ſiue æquiuoca nominari poſſunt: Aliena enim ſunt, quæ ex
hiſpanorum, aut Gallorum, ſiue Germanorum copia in uſum no
ſtrum uſurpando transferuntur: quale id poteſt uideri genus, ı̄ quo
aut Germanica ſica, aut Gallica abolla numerat': quę cū primo noſtro
rū hominū generi inaudita ſint, minus uerecūde uſurpari libera mu
tuatione debēt, niſi ita ante ſint cōſuetudine quotidiana trita, ut ıñ
minus ſint intelligēdi obſcuratura lucē: nā cū mēs ı̄ hoſpitiū uerboꝝ ge
nere ı̄terpretādo occupatur, facile intelligi poteſt, eā minus perſuade
ri, aut intelligendi difficultate, aut inſolentię admiratione poſſe: rep,

ta autem aut nouata ea iudicari poſſunt, quæ uel hominum obliuione intermiſſa reuocantur, uel partu ſolent cogitato gigni, in quo eo nouatio putidior uiſum iri debet, quo eſt aut obſoleta uetuſtate deformior, aut horrida conſtructione durior: in quo genere Dantes poeta ob id a multis laudari cum exceptione ſolet, propterea multa ab eo ſint per onomatopeiam nouata licentius, q̄ pati poſſet locutionis uerecundæ nitor: ut ſiquis modo minus interdictū putet, quin perinde a fica ſicari, ut a gladio digladiari deduc transferendo debeat, facere nullo modo poſſit, quin fateri cogat, idem in cæterorum nominum genere transferendo licitum futurum: quo nihil eſſe poteſt in dilucida loquendi puritate durius: Ex quo iure a litteratiſſimo homine Angelo Politiano de uerborum latinorum utendorum ratione ſæpe diſſenſi puer: proptereaq; homo ingenii luce & doctrinæ confidentia magnus, non modo de induſtria uerborum inſolentiam exquirere, ſed etiam orationis tanq̄ ueſtis uſum probare uelle uideretur, qui temporum conditione mutetur, quiq; quo inuſitatior & recentior cōmentitia concinnitate ſit, eo gratior eſſe nouitate ſoleat: Itaq; non ſine cauſa ad eū Epiſtola noſtra in publicum Apologetica ratione prodit, quæ non tam uideri maturitate poteſt q̄ ætatis ſpe & ingenii ſignificatione grandis. At uero æquiuoca nominantur ea, qua uno nomine multiplex poteſt ſignificari genus, ut ſi uno canis nomine dicatur & animal & coeli ſignificari ſydus: Inquo quidem a Laurentio medice ratio eſt indagata noua, quæ laudis & infamiæ ſpecie eſſet omonyma cauillatione anceps, & qua alteri per adulandi diſſimulationē crimino ſo pungerent acu: ut ſiquem hominem unionem eſſe dicamus, cauſa intelligendi ſit, cum craſſa ingenii natura pingi, proptereaq; unio ſphærico globo coſtet, cuius forma ſit in omni figurarū ratione craſſior. At conſentanea loquendi ratio ea uideri poteſt, quæ maxime a Barbariſmi & Soloeciſmi peruerſitate abeſt, Barbariſmus .n. eſt prauitas, quę abſurda loquēdi aſperitate cōſtat, & quæ cum uaria peruerſitate fiat tū maxime inquari litterarū additione & cōmutatione poteſt: ex additione.n. ut ſiquis inuſitatius mullā pro mula, aut phiallā pro phiala dicat, ex quo eſt Hadriani Senatoris in hominē Tranſpadanū diſtichon acuminis interpunctione ſalſū qui phial-

Quæ ſūt uerba nouata.

Dantes poeta

Angelus Politianus

Epiſtola Apologetica

Quæ ſūt uerba æquiuoca

Aequiuocatiōes Laurentii medicis

Quid Barbariſmus.

Iam dixiſſet in tetraſtichi concinnitate rudius : in quo quidem ui/
tii genere maxime Liguria / Inſubria / & regio tota Tranſpada/
dana peccat . Ex commutatione autem / ut ſiquis litterram pro

Ex cõmutatiõe

littera conſuetudine indocta mutet : quemadmodũ ſæpe Hetru/
ſcos . L . pro . V . & Romanos . N . pro . D . uti ſolere cer
nimus : eodemq; modo ĩ hoc genere ea numerantur uitia quæ a/
Græcis cacoſyntheca nominantur / quæq; aſperius hiulca durita/
te ſonant . At uero ſoloeciſmus cũ uaria inſolentia / tũ in hoc

Quid ſoloeci/ſmus

ſermonis genere eá maxime fieri peruerſitate poteſt / qua diſpar ge
nus ſolet ordine interuerſo iungi : ut ſi Hetruſcos indoctius errare
conſueſſe fateamur : proptereaq; unam peditem pro mancipio / &
pediſſequa ancilla dicant : ornatus autem triplex nominari poteſt /

Quomodo fiat ornatus

unus qui in dilucido genere / alter qui in decoro / quod a / Græ/
cis præpon uocat̃ / tertius qui in numeroꝝ ratione uerſat̃ : diluci/
dũ enim genus uſitatoꝝ & tranſlatoꝝ uerboꝝ ratione conſtat :

Qũmõ fiat dilucidus ſermo.

Vſitata autem ſũt / quæ uſu diuturno trita / aut exprimũt dilucida
explicatione rem / aut nota ſignificatione ſonant : quale id genus
uideri poteſt / quo hodie Lactantius Corteſius frater in . C . Cę

Lactãtius Corteſius

ſaris commentarioꝝ paraphraſi / & ſtratagematon recentiũ expli/
catione utit̃ / in quo præclare ſentit / quantũ uſquequaq; ſit uel reꝝ
explicandaꝝ rationi / uel dilucide orationi ſatis : Tranſlata uero ſũt

DE TROPIS

Quid ſit tropus

quæ maxime in tropoꝝ ratione uerſant̃ : Tropoꝝ autem genus no
minat̃ illud / quod inopiæ aut orationis ornandæ cauſa / id / quo
eget / aliunde mutuando ſumit / aut illud / quod uerba uel ſermo
nem a / propria ſignificatione illuſtrando mutat : ſi hac ſũma coe
li ariditate dicamus / maxime ſitire ſolere fruges : idq; ſumi ex di/
ſpari troporũ uarietate poteſt . Ex Metaphorico enim gene/

Metaphora .i.

.P. Soterinus dictator Florẽti .

Picus Mirãdula

Carolus Neapolitanoꝝ Rex.

Ioãnes Scotus.

re / ut ſi modo dicamus Petrũ Soderinũ Florentinoꝝ Dictato/
rem Ancoram eſſe Rei publicæ / proptereaq; ſolida animi pro/
uiſione caueat / ne Res publica poſſit intima / aut aduentitia tem/
peſtate quati : aut ſi Picũ Mirandulam fontem fuiſſe diſciplinæ
diceret̃ / proptereaq; perenni inexhauſtaq; doctrina floruit : quod
idem contra quoq; poteſt ex imbecillitate ſumi / ut ſiquis aut Ca/
rolũ Neapolitanoꝝ Regem / Aphroꝝ flabellum / aut Ioannem
Scotum Theologoꝝ lucerna fuiſſe dicat / quod ſit multo compa/

rando minus, q̃ utriuſq; excellens uirtus poſtulare uideretur: At Hypallage .2.
ex Hypallage quoq; multa poſſunt ornamenta ſumi: ut ſiquis pro
libidine Venerem transferendo dicat: quo obſcęnitas pudentior Epitheton. .3.
honeſta nominatione fiat: Ex Epitheton autem ſuperinductione,
ut ſi ab aliquo, aut neci pallor, aut uitę affigatur rubor, quo res ſit
affinis uerbi ſocietate clarior, in quo quidem multa id genus in ne/ Bernardus Arretinus
mis a Bernardo Arretino frequentantur: ex allegoria uero, ut ſi/
quis aut adamantem pro fortitudine, aut nauim pro Re pu. ſiue Allegoria .4.
uentum pro cenodoxia dicat: quod maxime Franciſcum Petrarchã .F.Petrarcha
in phaliſcis & glyconicis conſectari ſolere cernimus: nec ab eo tran An. Thebaldeꝯ
ſferendi genere multũ Antonius Thibaldeus in trinarioꝝ, & ende Hyperbole .5.
caſyllaboꝝ ratione diſtat. Ex Hyperbole quoq;, ut ſi dicamus Franci F.Gõzaga Marchio Mantuę.
ſcum Gonzagam in Parmenſi conflictu, non leonem fuiſſe, ſed
fulmen. Eodemq; modo multa ex ſenſuum genere duci transferẽ/
do poſſunt, ut ſiquis aut Borec ſibilum, aut tybridis murmur, ſiue
uictus odorem ſimilitudine tranſlata dicat, in quo quidem maxime Pius .ii.
uidendum erit, ut tranſlationis turpitudo fugiatur: nec .n. dici
uolumus Pium Secundum propter cõmunium oneꝝ lationem, Aſi Beſſarion Nice.
num fuiſſe Rei pu. aut Beſſarionẽ Nicenum propter conſtantem Cardi. Baſilicæ
in amando fidem, canem dici amicoꝝ: Siquidem pudens eſſe de/ .xii. Apſoꝝ
bet ſimilitudinis deductę collatio, quo ſine auriũ ſauciatione iucunda
ſimilitudo ſit uerbis ſignificata tranſlatis: Eodemq; modo multa Metaplaſmus .6
duci ex Metaplaſmi ratione poſſunt, ex quo genere maxime Aphę
reſim nominari ſcimus, in qua principes ſyllabę ſolent ex dictione Senenſes.
uelli, ut ſępe apud Senenſes breuitatis cauſa uidemus nomina mu/
tando cõtrahi, qui Couum, Theum, Chelim, Parim, & Ianum Aphęreſis .7.
contrahendo dicunt: Nec quidem multo eſt de Protheſi & apo/
cope dicendum ſecius, in quaꝝ altera Hetruſci inſuauius iſtud con/ Protheſis .8.
iunctione nectunt: in altera Inſubres & Tranſpadani nomina etiam
hominũ poſtrema ſyllaba detracta contrahunt: eademq; eſt Sche Apocope .9.
maton lexeon deſcribendorum ratio: quæ quidem genera ſi in ſer
mone apta, partitaq; deſcriptione collocentur, dubitari nullo modo Schemata .10.
debet, quin magnum ſint ſermoni allatura lumen: ſiquidẽ ex eo
genere Symplochis ea uideri poteſt, quę idem princeps uerbũ ſæpe Symplochis .11.
cõplectẽs, ad idẽ ſolet poſtremũ exornãdo regredi, ut ſi dicamus fuiſſe

qui Myſiam ;q Euboiam / qui Thraciam pugnando delerint / idē
Antitheton .i2. poſtremū a / nobis ſit Turcaꝶ nomen repetendū ſæpe / Antitheton
autē eſt / quo ſermo confici ex contrarioꝶ uerboꝶ ratione poteſt /
Vēceſlaus Cæſar ut ſi dicamus Venceſlaum Cæſarem in pace audacia inflāmata cal/
uiſſe / & in bello affirmemus formidinis obriguiſſe gelu : Omo/
Omoptoton .i3. ptoton autem eſt / cum plures caſus ſimili conſtructione cadunt /
ut ſi Theodorum Gazam hominem fuiſſe affirmetur / carentem
Theodor9 gaza fortuna / affluentē doctrina : Climax uero ea nominatur / quę tanq̄
in aſcendendo puer / non ante ad proximum deſcendit uerbū / q̄ ab
Climax. .i4. ea ad altius aſcenſū ſit. ut ſi Franciſcus Sfortia laudetur / ꝙ opes uir
.F.Sfortia tute / opibus imperium / imperio gloriam quęſiuit : aut quale illud
iudicari in ea pedagogimachię deſcriptione poteſt / qua homo poeti/
.M.Margattus. ca laude pręſtans municeps meus .M. Margattus in cū eſt hypo/
didaſcalum grammataſten uſus / qui ſe a / grammatice in theolo/
Synzeugma .i5. giam uti perita ſcientiarum gradatione dixit: At ſynzeugma eſt cū
uerbum / a / medio interponi ſolet / ut ſi dicamus Rem publicam
Pariſis .i6. aut ſeditione deleri / aut rapacitate : Pariſis uero / ea eſt quę cōfici
ex parium ſyllabaꝶ ęqualitate poteſt / quale illud Marulli poetæ in
.M.Marullus. Angelū Politianū fuit : qui cum diu cū eo obtrectatoria contentio/
Angelus Poli. ne certaſſet / iamq; eſſet maledicendi & recriminandi aſſiduitate feſ
ſus / non ultra ſe dixit cum eo uelle certare uerbo ſed ferro : Pa/
Paradiaſtole.i7. radiaſtole autem ea dici poteſt / qua res interpretando dilatat᷑ / ut
ſiquis aut Pauli ſecundi in pecunia cogenda auaritiam prouidentiā
aut Ioannis Vicecomitis inconſideratam prodigalitatem / animi mu
nificentiam & gentiliciā liberalitatem uocet : quę eadem fere dici
Anadiploſis .i8. non modo de Proſeugmate / & Anadiploſi / ſed etiā de Simplaſmatis
ratione poſſunt : quę ea quæ dicta ſunt / tanq̄ ſyllogiſmus ex maiori
Quod genus ſit & minori concludendo nectit : nec multo longe Paranomaſia ab
quo nūc utunt᷑ hec ratione diſtat / quæ modo maxime apud Hetruſcos ſine
Hetruſci imitatione celebrat᷑ : ut ſi dicamus haſtam hoſtem / martem mor/
DE DECENtia tem / uitam uatem / pacem picem / ſtellam ſtillam / & quę eius
Quid ſit decētia generis ſexcenta numerari poſſūt: At in dicendo decoꝶ nominat᷑ id/
quod eſt rei de qua agitur analogica collatione aptum : in quo qui/
dem tum a / multis peccari ſolere cernimus / cum aut magna ſum/
miſſe / aut ſubtiliter humilia dicūt : idq; tum maxime apparet / cum

aliquod uerbum humilius in amplo ſermone ponitur, quod idem
eſſet alterius ſermoni concinnitati aptum: ut ſi in altero dicamus
quempiam imperatorem bonum tanq̃ ſuem fuiſſe in prelio obeũdo
uerſatum, quæ ſit collatio in ſtrenua diſciplina turpior, aut ſi in al
tero carduos honoratos dicamus, proptereaq; modo a principũ ge
nere edi guſtu faſtidito ſolent: Itaq; id quod maxime decet, tum
facile ſpectari poteſt, cum uerba rei uidemus conſentanea natura ne
cti: ut ſi modo ſit de Ferdinãdi Hiſpanorum Regis uictoria Aphri
cana dicendũ, nihil cauſæ eſſe debeat, quin res ſit uerbis expri
menda lętis: aut ſi contra ſit de Lodouici Sfortiæ calamitoſa aſ
ſeruatione narrandũ, dubitationem non habeat, quin inflexo ad do
lorem uerborum genere utendũ ſit, quo miſeratio ſit luctuoſa permo
tione maior: Quocirca intelligendũ eſt permagni intereſſe ſemper
quibus cũ ſermo conferendus ſit: quo in genere multũ eſt excellere
Alexander Sextus omniũ conſenſu iudicatus, q; ita perſonæ lo
quendi accomodaret genus, ut nihil fieri poſſet eius proſopica di
ctione aptius, eoq; genere tũ maxime uſũ fuiſſe uolunt, cũ ei eſt
obuiã Carolus Gallorum Rex uia fornicata factus: eodemq; modo
eſſet de numerorum ratione dicendũ, niſi de hoc genere alias eſſet diſ
ferendũ pluribus. Sed cum omnis ſermo in actione uerſari uideaẽ,
quæ uoce & geſtu contineẽ, intelligendum eſt uocem eſſe quẽdam
diſtinctũ ſignificandi ſonum, quæ principium ab anima dictante du
cat. Itaq; cum uox ſit humani ſermonis index, ſciri debet, ea ma
xime animorum declarari motus: Ex quo fieri phyſionomi uolunt ut
quam quiſq; ſi belluarum ſimilitudinem in uoce fundẽda nactus, ita
cum illarum conſequi, & imitari mores: nec .n. dubitant affirmare
eos, qui uocem ad auium cantus ſimilitudinem, arguta ſubtilitate
flectunt, iure uideri debere leues, ac eos qui caprinũ, aut ouinum
referant in loquendo ſonũ, illarum ſtolida conditione fingi: eodẽq;
modo dicunt eos, quorum ſit mollis & acuta uox facile effoemina
tos iudicari natura poſſe, ſiue eos qui uocẽ ſono conſtanti, & ęquali
grauitate fundant, animo exiſtere ſolere magno, qualem Franciſci
Sfortiæ uocẽ fuiſſe dicunt. Quo circa cũ certa uocis uitia uel ortu
naturæ ſata uel turbida animi affectione nata numerari poſſint, quæ
ſiue uel agreſtem inſolentiam, uel animi labem iudicatura, intel

Ferdinãdus Hiſpanorum Rex.
Lodoui. Sfortia
Alexander .vi.
Carolus Gallorum Rex
DE VOCE
Phyſionomia ex uoce
De uoce ad ſimilitudinem auiũ
De uoce molli:
De uoce graui:
Frãciſc9 Sfortia

ligendum eſt, ita ea debere, aut phonaſci diſciplina corrigi, aut animi moderatione temperari, ut nihil ſint eiuſmodi ſignificatura mali. Idq; prudentius fieri in loquendo poteſt, quo uitia naturæ ſuperantur prouiſa ratione diligentius, ut Herculē Aeſtenſem, & Iuliū Pomponium feciſſe ſcimus, quorū alter cū eſſet natura bal, bus, ſic de linguę heſitantia pſe leniterq; loquēdo limauit, ut nemo putaret i cōgreſſu & domeſtico ſermōe dulcior, alter quoq; cū uehe menter natura balbutiret, quadragintaq; prope annos docuiſſet Romæ, ſic linguæ uitium moderando fregit, ut non modo eius eſſet expeditus incorrupta antiquitate ſermo, ſed quædam etiam eius ineſſet canoræ locutioni uenus. Vocem autem geſtus ſubſe qui in loquendo debet, in quo quidem cum in capite ſit uis regen, di & intelligendi ſita, facile ſciri poteſt a, capite oriri debere ge, ſtum: Etenim uidere licet eos, qui capitis magnitudine inuſitata conſtant, deſidia torpeſcere, naturaq; exiſtere ſolere rudes: & contra eos, qui exiguo capite inconſtantes tanq̄ muſtelę mouean, tur, leues & imprudentes iudicari naturæ notatione poſſe. Itaq; cum in omni geſtum genere maxime dominetur uultus, ſati; perſua ſum eſſe debet, multa elici ex eo poſſe, quæ maxima ſint animi occulti ſigna: Ex quo iure phyſionomi dicunt abeſſe nō poſſe, ut qui ſupercilia ad naſi ortū inflectere iudicio & conſulto ſolent, quin ſint natura iudicādi leues, ac hi q altero ſublato, altero depreſſo ſupcilio ſpectare uideantur, quin callidi, fallaces, uafri exiſtimari natura poſ ſint. Sed in hoc toto genere nihil eſt oculorum notatione uera, cius: ſiquidem oculi ſunt quaſi quædam corporis feneſtrę, qui, bus intrinſecus poteſt animi natura cerni: Ideoq; cum oculorum cōiectura congruit, cæterorum quoq; iudicium reſpondere poteſt: qui maxime ex colore, figura, deprauatione, obtutu, & motu iu dicantur: Ex colore enim multum intereſſe putatur, utrum ruti, li, cæſii, fului, lutei, an gilui nominari poſſint, quorum ua, rietate diuerſi ſoleant animorum declarari motus: At ex figura quoq; multa poſſunt duci conſiderando ſigna, cum aut magnitu, dine, aut mediocritate, ſiue ea exigua natura conſtant, qua cal, lidæ mentis ſignificantur aſtus: quo genere ut Ariſtotelem philo, ſophorum principem præſtitiſſe legimus, ſic nuper Aſcanium

Marginal notes: Hercules Aeſteñ dux Ferrariæ: | Iulius Pōponius | DE GESTV | De capite | De ſuperciliis | De oculis. | Q ꝺ oculoꝝ iu, diciū eſt uerius | De diſpoſitione oculoꝝ | Ex colore .i. | Ex figura .2. | Ariſtoteles: | Aſca. Sfortia. C. | Ex ꝺprauatiōe. 3.

ſenatorem uidimus oculis conſtare paruis. Ex deprauatione autẽ tum colligi abſtruſi animi coniectura poteſt, cum lucini, peti, aut ſtrabones iudicando notant. Ex contuitu uero id elici poteſt cõparando ſigni, quod aut ex immobili oculorũ conſpectu, aut ſimulata hilaritate fiat: quorum altero in cæde cogitanda Maumethem Otomanum, altera in dolo conſtruendo Ioannem Galeatium Vicecomitem uti ſolitos, fuiſſe ferunt: At ex motu multiplex quoq; animi natura iudicatur, ſiquidem perſpicuum eſſe debet, cũ cuiuſpiam eſt ea in contuendo moderatio, qua oculi tum leniter remittuntur, tum exhilarantur lætius, tum modeſtius uerecundi fiunt, dubitari non poſſe, quin is ſit iudicandus ingenio miti & natura moderata probus, qualẽ pueri genus oculorum leniſſimi hominis Pici Mirandulę fuiſſe uidimus: At cum quorundam oculi mœſta natura languent, quales maxime Alexandri Corteſii fratris uideri poterant, facile tum iudicari licet, eos non modo ualere dicendo, ſed etiam plura meditari ſolere altius, q̃ communi ponderantur ſenſu. Q đ ſi rurſus quorundam oculi palpebrarũ in conſtantia moueri uideantur, q̃ conniuere ſint naturæ promptitate ſoliti, ſatis tum poteſt coniecturæ naſci, eos aut alteri nocere uelle, aut maxime exquirere inſidiandi locum, ut Ladiſlaum Neapolitanorum Regem facere ſolitũ fuiſſe dicunt, quem nullo tempore dicunt fuiſſe timendum & formidandum magis, q̃ quo cæpiſſet conniuere ſæpe: In quo quidem quanq̃ multa erui notando poſſint, quæ ſint mentis indicatura motus, intelligi tamen debet, ita animi uitia a quibuſdam obſtructa oculorum ſimulatione tegi, ut difficile detur internoſcendi coniectura ueri: Quo in genere laudi eſt Cæſari Borgiæ hominum conſenſu datum, ꝙ ſic ab eo eſſent oculi ſoliti ad omnem animi motum callida natura fingi, ut difficile iudicari poſſet, in utram eſſent propenſuri partem. Ideq; eſt de naſi deſcriptione iudicandum, qui cum naturæ ſolertia sit ad odores iudicandos conſtitutus, tam odore ſuauitate condito ſolet delectari diu, q̃ olenticum aſpernari genus. Itaq; cum in conuentu quidam, aut eum diſtorquent, aut edunt narium corrugatione ronchos, facere nullo modo poſſunt, quin uideantur, uel quem

Ex contuitu .4.

Maumethes Otomanus.

IoãnesGaleatius Vicomes

Ex motu .5.

Picus Mirãdula

Alexander Corteſius

Ladiſlaus Rex Neapolitanorũ

Q đ multi diſſimulant

Cæſar Borgia Valentinus

De naſi uſu

piam, ludendo aſpernari, uel faſtidire ſolere ſtomachoſe, quo quid eſſe poteſt in auditorio munere aut in domeſtico ſermone contemptius: quid odioſius, q̃ ſcire ſe tanq̃ olenticum quiddam in amici familiaritate reſpui: idq; eo acerbius eſſe ſolet, quo eſt qui aſpernatur, in offendendo maior: Eademq; eſt labiorum deſcribendorum ratio: nam cum aut ea deformius porriguntur, aut mouentur putidius, ſiue faſtidioſa diſtortione deducũtur, nemini dubium eſſe debet, quin ſint uel contemptus notam, uel inſaniæ ſignificatura malum: proptereaq; cum in domeſtico ſermone quiſpiam aliquid in dicendo molitur, quod minus ſit locutioni ſeruiturum ſuæ, dubitationem non habet, quin neceſſe ſit, id aut a turbidarum pertubationum affectione, aut ab aliquo animi dimanare morbo, quod nondum ſit, experiũdo & periclitando notum. Multumq; etiam eruitur ex humerorum, aut colli notatione signi ſiquidem apertum eſſe debet, eos qui humeros ceruice erecta tendunt, facile ſuperbiæ uexari malo, ac eos qui humeros collo demiſſo contrahũt, natura blandiri ſolere adulando: Sed maxime eſt animi iudicium ex manuum notatione uerax, nam cum manus in homine ſint omnium obeũdarum rerum inſtrumenta uitæ, per facile iudicium eſt, uaria ex his elici poſſe mentis abſtruſæ ſigna. Itaq; cum aut brachia porrigũtur inſolentius, aut inuſitatius mouentur, tum nihil odioſius in omni chironomia notari ſolet, q̃ quod nimis arguta digitorum motione fiat, cum ſcilicet, aut digiti in pollicem contrahũtur, & tũ inuſitatius explicantur, tũ mouentur celerius, tum frequentius ad diſputandum diſtinguũt: Ideoq; in comediis etiã uidemus notari solere eos, qui aut crebrius proiciãt manus, aut nimiis digitorum argutiis in agendo utantur. T. quidem Phedrus Volaterranus, homo qui in adoleſcentia celeriter ad abſolutam ethologiam peruenire potuiſſet, niſi eum ad eloquentiam abſtraxiſſet gloria expetita maior, cum Parilibus in Quirinali Plauti Poetæ Aſinaria ageretur, in ſũmis actorum laudibus, geſtuũ tantum & manuum nimias argutias excepiſſe dicitur: Q8 ſi in rebus fictis homines uehementer argutiis offendũ,

De labiis

De uitiis mouentũ labia

De humerorũ & colli deſcriptione:

De manibus:

De uitiis mouẽtũ brachia & digitos.

.T. Phedrus Volaterranus.

Plautus.

tur his : quid facere in ſenatore debent, a quo eſt geſtuum inſtitutio & imitatio petenda uitæ? Atq; etiam multum inceſſus in iudicando dominatur, proptereaq; iudicia extrinſeca, ab interiori procliuitate cientur: uidemus enim eos qui impendenti formidine terrentur, inconſtanter & furtim mouere ſolere greſſus, ac contra eos, qui ſunt acrius iracundia commoti, corpore toto perturbato ingredi, quæ quidem indicia naturæ, cum ab animi ſoleant procliuitate naſci, facile exiſtimandum eſt, multo quandoq; cæteris uideri debere certiora. Nam Galeottus quidem Marſus homo uaria doctrina abundans, & qui nobis pueris Zopyrus Europæ dicebatur, cum ad eum eſſet deductus quidam oppidanus & libidinoſus ſenex, quæſitumq; eſſet ex eo, quid nam ipſe de illo ſene iudicaret, cumq; diu in reſpondendo hęſitaſſet, proptereaq; ſæpe intuens nullam morum ſignificationem ex eius notaret uultu, ex qua fieri animi coniectura poſſet, abire tandem hominem iuſſiſſe dicitur, digredientemq; inſecutus repente exclamaſſe, effoeminatum & laſciuum eſſe ſenem, ſeq; illam hominis mollitiem ex inceſſu & corporis nouiſſe motu: Ex quo non ſine cauſa uolunt, eos, qui imbecilla anguſtiq; animi tenuitate ſint, feſtinata paſſuum breuitate ingredi, ac contra eos qui magnanimi uideantur, latiore ingreſſu incedere ſolere grauius: Eodemq; modo dicunt id genus hominum, quod corpus ambulando contrahat, callida eſſe natura rapax, at eos qui ingredi perturbata oculorum acie inconſtantiq; corporis motione ſolent, ſumma eſſe ſolere immanitate truces, itaq; præclare Raphael Riarius ſenator ingenii ſplendore nitens, ac hominum naturæ explorandæ cupidus, cum in Theatro Pompei ex ſymmetriæ ratione magnificam metiretur domum, ſæpe dicebat ſe iccirco auditorium uelle ædificare laxius, quo longiore interuallo adeuntium naturam ex motu corporis notare intuendo poſſet: Q̃d ſi tamen quæri uideatur, quid ſit in hoc genere ſequendum potius, cauſam dubitandi non habet, quin magis in Senatore ſit optanda in ingrediendo grauitas, q̃ celeritas in ambulando paſſuum, idq; maxime eo confir-

DE INCESSV
Phyſionomia inceſſus

Galeottus Marſus

De diuerſitate incedentiũ

Raphael Riarius Car. tt. S. Geor. Sabinenſis

Q̃d Car. debent grauiter incedere.

DE METAPHORIS IN SERMONE VTENDIS.

SED Commode etiam in hoc ſermonis genus methaphoræ cõiici poſſunt, quibus maxime hominũ natura delectatur. Nam cum homines ex ſenſilium reꝝ perceptione ad intelligentis naturę notionem peruenire ſoleant, intelligi debet, humanaꝝ reꝝ actiones, ſcite ſimillimaꝝ reꝝ imaginibus indicari poſſe: nihil eſt enim tam humanæ naturæ proprium, q̃ corporearum rerum ſimulachra ad hominum naturam referri, idq; facile poteſt ex poetica ratione ſciri, in qua cum ſæpe Arboꝝ, Lapidum, Fulminum, Syderum, primordiorumq; interponitur ſimilitudo, maxime intelligimus hominum impelli & delectari mentem. Itaq; cum ſimilitudo ad rem quampiam traducitur, intelligendum eſt, eam poſſe ex multarum rerũ uarietate ſumi. Ex artificiorum. n. genere capi ſimilitudo ſolet, cum aliquid artificioſum rei illuſtrandę cauſa, ad paria per collationem refertur: ut ſi quempiam onſtendere uolumus inconſtanti eſſe uoluntate leuem, cum illius penniculi ſimilem eſſe dicamus, quod in pyrgo codulorum conuerſione libratũ ad omnem uentoꝝ uertatur motũ. Huic quoq; generi finitimum eſt illud, quo eadem oſtenditur natura inconſtantiæ, ut ſi quis rurſus leuitatis inconſtantiæq; arguatur, cum dicemus haud ab ea naui abeſſe multum, quę ſine clauo duci uideatur non quo uelit, ſed quo ſit maxime impulſa uento. Atq; etiam multum eſt auditu iucundum, cum aliquo luſorio ſimulachro ita ſolet repręſentari mundus, ut nihil ſit tam ſimile iudicandum magis, ut ſæpe Georgium Rhotomagenſem Senatorem, quem ſupra nominauimus, affirmare ſolitũ eſſe ferũt quẽ aiunt dicere, ſimilem ſibi hominum uideri uitam, & alueolum latruncularium eum, in quo inter ſe reges concertatorio dolo pugnant, & primo pedites in fronte opponuntur, quo prælium inſidiando ineant eorumq; oppoſitu Reges poſſint tanq̃ muri munitione tegi, & tũ equites quaſi ex inſidiis ſaltu tranſiliant, tum hos ſubſequantur hi, qui tanq̃ uelites conto directo currant, tumq; hi in ſubſidiis & cor

Quare ſimilitudines homines deſiderant

SIMILITVDINES EX HIS REBus QVAE ARTE CONSTANT.

Similitudo ex leuitate .1.

Ex eadem leuitate. .2.

Ex equalitate hominum. .3.

Georgius Car.

na reſponſio uideri debet, qua demonſtratur in Pontificatu mandando nihil eſſe ſuffragiorum aura fallacius, nihilq́ interdum incōſideratius iudicari tota comitiorum ratione poſſe, ut auorum memoria Ioannes Dominicus Florentinus Senator homo doctus & probus, qui glorianti Ioanni Pon. Max. ſe eum in Pontificatu adipiſcendo ſuperaſſe, minus mirum uideri debere reſpondit, cum apertum eſſet, perinde interdum in comitiorum ratione, ut in frumentaria area euenire conſueſſe in qua cum triticum uentilabro iactatur, facile intelligatur, granum ſolere deorſum, ſtipulam autem ſublime ſuapte leuitate ferri, nihiloq́ diſſimilius in hoc genere dici poſſet, ęque in comitiorum̄ fluctu ac in tempeſtate euenire maris, in qua celerius ſoleat ea pars nauis iactata mergi, quæ ſit mercibus onuſta, q̄ quæ ſit onere detracto leuis. Sed illud maxime eſt ex hoc genere perelegans, quo homines articulo ſciſcitationis aſtricti ex reſpondendi anguſtiis aliqua ſimilitudine liberantur, quod Bartholomęo Saliceto homini docto & lauto contigiſſe ſcimus, qui cū eſſet Aſcanii Sfortiæ Senatoris ſcriba, eiusq́ nomine Mediolanū ad Lodouicum fratrem legatus ueniſſet, ac pro eo ꝙ eſſet urbana expolitione limatus, & prudentia litterata cautus, multum artificioſe amborum dicta & facta laudaſſet, quęſiſſetq́ ex eo Lodouicus, uter ei magis iudicio rerumq́ tractatione præſtare uideretur, idem aurum eſſe reſpondit diſpari ſigno. Eodemq́ modo cautum illud uideri poteſt & graue, ex quo fit futuræ coniectura rei, ut Oliuerius Carrapha leniſſimus Senator & Italica grauitate prudens, qui cum interrogaretur, quid nam Alexandro Sexto euenturū cenſeret, ſi cum Vrſinis hyemali bello dimicare uellet, perinde ei ut ſerræ eucnturum dixit, quæ in altero ſecando conteratur. Transfertur quoq́ ſimilitudo, cum eius ſolet prædicatio glorioſa reprehendi, q ſe iactat in ſplendidi abūdantia fati, & in rerum foelicitate impudentius, ut ſiquis ſe in affluenti foelicitate glorietur fortunę curſum moderari ſolere ſapienter, facile ei reſponderi poſſit, haud quaq̄ uideri debere mirandum, ſi minus extingui ſolet in coeli ſerenitate lumen, ſed id eſſe iudicandum mirum, ſi tum lucere uideatur, cū uentorum tempeſtate circunflatur. At ſi demonſtrandum ſit, iure homines contemni debere eos, qui cutetenus ſint ſine prudentię ra-

Ex eadem ante poſitione .8.
Io. Dominicus Florentinus C. Raguſinus:
Ioannes.xxiii.
Ex eadem ante poſitione .9.
Ex ęqualitate p̄ſtantię. .10.
Bartholomeus Salicetus
Aſcanius Sfortia Car.
Lodouicus Sfortia dux.
Ex periculi parte. .11.
Oliuerius Carrapha Oſtieñ. Car. Neapoli.
Ex iactantia prudentiæ. .12.
Ex apparētia pulchritudinis .13.

tione formoſi / oſtendere liceat / eos non multum ab eo parietum genere diſtare / qui cũ interius ſint cæmentitia ſtructura rudes / extrinſecus tamen tectorio / dealcato luceant. Idem fere eſt moꝝ expri/

Ex moroſitate. .14.

mendo ȩ modus / ut ſiquem moroſum affirmetur / tam in ſecundarum ſolere q̃ in aſperarum rerum fortuna queri / non ſit demonſtrare alienum / cum illius Eſſedi ſimilem iri debere uiſum / quod

Ex incautione maledicoꝝ .15.

tam ſilicea orbita / q̃ uia puluerulenta ſtridet. Sed præclare etiam multa dicuntur / cum eſt maledicentiſſimoꝝ hominum genus exprimendũ / ut ſi quiſpiam uideaẽ in maledicendo paulominus conſiderate loqui / iure dicatur eum non multum ab illo differre / a / quo

Ex eadem incautione .16.

minus ſit ianitor ad eum ingreſſum conſtitutus / qua domus adiri poteſt / nec intelligit / a / quo ueſtibuli aditus occupetur / ab eodem etiam facile poſſe occupari domum / aut ſi affirmetur hominem maledicum ei oppido eſſe conferendum / quod ſine mœniis ſit in me/

Ex incredulitate admirantiũ .17.

dia hoſtium regione ſitum : nihiloq; ſegnius eſt ei litteratorum hominũ generi reſpondendũ / q qu o argutius ſapere uideanẽ nihil ratum habent / & nihil credendum eſſe putant / quod ſit ſupra progredientem naturam conſtitutum / aut quod minus ſit manu & contrectando notum / ut Bernardinus Caruagiallus Senator / qui cui/

Bernardin9 Caruagiallus Car. S.Crucis.

dam litteratori admiranti / quomodo hominũ corpora eſſent in calce reuictura mundi / quid mirum inquit / ſi uitriarios cernimus ex quodam herbarum cinere conflare uitrum / ex quo fieri ſimu/

Ex cõſolatiõe.18.

lachra ſoleant / a / deo arbitrari poſſe / rurſus ex cineribus hominum corpora agglutinatum & exſuſcitatum iri : quin etiam ſiquis eſt in rerum aſperitate conſolandus / iure dicendum ſit / cum tanq̃ quoddam eſſe debere ferrum / quod fiat tundendo maius : At ex

SIMILITVDINES EX MORIBVS ET ACTIONIBVS HVMANIS.

humanorum morum motu uaria ſimilitudinum genera ducuntur / ut ſi dicaẽ libidinẽ comprimi debere continentia / affirmare ſit comparando licitum / nullam hoſtium urbem ita munitam reperiri / quȩ

Ex cõtinẽtia .19.

minus fame domari poſſit / nec / ullum tam feruidum inueniri ignẽ

Ex eadem continentia .20.

qui minus ſit urere lignorum ademptione deſiturus / ex quo genere eſt etiam illud / in quo tenacium auaroꝝq; hominũ deſcribunẽ

Ex auaritia .21.

mores / cũ probaẽ nihil inter auaros & eos intereſſe / qui aquæ uo/

Ex dãno litteraꝝ humãitatis .22.

raginibus obruantur / & aliquid manu retineant / quod ſecum demergi q̃ relinquere auferenti malint : Sed ualde eſt etiam ingenioſa ſi/

militudo, qua patet, aliquo puxillo antegrediente impediri ſolere maius, ut Lodouicus Teſſira macherophorus Luſitanus eques qui ſæpe dicit, ęque cuidam philoſophari cupientium generi in po litiori litterarum elegantia preguſtanda euenire, ac ei accidere ſolet, qui citrum prandendo ieiunus, quo ita rigeſcant dentes, ut minus po ſtea ei facultas gallinacii capi edendi ſit: nec eſt ab eo genere diſpar, cũ oſtendendum eſt, puellarum familiaritatem eſſe fugiendam, ne uien do exurãt, neue homini ut culici euenire uideatur, qui eatenus cir ca lumen circumferri ſoleat, quoad adhereſcendo exuratur, idemq̃ fere eſt, ſi anus eſt libidinoſa demoſtranda cuiuſmodi ſit, cũ affirmatur, eam conſectari in amando lignum, quod quo ſit tem poris diuturnitate ſiccius, eo celerius ardere uideatur. Atq; multa etiam grauia ex hiſdem locis ornandi, admonendiq; cauſa ducũtur, uelut ſi dicendum ſit, homines in ſenectute, rerum doctrina flagra re appetentius, ſtudiumq; urgere celerius, his affirmetur iure con ferri poſſe, qui cum theſaurum fodiendo quęrant, quo eum pro pius eſſe credunt, eo ſolent in eruendo properare feſtinantius: Sed ut ſimilitudo ad diſcendi, ſic ad moriendi quoq; appetitionem tran ſferri poteſt, idq̃ fiet, ſi dicamus quoſdam ſenes corporis tanq̃ pon deris grauitate fractos, qui ſe a uitiis in uita ſeuocarint, iamq; uiuendi ſtipendia confecerint, perinde ad exceſſum feſtinare uitæ, ut qui ponderum pręſſu feſſi uelociter ad eum contendunt locum, in quo onera deponenda ſint, cum perſpicuum ſit, naturę corpora eo celerius moueri, quo propius ſunt motus finem habitura, & ceſſa tionem adeptura ſuam. Sed ſępe etiam collatio eius rei demoſtrã dę cauſa ſumitr, quę his fieri nullo modo poſſe iudicatur, q cũ in lit terularum ſterilitate uerſentr, maximeq; cõciñorum uerborum inaniſſimarumq; occupentr enarratione fabellarum, in rerum tamen ſũt doctrina rudiores, eorumq; mẽs eſt ĩ intelligẽdo craſſior, quo methaphorę genere eſt Mar cus Senogallienſis Senator in Cõpitalitiũ Pedotribẽ uſus, cui affir manti fieri non poſſe, ut idem tartareus ignis improbos diſſimili flamma exuſturus ſit, ut ſcilicet pro criminum mulcta dicatur, alios ardentius flagratum, alios leuiter uſtulantum iri, quid mirum eſt inquit te ita audere affirmare, cum non intelligas etiam, eodem ſolis ardore diſſimiliter calere ſolere plures, nec cernas, ut id in ſo

Lodouicus Teſſira Portugallenſis

Ex damno conſuetudinis mulierum. .23.

Ex natura uetularum .24.

Ex cupiditate diſcendi. .25.

Ex cupiditate moriendi .26.

Ex inſcitia quę rentiũ .27.

Marcus Saonenſis Car. Senogal. tt. S Mariæ in tranſti.

lis calore ex corporum diſſimili natura accidat, ita id in tartareo igni excriminum uarietate eue nturum, ut ſcilicet pro iure delicto rum, alii ardentius, alii lenius exurendi ſint.

Ex apparētia uerbo℞. .28.

Genus eſt etiam perelegans & graue, cum ſignificatur quoſdam uerbo q̃ re probos uideri malle, quale illud Pandulphi Petrucii Senenſis fuit, qui id genus eo℞ claudorum hominum ſimilitudine deſcripſit, qui cū multitudini tranſeunti iter oſtendant, nunq̃ ipſi ſint eandem ingreſſuri uiam.

Pandulphus Petrucius.

Ex incuria animę. .29.

Lo. Gallo℞ Rex.

Sed haud ſcio an quicq̃ ſit in audiendo gratius q̃ oſtendere quoſdam ſenſilium re℞ auaritia malle animi q̃ corporis adire damnum, uelut idem Lodouicus Gallorum Rex, qui ex eiuſmodi genere quempiam non multo ſecus q̃ eū agricolam facere ſolere dixit, q ſiliceū iter ingreſſus, calceos in ſinu gerat, minutaq; auaritia pedes q̃ calceos terere eundo malit:

Ex iudicio ſeculi præſentis. 30.

Frācifcus Soderinus baſilicæ .xii. Apl'o℞. C. Vulterrañ.

Atq; hiſdem etiam ex locis collatio arguta dicitur, qua ſeculi & ętatis poteſt ſignificari mos, ex quo genere eſt illud, quo Franciſcum Soterinum Senatorem uſum in reſpondendo ferunt, qui cuidam roganti, quid de huius seculi facultate in eloquendo putaret, huius ętatis ſeculū eruditum magis in iudicando, q̃ in eloquendo diſertum ſibi uideri reſpondit, ad eiuſq; mulieris dixit ſimilitudinem transferri poſſe, quę quanq̃ facile concipiat ad gignendū ſemen, minus tamen edere partum poſſit, proptereaq; in utero abortiri naturę imbecillitate ſoleat.

Ex uitio inueterato. .31.

At ſi quandoq; cauſa incidit, ut ſit conſuetudinis natura demonſtrandum, ita quorundam animis eſſe quippiam inueterata prauitate ſatum, ut ab eo poſſint nulla medicina diuelli, percōmode cadit, ut id methaphoricos deſcribi queat, uelut ſi furem quempiam dicamus, rurſus alteri detraxiſſe nūmos, facile fateamur, haud id uideri debere permiru℞, cum perſpicuū ſit, corporis membra in eo loco rurſus facilius ſolere frangi, in quo ſępe luxata ſint, ac rurſus lignum cerni ardere celerius, quod ſępius ſit accendendo uſū, faciliusq; rurſus homines in id morbi incidere conſueſſe genus, quo ſępe contabuiſſe uideatur.

SIMILITVDINES EX AVIVM ET PISCIū NATVRA

Ex abūdātia foelicitatis .32.

Auguſtinus Maria Becharia Papienſis:

Eademq; ratione poſſunt multę ſimilitudinū notę ex uolucrū & piſcium natura duci, quo exemplo intelligatur, quomodo ſit hominū uita degenda: Quemadmodū. A. M. Becharia municeps meus Ticinas qui cū a, neſcioquo affirmaret, propter pręſtantem abundantiam fortunę minus animi ſen-

teri uulnus, cum dixit Balenæ ſimilem uiſū iri, quę propter adipis — Ex adulatiõe .33.
magnitudinem uſq; dum non ſentiat teli uulnerantis ictū, niſi quo-
ad interius cutis transfixa ſit, aūt ſi aſſentantium genus dicat, non
multū ab eorū piſciū diſtare natura: qui ob id laticem cū odoris effuſio- — Ex auaritia .34.
ne ſpirent, quo ceteros odoris ſuauitate pellectos atq; in eorū hian-
tia ora innatantes blandiendo conficiant, improuidiq; generis ue- — Maximiliãus Im
ſcant eſca: mirifice quoq; poteſt probari illud, quod demonſtrari ſolet — perator
hominum natura tenacium, ut Maximilianus Cæſar: qui cum in
conuentu rogaretur, quid ei hominum generi euenire ſolere cenſe-
ret, qui maxime uideātur auaritię uexari morbo, reſpondiſſe dicitur
eos ſibi his hyperboreis ſimiles uideri Grypis, qui uehementer cū
hominum genere pro gemmarum cuſtodia pugnant, ne quã eorū ia-
ctura detrahendo fiat, cum tamen ex his ad eos nulla utilitas redū-
datura ſit, ſic homines, cum maxime ſunt in retinendo auari, eas
tueri ſolere opes, ex quibus nihil ſit ad eos boni peruenturum, ſed
ſæpe eas obuenturas his, qui maxime ſint eas in uoluptatum profu- — Ex cõtinẽtia .35.
ſuri coenum. Valde eſt etiam utile putandum, cum ſimilitudine
aliqua oſtenditur, hominum genus, quo eſt uita temperata continē-
tius, eo uiuere ſolere diutius, quemadmodum ſi dicamus ob id uul-
turi uitam datam eſſe longiorem, proptereaq; ſit uenerię cupiditatis — Ex luxuria .36.
expers, pulloſq; ſine libidinis uoluptate gignat, cum intelligi Ari-
ſtotele auctore liceat, Paſſerum genus, quod ſit ſuapte natura ſa-
lacius, triennium non tranſire uita, quandoquidem uenus intempe-
rata ſit animantium naturæ carnifex, & corporis humani mors. — Ex foelicitate in
Idem quoq; fere dici poteſt, cum ſolet id genus hominum expendi cō- — docta .37.
parando, qui ſine mentis lumine ſunt affluenti fortuna dites, ut cū — Alexander Farne
Alexander Farneſius latinorū atticiſſimus Senator, nonnullis quę- — ſius Dia. Car.
rentibus, quid eſſet de quodam hebetiore fortunato iudicandum, — .S Euſtachii.
cum dixit illi perdicum generi comparandum eſſe, quod in uolan- — Ex occupatione
do ſit tam carnis affluentia, quã pennarum egeſtate ſocors, nec lon- — rerū ſenſibiliū
ge queat a terra uolando ferri: ex quo etiam eſt illud, quo de- — .38.
claratur facilius eos demonis euerriculo irretitum iri, qui in curarū
urbanarum impeditione uerſantur, quã qui quotidie occupantur inda-
gatione naturæ & rerū cognitione ſuperarū, uelut ſi quiſpiam affir- — Ex animi uitio p
met, id genus auiū facilius rete ſolere capi, quod proxime a ter- — manente .39.

ra q̃ quod longinquo uolatu abeſt ? Facile interdum quoq; in hoc genus conii ci poteſt illud ſimilitudinis cognatione par, quod homini urbano Agapeto Gerardino in mentem reſpondendo uenit, nā cum quiſpiam ex eo quæſiſſet, quid nam cauſæ eſſe poſſet, cur plura in ſe q̃n cæteros caderent turbidarum cogitationum mala, quoniam inquit maior muſcarum multitudo ad puſtuloſos, q̃ ad ualentes aduolare ſolet : huic autem generi contrarium eſt id, quo res ui, non magnitudine ponderari cernitur, quemadmodum ſi inopem quempiam affirmetur ui acuta præſtare mentis, iure concedatur eū Alieti oculo eſſe in ſpectando ſimilem, qui quanq̃ ſit puſilla natura contractior, preter cæteras tamen uolucres cernere dicatur longius conſtantiusq; conſueſcere aduerſum intueri ſolem : Itaq; non ſine cauſa huic generi eſt adiungenda collatio, qua oſtenditur homines mentis præſtantia, non corporis robore eſſe aut proceritate magnos ut Ioannes Iacobus Triultius homo prudentia excellens & ſcientiſſimus bellicarum rerū, qui cum rogaretur, quid de Nicolao Picinino Imperatore iudicandum putaret, eum dixit cum illo accipitrum genere eſſe conferendum, quod plus acuminis & animi eſſet q̃ corporei roboris in pugnando nactum. Sed quid tam urbanum uideri poteſt, q̃ cum uolumus demonſtrare quempiam, qui ut fuit in adoloſcentiæ flore probus, ſic contra modo ſit ætate confirmata nequam, eum dicere, milui ritum imitari uelle, qui cum primo uite tempore ſit in aucupando rapax, ita poſtea degener ętate progrediente fiat, ut fere ſępe pugnandi metu ſoleat inedia deſidioſa mori ? quid tam ſimile, q̃ affirmare homines ſimulata probitate tectos, ad Cycnorum naturam accedere ſolere prope, in quibus quanq̃ extrinſecus pluma ſit marmore iudicanda candidior, interius tamen caro uideri atrior carbone poſſit ? Quid tam proprium q̃ ſplendidum regum potentiſſimorum fatum, beatamq; fortunatorū uitam confirmare pauoni iure conferri poſſe, qui tam diu caudę decore lętetur, quandiu non ſoleat pedes intueri ſuos, quibus terram uiuendo contingat, quæ una maxime ſit uitæ humanæ conſtituta calx ? At ſi demonſtrandum eſt, quempiam ita eſſe ingenii celeritate promptum, ut facile appoſitus eodem tempore ſit ad munia plura obeūda, recte idē confirmari queat, quod eſt, a. M. Antonio Columna de Ferdinando Gundiſaluo ſummo Imperatore dictum

Agapetus Gerardinus

Ex ui uirtutis. 40

Ex uirtute animi .41.

Io. Iacobus Triultius

Nicolaus Picininus

Ex natura deprauante. .42.

Ex ſimulatione .43.

Ex admonitione finis .44.

Ex promptitudine ingenii. 45.

qui eum in uario rerum belloruꝫ genere obeundo Galli affirma-
uit repręſentare uſum, qui ex duobus oculis alterū in terram deii-
ciat ad capeſſendum paſtum, alterum in coelum ad Miluum uitan-
dum tollat. Sed ex quo ſingulorum ſimilitudo comparando ducit,
ex eodem etiam collatio poteſt ad uniuerſorum transferri genus.
Quemadum homo ingenioſus & acutus Bernardinus Aluianus
Pontifex Nucerinus, qui quęrentibus quibuſdam cur in urbe po-
tius q̄ alibi purpurati dicerentur inueniri meliores, quoniam inquit
his ut piſcium generi euenire conſueuit, quod quanto in uaſtiori
uerſetur ſinu, tanto feratur reperiri melius. Eodemꝙ modo ex
terreſtriū animantium natura ſimilitudinū ducunt loci, ut cum eſſe
ditur quoddam eſſe genus hominū ſuapte natura ſeruituti natum,
quod dominationis imperiiꝙ mutatione lętet, uelut Franciſcus Gō-
zaga, q cū Gallico bello Neapolim ad Ferdinandū minorem ue-
niſſet, ac belli adminiſtrandi cauſa Caſſinū, Campaniā, Sāniūꝙ
peragraſſet, quo adeundo exploraret, quatenus eius generis homini
bus eſſet in fide ſeruanda credendū, cūꝙ eū Ferdinandus rogaret,
ut diceret, quid nam ipſe de illoꝝ populoꝝ naturę procliuitate iudi-
candū cenſeret, reſpondiſſe dicitur, ſe illos Arabię Camelis ſimi-
les eſſe iudicare, q genua ad onera ſuſcipienda ſūmittant: Par queꝙ
eſt iudicanda collatio, qua demōſtrat quoſdam, cū acriter inter ſe
imperii cauſa dilatandi pugnant, ſæpeꝙ prę pugnę ardore id certā
do deſerant, pro quo ſit bellū ſuſceptū primo, maxime ſolere imi
tari Canes, q cū uehementer inter ſe pro panis fruſto pugnando cer
tent, ſæpe ei relinquant edendū fruſtū, q amboꝝ diſcordia tranquil
lus in neutrā uideat proclinare partem: nec multo ſecus confirma-
re licet perinde hominū ut Canū eſſe in lacerando morē, q eū q ſit
ſemel fugiendo morſus, certatim omnes mordere cōſueſcāt: ſic ho
mines eū q ſemel ex imperii fortuna cōcidat, certatim omnes lędere
ſolere morſu: multūꝙ etiā iucūditatis habet, cū aliquod animi uitiū
ſit comparando notū, uelut Ioānes Medices Senator, qui cū quē
dam gnatonem aſpexiſſet callide ſe uelle in eius amicitiam inſinua-
re ſimulantem, quo aliquid crearet adulando damni eū dixit Scor-
pioni debere iudicari parem, qui quanq̄ ante blandiendo repat, ic
tto tamen cauda obliqua ferit, in eiuſmodiꝙ eſſe hominum ge-
nere ſpectandum non quomodo eoꝝ uerba ſoleant melle uideri lita-

M. Anotonius Colunna
Ferdinandus Cōſaluus
Ex magnitudine .46.
Bernardinus de Aluiano Eps Nucerinus
SIMILI EX NATVRA ANIMANTIVM TERRESTRIū
Ex natura moꝝ .xxxxvii.
Franciſcus Gonzaga Marchio Mantuanus
Ferdinandus .ii.
Ex iracundiæ ardore .xlviii.
Ex laceratiōe uulgi .il.
Ex adulatiōe.60
Ioannes Medices Dia. Car. S. Marię in Donica

Ex inuidia. 51. Petrus Gal. Regi-gnus. tt. S. Ciriaci in Termi-nis.

ſed quorſũ tandem eruptura ſint : quod idem diſſimili in genere eſt ex Petro Regino Senatore de inuido commatore auditum, cum eum in alterius fortuna affirmauit ſirenem imitari uelle, quæ maxime canere in tempeſtate ſoleat, & in coeli ſerenitate angi. Atq; illa quoq; sunt in hoc genere laudanda, quibus probatur hominũ

Ex ignorãtia. 52.

genus ſine doctrina eſſe iudicandum mancum, quemadmodum ſi

Ex doctrina uo-luptaria. 53. Io. Frãciſcus Comes Mirandu-lanus Pici ne-pos.

eos homines Satyris ſimiles eſſe demõſtremus, qui quanq̃ figura humana conſtent, prudentia tamen & ratione carent : ob eamq; cauſam aptius eſt homo gentilicia doctrina florens Joannes Franciſcus Mirandula ſimilitudinem ad aliud deducendo partitus, qui homines litteratos uoluptati deditos ab eorum dixit hippocentaurorum natura diſtare propius, qui cum bicipiti conſtent natura corporis, eius

Ex ĩgeniorum. 54. Sigiſmũdus Fulginas Iuliani ſecretarius.

pars una humana, altera ferina ſit. Atq; etiam tum eſt cõcinna collatio, qua exprimitur diuerſa ingeniorũ uis, ut Sigismundus Fulginas homo oratoria facultate preſtans, qui cum quæſitum eſſet ex eo, quid inter Angelum Politianum & Georgium Merulam litteratiſſimos Italorum intereſſe putaret reſpondiſſe dicitur, eorum alterum non multo ac Chamæleontem facere uideri ſecus, qui cum colorem reddat imitando, quem adhereſcendo contingat, ab alte-

Ex detractione occulta. 55. Iacobus Sanna-zarus Neapo-litanus.

ro teredinis repręſentari morſum, quæ quanq̃ ſit in progrediendo lenta, durum tamen lignum terendi aſſiduitate rodat : Sed ex his id tempeſtiua commoditate cadit, cum oſtenditur clam & occulte criminatum genus, uelut Accius Syncerus poeta, qui cum dixit, qui alterum conuitio clandeſtino rodit, anguis similem iure nominari poſſe, qui clam tacitoq; ingreſſu obrepat ad morſum. At cum

Ex tarditate emẽdantis ſe. 56.

de eo dicendũ eſt, cuius omnis ętas liberior in uiuendo fuit, iamq; ob animi morſum in extrema ſenectute ſit morbo deferuefacto caſtior, fateri conuenit, nihil aliud eum q̃ repręſentare uideri Talpam quæ ſemper ſit præpterq̃ in læto conniuere ſolita, intelligiq; datur, ſero tum homines exordiri uitam, cum maxime eſt ex ea deſcedendum, faciliusq; eſſe recte in orſu gradi, q̃ a calce inchoare curſum. Sed nihil eſt in hoc genere prudentius q̃ aliquo ſimi

Ex deliberatione ignorantiũ. 57.

litudinis genere eorum pugnaciſſimam refellere inſcitiam, qui nihil credere uolunt, quo minus ſub eorum cognitionem cadat, quodq; minus iri poſſit a ſenſuum compręhenſione perceptum, ut

Dominicus Grimannus Senator tam Philoſophię q̃ Theologię robore neruoſus: qui quęrenti cuidam ieiuno ſtriciatori, quomodo poſt iudicis dicundi diem e futurum uideatur, ut corpora hominum igni exuſta minus peritura ſint, quomodo inquam fieri poteſt, ut Salamandra in ignis ardore uiuat, in igneq; ſit cineris & mortis expers. Qđ ſi inquit id fieri cernitur progredientis naturę ui, num cenſendum eſt id minus fieri deo ulciſcente & imperante poſſe, in quo ſit ſontium corpora ęternus exuſturus ignis? mouent illa quoq;, quibus declaratur auaritię nullum finem creſcendi dari, uelut Albertus Pius elegantium leniſſimus, qui homini ſeni nunq̃ cupere auara auiditate deſinenti, idem dixit ei euenturum, quod accidere crocodrilo uiuenti ſolet, qui quandiu uiuat, tamdiu perenni accretione creſcat. Sed genus eſt etiam Senatoriis ſermonibus accomodatum, quo ſæpe Populorum exprimentur mores, quod Emanuelem Luſitanorum Regem tum dicere ſolere ferunt, cum in mentionem Populoꝝ incidat Gallorum, qui maxime pro Regis incolumitate decertant, eos non multum ab anguium differre natura, qui reliquo corpore neglecto ſemper pro capite tuendo pugnant, quaſi omnis in capite ſit uitæ conſtituta uis. At ſi quempiam uolumus demonſtrare inconſtantem, id fieri poterit, ſi perinde in iudicii ratione ei, ut hyenę in uita euenire dicamus, quæ maxime naturam mutare feratur, ut ſcilicet alternis annis foemina ſit, alternis poſſit iudicari mas. Verum ex coeleſtium inferiorumq; rerum natura ſimilitudo ornandi cauſa traducitur, ex quo genere eſt ea ſimilitudo iudicanda, qua excellentium hominum doctrina ponderatur, quod uſu Vincentio Quirino homini in Philoſophia pręſtanti ex comparatione uenit. Nam cum Aſcanius Senator, homo qui magis litteras ſeponere q̃ ignorare uideretur, ex eo arguta percontatione ſciſcitaretur, num perinde D. Thomam, ut cæteros obſcurum in rerum difficilium explicatiōe iudicaret, reſpondiſſe fertur, cum ſibi uideri proxime accedere ad aeriæ naturæ modum, quæ quo ſubtilior, eo clarior & lucidior natura exiſtat: at ſi affirmandum ſit auaritiæ malo doctrinæ lumen impediri, demonſtrandum erit auaritiam cum umbra eſſe conferendam,

Dominicus Grimannus .tt. S. Marci Car.

Ex infinitate auaritię .58.

Albertus Pius Carpenſis

Ex natura quorūdā pploꝝ .59

Emanuel Rex Portugalleſiū

Ex incōſtātia .60

SIMILITVDINES EX NATVRA COELESTIVM RERVM.

Ex iudicio doctrinę .61.

Vincētius Quirinus Venetus

Aſcanius Sfortia Car.

S. Thomas

Ex auaritia impediente doctrinam .62.

Ex ignorātia cauſatiua caſus. 63

Ex iuſtitię ęquali tate. .64.

Raphael Riarius Sabinenſis .tt.S. Georgii

quā proprie cernatur ſolis impediri lumen : aut ſi inſcitiam eam
eſſe probetur / quæ ſit homini cauſa labendi / ſimilitudo erit tranſſe
renda noctis / quæ oculorum aſpectum eundo tollat. Sed illud eſt
graue putandum ualde / quo ſignificatur rata iuſtitię in diſpertien
do menſio / quale eſt Raphaelis Riarii ingenioſi Senatoris illud

Ex uita communi. .65.

iudicandum / qui cum quidam ex eo quæſiſſet / quid de Iulio Se
cando in iuſtitia tuenda iudicaret / cum dixit tanq̄ terræ poſſe uideri
globum / qui auctore Ariſtotele in media mundi parte locatus / pon

Ferdinādus Hiſpanorum Rex.

deribusq; libratus ſuis / ita ſit immutabili conſtantia ad permanendū
conſtitutus / ut nec poſſit pondere deorſū / nec ſurſum leuitate ferri /
at ſi quando aliquo ſimulachro eſt communis hominum uita expri
menda / facile id commemorari poteſt / quod ſępe Ferdinandum Hi
ſpanorum Regē dixiſſe ferunt / qui quęrenti ex eo cuidam Gabaliſero
equiti Hiſpano qualis tandem ei hominum uideretur uita / qualis in
qt maris natura uideri poteſt / quę motu & procella ſit fortuitarum pe
riculoſiſſimarumq; tempeſtatum capax / maximeq; ſit hymbrium / nu

Ex leuitate fortunæ .66.

bium / caliginum / & nebularum altrix / quorum alterum ad fortuitarum hu
manarum rerum & bellorum motum / alterum ad hominum ignora
tionem & errorem pertinere poteſt / quibus malis ęgrotat humana

Marcellus ſecretarius Po. Flo.

inuoluta uita : quocirca præclare tum etiam ſimilitudo tranſfertur /
cū explicādo patet / nihil eſſe proſperarum rerum uolubilitate leuius / ni
hilq; fati ſplēdore ſordidius. ex quo genere eſt hominis modeſti tāq;
Gręcis q̄ litteris latinis docti Marcelli / Senatus Florentini a / ſecre
tis cōſiderata collatio / q ſępe dicit rerum proſperrimarum ſtatū recte ſo
lere cōparari fumo / nam quemadmodū affirmat fumi eſſe propriū /
ut celeriter aſcendendo conſumatur / & oculis ſuapte naturæ craſ

Ex imbecillitate uitę .67.

ſitudine officiat / ac domum ſoleat reddere fumando atram / ita
dicit ſecundarum rerum ſtatum celeriter diſiectum iri / mentiſq; lumi

Ex natura gloriæ .68.

ni obeſſe / ac inquinare ſolere corpus / quod animi domicilium con
ſtitutum ſit. Inuertitur etiam ſimilitudo in quod eſt collibitum rerum
genus / quemadmodū ſi dicamus umbrę hominū uitā cōparari / prop
tereaq; perinde uita / ut umbra ſoleat corporis motiōe mutari / & cō
tra affirmemus gloriā / umbrę modū imitādo aſſeq / proptereaq;
umbra maxime ſit fugax cōſectātiū / & fugientiū ſequax : ac multū
quoq; reſpōſio acuta putat / qua aliqua nota ēclarat / ita quoſdā turbi

daꝝ perturbationum uacare ſolere motu, ut nulla affectione poſſint opinata quati, quod hominem prudentia & doctrina præſtantem Coſmum Patium Pontificem Florentinũ dixiſſe ferunt, qui quęrenti cuidam, quid eſſet de Oliuerii Carraphæ Senatoris moderatione iudicandũ, cum dixit tanq̃ Olympum uideri montem, qui propter altitudinem ſit, fulminũ, uẽtoꝝ, inferioꝝq; tempeſtatũ expers: ſimile ꝑ poteſt iudicari illud, quod his meſſornis feras eſt a Seuero Placentino in Corteſiano dictũ, nam cum in conuectu in Petri Soterini Florentini dictatoris mentionem incidiſſet, maximeq; probaret omnibus eius in animi affectione temperanda uirtus, perinde eã in proſperaꝝ reꝝ ambitione moderãda, ut mare putari debere dixit, quod nulla externaꝝ aquaꝝ acceſſione redundet, nec fines ſuos natura intemperata tranſeat: aút ſiquis affirmaret quempiã ſũma uitæ integritate frugi, qui tamen temporis cauſa prauoꝝ familiaritate utatur, idem ei quod luci euenire dicat, quę nihil per ſordes arripiat tranſeundo coeni: Sed ſæpe orit̃ ex comparatione lepor, cũ ſimilitudine demõſtrat̃, obtrectantiũ linguam minus nocere uirtuti poſſe: uelut. T. Phedrus Volaterranus orator, cũ ei q̃dam dixiſſet, nonnullos cũ obtrectare iudicando, ęque maledicos conuitiatores ad famam ſuam ac candelas ad parietis tectoriũ appendi ſolere reſpondit, quibus quanq̃ fiat paries fumando ater, nihil tamen ex muri ſtructura exuratur. Atq; ex his ea apte & ingenioſe cadũt, quę parem collationem habent, quemadmodum Ioannes Laſcaris homo doctus & diſertus, qui quęrenti ex eo Lodouico Galloꝝ Regi, quę facilior homini eſſet ad pecuniam quęrendam uia, hominum diuitias ſimiles uideri dixit & montes Hyperboreos eos, qui quanq̃ gemmaꝝ multitudine abundent, multa tamen ſiluaꝝ peſtiferaꝝq; belluaꝝ genera contineant, quæ homines a detrahendo arceant, ſic hominum opes in media mundi contineri ſilua, in qua aduerſantium nocentiumq; hominum multitudo uerſetur, q cæteros a diuitiarum genere poſſidendo depellant, malitiaꝝq; uerricula iactent, quibus reliqui sint opes amiſſuri ſuas, quo in genere repentinus foeneratoꝝ quæſtus, inſtitoꝝ fraus, potentium rapinę, & iudicum corruptelæ numerentur, itaq; nullos habituros facilem opum parandaꝝ modum, niſi eos qui hoꝝ ſint doloſam rapiendi

Coſmus Patius Archieps Flo.
Oliuerius Carrapha Oſtieñ. C. Neapolitañ.
Ex carentia ambitionis .70.
Seuerus Placentinus.
Petrus Soderinus Vexillifer ppli Florentini
Ex ſtabilitate uirtutis: .71.
Ex maledicentię parui penſione .72.
T. Phedrus Volaterranus
Ex difficili diuitiaꝝ partu .73.
Ioánes Laſcaris
Lo. Gallo. Rex.

Ex fallacia aſpectus. .74.
Thomas Soderinus
Ex excuſatione uitii .75.
Antonius Arelatenſis Car.
Ex purgatione .76.
Bernardus Rucellarius.
Angelus Politianus.
Picus Mirandula.

ſequuturi uiam: Sed tum etiam eſt iucunda collatio, cum ſimilitudine ſignificatur quoſdam tacita quadam corporis figura uideri graues, qui reperiantur experiundo leues, quale illud fuit Thomę Soderini hominis tam ingenii lumine quam doctrinæ uarietate compti, qui cum aliquando eſſet cum leuiſſimo quodam homine collocutus qui tamen grauis primo oculorum aſpectu uideretur, interrogatuſq; eſſet a quodam, quid nam ipſe de illo homine iudicaret, non multum eum diſtare a pumicis natura dixit, qui non niſi pondere ex cæterorum lapidum genere poſſit ſimilitudine diſtincta noſci: quin etiam aliquid quandoq; poteſt aſpergi in hac dicendi ratione ſalis, cum animi uitia alterius diſiunctæ naturæ ritu excuſantur, ut auoꝝ memoria Antonius Arelatenſis Senator homo in ſtultitiæ opinione uafer, qui cū eſſet ex eo quęſitū, cur quotidie fieret ſeneſcēdo aſperior, quoniā homines inquit, ut mella ſeneſcēdo aceſcunt, ſed tū etiam eſt urbanū & uenuſtū id, cū declaratur ingenia interdum acui ſolere exagitata ſanius, quemadmodum Bernardū Auricellariū hominem diſertū & in Synchronica hiſtoria ſcribenda prudentem, tum dixiſſe ferunt, cum ex eo Angelus Politianus quæſiſſet, quale nam ei poſt palinodiam Pici Mirandulæ ingeniū eſſe uideretur, qualis inquit mihi eoꝝ acies uideri ſolet qui ſubtilius lippitudine ſanata cernunt. Sed poteſt etiam probari recte, quoſdam diu ingenio lento progredi, qui poſtea tarditatem properando corrigant, idq; eo exemplo probari poteſt, quo oſtenditur in agro occato ſemen, quo cernitur frigore retardari lentius, eo poſtea ſolere uberiores afferre fruges.

Digitized by Google

DE EROGATIONE PECVNIA-RVM QVAE SVPER-SVNT.

SED Cum iam ſatis a / nobis ſit rei familiaris definita moderatio / deinceps eſt de ea pecunia dicendum / quæ ex cultus uictuſq; neceſſitate redundat : nam cum optio pecuniæ bene & peruerſe utendæ detur / neceſſe eſt in primis / ut de liberalitate / de magnificentia / & donatione / quam Græci elemoſynam uocant / ſtatuendum ſit : quoꝝ maxime intereſt ſcientia in pecuniæ utendæ ratione uti : Etenim uidemus principatum / ſi ſit futurus cæteris natura prior / ad ſimilitudinem accedere eaꝝ debere rerum / quæ fieri in natura cernantur / atqui cum nihil in natura feriatum eſſe uideamus / ſatis erit intelligi / nihil quoq; in uitæ degendæ ratione debere eſſe ocioſum : Cum autem ſit paruo hominum natura contenta / quandoquidem perpauca uni ſint ad magnifice / etiam uiuendum ſatis / perfacile iudicium eſt / opum genera / quæ uni ſuperſint ni / ſi ad alioꝝ ſtatuantur commoda / iure uideri debere ocioſa : Itaq; cum promerendi pecuniæq; diſpertiendæ modus / ad hæc tria uirtutum genera pertineat / primum erit de liberalitate dicendum / quę in pecuniæ utendæ ratione turbidas perturbationes inſtruit ſcientia dandi : quocirca permagni ſenatoris intereſt uidere / ut in beneficio collocando neceſſitudinū diſtinguantur gradus : in quo quidem ſciēdū eſt eam ſocietatem in hominū genere uideri debere arctiorē a / qua nequeamus natura diuelli : cū ſit & ortu prior / & naturæ cōiūctione ſolidior: Quod ſi collatio in hac beneficioꝝ ratione fiat / cuinam ſit ex hominū genere dandū magis / nemini dubiū eſſe poteſt / quin plus parenti quam cæteris tribuendū ſit : cum noſtri ſit princeps initium ortus / nullūq; eo cernatur Dei ſimulacrum in hominum natura ſimilius : quo magis Dominicus Grimannus ſenator laudari prudentium conſenſu ſolet / quod ita ſemper ab eo ſit paternæ pietati in ſenatoria dignitate ſeruitum / ut nullo modo uideatur /

De liberalitate. De magnificētia De elemoſyna

Quod diuitiæ ſūt ocioſæ niſi diſpenſentur ad iſta tria.

Quod in dando attendendus eſt gradus coniunctionis

Quod dandū eſt parentibus .i.

Dominicus Grimannus tt S. Marci Car.

Digitized by Google

Q đ dandū eſt cognatis ſecū dū uirtutē .2.

uelle paternis muneribus in gratia referenda uinci : Eademq; ratione eſt ſeligendus reliquus propinquitatis uexus / nam ut in natura uidemus igneum motum in propinquiora ſolere diffundi / ſic gratiam & uirtutem dicimus naturæ debere conſectari ritum : cum autem beneficii collocandi ratio / quædam amoris actio in alios exiſtat perſpicuū eſſe poteſt / eo propenſiores in ſuos eſſe debere Senatores / quo arctius cognationis obſtringuntur nexu : Sed cum uaria propinquorum genera eſſe uideamus / intelligendum quidem eſt / quomodo quiſq; ſit minus magiſue colendus / quidue debeat in uirtutis collatione ſecerni : nec enim dubitationem habet / quin neceſſe fateri ſit / in Pontificia dignitate adipiſcenda / plus eſſe alieno erudito / q̄ rudi fratri a / Senatore tribuendum / quandoquidem apertum ſit / Pontificium munus magnarum niti diſciplina rerum / quæ maxime in Pontificatus candidato ſpectari debeat : ut ſi auorū memoria quæreretur / utrum / a / Gregorio interrege eſſet Antonius nepos / an Dominicus Florentinus in ſenatum legendus potius / dubitari non deberet / quin ab eo eſſet Dominicus renunciandus prior / qui maxime uirtute præſtaret / rerumq; antecelleret doctrina longe : Quare iure fuit auorum memoria Bonifatius Octauus in hoc genere damnandus / qui quanq̄ homo eſſet natura moderatus & lenis / ſic tamen amans ſuorum ferebatur / ut ſtudioſior omnino in rudium cognatorum multitudine locupletanda uideretur / q̄ æquitas pontificia poſtularet : quod poſtea a / multis eſſe factitatum legimus / a / quibus nunq̄ ſit quacunq; conditione cognatos locupletare deſitum : At quanto cautius & grauius Benedictus Aquitanus in locupletandis ſuis iri uolebat excuſatum : Nam cum homo eſſet natura & doctrina conſtans / præclareq; eſſet inſcitiæ ſuorum gnarus / admoneretur q; nonnunq̄ ut fit / a / ſenatoribus / ut cæterorum more / cognatorum genus locupletare uellet / ne eſſet iudicio / aut conſtantiæ defuturus ſuæ / ſæpe palam dictitabat Pontificem Maximum in complexu generis humani / nullo priuatim obſtringi debere nexu / idq; homo grauis & ſapiens dicebat / non tam ut communis naturæ uideretur repudiare ſenſum / q̄ ut admoneret cæteros / ut in cognatorum amplificanda fortuna / conſiderato largitionis genere uterentur / intelligerentq;

Q đ anteponendi ſūt uirtuoſi cognatis non uirtuoſis:

Gregorius .xii.
Io. Dominicus
Car. Raguſinꝰ
Bonifatius . viii.

Benedictus .xii.

hominès ſimulac ſummum eſſent adepti generis humani gradum/ priuatim deſinere debere ſuis / niſi quatenus uirtutis ratio poſtularet.

Q d̄ dandũ eſt Theologis .4.

Ideoq; ea maxime liberalitas legitima uideri poteſt / quæ Theologoꝝ generi debetur iure / proptereaq; in eo ſcientiæ genere uerſetur/quod ſit cæteris uirtute materiæq; dignitate prius : ſiquidem cæteraꝝ ſcientiaꝝ uarietas a / rata progredientis rationis luce dimanat / quæ facile decipi ſuapte natura poteſt / at uero Theologia quæ libatu diuino inſtructa / a / conſignata patefactione prodit/ errare nullo modo poteſt / ob eamq; cauſam affirmamus eam præſtare dignitate cæteris / cum ea reꝝ genera perſequatur / quæ ſũt ſupra rationis progredientem conſtituta modũ : quis.n. eſt tam a communi hominũ natura auerſus : qui cum .D. Thomæ / aut Ioannis Scoti legat de diuina diſciplina libros / non ſe plurimũ eoꝝ incredibili ſempiternæq; uirtuti debere ſentiat : aut non intelligat tantũ Alberto / Alexandro / Gregorio / Egidio / cæteroꝝq; pręſtantiũ Theologoꝝ generi tribui debere laudis / quantum cuiq̃ unq̃ ſit / hominũ generi doctrinæ ratione datũ :

.S.Thomas:
Io.Scotus
Albertus Mag.
Alexãder d̄ Alex
Gregorius d̄ Arimino
Egidius Romanus:

Q d̄ dandũ eſt hPiloſophis.5.
Primo methaph
Ariſtoteles.

Atq; etiam multũ eſt ei philoſophoꝝ generi tribuendũ / qui operam curamq; in ea diſciplina ponũt / quæ maxime ſit iudiciũ perfectura ueri / ſiquidem perſpicuũ eſſe poteſt / eos iure ab hominũ genere officii repetere debere fructũ / qui eaꝝ ducantur contemplatione reꝝ / quæ ab omnibus expeti natura ſolet / atqui cum ueri indagatio ab omnibus natura expetatur / cũ omnibus / ut ait Ariſtoteles inſita ſit auiditas exquirendi ueri / perfacile concedi poteſt / hoc philoſophorum genus ſemper a / ſenatore fieri debere magni : quotus enim reperiri poteſt tanto ingenii torpore quiſquam / qui unq̃ ſe putet Ariſtoteli debere deſiturum / cum eius de coelo legat / aut de anima / ſiue de rerum natura libros : aut non intelligat / ita ad omnem memoriam eius diſciplinæ uicturum opus / ut ſit ara futura morum & pictura naturæ :

Q d̄ dandũ eſt his qui profitent artes liberales .6.

Sed huic quoq; ſunt generi finitimi putandi hi / qui in eaꝝ liberalium artiũ cognitione uerſant/ quæ maxime ad priuatum referunt finem / nam quæ ſpecie utilitatis fallaciq; delectatione ingeniũ a / fine detorquent / minoris ſũt a / ſenatore faciendæ / eſt enim earum cognitio operoſa tenuitas & inanis umbra doctrinæ / qua ętas ſolet in itineris peruerſitate te/

ri : At multo magis cenſemus ſenatores in eos uiſum iri debere li-
Q đ dandũ eſt eloquẽtibus .7
berales , quos eloquentiæ maxime cernunt præſtare laude : ſiqui
dem eo eſt huic hominum generi fauendum magis , quo oratoriũ
munus difficilius & rarius iudicari poteſt , nam ſi cæterarum artium
repetantur ſtudia , facile in promptu eſſe poterit , plures ſemper in
Q đ eloquentes ſemp̱ in omni ętate ſ fuerunt pauci
omni ſcientiarum genere , q̃ in eloquentiæ facultate præſtitiſſe , ra-
rosq; dicendo floruiſſe multos : nec enim facile quenq̃ apud Ro-
manos tot ſeculis in tanta hominum excellentium copia , præpter
unum . M . Tullium reperire licet , cuius oratione conſideratiſſi-
.M.Tullius
morum hominum cumulate impleãt aures : eodemq; modo apud
Græcos de uno aut de altero iudicari poteſt , idq; eo incredibi-
lius uideri debet , quo maior hominũ numerus curam in dicendi
facultate ponit . Quis eſt enim hodie paulo in aliqua doctrina
Q đ hodie ſũt decemmilia hominũ q coſectãt eloquẽtiã
eruditior , qui non ſibi aliqd quotidie ſcriptitandũ putet , aut non
credat ſe multũ ſcribendo laudis habiturũ ? an cenſemus hodie
non decemmiliũ litteratorũ hominũ in Europa reperiri genus ,
qui tantum dant ſcriptioni accuratæ temporis , quantũ ex nego-
ciorum & uitæ neceſſitate redundat ? at quot ſano um hominum
iudicio probari poſſunt ? quot in nominis celebritate uerſantur ,
aut quibus deniq; debetur benedicendi laus ? ex quo præclare hiſto-
ricus diſertus Sigiſmundus Fulginas dicere ſæpe ſolet , multos
Sigiſmũdus Fulginas ſecretarius ſecretus Iulii Secũdi
perinde ſcire de eloquentia , ut de picturæ ratione iudicare , per-
paucos autem ornate eloqui , aut pingere ſolere perite , cum quod
ſpectatu facile iudicanti uideat̃ , nihil ſit tẽtanti , aut periclitanti
difficilius . Nec item multo eſt poetarum genus a , ſenatore iuuan-
Q đ dandũ eſt poetis .8.
dum ſecus : quis enim modo adeo eſt ad muſarum ſtudia exco-
lenda durus , qui aut Baptiſtæ Mantuani Partheni-
Baptiſta Carmelitanus:
cem , aut Accii ſinceri geneologiam humanam legat , qui minus
Iacobus Sannazarus.
præmio , utrunq; ornandum & iuuandum putet ? eodemq; mo-
do eſt amicorũ generi referenda gratia , in quo conſentaneũ ſit ,
Q đ dandũ eſt amicis uirtuoſis & doctis .9.
pręſtãtioris uirtutis expendi debere modum , quæ neceſſitudo eſt,
in familiaritate conſtantior , idq; pręclare animaduerti poteſt , cum
reflante fortuna poteſtas fidei experiundæ datur : quod Cęſarem
Cæſar Borgia Valentinus
Borgiam hominem munificum , & egregie audacem imperatorem
dixiſſe ferunt , tum cum eſſet in cuſtodia palatina detentus , nullos

fideliores amicos cognouiſſe, q̃ eos in quos beneficia propter uirtutẽ contuliſſet, quod quidem omnibus faciendum puto. Quid enim ego ſi mihi pateret altius aſcendendi iter, ex familiarium numero Hermodoro. B. Capellę, Scipioni Carteromacho, Hieremio Cuſatro, Petro Grauinæ, Hieronymo Florentino, Cornelio Benigno, Fabio Spoletino, Guerino Camerti, Alexandro Neapolitano, Auguſto Patauino, .M. Margato, aut cęterorum litteratorum hominũ generi, nõ cõferre deberẽ: qui tanũ uel poetica laude, aut eloquentiæ ſtudio, ſiue Gręca diſciplina pręſtant: Quid ex his qui mihi ſunt ſcriptis tantũ aut nominis celebritate noti: uel Eraſmo Batauo, uel Aldo Romano tribuendum eſſe non cenſerem: cum alter tantum excellat doctrina rerum, alterum tam fuerit neceſſarium, q̃ imprimendi technã in Re pu. Chriſtiana naſci: Atq; etiam multum pecunię diſpertiendæ modum ad magnificentiam pertinere ſcimus, cuius maxime intereſt ad operis magnitudinem conſentaneos dimetiri ſumptus, quæ quidem communis eſt ſenatoriæ dignitatis uirtus: quandoquidem egentibus, ut pręclare ait Ariſtoteles nulla facultas magnificentiæ utendæ detur: Sed cum magnificentia maxime in templorum fanorumq; exornandorum cura uerſetur, intelligendum eſt, ea eſſe fana a ſenatore excolenda & ſtatuenda prius, quæ ei ſint tutelari legitimoq; patrocinii iure commiſſa, quæ ob eam cauſam a Marcello Pontifice Maximo tributim in urbe fuiſſe deſcripta feruntur quo senatores non modo luſtrandorum hominum curam, ſed etiã excruciatorum ſuſciperent compitalitiæ libitinæ munus: quo magis hi admoneri poſſunt, qui in quotidiano aſpectu populi Romani in mundi q; oculis eiuſmodi religioſiſſima fana ſinunt euerſum & conſtitutum iri: itaq; iure neceſſe eſſe dicimus, ut .S.C. Pontifice Maximo referente fiat, quo ſenatorio ordini iubeatur, uti hęc tutelaria fana corumq; buſtuaria, eulogica ratione reſecranda, & reconcinnanda curent, cumq; in his diuorum ex urbe abſtruſæ ſepulcęq; ferantur, uti dent operam, ut ab edituum flaminumq; genere diuorum penatium ſacra anniuerſaria, & quotidiana fiant, quo propenſius eorum precatio in coeli patrocinio ſit humanę ſuffragatura uitę eiſq; ſecurę ſit, ut p ꝑfectos penetralios lararia & ſacella pateãt, quo

Hermodorus ſpoletinus
.B. Capella Ro.
Scipio Forteguerra Piſtorienſ
Hiere. Cuſatrus
Hieronymus Florentinus
Petrus Grauina
Cornelius Benignus
Alexãder Nea.
Guerinus Camers
Augu. Patauinus
.M Margato
Eraſmus Batauus
Aldus Romãus

DE MAGNIFICENTIA

Officium magnifici.
Ariſtoteles.
Q̃d magnificencia ſit eẽ circa diuina & circa publica
Q̃d Ca. debẽt re ficere tt. ſuos. i.
Quare ſũt inuẽti tt.
Marcellus Papa
Q̃d tt. Car. debẽt refici propter reliquias ſanctorum & martyrum

e ſutialibus piacularibus ꝓ diebus, aduenaꝝ tranſalpinaꝝq; gentiũ multitudini facultas diuos ſalutandi, aut cũ thenſis ſupplicandi detᷣ, ea ꝓ ſint & ad præſentium uſum, & ad memoriam ſempiternam, ſana ſalutis. Ideoq; iure in hoc genere Oliuerius Carrapha & Raphael Riarius ſenatores laudari poſſunt, ꝙ ab eorum altero uidemus taurino fano aureum adiectum eſſe lacunar, ab altero in Pompei Theatro cernimus ſiſtiloca ratione tutelare inſtauratum fanũ: Quin etiam intelligendum eſt, ad ſũmam ſenatorię magnificentię pertinere partem, uti ab his calamitoſoꝝ quoq; hominum ualitudinaria urbana fiant: quoꝝ quidem quadruplex genus uocari poteſt unum, quod Xenodochiũ: alteꝝ, quod Elephantinũ: tertiũ, quod Brephotrophium: quartum, quod Noſocomion nominatᷣ: Xenodochiũ n. eſt, ad quod aduenę diuertere ualentes ſolent, in quo triduum hoſpitibus triclinium tantum & anacliterium cum toralibus & lodice amphimallo datur: Elephantinum uero eſt, quod ad eoꝝ ęgrotantium eſt factum & conſtitutum genus, qui eiuſmodi ſolent elephantiæ uexari morbo: At Brephotrophium poteſt nominari id, in quo expoſititios infantes ali & educari conſueſſe cernimus, quale illud Senenſe, aut ea domus Florentiæ uideri poteſt, quę proxime eſt ad templũ Salutatę conſtituta deæ: In qua quotidie ſeptingentium homogalacticoꝝ infantium genus eſſe ferunt, quod uſ ꝗ eo ali gratuita benignitate ſolent, quoad fiat ętate aſcendente pares. Noſocomion autem eſt, quod ad eoꝝ opem ſtatui & ędificari ſolet, qui tetra diuturnaq; ęgrotatione languent, quale rurſus id Florentię conſtitutum eſſe cernimus, quod Deæ matri eſt legataria donatione dedicatum: in quo tantum ſemper ęgroꝝ eſſe dicunt, ut quotidie quinos armillos gallinacei pulpamenti tuſi cõſumi in languentium ęgrotatione ferant. Quocirca iure ſenatores admoneri debent, quoꝝ maxime intereſt, uel opem ferre egentibus uel fouere iuuando languefactos, uti ſibi ſingulatim, aptis & accomodatis urbis locis, eiuſmodi ualitudinaria locanda & conſtruenda putent, quæ non modo generatim quibuſq; notationibus aſſignentᷣ ſuis, ſed etiam ad quotidianam adeuntiũ frequentiam, & ſecularium annoꝝ colluuionẽ facta eſſe uideantᷣ: idq; genus eo iuſtius laudari poterit, quo erit aut ſuppellectilis ualitudinariæ ratione cultius,

Oliuerius Carrapha Car. Neapolitãus Oſtieñ
Raphael Riari9 Car. tt. S. Georgii Sabinenſis
Q đ Car. debent facere hoſpitalia in urbe .2.
Q đ hoſpitalia diuidũtᷣ quadrupliciter.
Hoſpitale Senenſe.
Hoſpitale Florentinũ Innocentiũ:
Hoſpitale Flor. S. Marię nouę
Q đ Car. debent facerᷣ i urbe hoſpitalia ſecũdũ nationes ſuas
Q đ hoſpi. debẽt ſeruire multitudini in año Iubilei

aut medendi ordine & ſanandi cura præſtantius / nec . n . dubitare poteſt / quin id maxime ualitudinarium cæteris præſtare debere uideat / in quo non modo Clinicoꝝ / Pharmaceuticoꝝ / Empiricoꝝ / Auricularioꝝ / Inteſtinarioꝝ / Infiſtularcium / Hirtcarioꝝ / Sauciarioꝝ / & id hominum numeretur genus / ſed etiam ita ęgrotantibus uotiui/aut mercēnarii miniſtratores aſſint / ac ita ab his ad ęgroꝝ cuſtodiam / per ęquas aduigiletur uices / ut nulla extra ephemeridē mathematicam/aut præter nocturnoꝝ caſuū ſciſcitationem medicina dedat : quo quid poteſt eſſe in hominū ſocietate maius ? quid dulcius hominum generi q̄ gratuita medicina ſanari ? aut quid rurſus in erumnarum angore iucūdius / q̄ eo ſe ſcire deuenire ęgrotantem / quo intelligat nulla ſibi pręſidia defutura uitæ: Similiq; prope in genere ea magnificentia numerari poteſt / qua fieri ei hominum generi benigne ſolet / qui his religionū initiantur ſacris / quibus incotubernio & uoluntaria mendicitate uiuūt quiq; perinde opes in uiuendo reſpuūt / ac qui ſibi in itinere manticas & onera abiciundo demunt / quo liberiores in eundo & peragrādo ſint: Itaq; cum hi non modo in omni doctrina / ſed multū etiā in concionatorio munere uerſent / quibus maxime rebus homines ſoleant ad animoꝝ incolumitātē a / criminū reuocari tabe / facile apparet hoc genus hominū eo fieri debere a / ſenatore pluris / quo cęteris ſubtilius religione litterata præſtat: Nam ſi omnes philoſophorū repetantur greges / quæ Latinoꝝ/aut Gręcoꝝ ſapientium multitudo / cum hoꝝ numero & copia comparari poteſt ? Q d ſi utilitas quęrat / quid tam utile / q̄ intelligentię caliginem ſcientiæ luce depelli / quid tam propriū homini / q̄ uel peruerſę repugnantium obſiſtere inficiationi poſſe / uel ſe a / prolapſione continere cadentem ? aut quid tam neceſſariū / q̄ ab aliis inuenta ſolerter / ab aliis explicari ſolere enodatius / uel fieri addendo / aut mutando meliora ? quo in genere quis hominū numerus eſt inuentus unq̄ atratoꝝ aut cæſioꝝ multitudine erudita maior ? quæ copia unq̄ aut plura ſcripſit in ocio / aut uberiora excogitauit inquirendo ? Age uero quid in hominum ſocietate concionatorio munere utilius ? quid uel in regendis animis hominū uel a / prauitate deducendis/ſiue ad probitatem cohortandis / actius reperiri poteſt ? ob eamq; cauſam / ęs

De ordine ſeruādo in hoſpitalibus

Q d Car. debent facere monaſteria fratrū mendicantiū.

Q d fratres mendicantes laudātur propter uitam ſcientiam / & prędicationē

Q d fratres ſuperarūt ſcientia omnes ſectas philoſophoꝝ

De utilitate ſciētiæ fratrum

De utilitate prædicationis.

.S. Benardinus Senenſis

.F. Ioãnes de Capiſtrano

.F. Rubertus de Licio

.F. Marianus de Ghinazano

.F. Hieronymus Sauonarola Ferrarienſis

.F. Egidius Viterbenſis

Q̃d Car. debent ędificare monaſteria mendicãtum propter numerum creſcentem:

auorum memoria, uel in inflãmandis animis hominũ, aut ĩ ſeditiõibus ſedandis flagrantior Benardino ſenenſe fuit: qui ſic humanę incolumitatis conſeruandæ cupiditate ferebaẽ, ut quacũq; ueniret, uel homines dicendo a flagitiorum peruerſitate reuocaret, uel inter ſe ſoleret placare diſſidentes: quid Ioannem Capiſtranũ hominem uita ſeuera præſtantem, quantũ Rei pu. Chriſtianæ profuiſſe cenſemus tũ, cũ ex Taurina arce in mediam præliantiũ aciem penulatus irrupit, ardentemq; uictoria hoſtem execrando fugauit: quid Robertũ Licium, quo nemo patrũ memoria eſt abundantior in dicendo iudicatus, quo uocis ſono, quo flumine uerborum, aut qua affluentia rerum animos hominũ mouere ſolitũ fuiſſe credimus, cui ex concione diſcendenti Populũ Romanũ religionis, culabiæq; cauſa penulam diſcidiſſe ferant, matronasq; ſemper eſſe eũ cũ odoribus & & floribus quacunq; perſecutas: iam uero quid Marianus Ghinazanenſis, homo in ſermonis concinnitate cultus, non ne nobis pueris Populum Senenſem inteſtina ſeditione flagrantem, ita deprecatione, uoce, dolore, ui, ad fletum dicendo deduxit, ac ita languefecit excitatum, ut extincta odiorum flamma inter ſe complecteretẽ: At ſi uerum quęrimus quid nuper Hieronymo Ferrarienſi in dicendo neruoſius, aut in perſuadendo uehementius reperiri potuit: qui cũ eſſet progreſſus fatidica ambitione longius, non ſatis declarauit ſe perficere probitatis ſpecie & uẽdibili ſermone poſſe, uel ut eruditi dedoceri uiderentur, uel ut facile irretirenẽ rudes, aut minus uerum ſecernere a falſi captione poſſent: quid item modo de Egidio Viterbenſe dicam: qui unus inter multos uideri poteſt ad Italorum ingenia flectenda & mitiganda natus, cuius ſermo ita litteratioris elegantiæ ſale conditẽ, ut in ſũma uerborum cõcinnitate omnis adſit ſententiarum ſuccus, ac ita ſuauiter & numeroſe fluit, ut in uocis uarietate & flexu plectri ſimiles exaudianẽ ſoni: Ex quo intelligi debet, cum ſapienter hoc genus hominũ, uitæ fortunæq; ſplendore careat, cũq; in cõtuberniis inter ſe concordiſſimo iudicio, unis moribus, & ęquali germanitate uiuat, ac templa religionem, concordiam, bona fortunaſq; omniũ docendo & conciõnãdo tueãẽ, prudẽtiũ ĩtereſſe Senatorum domicilia eorum ędificãda & faciẽda curare, quæ ſint ad profanorum commodũ, ad ſodaliũ uſum, reli

gioſiſſime uirtutis contubernia & fana manſura: Idq; ſibi eſſe fa- ciundũ putare debere diligentius, quo quotidie magis ex luſtris & cenſu eorum numeꝝ percrebeſcere cernunt, & quo plane bene ntelligunt, quo in dies initiantur plures, eo inter ſe iuuari magis ad abſolutionis uſum, uel in uitantium exemplo, uel doctrinæ co gnitione nouæ, ut in muſicis uidemus melius a pluribus q̃ a pa ciòribus canendi ſolere conſeruari modum. Sed multum etiam in Senatore magnificentia laudatur illa, quæ eſt ad bene de multis promerendum apta, quandoquidem perſpicuum ſit munera publi- ca proxime ad altitudinem diuinaꝝ accedere conſueſſe reꝝ. Itaq; cum uaria magnificentiæ genera nominantur, quæ ſint publicum paritura bonum, tum maxime illa laudari ſolent, in quibus nume- rantur Bibliothecæ, publica auditoria diſcentium, & contubernaliũ ſtudioſoꝝ domus: Quocirca in Bibliothecis ornandis ex maioribus magna eſt Coſmo Medici, & Nicolao Quinto tributa laus, quod idem poſtea honori Matthiæ Pannoni, & Federico Vr- binati fuit: Sed multo nuper ſplendidius & lautius a Laurentio Medice, & a Ioanne Aragone Senatore libroꝝ eſt exculta ſu- pellex: quoꝝ alter latitantiũ perueſtigãdoꝝ cauſa, homini doctiſſimo Ioanni Laſcari negocium Græciæ Aſiæq; peragrandæ dedit: al- ter etiam ita appetens libroꝝ excolendoꝝ fuit, ut ſena mil a annua librariis ſumptibus expenſa tuliſſe dicatur: ex quo apertum eſſe po teſt, eo Senatores in eius modi libroꝝ copia comparanda uerſari debere diligentius, quo proprior eſt his generis humani mandata cu ra: Magne enim laudi Senatori datur, cum eſt omnibus explo- ratum palam tantũ eũ domi libroꝝ habere conquiſitum, quãtũ ſit ad publicam utilitatem ſatis, eamq; copiam non eſſe in uida te- nacitate clauſam, ſed cuiuſq; generis hominũ utilitati patere ſem- per, in clariſſimaq; Italiæ uerſari luce, quæ ſit uel opitulatrix egentiũ uel inuitatrix blanda locupletum: eodem ꝑ modo ea magnificen- tia probari debet, quę in publici auditorii ędificandi ratione uerſatur, cum in eo preſertim & deſcriptio artificioſa adhibetur & diligens cura laxitatis, quale id modo Romæ ex Iudeorum uectigalibus ędi ficari cernimus, quod antea ita ad diſcentium conuentum & mul- titudinem anguſte extructum eſſe uidebamus, ut ad quẽdam op-

Iulius Pọpon us

DE MAGNI- FICENTIA

Quæ ſit eſſe circa bonũ publi- cum

Q đ Car. debent facere Biblio- thecas

Coſm9 Medices

Nicolaus. v.

Matthias Rex Hungariæ

Fed. dux Vrbini

Laurẽtius Med.

Io. Car. Aragõiq

Io. Laſcaris Grę- cus

Q đ Car. debent facerẽ Bibliothe- cam in domo q̃ pateat omnib9

De ſtudio publi- co.

pidanum uſum non ad urbis magnitudinem & frequentiam uidere tur factum : Ego quidem Iulium Pomponium hominem uitę no

Iulius Pōponius

uitate notum, ſæpe audiebam puer, cum ex Quirinali ad Gallicinium in ludum uenticare ſoleret, ac nonunq̃ præ multitudine coꝝ qui partim ad fores aſſiſterent, partim in loco certo conſiderent in ludũ uenire nullo modo poſſet, Aediles Pręfectoſq; Silicarios execrari ſolere uehementer, q̄ Populi Romani ac nationũ gentiũq; omnium Auditorium in Theatro orbis terraꝝ, anguſtum & ſordidum extare uelle uiderentur, quo eſſet fractę romanæ uirtutis, & imperii amiſſi ſignum : Sed multo quoq; utiliores domus illę uideri

Qđ Car. debent conſtruere domos ſapientiæ.

poſſunt, quæ decerni quorundam deſcriptoꝝ ſtudioſoꝝ ſodalitati ſolent, quibus uſq; dum conceditur circunſcriptus habitandi uſus quoad ſint extimum doctrinę conſecuti gradũ, qui maxime ſit index præſtantiæ & iuſtus adeptę diſciplinæ honos, qualis maxime ea

Dominicus Capranicus Car. Firmanus.

in urbe uideri poteſt, quam a magno homine Dominico Capranico Senatore in gentilicia domo conſtitutam ferunt : Quamobrem ita prorſus cenſendum eſt, cum in eam urbem, cui cęterę propter uirtutem parent, omnium gentium concurſus ex tota Europa

Qđ Car. debent facere domos ſapiētię ſecūdũ nationes ſuas.

fiat, cũq; iure aduentantium adoleſcentium egeſtati obuiam eundũ ſit, ne eoꝝ debilitetur & frangatur uirtus, aut ab animi inductione auocet'e, Re pu. Chriſt. atq; e Senatus ſapientis dignitate uideri, uti Senatores eiuſmodi ſodalitioꝝ genus, ſeparatim urbis ſtatutis locis, omnium gentium nationibus faciendum & ędificandum curent, quod extet ad publicam orbis terræ utilitatem do-

DE ELEMOSYNA.

mus gratuita diſcentium, & paleſtra doctrinę. Sed in omni beneficentiæ genere multũ eſt ea laudanda donatio, quæ maxime ad miſericordiæ ratonē pertinere putatur. Etenim cum miſericordia ſit

Quid ſit miſericordia:

ex erumna aliena dolor, qua homines ad bene de egentibus promerendum excitantur, nō alienum eſt, ut de eo hominum genere di

Qui ſunt miſericordes

catur, in quos eiuſmodi miſeratio benigna cadit : Quare intelligēdum eſt, eos in primis hac teneriori animi moueri parte, qui im-

Qđ miſericordes ſũt ſenes

pendentia & futura ſolent præmeditari mala, eaq; euenire poſſe arbitrari, quo in genere ſenes, & doctrinę magnitudine præſtantes

Qđ miſericordes ſũt docti:

numerari poſſunt, quoꝝ alteri diuturnis caſibus & experiundo nouerunt, quantum ſit in afflictoꝝ calamitate mali : alteri perite ratio-

nis percurſione cogitant, quodcunq; alteri accidiſſe ſciant, facile ſibi euenire poſſe: eodemq; modo miſericordia adducunt hi, quibus eſt, aut ſenum parentum imbecillitas, aut infantia fouenda liberorum uerentibus ne ea quæ in altero luctuoſa cernunt, in ſuos quandoq; eruptura ſint, neue alteri natura occidentes ad aduerſæ fortunæ reſeruent ictum, alteri primo lucis uſu primoq; augurio fati, afflicta calamitate premantur. Atq; etiam hi eiuſmodi moueri affectione ſolent, qui alterius uerſari in ea fortunæ acerbitate cernũt, in qua diu ſe fuiſſe intelligunt, in alieniſq; erumnis, caſus reminiſcuntur ſuos: Idemq; prope eſt humanitatis ſenſus, cum his male euenire ſcimus, quibus ſit aliqua adipiſcendæ gloriæ deſponſa laus: ut nuper Ferdinandũ minorem uidimus iuuenem uitrea fortuna lucentem, in ipſo inchoatæ gloriæ curſu repentina tempeſtate fractũ: At miſeratio in his maxima oriri cernitur, qui inter ſe ętatis, morum aut dignitatis ſocietate coniũgunt ut præclare cernere licet, queq; ſimilium ſui erumna luctuoſa angi: Nec enim nuper aliquos uidimus magis clariſſimi hominis Lodouici Sfortię acerba calamitate moueri, q̃ qui eſſent in altitudine & fortunę poteſtate cõſtituti: etenim cernebamus eos in intimum illius afflictæ fortunæ influere ſolere ſenſum, metiriq; coniectura ſubtilius, quo moerore tale ingeniũ, quo nullum ſit locupletius in Europa iudicatum, in tam adulta potentia, in tam ſplendida fortuna, in tantoq; conſilii & iudicii robore a mundi ſit flore diuulſus, quod qdem multo a cæterorũ hominum genere conſideratur minus: Atq; hoc idem facile his euenire ſcimus, qui inter ſe ſunt eiuſdem linguæ, aut generis ſocietate nexi: ut nuper his Gallis militibus accidere uidimus: q in urbem Lyriana clade aduentarunt, nam cũ de uia grauiq; eſſent militia hiberna fracti, paſſimq; in ſterquilinus ſolerent Populo Romano inſpectante mori, ac eodem exitii genere occaſuri prope uiderent omnes ex tanto humaniſſimorũ hominũ cætu, a nullo ſũt amantius q̃ a Gallorũ genere foti, a nulloq; plus opis eſt eorum miſerrimæ calamitati latũ: Quocirca ad miſericordiam homines his maxime ſolent impelli & moueri rebus, quæ uel a labefactantiũ rerum natura, uel a fortuita inuectione manant, ex quarum altera numerantur, afflictatio, ſenectus, ęgrotatio, & inopia aſtricta uictus, quæ

Q đ miſericordes ſũt q hñt patres ſenes

Q đ miſer. ſũt q hñt filios paruos

Q đ miſer. ſũt q uidẽt alios eſſe ĩ ea calamitate, ĩ qua ipſi fuerũt

Q đ homĩes ſũt miſericordes erga eũ, de quo bene ſperat

Rex Ferdinandus ſecũdus

Q đ miſer. ſũt inter ſe q ſũt eiuſdem ętatis moris, aut dignitatis

Lodouicus Sfor.

Q đ homines ſunt miſericordes inter ſe, q ſunt eiuſdem linguę

Clades ad Gariglianum:

Quæ res ſunt quæ inducunt ad miſericordiam.

ſunt hominum generi, uel interitum allatura feſtinum, uel ærumnam datura ſempiternam: ex altera uero ducuntur direptiones, uexationes, calamitates, exilia, fugæ, & quæ eius generis nominari poſſunt: quaque rerum uarietate maxime ſolet hominum moueri genus: At uero contra hi de miſericordiæ deducuntur laude, qui confidentia manſuri fati, fortunæq; abundantia freti, nihil ſibi poſſe putant euenire mali: quiq; ſupra naturæ ſuæ modū elati inaniſſimo ſuperbiæ uento tument, in eoq; prope genere numerantur, qui aut ſuapte naturæ diritate cupidi lædendi ſunt, libenterq; ſolent hominum cruciatu & uexatione paſci, aut qui in ulciſcendi libidine & in inflāmata uerſantur ira, nec ab ea deduci rationis admonitione poſſunt: Quin etiam his eſt maxime ademptus miſericordiæ & humanitatis ſenſus, qui tantarum præmuntnr acerbitate rerum, ut nihil ſibi plus aduerſi accidere opinentur poſſe, & præ miſeriarum conſuetudine, præq; præſentis calamitatis ſenſu, minus poſſunt alienos acerbos meditari caſus: Sed cum omnis actio ad eam ſit uirtutem referenda, quæ eiuſdem eſt actionis excitatrix, cumq; opitulandi motio a miſericordiæ ratione dimanet, facile concedendum eſt, dandi rationem maxime proprium eſſe miſerendi actum, cum autem donatio ſit duplex, una quæ ad corporis, altera quæ ad animi rationem pertineat, de ea eſt maxime donatione dicendum, quæ ad corpus pertinere uideatur: Nam q̄q̄ ea donatio, quæ animi ratione continetur, eo præſtantior uideri poſſit, quo eſt corpore nobilior iudicanda mens, tamen cum modo ſit de pecuniarum redundantium erogatione, diſſerendum, ſatis perſuaſum eſſe debet, aptius hoc loco de ea donatione dici, quæ maxime ſit corporis ſpectatura partem, quādoquidem multo ſit ſuapte natura difficilior, & communi naturæ ſenſu percipiatur magis: nec enim poteſt abeſſe longe, quin apertum ſit, ex hominum genere reperiri ſolere plures, qui recipere q̄ dare in hominum ſocietate malint: quin etiam multis iure licet negare ſe id dare cum excuſatione poſſe, quod minus ſint in fortuita partitione nacti: at quis animi munera ſe largiri nequire dicat? nam ſiquis ſe inſcitiæ conſcientia affirmet docendi, aut conſulendi ſuſcipere nequire munus, quis ſe iniuriæ

Q ui ſūt ī miſer.
Q đ ī m ſe.ſūt q̄ h̄nt fiduciā bonę fortunæ:
Q đ ſupbi ſunt īmiſericordes.
Q đ īmiſer. ſūt cupidi offēdēdi
Q đ īmiſer. ſūt irati:
Q đ īmiſer. ſūt q̄ ſūt in magna calamitate
Q đ elemoſyna eſt actus miſer.
Q đ miſericordia eſt duplex:
Q đ Car. debent dare bona corporalia.
Q uare Car. debēt dare bona corporalia
Q uaꝛ̄ homines inuiti & coacti dant bona corporalia.

ultionē remittere, uel pro altero deprecari, aut conſolari moerentem, ſiue facinoroſos negabit obiurgare poſſe: at uero donatio quę corporis ratione continetur, multo eſt iudicanda difficilior, proptereaq́ homines fere ſæpe externarum rerum commoda, ita ſibi atexta eſſe opinentur, ut ſiquid diuellatur ex contextu largiendo, uehementer ſoleant tanq̄ membrorum a corpore ſecretione angi: ob eam iccirco cauſam, quid uis eſſe putant perpeti ingeneris humani auiditate ſatius, q̄ pecuniā a continuitate uelli: & quanq̄ neceſſe interdum uideatur eſſe pecuniam, tanq̄ quoddam membrum a cæterorum coagmentatione ſeiungi, quoquo tamen modo poſſunt ab eius ſecretione refugiunt, nequid ſit de continuitate diminutum ſua: ex quo fieri uidemus, ut fere ſæpe hominum genus ad opitulandi procliuitatem ſit ſuapte natura tardius: Nam municeps quidam meus Ticinas homo ad quæſtum auara ſubtilitate ſolers, ſed egregie officioſus ſcriba, cum nullo loco calamitoſorum hominum egeſtati deſit, ſæpe affirmare ſolet, libenter ſe amicorum, egentiumq́ cauſa peregrinationes & itinera longinqua ſuſcepturum nulloq́ labori parciturum uitæ, dummodo nequid ex ſuo ſoluendum, aut erogandum ſit: Sed cum de dandi ordine in opitulando quæritur, minus eſt dubitare fas, quin ſecerni largiendo debeat, quatenus cuiq́ tribuendum ſit, nam cum ſit hominum genus in petendo duplex, unum eorum, quibus eſt iure occurrendum primo, quale Pontificum minorum & id hominum numeratur genus, qui concionatoria diſciplina præſtant, alterum eorum, quibus niſi aliquid feratur opis, fame pereundum ſit, nemini dubium eſſe poteſt, ſi eorum alterum ſit fama peruulgata notum, quin ſit adiuuandum benigna donatione largius: at ſi uerendum ſit, nequid in eorum inſit obſtructa ſimulatione doli, qualis poteſt eorum iudicari fraus, qui amictu eos diui Antonii flamines imitari uolunt, qui in quæſtuaria peregrinatione uiuunt, facile intellectu ſit, minus his ſuppeditari oportere ſumptum, cum ſatis apertum ſit, in his homines præcauere debere diligentius, quę ſint periculum paritura maius, ſed cum exploratum ſit, multum ſæpe damni ex eorū ſimulata probitate gigni, ut facile in his cernere licet, qui fallendi ſtudio ſolent ſuppoſitiis pontificiis ep̄lis, aut adul

Q d̄ omnes poſſūt dare aliqua bona ſpiritualia:

Q d̄ homines nō dant bona corporalia propter diuiſionem cō tinui

Q uar̄ homines refugiūt quantū poſſūt dare elemoſynam corporalem

DE ORDINE DANDI ELEMOSYNAm

Q uomō dandū eſt Ep̄is petentibus.

Q uomō dandū eſt prædicatoribus petentibus

De his q̄ imitanť in petendo fratres.S.Antonii

De his q portant indulgentias & bullas falſas.

ternis diplomatibus concionandi uti / ſatis debet iudicii eſſe cauti curare prouidendo / ne eiuſmodi hominum generi tribuatur quid/quod cæteris obfuturum ſit : At cum eorum alterum ea precando petit / quæ ſint eorum alitura uitam / rurſus etiam intelligi ſecernendo debet/utrum hi qui aliquid petunt rogando / ſint eo uitam

Qđ uidendũ eſt quomõ petentes utunť eleemoſyna.

alituri / an ad libidinem abuſuri ſuam : in quo quidem ſciendum eſt / eos excipi debere primos / qui cum corporis ualitudine robuſta præſtent / pecunia abutuntur data / quales poſſunt uideri hi / qui in ueſtibulo uaticano petunt rogando ſtypem / eaq; extra palatinum pomerium / aut chartacea alea / aut teſſeris in fritillo lu

De his q ludunt

dunt : Ac ne his quidem dari debere dicunt / qui aliquo morbi genere uexari uideantur / de induſtria uel cruribus bubulum inducunt iecur / uel allio contuſo naſci exanthemata exulcerata cogunt / quo cutetenus ſanies ſit / aut mucoſa exitura pus : Ideoq; iure a / multis frequenter ſolet Stefani Nardini Senatoris laudari illud /

Stephanus Nardinus Car. Mediolanenſis.

ꝙ diceret uehementi ſibi illud largitionis genus diſplicere / quo in Hadriani ponte Senatores per erogatarios / aut circumpedes ſolent petentibus aſſes diſpertiri ſingulatim / cum perſpicuum eſſet/id

Vtrũ Car. debeant dare elemoſynã in ponte .S. Angeli:

potius uideri poſſe / ab animi oſtentatione q̄ a / miſerendi benignitate naſci / quandoquidem facile appareret / quibuſdam interdum ſolere ſine ſelectu dari / quos indigos magis expediret eſſe / ſalubriusq; ſibi uideri / conſtanti omniũ celebrare uoce / Senatores nullum diem præterire pati / quominus domi cum ſelectu ſolerent / calamitoſorum hominũ egeſtati ſuppeditare uictum / quo fieret egentium mendicitati ſatis / & improbi ſelectionis metu deterreri a / pe

Qđ nõ eſt dandũ adoleſcentibus ſanis

tendo poſſent : Atq; etiam eos reiectum iri oportere uolunt / qui ſunt in medio adoleſcentiæ flore conſtituti / ne precandi impudentia fiant / aut petendi aſſiduitate praui : Quod nobis uſu ueniſſe hac proxima annonæ caritate eſt Elſinum Hetruſcorumq; prope om

Lacus in Oppido Corteſio

nium conſpectu cognitum : nam cum in Corteſiano Lacum quadringentorum paſſuũ ambitu / latitudine centenum tricenum/altitudine quinum & dodrantis / facere effodiendo uellemus / neceſſeq; eſſet/egerere aqua ſcrobibus corriuata humum/ac in eo opere faciundo omne genus hominum aliquid efficere / uel batilli egeſtu /

uel ligonis foſſione poſſet, neminem uoluimus ab ea quotidiana ſty pe excluſum iri, quo argenteus uicenarius nummus dari ſingulatim diaria mercede ſolet: quo præſentis lucri fructu, minus eis cauſa in poſterum, aut eundi quæſitum, aut alieno aſſueſcendi eſſet: At uero hi ſunt iuuandi a Senatore potius, qui aut aliquo gra uiore caſu ita ſunt ęre alieno obſtricti, ut in carceris luctuoſiſſima fortuna uiuant, aut qui ob id hoſtium cuſtodia aſſeruantur, quo aut collatitia pecunia redimantur, aut eant auctionando uenum: quale maxime hi captiui iudicari debent, qui a Turcharum gene re acerbiſſima carceris adſeruatione uexantur, pro quibus qui dem redimendis acerræ etiam poſſunt, & penetralia uenire uaſa: Recteq; etiam hi nobiles in iuuando ſpectantur, qui cum ſint fortu nis exturbati ſuis, malunt reticendo egeſtatem in acerba calamita te pati, q̃ petendo pudoris ſubire damnum: Siquidem cum pudor ſit turpitudinis inuectę metus, nobilitasq; nil aliud uideri uulgi ęſti matione poſſit, q̃ quædam uetuſtę familię continuata gaza, ſatis cre dendũ eſt, homines nobiles, cũ egeſtatis malo uexanť, aut ſuis euertũť bonis, ne dedecori dignitati futuri ſint, facile egeſtatis ĩſolẽtia eſſe in calamitate uerecũdos: idq; ſolere indignius euenire his, quo ſordidius uideri deformati in amictu poſſunt, quaſi obſoletus amictus ſit, egeſtatis aperte ſignum, aut ludibrium ocolorum ui deatur, in quibus maxime ſit uerecũdia humana ſita: Itaq; ho nori ſũmo nuper Federico Sanctoſeuerinati Senatori fuit, ꝙ Ly riana clade non modo multos Parthenopeos dynaſtas hoſpitio re cepiſſet, ſed etiã ꝙ eoꝝ nõnullis imprudentibus dormitãtibusq; di cať, & ceruicalibus ſagos gratuitos occultari, & toralibus clandeſti nos cõſui iuſſiſſe nũmos, quo inutili peruerſaq; uerecũdia ſublata, mi nus eis pudẽdũ in amictu & uiuẽdo foret, idq; ab eo cõſideratius fa ctitatũ dicũt, quo Parthenopeoꝝ genus eſt in amictu nitida natura lautius: ex quo nulla cauſa dubitandi dať, qn Senatores eſſe de beant ad bene de eo nobilium hominum genere promerendũ prom pti, qui rebus ſuis euerſis, in exilii afflicta egeſtate uiuũt, quiq; for tunam tegũt pudendo & reticendo ſuam: quid enim tam humanũ eſſe poteſt: q̃ eorum opitulari fortunæ indigorum, qui cum ſint ui

Quomõ in tem pore caritatis poſſint exerceri cuiuſcũq; ętatis homines ſani

Quibus eſt dan dum

Qd̃ dandũ eſt afflictis

Qd̃ dandũ eſt debẽtibus mul tum:

Qd̃ dandũ eſt his q ſũt capti ui apud Tur chos

Qd̃ dandũ eſt exulibus

Qd̃ dandũ eſt nobilibus uere cundis.

Quare nobiles uerecũdanť in petendo:

Quare ex his ue recũdanť ma gis q ſũt defor miter ueſtiti

Quid fecerit Fe dericus Car. S. Seuerini exuli bus Neapolita nis uerecũdis poſt cladẽ Ga rigliani:

uere in opum ubertate ſoliti / minus mercennario quæſtu uiſa pro/
pagare queunt : quid tam liberale q̃ his ſuffragari largiendo uel /
le : qui ſunt cæteros iuuare conſueti : quo magis in hoc genere
Franciſci Gonzagæ hoſpitalitas uideri laudanda debet / ꝙ in hac
communium temporum clade / ſemper eius domus Dynaſtarum
nobiliumq́ꝫ hominum egeſtati patuit : Quin etiam hi ſunt iu/
uandi & fouendi ualde / qui ſunt ſquallore confecti / & imbecilla
ętate ſenes / in eoq́ꝫ genere hi uideri debent anteponendi iure /
qui maxime ſunt / aut naturæ fraudatione claudi / aut fortuita in
uectione / uel ortu naturæ orbi / quorum alteri incedunt ferula
aut ſcipione nixi / alteri non niſi ploſtro uehi / aut cane ingredi prę
unte ſolent : Ex quo illud Coſmi Medicis hominis ſapientis cele
bratur / nullos ex indigorum hominum genere foueri debere beni
gnius / q̃ qui eſſent / aut manifeſta naturæ / aut fortunæ ſauciatio
ne læſi / cum apertũ eſſe deberet / homines propter perſpicuam cor
poris eliſi notam / falli poſſe in horum q̃ in cæterorum genere iu/
uando minus : Sed in omni eiuſmodi largiendi genere nihil tam
conſiderate q̃ tempus ſpectari debet / quo ſcilicet cuiq́ꝫ magis mi
nuſue ſuppeditandum ſit : Nec enim dubitari poteſt / quin ab hinc
annos quinq́ꝫ hominum egeſtati tribuendum eſſet affluentius / cum
perſpicuum eſſet / homines tum non modo quindenis uicenariis
nummis emere tritici medimna cogi / ſed etiam pagatim eruere
ſolere herbarum & radicum genus / quo poſſent in annonæ cari/
tate ueſci / ne multis fame pereundum eſſet : Ideoq́ꝫ nos tum
non modo intelleximus / ex furfure ſpeuſticios / ſed etiam gra/
mineos / & filiceos fieri ſolitos eſſe panes : Quocirca magnæ tũ
eſt laudi Iulio Secundo datum / ꝙ ab eo ingraueſcente annona
ſit Britannicum etiam frumentum in urbem comportari iuſſum /
quo tantiſper e / mendicitate emergerent homines / dum eſſent
pubeſcentes maturatæ fruges : Nec minus eſt etiam Aſcanius Se
nator laudari in illa communis exitii diritate ſolitus / ꝙ ab eo eſ
ſent & ſæpe prandia uulgo data / & domi clibani genus inſtitu/
tum nouum / quo celerius ab artoptis indigorꝫ generi ſuppeditare/
tur panis : Sed ex omniũ hominum genere maxime eſt imbecil
litas iuuãda mulierꝫ : nam quemadmodũ a / natura cernimus omnia

Q đ dandũ eſt nobilibus q ſũt cõſueti uiuere in delitiis nec poſſũt laborar.

F. Gõzaga Marchio Mãtuãus

Q đ dãdũ eſt ſenibus ęgrotis.

Q đ dandũ eſt claudis & cęcis

Coſmus Medi.

Quõmõ debet cõſiderari tempus in dandõ.

Caritas de anno 1504.

Q đ tũ cõmuniter ualebat ſextariũ tritici decem carlenos

Quid fecerit Iulius .ii. in ea caritate.

Quid fecerit Aſcanius Car. in ea caritate

QVARE Eſt DANDVM MVLIERIBVS

imbecilliora foueri ſolere diligentius, ut facile ab ea uidemus, & arbores, cortice, & fruges ſpica ueſtituq; cuſtodiri ariſtarum, ſic cenſemus eſſe a Senatore in foeminarum imbecillitate faciendum, ut quo plus eas uident egere ſolere opis, eo plus his præſidii adhibendum putent: Sed cum triplex poſſit mulierum numerari genus, unum, quod caſtitate, alterum, quod uiduitate, tertium, quod cônubio continetur, expendi debet, quid ſit earum cuiq; generi tribuendum iure: Itaq; cum de earum foeminarum genere diſputatur, quæ ob egeſtatem debent uirginalibus initiari ſacris intelligendum eſt, genus earum numerari triplex: ex quo unum earum ſit, quæ ob id nondum ſint in uenerio uolutatæ ſtupro, proptereaq; aut minus ſint modum cum altero cubitandi nactæ, aut minus per ętatem intelligunt, quid ſibi faciendum ſit, quod quidem ambarum genus, dubitari non debet, quin ita a Senatore ſit dotis ſuppeditatione iuuandum, ut ei ſtatim facultas Sacrarium ingrediundi ſit, ne aut alteræ eius, quod expetunt, nanciſcant perficiundi modũ, aut alteris eius cauſa optandi cuius expertes ſint, ętate confirmata detur: idq; eſt maturius a Senatore faciundum, quo diſcrimen impendet ex actrectandi facilitate maius, quando ſcilicet minus patrimæ, uel matrimæ puellæ ſunt, aut ſub Vitrici tutela uiuũt: quo maxime tempore puellis dari ſolet poteſtas aſpiciundi & euagandi maior, quibus rebus fere ſæpe conſueuit puritas de corporis caſtitate deperdi: Alterum uero genus eſt earum, quibus q̃q̃ ſit illata in attrectando uis, earum tamen animi puritas longe a ueneria cupiditate abeſt, in quo quidem cum difficile ſit ſine aliquo uoluntario obſequio, aut ſine ęmula libidine incolumen diſſenſionem abnuentis ſeruare mentis, haud cauſa dubitandi datur, quin harum puellarum generi a Senatore ſit in aliquo fundo ſtatuenda dos, quo & ſacri initiaris poſſit, & ei res cautior futura ſit: Tertium autem genus earum eſt, quod non modo eſt corporeę attrectationis expers, ſed earum eſt etiam aliena ab omni flagitioſa cupiditate mens, cũ perpetua animi inductione carendi, quę quidem eo ſũt iuuandę dotis ſuppeditatione ſtudioſius, quo earum eſt uirtus in parthenia puritate maior: Quin etiam ea generatim Sacraria iuuari donãdo debent, quę caſtiſſima religione florẽt, quale illud

Quotuplex eſt genus mulierum.

Quomõ eſt dandũ his quę fieri uolũt Moniales.

Diſtintio Monialiũ initiandarum

Q d triplex eſt genus Monaliũ initiandarum:

De his, quę ſunt uiolatę.

De his, quę uere ſũt Virgines.

De ſanctitate & numeroꝝ monialiũ Florentinarum muratarum.

Florentiæ Exædificataꝝ nominari poteſt / quod quidem cum in eo ducentenus prope ſit initiatus uirginum aſſiſtendarum grex / tanta præſtat caſtitate uitæ / ut facile ſit conſtanti omnium ſermone per/ſuaſum / Florentinoꝝ incolumitatem eaꝝ quotidiana precatione ni/ti/iamq; palam exploratũ ſit / ſæpe eas / & iratũ Deũ flexiſſe rogando & impendentia aberũcaſſe obteſtando dira : quod quid po/teſt eſſe in hominũ conditione maius ? quid diuinius q̃ hominum uoce placari ſolere Deum ?

Petrus Soderinꝰ Vexillifer.

ex quo iure laudari Petrus Soderi/nus Dictator omnium conceſſu ſolet / ꝙ non modo huic ſacra/rio ſit fundum legando mercatus / ex quo pecuniam ſit / fructua/rio iure percepturum / ſed ꝙ in eo hoſpitalia etiam triclinia con/ſtruxerit : quæ tam ueſtalibus / q̃ lectiſſimę fœminę Argentinæ cõ/iugi ad culabiam uſui futura ſint.

Argentina Maleſpina

DE VIDVIS

Quomõ dandũ eſt his/ quę nõ poſſũt ſeruare caſtitatẽ.

At uero eaꝝ genus / quæ ui/uere in uiduitate ſolent / tripertita quoq; diſcerpi ratione poteſt : quoꝝ unum eſt earum / quæ quanq̃ caſtiſſime cupiant uitam tueri ſuam / difficile tamen ſunt conſueta uoluptate cariturę / nec ullo credunt euenire modo / quin eis quotidie ſit cum uenerea cupiditate cõfligendum / in quo quidem genere iuuando nihil debet prorogari a / Senatore temporis / quin his ſtatim genialis ſternatur dote numera/ta lectus / ne ſit cauſa ſui in meretricia uita peruulgandi :

Q đ dandũ eſt his quæ uolunt ſeruare caſtitatem.

Alteꝝ genus eſt earum / quæ / cum earum uoluntas ſit libidinoſarum ex/pugnationum uictrix / uiuere maxime in cœlibatu uolunt / ſatiusq; putant conſeneſcere in pudica uiduitate parce / q̃ in coniugio uiuere fortunato ditius / quod quidem genus Gelaſio Pontifice Maximo auctore tantæ Senatui debet eſſe curæ / quantæ alteri intelligatur eſſe poſſe futurum quicq̃ :

Gelaſius Papa.

Q đ dandũ ẽ his uiduis quę nolunt deſerere filios & filias

Tertium uero genus earum eſt / quæ in cõiugio uiuere q̃ in uiduitate mallent / niſi pupillari impedirentur tutela puerorum / qua minus rurſus obſtringi coniugii colligatione poſſint : in quod genus eo eſſe debet Senatorum liberalitatis con/ſiderata propenſior / quo eſt liberorum charitas ęſtimanda maior / quid.n. hominũ naturæ dulcius / q̃ matre educante ali ? aut quid liberis amantius q̃ maternũ nomen eſſe poteſt ?

De his quæ debent maritari.

At cũ de eaꝝ puel/laꝝ genere quæritur / quod ſit aut formę dignitate / aut ſuapte ani/mi cupiditate nupturũ / intelligendũ quidem eſt / eas primũ marita/li debere coniugari nexu / quæ nupturę ſuapte procliuitate ſint/

quo & hominum conſeruetur & propagetur genus / & ſobolis ſit manantis naſcitura uirtus : quid .n. pręmii his decretum eſſe credimus / qui in eo caſtiſſimarum puellarum genere maritando inuenerint / ex quo ſit Albertus / aut Ioānes Scotus / ſiue Gregorius Ariminenſis natus : a / quibus tanta ſit orta theologumenon ſententiarum lux : quem item locum his definitum eſſe cenſemus / qui his gallicis alexandriniſq; temporibus / dote oblata & conſtituta curarunt / ne pudiciſſimarum puellarum corpora meretriciæ peruulgarentur uitę : quo circa iure in omni inſtitutum morata ciuitate cernimus / ut ex ęrario publico ānua pecunia decernatur / qua nuptum eat puellarum egentiſſimarum genus : quod idem fieri uotiua / aut collatitia donatione ſcimus / qualis Romæ pro maritandis uirginibus ea ęris collatio uideri poteſt / quæ a / matralibus ſodalibus ad Mineruæ delubrum in Deæ ſalutatæ celebratur ſacro : Quibus quidem cognitis ſciendum eſt / ſeptem præmiorum genera ſolere ex eiuſmodi largitione naſci Primum enim genus eſt / quo opes / imperia / principatus priuatā remuneratione dantur / ut Gallorum Regum familiæ contigiſſe cernimus / quæ cum ab hinc āños quingenos uigenos trinos ſem per egentium mendicitati opitulata ſit / ſemper eſt quoq; imperium conſecuta maius: Alterum eſt / quo ānorum acceſſione / uitæ propagatur tempus : quis enim patrum memoria Renato Maſſiliæ Rege fuit in egentium hominum genere iuuando benignior : qui ita curioſus in largiendo eſſe ferebatur / ut ſæpe hoſtiatim indiges ſciſcitari ſolere diceretur / num in eius domo matutinam accepiſſent ſtypem / quo intelligere percuntando poſſet / ſiqd his eſſet Erogatari tenacitate demptum / at quis diutius ea ętate uixit : aut cui unq̄ ita ſecundus ualitudinis & uitæ contigit ſine prolapſione curſus : Tertium eſt / quo mens acrius colluſtrata cernit : ut ſiquem dicamus largiri deſinere ſolere nunq̄ / facile etiam credendum ſit / plura eum ſenſim & maiora moliturum / & quo potiora moliatur / eo pręſtantiorē moliturum finem / quod Herculi Aeſtenſi eueniſſe dicunt : qui cum cæpiſſet ſemel mendicitati ſuppeditare indigorum / ſic eſt poſtea progreſſus probitatis abſolutione longius / ut non modo annua dotali amictorum aq; largitione uteretur / ſed etiam eam quotidie horariam procationem

Q đ maxime laudat elemoſyna quę dat̃ p maritandis uirginibus egentibus :

Quę bona poſſūt naſci ex maritatione uirginum

Q đ maxime debet laudari elemoſyna q̄ fit die ānuntiatiōis in ecclia Mineruæ

Q đ DANTEs ELEMOSYNAM CONSECVNTVr .7. PRAEmia

Primū pręmiū Familia Regum Gallorum.

Secūdū pręmiū: Renatus Rex Maſſiliæ.

Tertium pręmiū

Hercules Aeſtē. dux Ferrariæ

mire ſo'eret, quæ eſt ad ſeptẽdiale inſtituta munus: ac quis eo eſt hac
ætate mortuus, aut mentis lumine, aut ętatis tempeſtiuitate for
Quartũ pręmiũ — tunatius: Quartum eſt, quo homines malitioſo Demonis liberanť
nexu: cum perſpicuum ſit ꝛ eius uim in eo pugilatu ualere ſolere
Quintũ pręmiũ — minus in quo ſũt homines charitatis lorica ſepti: Quin
tum eſt illud, qua hominũ genus eſt particeps precationis eius, qui
ſit donando, & largiendo fotus: quod enim precationis genus pro
Aſcanius Sfortia Cardinalis — Aſcanio Sfortia ab eo aniculaꝝ Romanaꝝ generi iniri non ſo
lere credimus, a quibus ſeptena quotidie fana ſalutari mercenna
ria, aut culabica acceſſione ſoleant: cũ ab eo tantum adiutæ ſint,
uel in adultaꝝ collocatione filiaꝝ, uel in quotidiana ſuppediatione
Sextũ pręmiũ. — uictus: Sextũ eſt, ex catharticę liberatione mulctę, nec enim
dubitari debet, quin longe coꝝ ſit poena futura minor, q excitanť
ad bene promerendi modum, q̃ quoꝝ mens ad miſerendũ frigida
Septimũ pręmiũ — duritate rigent: Septimũ autem eſt, quo flectitur donandi ratione
Deus, cum uerisſimile putandũ ſit, ab his eum placari ſolere lenius
Q đ Car. omnino debent dare elemoſynã: — qui eum in largiendo conſectãť: quocirca iure ſunt admonendi Se
natores, ut hoc ſuffragandi genus eo ſibi frequentius ineundum pu
tent, quo aut eſt urbs indigoꝝ ubertate refertior, aut quo coꝝ eſt
gaza iudicanda locupletior :-

Digitized by Google

PAVLI CORTESII PROTONOTARII APOSTOLICI DE CARDINALATV LIBER TERTIVS POLITICVS AD IVLIVM SECVNDVM PONT. MAX.

QVOD PAPA CVM COLLEGIO CARD. EST PERFECTIOR ET DVRABILIOR RES PV. OMNIBVS REBVS PV. HVMANITVS INVENTIS:.

QVARE INTELLIgendum eſt primum, omnes res quæ in aliquod extremnm referuntur, inſtituentis diſciplina egere, quo ad conſtitutum ultimum deducantur: At uero cum perſpicuum ſit, ab hominum genere aliquem ſtatui debere finem, ad quem tanq̃ ad ſignum omnis uitæ dirigatur actio, facile intellectu eſſe poteſt, homines, cum diſſimiliter finis uarietate ducantur, maxime egere ad uitam ineundam duce: Exquo ſciri debet, cauſam generi humano a natura dari, ut in hominum cætu & ſocietate uiuat: Nam cum ea, quæ ad communem hominum uitam tuendam pertinent ab hominum genere natura appetantur, Cumq; minus ſibi ea ſine aliorum ope ſuppeditare poſſint, nihil abeſſe debet, quin fatendũ ſit, hominum genus hac naturæ procliuitate naſci, ut propter neceſſitatem maxime uiuere in cõmunitate uelit: Idq; facile intelligi certa ratione poteſt, cum plane bene notum ſit, humanum corpus ita præſtantia tactus effectum & conſtructum eſſe natura, ut ad integritatem ualitudinis artificioſa ciborum coditione egeat, naturaq; obſoniorum uarietate alatur: Quod contra cæterorum animantium generi accidere uidemus: quæ aut gratuito fruuntur pabulo, aut his ueſcuntur, quæ maxime ſoleant natura progrediente gigni:

Quęlibet Res eget dirigente ad finem

Homines maxime egent dirigente

Cur homo uiuat in ſocietate:

Corpus hominis indiget cibo præparato

Natura beſtiis præparauit cibũ ſufficienter:

Vt .n. tauros aut oues cernimus oblata herbarum uarietate ali, ſi
etiam accipitrum & luporum generi uidemus pennarum pedumq;
celeritatem in paſtu capeſſendo datam, quo diuerſi generis eſca ue-
ſcantur: quæ ſit ad eorum naturam alendam & tuendam apta. At
uero homines maxime inſtructo conquiſitoq; aluntur uictu, neq;.n.
triticum, quo fere ſæpe ueſcuntur homines, ſine lapidea rota ſine
excuſſorio cribro, aut ſine pinſendi opere, ſiue ſine fermento &
furni uſu, ad hominum uictum, a natura inuentum iudicari pote-
rat: Eodemq; modo uidemus cęterorum animantium generi ad fri
gus caloremq; pellendum naturæ tegumenta tribui: ut ex his alia
uidemus ueſtiri uillis, alia squamarum aut pennarum operimen-
to tegi, at homines cernimus nullo naturæ ueſtiri amictu, quo in ca
loris aut in frigoris ui propulſanda tueantur: quin etiam cernere li-
cet contra metum & uim ſuo cuiq; pecudum generi arma naturę
inuentu dari, ut ueſpas uidemus aculeis, cornibus tauros, morſu ca
nes, ceruos curſus uolocitate defendi, naturęq; eſſe ſedulitate proui
ſum, ut ſiqua contra uim minus ſe tueri corporis imbecillitate poſ-
ſint, iudicium eis aduerſantium fugiendorum ſit: ut facile ab agno
cernimns naturæ admonitu formidari lupum, At homini ſolum ui
demus opifices miniſtraſq; adhiberi manus, quibus utatur ad uitæ
tuendæ & propagandæ modum: Cum autem perſpicuum ſit minus
per ſe eum tecta, aut arma extruere ſine hominum adminiſtratio-
ne poſſe, perfacile iudicium eſt, natura eum uerſari in hominum ſo-
cietate uelle: Atq; etiam apertum eſſe debet, natura fieri, ut cæte
rorum animantium genera ad conſentanea munera ſine diſciplina
propendant: ut araneorum genus uidemus ſuopte naturæ impul-
ſu textrina ratione uti: Idemq; prope ex hirundinum apumq; na
tura, adnimaduerti poteſt: quæ nidos aut fauos eadem naturæ
ſedulitate fingunt: Homines autem cernimus nihil ſine antegre-
diente diſciplina moliri, nec poſſe ad munia uitæ conſentanea natu-
ræ procliuitate duci: ex quo iure dicimus, ob id sermonem eis, a
natura tributũ, quo uiciſſim inter ſe cauſa inſtuendi ſit, facultaſq; bo-
norum & malorum declarandorum detur: quod cum minime fieri
ſine hominum ſocietate poſſit, ſatis ſciri debet, homines natura

Beſtię habent ueſtẽ naturalẽ cõtra intemperiẽ coeli

Beſtię habent arma naturalia cõtra uiolentiã & timorem

Belluę habent induſtriã naturalẽ circa nociua

Homo ht manũ organum organorum.

Bellue ht inſtinctũ ad opationes debitas:

Homini eſt datus ſermo.

Homo eſt animal ſociale

inter ſe ſolere cõmunitate iungi, q ſi ad uitæ uſum hominum inter ſe ſocietatem neceſſariam fuiſſe affirmetur, dubitari nullo modo debet, quin ratio ex eadem cauſa fuerit ciuitatum conſtituendarum nata; Id probari certa ratione poteſt, cum ſatis argumenti ſit, homines nec, a, belluarum impetu, nec ab impendentium periculorum magnitudine tutos tectoſq; eſſe potuiſſe, niſi munitio eſſet ciuitatumq; ædificandarum reperta ratio. Nec item ſine hominum ope & cætu ægritudinum ſanatio eſſe potuiſſet, cum haud quaq̃ perinde ab hominibus, ut a, bellius poſſint morborum genera depelli, quandoquidem ſatis notum ſit, cæterorum animantium generi prouiſione naturæ notitiam in ægritudine ſananda dari, ut præclare, Hirundines Chelidonia, Lauro Columbas, Ciconias Origano, Hedera Apros, & Ruta Muſtelas, uti contra morborum genera ſolere cernimus: Nihiloq; ſecius intelligi debet, ſine hominum coetu, nec iuſtitiæ poſſe, nec amicitiæ ſeruari munus: cum earum altera in uendendo, emendo, locando, contrahendo, & commutando uerſetur, quæ maxime hominum multitudinem deſiderat, altera ſine hominum cõmunitate manca & nulla uideatur: ex quo perſpicuum eſſe poteſt, hominum eſſe generi natura ſatum, ut in hominum ſocietate uiuat, procliuitasq; ei urbis conſtituendæ ſit: Q đ ſi hoc affirmare licet, eſt etiam fateri neceſſe, in hominum cætu ſtatui debere quiddam, quod ſit multitudinis dirigendæ & adminiſtrandæ princeps, nam cum homines maxime ſoleant priuatorum commodorum utilitate duci, & quiſq; commodi ſui gratia, detrahendi cupiditate feratur, facile concedi poteſt, generis humani ſocietatem euerſum & diſſipatum iri, niſi conſtitutum uideretur quiddam, quod eſſet publicorum commodorum libertatiſq; æquandæ cuſtos, quæ cum conſtent intelligendum eſt etiam, in omni multitudinis regendæ, ciuitatiſq; adminiſtrandæ ratione magiſtratum unum eſſe debere caput, cui ſit a, tota ciuitate parendum, cum autem finis ciuitatis multitudiniſq; regendæ ſit duplex, unus qui ciuili fœlicitate continetur, Alter qui in bonorum, ultimo adipiſcendo conſiſtit, primum, a, ciuili ratione ordiemur, deinceps de

Cur homo appetit Ciuitatem.

Belluę habent extimatiuá naturalem ad medicinam.

Iuſtitia & amicitia non poſſũt conſeruari ſine multitudine

Cur debeat conſtitui quiddam primũ in ciuitate

Societas humana corumpitur ſine magiſtratu

Duplex eſt finis ciuitatis

noꝝ ignotoꝝq; hominum generi Imperia mandantur, ut olim Florentinoꝝ Rei pu. uſu ueniſſe legimus: In qua cum princeps eſſet Gualterius neſcioquis Gallus ſubita uulgi gratia, ſeditioſaq; lectione dictus, atq; is urbem crudeli dominatu oppreſſam teneret, repente eſt ex regno multiplici ciuium coniuratione pulſus. Quod cum conſtet, intelligi etiam debet, eundē ſolere ſtatum maxime contumeliæ inflictione labi: Cum ciuium generi, a, Tyranno aut uerbis animi uitia exprobrantur, aut re corpori inuruntur notæ Cola quidem Montanus homo ingenioſus & diſertus, cum eſſet a Galeatio Sfortia, flagro ob ſtupri ſuſpitionem populo inſpectante cæſus, maxime auctor coniurationis concitandæ eiuſq; interficiendi fuit: Atq; etiam facilius cauſa Tyrannorum labefactatrix adeſt, cum hi aut ita languide luxu ignauo flacceſcunt, aut ita turpiter ſolent in libidinum uolutari coeno, ut iure contemni uideantur, ſed maxime inſita eſt his eiuſmodi potentiæ delendæ ſitis, qui aut ex Tyrannorum cæde aliquid commodi ad ſe peruenturum putant, aut qui maxime philoleutheri ſunt & patriæ amore flagrant, pluriſq; eſt his Rei publicæ beatæ ſalus, q̄ odioſa in ſeruitute uita. Eodemq; modo intelligendum eſt, ſæpe, a, propinquorum genere Tyranni euerſum iri ſolere ſtatum, ut Ioannem Galeatiū Vicecomitem feciſſe dicunt, qui cum homo eſſet regnandi cupiditate callidus, Imperiumq; Mediolanenſe fuiſſet. cum Bernaboue Patruo ex ſemiſſe partitus, quo tutius dominatu potiretur ſolus, uſq; dum ſe religionis ſpecie ſimulauit imperio carere uelle, quoad eſt locum patrui necandi & imperii potiundi nactus. Nec item minus is ſtatus poteſt, affectatorum familiariūq; coniuratione prodi, cum hi aut minus poſſunt cruentum Tyrannorum dominatum natura pati, aut ſuopte ingenio imperii cupiditate flagrant. Quod Petro Gambacurtę Piſanorum Principi eueniſſe ferunt: qui cum Iacobo Appiano uno inter multos familiarius uteretur, ab eo eſt in cubiculo ſalutatorio propter imperii cupiditatem interfectus, quibus ex rebus intelligi oportere puto omne Rerum publicarum genus, quod poſſit malo aduerſante qua/

Gualterius Dux Athenaꝝ.

Cola Montanus

Galeatius Sfortia

Quomodo luxuria corrumpit ſtatum tyrannoꝝ

Quomodo amātes patriæ corrumpunt ſtatū Tyrannoꝝ

Ioannes Galeatius Vicecomeſ

Petrus Gambacurta Piſanoꝝ dominus

Iacobus Appianus

Quomodo Res pu. corrūpunt quę habent cōtrarium

ti / natura ſolere labi / quandoquidem uni contrario alterius cauſa d'ſſoluendi ſit / atqui cum omnia Reꝝ publicaꝝ genera inter ſe pugnanti quatiantur malo apertum eſſe debet / nullũ eſſe eiuſmo/ di Reꝝ publicaꝝ genus / quod minus ſuapte natura poſſit corru/ ptum & deletũ iri / idqꝫ probari ratione poteſt / cum perfacile iu/ dicium ſit / omnem Reꝝ publicaꝝ labem ab intimo / aut ab ad/ uentitio malo aduerſante naſci : Et q̃q̃ in uno Res publica incolu/ mis duratura uideatur / in altero tamen non ita poteſt conſeruari ſemper / quin quandoqꝫ ei cauſa mutandi ſit / ut ſi hoc diligentiori ſeculo dicamus prudentiſſimam Florentinoꝝ Rem publicam ob eam cauſam intima ratione duraturam / proptereaqꝫ ſit & Rei pu blicæ & optimoꝝ & perpetuæ Dictaturæ agglutinatione mixta / quę ſociatio ſuapte natura manſura ſit / cum in ea hæc ſtatus genera in/ ter ſe ad uirtutem analogica ratione propendant / exquo ſit fateri neceſſe materiem igni ſeditioſo demi / naturaqꝫ intercludi contro/ uerſiarum iter / cum Rem publicam uideamus Dictatoris pruden/ tia conſiderata regi / & nihil optimorum genere inconſulto / & ple/ be reclamante fieri / nullamqꝫ cauſam intercedendi dari / haud ta/ men pro certo affirmandũ putamus : ita eam undiqꝫ malo aduer/ ſante liberari / quin mutari aduentitia contraria motione poſſit / quare iure affirmari debet / humanarum Rerum publicarum diu/ turnitatem ab auctoris rerum Dei procuratione naſci / nec enim quicq̃ cauſę eſſe poteſt / cur dicendum ſit / Res publicas incolumes eſſe progrediente humana ratione poſſe / cum facile intelligi de/ tur : quarundam Rerum publicarum incolumem ſolere conſeruari ſtatum : quæ natura aduerſante maneant / ut facile eſt de Veneto/ rum Re publica iudicare licitum / quæ cum milleſimum iam pro/ pe annum nulla ſtatus mutatione floreat / in nullo tamen horum ſex ſtatuum genere numerari poteſt / cum Res publica magna pa/ tritiorum multitudine regatur / & plebs ſit publicorum munerum magiſtratuumqꝫ adminiſtrandorum expers : Neqꝫ enim ego eo/ rum ſententiæ aſſentiri uolo / qui eam dicunt loci natura ſuapteqꝫ maris munitione defendi / quominus ei cauſa ſeditionis excitandæ

Quomodo Res pu. Florentina eſt bene ordinata

Dictatura Florẽtina.

Quomodo Venetorum Res pu. durat cõtra ordinat mnu/ merum Ariſto telis.

ſit, cum perſpicuum ſit, locum adhortari magis ad intimam ad-uenticiamq́; permotionem poſſe, quandoquidem diſcordiæ inteſtinæ ſemen, facilius poſſit ex maritimi exitus aditusq́; oportunitate naſci, nec ita urbs aut terræ diſiunctione, aut appellendi difficultate defendatur, quin nauali pugna poſſit externarumq́; claſſium magnitudine premi, cum ſatis notum ſit, ab hinc annos centum triginta Petro Auriæ Genuenſi bello nauali facultatem fuiſſe urbis capiundæ & Rei publicæ diſſoluendæ datam. Q͞d ſi hoc ei ſemel contigiſſe confitendum eſt, dubitari nullo modo debet, quin item fatendum ſit, idem ei rurſus euenire poſſe. Ex quo facile exiſtimandum ſit, eorum ſtatum natura aduerſante uitare pereundi caſum, menteq́; diuina humanarum Rerum publicarum diuturnitati conſuli: quæ ad locupletandam augendamq́; religionem quarundam maxime ciuitatum conſeruatrix eſſe ſoleat, ut modo uidemus Florentinorum urbem Italiæ oculum ob eam cauſam Imperii incolumitate frui, proptereaq́; nuſq̄ Fanorum ſacrariorumq́; celebritate maior. Diuinitati habeatur honos, facileq́; intelligi coniectura poſſit, in auerrucandis diris eorum precationibus annuere ſolere Deum: eodemq́; modo poteſt de Gallorum Regum familia iudicari, quæ ſemper princeps Chriſtianiſ. Rei publicæ tuendę fuit: Idemq́; fere eſt de Hiſpanorum Luſitanorumq́; Regum diuturnitate dicendum, qui non modo in arcendis ſed etiam in debellandis hoſtibus ſemper Chriſtiani Imperii ſolent propagare fines. Nec item multo ſecus de Germanorum principum genere affirmari poteſt, qui Pont. Max. S. Q. adminiſtri priuata ſuffragante ratione dantur. Eademq́; prouiſa ratione cernimus certo Imperii termino quorundam incolumem conſernari ſtatum, quo aut ab hominum genere ſcelerum poenas acerbiſſima animaduerſione repetant, aut ipſi luendis facinorum ſuorum poenis grauius occaſuri ſint. Itaq́; iure dicimus diuina ratione Pontificis Maximi. S. Q. ſtatum diuturniorem eſſe oportere, cum præclare apertum ſit, maxime diuinæ intereſſe rationis, ut cuiq́; conditionis ſuæ modo conſulatur. Atqui cum

Quomodo ciuitas Venetorum poteſt expugnari

Petrus Auria Venetorum urbē oppreſſit

Quomodo Res pu. durāt p̱ prouidētiā diuinā

Q͞d Florētina Res pu. ꝓpter religionē

Familia Regum Gallorū.

Reges Hiſpanorū & Luſitāoꝝ

Electores Imperii

Rationes probātes Papę & Cardinalium Rem pu. diuturniorē fore cæteris

At qui cum hominum conditio repoſcat, ut in extimum appeten‑
Prima ratio .i. dorum ſtatuatur, duceq; in eo adipiſcendo egeat, cumq; Pont.
Max. S. Q: ſtatus maxime ſit generis humani in finem dirigen‑
di princeps, conſentaneum eſt eum cæteris diutius eſſe duraturum
Atq; etiam id Rei publicæ genus diutius incolume manſurum ui‑
Alia ratio .2. deri debet, quod ſit gratia & liberalitate inſtitutum, q̃ quod ſit in‑
ſidioſa hominum occupatione natum, at q cũ eiuſmodi ſtatus ge‑
nus Dei ſit gratuita largitione inſtitutum, facile iudicandum eſt,
id diutius cæteris eſſe duraturum, Idq; præclare animaduerti po‑
teſt, ſi omnium Rerum publicarum repetantur, ortus quæ om‑
nes præter hoc ſtatus genus uideri poſſunt ui aut aliorum oppreſſio
ne conſtitutæ, ut facile ex Aſſyriorum, Chaldęorum, Medo‑
rum, Perſarum, Græcorum, Carthaginenſium, aut Roma‑
norum Rerum publicarum ortu iudicari licet: Quin etiam illa
Alia ratio .3. Res publica minus poteſt labefactatũ iri, quæ inter ſe coniunctior
eſſe ſolet: Sed nemini dubium eſſe poteſt, huic accidere uni, ut
non ciuili ſocietate, ſed caritatis confligatur nexu qua genus hu‑
manum fiat extimæ foeliciratis compos, in promptu eſſe debet,
Alia ratio .4. eam minus iri mutatum poſſe. Eademq; ratione dicimus, Id
genus Rei publicæ debere iudicari firmius, quod magis ſit intel‑
ligenti hominum naturæ conſentaneum, quæ perſe nullo modo la
beſactari poteſt, atqui cum hoc genus magis q̃ alia intelligenti ho
minum naturæ congruere uideatur, proptereaq; in eo rerũ gene‑
re uerſetur, quæ per ſe nullo modo contabeſcant, nihil cauſæ eſ‑
ſe poteſt cur minus fatendũ ſit, id omnino cæteris iudicari debere
Alia ratio: firmius. Deinceps etiam q̃q̃ in natura ſingularum rerum gene
ra deleri poſſe uideantur nunq̃ tamen catholicum genus ita dele‑
tum iri ſolet, ut in altero funditus uim inſtauratitiam amittat, ſed
cum eiuſmodi Res publica perinde cum cæteris, ut Catholicum
cum ſingularum rerum genere comparari poſſit perfacile iudicium
eſt, eam minus deletum & conuulſum iri poſſe, idq; maxime ex
eius imperii magnitudine oſtendit, quę ſi ĩ uno quãdoq; poteſt hoſti
li peruerſitate lędi, ĩ altero ex adiecta gratia cõſeruari ſolet quẽadmodũ

concitandę duces : nam cũ uehementer cupiant locupletum florem plebeia crudelitate frangi, quo eis facultas ex fortunatoꝝ hominũ inuidia creſcendi ſit, maxime in eiuſmodi hominum genere obtrectando ſolent inſidioſa calliditate uti : ex quo fere ſæpe euenire ſcimus, ut locupletum generi ob periculi magnitudinem cauſa inter ſe coniungendi, armaq; arripiendi ſit, itaq; hi plebeiæ leuitatis duces, quo eorum potentia ſit in locupletum ſtatu labefactando gratioſior, aut fortunatorum bona publicari criminando temptant, aut legem agrariam ferri populo plaudente uolunt, ex quo fit, ut cum minus obſiſti eorum gratioſæ ambitioni poſſit, commodum eis ſit, & locupletum amandandoꝝ, & tyrannidis uſurpandæ tempus. Ideoq; non ſine cauſa in Flamminia piceno & Gallia ſemper tyrannorum genus eſt, ex plebeiorum ducum calliditate natum, cum ab his ſit quæſita ſemper popularis gratiæ ineundæ uia : idq; tum maxime euenire ſolet, cum populi duces multum rei militaris ſcientia imperatoriaq; laude excellunt, cum perſpicuum ſit, natura maxime, a, plebe ducem legi ſolere eum, cuius uirtus facile ſit locupletum euerſura opes, ut Ariminenſium urbi contigiſſe legimus : quæ cum inteſtina ſeditione flagraret : plebsq; locupletum opibus ceſſura putaretur, locum Pandulpho Malateſtæ dominatus occupandi dedit, cum is tum maxime unus, e, multis eſſet militari uſu, & bellica ratione ferox : At uero locupletum paucorum ſtatus, duplex mutatrix ratio eſſe poteſt, una qua indigorum multitudo cum diuitum poteſtate diſſidet, altera, qua locupletes inter ſe dominatus ambitione pugnant : etenim cum egentium multitudo ſe uidet locupletum poteſtate opprimi, adauctisq; uectigaliis opes exinaniri ſuas, maxime ſolet, ad eorum conuellendum ſtatum furore inflammato rapi, cumq; inſcitia regendi minus ſe diu tutam contra locupletum dominatum manſuram eſſe putet, ſummæ ſibi curæ eſſe ſolet, ut impedito Rei pu. tempore uni ex locupletum cætu ſit in imperio adipiſcendo fautrix : qui maxime obſiſtere fortunatorum poteſtati poſſit, quiq; impoſterum ſit plebeiæ libertatis defendendæ princeps:

Princepis ppli.

Quomodo diuites cõiungũtur

Quomodo diuites pelluntur:

Quomodo principes ppli fiũt tyranni:

Pãdulphus Malateſta:

Quomodo corrumpitur ſtatus paucoꝝ

Quomodo multitudo erigit unum cõtra paucos.

cum facile concedendum ſit,hominum multitudinem ſolere largien
di ſpe explorataq; utilitate trahi : Itaq; ſi quando ipſi minus ſunt
modum Rei pu . occupandæ nacti,dominatus tranſferendi cauſam
alteriq; adiudicandi quærunt, quo beneficii imperiiq; delati præmiis
uiuere luxurioſe poſſint , ut Philippum Tidicium Piſtorienſem fe
ciſſe legimus : qui cum urbis imperium occupaſſet , intelligeretq;
poſtea minus ſe dominatum retinere poſſe , cōſilii eſſe putauit
ſui , ut Caſtrucio Lucensi homini fortunato & audaci imperium
Rei pu . regendæ deferret , quo ei in ſocietate peculatus eſſet ho,
norificētior uiuendi modus : Atq; etiam paucorum locupletum ſo
let labefactari ſtatus , cum formidoloſiſſimi temporis impendentiſq;
periculi expectatione de multitudinis fide dubitatur , paucorumq;
permiſſu datur plebi Rei pu . adminiſtrandæ ius , cum ualde per,
timeſcendum ſit , nequis plebis accitu ad dominatum euocetur ,
qui maxime auctor urbis opprimendæ ſit , ſatiuſq; tum uideatur
paucos multitudini parere imperanti , q̄ unius dominatu liberta,
tis obcæcari lucem : Optimorum autem ſtatus cauſam deſinendi
habet , cum hi qui tecta improbitate abſtruſaq; ambitione flagrant
magiſtratus dignitate præteriri ſolent : nam cum ſimulationis ob,
ſtructione ſpectatuq; uideantur probi , uſq; dum ſe malitia conſi,
derata tegunt , quoad occaſio Rei pu . commutandæ ſit ,tumq; in
inſidioſa ſedulitate obtrectatorioq; artificio præter expectationem
erumpunt , boniq; cōmunis ſpecie optimorum temptant labefacta
re ſtatum , idq; plerunq; eo facilius quibuſdam ciuitatibus eueni,
re cernimus , quo hebetius & inſcitius , a , uulgo ſimulatæ probita
ti creditur , & quo libentius multitudo ſolet communium bonorum
auditione duci : Eademq; ratione cauſa eiuſmodi ſtatus dirimen
di naſcitur , cum Res pu . aut nimiis optimorum diuitiis , aut
ſumma indigorum tenuitate deſcribitur , neceſſeq; ſit , alteris na,
tura inuideri , alteros deſpectum & contemptum iri , ex quo præ,
clare Coſmus Medices dicere ſolere ferebatur , nihil eſſe in om
ni ciuitatis adminiſtrandæ ratione difficilius , q̄ aut locupletes in,
uidia , aut tenues contemptu liberari : quin etiam aliquid eſt in
hoc ſtatu commutando loci , cum ita quidam uirtutis aut fortunæ

Philippus Tidi, cius Piſtorieñ

Caſtrucius Lu, cenſis

Quomō corrū, pitur ſtatus di, uitum

Quomō corrū, pitur ſtatus op, timorum

Quomō hypo, critæ corrum, pūt ſtatū opti, moꝝ .

Coſmas Medi, ces

Quomodo præ ter cęteros ex cellentes corrū pūt ſtatū opti, moꝝ

ſi patrum memoria ab ea ſit Græciæ labes Bizantino ſuſcepta bello, ea tamen modo Bethycæ, Indiæq; propagatione augeatur: præterea id diuturnius imperium futurum exiſtimari debet, in quo Rei pu. regendæ principes eadem morum ſimilitudine, uiuunt, proptereaq; qui inter ſe eadem morum ſocietate cõiungun tur, in idem finis genus ſolent rationis communitate duci, ex quo neceſſe ſit, ut idem propoſitũ in uiuendo conſequātur, quandoqui dẽ mox ſimilitudo ſit concordiæ cõciliādę gluten, atqui cum Pont. Max. S. Q. eademq; propoſita finis ratione uiuant, dubitationẽ nõ habet, quin eorum imperium diutius manſurũ ſit: Rurſusq; etiã ſciri poteſt, eam Rem pu: minus natura deſituram, quæ minus analogicam menſionem naturæ ſuæ tranſit, cum dubitari nullo mo do poſſit, ſi cuipiam corpori euenturũ ſit, ut præſcriptum condi tionis ſuæ modum natura deprauata tranſeat, quin ſit in aliud ani mantis genus tranſiturum, ſed cum facile intellectu ſit, Pont. Max. S Q. minus euenire poſſe, ut extra menſionis ſuę modum accretione augeſcat, ſatis ſigni eſſe debet, minus eiuſmo di ſtatus genus natura deſiturum. Ex quo facile iudicari datur, in eiuſmodi Rei pu. deſcriptione iure unum Pontificem Maximũ eſſe oportere ducem, qui auctor generis humani in ultimum dedu cendi ſit, uidemus. n. hunc eſſe coeli & totius naturę ritum, ut in omni rerum genere naturæ ratio ad unius adminiſtrantis referat nutum, ob eamq; cauſam dicimus eum in Rei pu. adminiſtrandę modo, adiunctione egere ſenatorum, nam quemadmodum corpus membrorum genere in uita degenda eget, ſic neceſſe eſt, Pont. Max. cohęrentia membra dari, quibus in Rei pu. regendæ ra tione utatur, eodemq; modo in muſicis uidemus, ut nunq̃ cantus cadere iucunde poſſit, niſi ſit uocum uarietate nexus, atq; hoc idem cernere in pictura licet, quę nunq̃ probari certa artis ratione poſſet niſi diſpertita colorum uarietate conſtaret, quorũ alii umbram, alii uiciſſim eſſent excitaturi lumen: quamobrem iure dicimus ſenatum Pont. Max. ſimilitudine cognata iungi: quo non modo adiutor Pontificatus gerendi, ſed etiam comes cõſilii ineundi ſit: Idq; ma xime conſentaneum eſſe probari ratione poteſt, cum perſpicuum ſit multos plura ſcire q̃ unum, faciliusq; unum deprauatum iri poſ

Alia ratio .6.

Alia ratio .7.

Quomodo Papa iure conſtituitur caput.

Quomodo Cardinales ſũt mẽbra Papæ.

ſe q̃ multos, proptereaq; homines fere ſæpe opinionis errore plura ſe omnino arbitrentur ſcire q̃ ſciant, ex quo non ſine cauſa erit confiteri ne eſſe iure ei ſenatum adminiſtrum in Re pu. regenda dari, quo ſit in conſulendi & iudicandi ratione comitatior :~

DE POTESTATE CARDI NAILIVM

QVAE cum ita ſint, intelligendum eſt, duplex eſſe ſenatoriæ poteſtatis genus: unum quod ad ſingulos priuatim pertinet, alterum quod totius ſenatus iure continetur: Id.n. quod generatim ſingulis permitti ſolet, in priuatam iuris rationem & in magiſtratuum deſcriptionem diſtribuitur: Priuata .n. poteſtatis ratio multiplex uideri poteſt: ſiquidem perſpicuum eſſe debet, non modo cuiq; ſenatori ius omnium ordinum ſacerdotia antegrediundi, ſed etiam cauſaꝝ noſcendaꝝ dari, recteq; etiã affirmari poteſt, ĩ tutelaribus cõpitaliciiſq; urbanis fanis cuiq; ſenatori prætoriam poteſtatem in iudicando permitti: Eodemq; modo intelligi debet, in communi priuatorum legum obrogatione, minus ſenatorum iura antiquatum iri: ut ſi modo a Iulio Secundo ſit, de priuatorum legum genere antiquando latum, minus cauſa affirmandi ſit, ea rogatione priuata ſenatoria iura abrogatum iri: quin etiam in ea urbe, in qua litare interdictum execrarii promulgatione ſit, ſatis perſuaſum eſſe debet, neminem eoꝝ eiuſmodi interdicti ſauciatione impediri, quominus piatori flaminius permittere ſacrificandi poſſit: Ideoq; non ſine cauſa ſingulis uidemus ius arę itinerariæ utendę tribuũ, quo cõmodius quotidie cuiq; facultas litandi & ſacrificandi ſit. Atq; huic etiam finitima adiungitur religionum tuendaꝝ cura: qualis modo ea uideri poteſt, qua Dominicus Grimannus patronus cęſiæ religioni datur, quod idem dici de ueſtitus ratione poteſt, qua ſenatorio ordini prærogatiua tribui in amictus dignitate ſolet: in qua non modo uidemus ei eſſe erythrei pilei, ſed etiam byſſinæ tunicæ utendæ ius, quo a cæteris amictus raritate diſtet: eodemq; modo cernimus ſenatores coccineã toga calyptra uti: quæ ita præclare eſt ad ornatũ & dignitatem facta, ut nihil in amictu poſſit excogitari grauius, quæq; ita infra talos late diffuſa patet, ut minus eis ſit ſine laciniario pediſſequo ambulare cõmodum, ex quo intelligi poteſt lege eſſe amictoria cautũ, ne cui ſit eiuſmodi uti colorę fas, qui in ſenatum ſit exuo-

Poteſtas Car. eſt duplex.

Car. antecedũt omnia collegia eccleſaſtica

Oſtieñ & Io. An. ĩ.c. ad liberãdã

In.c. his quę pro eccleſia .S. Lau. in Damaſo:

Iulius .ii.

Altare portatile

Protectiões Car.

Do. Grimãus .tt. .S. Marci ꝓtector religionis .S. Franciſci

Prerogatiua Cardi. in ueſtitu:

Qđ Car. poſſũt uti rocheto & cappa

Qđ Car. poſſint uti caudatariis.

tiua religione lectus : ob eamq; cauſam / ut pueri Coſmum Vrſi/
num atratum / & .P. Venetum leucophcatum uidimus / ſic hodie
Marcum Senogalienſem amictum cæſia toga cernimus : nec item
minus ſciri debet ſenatorio ordini ius eſſe Conſtantini Cæſaris au/
ctoramento datū / quo ei non modo calcaribus inauratis / ſed
etiam tolutari mula uti equitando liceat / eademq; ratione inſtitu/
tum cernimus / ut eorum cuiq; equitanti / & anteambulo cum argen
teo ſcipione lictor/& circūpedes cum haſtis inauratis adſint / eoſq;
agogus eques cū inſigni uiatoria pera antecedat/ quo in ſubſtillo fa/
cultas ſenatori / calyptræ mutandæ / & epitogii ſumendi ſit / nec
multo ſecus increbruit conſuetudine uſitata mos / ut ſenatui in pa/
latium eunti / tibicines cum ductili tuba ex / Hadriani mauſoleo ca
nant /& /a/ ſtationariis militibus in ueſtibulo palatino ſoleat fiſtulato
re tympanizante plaudi : quo ſenatoria dignitas honoratior in equi
tando ſit : Magiſtratuum autem deſcriptio bipertita numeratur : nā
eorum alii perpetua poteſtate prēſtant/ alii ſolent in certum prēfiniri
tempus : ex hiis .n. qui perpetuo iure utuntur / Proſcriba Ponti/
ficius / Tribunus Aerarius / & Piator tedentium nominari poſ/
ſunt : Proſcribæ .n. poteſtas eſt ea / qua Iudiciarii / Compendiarii/
Centumuiri / Plumbarii / Libelliones/& qui ſunt generis eiuſdem
continētur : & qua animaduertendo caueatur / nequa iudicando aut
obſignando fraus inſidioſa calliditate fiat : quæ multum ſit alteri
paritura damni : Aerarii autem Tribuni poteſtas eſt / cui præfe/
cti Prætorii / Telonarii / Silicarii / Quaſtores / Frumentarii / &
uectigalium mancipes priuata ſunt lege ſubiecti : & cuius perma/
gni intereſt prouidendo ſcrutari / nequid in Re pu. oriatur audaci
fraudatione mali/ in quo æraria iactura fiat: At Piatoris tedentium
poteſtas eſt /qua / ei/ quem ſceleris patrati tedet / uenia expiando da
tur : quo mulcta ſit in Orco expiatore minor:Eorum autē poteſtas/quę
in tempus circunſcribi ſolet/in obeundarum legationū genere uerſatur/
quæ aut ad iacienda fundamenta pacis / aut ad legitima bella geren/
da decernitur :qualis legatio auorum memoria Egidii Carilli fuit contra
Lodouici Bauari dominantis opes/ qua eſt flaminia diuturna tyran
norum uexatione liberata : At uero ſenatus totius duplex quoq; po
teſtas numerari poteſt / una / quæ in interregno datur / altera/ quę

Q đ Car. q ſunt fratres aut monachi nō poſſūt uti panno colorato

Coſmus Cardi. Vrſinus

Marcus Saonē/ſis Car. Senogalienſis:

Priuilegiū Conſtantini.

Q đ Car. poſſūt uti mula ut in .c. nonnulli.

Q đ Car. poſſūt uti mazariis cū maza argentea & palafrenatis cō haſtis:

MAGISTRATVS CAR.

Vicecācellarius:

Camerarius

Penitentiarius.

LEGATIO CAR.

In .c. legatos de offi. legat.

Egidius Carillus Car.

Lodouicus Ba/uarus

ei permitti Pontifice uiuo ſolet: Ea .n. quæ in interregno uerſatur, multiplex mandari ſenatus ditioni poteſt, nec. n. dubitari debet, quin ſenatui ī interregno ſit, quæſtorū aut præfectorū decernēdorū ius, & quin ab eo obuiam iri periculorū magnitudini naſcenti poſſit, quo eatenus incolumis Res pu. ſeruetur, quoad rite pontifi cia comitia ineantur: ut ſi Alexandri Quinti interregno a ſena tu militibus mutuatitia pecunia decerneretur, quo obſiſti Ladiſlai Regis audaci cupiditati poſſet: At ea poteſtas, quæ ſenatui permitti Pontifice uiuo ſolet, uaria & multiplex numeratur: Nam cum ſenatus Pont. Max. tanq̄ capiti membrum annectatur, cūq; non modo ſit Pontificis in Re pu. adminiſtranda comes, ſed etiam orbis terræ ſit gentiumq; omnium conſtitutus iudex, facile affirmari poteſt, ei quandam iuris coniunctionem in adminiſtrādo dari: qui pontificiæ poteſtatis fiat affectando & conſulendo particeps: cum perſpicuum ſit, ad ea decernenda, quæ dubitationem af ferant, a Pont. Max. ſenatum adhiberi ſolere ſemper, quo præſtantior ſit Rei pu. regendæ ratio. Quare imprimis cum homines ſunt a Pont. Max. diuorum aſcribendi faſtis, ſenatus maxime tanq̄ adiutor & cognitor adhiberi ſolet, nē quis malus inſit in uitæ ſimulatione dolus, neue eiuſmodi in diues relatio oſtentatiōis aut quæſtus cauſa queri uideatur: ut ſi Leopoldus Auſter Maximiliani Cæſaris atauus ab Innocentio octauo in diuos referendus eſſet, nihil deberet eſſe cauſæ quin ſenatui per Pontificem liceret ſcrutari ante uitæ peruulgatę bona, quo teſtatior eſſet in cōſecrando fides. Eademq; fere eſt indulgendi ratio: cum poteſtas patritio legato datur, qua ei ſit mulctæ remitiendæ ius ut ſi cuipiam ex mulcta remitat, ſi Gaditanam peregrinationem ſuſcipiat: aut ſi ad Aſiaticum proficiſcatur bellum, in cuius uictoria ſit Rei pu. conſtituta ſalus, nihiloq; minus dicendum eſt, cum a Pont. Max. culpæ multa liberantur hi, qui aut demones ad percōtandum euocare ſolent, aut qui malefica ſagarum ratione utuntur: Quod idem iudicari de uoti ſponſione poteſt, cum mulieres, quæ in cælibatu uiuunt, aut rite ſacris initiatę ſunt, liberatoria S.C. uenia cō nubio temporis cauſa colligantur: ut ſi Conſtantia Guilermi Neapolitanorū Regis filia Herrico Cæſari ex ſacrario educta nubat

[Margin notes:]
POTESTAS CAR. SEDE VACANTE
Alexander .v.
Ladiſlaus Rex
POTESTAS CAR. VIVĒTE PAPA
Collegiū Car.
In.c. fūdamēta
In.c. decreto.ii. .4.vi.
In.c. ſacroſācta diſt.xxii.
Archidiaconus.
DE CANONIZATIONE SANCTORŪ.
.S. Leopaldus
Maximilianus Cæſar
Innocentius.viii.
DE INDVLGENTIIS .2.
DE INCATATIONE .3.
DE VOTO 4
Conſtantia Monacha
Herricus Ceſar

quæ cauſa regni conſeruandi ſit: Nec item multo ſecus intelligi po
DE FERIIS .5.
teſt, cum feriaꝝ conſtitutaꝝ die, ex. S. C. locus iudicio cauſę no
ſcendæ ſine comperendinatione datur: quãdo ſcilicet aut adulterii
metu eſt de ſponſu cõnubiisq; iure diſceptandum, aut tarditatis di-
ſcrimine flaminalia comitia ineunda ſunt, ſiue conficiendi oportu
Equites Rhodiani:
nitate belli, quando ſcilicet, cum immani teterrimoq; hoſte confli-
gendum ſit: ut ſi proximo natalitiaꝝ feriaꝝ die, ex. S. C. Rho
DE HOMICIDIO .6.
diis limitaneis cum Baizete Otomano ius prælii ineundi detur: quo
aptior occaſio belli conficiendi periculiq; auertendi ſit: Itidemq; pro
pe dici de paricidii ratione poteſt: cum hi qui aut nocturnum neca-
DE MATRIMONIO .7.
rint furem, aut qui uxorem propter adulterii probrum a, ſe occi-
ſam eſſe fateantur, ſiue hi, quibus legitimo belli iure cauſa ho
minis occidendi fuit, recuperatoria uenia liberantur. Eademq; uenię
DE FVRTO. .8.
ratione ſciri debet, ſolere liberari eos, qui furti, peculatus aut re-
petundaꝝ poſtulari poſſunt, quiq; lucrum ex uectigalis porteriiq;
Bernabos Vicecomes:
noui inſtitutione quærunt: ut ſi dicamus a, Bernaboue Vicecomi-
te uinarium aut ſalarium uectigal excogitari nouum, in quo publicũ
fiat perſoluendo damnum: Quin etiam idem eſt affirmandum de
DE FALSO TESTIMONIO .9.
teſtimonii dictione falſi: cum hi liberari petunt, qui lędendi cupi-
ditate, eo teſtimonii genere utuntur, quod alteri obfuturũ ſit, aut q
teſtimoniũ ſtudio religionis obtrectãdę dicunt, quo ſapere uideant
altius ut ſępe ei generi hominũ accidere uidemus, a quibus inutile col
DE SACRAMENTIS .10.
ligitur in litterulaꝝ ieiunitate mel: Ex quo perſpicuum eſſe debet
idem dici de ſacroꝝ ratione poſſe: cum temporis cauſa ex. S. C.
aut ius tributim permittitur ritus ineundi noui, aut eoꝝ ſtatus mu-
DE ARTICVLIS FIDEI .11.
tatur genus, qui ſacris faciundis præfuturi ſunt. Idq; multo eſt in-
telligendum magis, cum de fidei membroꝝ mutandoꝝ ratione di-
ſputatur, cum ex Pont. Max. ſententia is pręſcribitur credendi
modus, in quo cuncta reperiantur ea, quę in fidei decreta conſi-
DE IVRE CIVILI ET CANONICO
gnata cadant, ſiue tantum loci membroꝝ accretioni datur, quan
tum ſit ad uim eoꝝ enodandam ſatis: Atq; etiam apertum
eſſe poteſt ſimili in genere ciuile Pontificiumq; uerſari ſolere ius,
cum in altero aut pernitioſę emendãtur leges, aut rectum quęritur
in rerum diiudicatione iter: In altero uel pontificum edicta nego
cii cauſa abrogantur, uel nouaꝝ augentur latione legum: Vt a-

Bonifatio octauo & a Clemente quinto factitatũ cernimus : ſiue cũ de ſacroꝝ cõmentarioꝝ aut diuoꝝ ſententia diſputatur quatenus ſcilicet ſit credere eoꝝ religioſę praeſcriptioni fas : Vt ſi in luteria ab Archigrãmate exquiſita ratione affirmetur, ꝙ a .D. Thoma in ea opinatione recinendum ſit, qua affirmat Pont. Max. indulgere uotiuę caſtitati poſſe.P.M.S.Q.intersit decernendo prę ſcribere qua tenus ſit utrius credere rationi fas : quę eadem ſũt de priuataꝝ legũ largitione dicenda : Cum quandoq; propter moꝝ uoluntatumq; mutationem causa auctoramẽti dandi aut adimendi ſit, ut ſi modo dicamus iure Rhodios equites .S.C. uectigaliũ immunitate donari, proptereaq; aſſiduo bello cum Turcaꝝ genere pro omniũ incolumitate pugnent, aut contra Armenios iure auctoramenti honore excludi, proptereaq; auelli a letali tranſfugaꝝ credulitate nolint : Ac rurſus eadem fanoꝝ collocandoꝝ ratio iudicari poteſt : cum uni plura fana extraordinaria prerogatiua dantur, q̃ ceteris dari diſpertita ratione ſoleant : ut ſi plus fanoꝝ Pico Mirandulae q̃ alteri dandũ eſſe affirmaretur, proptereaq; unus inter multos ingenii luce pręſtaret, pluſq; eius quandoq; doctrina eſſet Rei pu. allatura boni : Itaq; nõ minor cauſa diſputandi de Gymnaſioꝝ genere decernendo datᵉ cũ ſtatuẽdũ eſt, ut tributim in minoꝝ põtificũ dictione ſedẽtaria auditoria fiant, quo quotidie explicari poſſit theologumenon quęſtionum genus : Atq; etiam pretereundum non eſt, idem eſſe religionũ ferendaꝝ aut abrogandaꝝ ius, quoad ſcilicet aut quibuſdam uita durior permitti .S.C. patientia conſiderata ſolet, ut ſępe eſt in ſenatu de Cartuſienſium religione diſputatum : aut nequior uita improbatᵉ, ut .S.C. eſt de templarioꝝ, aut equitum uoluptarioꝝ religione antiquanda factum : Siue quando quidam propter ſcelera flaminio, aut pontificio honore abire coguntᵉ : quemadmodũ quoſdã pontifices minores a Bonifatio .ix. legimus pontificia dignitate motos, proptereaq; adulterina diplomata audaci calliditate obſignaſſent, aut contra cũ his datᵉ in ſenatoriũ ordinem redeũdi locus : ꝗ ſenatui ſint priuato magis odio q̃ iuſtitiae ratione moti, ut olim eſt Clemente .y. referente de Columneſium ſenatoꝝ reſtitutione latum : ſiue cauſa eſt Pontificis minoris mutandi aut decernendi noui : Similiq; prope modo eſt de concedendi ratione dicendum, cum regibus

Sextus Bonifatii .viii. & Clementine

DE CõMETARIIS DOCTOꝝ ECCLESIASTICOꝝ .13.

Cancellarius Pariſienſis

.S. Thomas

DE PRIVILEGIIS .14.

Armenii

Rhodii

DE COLLATIONE BENEFITIoꝝ .15

Picus Mirãdula

DE ORDINaTIONE StudIOꝝ .16.

DE ORDINaTIONE RELIGIONum .17.

Cartuſienſes

Templarii

Fratris gaudentes

DE PRIVATIONE .18.

DE RESTITuTIONE DIGNITATIS .19.

.P.iiii.

DE CONCESSIONE: .20.
Ferdinādu: Rex Hiſpaniæ.
DE POTESTATE SECVLARI :21.

ex. S. C. fanorum uectigalia decumana dantur, quo his cauſa maior Rei pu. tuendæ & imperii dilatandi ſit: ut ſi Ferdinando Hiſpanorum Regi uectigalia fanorum decumana Innocentio octauo referente cōcedi diceret, quo ei cauſa cōmodior Bethyci belli cōficiundi eſſet: Quare hoc idem poteſt de profana poteſtate dici, cum perſpicuum ſit, ad Pont. Max. pertinere de uniuerſo genere humano iudicandi ius: idq; maxime oſtendi rationis præſcriptione poteſt: nam cum finis ſit earum dominator rerum, quę in extremū ſtatuantur, quo uiciſſim inter ſe res naturę suæ modo congruant, cumq; nullo modo dubitandum ſit, quin maxime proprius huius poteſtatis limes extima foelicitas uideri poſſit, ad quam homines

Ratio probans Pont. Max. habere poteſtatē ſecularem:

debeant Theologicarum uirtutum conſignata patefactione duci, & quin profanę poteſtatis finis ciuili ſit foelicitate præſcribendus, ad quam, morum ratione humanum deducatur genus, cumq; minime negari poſſit, quin is finis præſtare uideatur magis, qui ad eam fœlicitatem ſtatuatur, quæ ſit futura ſempiterna, q̄ is qui id foelicitatis contuetur genus, quod ſuapte ſit natura deſiturum. ſatis in promptu eſſe poteſt, eiuſmodi poteſtatis genus præſcribere debere cęteris uiuendi & parendi modum: quo homines ad appetendorum extimum reuocentur, atqui cum Pont. Max. poteſtas generis humani ſit in appetendorum ultimum dirigendi dux, facile concedi debet, cęteris eam poſſe preſcibere parendi & uiuendi modum, quo

Q d̄ Ipator ē miniſter Eccliç:

poſſint in appetendorum extimum conſignata ratione duci. Itaq; ob eam cauſam iure dicimus, imperatorem qui ſit totius generis profani princeps. P. M. S. Q. armatum adminiſtrum dari, qui maxime impendentium, periculorum magnitudini occurſurus, fanorumq; tuendorum curam ſuſcepturus ſit: Nam cum Pont. Max. permagni interſit pacis obire conſtituendę munus, quo liberior hominum generi pateat ad extimam foelicitatem uia, facile affirmamus ius ei imperatoris decernendi dari, quo eo tanq̄ belli duce poſſit in

DE ELECTIONE IMPERATORIS :22.
Herricus primus
Federicus d̄ Auſtria
Lodouicus Bauarus

concordia conſeruanda uti, quæ ſit bonum habitura pacis: Id tum maxime ad Potificis poteſtatem pertinere dicimus, cum imperatoris comitiis bini ſolent ſuffragatoꝶ obuaricatione legi: Vt Herrici interregno legimus Federicum Auſtiū, & Lodouicū Bauarū Imperatores eſſe ſuffragantiū diuulſione factos, aut pacis conſtituē

dę ratione / ut ſi hiſdē comitiis Pont. Max. iubeat renūtiari eum
cui iure ſit Imperium delatura uirtus : aut ſurrogandi Imperiuq; alte/
ri adiudicandi iure / ut eſt a Clemente ſexto ex ſenatus ſententia de
Lodouici Bauari perduellionis imperio abrogando / deq; Carolo
Boemo ſurrogando latum : Siue diſidia aut poteſtatis obeundę inſci
tia / cū quis ita ſit imperii adminiſtrandi expers / ut iure uetendū ui
deatur / nequid ob eius inſcitiam ſit Res pu. habitura damni / ut
Venceſlao primo cōtigiſſe ferunt : Aut perduellionū opprimendorum
cauſa / cū ita eius mali labes multorum contagione ſerpit / ut ei mi/
nus obuiam iri ſine præſtantis imperatoris lectione poſſit : Ex quo
etiam apertum eſſe debet / ſuffragatorum genus .S.C. mutari in comi
tiorum ratione poſſe / quo aut obuaricantium tollantur ſtudia / aut cau
ſa præſtantiorum aſciſcendorum detur : Eodemq; modo dicimus .S.C.
intercedere ſuffragantium lationi poſſe / quominus illis ſit eius renū
tiandi ius / qui uideatur Rei pu. futurus hoſtis / aut eorum potius fa/
uere parti / qui probiorem renuntiari uelint : nec multo quidem ſe/
cus dicendum eſt / temporis cauſa .S:C. ſolere hęreditariū ſucce/
dendi ius in imperio mandando dari / cum præſertim aut comitiorum
diſcordiæ ſedantur / aut cognita eſt imperatoris deſignandi uirtus :
quemadmodum eſt de Maximiliano Cæſare .S.C. Sixto quarto
referente factū / latumq; ut ei eſſet cum Federico patre regnare lici
tū / cum in eo cuncta reperiri uiderentur ea / quę requiri in deſignā
do poſſent / nec expectandus eſſet in eius futuro imperio experiundi
caſus . Quod cū perſpicuum ſit / ſciri etiam debet / idem poſſe de
omni regum genere dici / cum Pont . Max. ſit nationū gentiumq;
omnium conſtitutus iudex / ne tenuiores ualentiorum poteſtate præ
mantur / neue iuſtitiæ munus occaſurum uideatur / quare cum Re
ges iuſtitiæ obliuione capiuntur / iure Pont. Maximis iniuriis exti/
mandis recuperator conſtituitur / ut cuiq; ſit locus prouocandi &
iuris retinendi ſui : Ex quo non ſine cauſa ei poteſtas regni abrogan
di datˀ : nam cū duplex ſit iuſtitię genus / unum quod ſingulis pri/
uatim congruit / quo aut pontentiorum opibus oppreſſi liberantur /
aut facultas prauis nocendi tollitur : alterum cōmune / quo non mo/
do homines ad bonorum genera ducuntˀ / ſed etiam adimitur Rei pu.
perturbādę uia / ſatis intelligi debet / propter hoc duplex iuſtitię genus /

Clemens .vi.
DE DEPOSITIONE IMPERATORis .23.
Venceſlaus primus
DE MVTatione ELECTORVm .24
DE PROHibitione ElectOrum .25.
DE IVRE SucCEDENDI in IMPERIo .26
Maximilianus Cæſar
Sixtus .iiii.
DE CORRECTIONE ReGVM .27.
In.c.ad Romanam ecclīam diſt.u.4.vi.
In.c.quicūq; litē habens diſt.xi. .4 i.
DE DEPOSITIONE REGVM .28.

In.c.grādi đ ſup plen.negli.p̄la. lib.vi.

Zaccaria Pont. Max.

Federicus .ii.

In.c.q cōtra diſt. .xi. 4 1 &.c pe nultimo diſt.xv .4.vi.

Pont. Max. permitti abrogandi ius, quo rite utrūq; iuſtitiæ explea tur munus: Itaq; ob id quendam Gallorum Regem. S. C. Zacca- ria Pontifice referente regno mulctatum legimus, proptereaq; prop ter ingenii tarditatem & inſcitiam regni gerendi uideretur expers: At cōmunis iuſtitiæ cauſa memoriæ proditum eſt. S. C. mulctā fuiſſe Federico Sueuo Imperatori dictā, iuſq; faſcium utendorum & & regni adminiſtrandi demptum, proptereaq; ſeueritatis ſpecie eſ- ſet ſenatum Rempublicamq; delere conatus, nullaq; Pontificii in terdicti ſauciatione terreretur, quominus abeſſe a, Re pu. uexan da uellet: Ex quo ſatis apertum eſſe poteſt Pont. Max. in omni poteſtatis genere ſolere, ſenatus conſulētis auctoritate uti, quo lex la ta uideatur decernendo ſanctius :.

DE ELECTIONE PAPAE.

E ODEMq; modo eſt de Pontificia lectione dicendũ: quæ maxime ſenatus iudicio & poteſtati datur: q̃q̃ hoc loco a multis affirmatur Pontificem Maximum diuina potius debere, q̃ hominum nominatione legi. Nam cum nihil Pontificatu eſſe putent ex omni humanarum rerum genere maius, facile ſibi concedi oportere credunt, eum ſine intermedio debere diuina nominatione dari: quibus ſane reſponderi poteſt, minime Deum per ſe ſine intermediis omnia rerum genera moliri, nam ni ita eſſe diceretur, facile intelligi poſſet, creatarum uacationem eſſe rerum, fruſtraq; rata rerum munia uideri: quandoquidem id fruſtra nominari poſſit, cui proprium adimitur obeundi munus: Q đ ſi hominum generi Pontificis eligendi ius adeptũ uideretur, nihil abeſſe poſſet, quin fateri cogeremur, legitima eos diuinarum rerũ functione fraudatũ iri cum plane bene notum ſit, homines inter cætera animantia ad diuina adminiſtranda pręclara quadam conditione naſci: Ex quo intelligi iure poteſt, cum Pontificem diuina nominatione dici, qui ſit eorum hominum iudicio & ſuffragatione factus, quibus maxime ſit Pontificum legendorum ius: Itaq; multis eſt exorta cauſa, cur affirmare audeant, non omnes fuiſſe Pon. Maximos poſt. D. Petrum ſuffragantum approbatione lectos, cum ab eo Clementẽ Primum renunciatum fuiſſe ſine legitima comitiorum ratione probent: Nos autem dicimus Clementem uitii dirimendi cauſa, Pontificatu abire uoluiſſe, nequid de cõmuni ſuffragandi libertate diminutum uideretur, interregnumq; uſq; eo initũ fuiſſe, quoad ei eſſet cõmuni ſuffragatione ſurrogatũ: Idq; probari certa ratione poteſt, nam ſi lex de comitiorũ habendorũ ratione feratur, quę Pont. Max. ſuccedendi iure renunciari iubeat, ſatis argumenti eſſe poteſt, ſacerdotium maximum in caſus fortuita uarietate poni, quo nihil eſſe poteſt a certa comitiorum ratione diſiunctius, cum perſpicuum ſit imperium generis humani arte debere potius, q̃ fortui-

Vtrum Papa debeat eligi inmediate a Deo. 1.

Opinio quorundam

D. Petrus

Clemens Primus

Vtrũ cõuenientius ſit Papam fieri p̃ ſucceſſiõe q̃ p̃ electionem. 2.

ta ſortitione dari : Ex quo iure eſt / promiſcua lege cautum / nequa hominum exceptio in Pontifice legendo fiat / ob eamq; cauſam uidemus / nulli unq̃ hominum generi ſecluſum fuiſſe pontificatus adipiſcendi iter / quo ratio certior uirtutis ſeligendæ eſſet / prouiſumq; fuiſſe communi ratione ſemper / nequa generis officeret uirtuti aſcendenti nota . Itaq; alios ex ſutoria officina / alios ex coctilitia taberna / nonnullos etiam ex alutario artificio ad ſacerdotium maximum obrepſiſſe legimus : Sed maxime hoc loco diſceptari ſolet / num ſenatui tantum poteſtas Pont . deligendi detur / ſiquidem multi communem generis humani herum / communi hominum conſenſu legi debere putant / at qui cum Pontificem Maximum omnium gentium principem eſſe dicant / perfacile intelligi uolunt / omnium gentium hominibus deberi Pontificis ſurrogandi ius : idq; etiam argumento probare conatur : nam quemadmodum Pont Maximo dari dicunt uniuerſæ Rei publicæ adminiſtrandæ munus / ſic etiam Pontifices minores uolunt ad obeundi muneris acciri partem / atqui cum partis intereſſe dicant / ut maxime integritati conſulat / ſatis apertum eſſe affirmant / Pont . Maximum debere eorum ſuffragatione legi . Contra autem affirmatur / latas eſſe leges / quæ Pont . Maximum iubent nominari eum / qui legitimis comitiis ſit / ſenatus nominatione factus / idq; rationi conſentaneum uideri dicitur / cum ſatis perſpicuum ſit / in ſuffragii ferendi modo paucorum tutiorem eſſe uiam / multosq; inter ſe natura ſolere diffidere : cum autem Pontificatus interregnum ſuapte natura timendum ſit / facile intelligi datur / quo paucioribus remediis conſuli impendentium diſcriminum rationi poteſt / eo tutiorem opis iudicandam eſſe lationem / atqui cum multo ſit ſenatorum / quam Pontificum minorum numerus contractior / perfacile iudicium eſt / iure ſenatui deberi Pontifici Maximi ſurrogandi ius : Eodemq; modo quæritur / cui nam maxime ius ſuffragii ineundi detur / ſi ſenatus cunctus comitii ruina / aut eadem fati neceſſitate opprimatur: multi enim tum Pontificem Maximum / compitalitiorum flaminum ſuffragiis / plebisq; Romanę ſcito legi oportere putant / quibuſdam etiam Imperatorum generi ſuffragii lationem permitti de/

Vtrũ electio ſpectet ad collegiũ tantum .3.

.C. licet
.C. ubi maius
Clemen. ne Romani.

Vtrum deficiẽte collegio electio Papæ deuoluatur ad cõcilium generale: .4.

bere placet, nonnulli uero magis interregnum iniri conuenire dicunt, flaminalesq; omnes accari debere generis humani tri- bus, quo legitima Pontificis ſurrogandi comitia habeantur: quorum quidem maxime eſt probanda ſententia, nam ſi Pont. Max. flaminum Romanorum ſuffragatione plebisq; ſcito renun- tiatus diceretur, facile cum intelligi poſſet, locum ſuffragiorum lationi obuiam eundi eſſe, cauſamq; intercedendi dari, quominus poſſet pontificia poteſtate uti: quo nihil eſt in tota pontificalium comitiorum ratione cauendum prius. Sed ſumma hominum diſ- ſenſione diſputatur, num is Pont. dici in hac comitiorum ra- tione poſſit, qui ſe plurium ſenatorum ſuffragatione factus, in quo quidem dubitari nullo modo poteſt, ſi is ſit una atq; conſtan ti ſenatus nominatione lectus, quin iure Pont. dici extraordina- ria ratione debeat, cum ſatis perſpicuum ſit, ſenatui in comi- tiis ius ueterum obrogandarum legum, nouarumq; ferendarum da ri: quo temporis cauſa tutius lectioni conſulere lege comitiali poſ- ſit: ut Bonifatii Noni interregno a ſenatu factitatum legimus. In quo tamen intelligendum eſt legem eſſe comitiali ratione la- tam, quæ eum ſacerdotem maximum nominari iubet, qui ſit dua- rum ſenatus partium ſuffragatione lectus, idq; apparet conſiderata ratione fieri, nam ſi Bini Pontifices diſſidentium ſenatorum æquali nominatione legerētur, facile ſciri poſſet, neutrum tum Pont. cem Maximum debere dici, ſed rem ad oecumenicam concionem eſſe reuocandam, rurſumq; iniri debere interregnum, quo Pon- tificiis comitiis ius legitimum ſuffragiorum ferre idoneum eſſet, quod cum maxime lōgum periculoſumq; iudicari poſſet, ſatis eſt cauta ra- tione prouiſum, ut duabus ſenatus partibus ius Pont. Max. renunciandi ſit: Itaq; in Pontificatu mandando uidemus hunc ſuffragandi increbruiſſe uſum, ut in comitiis cuiq; ſenatori ſit trium nominandorum locus, iuſq; lecto ea nominatione au- geatur. Ex quo etiam intelligi debet, ſenatoria ſuffragia perinde ra- ta haberi ſubſcriptione poſſe, ut a tot ſenatoribus nominatum ſubſcriptum ſit, quo duarum ſenatus partium numerus ex- pleri uideatur: Quare iure eſt cauſa Oſtienſi ſenatori data, cur affirmaret, ſubſcriptionem uſq; eo debere probari, quoad la-

Vtrum Car. poſſint ordinare ut is q̄ hr plures uoces in ſcrutinio ſit Papa. 5.

Sciſma Bonifatius .ix.

Vſus nominādi

Car. Oſtienſis

re probari, quoad latio ſuffragiorum ſit, eamq; uſq; dum pendere opinatur, quoad ſit aut ſenatus conſenſu diſciſſa, aut ad alia obeunda munia ex comitiali ſacello diſcedatur, obeamq; cauſá permagni referre dicitur, num aliquid ex interuallo ſit ſuffragiorum accretioni loci, ſiquidem Ioannes Andreas locum opinatur ſuffragandi accretioni dari, dummodo haud quicquam ſit ſuffragia ſcrutari deſitum, nec cauſa ad alia munia decedendi ſit, at uero uaferrimus iuriſperitorum Baldus, accretionem ex interuallo ratam haberi debere putat, etiam ſi latio ſuffragiorum pendere dicatur, nec quicquá abeſſe opinatur, qn ſuffragii ineundi ius amiſſum iri uideatur, ſi ſine cauſa ex comitiali ſacello diſcedatur, Eodemq; modo cauſa inquirendi datur, num ſenatores ultro abire ſuffragiorum latione poſſint, Oſtienſis enim ſenator, qui in eiuſmodi cauſa fuiſſe dicitur, negat, cuiq̃ eſſe ſenatori ius, ut ultro abire ſuffragandi poteſtate poſſit, nec enim conuenire dicit, ut ius publicum, priuata pactione obrogetur, cum ſatis in promptu eſſe dicat, ſi uni ius ſuffragii abrogandi ſit, nulla ratione interdici quin idem cæterorum quoq; poteſtati detur, ex quo euenire poſſe arbitratur, ut ſumma Rei pu. iactura ex interregni diuturnitate naſcatur, at hodie contra uidemus rogationem eſſe lege abrogatoria latam, ut cuiq; ſenatori poteſtas pontificia ſuffragatione abeundi ſit, ita tamen ut ei adimatur poſtliminium, & ad ſuffragia redeundi ius, Sed utrum ſenatores pontificiis comitiis moueri poſſint, magna hominum diſſenſione dubitari ſolet, in quo quidem apertum eſſe debet, nullo modo ſenatorum generi poſſe aditum ad ſuffragia ferenda præcludi, nec ita eos, aut pontificia ſica ſauciari, aut muneralis poſtulari ambitus, ſiue ita exleges exauctoratoſq; iudicari poſſe, quominus aut eis ſit pontificis ſurrogandi locus, aut ipſi minus eſſe pontificii candidati poſſint: At uero cum ſiſcitatio interponitur, utrum comitia a ſenatu poſſint aliqua ſuſpitione trahi, ſatis notum eſſe debet, ſenatum nulla aſtringi poteſtate poſſe, quominus, ſi ei, e, Re pu. uideatur, trahere interregnum poſſit, idq; poteſt uaria ratione naſci, ut ſi ex potentiſſimorum hominum poſtulatione quæratur, utrum a ſenatu ſit gerendus Federici Aenobarbi uoluntati mos

Vtrum accretio uocũ habeat locũ ex interuallo Cap. 7.
Io. Andreas in .c. licet.
Balan cõſilio p Vrbano ſexto: .64. diſt. c. ſi for.
Vtrũ Car. poſſint renunciare uoci ſuę .8.
Oſtiẽſis .l. ius publicũ. ff. d pactis
Vtrum Car poſſint inhabilitari: .9.
Vtrũ Car. poſſint differre electionem. .10.
Federicus Barbaruſſa:

qui mirifice a ſenatu petat Pontificem Max. ex gentilicia propinquitate legi: aut ob eam cauſam longum interregnum ineundū ſit, quo nihil iuris uideatur ex ſenatoria poteſtate demptum, ſiue præſentium armorum metu, ut ſi Alexandri Sexti interregno quæri uideatur, utrum eatenus duci comitia debeant, quoad Cęſaris Borgiæ militibus cauſa ex urbe abeundi ſit: quo tuto comitia haberi a ſenatu poſſint, ſiue iniectæ ſpei ratione, ut ſi in ſeceſſione ſenatorum Benedictus duodecimus recipiat ſe pro concordia ordinis abire pontificatu uelle, quo cauſa legitima comitiorum habendorum ſit: Aut captiuorum redemptione ſenatorum, ut ſi Cæleſtini quarti interregno quæratur, utrum uſq; dū interregnum ineundum ſit, quoad ſenatores ex tetro funeſtoq; Federici ſecundi carcere liberentur. In quo tamen intelligendum eſt, iuſtam, neceſſariamq; nō commentitiam interregni ducendi uideri debere cauſam, ut ſi dicatur comitia certorum ſenatorum fraude malitioſa trahi, quo aptius tempeſtiuitas quem uelint deligendi cadat, aut doloſe fingatur ſenatum quorundam regum dominatu impediri, quominus ſtatuere poſſint interregni diuturnitati modum. Ob eam ꝑ cauſam fatendum eſt, maxime ſenatus ſapientis intereſſe, palam interregni diuturnitatis explicare cauſam, nequid appareat in hac comitiorum ratione ſigni, quo aut pontificia lectio ſenatus malignitate negligi, aut ſeceſſionis cauſa flammaq; malorum excitari uideatur. Eodem ꝑ modo uidendum eſt, qui nam pontifex uitio factus putari poſſit, in quo quidem ſciri debet, cum minus rite lectum iudicari poſſe, qui repperiatur in hereſeos latrina uolutari ſciens, cum plane bene notum ſit, ad Pont. Max. pertinere perduellionatus cognoſcendi ius, nec conſentaneum eſſe uideatur, eum, qui eiuſmodi ſceleris cognitor futurus ſit, eadem tabis inquinatione pollui. Nec item quicq̄ eſt cauſę, cur multo ſecus de eo iudicari debeat, qui maxime ſit coniugii ſocietate nexus, ut Petro Corbarienſi inſititio pontifici contigiſſe legimus. At uero ſiquem nundinatione renunciatum eſſe dicamus, dubitari nullo modo poteſt, quin fateri cogamur, eum minus debere uitio uideri factum, ſed irrogandam eſſe potius legenti ſenatori mulctam cauſamq; ei eſſe debere poenas ambitus, exauctorationis dandi.

Alexander .vi.

Cęſar Valētinus

Benedictus .xiii. antipapa

Captiura Cardinalium:

Cęleſtinus .iiii.

Federicus .ii.

Cardinales debēt publice allegare cauſā ſuſpenſionis electionis.

DE ELECTIONE VITIoſa .ii.

De eo qui ſit uxoratus:

Petrus Corbarienſis antipapa

Cardi. debeat puniri qui cōmittunt ſimoniā in electione

Itaq; facile intelligi datur, ſatis eſſe lege muncrali cautum, ne tum ius tertiæ ſenatus parti reclamandi, aut intercedendi ſit, quominus is Pont. Max. comitiis calatis fiat, qui ſit etiam nundinatoria ſuffragatione lectus. At tum maxime lectio iudicari uitioſa debet, cũ ante interregnum ſenatores inter ſe uiam pontificatus mandandi, aut adipiſcendi quærunt, collegarum q; ſtudia fauentium aſtringere clandeſtina ſubſcriptione uolunt. Marcus quidem Barbus Venetus, quo nemo putatus eſt illis temporibus in ſenatoria dignitate probior, cum ante Sixti quarti interregnum, a quodam ambitioſo ſenatore rogaretur, ut nomen ſuum adſcriberet certorum ſenatorum occultæ lectioni uellet, reſpondiſſe dicitur homo tam exiſtimationis retinendæ quam animi morſus fugiendi cupidus, abortum immaturo fieri ſolere partu: Quod idem dici de largiendi ratione poteſt, cum aut pecunia aures tentantur ſenatorum, aut nomina nummatorum pactione fiunt, ſiue trapezitę dantur grata ſtipulatione uades. Idemq; etiam tum minus ratum uideri poteſt, cũ ſenatores, uel amicorum precibus, uel potentiſſimorum regum gratiæ in ſuffragando cedunt, ſeq; nullum pontificem ſituros pollicentur, qui futurus uideatur aduerſantium ſenatorum fautor: ut eſt in Clementis quinti comitiis Nicolao Pratenſi auctore doloſa ſuffragatione factum: At uero cum in interregno ſenatus uel de præſcribendo ſuffragandi modo, ſiue de pontificatu mandando conſulitur, apertumq; ſit, nihil ineſſe in comitiorum habendorum ratione doli ſatis in promptu eſſe poteſt, conſulendi ſuffragiiq; ferendi modum uideri debere ritum: Itaq; non ſine cauſa quæri ſolere ſcimus, num ſuffragia uitio uideantur lata, quæ impendentis periculi terrore fiunt, in quo quidem eſt Vrbani ſexti comitiis magna contentione pugnatum, ſenatusq; eſt tranſalpinorum ſenatorum ſeceſſione diuulſus, cum affirmarent hernicorum concurſione nocturna, armatorumq; romanorum metu, qui ad delendum tranſalpinorũ nomen, ad ſenatorumq; imminerent cedem minus ſe in comitiis eſſe potuiſſe tuto, minusq; fuiſſe eis liberam animi optionem in ſuffragando datam, itaq; memoriæ proditum eſt propter hoc metus iniecti uitium, non modo his ab Vrbano cauſam fuiſſe deſciſcendi, ſed etiam ab his quæſitum interregni ineundi modum, quo Vrbano dies uitii aberuncandi

Practica eſt uitioſa ante mortẽ Papæ

Marcus Car. S. Marci

Sixtus .iiii.

De ſymonia.

De gratia:

De practica poſt mortem Papæ

Clemens. v.

Nicolaus Pratenſis

Vtrum electio ſit uitioſa propter metum

Sciſma in Vrbani ſexti electione

cauſa diceretur, ſenatuiq; eſſet nouoꝝ comitioꝝ habendoꝝ ius, ne quid uideretur de legitima ſuffragandi ratione diminutū: Ex qua ſeceſſione euenisse dicitur, ut octuaginta annos Res pu. ſit binos Pōtifices in diſſidii peruerſitate nacta, diuq; ambigua ſit contentione diſceptatū, uter Pontifex rite poſſet in Re pu. adminiſtranda dici, aut utrę ſenatus parti eſſet legitimū ſuffragii ferendi ius: Ex quo iure cauſa Baldo contra tranſalpinos arma capiendi fuit, locusq; inſiti mali conuellendi datus. At uero Nicolaus Siculus, quo nemo eſt in Pontificaliū legū deſcriptione abundantior, cum maxime cupiat patefacere omnem hunc inuolutum in diſceptando locū, Rē totam in generis, uel hominum ſecretione diſcerpit, nam cum dicit ſenatū periculi terrore cogi, ut quempiam certa & priuata quadam pręſcriptione legat, maxime tū ſuffragia uitio lata uideri debere putat, quandoquidem affirmet non modo conſenſū, ſed etiam liberꝝ ſenatus conſenſum in ſuffragando poſtulari: At cum ſenatum aſtringi formidine inſidente dicat, ut quempiam ex quodam hominū genere ſuffragando legat, nihil tū abeſſe opinatur, quin rata ſuffragioꝝ latio iudicari poſſit, cuius quidem ſententię minus pleriq; aſſentiri uolunt, proptereaq; ea arbitrentur liberꝝ adimi comitioꝝ ius, ſenatumq; putent de ſuffragioꝝ libertate pelli: Sed ſi contentio oriri uideatur, quę nam legitima formido uocari poſſit, qua Pontificia comitia uitioſa fiant, in promptu eſſe debet, eum iuſtum oportere nominari metū, qui cadere in hominem conſtantem poſſit, nec.n. conuenire dicimus ſenatum, qui princeps generis humani ſit, quiq; in ſubeundis repellendisq; formidoloſis rebus pręſtare animi magnitudine debeat, in becilla impendentis mali opinatione quati, inaniq; periculi ſuſpitione frangi: Quandoquidem imbecilliores animi partes ſint ſuperioris rationis pręſcriptione regendę, nec debeant tenui mentis a ſenſione, aut quadam animi fuga impediri, quominus certe conſiderateq; rationi pareant, ob eamq; cauſam dicimus peruerſo quadam metus opinati mali, comitia minus fieri debere uitioſa, proptereaq; metus, cum a naturę ſuę pręſcriptione recedit, formidantis imbecillitate expendatur, pluſq; pauoris formidine opinata afferat, q̄ ſit certę conſtantię rationi ſatis: Idq; ſæpe uſu hominum generi uenire ſcimus, qui in nocturnis formidolo

.xiii. diſputatio Ioannes in cappella Regis Hiſpanoꝝ cōtra Vrbanū Sextum

Baldus in cōſilio ꝑ Vrbano .vi.

Abbas Siculus in.c.licet

In.c.cū dilectus

Metus talis eſſe debet qualis debet cadere in hominem conſtantem:

.ff.q metus cauſa.l.metum autē non uani hominis

Vtrū Car. debe‑ ant eligere do‑ ctiorem .12.

ſisq; itineribus, ſæpe truncum, hominem eſſe opinantur, omniaq; efficiunt metuendo grauiora: Atq; etiam permagni referre dicitur, num is Pontifex a, ſenatu renuntiari debeat, qui longe cęteris do‑ ctrinæ magnitudine antecellit: Nos .n. cum magna præſidia ei de bere ſuppeditatum iri uideamus, qui ſit ſuſcepturus generis huma ni faſces, facile affirmamus, eum debere ſenatoria nominatione le gi, qui longe doctrinaꝝ ſtudio præſtare uideatur, idq; honeſtius & utilius fieri poſſe dicimus, ſi ſenatui perinde docti hominis ac inſcii facultas renuntiandi ſit, ut ſi Pauli .ii. comitiis diſceptatio naſci uideretur, utrum Pontifex Beſſarion Nicenus, an Lodoui‑ cus Patauinus renuntiandus eſſet, cum inter ſe tanta doctrinę longin quitate diſtarent, dubitari non poſſet, quin Beſſarion eſſet renun‑ tiandus magis. At uero ſi rudior ſit ſuffragiorū ratione prior, le ctioq; uideatur ſūma ſenatorum uoluntate rata, nec obuiam poſſit lationi ſine periculoſa contentione iri, ſatis apertum eſſe dicimus, legentem adſcribere debere ſuum collegarū ſuffragationi nomen.

Paulus .ii. Beſſariō Nicenꝰ. L. Patauinus Patriarcha

Quomō Cardi. poſſūt confor‑ mare cōſciētiā ſuam cū aliis:

Qd ſi pares ſuffragiorum ęqualitate ſint, nihil cauſę eſſe arbitra‑ mur, quin perſpicuum ſit, doctrinarum ſtudia a, ſenatu fieri de‑ bere pluris, cum natura rectum ſit, rudiorem a, doctiore præ‑ ſtantię commendatione ſuperari, ex quo quidem intelligi debet, cum hi qui doctrinæ magnitudine excellunt, a, rudiorum ſenato‑ rum genere in Pōtificatu adipiſcendo ſuperantur, gratiam non cauſam ſolere ſpectari, ſuffragantiumq; ſenatorum genus reſti‑ tuendæ, uel inchoandæ gratiæ aucupari tempus, in quo non poteſt a, rationis præſcriptione reclamari magis: Sed cum res, a, nobis comparando ſecernitᷣ, intelligendum eſt, nos non de eo ſapientū genere diſputare, qui reperiantᷣ negociorū tractandorū & Rei pu. adminiſtrandæ rudes, ut eſt memorię de quodam philoſophorum genere mandatū, ſed meminerimus nos de eo hominū genere di‑ ſputare, a, quibus fieri uiciſſim poſſit utriq; rationi ſatis ⁖

Qui ſunt ſcien‑ tes & nō habēt practicam agi‑ bilium

Qui habent pra ticam agibiliū & ſcientiam ꝗ debent creari.

DE CONSISTORIO.

NVNC autem ſequitur, ut de ſenatus habendi ratione dicatur: quę quidem maxime in conſulendi genere uerſatur: cum autē perſpicuū ſit, homines alieno conſilio in rerum tractatione egere, primū erit de cōſilii ratione dicendum: Nam quamquam facile homines exquirere per ſe poſſint ad negocia pertractanda uiam, abeſſe tamen non poteſt, quin is maxime ſit iudicandus rerum humanarum rudis, qui iudicio ſuo tantū uult in rerum tractatione uti: Quandoquidem ſatis in promptu ſit, multos plura ſcire quam unum: at cum maxime conſiliū ſit rerum eligendarum indagatio, dubitari nullo modo debet, quin de his ſit dicendum prius, de quibus minus ſenatus conſuli certa ratione poteſt: Nec uero attinet de ęternis, aut de his fieri debere conſilium, quę ſemper eadē cōſtāti natura mouent, quis.n.putat cōſiliū ſibi eſſe ineūdū aut de quotidiana circuūectione ſolis, aut de menſtrua uiciſſitudine creſcentis aut ſeneſcētis lunę: Cum ſempre eadem & equali conuerſione ratoque annuo inflexu moueantur: nec item quicquam eſt cauſę cur ſit de fortuitarum rerum euentu conſulendum, cum nec a, libera animi optione naſcantur, nec poſſint humanorum operum effectione mutari, at cum perſpicuū ſit, conſilium in ſingularum uerſari queſtione rerum, quę ab operum noſtrorum actione dimanant, intelligendū eſt primum, quales nam incōſulendo ſententiaque dicenda ſenatores eſſe debeant: quibus maxime eſt poteſtas Rei pu. regendæ data. Itaque primū ſciri debet homines his habere ſolere in conſulendo fidem, qui repperiantur in uitę perpetuitate probi: cum ſatis apertū ſit: his iure credi ſine rationis etiam percurſione poſſe, qui mentiri nullo modo uolunt. At uero contra hi repręhendi in conſulendo ſolent, qui Pont. Max. ob eam cauſam uolunt placere adulando, quo ei uel inſidioſa uoluptate obſint, uel uitia reticendo foueant: Quare non ſine .S.C. lex eſt aſſentatoria lata, quę iubet flamines exauctorari eos qui hominum generi blanda adulatione nocē: Itaque iure eſt eorum hominū repręhendendus error, quos ſępe fere uidemus a, cęterorum conſilio, odioſa contentione diſſidere, idque ea ratione moliri, quo

Conſiſtoriū diuidit̄ ī conſiliū & iudicium

Dequibus cōſiliū nō poteſt fieri.

De conſiliariis Car. dinalibus

ADVLATORES. .i.
In Decretis diſti .xlvi.

CONTENTIOSI: .2.

aut inimicoꝝ ſententię perpetua diſſenſione obſiſtant, aut conſulen ti dolorem aduerſando inurant, quoꝝ, alteꝝ ad diſcordię futurę ſe men, alteꝝ ad litigioſam diſceptationem obuaricandiq; cupiditatē
Ariſt.4. Eth. pertinet: Itaq; iure hi litigioſi Ariſtotele auctore nominari poſſũt: qui doloris inurendi cauſa ſingulis contradicendo obſiſtunt, in ſena tuq; eximunt pugnando & diſceptando diē: Ex quo patrũ memo
Dominicus Car. Papienſis. ria maxime eſt uitio Dominico Ticinenſi ſenatori datũ: qui cũ eſſet homo ſtomachoſus & diſerte callidus, pugnaciſſime ĩ ſenatu ferebat omnibus aduerſari ſolere ſemper, quo ſubtilius ſapere in cõſulendo
INVIDI .3. uideretur: Nec item minus in hoc genere damnandos puto, qui in uidię ſolent lurida perturbatione rapi: nā cũ alterius ſententię .P.M. .S.Q. aſſentiri uident, ualdeq; ſoleant eius conſilii honore angi, maxime ex inuidia contradicere aduerſando uolunt: Siquidē liuor eo crudior ſolet ex ſententia dicēda, q̄ ex externaꝝ reꝝ amplifica tione naſci, quo pręſtantius eſt ingeniũ q̄ fortunę iudicandũ lumen. Eodem accedit, ꝙ hi in inuidiam uocari ſolēt, qui ęquari poſſũt, aut nõ longo interuallo ab inuidoꝝ fortuna abſunt: nec. n. ab aliquo ue teramētario præſtanti regum fortunę inuidetur, cũ inter ſe tāta fati longinquitate diſtēt, at uero ſenatorius ordo cum in ęquo dignita
Lodouicus Pa tauius Patriar. tis iure uerſetur, procliuius poteſt ĩ inuidiæ incēdia labi: Lodoui cus quidem Patauinus homo opum affluētia & cõſilii ratione præ ſtans, cũ rogationē in ſenatu de duodecimuirali auditorio, ex Iudeoꝝ
Paulus .ii. uectigalibus ędificādo tuliſſet, apertiſſime ex eodē ordine Paulus ii. eius rogatiõi obſtitiſſe cõtradicēdo dicit, affirmās magis tũ ſenatus i tereſſe cõſulentis, pecunias decernere ad eas Gręcię tuēdas urbes, quę propter proximum Byzātinę calamitatis exemplum ambigua ſi de pēdere cogerētur, ita ſpecie honeſtioris utilitatis obiecta, cũ ea re illius cõſilii ademit laudem, quę temporis cauſa appareret fieri nullo modo poſſe, ex quo eueniſſe dicũt, ut propter inuidię cõte tionem neutrum ſit ex ſenatus ſentētia decretum, cum utrumq; ta
SCANDALO SI .4. men honeſtum uideri, rei neceſſitate poſſet. At multo ſũt illi in ſē tētia dicēda uituperandi magis, qui .P.M.S.Q. in lubricum de ducũt labēdi locum, ut. n pedibus ĩ uia, ſic ĩ reꝝ actione homini bus cauſa cadēdi datur, quo maxime ſolet totũ Rei pu. quati & ꝑ
Clemēs.v. turbari corpus: ut ille qui Clemēti .v. ĩ Italiam aduētāti auctor &

ſuaſor urbis deſerendę ſenatuſq; in Galliam transferendi fuit: cum pręclare notũ ſit, urbem mundi umbilicum diuorũ exuuiarũ ſedem fidentiumq; nationum lumen, ad omnium gentium adeuntiũ cõmodum religionem ꝓ maxime colendam eſſe factam, ſatiſq; ſit .S.C. cautum, ne cuiq̃ Pont. Max. ius urbis deſerendę ſit, Sed quid erit de eo hominum genere dicendum, qui captioſiſſimo argumentationum genere uti in conſulendo uolunt: nam cũ maxime cupiant ſpectatu uideri ſapientes, ſatis ſe adeptos putant epipedonica captione laudis, ſi pugnantem ad id fallaci interrogatione deducant, quod minus certa probabiliq; ratione congruat, ſiquidem captioſarũ interrogationum limes iteruerſum & perabſurdũ poteſt uideri quiddam, ad quod reſpondentes doloſa captione deducuntur, quo genere uſum Nicolaũ Cuſenſem ſenatorẽ ferunt, qui cũ in ſenatu incõſideratam Iacobi Ciprii loquacitatem contundere probando uellet eũ ad id perabſurdũ rationis genus argumentando perduxit, ut facile probaret, nec eum eſſe ſenatorem, nec ius ei in ſenatu de Re pu. diſſerendi dari, quod quidẽ malitioſũ & captioſũ genus nullo modo probari in ſententia dicenda debet: cũ aut a falſis oriatur abſſumptis aut ab earũ dimanet actione rerũ, quę ſpectatu uideantur uerę, itaq; magis hęc eſt ſophiſtarũ generi cõcedenda libertas, qui ſtudio laudis adumbratę ſolent doloſos nectere in diſputando nodos: Atq; etiã quid de his exiſtimandũ eſt, q meditata animi prouiſione fallere in cõſulendo uolunt: qualis Bonifatius .viii. fuiſſe dicit: q cum eſſet homo ambitioſus & audax, facile Celeſtino .v. uiro frugi & probo, ſed paulominus in hominũ inſidioſa malitia explorãda cauto, monendo perſuaſit ut Rei pu. cauſa abire Pont. uellet, affirmans minime decere eũ, qui iuris iudiciorũq; auctor, ac nationũ gentiũq; omniũ cognitor futurus ſit, aut humanarũ expertẽ eſſe rerũ aut in Re pu. adminiſtranda rudẽ: Ex quo eſt.P.M.S.Q. auctoritate factũ, quo cuiq; eſſet Pontificatu abire licitũ, ſenatuiq; daret comitiorũ indicendorũ ius: Sed ex omni cõſulentiũ genere hi poſſũt uituperari magis, q omnia in ſenatu metiri cõmodorũ ſuorũ utilitate uolunt, pluriſq; putare ſolent in re priuata cõmodũ q̃ i publica ratione damnũ: Ex quo euenit, ut ſępe naſcat aut ſenatus a Pon. Max. deſciſcẽdi, aut Rei pu. euertendę cauſa, quo circa intelligẽdũ eſt,

De Roma

D. ſtinc. 24. 4. 6: .c. Rogamus, &.c. de ſumma Tri. & Fide cath.

SOPHISTę.5.

Nicolaus Cuſenſis Car.

FALLACes.6

Bonifatius.viii.

Cæleſtinus .v.

.C. pri. de Renũtia .l.vi.

QVI QVærVNT VtiLITATEM PROPRIam

in ſententia dicenda ſenatores iure debere turbida animi motione li/berari, quo synceriu & lucidius conſulere in ſenatu poſſint: Sed ſi hoc loco de ſententię dicendę artificio quęratur/ perfacile iudiciũ eſt, cõſilii incũdi artem/ materię finiſq; ratione in perſuadendi ge/nere uerſari: nam cũ conſiliũ naſcatur ex humanarũ actione rerũ/quę incerta rerũ uarietate conſtant, cũq; eius finis ſit/ut ſeligatur perqui rendo uia, qua perueniri poſſit ad probũ rei conſtitutę finẽ/ſatis ſci ri poteſt/id perſuadendi ratione cõtineri/ quę in deliberandi genere uerſet: Cũ autem in ſenatu conſilii capiendi finis/utilitas ſocietatis humanę cõſeruandę ſit/intelligendũ eſt primũ/ quid ſit maxime ho minũ utilitati a/ſenatu conſulendũ, nam cũ utilitas in tutum & ho neſtũ diuidatur genus/ non alienũ eſt uidere, quid ſit in ſenatu ſeli/gendũ prius: Siquidem cum perſpicuũ ſit, tutum genus in u?m &do lũ ſuapte natura ſecerni, dubitari nulla ratione poteſt/ quin ſit ſena tus conſilio exquirendũ, quid ex his eligi poſſit certa ratione tutius: Vt ſi q ęratur in dolo inſtruendo, utrũ P.o.iii. tutũ uideretur/cum uehementer Cęſaris Borgię audaciam regnandiq; cupiditatẽ metuẽ dam putaret, doloſe iubere eũ contra fidem in carcerẽ Po. Ro. in ſpectante duci: At uero ex honeſto genere elici poteſt cõſilii incũdi ratio, cũ utiliũ collatione conſulendo ſecernitur, quid ſit utilius Rei pu. ſitq; magis, ut ſi modo in ſenatu/ cũ inter ſe Venetorũ Res pu. & Lo. Gallorũ Rex/ de orbis terrarũ partitione cõtendant, in tam impendentis formidoloſiſſimi tẽporis procella dubitetur/utrũ uti lius Iulio .ii. ſit/alteri pecuniã ſuppeditare uenienti/an alterius ſuffra giri cauſę: Eodẽq; modo poteſt de iuſtitię ratione dici, cũ ſenatus d̃ gra ia referenda deq; beneficiorũ genere remunerando cõſulitur/ut ſi quęrendũ uideatur/utrũ Roberto Malateſtę ex.S.C. in Vaticano ſit ſtatuę decernendus honos/proptereaq; pro Rei pu.ſalute ſit in uic torię fœlicitate mortuus, aut utrũ iure deberet homo florentiſſimus Picus Mirandula in ſenatũ legi/quandoquidẽ omne ſtudiũ conferret ad celebrandũ Rei pu.Chri. nomen/& theologumenon ſententiarũ lumen uel cõtra conſulendũ ſit/ utrũ Manfredi Regis hoſtis iudica ti corpus/extra pomeriũ debeat gleba iniecta cõdi, ſitq; ne ultra mor tẽ progreſſura pœna:Idẽq; prope eſt de fortitudinis ratione dicendũ ut ſi i ſenatu Alexãder.iii.rogationẽ d̃ Fe.Aenobarbi imperio abro/

Conſiliũ eſt ĩ ge nere perſuaſi/uo.

Quomodo diui dit utilitas

DOLVS .2.
Pius .iii.
Cæſar Borgia Valentinus:
CõPARATio VTILIũ .3.
Veneti
Lodouicus Gal/lorum Rex
Iulius .ii.
IVSTITIA .4
Robertus Ma/lateſta:
Picus Mirãdula
Mãfredus Rex:
FORTITV/DO .5.
Alexander .iii.
Fe. Barbaruſſa

gando ferat, qui carnifex Italię dicatur, quiq; ſenatus conetur de/
lere nomen, quęri uideať, utrũ ei propter armoꝝ metum parendũ
ſit, an ſatius puteť in integra cauſa cum dignitate mori: Nec minus
quęri in deliberando poteſt, utrũ exploratũ ſit, quippiã fieri certa ra/
tione poſſe, ut ſi pro certo affirmetur apertum eſſe, ut propter recẽtẽ
Baizeti Otomani hominis fortunati mortẽ, cauſa nobis Aſię recupe
randę deeſ: Ac etiã ex eaꝝ reꝝ genere cõſilii coniectura ducitur, quę
fieri poſſe uideanť, ſępeq; etiã incidunt cauſę, ut in ſenatu delibe
randũ ſit, utrum quippiã faciendũ uideať, ut ſi quęratur num Iu
lio .ii. ad Bononienſe bellũ ueniendum ſit, aut minus fieri conſulta
ratione debeat, ut ſi in ſenatoriis comitiis diſſuadeať, ne in ſenatũ
cooptenť hi, qui ſunt in generis ſplendore & regia fortuna nati: itaq;
nõ ſine cauſa eſt in deliberãdo cõſulẽdũ, ut utilitas nõnunq̃ deſerať, quo
honeſtas ſecutura ſit, ut ſi in ſenatu Innocentio .viii. ſuadeať, fa
ciendã eſſe potius cũ maiori Ferdinando pacẽ, q̃ pecuniã ex fanoꝝ
nundinatione quęrendã: Quin etiã ſępe eſt honeſtati anteponenda
utilitas, quemadmodũ ſi Sixto .iiii. conſulendũ uideretur, ut Idrun
tino graui periculoſoq; iuberet bello, penetralia argentea auctiona
ri uaſa, quo nephariũ Turcaꝝ genus pelli, ex regno Parthenopeo
poſſet. Quare ſciri in cõſulendo debet, quid ſit ex omni reꝝ genere
deliberandũ potius, quidue negocii ſoleat ex loci, temporis, modi
occaſionis, facultatis, perſonaꝝq; ratione contrahi: Quod quidẽ
maxime elici comparatione poteſt: ut ſi modo in ſenatu cauſa de
Gallico aut Germanico foedere referendi ſit, neceſſe uideatur eſſe
inquirere cõparando uiam, qua gradatim reꝝ genera intelligi diſtin
guendo poſſint: Siquidẽ locus conſiderari propinquitatis, aut lon
ginquitatis ratione debet, ut ſi dicamus Maximilianũ Cęſarem cõ
mode bellum gerere cũ Galloꝝ Rege in Inſubrię regione poſſe,
propterea q; Germania maxime Italię proxima finitima uicinitate ſit
Aut longinquitate, ut ſi affirmetur propter maritimi interualli ſpa
tiũ, facilius naualibus ſubſidiis Dyrrhachium iuuari poſſe, q̃ Rho
dum. Tempus autẽ expenditur neceſſitate rei, cum quid citius
aut tardius fieri rata mẽſione poteſt: Vt ſi dicamus nihil abeſſe poſ
ſe, quin Lodouicus Galloꝝ rex his proximis natalitiis feriis in Ita
liam uenturus ſit, cum intelligat Venetos ſerpere ad bona amiſſa

CERTITudo .6.
Baizetus Turcarum rex
CONIECTVRA .7.
DVBIA. .8.
Iulius .ii.
NON FACIENDA: .9.
POSTPOSITIO VTILITATIS .10.
Innocẽtius .viii.
Ferdi. maior
ANTEPOSITIO VTILITATIS .11.
Sixtus .iiii.
COMPARATIO.
LOVS .1.
Maximilianus Cæſar
Lo. Galloꝝ Rex
TEMPVS .2.
Lo. Galloꝝ Rex.

recuperanda latius, ſeq; pręparare ad bellum excitandum nouum
Baizetus Turca aut ueniendi tarditate, ut ſi affirmetur, minime BaizetumTurca-
rum Rex rum Regem Venetis ęſtiuum ſubſidium laturum, proptereaq; ma
xime ponderando uereatur, ne in medio uictorię curſu reconciliatis
OCCASIO .3. inter ſe Europeorum animis tota in eum ſit belli recaſura uis: At
occaſio quadam deſcribitur oportunitate rerum, ex qua interdum
tempeſtiuitas cuiuſdam rei faciendę, & nõ faciendę ſit, ut ſi dicat
Gũdiſaluus Fer Gundiſaluum Ferdinandum idoneam eſſe oportunitatem regni
dinandus Parthenopei potiundi nactum, proptereaq; Alexander. vi. ſit fato
Alexander .vi. ineſpectato mortuus, qui maxime uideretur Gallorum ſuffragari
Maximilianus parti, aut non faciendi ratione, ut ſi cauſa affirmandi ſit, Maxi-
Cæſar milianum Cęſarem in Italiam aduentantem Philippi filii morte im
pediri, quominus ad ſuſcipiendos faſces, imperatoriaq; ornamen
MODVS. .4. ta capienda ueniat: Modus autẽ cum deliberandi ratione conſidera
ri poteſt, cum quęritur quippiam quemadmodum, aut quo animi
motu fieri uideatur poſſe: Vt ſi quęratur quomodo futurum ſit, ut
Veneti Venetis unq̃ detur amiſſi imperii recuperandi modus, cum ab his
tanta ſit pecunię iactura bello aduano facta, tantiq; ab his amiſſi
FACVLTas.5 ſint uectigalium tranſpadanorum nerui: At uero facultas conficien
Iulius.ii. di facilitate definitur, ut ſi dicamus Iulio .ii. facultatẽ Bononię re
cuperãdę dari, proptereaq; ſit pecuniam, arma, comeatus, ſocioꝝ
pręſidia, ciuium animos, duces deniq; belli adminiſtrandi nactus.
PERSONa .6. Ex perſona autem ratio poteſt conſideranda duci, ſi in deliberando
expendatur, utrum is cum quo bellum gerendum, aut foedus ineũ
dum uideatur, ſenex, an adoleſcens, Gallus an Germanus nomi-
nandus ſit: Aut ex animi habitu, qui mentis uires ad bonoꝝ, aut
HABITVS maloꝝ genera definit, utrum probus an malus iudicari ſecernendo
ANIMI .7. poſſit. Nihilq; etiam abeſt, quin idem fere ſit de turbidaꝝ pertur-
PASSIONes.8 bationũ affectione dicendum, quibus uehementer uidemus humanũ
quati ſolere genus, quo conſtituto facile intelligi comparando pote
Vtrũ ſit adhibẽ rit, quid maxime in ſenatu decernendũ ſit, Sed quęri hoc loco ho
dũ: exordiũ in minũ contentione ſolet, num ſit exordio in ſententię dictione utẽ
conſulendo dum, ſiquidem grauis auctor Ariſtoteles diſſuaſoris intereſſe pu-
Ariſt. in Rhet. tat, ut principio quodam in deliberando utatur. Nos autem
Quo exordii ge cum minime cauſam in ſententia dicenda eſſe uideamus, qua con-
nere ſit utendũ

Digitized by Google

ſultoꝝ animi conciliandi ſint/ob eam iccirco cauſam dicimus ſena/tores breui quodam aditu ſententię debere in conſulendo uti / qui quędam exordii imago iudicari poſſit : Cum ſatis perſpicuum ſit / in omni reꝝ natura aliquid ſemp progredi ſolere primū /nā Franciſcus quidem Rouarella / qui patrum memoria propter animi conſtantiam ſenatoꝝ dicebatur cato / errare in hoc genere ſolere ferebatur / ꝙ nullo principio uti in ſententia dicenda uellet / ſemperq; quoddam conſtrueret ſine capitis ratione corpus / quo nihil eſſe poſſet in omni dicendi genere peruerſius . At contra iſdem temporibus nihilo eſt Paulus Secundus repręhenſus minus / ꝙ ſemper ſit ab eo magis apparatę exordii longitudini q̄ rei deliberandę ſeruitum . Quare ſi in alterutrum uitii genus incidendum ſit / dubitari nullo modo debet / quin magis in ſententię dictione ſit / nuda rei deliberandę indagatio q̄ exordii deſideranda concinnitas / cum in conſulendo exquiratur potius rei conficiendę uia / q̄ animos conciliandi modus : Atq; hoc etiam idem dici de narratione poteſt. cū plane bene notum ſit / id quod in conſulendi rationem cadit / narratione nullo egere modo / cum ſit neceſſe conſiteri / inſenatum uocari nullum / qui ſit ignarus eaꝝ efficiendaꝝ reꝝ / de quibus in ſenatu deliberandū ſit : In quo tamen intelligi debet / narrationē extrinſecus adhiberi in ſententia dicenda poſſe / cum aut ad exempli interponitur ſimilitudinē / aut ad rei confirmandę fidem / ut ſi in ſenatu affirmetur / potentiū minitantiūq; regum furori ad dignitatē Rei pu . tuendam nulla debere ratione cędi / nihil narrando recenſere obſit / Alexandrū Tertiū hominē Rei pu. libertati natum / Federico Aenobarbo in magna hominum frequentia / perduellionatus culpā deprecanti / pedes in collū iniecisse : aut nuper Carolū Galloꝝ Regem Alexandro Sexto ad trigeminā equitanti aureum adituiſſe calcar. Sed ſciri maxime in ſententię dictione debet / ita quandoq; hominum animos eſſe concitandos / ut ad eos animi deducatur motus / quibus aut miſericordia / aut hominū excitetur amor / quod Aſcanius Sfortia in ſenatu apud Innocentiū . viii . in Lodouici fratris cauſa feciſſe dicitur / qui cum eū uideret propter fanoꝝ dationē foederiſq; Parthenopei dolū. P.M.S.Q. uehementer eſſe odioſū uelletq; temporis cauſa eum abalienatum ad gratiā reuocare conſulen

Franciſcus Rouarellus

Paulus.ii.

De narratione.

Alexander .iii.
Federicus Bar
Carolus Gal.rex
Alexader .vi.

De affectibus
Aſcaniꝰ Sfortia
Innocētius .viii.
Lo. Sfortia

patritia calliditate uafri Lodouici Patauini in ſententia dicenda fuit.
Quidam inuolutum conſiliũ alieni ſenſũ interpretando euoluũt, quę
rũq; in alterius ſententia illuſtranda laudem: quibuſdã etiã placet alie
na antecedentia in uſũ cõuertere concludendi ſuũ: quo ĩ genere La
tinũ Vrſinũ Quiritiũ Senatoꝝ prudentiſſimũ fuiſſe dicunt, alii al
terius ſententiam amplificare reꝝ nõ expoſitaꝝ conſecutione uolunt
alii partẽ in utramq; dicunt, integrãq; optionem ſenatui ſine iudicii
ſui ſententia reſeruant: ut ſi modo in Senatu rogatio de foedere in
eundo feratur, quęraturq; utrũ ſalubrius ſit, cũ Gallis an cũ Ve
netoꝝ Re pu. inire foedus, ab aliquo Senatore utrinq; facultates
& copiæ impendentiaq; pericula ſine deliberandi iudicio exponant.
Quin etiã nõnullis in cõplexu reꝝ meditata pręoccupatione utunt
nequid ſit alienę ſententię dicendæ loci. Idq; fere ſæpe cernimus
accidere ſolere his, q percurrendi iudicio inueſtigandaꝝq; reꝝ laud
excellunt: quiq; in Senatum ad dicendum meditati ueniunt: qua
animi prouiſione Aſcaniũ Sfortiam uti ſolitũ fuiſſe ſcimus: Sed
ex omni ſententiaꝝ genere, nullũ pręſtantius uideri debet, q̃ quod
in intermedia quadã dicendi ratione conſiſtit: qua nimiũ & paꝝ cõ
ſulendo uitat, itaq; nõ ſine cauſa magno honori Martino.v.fuiſſe
ferunt, ꝙ in Senatu ſemꝑ intermediũ quoddam conſectari uideret
genus. Nec item minus eſt uarius ſententię dicẽdę ordo: quo inter
ſe Res pu. cõſulendo diſtant: Siquidẽ prudentiſſima Florentinoꝝ
ciuitas, in hac temperata ratione Rei pu. primos ſententias Dicta
toris iuſſu in ſenatu rogat, qui Tribuni Plębeię ſodalitatis ſunt, ꝙ
ſi minus eſt ĩ illoꝝ ſentẽtiã facta diſceſſio, tũ nominatim iubet ro
gari eos, qui ſententiã loco Decemuirali dicũt: Eodẽq; ordine gra
datim legionarios tribunos, pręfectosq; pretorios ſententias rogare
ſolet: ꝙ ſi rurſũ minus eſt in illoꝝ ſententiã itũ obuaricatione cõſu
lentiũ, tũ & qbuſdã honoris cauſa extra ordinẽ, & cuiq; Dictato
ris permiſſu dicẽdi poteſtatẽ dari ſolere fert, quo cuiq; facultas de
Re pu. cõſulendi ſit: Quod idẽ prope fieri ĩ Venetę Rei pu. de
ſcriptione ſolet: At uero ĩ Senatu is debet eſſe ſentẽtię dicẽdę or
do, quo nõ modo hi ſentẽtias rogent primi, q ceteros ętate ante
cedũt ſed etiã his ſit princeps locus cõſulẽdi, q doctrina prudẽtiaq;
adulta pręſtant, quo abſolutior ſit ſententiæ dicendę apex.

CORREctio.3.
INTERPRE TATIO .4.
Lo. Patauinus
Latinus Cardi. Vrſinus
ANTECEDEntiũ TRANSLATIO .5.
AMPLIFICATIO: .6.
DICTIO IN VTRAMq; PARTEm.7.
PRAEOCCVPATIO .8.
Aſcanius Sfor.
MEDIA SENTENTIA .9.
Martinus .v. de Columna.
ORDO DICẽDAE SENTẽTIAE.
Modus Florentinoꝝ
Capitanei ſocietatis populi.
Decẽ ſupra bellũ
Nouem militiæ.
Octo baliæ.
Venetoꝝ modꝰ
Modus Car.

DE REBVS VRBANIS CON SISTORIALIBVS.

De iudicio audiẽtię.

Q đ pertinet ad Vicecãcellariũ dirigere Rotã:

Mercurius Beneuentanus

Ioan. Antonius Triuſtius

Benedictus Gallus

Vanulius Luceñ

Quid reqri debeat in auditore eligendo.

Diuiſio legũ

Iuſtinianus Cęſar

SED Quemadmodum in ſenatu eſſet / de reꝝ cõmuniũ ratione diſceptandum / ſatis eſt ſupra explicatũ / a nobis deinceps ſequitur / ut de eo urbanaꝝ genere dicendũ ſit, quo hominũ uita continetur / in quo de ea in primis eſt iudicii ratione diſputandum / in qua maxime uerſari cernimus Rotarium Duodecimuirale iudicium. Itaq; cũ perſpicuum ſit ad pontificium pertinere Proſcribam / non modo eiuſmodi magiſtratus dirigẽdi / ſed etiam iudicium eligendoꝝ munus / intelligẽdũ eſt maxime intereſſe ſua / ut ad Senatũ referat de ratione cooptandi / quo id iudicium / ad quod ſit omne humanum prouocatuꝝ genus / iure dici poſſit / arx legum / mens mundi / ara iuſtitię: ob eamq; cauſam ſciendum eſt / in hoc iudicum genere legendo / id primũ debere ſpectari / quod ſit in iudicando potius: uelut ſi modo Mercurius Beneuẽtanus / Ioãnes Antonius Triultius / Benedictus Gallus / aut Vanulius Lucenſis in eiuſmodi duodecimuirale iudiciũ cooptãdi ſint / dubitari non debeat / quin in his oporteat id triplex genus requiri / ex quo unum in prudentia legũ / alteꝝ in experiundi uſu / tertium in uoluntatis probitate uerſetur: Prudentia. n. eſt duplex / una quę in iudicandi ratione / altera quę in legum ſcientia conſiſtit: iudicandi. n. ratio maxime a / prudentia pręſcribente manat / nec . n. recte iudicari poteſt / niſi iudicium ſit prudentię ratione nixum / quandoquidem nihil aliud iudiciũ ſit / q̃ prudentiæ dictantis actio / quod / ut pręclare ait Ariſtoteles / maxime ſolet a / ſyneſios pręſcripto naſci / quę uirtus una / e / multis sit recte iudicandi lanx. At legũ ſcientia poteſt nominari duplex / una quę in Ciuili / altera quę in Põtificio iuris genere uerſetur. Ciuile. n. quanq̃ ſit multiplex deſcripta lex / ea tamen Ppli Romani quiritiũ pręſcriptione continet / qua plebiſcita / Senatuſcõſulta & id genus iuſſa cõtinentur / quę Iuſtinianus Cęſar eſt ĩ quatuor libroꝝ genera tanq̃ ĩ corporis mẽbra partitus / quo facilior eſſet cognitu ſcientia diuiſa iuris. Pontificũ autem ius in ea Senatus iubentis lege conſiſtit / qua id totũ ſupra contineri di-

ximus / quod ſit . S . C . & Pont . Max . referente latum / cum autem apertum sit / in hac bina iuris ratione omnium negociorum iudicandorum uersari genus / intelligi debet / Senatus conſulẽtis re/ferre ſuadere eos eſſe legendos / quorum ſcientia ſit diu probando cognita / uelut ſi modo Dominicum Romanũ / uel Petrum Ar/retinum / aut Antonium Montem / ſiue Achillem Bononien/ſem in Duodecimuiratum cooptandos eſſe dicamus / proptereaq́ tam ſint conſulti iuris q̃ ęquitate iuſtitię / quę biceps maxime eſt in hoc Duodecimuirali iudicio poſtulanda uirtus . At experiundi facultas ex earum uariarum fieri poteſt recordatione rerum / quæ ſimili prope modo ceciderunt : in quo ſit intelligendum / plus eos quandoq; in iudicando profuiſſe / qui habiti eſſent experiundi facultate cauti / q̃ qui doctrinę ratione pręſtitiſſent / ut ſæpe in ſanando cernimus plus ęgrotantium generi profuiſſe eos / qui empirici q̃ qui catarco/pi in medendo ſunt : uolũtatis autem probitas eſt perpetua animi cõſtantia cum animi inductione nunq̃ a / iuſtitiæ ratione deſciſcendi : Quocirca in hoc Duodecimuirali iudicio ſciendũ eſt / cum conſiliũ initur / genus debere rerum ſpectari triplex / cuius unum in diſceptantium conditione / alterum in cauſa / tertium in eo legũ genere uerſat/ quarum maxime pręſcriptione iudicandũ ſit . Quod quidem facile intelligi ex ea cauſę noſtrę deſcriptione poteſt / qua nos modo acriter apud Duodecimuirale iudiciũ diſceptare cogimur : Nã cũ Florẽtini Cęnobitarii Caſſinates idibus Februariis fundos mihi Ianenſes ea pactione uendidiſſent / ut illis proximis honorariis gabaleis pretium ex ſtipulatu ſoluerẽ / recepiſſemq; me id ex ea pecunia ſolutum / quæ ex eius Diplomatarii magiſtratus uenditione cogeretur / qui Pont . Max . a / ſecretis ſit / cumq; nec eum magiſtratum mihi per Alexãdrum Sextum uendere / nec pecuniam eo temporis articulo ſoluere licuiſſet / quo eram ſtipulando aſtrictus / paucisq; poſtea diebus Alexandri permiſſu facultas eſſet mihi uendendi data / eamq; pecuniam apud Trapezitas collocaſſem / ut erat ſtipulando cautũ / cũq; hi ne/garent & pecuniam recepturos ſe / & prędia promiſſa daturos / atq; ego ob eam cauſam perfacile uiderem multum mihi cũ his contro/uerſię futurum / acriterq; diſceptandũ eſſe / nequid extra iudicium na/ſceret iniuria ſuſcepta grauius / a / Iulio ſecundo per poſtularios li/

Dominicus Ia/cobacius
Petrus Accoltus
Antonius d. Mõte
Acchilles de Graſſis

De cauſa noſtra corã Venulio contra Mona/chos Caſſinates

Alexander j. vi.

Quomõ Monachi negatũt mihi poſſeſſiones promiſſas poſt uenditionẽ offitii ſecretariatus Apoſtolici.

bellos rogando petiſſem, ut rem per duodecimuiros cognoſci iubere uellet, atq; is Vanulio Lucenſi Duodecimuiro Rotario ius cauſæ iudicandæ dediſſet, quo celeriter extinctum iri poſſet re iudicata lis, dubitari nulla ratione debet, quin modo Vanulii iudiciarię interſit curę, cogitare, quid contrahi poſſit in negocii, legũ, & diſceptantiũ ęſtimatione ſecus, q̃ iudicandũ & decernẽdum ſit, ut ſi queritur utrum Alexandri Sexti ſit impeditione factum, quo minus pecunia ſit ad prętitutam ſoluta diem, ſatis cognoſci detur, ſua intereſſe ſcrutari, quid ſit utraq; amuſſoria iuris rogatione latum, quod ſit in iudicando conſectandum, aut ſi de diſceptantiũ conditione diſceptet, perſpicuum ſit, eum noſcere debere perquirendo, utra noſtrum conditio ſit uſu in diſceptando litigioſior, aut natura in appetendo cupidior: quod eodem modo de patronorum genere dicendum eſſet, niſi de his alias eſſet diſſerendum pluribus, oſtendẽdumq; quomodo eorum munus dicat ad oratoriam pertinere partem nec multo ſecus de Compendiariorum, Tabellionum, Libellionum, Apparitorumq; genere affirmari poteſt, quorum formulis iudiciiq; periculo cõmunis omniũ continetur fortunarum ſtatus. Itidemq; hoc loco prope eſt de falſariorum improbitate affirmandum, a quibus adulterini nũmi ſolent audaci improbitate cudi: Siquidem triplex eſt falſo monetæ ſignandę genus, nã unum nominari poteſt, quo nouus ſignat nũmus, ut ſi quiſpiã modo ob id Iulieos ſignare dicat, quo aliquid faciat in ęris mixtione lucri, alterum genus eſt, quo monetę aliqua demitur limando ſcobs, qua minus ad ſimbellam reſpõſura ſit, proptereaq; ex libra poſſint quini dẽpti numerari ſicli: tertium uero genus nominatur, quo ita ęs inaurari ſolet hydrargiro, ut difficile iudicari coticula explorante poſſit, uel quantum auri artificioſæ impoſturę inſit, uel utrũ ſit aurum indice fallente merum: quod quidem falſariorum hominũ genus, cum impudenter improbiſſima lucra quęrat, dubitatio nemini accidere debet, quin iudicandũ ſit eo trino genere poenę plectendum eſſe, quod ſit uſtuaria, capitaria, & beſtiaria animaduerſione conſtitutum. Qui.n. cuiq̃ in mentem uenire poteſt, ut eum quęſtum inire audeat, qui cum publica omnium iactura fiat? Atq; ex hoc etiam ſciri poteſt, permagni intereſſe Senatoris, cenſere rogando, ut idem de monetaria

Vanulius Lucẽſis auditor Rotæ.

Quo mõ ſit indicandũ utrũ qs fuerit in mora

.C nõ ẽ ĩ mora q̃ Re.Iu.L.vi.

Et L.nulla intelligit

Et.L.nihil intereſt.ff.de Reg. Iuris

Libellus de efficio aduocatorum

De falſificatione monetę

De triplici genere falſificande monetæ.

.C de fal.Mo.l. qcũ.p

De tripici genere poenę falſariorum monetę.

De officina monetæ

ria oſſina decernatur / nequa fraus ſit publicam læſura uitam. Nam
cum per Pont. Max. Monetarius triplex liceat genus excogitare
fraudis / unum quo ob id quippiam ex legitimo monetę pondere ſi
gnando demitur / quo imminuta tantidem / quanti integra ualitura
ſit: alterũ quo fit ex uena deteriore nũmus / idq; eo pernicioſius excogi
tari ſolet / quo moneta ẽ ex urbe dimanatura latius / & quo pluribus eſt
peragrando nocitura: tertium / quo per pręconem edici ſolet / ne/
cui pręter Pontificios ſit uti nũmis in urbe licitũ / etiam ſi ad aſſariã
lancẽ reſponſuri ſint / quo interdictis cęteris ſint urbani ualituri ſoli/
ſatis liquere debet / Senatus eſſe prouidentis in hac pecuniaria ratio
ne curare / nequa fraus in nummorũ genere ſignando fiat / quo Mo/
netarii intelligant / non eſſe eorũ artificiũ in fraudando / q̃ ſenatus
ſtudiũ in prohibendo diligentius. Atq; idem fere
eſt de ponderandi ratione dicendum / ut ſcilicet. S C. caueat / ne
ob pecuniariũ quęſtum a / Nummularus ſimbellę fraudando mutẽ
tur / neue ita malitioſe trutinarii librẽtur ſcapi / ut facile Nũmularii
arbitratu ſint / in alterutram propenſuri lancem: Ideoq; iure dicimus
ex. S. C. libripendes urbanos eſſe ſtatuendos / a / quibus opera ſũ/
ma in ſtipe ponderanda detur / ne Argentarii permutationis nomi/
ne / quippiam improbe ponderando corradant / quod ſibi quęſtui fu
turũ ſit / neue ab his in ſingulos aureos permutãdo amplius q̃ ſingu/
li argentei ſtipendiarii exigantur nũmi / quod uideri debeat ſelludario
lucro & ocioſę permutationi ſat. Idq; intelligi oportet a / Senatu
prouidendũ eſſe cautius / quo maior aduenarũ multitudo piaculariis
diebus eulabię cauſa in urbem aduentare ſolet / quę facile ab argen/
tariis decipi / uel nummorũ permutatione / uel ſimbellę fraudatione
poſſit / ut ſępe exurialibus ſerus et Dalmatũ aut Pannonum generi
euenire cernimus / quos ob id dicũt fraudari ſolere facilius / propte/
reaq; eorũ nũmi minoris extimari debere uideanẽ / cũ & externa ſint
ſignati nota / & uena deteriore conſtent / ex quo cauſa ſit fraudan/
di & mentiendi iuſtior: Similiſq; prope eſt Aurificũ dolus iudican/
dus / qui tũ homines ſolent fraudare nequius / cũ aut Berillũ pro
Adamãte / aut perinde argyritim & chryſitim / ac Argentũ putũ &
Aurũ Obrizum uendũt / ex alteriusq; fiunt iactura & ignoratione
dites / in quo eo eſt improbior putandus aſtus / quo res pluris ęſtima

Q.vi.

De triplici gene/re fraudis in ſi gnãda moneta

Quid debeat ꝓ uideri in conſi ſtorio circa ſi gnationem mo netę.

De ponderibus:

De fraude circa pondera

Quid debeat ꝓ uideri in conſi/ ſtorio circa pon dera

De Aurificũ ge nere

De fraude Aurificũ.

ri poteſt: Quo in genere non modo cylices ſacrificales, ſtatun-
culę ararię & pacificatorię econculę, ſed etiam pollutra malluuia,
urecoli manales, paterę potorię, argenteę fuſcinæ, zonæ mari-
tales, obſignatorii annuli, & quę eius generis ſunt nominari poſſũt
quę ad priuatũ ſtatuunt́ uſum. Inquo quidem ex .S.C. prouiden-
dũ eſt, ut & emptori pręſtet́ damnũ, & id genus hominũ in Nona
rio carcere extrorſum adhibita quęſtione caſtigetur, quo ſit ad deter
rendos cęteros poena conſtituta palàm: nec .n. ſcelus poteſt eſſe
maius q̃ in reꝝ precioſaꝝ genere ex alterius inſcitia prędari uelle:
At cum eſt de menſuraꝝ ratione decernendum, ſciri debet cauendũ
dĩ eſſe, nequid a polymitariorum aut lintearioꝝ genere ad eam
ulnam uenum eat, quę uideatur ſextante aut triente minor, q̃ ſit mẽ
ſoria lege definitum: Quod ſi quandoq; accidere dicat́ id, nihil cau
ſę eſſe oportet, quin urbanis nundinis hi debeant, aut ſcopinario di
uerberari flagro, aut eo Melio capitolino necti, quod in collis iugo
ad capitariæ caueę colũnam appenſum ſpectari ſolet, quo cæteros
a fraudando detereát, nihiloq; eſt cautio habenda diſſimilior, ne
ab his id ueneat tantidem laneę telę genus, quod ex ſtamine ſit, ad

De lanariis:

Rombũ, aut ad uerticillũ nerũ, quanti id, quod ſit ad colũ ſpondy

De fraude in la-
nificiis.

lo tornante factũ, cũ perfacilis cõiectura ſit, alteꝝ languidius, alteꝝ
iudicari debere ſolidius, neue cõmodi ſui causa id genus magno uẽde-
re parario ſarcinatore uelint, uel cui ſit ambuſtũ tingendo filũ, uel
quod tractũ ſit ergata & arpagonica extẽſione longius, q̃ poſſit ſta
minis natura pati, ex quo minus ueſtium caligaꝝq; genera aut tibia-
lia duratura ſint: Atq; idem licet de Pharmacopolaꝝ, Macellario

De macellariis.

rum Cauponumq; genere affirmare, quoꝝ artibus cum maxime ho-
minũ ſeruiatur uitę, cauendũ eſt, nequis aſtus in fraudando inſit,
qui hominũ ſit incolumitati offuturus: Qui .n. in his minus .S.C.

De fraude Phar
macopolarum.

caueri debet, ſi intelligat́, Pharmacopolas in catharticis aut cata-
potiis faciũdis eo antitodi genere conſueſſe uti, quod uel diuturni
tate obſoletius, uel languidius mangonia mixtione ſit: quis item

De fraude taber
nariorum.

erit in Macellariorum aut Cauponum genere plectendo lentior,
ſi ab eorum alteris ſentiat pro ariete ouem iri ſolere uenum, aut ab
alteris intelligat his rebus condiri uina, quibus maxime corpori no-

eceri poſſit / quale eſt Peloponeſiacũ aut cretenſe iudicandum illud / quorum alterum argylla / alterum gypſo condiri ſolet / quo nulla poteſt corpori pernities afferri maior. Sed cum incidant ſæpe cauſę / ut de ędiũ ut locandarum ratione diſceptandum / dubitari non debet / quin Senatus etiam interſit cure decernere / ut a / domino dãnum in Aediũ uitio reticendo pręſtetur. quemadmodum ſiquiſpiam Sixtea aut Alexandrina uia cuipiam eam domũ cęlando locet quæ ita male materiata ſit / ut paucis poſt diebus eius ruina / aut in Equili tolutarię mulę necentur / aut gaza diſiectum iri uideatur / facile intellectu ſit. S. C. eſſe faciundũ / quo iubeatur / ut a / domino pręſtetur id / quod minus ſit in locando dictũ: cadẽq; eſt ratione cauẽdũ / ne in urbe ędes aduẽtãtibus hoſpitibus multo locenť pluris / q̃ ęſtimari debeat collatione cæterarum / quemadmodũ siquiſpiam modo in exquiliis aut in quirinali tanti uelit domũ locari / quanti ea ędiũ genera locari ſolent / quæ ſunt in Florida conſtituta uia / neue ab aliquo penſio exigatur prius / q̃ ſit ſtipulando promiſſum / aut locatarius diſcedere ante iubeať / q̃ locando cõſtitutũ ſit: In quo tamen intelligi detur / triplex excipi debere genus / quo domino ſit locatarii pellendi ius / quorum unum in ędium amiſſione / alterum in coniugis ductione tertiũ in mala tractatione uerſetur: amiſſio. n. ea nominatur / qua herilis domus igni iniecto uel fortuita inflãmatione ardet / aut Tyberis cataclyſmo ſiue mota tellure ruit: coniugis. n. ductio nominatur ea / qua domũ eſt ducenda uxor / nec cõmodius uſq̃ habitare licet / q̃ in ea / quę eſt alteri locata domus: tractatio autem dicitur mala / cũ ab Inquilino aut domus ſolet euerſum iri habitando / aut id ſtatui in domo lupanar / quo a / uicinis pudoris iactura meretricio cõſpectu fiat / ex quo domino permittať ius inquilini pellendi / & ĩ domũ immigrandi ſuam. Sed cũ ex omniũ fraudum urbanarum genere nihil improbius foenore uideri debeat / rectiſſime affirmatur / ad eaiſtimationem pertinere Senatus / curare ut / aut minus in urbe eiuſmodi impudentiſſima lucra fiant / aut ad conceſſum modũ reuocentur / quæ. n. eſt foenore uel opum tempeſtas maior putanda / uel pręda iudicanda certior? quid calamitoſius q̃ nihil cęteris reliqui deſidioſiſſimo lucro fieri / & exinaniri foenerando urbem? Idq; eo poteſt uideri turpius / quo iam eſt Europa tota peruulgatum / nihil eſ

De locatione domorum

De modo locãdi

De fraude locãdi

Quibus cauſis patronus poteſt intrare ĩ domũ locatam.

De Vſura

ſione percepturus / dubitatio nõ accidit / quin poſſit a / queſtionario
prędaria lege cogi / ut feneraticiũ reſtituat partiario colono lucrũ: Alius caſus .6.
Quin etiam ſi quiſpiam centenos ſit alteri nũmos ea ocioſa auidita
te conceſſurus / ut perinde in his tantidem damni aut lucri fiat / ac
quanti / a / totidem iacturę uel quæſtus fieri in lanaria / aut ſericaria
mercatura ſolet / intelligi debet / cum id foeneraticii diſcriminis mu
tuando aditurum / quod naſci conſueuit ex mutuationis depoſiti /
& capitariæ dubitatione ſummæ: Nam ſi eum id pecuniæ genus ob
eam cauſam alteri concedere mutuando dicamus / quo inde quip/
piam ſumpturus ſit / negari non poteſt / cum illa mercennaria ratio
ne duci / quæ credenti foeneratori datur: ſi autem id dicatur de/
poſiti ratione fieri / nihil rurſus abeſt / quin affirmandum ſit / id de
bere ſine quæſtu reddi: At ſi id capitariæ ſummæ nomine datũ eſſe
diceretẽ / facile etiam concedi oporteret / id eſſe debere aut in ad/
uerſaria perſcriptũ / aut a / tabellione ſtipulando cautũ / quo intel/
ligeretur id ſocietatis nominibus expenſũ iri: quod cũ neutrũ in
eiuſmodi mutuandi ratione fiat / iudicari poteſt / eam ad id genus
pertinere foenoris / quod minus ſit inuolucro ſublato anceps: Eo/ Alius caſus .7.
demq; modo ſiquis quippiam pignoris mutuando ſumat / quo ſit cõ
modi aut compendii ſui cauſa uſurus / uelut ſiquis uti ueſte aut domo
oppignerata uelit / dubitationem non habeat / quin ab eo debeat red De cambiis.
di repigneranti merces: Simillimaq; eſt pecuniarum permutanda/
rum ratio / in qua quidem / primum ſciendum eſt / id minus uiſum
iri debere foenus / quod ab argentariis in minuta permutatione fiat/
ut ſi deni ſtipendiarii nummi in ſingula centena permutanda exigan
tur / minime id lucellum poſſit foeneraticius iudicari quæſtus / cum
in eo nihil detur mutuando / quod ſit aliquid allaturum lucri / iureq;
is ſumptus æquari debeat / qui in argentariæ tabernę penſione aut
in nummulariorum Rationaliorumq; hominum mercede fiat. Chi De cambio per/
rographaria autem permutatio ea nominatur / qua aliunde quippiã litteras.
nummorum ſumitur / quod alibi ſoluendum ſit / ut ſi quiſpiam cẽ
tenos ſeptenos nummos / a / Florentino menſario ſumat / quos ſit
Romæ ſoluturus / quatenus ſcilicet minoris aut pluris auri egeſtas
aut affluentia ualitura ſit / affirmari liceat / id permutationis genus
foenoris uideri debere expers / cum in eo minus pecunia iri uideaẽ

.Q.x.

eũ cuiuis notũ eſſe debeat, nihil modo explicare attinet: qn.n. is nõ
ſit ceterorũ hominum famã læſurus obtrectando, q criminando au
deat execrari Deũ? Sed in quẽ execratio cadit, in eundẽ etiã cade Iuramentum.4.
re iuſiurandũ poteſt: quomodo.n. quiſpiã teſtẽ adducere pertime
ſcat Deũ, quẽ impudenter execrari ſolet? in quo cõ turpius cõſue
uit Deus adhiberi teſtis, quo res, pro qua iuſiurandũ fiat, eſt iudicã
da leuior, at quid in aleatorio ludo eſt iuſiurãdo crebrius? qd uſita
tius q̃ ab aleonibus cõfirmare iureiurando falſũ? quod cũ ita ſit, ne
mini dubiũ eſſe debet, ut eũ minus eiuſmodi affirmationi religioſę
credit, qn fere ſępe inter eos ſit oritura cõtentio, quę ĩ diffidenti & Contentio .5.
repugnanti quodã dicendi genere uerſat, cũ quod alter cõfirmando
probet, cõtinuo ſit aduerſando negaturus alter, ex qua diffidenti
certatione naſci cõtumelia criminoſa uideat, quę uehementer ſit Contumelia .6.
alterius nocitura famę. Ideoq; non ſine cauſa ſępe uidemus aleones
nõ modo iter ſe lingua certare criminãdo, ſed etiã aut pugnis iter ſe
cõcidere, aut uibrare ſolere ſicas: quo quid poteſt eſſe urbe religioſa Rixa. .7.
turpius? qd pernitioſius q̃ ex aleatorio ludo, uel alios ſaucios efferri
uel alios ita pugnis diſcedere ſpectare cęſos, ut diu multorũ ſępe uul
tibus reſideat uerberis muſti uibex. Et quoniã eiuſmodi turbidus ira Violentia
ſcendi modus a recta eſt rationis pręſcriptione auerſus, facile ſeq
tur, dubitari nõ poſſe, quin pecunię amiſſe dolore, ſępe in aperſam
aut in inſidioſam uiolentiã incurſurus ſit. Lodouicus Narbonenſis
Senator, homo ſũptuoſus & locuples & q Gregorio Pont. Maxi.
amitino quingenties mille legaſſe fert, cũ dena milia nũmũ uno die
luſiſſe diceret, cũq; uehementer malo cogitãdo angeret, q ei eſſet
infamię & iacturę ſubeundũ malũ, clã abeunti uictori pecuniã auferri
iuſſiſſe dicit, quo eſſet utriq; dãno proſpecturus ſuo, cumq; id eſſet
a calido aleone prouiſum, qui id multo ante pręſenſerat futurũ ita
uehementius re patefacta doluiſſe, proptereaq; ad iacturam ſuam
in colluſorem etiam cogitatam fraudem adiecíſſet, quo nihil abeſ
ſet ab animi magnitudine & Senatoria exiſtimatione longius, ſic
homo, ut accepimus, acer & induſtrius, atq; in primis liberalis, cõ
tra naturę habitum ad uim uidebat infamię metu, & dãni dolore ra Dilapidatio pe
pi: At ꝑ etiã rapinã ſequit cauſa pecunię profundendę uelox, cum cuniarium .9.
.n. facilis lucri fortuna extiterit, facilior eſt etiã profuſio ſecutura
quęſtus: Idq; eo argumẽto cõfirmari poteſt, quo ſępe ſuperãnũ pe

L. Car. Lemouicenſis amitinus Gregorii xi. teſtatus eſt Piſis quingenta mi lia florenorũ ut apparet in cro nica.

cunię cernimus / ĩ popinarium ꝓfundi ſumptum / & quo plures ꝓpe ui
ctores uidemus / qui ſint quæſito comeſo egentes / q̃ qui ſint aleato
ria tenacitate dites : Sed tũ eſt grauior plaga iudicãda / cũ ſit dãnũ
in amittendo maius / ex quo neceſſe ſit / ut in quem pecuniæ iactura
cadit / in eundem ſit etiam turbidus animi caſurus angor : Qui
Dolor: .io: enim is minus inuitari ad dolendum poteſt / a / quo tanta ſit opum
facta iactura & labes quæſita famæ : Itaq; cũ nec poſſit a / præ /
ſenti malo cogitando auocari / nec ab eo auelli queat pecuniæ amiſ
ſæ dolor / ſatis iudicari debet / aliud eum menſurũ ratione / aliud
animi affectione / & præſentis mali opinione moliturũ / ex quo ef
fici dicatur / ut in hac anxia animi opinatione homines / non mo /
Furtum .ii. do ad fraudandi / ſed etiam ad furandi aſtum excitentur / quo cau
ſa dicẽ / aut pecuniæ amiſſæ recuperandæ / aut fortunæ quęrendæ
Fraus .i2. nouę / cũ quauis ſe obſtringere fraudatione malint / q̃ non rurſus
fortunam tentare repugnantẽ / nec ſua referre putant / uel infamia
Infamia .i3. lędi / uel iuſtitiæ orbari ſenſu / modo ita fallant & furenẽ / ut uincãt:
Federicus qdem Secũdus homo religionis negligens & in uoluptate
Iniuſtitia .i4. rapax / sępe dicere ſolere ferebaẽ ſe / cũ luderet / & decipere & fura
ri uelle / cũ præclare ſciret fraude aleatoriũ conſtare ludũ / neq; .n.
Federicus .ii. conuenire iuſtitiam cum fraudatione eſſe coniunctam / cũ autem / q
iuſtus eſſe uellet / minime his uti decere ludis / ſi autem utereẽ / naui
Quid debeat p tèr eũ eſſe debere doloſũ / quo quid dictũ eſſe poteſt in regia ęqui /
uideri in conſi / tate peruerſius : quid ſordidius / q̃ ab eo decipi ſolere cęteros / q ſit
ſtorio circa lu / fraudis ultor conſtitutus : quocirca cũ maxime hodie ſit urbs ad
ludũ eiuſmodi erudita dolũ / intelligendũ eſt Senatus eſſe prudentis / alea
toria cauere lege / ne cuiq; his ludis uti in urbe liceat / q conſtituti
in fortuita uolubilitate ſint / quo urbs ad cæterorũ exemplũ ſit diuer
DE SPECTA ſoriũ uirtutis norma modeſtiæ : Spectaculorũ autem genera cũ
CVLIS poſſint uaria numerari / perinde ſunt ad mediocritatem referenda /
Haſtiludiũ .i. ut eſt S. C. latũ : Siqdem id primũ uitari debet ſpectandi genus /
in quo aut haſtatica certatio / aut monomachia digladiãdo fiat: Qua
tũ altera / cũ in ea inter ſe ſoleãt utrinq; eqtes cõuerſis haſtis obuii
concurrere / & contrario ferire ictu / nihil eſt / quin ſit in urbe raro
ſpectanda : Nam cum pari prope conflictu haſtæ parmis appul /
ſæ frangantur / facile iudicare licet / equites eiuſmodi aduerſo ictu

ita aut ex equo deturbari, aut tricuſpide ſiue haſtę fragmento uul/
nerari poſſe, ut facile ſint uitæ, aut membrorum diſcrimen aditu/
ri: uelut patrũ memoria Federico Vrbinati eueniſſe dicũt, qui cũ
adoleſcens certandi ſtudio, cũ obuio aduerſario concurreret, ocu/
lum ab iniecto in caſſidem haſtæ fragmento erutum amiſiſſe fertur
Altera uero, cũ in ea gladiatores inter ſe laniſtico præſcripto pu/
gnent, facere non poteſt, quin ſit ſpectaculum tetrum præbitura,
quid enim placere poteſt, in quo humanus cruor profundatur?
quid dirius q̃ homines inter ſe uoluntario interitu ſpectare occiden/
tes? quocirca iure eſt .S.C. cauendum, ne cuiq̃ hominum gene
ri ius ſit aut in Vaticano haſtaticæ ineundæ pugnæ, aut inter ſe ad
Diocltianas Thermas occidendi: ne homines fiant immaniores
cędis uſu & aſſiduitate ſpectandi. At cum ſpectaculorum genera
edi ſolent, quæ ſine uitæ diſcrimine ſunt ſimulachra bellorum, ni/
hil cauſæ datur, cur debeant uideri fugienda, uelut ſi modo Po/
chinteſta Senenſium ſtationariorum peditum tribunus in armilu/
ſtrio ſextilitio, loricatas haſtataſq; cohortes in aciem educat, quo
prælaſio ſit prælii futuri typus, facile ſit iudicandum, nihil id ſpe/
ctaculi genus habiturũ mali, modo ſine cæde fiat, aut membro/
rum ſauciatione aliquorum, quale poteſt id genus uideri, quod his
proximis meſſoriis feriis apud Corteſianum eſt in ſollertiſſimi ho/
minis Ioannis Aſſaroli populeto, & in noſtro Labyrintheo no
uelleto factum, in quo Elſini Legionarii pedites a Joanne Ger
mano Phalangarcha per Leonarios ſecreti, modo in cuneum acui
modo in heteroſtũ induci, modo inflecti in lunarem aciem, & tũ
dirigi in Rombũ, tũ in aciem quadratam ſtatui, tũq; in utrũ li
bet latus conuerti ſolent, quo ſit in uerſando tutior mathematica fi/
gura phalanx, aut quale id iudicat, quod taurilibus cernit in trige/
minariis celebrari pratis, modo ſine cæde fiat & hominũ iactura
præliantum. Idemq; eſt de urbium oppugnandarum ſimulachro
cum exceptione iudicandum: quid enim uoluptatis non habet op
pugnatorum imaginem ſpectare oppidorum, cum ad ea oppugnanda
ſolet acies fuſtibus armata duci, & tũ præſidia acriter ſe tueri ue
lint, crudoſq; iaciant ex muro lateres, ac ſæpe patefactis repente
portis erũpant, & cõtra oppugnãtes ſcalis aggrediant muros, ipſiq;

Federicus Dux Vrbini

Digladiatio 2.

Pochinteſta

Armi luſtrium

Oppidum Corteſium.

Ioãnes Aſſarolus

Ioãnes Germanus.

gnentis ingenii / non dicentis cogitatę laus : Scænica autem ſpecta/cula uaria nominari poſſunt / quo in genere / Mimi / Attellanæ / Togatę / Comoedię / & Tragoedię numerant : Mimi . n. ſunt / q aut minus iocando hominum parcũt dignitati / aut cęteros riſu & imi tatione ludunt / & quoꝝ in ſermone ſemper ludibrioſiſſimi aculei ſcu rulitatis insunt . Ideoq; a Romanis mimicum quoddam eſt uerſuũ repertũ genus ; quod ob id Planipedia nominari dicat / proptereaq; Mimi in proſcenũ ſint pedibus ingreſſuri nudis . Attellanæ autem hę nominantur . quę ſunt ab Attella Oſcoꝝ ciuitate natę / in qui/bus hiſter exodium iocando init : Togatas uero eas eſſe dicimus / quæ Romano conſcriptę modo gręcum in ſcæna ſolent imitari ritũ: At comoedia ea uocat / quæ cũ ad hominum mores exprimendos inuenta ſit / in eo potiſſimum rerum genere uerſatur / ex quibus ſo/let iucundus reꝝ oriri finis : Tragoedia autem eſt in qua cõſueſcũt hi hominũ ſignificari caſus / qui ſint flebilem exitũ habituri : Quod quidem poematis genus / cũ maxime appoſitum uideatur ad Chriſtia noꝝ caſus exprimendos / non deſino ſane mirari / quæ causa ſit / cur minus noſtri ſe ad hęc Tragoediaꝝ genera transferenda conſe/rant / cũ haud ſit eiuſmodi carminum ignotum genus ; & hominũ ingenia uideantur præſtare florentius / q̃ ab hinc annos octingentos ſit floruiſſe iudicandum : Cætera autem ſcænica repudiantur / a no/ſtris / quaſi in his ſcelera hominũ detecta pateant / contagioneq; aſpe ctus ſæpe euocentur uitia non dum nata : idq; eo poteſt confirmari argumento / quo probatur oculorum genus cæteris ſenſibus eſſe ad delinquendũ ad facileq; labendũ aptius : Nam cũ oculoꝝ genus in primis ſit cæteris in percipiendo uelocius / quomodo dubitari poteſt quin ſit etiã ad ſcelera rapienda celerius : eadẽq; ratione quãq; obſcoeni tas poſſit cęteris ĩeſſe ſenſibus / oculis tamẽ ſolet cõtineri cumulatius : Siquidẽ auditus ſermonis / tactio carnis / odoratus unguenti iucũda uoluptate cõmouet : At oculi in corpoꝝ genere motionẽ / colorẽ / ge ſtũ / figurã / uenuſtatẽ / & pulchritudinẽ cernũt iudicando ſubtilius / tantoq; ad hęc reꝝ genera perfruenda ferunt auidius / quãto eſt eo rũ pulchritudo iudicãda maior : quin etiã dubitationẽ nõ habet / qn frequẽtius multi cerni q̃ audiri aut cõtrectari poſſint / tũ ꝑſpicuũ ſit / ĩ agõalibus urbãis ludis / aut ĩ Florẽtino catadromo / omne puellaꝝ ſpectã

Spectacula ſce nica

Mimi

Attellanæ

Comoedia.

Tragoedia.

De ſpectaculis obſcoenis uitã dis

De natura & pe riculo oculoꝝ

Digitized by Google

peregrini rapax . S . C . caueri debet / ne flaminum urbanoꝝ genus
fines impudenti libertate tranſeat in ueſtitu longius / q̄ ſit amictoria
lege permiſſum / neue eo utatur genere amictus / quod inconſtanti
luxu / & tranſalpina leuitate ſit tam communiũ opũ q̄ modeſtiæ
priuatæ uirus : quo in genere ſoleę ſericatę manuarii conduli / para
zonia Hiſpana / cothurni tudiculati / rugata capitaria / balthei chryſo
graphiti / & phrygionicę tunicę uerſant. Atq; a Senatu eſt etiã proui
dendũ illud / ut hi in urbe ſecuentur feſti inſtituti dies / q faſtoꝝ fe
riaꝝq; ſũmariis adſcripti ſunt : In quo ſciendũ ſit / ex feriaꝝ nume
ro quaſdam repentinas / quaſdam fructuarias / nonnullas ſolemnes
ſolere nominari / Repentinę . n . hę uocãtur / quę repente ſunt
Pont. Max. indictę iuſſu / uelut ſi his ſaturnalibus Iulius Secun
dus per pręconem ferias indici iubeat / proptereaq; ſit Hiſpania re
centis Veredarii aduentu cognitum / Aphricam ita Ferdinandi Hi
ſpanoꝝ Regis oppreſſam eſſe copiis / ut celeriter bello domita ſit /
aut annuũ penſura uectigal / aut iugum ſeruile ſubitura / quo nihil eſ
ſe poſſit ad ſpem reliqui imperii recuperandi maius. Fructuarię autem
tum indici cernuntur / cum tempeſtiuitas datur expectataꝝ percipien
daꝝ frugũ / quales meſſorię aut uindemiatorię uideri poſſũt / in qui
bus homines ſolent occupari uehementius / quo minus uictu ſit cõ
munis uita caritura : At ſolẽnes illę uocantur / quę quinquagenariæ
natalitię / pręputatorię / ſcanſorię / matrales / prodromię / laurenta
liæ / cõmuneicariæ / trigemnarię / heriles / & quę ſũt eius generis fe
rię nominantur / in quibus ſit quicq̃ agi manuũ effectione nefas: quo
circa cũ in polluendis feriis triplex ſit genus negligentię / ex quo unũ
in criminũ genere patrando / al eꝝ in omittẽdis ſacris / tertiũ in ma
nuũ opere uerſet / intelligendum eſt / id eſſe prius . S . C . prouiden
dum / quod opificum artificiis / & manuum effectione conſtat / cum
uehementius exemplo aperto obſit / perſpicuumq; ſit / quęcunq; pa
lam ab aliquo opificum genere aſpernatio feriaꝝ fiat / eandẽ in urbe
ſecuturã / ex quo intelligendum eſt / artium multitudinẽ corporis inuẽ
tam eſſe cauſa : nam ſi corpus humanum minus eſſet paſſibili natu
ra conſtitutũ / fatendũ quoq; eſſet / minus ei eſſe artibus futuꝝ opus
cum autem apertum ſit / homines corporis cauſa uariis pręſidiis ege
re reꝝ / quibus ſit uita humana tutior / liquere etiam debet / progre

De natura urbis

De OBSER
VATIONE
FESTOꝝ

De triplici gene
re feriaꝝ

De uictoria Fer
dinandi Regis
Hiſpanoꝝ con
tra Maures de
Anno .1510.

De triplici negli
gentia in polluẽ
dis feriis

De uarietate ar
tium

Quare inuentę
ſũt artes

dientis rationis ſolertia quędam artiũ genera neceſſe fuiſſe reperiri
quę hominibus ad uitam degendam, miniſtratura eſſent, quęq; ma
Artes ſũ inuentę ad ſimilitudinẽ naturę.
xime naturę ſequerentur ritũ. Siquidem quemadmodũ his rebus,
quibus extrinſecus noceri poteſt, naturę cernunt integumenta dari,
ut truncos cortice obduci, equos pilis oues lana, pluma uolucres,
piſces ſquama tegi & ueſtiri uidemus, ſic confitendum eſt ab homi
nũ genere naturę imitatione ueſtis primo repertũ eſſe uſum, quo ui
ta eſſet a, frigore & calore munitior, ex eoq; tot genera artiũ ope
roſa nata, quæ eſſent neceſſitati ſubuentura uitę: cũ autem uarius ſit
artiũ inuẽtus uſus, ſciri debet, illud primũ artiũ genus debere nomi
De Agricultura.
nari, quod maxime homini uictũ ſuppeditatuꝝ ſit: quo ĩ genere ſẽ
De quadruplici Agricultura
per hominum conſenſu eſt princeps Agricultura iudicata, cuius
una agraria, altera ſatiua, tertia paſtoricia, quarta olitoria nomi,
natur: Agraria .n. eſt, qua oſtendit, quę terra maxime ſit ad fru,
ges gignẽdas apta, quod ue ſit occandi, aut arandi tempus. Sati,
ua autẽ eſt, quę nõ modo arbores ſeri docet, ſed etiam præſcribit
inſerendi modũ, quomodo ſcilicet ſurculus aut ſciſſo imprimat trũ
co, aut inter corticem & lignum inſerat. At paſtoricia ea nomina
tur, qua paſcua & prata continentur: Olitoria uero eſt, quę docẽ
Quid nõ liceat in Agricultura in feriis
do iubet, quomodo ſit hortus oleribus ſerendus: quare cũ quęritur,
quid in his maxime agi feriaꝝ die exceptum ſit, intelligi poteſt .S.
. C. eſſe cautũ, ne cuiq̃ feriis ſit occare aut arare licitũ, neue arboꝝ
ſatio aut foeniſecium contemnendo fiat: at cum ſunt in paſcua iu,
menta ducenda, minus ea lege ſolet id hominũ alligari genus, quod
ſit cuſtos ad iumenta paſcenda conſtitutus, cum perſpicuum ſit, hoc
belluaꝝ genus minus uiuere ſine herbido paſtu poſſe, quo in gene
re Opiliones, Caprarii, Suarii, Bubulci, & hi Saltuarii nominant
De aucupatu piſcatu & Venatu
quibus eſt paſcuę aut ceduę ſyluę cura tuẽdæ data: Sed ſi de aucu,
pum Piſcatoꝝ aut Venatoꝝ genere quęritur, q feriis plagas aut re
De Molendinariis & Olearijs.
tia inſidiando tendunt, ſciendum eſt, cum feriis id fieri compendii
cauſa ſolet haud id eis licere plus, q̃ ſit reliquo opificũ generi in lu
crando licitum. Similiſq; fere eſt Molitoꝝ, Olearioꝝ, Latera,
rioꝝ, Salſamentarioꝝ, & Lanionũ iudicanda deſcriptio, qua iu,
bet, neq̃ eoꝝ qs ſciens eo die uẽdat, qui faſtoꝝ ſũmario adſcriptus
ſit, ſiquidem apertũ eſſe debet, molitori in primis iubẽdo edici, neq̃

ferijs ab eo eat tritici ea aquaria mola aut uentoſa multum / quod
inter metam & catilum tornando molatur / quod idem eſt de Olea/
rio torculo & farinario piſtrillo dicendũ / in quorum altero cernun/
tur Oliuę in altero frumenta trudi equo uoluente molam . At uero
Calcariorum laterariorumq; generi / quorum cottidie fornax De Calchariis
haud eſt ſine lignorum coniectu duratura feruens / minus piaculo
futurum ſit / ſi materiam igni accendendo ſubdat . Eademq; ratio/ DE Macellariis
ne fatendum eſt a / Lanionum Salſamentariorumq; genere aliquid
cibi pridie condiri poſſe / quod profeſto ſint uendituri die / ſi id
eis ante minus per negocia condire licuit / in quo genere Lucanica /
Pernæ / Sanguiculi / Longanones / Iſicia / & Syncipita ſuilla nu
merantur . Nec etiam his eſt ferias ſeruare iuſſum / qui aut in com De Taberniis
pitis caupones eſculentorum ſunt / aut qui in oenepoliis uendere ui
na cernuntur . Recte quoq; idem Vectorum Mulionum / & Nau De Mulionibus
tarum generi edicitur . Vectores enim ſunt hi / qui aut mercenna/
rio quęſtu uehunt / aut hi / a / quibus in urbem frumenta compor/
tantur ex agris / quales Romæ alpini uectores iudicari poſſunt / qui
bus intelligendum ſit ſtatutis feriis minus eſſe ius frumenti in urbem
importandi . Mulionibus autem / qui cum Clitellariis mulis ſint lon
ge profecturi gentium / nec uiuere ſine Vecticulario lucro poſſint /
dubitari non debet / cum iter inſtare uideatur / quin proficiſci uehen
do liceat . At Nautis / quorum eſt aut Nauium Piraticarum me De Nautis.
tu / aut uix longitudine / ſiue tempeſtate fluctuantis ſali / facultas
nauigandi aſtrictior / tantum eſt in nauigando permiſſum / quan/
tum his per prudentiam licet / qui ſunt in alea diſcriminum & for
tunæ procella conſtituti Atq; ex hoc genere maxime Pharmaco/
polæ numerantur / qui cum communis ualitudinis publiciq; cauſa
pellendi morbi / Catapotia / Epithemata / Cathartica / Eclemata
cataplaſmata / Collyria / & malegmata ex antidotario Medico/
rum præſcripto uendunt / iure ea cernuntur excipi debere lege / qua
feriis eſt mercium ſublata uenditio . In quo tamen ſciendum eſt
uerecunde eos eſſe debere uendaces / ſuaq; intereſſe putare / non
quemadmodum compendii cauſa uendituri ſint / ſed quemadmo/
dum ſint opem communi uitæ allaturi : quod quidem maxime Flo Florentia.
rentiæ ciuitati religioſæ & pudenti uſu uenire cernimus / in qua

caꝝ Rege oppugnari Rhodum / dubitari non debet / quin in ea ur/
be eiuſmodi opificū generi ſine piaculo ſit arma fabricari fas : con /
tra autē in hoc genere etiam / Librarii / Litterarii Curſorii / Cē /
tumuiri / Libelliones / Grammatocyphi / Tabelliones / & Scrip/
turarii numerari cernuntur / qui quanq̄ publicæ hominū utilitati &
ingenii lumini ſeruituri ſint / ea tam debent lege deuinciri / qua caue
tur / nequid liceat die feriaꝝ agi / ut ſi herili die ab aliquo librario dica
mus poſtularios ſcribi libellos / facile etiam affirmemus eū minus
poſſe excuſatū iri / quod longe ſecus eſt intelligendū / cum aliquid
eſt occaſio & temporis exactura uis / quod celerius faciundū ſit :
Quemadmodum ſi proximis prodromiis feriis Paulo Tubę Cen
tumuiro pręſtanti dicatur eſſe a / Iulio Secūdo iuſſū / ut ea execra
ria diplomata ſcribat / quibus Veneti repetundaꝝ & Iulia lege uul
nerantur / facile intelligi debeat / nihil ab eo piaculi poſſe ſcriben/
do contrahi / cum perſpicuum ſit / id eſſe celerius ea ratione factū
quo Veneti execrarię poenę metu formidineq; religioſa mallent ſcri
ptis parere q̄ armis / ab hiſq; fieret ſine cede & hominū cruore reſti
tutio . Hoꝝ quoq; generi Pictores adiungi poſſunt / quoꝝ muta ſe
dulitas / quanq̄ ſit uim habitura loquentē / eodem tamen continet̃ iuſ
ſu / quo cautū ſit / ne quis feriis pingere inchoata audeat / niſi cū hę
ſunt diuoꝝ imagines in delubris abſoluendę / quę admonēdo ſint et
aduenaꝝ generi profuturę / qui in urbem eulabię cauſa aduentare ui
deantur / ut ſi his Laurentalis idem Iulius Secūdus Lucæ Corto/
nenſi homini in pingendo frugi & naturā uerecunde imitanti diuoꝝ
Imagines pingere in cella Vaticana iubeat / quo pręſens cōmonitio
ſit / hominū memoriā alitura / & ad factoꝝ imitationem excitatura
mentem / cū apertū ſit / nihil magis in animo hominū influere ſo/
lere / q̄ quod ſit aurium admonitu / & oculoꝝ aſpectu confirmatū :
At ſi de concionantū / docentiū / ſiue ſcribentiū opera quęratur / in
telligi datur eos / nulla debere lege aſtringi / quominus iuuare legen
do & ſcribendo poſſint / cū eoꝝ doctrinę opera ſit / memorię ſub/
ſidiū / mentis lumen / trutina uirtutū / & itineris in coelū index :

De Librariis:
De impreſſori/
bus libroꝝ
De Notariis
De ſcriptoribus
Apoſtolicis:
Iulius .ii.
Paulus Tuba
ſcriptor Apl̄cus
.1509.
De pictoribus
Iulius .ii.
Luchas Corto/
nenſis
.1510.
De p̄dicatoribus
De docētibus
De componenti
bus libros.

catum gerendum, quempiam minus probum præterito probiore le gi? quid periculoſius q̃ ad publicum negocium ei aſcenſum pate re, qui minus intelligat, quantum oneris ab eo ſit in omnem ui tam ſuſceptum? quid foedius q̃ id gratiæ & ambitioni dari, quod ſit cauſæ & uirtuti exploratæ dandum? Quare cum iam in ſuffra gando homines ad ambitionem & gratiam propendant. S. C. prouidendum eſt, ne cui Senatori ſit ei ſuffragari fas, qui aut Pon tificatum palam petat ambiundo, aut minus ſit uita periclitata notus, neue in eos ſint flagrantia ſtudia Senatorum, qui Ponti ficatum nundinari uolunt, aut quorum dignitatem minus eſt ani mi æquatura dos: Poteſtatis autem cura his finibus circunſcri bitur, quibus Mundi regiones terminantur: ut præclare ex Euro pea eorum iuriſdictione iudicare licet, qua tributim & pagatim fana deſcripta cernuntur. Nam quanq̃ iamdiu in Aſia & Aphri ca Barbarorum ſcelere ſint infinita prope deleta fana, intelligi tamen debet, ea ſic etiam amiſſa Pontificum iuriſditione contine ri, augurariq; licet ex placati coniectura Dei, & barbarorum oc caſum imminere, & breui ea a noſtris recuperatum iri, idq; ex his Emanuelis Luſitanorum & Ferdinandi Hiſpanorum Regum uictoriis cognoſci poteſt, a quorum altero ſic eſt India in hoſti lem uexata modum, & parere coacta, ut iam facile pendeat ob ſequendo uectigal, ab altero ita ſunt in Aphricæ uiſcera arma Hi ſpana lata, ut undiq; cincta periculis ſit, aut repugnando interi tum expectatura, aut rebus diffiſa ſuis, eodem quo Betico ſeruitura fato: ut his exurialibus feriis præclare eſt, a phedro Volater rano in Vaticana concione deſcriptum, declaratumq; quid ſit bel lando eucnturum, quo concio eſſet, ad hoſtis teterrimi peſtem di rarum obnuntiatio futura, ad memoriam ſempiternam fama tri umphi ueri: At cum de utilitate quæritur, quam minorum gen tium Pontifices Rei pu. afferre debent, intelligendum eſt, id eis primũ curæ eſſe oportere, quod ex multis utilius iudicandũ ſit: quo in genere initiandi ratio eſt iudicanda prior: Quid enim utilius eſ ſe poteſt q̃ eos, qui animorum incolumitati præfuturi ſunt, ſcrutari ante q̃ ſpectatu iudicare ſapientes? Quid tam neceſſarium, q̃ eũ ubertate præſtare debere doctrinæ, ex quo ſit hominum hauſtura

Quid debeat de cerni pro ſuffra gatione

De cura poteſta tis Epãlis

Qd̃ Epãtus ſũt deputati in om nibus partibus mundi.

Emanuel Rex Portugallenſiũ

De uictoria Fer dinandi Regis Hiſpanorũ con tra Aphricãos de ãno .1510.

Phedrus Vola terranus:

De utilitate quã afferre debent Epiſcopi

De examidatiõe ordinandorũ.

fiat, uicatimq; flaminibus edicatur ut adſint, quo aut lex uetus ob rogetur, aut feratur promulgando noua quæ ſit turpitudinum fla gioſarum uindex futura, & naſcens morum extinctura incendium nam cum cuiuſuis hominis ſit errando labi, Pontificis intereſt re gentis, ita flamines urgere decretis, ut ad omnes poenæ formido perueniat, ad paucos mulcta dimanet: ſuaq; refert ſcire perinde ut fulmina eſſe debere leges, quæ quanq̃ omnium emittantur metu paucorum tamen interitione cadant: Idq; fieri cumulate poterit, ſi intelligat ſe omnibus his carere oportere uitiis, in quibus ſit al terum uindicando puniturus, cum nihil peruerſius eſſe poſſit, q̃ in eo obiurgare alterum, in quo ipſe repræhendi queas, ſitq; quid uis perpeti ſatius, q̃ nequam Pontificem uitia aliena ſpectare ob iurgantem, quandoquidem perſpicuum ſit, eum qui ſit alio rum peccata correcturus, bene & cumulate eſſe oportere con tinentem. Itaq; imprimis ab eo eſt auaritiæ uitanda ſuſpi tio ne ſcilicet quid quæſtus cauſa inſtituat, aut rapiat ex publica ga za inſolentius, ex quo iudicandum ſit, & pecuniam augeri priua tam, & minus eum poſſe ſuſpitione carere peculatus: nihil eſt enim tam putandum turpe, q̃ eum a, quo omnibus fieri benigne debeat, priuatim alteri uideri detrahere exigendo uelle, nihilq; foedius excogitari poteſt, q̃ Pontificem, q ſit princeps pecuniæ ero gandæ conſtitutus, ad bonorum direptionem aduolare publicorum Quocirca intelligendum eſt, ad ſummam negocii pertinere ſui agi ſecum pręclare arbitrari, ſi ea bina præſcripta ſeruet, quorum alterum in egentium donatione, alterum in luxus & uoluptatum ab ſtinentia uerſatur. Quid enim tam Pontificum generi conſen taneum futurum ſit, q̃ indigorum calamitati ſuppeditare largien do? quid contra debet ab eorum abeſſe dignitate longius? q̃ intelligi eorum opes, quorum uita ad imitandum patet, aut in ſum ptuoſum luxum conſumi, aut in charybdim & gurgitem profun di gulæ? quo magis eſt eorum Pontificum uituperanda edacitas? qui cum uitæ foelicitatem uentre metiantur, non modo delinquunt q exemplo nocent, ſed q corpora etiam paſtu atq; potu labefa ctant, mentiſq; agilitatem elidunt. In qua quidem intemperan

De ſynodo.

Q đ oportet ep̃ȝ alios repręhen dentẽ eſſe irre pręhenſibilem:

Q đ Ep̃s debet carere auaritia Diſt. lxxxviii. c. fornicari

Q đ Ep̃i debẽt eſ ſe abſtinẽtes & parci

Contra Gulam:

rem, cur pane cænando abſtinerent, repente reſpondebant Lur, cones non ædere ſolere panem, ex quo cæpi cogitare primum q̄ hominum ſit auiditas q̄ guſtatus in edendo peruerſior, q̄q; liben tius hoc genus hominum ſocietate q̄ uoluptate lætetur, cū perſpi cuum ſit, ita natura comparari, ut nihil ſit homini in cibis ſi, ne pane iucundum, ex quo iutelligi detur animi uitio naturæ ſupe, rari ſenſum: Quamobrem huic Pontificum generi, quibus eſt a, religione data continentia, ex. S. C. ut diximus, lex eſt prę ſcribendi uictus, quo & ualitudinis integritas ſeruetur, & mens ſit in regendo & excubando acrior. Huic autem pręſcriptioni fi nitimus eſt de ueſtitu & ornatu locus: In quo ſciendum eſt, huic Pontificum generi præter ſacerdotitios amictus, nouem ornamen, torum genera dari, quibus in litando utatur, quo in genere Ca, ligæ, Sandalia, Zonæ, Interulæ, Dalmaticæ, Chirothecæ, Tiara, Pedū, & Annuli numerantur: Caligæ enim ob id dari dicuntur, quo ſignificetur rectum eſſe debere in ambulando gra, dum. Sandaliis autem ſatis eſt ſigni aſpernationem humana, rum declarari rerum, cum & pedes tuendi & pulueris ſint cauſa reperta pellendi. At Zona tanq̄ nexus quidam eſt honeſti amo ris index, quæ ſit tanq̄ temperantię conditio, & quædam germa, na uirtutis. Interula uero cū ęqualiter ad talos rotunda pateat, facile poteſt perſeuerantię ſignificare uim, quæ ſit contra eam dif, ficultatem ſtabilitas, quæ ex operæ diutunitate oriatur, nec a, bonorum genere recedat, nec liqueſcat id perferendo langui, dius: Ex Dalmatica autem, cum ſit ad talos dimenſa late: quædam oſtenditur afluens ad bene de indigoꝝ genere promeren, dum opitulatrix uirtus. Sed ex Chirothecaꝝ uſu, cum aptiſſime ſint ad manus tegendas factæ, præclare exiſtimandū eſt, eam cau tionem declarari, quæ maxime uerſetur in obſtantium depulſione reꝝ. Ex Tiara autem ſignificatur utriuſq; doctrina conſignata le gis: in qua maxime nitatur animoꝝ ſalus. Pedum uero cū capulo ſit in curuū, trūco rectū, ac in imo ad cuſpidarii ſtimuli cōſtitutum modū, facile iudicandū eſt, officiū Pōtificū repreſentare triplex, ex quo unū in retinendo diſcentes, alteꝝ in ęgrotantibus fouendis,

De cohercenda gula p legem:

De ornamentis Epiſcoporum

Q đ Epiſcopus habet nouem ornamenta prę ter ſacerdotalia

De ſignificationi bus ornamen torum

tuo uſq; dum cogitationem in Re publica conſeruanda figant, quoad ei ex .S.C. ſucceſſum ſit, nequid ſit interim ori, turum labis: At uero Archipontifici nullum eſt in eos permiſ, ſum ius, qui ſubſidiarii imperio & deſcriptioni ſubſunt, niſi in eo tãtum genere rerum, quas Senatui ſit excipi attinere uiſum: Nam ſi ſit conſtanti fama peruulgatum, quempiam, qui alterius iudicia, riæ deſcriptionis ſit, furti aut cædis in prouincia inſimulari ſua, nihil dubitare prohibet, quin ei ius illius in iudicium uocandi detur: Quemadmodum ſi modo in Ioannis Piccolominei Archipon, tificis Senenſis eruditi & caſtiſſimi hominis prouincia dicamus. quempiam in delicti ſuſpitionem uocari palam, qui auxiliarii po, teſtati ſubſit, nihil obſtare affirmamus, qn ei ſit tã illius in carcere ga ſtigandi ius, q̃ pecuniariæ irrogandæ mulctæ: Atq; hoc idem iuris habet in his, quæ aut ad præſidiariam negligentiam, aut ad ſynodicam curam attinere uideantur, quando ſcilicet uel ſubſidia rius ſit in regendo & adminiſtrando ſocors, uel quando eſt paga na uocanda concio, qu a & flaminalis uitæ ratio repoſcenda eſt & lex indicenda morum, iniiciendiq; ſunt licentiæ imteperatæ freni Quin etiam ſciendum eſt ius ei gabali quocumq; ferendi, & qui, buſcunq; prouinciæ uelit fanis humeralis ſubfibuli utendi eſſe, quo preter cæteros ſit inſignium ornatu grauis: Siquidem humerale ſuffibulum eſt quoddam ſtragulæ ueſtis genus, patibulis atris, ad ſacerdotitii ſtrophii contextum modũ, quo ſignificari poſſit tam ad hominum apparatum q̃ ad poteſtatis magnitudinem oſtenden, dam eſſe factum: Quocirca intelligendum eſt ante eiuſmodi hu, meralis ſubfibuli utendi tempus, quo roganti Archipontifici ex .S.C. datur, minime ei ius uel flaminis initiandi, uel ædis de, dicandæ, ſiue concionis calandæ permitti, nec poteſtatẽ concedi eius alias utendi, niſi diebus ſtatutis his, quibus Natalitiæ, La, pidariæ, Pſolentariæ, Apparitoriæ, Oliuetariæ, Cænatoriæ, Quinquagenariæ, Prodromiæ, Nuntialiæ, Matrales, Dedicatoriç & Initiariæ Feriç cõtinent. Sed maxime quoq; intelligi debet a Se natu, ex omniũ Põtificaliũ negociorum genere nihil eſſe eã Cẽſura uti lius, quç a Põtifice uicana paganaq; fana adeũdo gerit. Quid.n.tã

Q̃d primas mor tuo Archipõ de bet uocari ad gubernandum dioc.

De offic.c.prçſẽti li vi.

De poteſtate Ar chiepiſcopi:

Ioannes Pichol, omineus Ar, chiepſ Senẽ.

Diſt.vi.4.iii.c. placuit.

Diſt.ix.4 iiii.c.cõ ſimum:

De congregatio ne cõcilii dioc.

Q̃d Archiepſ poteſt uti Pal lio.

Quid ſit palliũ Extra de elec.c. ſicut

Quibus diebus Archiepſ po teſt uti pallio

DE VISITA TIONE EPI SCOPORUM Et PRçLATORUM

neceſſarium eſſe poteſt / ad incolumitatem Rei pu. ſeruardam

De utiliiate uiſitationis.

q̃ quotannis ab his rationem repetere uitæ / quibus eſt curatio mandata cæterorum ? quid tam utile q̃ a / uitiis abeſſe cogi metu cenſuræ impendentis ? aut quid deniq; tam Pontifici conſentaneũ q̃ opem ferre egentibus / excitare dormientes / morbornm fibras euellere / comprimere peſtem / & in uiam reuocare declinantes ? Itaq; cum de cenſoria ratione quęritur / ſciendum eſt cenſuræ gerendæ modum ita ex . S . C . præſcribi / ut ſcilicet intelligatur / cum Pontifex ſit ad hominum uitia caſtiganda conſtitutus . P .

Q đ đbēt primũ uiſitare caplĩi Eccliç ſuç poſtea ciuitatē & diõ.

: M . S . Q . cenſere atq; / e / Re pu . æſtimare / uti primum homines / collegia & fana urbis recognoſcant ſuæ / cumq; tribula※ria aut uicana ſiue pagana ſunt adeunda fana / uictus ab eo exigi familiæ cauſa poſſit / familięq; numerentur duæ / in quorum altera Sacellarii / Anteambulones / & Circumpedes / in altera Scribæ / Tabelliones / Quæſtionarii / & Obſignatores numerentur :

Extra de Cen.c. .1.li.vi.

Q đ uiſitari debēt pręſtare uictũ uiſitātibus

Q đ ſiqua ſit iactura equi / aut iumenti adeundo facta / Senatui placere / ne cenſorio nomine flaminibus tantum imperet æris / quantum ſit eorum amiſſione deperditum / neue pecuniam pro uiatico cenſorio petat / nec item ei pręter lectos / tectum / fœnum / & uinum liceat accipere quicq̃ / quo priuatim aut publice ſumptus paganus fiat.

De off. or. c. ſi Epſ. li. vi.

De ordine uiſitationis:

At cenſuræ gerendæ ordo is probari poteſt / qui gradatim percuntando fit : ut ſi primum ab Archiminiſtro quęratur / utrum ſit tam in imperando q̃ in in ritu ſeruando diligens / deinde

De uiſitatione Archidiaconi

quod ſcientiæ aut litterarum genus eos in tyrocinio doceat / qui flamines futuri ſunt : ſimiliſq; eſt Archiflaminis interrogandi modus

De uiſitatione Archipbri

cum inquiritur / quomodo ſua referre ducat / prouidere cauendo / nequod genus Eucariſtici paſtilli deſit / quod ægrotus litandum detur / neue quis ex tribu dicatur mori / cui per flamines minus fuerit libare / aut penitendo ſcelera fateri licitum : cadit etiam in curam Cenſoris id / quod eſt ex Præcentore exquirendũ / in quo

De uiſitatione Cantoris

ſcilicet primum ſpectari oportet / num in horariis præcationibus quid perturbatum efferatur / quod ſit tam temporibus diſcrepans q̃ caſibus & genere præpoſterum / ut ſæpe in Vaticano cernitur indoctæ flaminum multitudini euenire litanti quorum dictione nihil poteſt auribus accidere grauius : q enim ſonus barbara pronum

titione foedior inueniri poteſt : quæ dictio inſuauior peruerſi/
tate prolata uerborum : quid minus conſentaneum q̃ flaminem
qui cæteros eruditurus ſit, Grammatices eſſe rudem : ſiue quęra/
tur utrum horarii libri / ita aptis ſeruentur & accomodatis locis, ut
in conſpectu adſint, cum oportunitas poſtulet idonei ad dicendum
temporis, ut ſcilicet cum per compita ſupplicandum eſt, ſupplica/
torii proferantur libelli, aut cum eſt in ercentorium ineundum, apo
criſarii libri grandiuſculis litteris in monopodio collocentur ita, ut
ſine conſpiciliis cerni a, cætu canente queat, quarũ rerum certa ar
gumenta ſunt, cum percuntando intelligitur, operam a, præcen/
tore dari, ut eorum nomina in albo adſcribantur, qui ſint hebdo
matitiũ inituri ſacrũ / ipſeq; ob eam rem in hipodio ſecundarioq;
ſubſellio uerſetur, quo ſit in eo flaminum genere corrigendo & iu
uando liberior, qui a, cæteris canendo diſcrepent, aut quorun/
dam ſit uocis ſonus moderandus, nequa exeat uocula indocta ru/
dius / quam aures ſentiendo notent : Coniunctus eſt etiam huic lo/
cus, ex penetralio cuſtode ſciſcitandi, num oſtia / oſſuaria,
aras, ſubſella, cellas, tectaq; fanorum ſic ad functionem mu/
neris arbitretur pertinere ſui, ut caueat, nequa damna aut detri
menta ſentiant, operamq; det, ut in delubro analemmaticus Gno
mon ita ſit temperato libramento factus ad curricula ſignificanda
horarum / ut tintinnabulum cum longiorum, aut contractiorum
dierum ratione poſſit in annum congruere totum, nequid in com/
monitione diurna aut nocturna ſeruis aut ocius ſonando diſcre/
pet, quo flamines deceptum iri poſſint, deturq; cauſa iuſta excuſan/
di, ſi minus in tempus ad accitum adſint : quod cum acciderit, quę/
rendum eſt etiam, quomodo lychnuchi funalia, ceruicalia, ca/
durci / periſtromata, Deçq; redimicula matris / ac tota tractetur pene/
tralis ſuppellex, aut quomodo prouidendo curet, ut Euchariſtica
pyxis in eo ſit conſtituta loco, quo tam feſtræ, q̃ tentorii ornatu ni/
hil poſſit excogitari pulchrius, ſiue rurſus utrum ſit ab eo prouiſum,
uti in penetrali, aut Epiſtomion cum latice fontano ſit, quo ante li/
tatum poſſint flaminum lauari manus, aut hieme teſtuacium ſiue
conſorium collocetur ignitabulum, ut frigus arceri litando queat :
Idemq; fere eſt uicanorũ aut paganorũ flaminum ſiue Coenobitarũ

De uiſitatione ſacriſtæ.

De uiſitatiõe pb̃rorũ. urbanorũ & ruraliũ.

Digitized by Google

De uiſitatione Monachoꝝ

De uiſitatione Hoſpitaliũ.

De uiſitatione Societatũ laicorum

De uiſitatione Monialium

interrogandorum modus, cum ab his id exquiritur diligentius, in quo frequẽtius peccari ſcitur: nihiloq; ſegnius eſt in ea cenſura faciẽdum, qua ualitudinaria ſodalitateſq; nocturnæ continentur, in quorum alteris uidendum ſit, utrum fructus ad curam expenſi ferantur indigorũ, an quicquam ex uectigaliũ ſumma captioſe deperdatur, in alteris quęratur, num quędam ſint commentitię latę leges, quæ minus pontificis iudicio probari poſſint, ut ſępe euenire conſueuit in ſcitia & ignoratione profanorum, qui in eiusmodi ferendis legibus appetitione magis, q̃ ſtati ritus ratione ducuntur, uelut ſi quęratur utrum neniam ſoleant herili inire die, an lectos iureiurando cogant ſe ſodalitatis inſtituta ſeruaturos, quod maxime ſit Pontificis latione obrogandum. Sed maxime ad cenſuram attinet ueſtalium ſcrutari mores, cum quęritur num Antiſtes poſſit muneralis poſtulari ambitus, num ue diuenditis aut adeſis agris, cæterorum pignerátrix ſit: deinde in his rebus, quæ in exempli imitationem cadũt an ſibi pręcidat licentiam uiuendi, quo iuſtius aliena peccata corrigat, ſiue caueat neq̃ in re obiurgari queat, in qua alteram repręhenſura ſit: Q̃d ſi id factum eſſe ſentiat, quærat rurſus utrum quicquam de ueteri diſciplina ſit more deſuefacto mutatum, an ſenſim detur latebra probro, quod longius amiſſo pudore ſerpat. Idq; lucidius ſciri poterit, ſi quæratur, utrum noctu ad ſacrarium aditus uiris ſit, an interdiu aliqua ueſtalium conſpicua ad tranſennam fiat, ſiue rurſus utrum omnes in cõclaui dormitorio cubare dicãtur, quod noctu ab Antiſtite ſoleat ſera admota claudi, necui cauſa ad ſtuprum redormiendi ſit, ut patrum memoria pudentiſſime eſt primum in exedificatarum ſacrario inſtitutum: atq; illud quidem quęrendum eſt, num ab his ſint flagitia noua excogitata libidinum, an in ſacrariũ importetur luxuriæ peregrinæ ſeges: quẽadmodũ eas improbiſſimas ueſtales feciſſe dicũt, quę ab Alexandro Sexto in iudicium tribadici uocatæ criminis, iuſtas dicant Rei pu. dediſſe pœnas: quo in loco quærat oportet, quo certius iudicium exquiratur ueri, utrum ex his quæpiam priuatim uel ſpeculum, uel melinum, ſiue tetanothrum habeat, quarum rerum uſus in ſacrario ſit flagitii libidinoſi index, & cupiditatis obſcenę teſtis, pro

quoꝝ ſceleꝝ genere ea eſſe iudicet, ut aut ſcuticula diuerberanda, aut carcere diu punienda ſit, quo unius exemplũ ceteris profutuꝝ ſit: Quibus expoſitis inquirendũ eſt, num caꝝ cuipiam magis uideatur eſſe cordi, quemadmodũ tutulo aut focali prodat amicta comptius, q̃ quemadmodũ ſit ueſtitu modeſto pudens, in quo ut quippiam eſt negligentius remiſſũ, ſic plus oſtendatur animi uerecundi ſigni: quod ut facile demoſtretur, interrogandũ erit, nũ in Cynoecio quępiam caꝝ, uel texat ſudarium reticulatũ, uel acu quippiam Phrygionica ratione pingat, quod per ęſcariam rotulam uel per cratratam feneſtram, ſit amanti largitura clam: Idq; ab hoc ueſtaliũ genere intelligi debet exquiri oportere diligentius, quo & maior eſt metus periculoꝝ imminentiũ, & quo iuſtius ſacrarium uideri debet, contuberniũ pudoris, ara caſtitatis.

.r.i.

DE SIMONIA QVATENVS DE EA POTEST TRACTARI IN CONSISTORIO.

SED Quoniā tantum eſt ſupra a nobis ex rebus flā/minalibus decerptum floris / quantum eſſet ſatis ad ſignificandum / quid maxime de his ſit in Senatu decernendum ꝫ Deinceps ſequitur / ut de eo munerali ambitu dicatur / quo fana precio exquiſito ueneunt. Quod quidem criminoſum mali genus / quo poteſt iudicari ne / quius / eo pluribus eſt hoc loco explicandum. Siquidem munerali ambitus nihil aliud uideri debet ꝗ eorum emptio & uenitio ſacrorum / quorum eſſe debet gratuita datio : quo in genere de dicatio Aedis / Veſtalium inaguratio / Eulogia patrum / Interdictionis liberatio / Cenotaphica emptio / Criminum mulcta / Cooptatio flaminum / Decumæ ius / Sacrorum datio / Mutatio fanorum & quæ ſunt eius generis nominantur : in quibus quicquid homines uendendo aut emendo / uel paciſcendo ſiue licitando nundinantur /, id omne intelligi debet in quodam ambitu uerſari oportere munerali / cuius cognitio ſit ad iudicium referenda Senatus. Ex quo iudicari poteſt / triplex eſſe nundinandi genus / unum quod ſermone / alterum quod obſequio / tertium quod pecunia continetur : id enim quod petendo aut precando fit / ſciri debet / bipertito oportere ſecerni / ſiquidem in ſacerdotiis adipiſcendis / perſpicuum eſt quempiam pro ſe / aut pro altero rogare conſueſſe / ſi .n. ipſe precando uelit renuntiari flamen / nihil prohibet / quin queat muneralis poſtulari ambitus / quandoquidem palam ſit eum / qui pro ſe rogare uideatur / aut audacter ambitioſum / aut iniquiſſime iudicari debere impudentem / idq̧ fieri improbrius / quo inſcientior aut rudior iudicandus ſit : at ſi incidunt cauſæ / ut quiſpiam pro ſe ſacerdotium precando depoſcat /

Quid ſit ſimonia

Res quibus committetur ſimo.

De triplici genere ſimonię:

Simōia a / lingua

Quomō quis poteſt petere pro ſe.

D.ſt.1.4.ii.c. Clericos

eum ipſe egere uideatur / facile credendum ſit / nullo modo id ei criminoſum fore / ſi preſertim probitate excellat / maximeq; præ/ſtet doctrina rerum : Sed ſi quempiam pro altero rogare dica/mus / qui minus ſit ſacerdotii ſplendore dignus / intelligere eum debemus / uel periculi uitandi / uel gratiæ ineundę cauſa ad ſuf/fragandum duci / ab eoq; nundinatorium contrahi oportere ma/lum . Q̄d ſi quiſpiam pro altero roget / cuius ſit cognita probita tis & doctrinę magnitudo / idq; non tam gratiæ q̄ cauſæ ratione fa cere uideatur / iure omnino putari debet crimine uacare nundinan/tum : uelut ſi modo quiſpiam pro Iacobo Antiquario in Pontifi/cum collegium cooptando roget / cuius perinde ſit perſpicua pro/bitas in uiuendo / ut eſt cognitus in ſcribendo nitor : At ex obſe quii munere genus cernitur oriri duplex / ex quo unum turpe / alte rum honeſtum nominatur : Turpe enim id dici poteſt / in quo quiſpiam ob id alteri ſeruiendo eſt / uel adiutor furti uel cupidita/tum libidinoſarum adminiſter / quo ei pateat ad fana adipiſcenda uia . Honeſtum autem uocatur / quod eſt ad flaminalia mune/ra obeunda conſtitutum / quo in genere Syrmatarii & Sacellarii nominandi ſunt / qui ſi minus cum Senatorum genere ſint ad eam conditionem ſeruiendo depacti / ut officium pręſtetur in gratia refe rēda par / nihil eſt cur ſint in id incurſuri crimen / quo ſacerdotio abire cogantur / Sed cum de eo muneris genere quæritur / quod a/ pecuniæ datione dimanat / intelligendum eſt id / cum tanta merces pecuniæ impenditur / quæ ſit animi pellectura motum / nun dinario contineri ambitu : ſi autem ita ſit exigunm muneris genus iudicandum / ut nunq̄ certum animi iudicium moturum uideatur / minus eſt in id delicti genus referendum / cuius cognitio Sena/tus poteſtati datur / ut ſi quiſpiam liberaliter alteri dono : aut ca/ſeum ouinum elſinum / aut parthenopea ſamina mittat / quæ minus ſuapte tenuitate ſint aut animū flexura / aut de conſtantiæ gradu deturbatura mentem / quod contra fieri dicatur ſecus / ſi ei fiat inductione animi / ut largiendo aditus ad adipiſcenda fa/na obrependi ſit / quod piaculo elutum iri debeat : Itaq; cum in

Quomodo ſit petendo pro Alio

Iacobus Anti/quarius

De ſimonia ab obſequio

De miniſtris libi dinum

Diſt 1.4.iii.c.ſal/uator

De capellanis & caudataris Car dinalium

Extra de ſimo/ .c. mandato

De ſimonia a/ munere.

Diſ.i 4.iii.c.totū

De differentia munerum.

De uario gene/ ſimoniæ.

hoc ambitu eſt animi iudicanda optio, ſciendum eſt, genera multa oportere conſiderari rerum, quibus ſit uidendum, utrum in his appareat crimen hęrere munerale: Idq; maxime cognoſcitur ex permutandi modo, in quo duplex genus ſecernitur, unum quo ſacra cũ flaminalibus, alteꝝ, quo profana cum ſacris ſolẽt permutari, quod utrunq; tum iure concedi dicatur, cum ſine animi morſu, aut ſine extraordinario promiſſu fiat, uelut ſi in altero affirmemus Bernardinum Capellam Poetam Lateranenſe Flaminiũ permutare cum ſacerdotio Vaticano uelle, nullo modo dicamus eum debere poſtulari ambitus, etiam ſi ſacerdotium Vaticanum poſſit dimidio æſtimari pluris: at ſi in altero Raphaelem Riarium Senatorem affirmeś cum Ioanne Iordano Vrſino pepigiſſe, ut eis inter ſe facultas ſit Furniani fundi cum agro Ruxulano permutandi, facile probetur eis id concedendum eſſe, etiam ſi eorum alter pretio tantum ſit nummorum additurus, quantum ſit æquandæ permutationi ſat: At uero ex eo genere ambitus, quod fieri interpoſito proxoneta cernitur, tum nullum crimen ad alterũ attinere uolunt, cum eſt alter eo inſciente aut repugnante licitus. Q đ ſi id ſit eo imprudente factum, præclare dicunt iudicari poſſe id fieri optione mentis, pro qua ea irrogetur mulcta, qua ſacerdotio abeundum ſit: Ex donatione autem id eſt tum criminoſum putandum ualde, cum cuipiam aliquod a principum regumq; genere fanum ſine diplomatibus, aut Pontifice imprudente datur: quæ quidem audax impudentia, extraordinariaq; improbitas, cũ ſit aut religionis diſſoluendæ, aut cauſa inſtituta quæſtus, alio erit exagitanda loco, in quo oſtendendũ ſit, quantum utrinq; probri contrahatur, uel improbitate uſurpantium aperte, uel formidine demiſſe repugnantium: Sed ſi quiſpiam aliquid nummorum Senatorio Admiſſionali det, quo ei liberum permittat adeundi & ſacerdotii petendi tempus, cognoſci debet, nihil tum ab utroq; contrahi ſolere tabis, quod contra euenire affirmetur, ſi ei dinumeret nummoꝝ quid, quo ſit in ſacerdotio tribuendo fautor. Sed nimirum huic generi illa quoq; fi

Bernardinus Capella Romãus
Raphael Riarius Sabinenſis .tt.S.Geor.Ca.
Ioãnes Iordanus Vrſinus.
Extra de reꝝ permu.c.da queſtiones
Extra đ:re.ecclia ſi nõ alienan.c. nulli
De ſimonia ꝑmediatorẽ
Extra.c.ſic.tuis
De collatione facta a regibus
De ſimonia cum camerarüs Cardinaliũ
De ſimo. ex his quę procedũt a gratia ſpirituali

hitima iudicari poſſunt : quibus ad gratiam præparantur homines. uelut ſiquis aliquid flamini egenti det, quo pro eo dicat rogan- do Nablum, facere non poſſit, quin uideri debeat pecuniam ro- gationis nomine dediſſe, mercatusq; eſſe precandi modum: quod non idem ei accidat, qui ſit præficus in cadauere ſeruando conſtitu- tus: Sed ut in hoc genere precandi, ſic eſt concionandi ponde- randa ratio, qua intelligatur ſi cuiq; ullus ſit nummus a concio- nante deductus, ius ei repetundarum tribui, ſi præſertim inter ſe ſint de pretio numerando depacti: Atq; etiam ſiquis probitatis ſpe cie petere a flamine uicano dicatur, ut a tribulibus cogat religio- nis eulabiæq; nomine nummos, quos inter ſe ſint rata ſumma par- tituri, neceſſe confiteri ſit, peſſime cum utroq; agi, cum utriuſq; iudicium ſit in lucrando concors: Ex quo intelligi detur, nundina- toria iuberi lege, ne cuiq; pro cenſura, aut pro animaduerſione, ſi- ue pro reticentia criminis pecuniam accipere liceat, ueue quiſq; quæ- ſtus cauſa ſit in coniugii aut decumarum diſceptatione teſtis, cui ſit ob lucrum fides deroganda. At cum eſt in iudicium adducta res, ac ita acriter eſt de iure diſceptari cæptum, ut iam homines ſint iuris ſcientia & conſulendi ratione iuuandi, nihil prohibet, quin iuris conſulti mercede adduci poſſint, quo ab his ſit conſul- toribus ſuis in iure controuerſo reſpondendum, quemadmodum ſiquis ex iuriſperitorum numero Iaſonē Mediolanenſem, uel Io- annem Victorium Soterinum, aut Franciſcum Pepum, Siue Hieronymum Botticellum municipē meum Ticinatem oblata pe- cunia conſultum adeat, quo ex his intelligat, quid ſit de iure dubitandum aut ſperandum ſuo: aut ſi in eadem cauſa quis An- gelum Cæſium, uel Paulum Plancam patronos, aut cauſidi- cos Alexandrum Bononienſem, ſiue Bernardum Mocharum precio conductos adhibeat, minus intelligatur id eorum cuiq; cri- mini aut fraudi fore, cum perſpicuum ſit, neminem cogi poſſe ad ea munia obeunda gratis, ad quæ præſtanda ſit minime obſtru- ctus lege: transfertur etiam hoc ad id hominum eruditorum ge- nus, qui domi mercede adducti docent, uelut ſi modo Petrus

De ſimo. cū decā- tibus pſalteriū.
De ſimonia cū prædicatoribus
De ſimo. cū pu- niētibus aut nō punientibus
De ſimonia cum iudicibus
Iaſon Mediola.
Io. Victorius So- terinus
Fran. Pepus.
Hiero. Botticel- lus Papienſis
Ange. de Cæſa- adoucatus
Pau. Plāca adu.
Alex. Io. Becca- rius.
Bernard9 Mo- charus.
De ſimo. cū decē- tibus
Petrus Marſus

Sulpitius Veru lanus.
Hiero. Siculus
Auguſtus Pata uinus
Guerinus Ca-mers.
Theodorus Gaza.
De ſi.cū docto.
Alex. Achilinus
Io. Hiſpanus familiaris Alberti Pii Carpenſis
Mingus Fauēti.
Io. Roſatus
Scipio Romāus
Archangelus Se nenſis
Mazīgus Florē.
Tiberius Bono
Bñdict9 Fauēti.
An. Venafrāus

Marſus / aut Sulpitius Verulanus / ſiue Hieronymus Sicu-
lus doctiſſimi homines mercede priuatim docere dicantur domi
nihilo iuſtius ſint muneralis ambitus poſtulandi rei / q̃ qui operam
ex conducto locant : Rurſus quoq; his / qui in fanis ob eam
rem pecunia petita docent / proptereaq; minus præditi ſacerdo-
tio ſint / nec tantum mercedis habeant / quantum ſit ad uitam de
gendam ſatis / nihil negocii exhiberi debet / quo ſint in ærarios re-
ferendi : ut ſi Auguſtum Patauinum / aut Guerrinum Ca-
mertem litteras Græcas eos docere affirmemus / qui ſunt in tyro-
cinio ad concionandum inſtituti / iure dicamus eos ab his pecu-
niam poſcere nomine doctrinæ poſſe / niſi tamen apertum ſit /
ita quoſdam in ſūma uerſari egeſtate uitæ / ut magis ſit his aliquid
tribuendum / q̃ quicq̃ ex fortunis detrahendum ſuis : quid enim
benignius iudicari debet / q̃ doctrina opitulari his / quibus erudiri
optantibus minus locus per egeſtatem diſcendi ſit : quod munus
maius reperiri poteſt / q̃ alteri id beneficii conferre genus / quod
duraturum ſit / iturumq; in hominum memoriam tam laude præ-
ſentium / q̃ grata prædicatione poſterorum : Quod patrum me-
moria maxime laudi fuiſſe ferunt Theodoro Teſalonicenſi da-
tum / cum affirment nunq̃ cuiq̃ tātæ curæ fuiſſe quicq̃ / quantæ
ei ratio egentium erudiendorum & docendorum fuit / quo nihil
eſſe poteſt / in hominum genere promerendo amantius & in re-
condita præſertim diſciplina gratius . Quod fere eſt idem de
eorum uenali lectione iudicandum / qui quanq̃ Gymnaſiarche pu
blici ludi ſint / nullum tamen domeſticum priuatumq; deſerūt il-
los inſtituendi & docendi ſtudium / qui ſe in eorum diſciplinam
tradiderunt / eisq; ſic ſummam operam quotidiana aſſiduitate dant
ut nullus his doctrinarum exercitationibus uacuus relinquatur di-
es . Vt ſi in Medicina Alexandrum Achilinum / Chriſtopho-
rum Arretinum / Ioannem Hiſpanum / Mingum Fauentinum /
Ioannem Roſatum / Scipionem Romanum / Mazingum Flo-
rentinum / Archangelum Senenſem / Tiberium Bononien-
ſem / aut in iure explicando Antonium Venafranū / ſiue Mat-

theum Nerucium municipem meum Ianenſem / umbratilem dicamus inſtituere ſolere ludum / quo domi cauſa ſit quoſdam inſtituendi abſtruſa doctrina ſubtilius / nihil iudicemus obſtare / quin eis mercennaria pecunia ex ſatu doctrinæ debeatur. At ſi quando accidat / ut Veſtalis cooptanda & in ſacrarium deducenda ſit / ſciendum quidem eſt / cum duplex ſit ſacrariorum genus / unum / cui dicatur opus eſſe quæſito / alterum quod ſit prædiorum multitudine locuplex / neutri nundinari pro Veſtalibus licere cooptandis / idq; eo fieri putari debere nequius / quo ſacrarium poteſt iudicari ditius. Quid eſt enim tam odioſum q̄ cernere eum increbruiſſe uſum / quo intelligatur / nullam iam fieri Veſtalem gratis ? aut quæcunq; modo cooptari uelit / ſi pecuniam poſcenti det / initiari ſolere ſemper ? Quid impudentius q̄ ea / quæ debeant gratuita liberalitate dari / improbiſſime uenire palam ? Quocirca ſapienter eſt . S . C . cautum / ne liceat pro Veſtali cooptanda paciſci / neue quid ex eo pecuniario præſcripto detur / quod in ſacrario ſit uſu inueterato inſtitutum / quo lepidior queat uideri nundinatio : Sed cum cuiuis poſſit uenire uſuuti religioſa interdum pactione obligetur / uidendum eſt / quatenus ſit quicq; excipi in pollicendo licitum : ut ſiquis Romæ Anachoritarius Popularis Deæ / recipiat ſe ſexquianno ſeruiturum / hiq; contra pepigerint ſe daturos operam / ut poſt diem præſtitutam in flaminum collegium cooptentur / non eſt iudicare alienū / id utriſq; criminoſum fore : Ex eo quoq; genere eſt illud / quo quis promittit ſe prædia ſua daturum / ſi calatis comitiis initietur flamen . At ſiquis pepigerit ſe uſq; eo quempiam cooptare deſtiturum / quoad aliquid ſtudioſe diſcat / ſatis cognoſci poſſit / neutri id dari debere probro . Velut ſi Blaſius Melanenſis Vmbrariorum Poemenicus cuipiam affirmet non ante ſe eum in flaminum recepturum contubernium : q̄ intelligat eum Theologiæ dediſſe operam / cum id poſſit perinde uideri / ac ſi affirmare diceretur / non ante initiaturum / q̄ eſſet ad Theo

Mattheus Nerucius Geminianenſis

De ſimo. cū monialibus

Diſt.i.4.ii.c.ſi c. Epm

Extra de ſta.reg. .c.piculoſe .l.vi

De ſimo.cū pactione

Di.i.4.ii.c.q̄ pio

Blaſius Melanēſis Florentinus Generalis uallis Vmbroſæ

intelligendum eſt, ſi minus flamines ad ſupplicandum obſtringan tur lege, eos ex munere excipi debere ſupplicandi, in nullumq; cri men incurrere ſolere munerale, ſi pecuniam ob ſupplicatio nem a funerea familia poſcant. Verum cum incidunt interdũ cauſæ, ut penetralis ſuppellex uendenda ſit: animaduertẽdum eſt, utrum ea ſit eulogici laticis aſperſione lota, an profana ruditate re cens, quo cognito, facilis sit coniectura, nihil ex ea licere uen di, quod eulogica piatione uideatur ad ſacrificandum factum, ſi autem quippiam ſit, aut a tinea corroſum, aut uetuſtate fortui to ue ictu fractum, nihil referat, utrum quis iubeat uenire id, modo uenditio precatione deſecrante fiat: nec minus hoc loco cum de gentilicio ſacerdotii iure quæritur, danda eſt opera, ut in telligatur, id quoddam eſſe eius offerendi ius, qui ſacerdotium habiturus ſit, idq; ex ea naſci dedicatione, quæ ſit gentilicia do natione facta. Itaq; cum, ut quiſpiam eiuſmodi ſacerdotii fla mini pretio fieri poſſit efficitur, aut facta licitatione quis ad gen tem uenit ſacerdotitium emptum locum, iure eſt ea pecuniæ da tio iudicanda impudentiſſima improbitas, & flagitioſa turpitudo nundinantum: Sed ex his omnibus minus ea gratuita donatio ad muneralem ambitum attinere iudicatur, quæ eulabiæ cauſa fiat. Quemadmodum ſi modo Ricciardus Bichius hoſpes fa miliæ noſtræ, & qui cum Alexandro fratre uixit, aut Ioannes Franciſcus Poggii Oratoris filius benigne atq; liberaliter tantum Floreæ Deæ fano ex prędiis adſcribant ſuis, quantum ſit ad amuſ ſarium ſecerdotium faciundum ſat, quo in id collegium coopta ri poſſint, nihil negocii habere dicantur, ex quo ab his sit uel munerale pertimeſcendum malum, aut ignominia formidan da calumniæ. Quam obrem intelligendum eſt, Senatores quoq; eiuſmodi tabe inquinari poſſe: Nam quanq̃ his ſit Rei publicæ cura adminiſtrandę data, haud tamen eſt his permiſſum ius bonorum Rei publicæ uendendorum. Itaq; cum ſacer dotia & fana mercantur, eorumq; cupiditas eminet impor tuna nundinandi, nulla queunt dignitatis excuſatione aut auctori

De ſimo. Venditionis suppellectilis eccl̃iaſticę

De ſimo. iuris patronatus

Diſt. xvi. q. vii. c. filiis & di ſt. xviii. q. ii. c. abbatem

De uitatione ſimonię deuotionis cauſa

Extra eo. c. tua nos, ſm̃ Oſt. Bar. & Vl.

Riccardus Bechius Florẽn.

Alexander Corteſius

Io. Frã. Poggius

Q d̃ Car. debẽt omnino uitare ſimoniam.

tiori uelit ſancire iuſſu ? ne cui ſit ſacerdotia aut fana nundinari li‑
citum , neue cuipiam permittat id munerale genus inire quæſtus ,
quod ſit induſtriæ innocentis hoſtis , peſtis urbis . Rei pu . naufra
gium , orbisq; ruina terrarum :

Quę damna afferat ſimonia :

ne diſputatur quęredumq; uidet, utrū in patritiatu adipiſcendo nobilium ſit antegreſſura dignitas: In quo quidem ſciri debet, ſi nobilitas ſuaptæ naturæ dignitate expendatur,ſplendidæ tum ſeruiri ſolere gratiæ, cum prętcrito nouo, nobilis in ſenatum cooptatur ut ſi dicendum ſit Thomam Caietanum hominem Theologia preſtantem ob id, his proximis natalitiis comitiis minus ſenatorem eſſe factum, proptereaq; coactus cedere illi competitori ſit, qui ſit in Hiſpanorum regia fortuna natus. At ſi nobilitas Rei pu. utilitate ponderetur: facile tum dicimus a, ſenatu gratiam ſpectari in anteponendo poſſe: ut ſi Alexandrinis Comitiis affirmetur Ioannem Salernitanum, a, Lodouici Gallorum Regis patruele in patritiatu adipiſcendo ſuperari, proptereaq; ex eius cooptatione ſenatui cauſa in Gallia extraodinarię legis antiquandę detur: Sed ſi res in contentionem ueniat, num ſenatoria comitia regum, aut Rerum pu. rogatu iniri ſine gratiæ ſuſpitione poſſint. Intelligendum eſt, in patritiatu petendo, duplex eſſe iniuſtum rogandi genus: quoꝝ unum ad ſenatoriæ dignitatis candidatum pertinet, ut ſi Federicus Aenobarbus eum ſenatorem renuntiari petat, qui minus ſit ſenatoria fortuna dignus: Alterum quod in. P. M. S. Q. animi procliuitate uerſatur: cum non dignitas candidati ponderatur, ſed cauſa gratiæ ineundæ quęritur, pluriſq; ſuffragādo eſtimatur quantū ſit pręſens lectio gratię habitura, q̄ quantum ſit in poſterum præbitura mali: Vt ſi homo hiſpana calliditate uafer Petrus Luna in ſenatū, Ioannis Hiſpanorum Regis hortatu cooptetur,qui maxime ſit Rei publicæ flagraturæ fax: Ex quo iure in hoc genere conſideratiſſima Venetorum ciuitas laudari petendo poteſt, q; cum unum rogat, ex ſuis in ſenatum legi, Pontifici Maximo remittere optionem deligēdi ſoleat:quo ei liberius iudicium præſtantioris, ex competitorum numero ſecernendi ſit: At cum hi principum rogatu patritiatus candidati ſunt, quorum nunquam ſit experiundi uſu deceptura lectio, nihil cauſę eſſe debet, quin his ſit ſenatorius decernendus honos. Vt ſi Hercules Aeſtenſis, Ioannem Lucam Pontificem Regienſem in patritiatum legi, a, ſenatu petat, cuius ingenii lumen tandiu ſit doctrina probata notum, nihil abeſſe poſſit, quin fatendum

Si anteponitur nobilis ignobilis .5.

Thomas Caietanus Generalis. S. Dominici

Io. Salernitanus

Lo. Galloꝝ Rex

Quomodo ſint creandi Cardi. ad petitionem Regum .6.

Federicus Barbaruſſa.

Petrus d Luna.

Mos Venetoꝝ in petēdis Car.

Ioannes Lucas Eps Regieñ.

Hercules Eſteñ

Digitized by Google

ſit ~ cum in ſenatum ſtatim debere ſuffragatoria prærogatiua legi? Nec item temporis cauſa negandum eſt, principum rogatu quandoq; in ſenatum cooptari debere eos, quibus contigit ſummo loco præclaraq; conditione naſci, quo ſenatus eorum comitatu ſit in Re pu. cõſeruanda tutior: qualis modo eſt Hippoliti Aeſtenſis, & Sigiſmundi Gonzagæ nobiliſſimorum hominum cooptatio iudicanda, quorum ſæpe opibus ſenatus uti in Re publica tuenda poteſt: Eademq; eſt eorum hominum cooptandorum ratio, qui ſunt in Romanorum dynaſtica fortuna nati, ut Iulianum Cæſarinum dignitatis prærogatiua uidimus in ſenatum fuiſſe Alexandro Sexto referente lectum: At cum beneficia patritiatus honore ęquãda iudicantur, facile exiſtimari debet, diſtinguendam eſſe beneficiorum acceptorum genus, ſiquidem perſpicuum eſſe poteſt, officii reddendi modum cauſæ ratione differre, nam cum gratiæ debitio ad dantem tanq̃ ad cauſam reuocari debeat, ſatis eſt argumenti memoriam debentium, natura ad promerentium merita recolenda referri: in quo tamen uidendum erit, quo quiſq; ſtudio beneficiorum genera contulerit: proptereaq; perſuaſum eſſe poteſt, his qui commodi ſui cauſa ad promerendum concitantur, nullo modo in senatum patere debere uiam, quandoquidem beneficia tanquam prata aut arua colant, ex quibus maximam ſint commodi ſui percepturi frugem: At uero his, a quibus eſt commodi noſtri cauſa beneficiorum ſuppeditata magnitudo, beneficia ſunt reddenda cumulatius, quandoquidem gratiæ referendæ modus beneficia accepta dantium uoluntate metiatur, in qua id proabilius uideri debet, q̃ beneficia gratuita contulerunt: Itaq; in beneficiorum perſoluẽdorum ratione curãdum eſt, ut aliquid gratis factum eſſe uideatur: Atqui nihil fit in gratia referenda gratis, niſi affluentius beneficiorum magnitudo ſuperetur, proptereaq; uſq; dũ aut minus reddendo perſoluit, aut tantũdem in remunerando dat, nihil factũ eſſe gratis, ſed idẽ redditũ uideri poteſt: ob eam iccirco cauſam iure dicimus ſemper reddi debere quiddã in gratia referenda maius: Idq; eo redditũ iri abſolutius, quo promerentium eſt prę̃ſtãtior iudicãda uirtus: Pius quidẽ .ii. homo gratus & diſerte ſapiens, cũ Neapolim ad Alphonſum maiorem legatus, ex Germania ueniſſet,

Quãdo ſũt creãdi nobiles.

Hippolitus Eſtẽſis Car.

Sigiſmũdus Gõzaga Car.

Iulianus Cęſarinus Dia. Car S. Aangeli:

Quomodo ſũt creandi Cardi. benefactores. 7

Quæ differentia ſit remunerandi:

Quando ſunt collata magna beneficia

Pius Secũdus.

Alphõſus maior

paucisq́; poſtea diebus in ſumma pecuniaria difficultate uerſaret̃: propterea𝔮 ſerius ex permutatoriis litteris negociatoria perſolutio fieret, grandi eſt pecunia a Nicolao Forteguerra homine opulẽto adiutus, quod cum ipſe temporis cauſa animiq́; conſcientia metiretur, breuiq́; poſtea eſſet Pont. Max. ſine ſuffragantiũ obuaricatione factus, ne diutius debere uideretur, liberalitatis eſſe putauit ſuę, ut eum in patritiatum legitimo ſenatus die cooptaret, cum tamen is uideri poſſet doctriua re℞q́; tractatione, ſenatorię dignitati par: Eodemq́; modo ſunt officia amico℞ generi perſoluenda: in quo tamẽ debet promerendi modus, excellentioris boni ratione ponderari: quandoquidem amicitia ad uirtutem tanq̃ ad finem ſtatuat̃: At uero cum hi ſenatores deſignandi ſunt, qui in Pontificio famulatu uiuunt, intelligendum eſt id genus hominũ, quod prudentia cæteris præſtare putatur, nec unq̃ ſit de eo iudicatum ſecus, iure repetere debere fidei probatæ fructum: quare in hoc genere cooptando, ne quid ratione reclamante fiat, prouidendum eſt, ut hi ante Palatinorum officiorum procuratione occupentur q̃ in ſenatũ conſcribant̃ quo temporis ſit ad uirtutem experiũdam ſatis, graduq́; induſtrię his aditus in ſenatum obrependi pateat: Vt Iulium ſecundum in Frãciſco Alidoſio, Gabriel Fanenſi, Fatio Viterbienſi, & Carolo Carretenſi cooptandis feciſſe uidimus, qui cum diu in patritiatu eſſet eorum opera explorata uſus, ſic in ſacerdotio maximo eſt, uel in ęrario munere, uel obſignandis libellis, aut in diplomatibus ſcribendis ſiue in legaticia ratione, eo℞ fidei conſtantiam probando expertus, ut facile iudicaret eos debere in ſenatum uirtute periclitatalegi: Sed cum de propinquorum cognatorumq́; genere diſputatur, num in ſenatum ſine animi morſu cooptari poſſint, intelligi debet, cum hi ſenatores renuntiari ſolent, quibus minus cauſa patritiatus adipiſcendi ſit, gratiæ ſolere ſpectari nexũ, ut ſi dicatur Franciſcũ Condelmeriũ Venetum ob id in ſenatũ ab Eugenio. iiii. cooptatũ, propterea𝔮 ei eſſet neceſſitudinis propinquitate nexus: At cũ ex his quidam ęque boni uiri ſunt, incolumẽq́; famam, a criminũ ſuſpitione retinent, ac diu ſunt uirtute cõtinuata noti, dubitationem nõ habet, quin in ſenatum legi neceſſitudinis commendatione poſſint: cum in ęquo uirtutis genere plus cognatorum q̃ cętero℞ cauſę debea

Nicolaus Forteguerra Car.

Quomodo ſũt creandi Cardi. amici: .8.

Quomodo ſũt creandi Cardi. familiares .9.

Q đ familiares đ bẽt prius exercere palatina officia q̃ fiãt Car.

.F. Alidoſius .C. Papienſis:

Gabriel Faneñ .tt. S. Agatę. C. Vrbinãt.

Fatius Viterbeñ .tt. S. Sabinę C. Ceſenateñ

Carol9 Carrateñ .tt. S. Viti i Macello Dia. Car

Quomodo ſũt creãdi cognati .10.

.F. Cõdelmerius Car.

Eugenius. iii.

Quomõ ſũt anteponendi coguati: .ii.
Antonius Tomacellus Car.
Balthaſar Coſſa Car.

tur quandoquidem propinquitas ſit naturę copulatione nexa, quæ eſt coniunctio in honore adipiſcendo prior: Vt ſi ueterum memoria ſenatorius comitiis contentionem extitiſſe diceremus, utrum Antonius Tomacellus, an Balthaſar Coſſa eſſet ad Bonifatio Octauo cooptandus magis, nulla cauſa dubitandi eſſet, quin ab eo deberet Antonius Tomacellus renuntiari prior, proptereaque ei eſſet neceſſitudinis propinquitate coniuratier. Idque eo iuſtius fieri in cooptando poteſt, cum cauſa candidatus ſuffragari ſolet, ut ſi dicamus ex cognatorum genere iure Leonardum Ruerem, & Marcum Senogalienſem in ſenatum, a, Iulio Secundo legi, proptereaque eorum alter iuris ſcientia præſtet, alter non modo diu multumque ſit doctrinæ magnitudine cognitus, ſed etiã quotidie Theologos cõmentarios cęſia diſciplina ſcribat, quo ſcriptionis laude ſit patritiæ dignitati par: Atque hoc idem fere dici poteſt, cum eorum deſignandorum comitia iniri ſolent, quę eiuſdem ciuitatis ſocietate coniungũtur: In quo quidẽ affirmandũ eſt, nihil abeſſe poſſe quin fatẽdũ ſit, ius. P.M.S.Q. eorum ciuiũ renuntiandorum dari, quorum maxime diuturna aſſiduitas in deducendo & aſſectando fuit, Vt Fra. Cuſentinũ, Io. Salernitanũ, Iacobũ Alborenſẽ, & Fra. Surrẽtinum ab Alexandro .vi. in ſenatũ cooptari uidimus: At ſi Põt. Max. ob id ciues in ſenatum legere priuata cupiditate uelit, quo aut ſuorum augeantur opes, aut plurium accreatione numerus ſit ſuorum in Pontifice legendo maior, dubitari nullo modo debet, quin ſenatui non intercedendi, ſed cauſa rogandi det, quo minus eiuſmodi ſenatoria comitia inire cooptando uelit, ne locus ſecedendi periculique gignundi ſit. Qualis Vrbani Sexti ſenatoria lectio iudicari potuit: quũ eſſet homo agreſti acerbitate atrox, ac ambigui imperii retinendi cupidus, unis comitiis nouem & uiginti, ex Partheno pea urbe in ſenatum cooptaſſe dicitur, quo suis cauſa facilior opum augendarum continuitasque longior Pontificis maximi ſurrogandi eſſet. Ex quo exiſtimandum eſt, quod quamquam minus .P.M.S.Q. interdictũ uideatur, quin ex uno deſcripto genere poteſtas ſenatores cooptandi ſit, haud tamen debere affirmari, hoc fieri ſine gratiæ ſuſpitione poſſe, cum ſelectus inter multos aliorum neglectio iudicanda ſit, nec enim aliã Gręcorum generi cauſã a ſenatu deſciſcendi fuiſſe ferũt, niſi quod ſe

Leõardus de Ruere. C. Aginẽſ.
Marcus Saonẽſ. C. Senogaliẽſ.
Quomõ ſũt creandi cõpatriotę .i2.

Frãciſcus Hiſpanus Car. Cuſentinus. tt S. Ce.
Io. Hiſpa Car. Salernitanus:
Iacobus Alborẽſis Hiſpa. tt. S. clementis:
Franciſcus Surretinus. tt S. Io. & Pauli:
Vrbanus .vi. creauit. 29. Cardi. Neapolitanos.

excludi ſenatus exceptione cernerent / quominus eis pateret honoꝝ adipiſcendoꝝ iter: Eodem accedit / ꝙ cum ex uno deſcripto delectoq; hominum genere ſenatores renuntiari ſolent / caſus Rei pu: euertendę datur: Cũ apertum ſit homines eiuſdẽ generis cõtra alienas in comitiis inter ſe ſolere naturę ſocietate necti: quo ſolis / aut ius pontificatus mãdandi / aut facultas honoꝝ decernendoꝝ ſit: qualis ex Lemouicenſium genere cooptandi continuitas extitiſſe dicitur: quæ cauſa Rei pu. perturbandę ſenatuſq; dirimendi fuit: Quo circa iure dicimus gentẽ in orbe tarrarum reperiri nullam / ex qua ſit comitiali exceptione cautum / nequis in ſenatum cooptari poſſit. Eidemq; quęri ratione ſolet / num annali lege exceptum ſit / nequis puer conſcribi in ſenatum poſſit. In quo quidẽ ſatis cognitum eſſe debet / pueros / qui non dum ſint mentis præſtantiam nacti / conſilii ratione egere. Atqui cum ſenatorius ordo / in quodam conſulendi genere uerſetur / in quo maxime ſit pręſtantia poſtulanda mentis / facile intellectu eſt / pueros in ſenatum ratione aduerſante legi: ſed ſi temporis cauſa / aut regum animi conciliandi ſunt / aut in quorumdam indole oſtenditur / quanta uirtutis maturitas futura ſit / nihil tum cauſę eſſe oportere dicitur / quin pueri in tẽpus ſenatores deſignari extraordinaria cooptatione debeant / quo ad patritium uſum inſtrui ſuereſcereq; ſenatorię dignitati poſſint: quandoquidem frequens uſus uni rei deditus uim naturę conſequaƭ honoſq; maxime in hac ętatæ ſit uirtutis futurę calcar: Vt.n. in pictura uidemus / pueros primum lineari ratione tabulas effingere ſolere imitando / quo ad artis ſpecimen peruenire diſcendi progreſſione poſſint / ſic in hoc ſenatorio genere affirmamus pueros iure debere primũ rituali diſciplina erudiri / quo in his eſſe poſſit patritiatus futuri pręclare adminiſtrandi laus: quod Ioanni Medici ſenatori cõtigiſſe ſcimus: qui cum eſſet temporibus ita poſtulantibus / annoꝝ quinumdenũ ſenator legentium ſuffragatione deſignatus / ſic eſt patris ſtudio / ſenatoria traditione eruditus / ut facile iam ętate cõfirmata doceat / quantę ab illa ętate poſſint uirtutis expectari fruges aut quantum ſit boni in poſterum allatura ętas. ꝙ ſi tamen contentio quędam comparando fiat / num ſemper pueri in ſenatum cooptandi ſint / ſatis perſuaſum eſſe poteſt / raro ex. S. C. eiuſmo/

Cur Græci deſciuerunt a Latinis

Car. Lemouicenſes.

Ex omni orbe Chriſtiano poſſunt eligi Car.

Quomodo ſũt creandi pueri Cardinales .ij.

Ioannes Medices .S. Marię ĩ Donica Diaconus Car.

Raro ſunt creãdi pueri Car.

di comitiorum iniri debere genus / cum præclare notum ſit / nullum eſſe ętatis tempus pueritia in iudicando fallacius : quandoquidem in promptu ſit / nõnunq̃ reperiri ſolere multos / qui cum eorum pueritię uitia deferbuerint/excellenti uirtute ętate confirmata pręſtent : & contra nõnullos inueniri / quorum multum exter uirtutis inchoatę ſigni / qui ętatis progreſſu reperiantur experiundo praui . Itaq; temporis cauſa tutius affirmatur ſenatores ea adoleſcentię ętate renuntiatum iri poſſe / qua aut Hippolitum Aeſtenſem / aut Lodouicũ Borgiam / ſiue Marcum Cornelium in ſenatum uidimus ſine ętatis exceptione legi : Sed ſi diſceptatio hoc loco oriatur / utrum ſenes ſint ĩ ſenatũ annaria lege cõſcribendi : Intelligendum eſt in patritiatu mandando duplex ſenum ſpectari oportere genus / unũ eorum qui ita ſunt corpore languefacto ętatisq; diuturnitate fracti / ut tantum abſit / ut uerſari in munerum perfũctione / aut in Re pu . adminiſtranda poſſint / ut nihil ſit ab eorum ętate repoſcendum minus / qualem Petrum Candidum Venetũ pueri uidimus ſenatorem fuiſſe ętate aduerſante factum / aut qualis modo Georgius Vlyſſiponenſis exacta decurſaq; ętate fuit : alterum eorum qui q̃q̃ id ętatis ſint / ut iure debeant nominari ſenes / nihil tamen eſt his de uirũ neceſſitate demptum / quominus uerſari in Re pu . gerenda poſſint : Quod qdẽ hominũ genus tuto adſcribi inſenatum debet / cũ nec ſenatorio muneri defuturi ſint / nec ita ſit celeriter eorum occaſura uita / ut . P . M . S . Q . eorum poſſit penitere ſenectutis. Idq; eo fieri ſolet ratione cõſiderata tutius / quo magis hi adulta mentis uirtute pręſtãt & quo minus facile poſſunt turbidarum perturbationum tempeſtate quati . Quo genere ętatis Ioannes Antonius Alexandrinus in ſenatum eſt ſuffragantium nominatione lectus / cum ei nihil corporis / aut animi abeſſe uideretur / quod iure a / ſenatore poſſet in Re pu . adminiſtranda repoſci : Sed ſi ętatis tempeſtiuitas in patritiatu mandando quęratur / perfacile iudicium eſt maxime in ſenatum legi debere eos / qui ſunt in ętatis umbilico conſtituti : Cum tam ab his abſit ętatum utrarumq; malum / q̃ nihil amplarum deſit in natura moderata boni. Vt ſi modo cauſa Coſmi Paccii Pontificis Florentini in ſenatũ cooptandi ſit / nihil cauſę uideat̃ eſſe / quin legitima lectio iudicanda ſit / cum intermedia ętatis tempeſtiuitate

Hippolitus Aeſtenſis

Lodouicus Borgia Car.

Marcus Cornelius Car.

Quando ſunt creandi ſenes Car. .14.

Pętrus Cãdidus Venetus

Georgius Portugalieñ Car.

Io. Ant. Alexandrinus Car.

Coſmus Patius Pont. Floren.

floreat, maximeq; magnitudine doctrinæ & innocentiæ probitate præſtet: quibus nihil ſit in ſenatoria dignitate poſtulandum prius. Eodemq; modo eſt in hac comitiorum ratione cauendum ne hi ſenatores renunciari uideantur, qui ſint corporis figura, aut deprauatione deformes: Ex qua quidem re triplex genus numerari poteſt, unũ quod a natura, alterũ, quod culpa, tertiũ, quod ab aduenti tia cauſa manat. Ex his.n. quę ſũt hominũ generi ortu naturę ſata, tũ prægnantiũ appetitiones, tum diſtortionũ deprauationũq; genera nominari poſſunt: quæ ſunt uel ſpeciem habitura deformem, uel ſpectantibus præbitura riſum: Appetitiones.n. illę uitari in candidato debent, quæ maxime ori inflictę inſolentia naturæ ſunt, quales boleti, uenterculi, & id genus uideri poſſũt, diſtortiones autẽ ſunt quibus aut oculi hominum aut uultus inſigni notatione deprauantur: qualis patrum memoria Io. Zamorenſis ſenator fuiſſe dicitur, qui q̃q̃ ingenio & doctrina præſtaret, ſic tamen ore diſtortus fuiſſe ferebatur, ut deformior omnino uideretur, q̃ ſenatorius ordo poſſet in ſplendida dignitate pati. Quo nihil fieri poteſt, in ſenatoria dignitate contemptius. Earũ autem rerũ, quę culpa contractę uideantur, uaria genera numerari poſſunt, cum perſpicuũ ſit homines ambitione, aut libidine commotos, uaria diſcriminũ genera adire ſolere ſępe, quibus aut eorũ corpora manca, aut deformia nota inuſta fiant: Vt auorũ memoria Tricaricenſi ſenatori cõtigiſſe ferunt, qui cum homo eſſet libidinoſus, & in ſũma uitę libertate prauus, noctuq; loricatus cum ſicariis incedere ſolere putaretur, quo ei cauſa nocturni pręlii ineundi eſſet, uulnus in uultu digladiando accepiſſe dicitur, quod eſſet ad hominum aſpectũ nota contemptus, ad infamiam manſuram uitę facinoroſæ teſtis. At earũ rerũ, quę caſu euenire ſolent, multiplex quoq; numeratur genus, cum in promptu ſit, homines propter corporũ imbecillitatem maxime fortuitarũ rerũ euentu contineri, multaq; ſępe in hominum uita cęco euenire caſu, quo hominum corpora deprauari ſoleant: Itaq; cum ſenatorius nitor maxime appareat corporei mali notatio, ne lędi, ſatis intelligi datur, cauendum eſſe, ne his in ſenatum aditus inconſiderata lectione pateat, qui corpore ſint fortuita notæ inuſtione praui: Ex quo iure eſt lege cooptatoria latum, nequis aſcri

Quomodo non ſũt creandi deformes Car. 15.

Triplex cauſa deformitatis.

Io. Zemorenſis Car.

Car. Tricaricẽſis

Extra de cor. uici. C. cũ de tua

bi in collegium ſacerdotum poſſit, cui pars de membrorum integri-tate deſit, quę aſpectū ſint habitura tetrum: nam cum membra ſint corporis humani partes, facile exiſtimari poteſt, ea ad totius inte-gritatem ſtatui, atqui ſiquippiā abeſſe dicāt, quod in integritatis na turam cadat, negari nullo modo poteſt, quin dicendum ſit, inte-gritatis expletionem, mēbrorum fraudatione lędi, cū autem ſenatores in mundi oculis, in illuſtriq; celebritate uerſent, cumq; fere ſępe ho mines magis ſoleant prę ſentiū rerum aſpectu, q̄ iudicii ratione duci, ſatis conſentaneū eſſe poteſt, eos, cū corporis ſtatu deformi & de prauato conſtant, ab hominum genere ſolere ſpretū & contemptū iri: nam cum ſenatorius ordo abſolutus uideri ſuapte ſplendoris di-gnitate debeat, facile hi putant ſenatores natura repugnante legi, quibus aliquid d̄ abſolutione cumulata deſit: quo cognito intelligen-dū eſt, in ſenatu cooptando iure excipi debere eos, q ſine uirtutis aut doctrinę magnitudine deformes corporis deprauatione ſint, ne qua appareat in ſenatorio candore labes: nihiloq; ſecius hi ſenato-ria dignitate pręteriri debent, qui ſint ſcelerum magnitudine criminūq; ubertate noti, inquo eſſe debet ſenatui fama ſuſpitioſa tanti, ut nihil ſit ab eo in patritiatu mandando conſiderandū cautius. Atq; hi etiā reiectum iri debent, qui non modo manu ſua hominem necaſſe di cātur, ſed etiam cauſa occidendi fuerint: nam cū uitę munus ſit ho minū generi, auctoris rerum Dei liberalitate datū, facile concedi poteſt eam Dei contineri nutu, cuius maxime poteſtas uitā, aut necē al-latura ſit, atqui ſiquiſpiam hominem occidiſſe, aut cauſa necandi fuiſſe dicatur, ratio nulla eſſe debet, quin fatendū ſit, ab eo Dei poteſtatem impudenti uſurpatione lędi, quo nihil eſſe poteſt in ho-minū natura dirius: nihil. n. longius a ſenatoria innocentia abeſ ſe debet, q̄ aut hominis necandi cupiditas, aut humanorum corporum ſica trucidatrix: Eodēq; modo de licitatorum, exlegū, exauctoratorum, noti ſimorumq; foeneratorum genere diſputant, qbus cognitū ſit, aut nego ciū exhibitū fuiſſe palā, aut minime cauſam ex crimine elabendi dari: Sed cū hominū uita in actione rerumq; contemplatione uerſetur, cūq; tum gratia maxime ſpectari uideatur, cū cuipiam quid gratioſa fa-uendi cupiditate datur, quod dignitatis ſuę finibus exit, intelligi de bet duplex eſſe alicuius dignitatis expendendę genus, unū quo actio

Famoſi non de-bent creari Car dinales. .16.
Homicidę non debēt creari.17.
Simoniaci.
Irregulares
Degradati
Vſurarii
Excludunt .18.

rerum comparatur, quatenus ſcilicet ad generis humani Reiq; pu. ſtatuatur curã, alterũ in quo expenditur, quanto ſit alterius dignitas in utrę ratione maior, quatenus ſcilicet quis doctrina magis, ſapientię ꝗ dignitate pręſtat. Itaq; ſi cooptatio cõmuni Rei pu. utilitate ponderetᷣ, facile dicimus, plus quandoq; Rei pu. boni afferre ſolere eos, qui diu ſint in obeundarũ legationũ ciuitatũq; adminiſtrandarũ cura uerſati, q̃ eos qui cognitione contemplãdiq; ratione excellunt: Vt ſi auorũ memoria plus Rei pu. eam lectionẽ profuturam fuiſſe diceremus, qua Egidius Carillus ſenator renuntiari uideretᷣ, q̃ qua Chryſolora Byzantius in patritiatũ cooptari poſſet: cũ eorũ alter ita flaminiã diuturna tyrãnorũ uexatiõe liberaſſet ac ita eſſet in ea ꝓuincia inſtituẽda uerſatus, ut hodie quoq; flaminia eius legibus fruẽdis & ſeruandis maneat: alter in ocio ſecum in contemplanda tantũ cognoſcendaq; rerum natura uerſari diceretur, nec plus afferre uideretᷣ hominũ utilitati boni, q̃ quod eſſet umbratili inſtitutione pariturus: At uero ſi dignitas ſuapte naturę pręſtantia expendatur, dubitatio nulla eſſe poteſt, quin concedendũ ſit, iuſtiorem ſenatui dari cauſam cooptandi eos, qui doctrinæ magnitudine ſcientięq; dignitate florent, quatenus ſcilicet ſcientia eſt progrediendi ratione prior aut quatenus in pręſtãtiori rerũ genere conſiſtit: Siquidem apertum eſſe poteſt, eos debere in ſenatũ cooptari magis, qui cęteros antecellere natura putantur, atq cũ notũ ſit, homines inter ſe intelligẽdi ratione pręſtare, ſatis concedi poteſt, magis debere cęteris dominari eos, quorũ ſcientię eſt dux, ratio ſuperior in contemplando data, q̃ eos, quorũ actioni ratio citerior conſtituitᷣ in negocio gerẽdo rectrix, cũ perſpicuum ſit, alteri ab altera pręſcribi intelligendi modum. Ita ꝗ iure auorũ memoria accepimus, nullos fere ſenatores eſſe factos, qui non eſſent doctrinarum maximarum gnari: Quare propter hoc cõmune utilitatis genus, alii ex auditorio diſcẽtium, multi a concionario munere, quidam ex ſodalitiorum contubernio, nonnulli etiam ex gurguſtio latitantis uitę in ſenatũ legebantᷣ: Ex quo maxime floruit tota illa ętas excellentiũ ſenatorũ ferax, cum magnarũ artium ſcientia compendioſa eſſet ad ſenatoriã fortunã uia. Q d ſi quęri uideatᷣ, utrũ eiuſdẽ hominis ſit, facere poſſe utriq; rationi ſatis, conſtare inter ſanos debet, non ita actio,

Qui ſint pot9 creandi actiui an contemplatiui .9.

Egidius Carillus Car.

Criſolora Bizãtius philoſophus

Q d iuſtius creãtur cõtẽplatiui.

Q d ſpeculatio eſt prior.

Q d ratio ſuperior regit inferiorem.

Q d contemplatiua regit & mouet actiuam

Mos antiquorum in creãdis Cardinalibus.

Q d exercitiũ intellectus practici nõ impedit exercitiũ intellectus ſpeculatiui

DE PROTECTIONE RELIGIOſORVM PER CARDINALES.

TAq; quoniam omnia Senatoria munera perſequi
conamur, reſtare deinceps uidetur, ut de ea ſit tutela-
I ri cura dicendum, qua Senatorius ordo religionum
tuendarum & moderandaꝝ patronus conſtituitur
In quo quidem intelligendrum eſt, quaduplex eſſe ex
.S.C. probataꝝ religionum genus, quaꝝ una a, Baſilio, altera
ab Auguſtino, tertia a, Benedicto, quarta a, Diuo Franciſco
defluxit: quaꝝ inſtitutis cęterę ſeruandis & perſequendis maneant:
Baſilii .n. dogma hi maxime in Europa conſectari ſolent, q ſunt
Carmentalibus initiati ſacris, quibus ex .S.C. is pręſcribitur uiuē-
di modus, quo caueť, ne his ſit carnes exitare fas, neue cuiq̄ li-
ceat ab Hononarus Gabaleis ad ſuſcitatoria bis in die fieri edendo
ſatur: .D. autem Auguſtini Dogmatiſtę, Induſiarii, Anachori
tarii, Concionarii, ſcopinarii, Vernalii, Rhodii, & Gabaliferi
numerari poſſūt, q inter ſe nō modo adiectitia norma uitę, ſed etiā
chlamyde & amictoria calyptra diſtant: At ex .D. Benedicti dog
mate id dimanat Cænobitaꝝ Solitarioꝝ genus, qui Ciſtellarii, Ca
ſinates, locupheati, Vmbrarii, Cærulei, Oliuetarii, Siluatii, & q
eius generis ſunt uocari ſolent. Ex .D. autem Franciſci diſciplina
ea eſt exorta multitudo, quæ inter anypodetos & phęcaſiatos fla
mines eſt diſiecta biceps: Quocirca intelligendum eſt, permagni
eius intereſſe Senatoris, qui haꝝ tuendaꝝ religionū eſt patronus ex
.S.C. factus, quem Gręci Hyperaſpiſten uocant, non modo
perquirendo ſcire, quid ſinguloꝝ legibus inſtauratitia latione adie
ctū ſit, Sed quid etiam ex his ſit obrogando demptum, quo ſit in
tuendo & moderando prudentior: ut ſi dicamus Raphaelem Ria
rium ſenatorem patronum eſſe anachoritariæ religioni datum, ni-
hil cauſę ſit, quin confirmari debeamus, eius eſſe negocii ſcire,
aut quid piaculi ſoleat in uotiua religionē cōtrahi, aut quomodo his
annuus contubernii Decurio detur, cui a, cęteris parendum ſit: co-

Q d̄ .iiii. ſūt Regulę probatę ab eccl'ia

.S. Baſilii

.S. Auguſtini

.S. Benedicti:

.S. Franciſci

Q d̄ Carmelitæ ieiunāt ab exaltatione .S. Crucis uſq; ad Reſurrectione

De his qui militant ſub regula .S. Auguſtini

De his q militāt ſub Regula .S. Benedicti.

De Regula .S. Franciſci

De officio protectoris

Raphael Riarius .S: Georgii ep̄s Car. Albaneñ. Protector regule .S. Auguſtini

demq; modo debet ei eſſe curæ / ne eiuſmodi Anachoritariorū generi cauſa ſit ab eo inſtituto deſciſcendi / quo eſt promulgando latum / ut idem omnibus Veſtiſpicus & Bibliographus decernatur / & idem ſit communis in edendo uictus: quæ eadem eſt earum ratio rerum / quæ ſunt religionis cultum iuuatura: ut ſi edici ab eodem Raphaele Senatore dicamus / ut ex ſingulis præfecturarum contuberniis bini ex tyrocinio in Luteriam diſciplinæ cauſa mittantur / quo religio ſit perennibus ſtudiis perpetuaq; diſcendi progreſſione locupletior: Siue ut calatis comitiis Egidius Viterbenſis religionis Oecumenicus Hecatontarchus fiat / quo ſodalitia & eius fama doctrinæ / & uitæ exemplo noſcant / facile ab eo poſſe contineri cæteros / qui uitam continet a / labendo ſuam. At in D. Benedicti dogmate intelligi / a / patrono Senatore debet / id eſſe a / cænobitarum genere primum repoſcendum / quod flaminalibus comitiis rite ſit a / candidato uotum / idq; ita eſſe ab omnibus adiaphorica diſciplina ſeruandum / ut palam ſit exploratum / neminem poſſe dignitatis aut doctrinæ excuſatione defendi / quominus in capitalem incurrat labē / ſi ab eo ſit a / uotiua ſpōſione deſcitum. At uero in his / quæ minus in primis ſūt ad religionis cōſtituta finē / ſciri omnino debet / minus ſcelus contrahi ſolere capitale / ſi non perinde a / quoquam religionis ſeruetur iuſſum / ut eſt decernendo cautum: quo in genere exuritio anniuerſaria / laneū induſiū / carniū interdictio / accubitus ſine anaclitero / & taciturnitas ueſpertina numeratur: ut ſi ex his quempiam ſine contemptu affirmetur quibuſdam temporibus / aut ueſci ſolere uitulina / aut minus exuriali præſcriptione uti / nihil eſſe poſſit cur ei id capitali piaculo futurum ſit / idq; intelligi debere / ea oportere animi menſione ponderari / quo quiſq; extra iuſſum / aut ualitudinis cauſa / aut impudenti libertate prodit. In quo Senatori ius indulgendi & animaduertendi ſit / uelut ſi modo Franciſcus Soderinus Senator Ciſtellariorum patronus Nicolao Florentino Ciſtellario permittat indulgendo / ut ei bis in die ſit edere in anniuerſaria exuritione licitum / proptereaq; ualde præſtet doctrina rerum / maximeq; ſit ualitudine & corporis natura imbecillus / ac eius Anaſtaſiani fani edituus conſtitutus ſit / quod cæteris uideri auſtro ꝑflante poſſit in habitando ꝑſtilentius.

Egidius Viterbēſis. Gene. S. A:

De protectione Regulę S. Benedicti: & de cōſtitutionibus regulę

Quę in dicta regula obligant ad mortale

Quæ nō obligāt ad mortale

F. Soterinus. B. xii. Apſorum Pber. Ca. Vul. Nicolaus Creſcius Mona. Ciſter.

Sed in .D. Franciſci dogmate intelligendum eſt / traditæ religionis eſſe ritum / quo flaminum generi in amictu facultas eius hypoditis & calyptræ utendæ ſit / quæ cæſio colore ſolent amph:malla ratio ne texi / ut ꝑ in publicum cum calopediis anypodeti prodant / nec eis uti mulionica aut equina uectione liceat / niſi quando ita ſunt / aut decurſa ſenectute fracti / aut læſi dolore pedum / ut nec poſ / ſint cum ſoleis ingredi / nec pedibus ambulare nudis : Eodemq; modo ſciendum eſt / contubernaria lege eſſe perſcriptum / ut ab his anniuerſariæ eſuriales feriæ a / comunicariis ad natalitia / ac li / tatorio edicantur die / quo cupiditatum deferueſcat ardor / acriorq; ſit in intelligendo & contemplando mens : utq; ab his ea quoti / die horaria precatio ineatur / quæ ſit ad Romanum modum inſti tuta / nequo longius ſit a / rituali Senatus dictione decedendũ : nec multo eſt ſecus pecuniario pręſcripto iuſſum / necui flamini ſit pe cunia uti fas / neue quiſpiam eos attingat nummos / qui in eas pecunarias arculas / aut in eos capſarios iniciantur truncos / qui in fanis ob id aſpergillario labro finitimi collocari ſolent / quo in eo piaculares largitoriæq; ſtypes ad fani uſũ reſeruent / neue etiã eo / rum quiſq̃ poſſit nummarias claues in funario cinticulo ferre / uel ex rationum libro / aut ex aduerſaria deducere ſummam / quo ex eius præſcriptione ratio accepti & expenſi fiat : at cum eſt aut ęgro tantium ſanandus morbus / aut contubernalium ueſtitus exquiren / dus / nec a / ſodalitio ſine pecunia poſſit / utriq; fieri rationi ſatis / nihil obſtare debet / quin eis locus ſit pecunias ab agnatorum / aut ab eo amicorum genere petendi / quos uſu ſit explorato notum / opem ſuppeditando laturos : ut ſi modo Thimotheus Lucenſis / Hetruſcæ præfecturæ adminiſtrandæ Duodecimuir / pecuniam a / Petro Soderino Dictatore petat / quo pecunia ſuppeditetur ad cõtu bernaliũ ueſtitus ſumptũ / nõ eſt exiſtimãdũ / quin eiuſmodi precarię collatitiæq; pecuniæ utendæ ius ei debeat a / Dominico Griman no Senatore permitti / qui ex . S C . ſit patronus cæſiæ religioni datus . Atq; rurſus ſciendum eſt / minus per legem licere cuiq̃ poemenici ſiue patroni iniuſſu concionari palam / uelut ſi Bernardus Volaterranus / a / Pandulpho Petruccio rogari dicatur / ut Senæ his exurialibus feriis concionari uelit / facile neget / ſe id facere

De protectione Regulę .S. Frã ciſci & de con ſtitutionibus re gulę

Q đ nõ poſſunt equitare:

Q đ debẽt ieiũa re a feſto oium ſcõꝝ uſq; ad na tale dñi & in ſe xta feria.

Q đ debẽt dicere officiũ ſecundũ modũ Curię.

Q đ nõ poſſunt habere pecuniã

Q đ nõ poſſunt facere rationes & tenere cõpu tũ in libris:

Quomõ poſſũt petere pecuniã ab amicis

Thimotheus Lu cẽ .S.F. frater

Petrus So. Dict.

Dñicus Griman nus. tt. S Marci Pbr. Car:

Q đ nõ poſſunt ꝑdicare ſine li centia Gene.

Bernardus Vo. Or. S. Fran.

Digitized by Google

Pandulphus Petrucius:

Fráciſcus Zenus Vi. Ge. S. F.

Benignus Hiſp.

Antonius Trúbeta Or. S. F.

Frančiſci Zeni Poemeni aut patroni iniuſſu poſſe: Quin ętiam eſt lege calata latum / ne ius cuiq́ ſit concionandi niſi ei / qui ante probetur ſelectorum ęſtimatione iudicum: ut ſi Benigno Hiſpano / aut Antonio Tubæ eius detur cognitio / quem regent futurum ad concionandum aptum / nihil ei cauſæ eſſe debeat / ut liberatorios petat a / patrono codicillos / quo iniuſſu poemeni concionari poſſit / cum ueriſimile putandum ſit / a / praſtantibus in Theologia uiris perinde fuiſſe de eo iudicatum / ut in intelligendo erat / aut expers doctrinæ / aut ſuapte ingenii natura hebes:

Qđ nó poſſunt adire hęreditatem:

Quomó poſſút mutare ueſtem

Atq; etiam ſi quando eo॰ cuipiam ſit gentilicia / hęreditas obuentura / exiſtimandum eſt / minime ei ius dari hæreditatis adeundæ / cum perſpicuum ſit / diuitias ei maxime aduerſari legi / quæ pecuniam & opes amoueri iubet. Qđ ſi interdum cuipiam contubernii aut præfecturæ cauſa / aliquo proficiſcendum ſit / quo uel conditione loci / uel coeli natura ſit ratio mutanda ueſtitus / conſtare debet / id eſſe ad loci & coeli accomodandum genus: quemadmodum ſi aut Franciſco Varco / aut Philippo Caballo / quorum alter Heruſcæ / alter Flaminicæ sit præfecturæ regendæ cuſtos in Germaniam ad Maximilianum Cęſarem proficiſcendum eſſe dicatur / quo de Germanicarum præfecturarum genere inſtaurando decernatur / facile cenſendum eſt / his tum per patronum licere eo ueſtitus genere ac eo capitario operimento uti / quod ad loci coeliq; naturam aptum futurum ſit:

.F. de Móte Varco Miniſter ꝓuinciȩ Hetrurię

Philipus de Balneo Caballi Gene. Or. Mi. 1510

Maximilianus Imperator

DE TRIBVS VOTIS RELIGIOSO॰

De obedientia:

Georgius de Caſali Or. S. Do.

Sed cum omne eiuſmodi flaminum genus ea ſoleat uotiua ſponſione contineri / in qua obſequium / caſtitas / & egeſtas uerſetur uitæ / intelligendum eſt / patronum oportere ſcire / duplex eſſe genus obſequii negligendi / ex quo ſit capitalis naſcitura labes / unum quod contemptu / alterum quod uoluntate aduerſante fit: ex contemptu enim id oriri ſolet / quo negligitur legitimus parendi modus: uelut ſi modo a / Georgio Caſali Boroñienſis Contubernii Decurione cuipiam Flamini ſit præſcribendo iuſſum / ne lineo induſio / aut Polymita uti calyptra uelit / iſq; minus arrogantia importuna pareat / putandum ſit / eum contempti ſpretiq; iuſſi poſſe poſtulari reum: ex uoluntate autem aduerſante naſci cernimus conſueſſe id / quod ei maxime ſolet aduerſari rei / quæ quoquomodo a / Decurione imperata ſit / idq; intelligi debet

.T.R.

eo contineri iuſſu, cui iure parendum ſit. Siquidem multa genera poſſunt imperatarum inueniri rerum, quas minus ſit negligere & aſpernari nefas: ut ſiquis ab altero quęrat iubendo, ut occulta ſcelera alieni proferat, quæ iure ſint reticenda ſemper, ſatis ſit intelligi par, nihil ab altero piaculi negando contrahi: Aut si cuipiam imperatum eſſe dicatur, ut bis in die in anniuerſaria eſuritione edat uel ea negligat aſparnando uetita, quæ Poemeni ſint iuſſu deſcripta, non alienum ſit iudicare, ab eo ſine piaculo neg'igi poſſe imperata: ſiue rurſus, ſi quiſpiam alteri inaniſſima leuitate obſcenoq; deſiderio iubeat, ut aut quotidie in Xiſto uelit miluos ſpectare tranſuolantes, aut ſaltet in flaminum conſpectu nudus, perfacile ſit concedendum, nihil eum in aſpernando iuſſu delicturum: At cum res ab eo imperata eſt, qui minus illex licentia intemperata uiuat, dubitatio non accidit, quin ei obtemperandum ſit: uelut ſi Thomas Caetanus litteratiſſimo homini Zenobio Aſſarolo iubeat, ut Florentini contubernii inire Decurionatum uelit, minus dubium uideri debeat, quin ab eo ſit ſine cunctatione parendum, etiam ſi minus libenter ſit id magiſtratus genus initurus, uel ſtudio Græcas litteras perſequendi, uel ualitudinis notitia ſuæ: Atq; idem etiam dici de Caſtitate debet, quandoquidem perſpicuum eſſe poſſet, eiuſmodi flaminum generi non modo non licere in uenerìa uerſari uoluptate, ſed ne his etiam actionibus uti blandiendo, quibus libidinoſus amor excitetur: quo in genere officioſa ſedulitas, uitæ conſuetudo, locutio blanda, amatoria ſuſpiria, & laſciuus oculorum obtutus numerantur: quibus rebus maxime uiciſſim ſit, & facile mens delinita ceſſura, & ardentius amatoria exuſtura fax. Ideoq; iure eſt lege ueſtali cautum, ne flamini immuni ius ſit eius ſacrarii propyleum tranſeundi, quod ad earum ſit Veſtalium uſum conſtitutum, quæ in uotiua caſtitate & cęlibatu uiuunt: Ex quo ſciri debet, triplex eſſe mulierum genus, quod facile poſſit amatorio ueneno rapi, ex quibus unum eſt earum, quæ cum ſint in medio adoleſcentiæ conſtitutæ flore, uehementius ſolent continendo uri, q̃ ſi eſſent maritali colligatione nexæ: alterum genus eſt earum, quę quanq̃ minus in ſodalitate aut ſacrarii contubernio uiuant, uotiua

Quomõ ĩ qbuſdã non debẽt pręlato obedire

Diſt. viii. c. cõtra mores

Glo. in diſt. ii. 4. .iii c. nõ eſt.

Quomõ debent obedire pręlato

Thomas Caetanus. Ge. S. Do.

Zenobius Acciaiolus Florẽtinꝰ Or. S. Do.

Diſt. xlviii c. ante omnia.

DE CASTITATE.

Quę ſũt uitãda de ad ſeruandã caſtitatem.

Q̃d Mo nõ poſſũt trãſire ueſtibulũ mõaſterii Monialium

Diſt. xviii. 4. ii. c.

De triplici genere mulierũ periculoſo:

De monialibus iuuenibus:

tamen caſtitate obligantur / ac inſtita focali ueſtaliq; calantica in

De mulieribus imitantibus religionem

amictu utuntur : quod quidem genus / cum ſibi interdici arbitretur familiaritate profanorum / libentius conſueuit conſuetudine religioſa frui / quo honeſtiora amatoriæ flaminæ tegumenta ſint : tertium uero genus eſt earum / quæ nullo uoti ſponſu obſtrictæ / cum in coelibatu uiuere uideri uelint / ſine pudoris iactura eo periculoſius flaminum animos moturæ ſunt / quo religionis ſpecie iu

Quid debeat facere ꝑtector in iſto caſu:

ſtius iri poſſunt excuſatum / ſi familiarius ſe in eorum conſuetudinē inſinuare uideātur : Quo circa iure eſt a patrono Senatore huic flaminum generi prçcipiendum / ne licentius harum utatur familiaritate mulierum neue ab his ea dona inſidioſa ſumat / quæ ſint

Qđ nō ſūt accipiēda dona a monialibus & Bizochis

flagitii excitatura ignem : quale eſt illud duplex munerum genus iudicādum / in quorum altero / quod ſit inuentum ad excitandum opſonando guſtum / Sacchareæ placentæ / Globuli pinei / Dulciariæ cruſtulæ / criſpuli melliti / Citrea condititia / Cydonite Hiſpanum & teſtacia arculata uerſentur / in altero / quod tam ſit index

Quę dona eſſe ſolēt / quę dant moniales religioſis

cordis q̄ amoris flagitioſi obſes / Diſcernicula libraria / Summaria membranea / Graphiaria anaglypta / Atramentariæ tecæ / Calami ſegmentati / Puluis horarius / Chartarię forficulę / Libelli pugillares / Emunctoria orichalcea / Setaceæ ſcobinæ / Caniſtella uiminea / Pauonina Flabella / Corneæ laternulæ / Pyxidulæ odorariæ / Monilia auceruncatoria / Sudariola ſetaba / Zonulæ funariæ / Bullatæ crumenæ / palearii Petaſi / Puluinariæ thecæ / & Aſpergilla ſericata numerentur : Quo magis cauen

Qđ ꝑtector debet prouidere ne religioſi uadāt ad Mona.

dum eſt / ne his aut locus ad ſacraria diuertendi ſit / aut cum harum mulierum genere uſus intercedat / quo naſcatur blanda inſidiatrix Venus . proptereaq; flagitii cupiditas facilius aditu prohibetur / q̄ ingreſſa comprimitur / nam quæ ſenſim progrediendo ſer

De periculo familiaritatis monialium

pit / uerecundiam peccando conſumit : ſiquidem lena uoluptatis Venus / quo frequentior / eo appetentior eſſe ſolet / & ſimulac eſt in ſenſus illapſa acquirit amando uires . Caput eſt igiť / ut prouidendo caueatur / ne amoris libidiniſq; occaſio dedatur / neue in rem

Qđ mulieres natura cupiūt uidēre bonos

ad exardeſcendum aptam iaciatur ignis : Nam cum mulieres ſua pte natura proborum flaminum aſpiciendorum deſiderio flagrent

uehementerq; eorum conſuetudine lætentur, perſpicuum eſt, eam im prouidam cupiditatem facile a caſto poſſe ad libidinoſum amorem naturę imbecillitate deduci, celeremq; deſiderii tranſitionem in amã do dari: ex quo utrorumq; uoluntas uiciſſim fiat in appetendo pro cax: quæ labes cum in omni eſt fugienda uita, tum uero nihil tam turpe q̃ ſacraria eiuſmodi flagitii criminatione lędi, quibus nihil in ma ledicentiſſimo ſęculo ſuſpitioſius eſſe poteſt: Idq; eo ſuſpectius uiſum iri ſolet, quo flamines uel uentitant ad ſacraria frequentius, uel prodeũt amicti comptius, q̃ temperantia religioſa poſtulare uideatur, quæ utraq; impudentia facile eſt, aut caſtitatis diſcrimen paritura, aut cauſa futura probri: Similiſq; eſt paupertatis habenda cautio, In quo poſſit a patrono ſciri, cauendum eſſe in primis, ne alicu ius quicq̃ priuati uſurpatione fiat, ſiquidem priuatum id in flaminũ genere uideri debet, quod quiſq; Poemeno aut decurione impru dente retinet. At ſi eorum alter ambo ue cuipiam quicq̃ utendum permittat, perſpicuum eſſe poteſt, id minime iudicari debere ſuum cum confitendum ſit, eum pręſcripta debitione cogi, ut alterutro iubente reddat. In quo quidem ſciendum eſt duplex eſſe flamina lis rei utendæ genus, unum certum, alterum incertum, certum eſt enim id, quo negatur eſſe decurioni ius, ut cuipiam quicq̃ impu denti libertate det, quo ſit in annos mancupi poſſeſione uſurus: Incertum autem id nominatur, quod eſt in dantis optione ſitum, quo quempiam quandiu uelit retinere quippiam, id q; expendi utili tate & neceſſitate poteſt. Vtilitas enim bipertito ſecernitur, una quæ in priuata, altera quæ in communi ratione uerſetur: priuata enim utilitas ea dicitur, qua cuipiam datur librorum utendum ali quid, quo ei facultas in litteraria ſedulitate ſit politius ingenii exco lendi ſui: ut ſi Ioannes Caniſianus Florentinus concionarius de curio Vincentio municipi meo Ianenſi homini Græcis litteris eru dito & pudenti, eos concedat demptos ex Græca bibliotheca libros, qui a Dionyſio Areopagita ſunt de coelitum principatu ſcripti, quo intelligere poſſit, quid in his per cacographiam ſit ſcribendo erratum, fiatq; in poſterum etymologica notatione limatior: At communis utilitas nominatur ea, qua cuipiam quippiam librorum

Q d̃ ptector pui dere debet ne religioſi nimis expoliti ĩcedãt.

DE PAVPERTATE.

Q d̃ non debent habere aliquid proprii

Io. An. ĩ Nouellis i. c. cum ad Monaſt.

De duplici uſu

De utilitate & neceſſitate

De duplici utilitate.

Ioãnes Canigianus Florẽtinus Or. S. Dñici

Vincentius nepos Dominici d̃ S. Geminião. Or. S. Do.

De utilitate communi.

utendum conceditur, quo cæteris ſit ſcribendo & interpretando pro
Iacobus de Mõte Falcone
futurus: Vt ſi Iacobus Falco Anachoritarius Decurio Ambro
Ambroſius Neapolitanus Or. Auguſtini
ſio Neapolitano homini rerum naturæ perito, eos octo tradat
utendos Phiſicos Theophraſti libros, qui nondum ſint Gym,
naſiarchoꝝ urbanę cohorti noti, quo docendo & enodando oſten,
dat, quid in his, a, Theophraſto ſit antilogico ſermone ſcrip,
Theophraſtus .viii. Phi.
tum, quod ab Ariſtotelea diſciplina diſtet, ſiue quid a, noſtris
ſit catachreſticos interpretando uſurpatum, quod intelligi debeat
Ariſtoteles .vii. Phi.
Theophraſto admonente ſecius, ut ſi dicatur in eo qui eſt ſepti,
mus Ariſtotelis de Phiſica diſciplina liber, ab eo affirmari ani,
mam ſapere quieſcendo & conſidendo prudentius, facile intelligi
Theophraſto docente poſſit, id aptius ſedando debere dici, quan
doquidem ſatis cognoſcere licet, animam cernere quieſcendo &
turbida ſedata affectione ſapientius, nec ueriſimile putandum ui,
deatur, Ariſtotelem hominem in uerborum iteratione utenda par
cum, ea epanalepſi fuiſſe in animæ natura explicanda uſum, quæ
De cętero uſu libroꝝ:
eſt in quieſcendi & conſidendi cognata uicinitate ſita: Quod
idem eſt de eorum cæterorum librorum genere dicendum, qui aut
minus in publicum inuida hominũ tenacitate prodeunt, aut quoti,
die ex adyto eruuntur noui, in quo quidem tanta eſt præſtantium
librorum facta iactura, ut plures prope ſint qui deſiderantur adem,
Q d̃ deficiẽt .95. libri ĩ numero librorum Ariſtotelis quos nũc habemus
pti, q̃ qui ſuperſtites numerari poſſint: nec enim cuiq̃ perſuade,
ri poterit, tantum eſſe Ariſtoteleoꝝ libroꝝ amittendo deperditum,
ut ab eo conſcriptorum ſuperſtitumq; numero quini nonageni de,
ſint: Idq; mirabilius uideri debet, ꝙ neoterici modo nihil reli,
ctum putant in omni doctrina, & natura rerum, quod minus in
his Ariſtoteleis libris reperiri queat, qui ſuperſtites ſolent homi,
De duplici neceſſitate:
num admiratione coli: At neceſſitas duplex quoq; nominari po,
teſt, una priuata, altera communis, priuata enim eſt, qua ei cui
opus quæſito ſit, aliquid eatenus datur poſſidendum, quoad repo,
Io An. Aprutius procurator Or. S. Auguſtini.
ſcere Decurioni libeat, communis uero ea eſſe dicitur, qua ei
pecunia dinumeratur, qui ſit præfecturarum omnium Curio in urbe
conſtitutus: uelut ſi pecunia Ioanni Antonio Aprutio anachori,
tario Curioni detur, quo eam expenſum ſit in publicos laturus

uſus: Quare ſciri a, Patrono debet, Anipodetorum Concionatorumq́ flaminum generi minus ius eius fundi dari poſſidendi, ex quo annuũ fructum capturi ſint, niſi eorum contubernium in ea ſit loci natura ſitum, quæ exilitate ſoli minus poſſit quotidianos ſuppeditare ſumptus: idq́ intelligi debere affirmatur, ſi flamines hominum genus expiando, concionando & litando iuuant, malunt q́ patientia in carendo uti, q̃ ſplendidum exquirere in uiuendo luxum. Itaq́ cum perſpicuum ſit, hoc minus ſine Pon. Max. prædiatoria uenia poſſe permitti, ſciendum eſt, patroni eſſe prouidentis, curare, ut his ſodalitiis prædia poſſidere ex. S. C. liceat, quæ ſint in eo conſtituta loco, in quo flamines minus uiuere queãt ſine annuo fructu uectigalium: quemadmodum ſi homo in clientum flaminum genere fouendo curioſus Oliuerius Carrapha Senator prædiatoria diplomata a, Senatu petat, quibus ob id concionario Ianenſi contubernio fundos retinere liceat, propterea q́ in eo nequeant Flamines largitoria ſuppeditatione ali, maximeq́ is locus ſit ad litterarium commodum & ad proagonaſticum uſum ineundum aptus. Q đ ſi id minus neceſſe iudicatur eſſe, ſatis affirmari poteſt, nullam patrono dari prædiatoriæ ueniæ petendæ cauſam, cum perfacile apertum ſit, flaminum præcariorum genus nullum nanciſci prædiorum poſſidendorum ius, ſed cultum uictumq́ petere debere oſtiatim. At uero ex his, quæ contuberniis ſunt anniuerſario legata dono, dubitari non debet, quin ſit affirmandum, annuum omnino capi poſſe uectigal, cum perſpicuum ſit, hoc donationis genus non multum ab eo differre quæſito, quod palam a, Præcariorum genere oſtiatim fiat: Q đ ſi tamen quæratur utrum id a, Contubernus repeti ſine. S. C. iudiciario permiſſu poſſit, intelligendum eſt, id nec ullo modo exquiri, nec a, patrono flagitari debere quidem, niſi quando ita ſit charitas deferuefacta hominum, ut nulla ex morum ſatu ſit frugum metenda ſeges: Quod idem eſt de ea annua donatione confirmandum, quæ fieri ſolet eulabico Regum aut Dynaſtarum dono. Vt ſi modo Lodouicus Gallorum Rex Ani

Q đ minores & prędicatores nõ poſſũt habere neq́ tenere poſſeſſiones quę reddãt fructus annuales

Diſt.i.4.i.c.remiſſione & extra de obſeruatiõe ieiuniorũ.c.conſiliũ:

Et extra de furtis.c ſiqs propter neceſſitatẽ

Oliuerius Carrapha Car.Oſtiẽ.

Quãdo ꝓtector nõ debet ꝓcurare diſpẽſatione ꝓ poſſeſſionibus tenendis.

Q đ debent mẽdicare

Q đ poſſũt accipere anniuerſaria.

Lodouicus Gallorum Rex.

DE ORDINA
TIONE RE
LIGIOSOꝝ:

De triplici inde/
bita ratione or
dinandi

De inductióe uio
lẽta diſt..xx.4.
.iii.c.preſens

De inductione ſi
moniaca

Diſt.i.4.i'.c.q̄pio

De inductione ſi
mulata

Q đ eṗs nô po/
teſt fieri religio
ſus ſine licen
tia Papæ

Extra de re.iu.c.
licet:

Q uomõ poſſũt
fieri q ſũt obli
gati Re pu.

Q uãdo poſſunt
fieri debitores:

Diſt.xiv.4.ii.c.
duo ſũt& extra
đ Re.iu.c.licet

Q uando poſſũt
fieri artifices q
ꝓmiſſerũt aliqd
in ſeculo

podetorum Mediolanenſi contubernio quippiam annuum ex ſa/
lario aut ex uinario portorio concedere dicatur/dubitandum non
ſit/ quin his ius eius uectigalis detur capiundi / cũm affirme/
tur / id poſſe largitorium uideri quid / quod ſit in dantis optio/
ne conſtitutum / nec poſſit iudicari / utrum id ſit alteri conceden/
do daturus. Sed cum de initiandorum flaminum ratione diſpu/
tatur / intelligendum eſt / uitium nominari in cooptando triplex /
quorum unum ui / alterum nundinatione / tertium mendacii ſimu
latione conſtat: Vi enim id tum poteſt initiando contrahi / cum
quiſpiam inuitus cooptari ſolet: Nundinatorium uero id nomi/
natur / quo intelligitur /quempiam pretio eſſe delinitum / quo fa/
cilius in flaminium cooptari uelit: At mendacio ſimulatum id uo/
catur / quo quiſpiam fallaci mendacio poteſt leniri blandiendo /
ut lubens cupiat initiari flamen: Quæ quidem ſingula initiandi ge
nera / cum minus libero animi motu fiant / neceſſario ſequitur mi/
nus uideri debere rata: At ſi quando accidat / ut Pontifex mi/
nor / uel Concionarius / uel Antipodetus / aut Anachoritarius /
ſiue Vernalius flamen initiari uelit / conſtare debet / minus cum in
flaminum numerum poſſe cooptari / cum perſpicuum ſit / lege eſſe
tranſitoria cautum / ne cuiq̃ Pontificum minoꝝ ius ſit ſine. S. C.
liberatoria uenia a / Pontificia cura decedendi. Q đ ſi rurſus de
eorum hominum cooptandorum genere quæratur / qui Aediles /
Plubicani / Telonarii / Quæſtores / Portitores / aut Populi
Mancipes in annos ſunt / notum eſſe debet / non ante eos initia/
ri poſſe / q̃ ab his accepti & expenſi ratio ſumma deducta redda/
tur: quod multo quidem eſt ſecus de eo genere iudicandum / qui
aut ære alieno premuntur / aut ſunt alterius mutuaticiæ pecuniæ ta/
bellionico ſtipulatu uades / quos quidem intelligi debet / tum in col/
legium poſſe cooptari flaminum / cum non tam ſtudio creditæ nõ
diſſoluendæ pecuniæ / q̃ animi incolumitatis quęrendæ cauſa ini/
tiari uolunt: Idem fere de eo artificum genere affirmatur / qui
uel librum ſcribendum / uel ſtatuam fundendam / aut ſacellum pin/
gendum / ſiue quid eiuſigeneris faciundum paciſci ſtipulando &

uadando ſolent, modo abſoluere in contubernio inchoata cogan-tur, uelut ſi homo nobilis & probus Thomas Palauicinus Oliue-tarius Poemenus, Ioanni Veronenſi Fabro Lignario præſtan-ti iubeat, ut id librarium Monopodium, aut ea horaria ſubſellia ſegmentario opore & optica ratione abſoluat, quæ Romæ Ana choritaris Popularis Deæ ante initia ſe facturum ſtipulando pepi giſſet. Nihiloq; diſſimilius de pædotribarum aut de eo doctiſſimo-rum hominum genere licet confirmare, qui iuuentutem acuunt pu blica mercede legendo: ut ſi nobis pueris Angelus politianus Flo rentini ludi Gymnaſiarches, in concionariorum numerum coop-tari uoluiſſet, nihil ei diceretur ludi ſtipendium fuiſſe obfuturum, quominus potuiſſet eorum initiari ſacris: At in pueris candidatis cooptandis lege eſt ſponſoria latum, nequis in Tyrocinium poſ-ſit minor quatuordecim initiari annis, idq; etiam quibuſdam ui-ſum iri ſolet pederæſtriæ obſcenæ metu fieri debere raro: nam cũ ita ſit hodie hominum genus ad perdita libidinoſaq; flagitia delap-ſum, ut flaminum ſit etiam deſideranda caſtitas, ſatius eſſe hos excludi q̃ initiari putant idq; eo dicunt cauendum eſſe diligentius quo quorundam religio, quæ quondam maxime fuit flagitii libidi-noſi expers, & a, qua ad alios pudicitia peruenerit, ita licentia im-portuna ſit, ad omnẽ delapſa libidinem, ut aliunde ſit caſtitas re-petenda & uitæ repoſcendus pudor. Quocirca intelligendum eſt initiorum uim, id debere nominari uotum, quod ſponſoriis comitiis a candidato fiat, quodq; iniri in Tyrocinio aperta & ta-cita ſponſione poſſit: Ab aperta enim ſponſione tum nemini cau ſa decedendi datur, cũ palam eſt in ſpondendo aſſenſus: ut ſiquiſ piam ob id initiari uelit, quo ei ſit furari, mechari & ſeditionem excitare licitum, nemini dubium eſſe debet, quin eum ſponſio ob-ſtrictura ſit, cum intelligi poſſit palam, eum ea animi inductione initiari uoluiſſe, quo eſſet uotiua ſponſione nexus, quanq̃ aper-tum ſit, eum id diſſoluere omnino nolle, quod ſe receperit ini-tiando ſoluturum. At ſiquiſpiam in animum ſine uo-tiua ſponſione inducat, uenerea carere uoluptate uelle, mini-

Thomas Palauicinus Ab.Ge. Or.Mon.Oli.
Ioãnes Veroneñ Or.Mon.Oli.
Quando poſſũt fieri Magiſtri ludi, & lectores obligari.
Angelus Poli.
DE NOVItiis:
Quomõ qdá putát cauẽdũ eſſe a receptione puerorum
De profeſſione tacita & expreſſa:
Quæ ſit expreſſa profeſſio

me tum poſſunt eius initia iudicari rata ; cum ei maxime ſint parthenıæ legi aduerſatura, in qua ſit religionis conſtituta ſalus.

Quę ſit tacita ꝓfeſſio:

Tacita autem ſponſio ea nominatur, quæ poteſt amictus uarietate ſecerni, ut ſi in Anachoritanis candidatos eo uti ueſtitu cernamus, quo uti ſolent in amictu flamines, non alienum ſit fateri, ea ueſtitus ſocietate ab his tacita optione ſpondi.

De ſignis profeſſionis

At ſi contra tyrones in Anipodetorum genere uideamus laneo uti in calyptra cono, quo aliquo ſigno, a, flaminum amictu diſtent, iure eos in tyrocinio iudicare poſſumus tacita initiari ſponſione uelle.

DE TRANSITV DE VNA RELIGIONE AD ALIAM

Sed ſi quæſtio de flaminum tranſitione oriatur, Senatorii erit iudicii ſcire triplex eſſe tranſgrediundi genus, quo tranſitio legitima uideri poteſt, unum quod ſtudio abſolutioris religionis mutandę fiat, in quo præſtantia, non lege anguſta uitæ, ſed ea ſolet ratione ponderari, quæ ſit religionis inſtitutę limes: Alterum eſt in quo uitatur diſcrimen continentiæ ſenſim in religione occidentis:

De modo tranſeundi.

Quemadmodum ſi modo in Inſubrica Cænobitarum præfectura ſit libertas in uiuendo laxior, nihil prohibet, quin ex ea ius ad aliud flaminum genus tranſeundi ſit, quod uiuat lege moderata continentius. Tertium uero eſt quod imbecillitatis aut ualitudinis ratione fit, ut ſi cuipiam interdum euenire dicamus, ut imbecillitatis

De Carthuſienſibus

cauſa minus Carthuſienſium inſtituta ſeuera ferat, quæ facilius ſit in Cænobitaria uita laturus, quæ aliquanto ſit in uiuendo liberior quod tamen intelligi debet, minus fieri ſine . S . C . liberatorio promiſſu poſſe: Itaqꝫ ob eam rem dicimus patronos hoc debere loco ea Martini Quinti Diplomata calata ſequi, quibus cauetur, ne cui ex Præcariorum genere ad Cænobitarios tranſgreſſio licitura ſit. Q̄d ſi autem quæratur, utrum Cænobitariis ius ſit ad fana pagana tranſeundi, confirmandum eſt, id tum eis licere,

Quādo Monachi poſſūt habere beneficia ſecularia

cum ſit uſu & periclitando cognitum, longe utilius eorum gubernandi reperiri genus, qui Amuſſarii q̄ qui Coſmiarii ſunt in adminiſtrando flamines: Sed maxime in omni patrocinii ratione uidendum eſt, ut hi eant doctrina eruditi, qui ad animi incolumitatem tuendam decernuntur, quo in genere Piatores & Concio-

De cōfeſſoribus.

De p̄dicatoribus

natores, & Theologi nominantur: Piatores enim cum ſint hominum crimina iudicando audituri, ſæpeq; Regum Dynaſta, rumq; ſint ſyntereſicæ præfuturi curæ, dubitatio nõ accidit, quin ea eſſe debeant diſciplina eruditi, in qua ſunt ſummaria ad ſyntereſiacos inſtituta caſus: nã cum ſit genus ſcelerum æſtimandorum duplex, unum quod eſt .S.C. uetitum, alterum quod eſt ſuapte natura prauum, ſatis perſuaſum eſſe poteſt, piatori utriuſq; notam eſſe oportere uim: nec enim eſt ulla ratione dubitandum, quin in altero ſcire debeat, quid ab homine ſceleris in herilis litatorii, aut in annui euchariſtici libi intermeſſione contrahatur: quo in genere Antonii Florentini Syntereſiacũ poteſt laudari enchiridion, & quin in altero iudicare cogatur, quid damni in eo capitalium ſcelerum genere utendo fiat, quæ in fatendo ſint animi morſus primordia futura, quarum rerum æſtimationi hi maxime libri ſuffragantur, qui a .D. Thoma de uirtutum criminumq; anthypatia ſunt ęthica ratione ſcripti: quod idem eſt de eo ſcelerum genere cenſendum, quæ ſolent capitalium partu gigni, ut ſi de dotali emptione Florentina, aut de ea Theoſebica mutuatione diſputetur, in qua ternos nummos mutuationis nomine exigi in ſingula centena cernimus: de qua quidem cum uaria ſit Theologorum inter ſe contradicentium nata contentio, facile iudicari poteſt, patroni eſſe prouidentis decernere, ut huic piatorum generi facultas detur, ea ſtudia perſequendi, quibus eiuſmodi doctrina ſolet explicari enodando, quo ſit in Dynaſtarum aut Regum ſyntereſi ſcrutanda cautius: Nam cum Reges tantorum ſemper conſueſcant irretiri uarietate caſuum, ut nihil fere ab his geri tuto ſine piatore poſſit, neceſſario ſequitur, cum ita eiuſmodi doctrinæ eſſe debere peritum, ut ab eo ſatis ambiguæ naſcentium rerum ſelectioni fiat: quotus enim quiſq; poteſt inueniri tanta ſyntereſis uacuitate rex, qui cum ſit uectigalia uel portoria inuſitata decreturus, aut bella initurus noua, minus piatorem conſulturus ſit? aut quis tam poteſt mentis reperiri expers, qui aut a flaminum genere uectigalia exigere decumana, aut liberos cum exhęredatione arrogare agnatorum, ſiue repudiũ uxori remitere audeat, ſine

De Theologis

De duplici genere peccati

Sũmula Archiepiſcopi Antonini:

Sũma caſuũ .S. Thomę:

De mõte pietatis Florẽtino:

Quid debeat facere protector in inſtituẽdo cõfeſſore

De cõfeſſoribus Regũ

Qđ fere Reges nihil ſine conſilio cõfeſſoris

auricularia commonitione piatoris? Ex quo facile licet iudicari ad Senatoriũ pertinere patrocinium curare, ut ad piatoriam perdiſcendam diſciplinam ex tyrocinio ſeligantur hi, qui habitu in primis naturæ excellant, communiſq; præſtantia ſenſus maxime ſint ad conſulendum & ad iudicandum facti.

Quos nouitios ad cõfeſſionem debeant eligere protectores:

At cum quæritur de concionatorum genere decernendo, concludendum eſt nihil his a patrono fieri debere pluris: quid .n. tam admirabile q̃ tot homines tantam audientium frequentiam unius concionantis contineri uoce? quid tam utile, q̃ imperitæ hominum multitudini eas tradere uiuendi uias, quibus aditus in coelũ aſcendendi pateat?

De p̃dicatoribus

De utilitate prædicatoꝝ.

Itaq; non ſine cauſa dicimus curæ eſſe debere tutelaris, ut huic concionatorum inſtituendorum generi facultas concedatur eius excolendæ doctrinæ, in qua Genealogiæ humanæ ratio eſt quadripertito explicata ſenſu: nam cum in ea tanta exiſtat ubertas deſcripta rerum, ut nulla in ea ſit uel uitæ inſtituẽdæ, uel regendę rei pu. ſiue theoriæ ineundæ prætermiſſa pars, perfacilis coniectura eſt, eam præter cæteras ad concionandi uſum uideri debere aptam.

Q đ p̃dicatores debẽt dare opã ſcripturę:

De utilitate ſcripturę:

Siquidem quanq̃ Philoſophorum doctrina multum præſtet explicatione naturę, iudicari tamen notando poteſt, multa ſæpe in ea miſceri ſolere falſa, ſemperq; in ea aliquem relinqui dubitandi nodum, idq; accidere crebro conſueſſe, propterea q; ſit in ea ſita ratione naturæ, quæ facile poteſt ſuapte inſcitiæ errore falli, quod contra ei ſcientię generi euenire ſolet, cum ea ſit in diuina quadam ſupra progredientem naturam conſtituta luce, quæ falli nullo modo poteſt.

Quare eſt certior ſcriptura philoſophię ſtudiis

At cum ſunt animi ad ſpem oratione excitãdi, aut inter ſe in ſeditione placãdi, ſiue ad miſerendi deducendi ſenſum, cauſa nulla eſt, cur minus rhetoricis præceptis uti in concionando liceat, quo ſit oratio in dicendo ditior. Quis .n. in concionando uel blande deprecari, uel terrere minaciter, uel confirmare monendo mores, uel animos ad fletũ traducere, ſiue cõtra argute ad hilaritatem laxare mentes ſine artificio dicendi poteſt?

De utilitate Rhetorices.

Quo magis eſt mihi ſæpe cum quodam ſuperſtitioſo Concionatorum genere certamen, qui cum minus ſe in dicendo ſine piaculo uti artificii expolitione credant, concionantemq; affirmant diuino oportere afflatu loqui, non intelligunt

Contra eos q̃ nolunt amittere Rhetoricã ad prędicationem

Deum haud quaq̃ uti theolepto concionatore ſemper, ſed adiecto interdum artificio dicendi hominum mentes mouere uehementius: exquo facile intellectu ſit, perinde hominis referre artificio uti in dicendo, ut Dei interſit dirigere in concionando linguam: quare iure nos modo, commentarium iſagogicum ſcribere de concionandi ratione ingreſſi ſumus, qui ſit artificioſæ rationis conſectandæ index, progymnaſmaton declamandi, & perſequendæ uia doctrinæ. Eademq; ratione ſciendum eſt, ad Senatorium munus quoq; tutelare pertinere, operam dare iubendo, ut ſingulis præfecturarum ſodalitiis diſcentium Auditoria ſtatuantur, quo flaminum genus erudiri Thelogumenon ſententiarum doctrina poſſit: quod quidem haud ſcio in alteri cuiq̃ hominum generi ſit conſentaneum futurum aptius: Nam cum eiuſmodi flamines careant negociorum occupatione cæterorum, quibus magnarum artium ſtudia cernimus impeditũ iri, maximeq; eſſe ſoli ſuapte diſciplina debeant, concedendum eſt, eos præpter cæteros eſſe ad Theologiæ ſtudia conſectanda aptiores: Idq; eo exemplo oſtendi poteſt, quo omnia Bibliotecharum genera cernimus horum flaminum eſſe referta libris: atq; etiam id eo fieri utilius confitendum eſt, quo plures ab ea diſciplina poſſunt dimanare ſapientes, & quo plures diſſimilius poſſunt docere opinando: Quid n. tam diſſimile uideri q̃ Diui Thomæ, & Ioannis Scoti Theologicum hypomnema debet? cum tamen ne eorum quiſq̃ iudicandus ſit, cui quicq̃ in Theologia explicanda deſit: quid item tam eſt diſſimile putandum, q̃ cæterorum Theologorum inter ſe eſt manus iudicanda diſpar? at quid eorum ſcriptis diſſimili in genere uberius reperiri poteſt? quid utilius, q̃ cum iudicando cernitur, ꝙ ueri iudicium Albertus, grauitatẽ Alexander, facilitatẽ Egidius, acumen Gregorius, uim Durandus, ſubtilitatẽ Herricus, affluentiam Aureolus, partitionẽ Alphonſus, aſtum Occham, ſanitatem Paludenſis, modum Riccardus, diligentiam Antonius, & ſolertiam litteratiorem Picus diſputando & opinando conſectantur? quis tamen eorum in ſuo genere non abſolutus, aut minus ſui poteſt iudicari ſimilis? Quare nihil de-

Qđ in ſingulis Monaſteriis debeat legi Theologia

Qđ religioſi maxime ſũt apti ad ſtudia

De utilitate ſtudentiũ ex diuerſitate doctrinę

.S Thomas.
Scotus
Albertus
Alexãder đ Ales
Egidius
Gregorius đ Ari.
Durandus
Herricus:
Aureolus
Alphonſus
:P.de Palude.
.G.Occham.
Atoninus
Io.Picus Mirã.

Digitized by Google

Qđ patroni debent curare ut oẽs religioſi ſtudeant

bet requiri a patrono prius, q̃ ut omne flaminum genus, ĩ ſcientiarum ſtudio rerum ꝑ doctrina uerſetur. Nam quanq̃ in quibuſdam Diui Benedicti ſit præſcriptione cautum, ne in Cænobitariis præfecturis ſuis doctrinæ ſtudium cultum iri poſſit, id tamen intelligi debet, ea eſſe ratione factum, quo flaminum generi eſſet expeditius ad coeleſtem Theoreſim ineundam iter: Nam cum tum nihil eſſe poſſet fide in credendo teſtatius, uel Duodecimuirum Concionãtium elogiis, uel innumerabilium hominum uoluntaria trucidatione pereuntium, facile exiſtimandum eſt, tum flaminum generi minus fuiſſe doctrinæ cognitione opus, qua iudicium probaretur ueri: Quid enim teſtatius eſſe poterat, q̃ ſcire ab euerricularioꝝ hominum remigumq; genere, in his quæ ſunt ſupra intelligentiæ obtutũ ſita, plus fuiſſe ſpondendo patefactũ q̃ i his a philoſophoꝝ gener, oſtẽſũ, quę ſũt manu cõtrectãdo nota: quæ probatio maior reperiri poterat q̃ ex hominum fatentium moriq; uolentium multitudine, cernere alios confici ſagittarum ictu, aliis cutem nouacula detrahi, aliorum ueru inteſtina conuolui, nonnullos obrui coniectione lapidum, quoſdamq; etiam in crate torreri uiuos: quo quid poteſt eſſe ad ueri iudicium declarandum maius: Quid certius q̃ fidem carnificum tormentis & moriendi auiditate teſtari: Sed exactis Etnicis, quod unq̃ eſt perduellionum repertum genus aut argutius in diſputando, aut in probando ſubtilius: At quomodo ſine doctrina eorum erat refellenda opinio: quomodo eorum poterant ſophiſmata aculeata pelli, niſi doctrina probari potuiſſet, falſa eſſe, quæ illis uiderentur uera. Nam alium diſputantem ſpiritum minus uideri debere Deum, alium filium parente minorem eſſe affirmantem, alium adicientem diuinitati gradus, quos errores conſtendum eſſet, de Deo fuiſſe hominum generi inſituros, niſi feſtine obuiam doctrina fuiſſet coꝝ pernitieſę ſationi itũ: quo is eſſet ſine antilogica diſputatione progreſſus: qui Xp̃um uoluit nominatione cooptatũ eſſe Deum: Quid item cũ Chriſto humanã naturam adimentem parituꝝ fuiſſe cenſemus, ſi ei tanq̃ geometris fuiſſent precaria fundamenta data: Quid cæteros auſuros fuiſſe credendum eſt, qui ſunt in opinionum prauitate uerſati, num pu-

Rationes probãtes q Monachi debẽt ſtudere.

Quãdo nõ erat opus doctrina:

De Teſtatione Apłoꝝ

De Teſtatione Martyꝝ.

Alia ratio:

De ſubtilitate hereticoꝝ

tandum eſt, eorum commētitia ſcelera non in hominum fuiſſe di manatura uulgus, ſi per doctrinam impune illis confirmare conficta licuiſſet: At rurſus priſcis ſublatis perduellionibus mutatisq; religionis temporibus, quæ unq̄ eſt Philoſophorum cohors nata maior: aut quæ recentium perduellionum manus exerta ſubtilior: Quorum alteri, cum nihil ratum habeant, quod minus ſub oculos & ſub aſpectum cadat, alteri cum hiſdem ſoleant Theologicis certare armis, quid eſſent argumentando & opinando parituri, niſi in eos doctrina poſſent eadem retorqueri tela: Atq; etiam quis dubitet, quin mens in Theoreſi intelligat doctrina illuſtrata melius: qui enim ex Cænobitarum numero inueniri tam impudentia immoderata quiſq̄, qui quicq̄ de coelitum audeat affirmare principatu, niſi aut Theoleptus poſſit iure nominari, aut ſit Theologumenon ſententiarum diſciplina doctus: Eodemq; modo quis in omni flaminum genere ignorat, ueneris inflaminatæ labem facilius doctrina depelli: cum perſpicuum ſit, ſi ſomni, uictus, exercitationum, horariarumq; quotidianarum precationum ratio cum ſtudiorum aſſiduitate comparando expendatur, præcla re sciri poſſe, nullum relinqui tempus ad ea ocioſa ſtudia referendi, quibus maxime ſolet libidinum excitari ardor: Q đ ſi minus Cænobitarii in quotidiana ſtudiorum aſſiduitate uerſari dicātur, quomodo dubitari poteſt, quin affirmandum ſit, eis omnino ſupereſſe tempus: At qui ſi id uel minus ab his ſoleat in doctrinæ ratione teri, num negari poterit, eos id ad ea rerum ſtudia relaturos, in quibus aut prædiaria utilitas, aut præſidaria ambitio uerſetur: Atq; ut omittam cætera doctrinæ commoda, quæ ſunt uel obſequendi difficultatem adiutura, uel frugalitatis & parſimoniæ menſura modum, quis non uidet nihil eſſe doctrina in dæmonum euerriculo uitando cautius: quo hi maxime ſolent irretiri, qui ſunt eorum uaferrimæ naturæ cognoſcendæ rudes: at quis ex eorum numero ſuapte intelligentiæ præſtantia ſine doctrina intelligat, quo cauſarum modo id Dęmonum genus futura præſentiat, aut quomodo copulationes aſtrorū uimq; iudicando noſcant, aut quomodo ex patefactione coelitum cognitionem elicere germanitatis cognitione dicantur, ſiue rurſus, uel in hominum cor

De Philoſophis Arabię hoſtibus fidei

De ſcientia eorū

Quomodo fuit opus ſcientia contra Arabes

Alia ratio

Q đ ſcientia eſt utilis ad fidem

Q đ ſcientia eſt utilis contra luxuriam

Quid eueniat his religioſis, q̄ nō ſtudent

Q đ doctrina eſt utilis cōtra Diabolum

Q đ Religioſi omnes per Protectorem debēt petere a Papa ꝙ poſſint ſtudē re non obſtāte conſtitutione Regulę

Ignatius Squarcialupius Mo.

Gregorius Corteſius Mo.

pora obrepere, uel impellere poſſint imaginationis motum, cui ſit improuida & delinita aſſenſura mens: quo nihil eſt a flaminū genere formidandum & repellendum prius: Quibus ex rebus intelligendum eſt, flaminum eſſe de præfecturarum incolumitate cogitantium curare prouidendo, ut eiuſmodi Cænobitarum genus doctrina erudiri poſſit, quo ſit & ſapientius in uiuendo, & in dęmonum uipereo nexu fugiendo cautius/operamqꝫ dare rogando, ut patronus auctor. S. C. faciundi ſit quo Cænobitariorum generi ſine piaculo liceat cultum iri doctrina quo abſolutius religionis cumuletur genus: Vt ſi modo affirmetur Ignatium Lupium & Gregorium Corteſium gentilem meum homines ingenio & doctrina præſtantes petere a, Marco Cornelio patrono Senatore uelle, ut operam cura priuata det, uti. S. C. Pont. Max. referente fiat, cuius permiſſu ſit in Contuberniis auditoria diſcentium inſtituere caſſinati pręfecturę licitum, quo eorꝫ Cęnobitarꝫ genus eruditius quotidiana theologumenon quęſtionum explicatione fiat, ſitqꝫ rerꝫ superarꝫ caligine depulſa appetentius :.

[illegible]

Digitized by Google

DE ADMONITIONE PAPAE.

SED Queri maxime hoc loco poteſt . quod nam remedii genus adhibendũ ſit, cum palam perſpi uum eſt, Pon. Max. qui ſit legum & iudicioꝝ autor, nec ei a quoq̃ negocium exhibiri ſine manifeſti perduellionatus ſuſpitione poſſit, ita uel erariũ depeculari, uel auctionari fana, aut ita reperiri in ſũma uiuendi libertate prauum, ut nulla eius uitę pars uideri poſſit, flagitioſæ peruerſitatis expers, perſacileq; iudicium ſit breui eius cruento contaminatoq; imperio, aut Rem pu. occaſuram, aut ſummã orituram generis humani labem. In quo quidem uaria hominum contentione certat. Siquidem multis, tribus flaminales ad oecumenicam concionem acciri placet, quo ad eas de Pontificatu abrogando deq; die dicenda referatur, quidam ſenatũ ab eo ſecedere debere putant: alii ei parendi neceſſitatem adimi oportere arbitrantur: nonnullis eſt etiam eum ſalubrius aſſeruari uiſum, ut Chriſtophoro Pontifici contigiſſe ferunt, quo aut extinguatur naſcentium malorum fax, aut ei locus criminum eluendorum ſit. Nos autem cum uidemus lege eſſe obiurgatoria cautum necui ſit Pon. Maximi repræhendendi ius: niſi quatenus perduellionatus poſtulari poſſit, facile affirmamus, pro cętero ſcelerum genere, minus ſenatui poteſtatem ad tribus corrependi dari, cum cuiuſuis hominis ſit ſcire, eum, qui proprio magiſtratu cæteros iudicaturus ſit, nullius ſententia damnari poſſe: At cũ palam conſtanti fama omniumq; ſermone percrebruit, eum, a conſignatę fidei aberrare uia, nec poſſit de eo iudicari ſecus, dubitari nullo modo debet, quin tum ius ſenatui ad tribus prouocandi ſit: Idq; certo probari argumento poteſt, nã cũ Pon. Max. perinde Rei pu. ut corpori caput annectat, capitiſq; maxime inter ſit, in mẽbroꝝ genera diffundere uitam, cũq; orſus animi uitę a rata fidei pręſcriptione ſit, ſatis intelligi debet, Pon. Max. ſi eiuſmodi perduellionatus poſtulari poſſit, in animũ uitã ſeuocatã mori: ex quo

Papa nõ poteſt iudicari niſi ꝓpter hereſim notoriam.

Varię opiniones

Chriſtophorus Papa

Quando Card. poſſũt conuocare concilium

notum ſit / ꝙ quemadmodũ hominem dicimus poſt lethum / ho / minem eſſe deſinere / ſic eum poſt perduellionatũ affirmamus Pontificem deſinere uocari maximum / iureq; tum cauſę cognitionem ex ſenatus prouocatione ad concionem iri ſolere reiectũ: quo cauſa honeſtior interregni ineundi Pontificiſq; ſurrogandi ſit: nec enim mihi hoc loco eoꝝ ſententia probari ſolet / qui eum pro quocunq; manifeſto ſcelerum genere muniis & ſacerdotio abire debere putant quandoquidem contumaciam dicant ad perduellionatus pertinere naturam / modo ſit ſenatus antegreſſa commonitio / nec decedere de ſententię peruerſitate uelit: Nam cum nullũ eiuſmodi uideamus cognoſcendi criminis iudiciũ eſſe conſtitutũ / in quod ſit Pon. Maximus lege iubente caſurus / facile confirmamus pro quocunq; alio manifeſto criminũ genere / nullum ſenatui ius Pontificis Maximi in iudicium uocandi dari / in quo ſententia ferri de eius ſacerdotio abrogando poſſit. At ſi res in comparationem uocetur / ſatis intelligi licebit / duplex eſſe indomitę animi naturę genus / unũ quod in criminum continuitate / alterum / quod in pertinaci quodam ſcelerum patrocinio uerſetur. In eo enim a / quo Pontifex Maximus auelli ſenatus commotione nolit: facile in promptu eſt / nullum eſſe ſenatui ad tribus referendi ius. At in eo / in quo teterrimum peccatorum genus aperta improbitate tueatur pleriq; nullo modo dubitandum putant / quin ſenatui ius eius in cauſam uocandi ſit: ut ſi Vrbano Sexto ob id negocium exhiberi dicatur / propterea ꝙ fanorum nũdinationem ſcelerumq; genera impudenti libertate defendat / quæ tamen ſint humano coeleſtiq; ſublata iure: Idq; eo fieri improbius uideri dicunt / quo callidius honeſti neceſſitatiſq; ſpecie adumbrata tegitur: ut Manfredum Neapolitanorum Regem facere ſolitum fuiſſe ferunt / qui crudelitatem & ſæuitiam odium improborum / ac incontinentiam & libidinem / naturæ ſolerer nominare iuſſum. Nos uero cum iſtud totum libenter. P. M. S. Q. iudicio remittamus: tutius affirmare poſſumus / ob alia criminum genera minime eſſe ſenatui / a / Pontifice deſciſcendi locũ / ut enim minus conuenire uidemus a / capite membra ſeiungi / ſic turpe eſſe dicimus ſenatum ab aſſectatoria ſeuocari uita / cũ perſpicuũ ſit Pon. Max. ob ſenatoꝝ abitionem faciliorem

Opinio Hugonis in .c. ſi Papa diſt. xl.

Duplex genus peccati obdurati.

Quando poſſũt Car. conuocare concilium.

Vrbanus .vi.

Mãfredus Rex

Quando Card. non debent diſcedere a / Papa.

occaſionem noui ſenatus cooptandi tribui, qui fortaſſe futurus eſſet, aut in ſcelerum genere fouendo malignus, aut in cauenda Rei publicæ calamitate lentus. Benedictus quidem Tertiusdecimus Pontifex in ſenatoria ſeceſſione factus, cũ ab eo ſenatores tranſalpini deſciuiſſent, ac prope relictus uideret ſolus, ſepe dixiſſe fertur, nunq̃ ſe Pontificiæ poteſtatis compotem fuiſſe magis, niſi cũ ab eo ſenatus diſceſſiſſet, nouaq; comitia inire cępiſſet, propterea q illius ſeceſſione cauſa ei fuiſſet, ſenatus ad naturam ſuam appoſiti legendi data. Eodem ꝑ modo dicimus minime, e, Re publica uideri, improbum prauumq; Pontificem in carcerem includi iubere, cum perſpicuum ſit, neminem niſi iudiciaria ratione a, ſuperiori magiſtratus genere damnari poſſe, atqui cum nullum ſit ſuperius magiſtratus genus conſtitutum, cui a, Pontifice Maximo parendum ſit, perfacile exiſtimari poteſt, nullũ eſſe ſenatui, Pontificis aſſeruandi, aut in carcerẽ includẽdi ius: Quocirca non ſine cauſa fatendũ eſt Pontificem Maximũ ita aſſeruatũ, aut a, ſenatu ad Pontificia munia obeũda cogi, aut eiuſmodi poteſtate uti ſuapte uolũtate nolle, ſi enim affirmet, cum, a, ſenatu coactũ imperii iure in Re publica adminiſtranda uti dubitationem non habet, quin ea quæ coactu, aut neceſsitate fiant, nullam ſint uim habitura iuris, quandoquidem neceſſitate optionis libertas adimatur: Ex quo eſt confiteri neceſſe, ſi Pon. Max. aut ad libellos poſtulatorios ſubſcribendos, aut ad obſignanda diplomata, ſiue ad fana decernenda cogatur, cauſam iuris reuocandi dari, fieri ꝑ malum Pontificis aſſeruatione maius: At ſi dicatur eum Imperii uti poteſtate nolle, negari non poteſt, quin concedi debeat, facile orbis terrarum ceſſaturam curã pluſq; omnino litium diſcordiarum ꝑ naſciturum q̃ ſi ſuapte uti Imperii libertate poſſet: Cũ pręclare notum ſit, eo uiuo, nec alteri permitti Pontificii Imperii utendi poteſtatem, nec ſenatui concedi interregni ineundi ius, quo quicq̃ decernere extraordinaria poteſtate poſſit: Ex qua inuolata rerum ratione, ſatis credi poteſt, aut naſciturum legum antiquandarum caſum, aut Rem publicam in communium ſcelerum impunitate perituram: Atq; etiam ſi rurſus dicatur eum in carcerem incluſum, Imperii iure ſuapte animi uoluntate uti, nihil

Benedictus .xiii. Antipapa.

Q đ Papa non debet includi ĩ carcerem

Scãdala quę poſſunt naſci ex cuſtodia Papæ

Alia ratio.

eſſe debet, quin fatendum ſit, cauſam eſſe ſuſpicandi orituram, cum inuitum ad eius munia obeunda cogi: Ex quo facile intellectu ſit, eo plus renaſcituꝝ in ambigua opinatione mali, pluſq; negocii habiturum, quo magis eſt hominum incerta uita ancipitiq; euentu pendet, & quo facilius homines ſuſpicari poſſunt, ſi ei contingat in carceris aſſeruatione mori, cum eſſe ui aut erumnaꝝ acerbitate mortuum, nec ſciri poſſit, utrum acta fuerint eius uoluntate rata.

De obedientia Car.

Idemq; eſt de parendi neceſſitate dicendum: cum perſpicuum ſit Pontificię poteſtatis munus cuipiam gratuita Dei libertate dari, quod ei niſi ob manifeſtū perduellionatus ſcelus adimi nullo modo poſſit:

Papa debet fraterne corrigi.

Quare iure dicendum eſt, in hoc genere benignam eſſe potius monitionem a ſenatu adhibendam, qua animi ęgrotatio, ſine iudicioꝝ aut mulctę acerbitate ſanetur: Siquidem cōmonitio benigna eſt ſcelerum remedium, quod a charitatis bono dimanat: quodq; etiam Pon. Max. improbitati adhiberi poteſt, modo prudenti moderataq; ratione fiat.

Corectio remiſſa. i.

Bonifatius .ix.

In quo quidem uidendum eſt primum, utrum id ęgritudinis genus ſanari emendatione poſſit: ut ſi Bonifatius Nonus placida ſit ſenatus caſtigatione obiurgandus, proptereaq; cum in cętera excellat ratione uitę, maxime ſit flaminalis nundinationis poſtulandus reus, perſpicuaq; ſpes eius medendi & ſanandi ſit, demiſſum eſſe oportere caſtigandi genus, nequid aut ſuperbius reprę, henſum, aut diminutū de Pontificia maieſtate uideret: ut ſenatui uſu auoꝝ memoria ueniſſe legimus:

Ioannes .xxiii.

qui cū Ioannem uigeſimūtertium uideret hominem magis militari libertate, q̄ Pontificia religionis probitate notū, nullo caſtigationis genere a uitæ prauitate auocari, ſe ad eius pedes dicit abieciſſe flentem, demiſſaq; cū monitione rogaſſe, ne genus humanū ſineret ſceleꝝ flagitioꝝq; ſuoꝝ fama peruulgata labi, neue permitteret cymbā Rei pu. quā deberet in orbis terre tēpeſtate moderari ſubmerſū & diſiectū iri: ex qua mali tabe, neceſſario eſſet, aut exitiū cōmune eruptuꝝ, aut ſceleꝝ ſuoꝝ naſcitura poena: Nec itē minus cauendū eſt, ut ea uitia a ſenatu

Alia obiurgatio:

in monendo fugiantur, in quibus Pontificem Maximum obiurgare uelit, nequod in altero obiurgat, in eo ipſe accuſari poſſit: Idq; eo fieri ſolet caſtigando peruerſius, quo uitia monentium paria, aut maiora iudicari poſſint.

Paulus .ii.

Paulus quidem Secundus cum

ſub Capitolino Cliuo magnificam ędificaret domũ, obiurgareturq; a Lodouico Patauino ſenatore, qui eſſet quotidiana aleatoru lud aſſiduitate notus, ꝙ nimiam pecuniam in illa domus laxitate profũ deret, reſpondiſſe dicitur homo ſuopte magis ingenio q̃ doctrinæ inſtitutione prudens, maxime ſibi uideri miꝝ, ſe ab eo in ędifican di ratione repręhendi, cũ ipſe tantã quotidie pecuniam in damnato ludi genere conſumeret: nihiloq; prudentior caſtigatio putari debet qua Pontificis fama palam conſtructa apparataq; uerboꝝ libertate lędit, quandoquidem homines ſępe infamiæ metu a criminũ pra uitate auocentur: At uero cum ſentiunt uitia peruulgari ſua, uidẽtq; quantum de famę exiſtimatione deperdant, nec iam locũ ul.ũ putẽt inſitę opinionis euellendę dari, tanq̃ pe fracto pudoris aditu, impu dentiores fieri delinquendo ſolent, nã Vrbanũ quidem Sextũ fe runt, hominẽ non indoctũ, ſed callida ſeueritate ferocem, cum quinque ſenatores ob proditi Imperii ſuſpitionem uiuos abiicere in mare iuſſiſſet, ac atrocior uidereť ad cęteroꝝ imminere cedem, ad moneretur q;, a Carolo Neapolitanoꝝ Rege ut decedere a tam ſcelerata necandi cupiditate uellet, cędis & conſcientiæ peruulgatæ gnaꝝ reſpondiſſe, nihil eſſe cauſæ, cur ſibi eſſe putaret a ſenatoria cęde abſtinendũ, cũ plane bene intelligeret, ſe iam palam cędis ap petentem conſentiẽte hominũ opinione iudicari. Nec item cõmo dior ea eſt putanda cõmonitio, quę minus aptis temporibus adhibe ri ſolet, ut ſiquiſpiam tũ maxime moneri uideať, cum iracundiæ ardore flagrat, nec tempus expectatur, quo iracundię ſlamma de feruefcat: Ex quo notum eſt Caſtrucii Lucenſis illud: qui cum ho mo eſſet iracundus & ardens, uehementerq; in ſenatu ei ciui minaretur, qui eſſet conſtitutus peculatus pecuniarumq; repe tundarum reus, nec tamen ultra progreſſurus uideretur, q̃ eſ ſet poſtulatoria lege latum, ſurrexiſſetq; tum e ſenatu quidam qui poenæ auertendæ cauſa multa odioſa loquacitate collegiſ ſet, obiurgatoriaq; cum grauitate mõuiſſet, ut ciuium conſulere incolumitati uellet, iracundia uehementiori concitatus, utrunq; dicitur iuſſiſſe condemnari grauius, alterum quia omnino plec tendus uidereť lege, alteꝝ, quia minus idoneũ expectaſſet monen di & obiurgandi tempus: Ex quo quidem intelligi maxime poteſt,

Lodouicus pata uinus Patriar cha.

Alia obiurgatio .3.

Vrbanus .vi.

Carolus Ande gauenſis Rex:

Alia obiurgatio .4.

Caſtrucius Lu cenſis

Q đ Reprehēſio debet eſſe beni gna.

Danda exempla

Benedictꝰ Thuſculanus.

Conſtantinus ſecundus

Q đ faciēda eſt ſupplicatio pro Papa:

De oratione:

Quomodo Cardinales poſſint orare Deū pro Papa

Quando ſit orandus Deus pro Papa

Quando poſſūt reſiſtere

ſenatus intereſſe ſapientis, leni ſuauiq; admonitione in pontifice ſanando uti: quę ſit ad intimū ſenſum permouendū, ad animiq. morſū inurendum apta: Idq; facile euenire poterit, ſi monēdo, a, ſenatu demoſtrabitur, ex eius uitæ prauitate, aut ſuum, aut Rei pu. interitum naſcituꝝ, commemorationeq; exemploꝝ, ac ſimilitudinū collatione oſtendatur, quantū hi poenaꝝ dederint, aut quos ſint exitus conſecuti in quibus fama Pontificatus male gerendi fuit, ut ſi demoſtrabitꝰ, quę ſupplicia fuerint, aut Benedicto Thuſculano aut Conſtantino ſecūdo facinoroſiſſimis hominibus ab ultore ſceleꝝ Deo conſtituta, cū eoꝝ alter tetro diuturnoq; exilio contabuiſſe dicatꝰ, alteri etiam oculos erutos fuiſſe ferant: At ſi hoc minus profuiſſe iudicari poterit, nemini dubiū eſſe debet, quin, a, ſenatu ad ſupplicationū decernendaꝝ, precandiq; ſtudiū corrependū ſit, quo generis humani cauſa expeditior pateat ad deum flectendū, & placandū modus: In quo ſane ſciri debet, auctoris reꝝ dei procuratione ſtatui, non modo quales ſint reꝝ effectus orituri, ſed etiam, a, quibus cauſis, a, quoue rato ordine dimanaturi ſint, atq cū perſpicuū ſit in eiuſmodi cauſaꝝ genere, quaſdam etiā humanaꝝ actionum uerſari cauſas, ſatis exiſtimari poteſt, homines aliquid moliri in uita oportere, non quo eoꝝ actione auctoris rei uoluntas immutetur, ſed quo eorum actione perinde certos rerum effectus conſequantur, ut ſunt diuina præſignatione caſuri: ob eamq; cauſam dicimus, homines ea debere præcando flagitare, quæ minus ſint euentum habitura malum, atqui cum perſpicuum ſit, iuſtam eſſe Pontificiæ probitatis optandæ cauſam, quo ei locus incolumitatis fruendæ Reiq; pu. conſeruandæ ſit, ſatis eſt argumenti, rogare debere obteſtando Deū, ut eam opem Pontificię egrotationi ferat, quę ſit uel ſanationē celerem prębitura, uel interitū allatura feſtinū: quo quidem remedii genere, tum maxime uſum fuiſſe ſenatum legimus, cum ita undiq; eſſet præcluſum Pontificiæ prauitati obſiſtendi iter, ut nihil relictum uideretur humanæ ſanationi loci: ꝙ ſi ne hoc quidem ei occulta Dei procuratione prodeſt, dubitationem non habet, quin. S. C. intercedi Pontificię poteſtati debeat: quo minus Rem pu. delere peruerſa cupiditate poſſit: ut ſi cuipiam Pontifici crimini detur, non modo gratuum exhauriri,

ue&ctigaliaq; Rei pu. in epularum ludorumq; apparatu conſumere, ſiue cognatorum propinquitati deſcribere, ac fana omni ornamentorum genere nudare, hiſq; ad cupiditatem libidinemq; abuti ſuam, ſed etiã contra aras, uitam, fortunasq; omnium quęrere legum peruertendarum cauſam, tum hoc propoſito publici periculi metu, apertũ ſit ius ſenatu obſiſtendi dari, quo Pon. Max. ſit uel in criminũ genere patrando, uel in poteſtate abutenda lentior: quod ſi rurſus acciderit, ut hoc ei minus profuiſſe conſtet, nihil abeſſe poſſit, quin ſenatui cauſa ad tribus referendi ſit, non quo de eius ſacerdotio abrogando feratur, cũ perſpicuũ ſit, minime eſſe cõcioni Pon. Max. exautorandi ius, ſed quo de eo obiurgando a criminũq; genere auocãdo decernatur: ut sepe pontificię naſcenti peruerſitati obuiam itum fuiſſe legimus: Sed ſi res ita incidere uideatur, ut ne hac etiã caſtigatione decedere de ſententię prauitate uelit, ſitq; iam eius deſperata ſalus, ſatis intelligi in hac cõmuniũ temporum procella poteſt, ſenatus eſſe in diuina procuratione ponderanda cauti, eatenus Pontificis furentis indomita peccata pati, quoad ultoris Dei trutina rata tolerantur, cum minime fas ſit credere, ita eſſe auerſum ab hominũ incolumitate Deũ, ut conſulto ob id Pontificis bacchantis uitia ferre uideatur, quo ſit aut funditus Res pu. peritura, aut cõmunis euerſio futura uitæ.

Quando poſſũt uocare Papam ad conciliũ

Quando ſit tolerendus Papa.

DE CONCILIIS

NVNC Autem ſequitur, ut de eo oecumenico concionis genere dicatur, quod maxime ad Rei pu. ſalutem conſtituitur: in quo quidem intelligendum eſt, eam concionem legitimam debere nominari, ad quam ob eam cauſam Pontificum minorum genus tributim aciri ſolet, quo cauſa conſilii ineundi ſit, nequid Res pu. capiat in temporis ratione damni, aut ne prætermitti uideatur quid, quod hominum generi profuturum ſit, quocirca intelligendum eſt, iure priuatim ad Pont. Max. poteſtatem eiuſmodi concionis indicendę pertinere, cum perſpicuum ſit, lege eſſe concionatoria latum, ut cui poteſtas Rei pu. regendæ permittatur, eidẽ ius etiã accerſendi detur: quo non modo hominum generi cauſa parendi ſit, ſed etiam adimatur diſcordiæ excitandæ ſemen: cum iure pręſcriptum eſſe lege uideatur, ut ei priuatim poteſtas concionis habendæ tribuatur, qui princeps ſit Rei pu. adminiſtrandę conſtitutus: Ex quo in promptu ſit id concionis genus, quod ſine Pont. Max. edicto fiat, minus decerni ſolere rite, minuſq; hominum iudicio iri debere comprobatum. At cum magnarum rerum genera aguntur, iſq; temporum caſus impendet, ex quo propter diſcriminis magnitudinem ſit, Rei publicæ oritura labes, nec periculo obſiſti ſine cõcionis poteſtate poſſit, dubitationem non habet, quin ſenatui curæ eſſe debeat, ut his, ut adſint, edicat, quibus eſt locus ſententiæ dicendæ datus: quo poteſtas omnibus ſit de Re pu. referendi: Sed id tum intelligi debet fieri a ſenatu poſſe cum palam iudicatur Pontificem Maximũ, aut calliditate meditata, aut inconſiderata leuitate, periculorum magnitudini minus obſiſtere uelle, cum ſatis credi poſſit, eum Pontificem, qui periculo naſcenti occurrere cauendo nolit, iure locum dare ſuſpicandi, ne Rem pu. uelit euerſũ & labefactatũ iri: proptereaq; qui eſt, aut in peccatorum genere, aut in hominum ſcelere puniendo tardior, abeſſe nullo modo poteſt, quin in criminum ſocietatem uenire uideatur. Quare cum is eſt Rei pu. ſtatus, quo ſit Pont. Max. a ſenatu monendus, ut pe

Quid ſit concilium

Conuocatio cõcilii ptinet ad Papã

In.c.obedientiã diſt.xciii.

In.c. legimus diſt.xciii.

In.c. multis diſt.xvii.

In.c.non nos diſt.vi.

In c.nñi offitii diſt.xxiii.

Quando Card. poſſũt conuocare conciliũ.

Innocentius i.c. error di.lxxxiii.

riculoſo neceſſarioq; Rei publicæ tempore / aut his edicat ut ad
ſint / qui de Re pu. relaturi ſunt / aut ius ſenatui tributim accer /
ſendi tribuat / neutrumq; fieri ſiturus iudicetur / minusq; contrahi
appareat in extraordinaria poteſtate mali / facile tũ multi iuris bene pe
riti uolunt / ius ſenatui accerſendi concioniſq; habendæ permitti /
nequa ſit Rei pu. calamitas Pont. Max. inſcitia / aut occulta calli
ditate naſcitura. Eodẽq; modo eſt ꝙ perduellionatus ratione affirmã
dũ: nam cũ Pont. Max. perduellionatus poſtulari poteſt / nec ab
eo ſcelere deduci / ſenatus obiurgatione ſole. / ſatis concedi poteſt /
ne malum longius pontificis impunitate ſerpat / ad ſenatum perti /
nere / eum monere rogando / ut aut abeſſe ab ea peccati labe uelit /
aut ius cauſæ ad concionem deferẽdæ permittat / cum lege cautum
ſit / ne iniuſſu Pont. Max. concio haberi poſſit: ꝙ ſi rurſus neu
trum facturus uideatur / nihil cauſæ eſſe debet / quin ſenatui ius
tributim accerſendi ſit: quo conſideratius de mulcta irroganda deq;
Pontificatu abrogando feratur: Cum perfacile notum ſit / eiuſmo /
di perduellioni poſſe diem / a / concione dici: neq; enim fieri po /
teſt / quin celeriter ſit / legum interitura uis / niſi magiſtratus legũ
miniſtri ſtatuãtur: Itaq; cũ Pont. Max. in concionis iudicium uo
catur / ac eiuſmodi perduellionatus uidetur condemnari poſſe / cõ /
ſentaneum putari debet / prudentiæ eſſe ſenatus / conſtituto iudicio
non modo eum rurſus ſuadendo cohortari / ut decedere de ſenten
tię prauitate uelit / ſed etiam certum quoddam ei pręſcribere delibe
randi tempus / quo ei ſpacium / poſtliminii perſpicuiq; ſceleris eluen /
di ſit: at ſi decedere ex indomita credelitate nolit / negari non po /
teſt / quin ſenatus edicto ſit ad concionis iudicium res integra uen
tura / & quin concionis totius ſententia Pontificatus mulctatio naſci
tura ſit: Sed ſi contentio oriri uideatur / quid maxime a / ſenatu
faciendum ſit / cum bini inter ſe de ſuffragiorum latione pugnant /
maximeq; quęritur / uter ſit Pontifex legitima ſenatus nominatio /
ne lectus: Intelligendum quidem eſt / cum haud quaq̃ dubitari
poteſt / quin eorũ alter inſititius Pont. putetur: Ac alter duarum ſit
ſenatus partiũ ſuffragatione dictus / minus ſenatui cauſam cõcionis
accerſendę dari / ſed potius ei eſſe inſititii in concionis iudicium uo /
candi ius / quo de concionis ſententia ſit legitimo Pontifici ab hu /

Quando Papa eſt hereticus

In .c. hinc etiam diſt. xvii.

In c. ſi Papa

In .c. hic diſt. xvii

In teſt. de elect. .c. ubi periculũ li. vi. hugo.

In .c. nunc autem & .c. ſi Papa diſt. xl.

Quid debeat facere collegium quãdo duo cõtẽdũt ꝙ Papatu

In .c. ſi duo diſt. lxxxix

tcat. Quare iure dicimus cæteros inferioris ordinis homines legis præſcriptione impediri, quominus ad concionem ſuapte poteſtate ueniant. Idq; affirmamus eſſe cautum, nequa cauſa controuerſiæ excitandę concioniſq; euertendæ ſit. Cum notū eſſe poſſit diuerſa ordinum genera naturæ diſſidio inter ſe diſcrepare ſolere ſemper, ſatiſq; intelligi ſit, ſi inferiorū ordinum genus concioni adeſſe cogeretur, facile Pontifices minores ab eo uinci in conſulendi decernendiq; prerogatiua poſſe, eorūq; ſæpe ſuffragii lationē plurium aduerſantium obuaricatione ſuperatū iri, quo nihil inuolutius excogitari in concionatoria ratione poſſet. At ſi poſtulatio interponatur, num interdū quidam extra ordinem ad concionem acerſiri debeāt, ſciendū quidem eſt, ſemper concionū antiquarū inſtituto, cū eſſet formidoloſo Rei pu. tempore de ancipiti rerū euētu diſputādū, extra ordinē homines ſolitos adhiberi eos, quibus propter doctrinę magnitudinē, aut pars maior aſſenſura uideretur, aut cuncta eſſet in eorū ſententiam itura concio: Ideoq; recte atq; e Re pu. Gregoriū Decimū feciſſe dicunt, q ad Lugdunenſem cōcionem .D. Thomam unum inter multos doctrina præſtantem extra ordinē acciri iuſſiſſet, eiq; in re ancipiti dediſſet diſceptandi & conſulendi ius: Eodemq; modo multi extraordinario uocatu adeſſe dicuntur in Conſtantienſi concione iuſſi: Quo eſſet ex pluriū conſcriptorū hominū publici mali depellendi locus: in quo tamen ſciendū eſt ad conſulendi non ad decernendi rationem uocari ſolere hos, nec ab his poſſe cyamū in cadiſcū iaci, nequid Rei pu. extraordinaria exæquatione noceat: ut auorū memoria Baſilienſi concioni eueniſſe ferunt: in quam tanta extra ordinem ad decernendum fuit eruditorū hominū conſcripta multitudo, ut perficere numero & doctrina poſſet, uel ut docti minus repugnaturi uiderent, uel ut facile eſſent aſſenſuri rudes: Sed cum fere ſæpe multi intro duci in concionem extraordinario uocatu uelint, ſciendū eſt, quoſdam negocii controuerſiæq; cauſa adhiberi poſſe: qui aut doctrinæ magnitudine, aut negociorū tractandorū ratione, ſiue bellica diſciplina excellunt, magnoq; uſui Rei pu. futuri ſunt: quo ſit pluribus facultas de Re pu. referendi: Velut ſi temporibus ita poſtulantibus Aſiaticū uideatur ſuſcipiendum bellū, dubiū non ſit, qu

In.c.ego.n. extra de iu.iu.

Abbates & alii inferiores non poſſunt uenire.

Poſſint uocari inferiores ad uocem conſultiuā

.S.Thomas fuit uocatus ad conciliū Lugdunēſe

Gregorius.x.

Con.Cōſtātienſ:

Con. Baſilienſis

Quādo ē quęrēdū bellū cōtra īfideles .i.

Qui poſſūt uocari ad cōciliū exta ordinem:

Sii

Ioannes Iacobus Triultius debeat in concionem acciri / qui unus inter multos ſit cana adultaq; belli diſciplina ꝓbatus imperator / & in quo ſit prudentia cum fortuna certet / ut nemo queat utrum ſit cautior an foelicior iudicare. Aut ſi Turcaꝝ generi cauſa iteꝝ detur eius belli renouandi / quod eſt hydruntina cõtentione geſtũ / appareatq; Italiæ occaſum inminere / nihil etiam cauſæ uideatur eſſe / quin Fabritius / Proſper / & .M. Antonius Colũnenſes in cõcionem introducendi ſint / q maxime Parthenopei belli gerendi ratione pręſtent / cũ in eo ſint decennium pugnando uerſati / quiq; ita rei militaris & fidei excellant laude / ut facile ſpondi poſſit / eos eatenus pugnaturos / quoad ſit ex Barbaroꝝ manibus extorta ſica / diſcedatq; ex Italia tandem hoſtis importunus & ſuperbus / nequid maculę in Italia reſideat ad noſtri dedecus ſempiternum generis: Nec multo ſecus hi interdũ ſolent in concionem uocari / qui in litigioſaꝝ reꝝ diſceptatione ob id utrinq; Exlitii conſtituti ſunt / propterea q coꝝ ſit cognita experiundo probitas: quemadmodũ ſi degduellionatus uideatur ratione iudicandũ / ne ſit concionis ſententia futura ſuſpecta / maxime Iacobus Antiquarius & Raphael Volaterranus in concionem introduci debeant / cũ coꝝ alter in ſummo eloquentię ſplendore ſic floreat uirtute abſtinentię / ut annos triginta in Mediolanenſi pręfectura flaminali / nullum unq̃ dicatur accepiſſe munus: alter in ſcribendi cõmẽtandiq; aſſiduitate ita abſit ab omni pathetica ęgrotatione morbi / ut uiuendo uideatur mentem a corpore ad aliam ſeuocare uitam. At ſi hiſtoriæ eſt notitia eruenda occultior / ut ad concionis uſum exempla ſũmantur / quis dubitet / quin ſint Sigiſmundus Fulginas / Bernardus Auricellarius / & Ghilinus Mediolanenſis accerſendi / quoꝝ propriũ ſit laudis / tã ornate res euentusq; perſcribere / q̃ homines expendere / & conſilia explicare ſapienter / quo intelligi detur / quantum interſit inter reꝝ iudices / & narrantes acta: Recteq; etiam eos accerſendos dicimus / qui ſunt hominũ conſtituti prouiſo ſelectu Reges: ut ſi Maximilianus Cæſar / Lodouicus Gallus / & Ferdinandus Hiſpanus uocari dicerentur / quo concio honoratior coꝝ interuentione foret: Quid .n. uel ad prauos a cogitato ſcelere deterrendos / uel ad probos cohortandos / ſiue ad auctoritatem decernentiũ augendam tam

Io. Iac. Triultius

Q nãdo ſũnt expellẽdi Turcæ ex Italia .2.

Fabritius Colũna

Proſper Colũna

.M. Anto. Co.

Q nãdo dãdi ſũt arbitri .3.

Iacobus Antiquarius

Raphael Vola.

Q uãdo ſũt req rẽda exẽpla ex hiſtoriis. .4.

Sigiſmũdus Fulginas.

Bernardus Oricellerius.

Chilinus Mediolanenſis.

Q uãdo ẽ reqrẽda auctoritas prĩcipũ magnorũ ĩ cõcilio .5.

Maximilianꝰ Cęſar

Lo. Rex Galloꝝ

Fer. Rex Hiſpa.

neceſſarium eſſe poteſt, q̃ eos concioni adeſſe Reges; quoꝝ poteſtate Rei pu. nitatur ſalus, & quoꝝ imperiis ſtet hodie Europa ſeruandis. Quin etiam ſciendum'eſt, eos quandoq; oportere acciri qui ſunt Duces eius urbis regendæ conſtituti, in qua concio ex. S. C. fiat, quemadmodum ſi affirmetur in Florentinã concionem Petrum Soterinũ accerſendum eſſe, ꝙ ſit urbis tuendæ princeps, maximeq; in conſulẽdo & iudicando uideatur certi collimator ſcopi: Atq; illud etiam poteſt adiungi honoris cauſa eos debere introuocari iure, quibus ſit concio aut principatum delatura, aut aliquod tranſmarinum decretura regnum: uelut ſi modo Iulius Secundus Emanuelem Luſitanoꝝ Regem in concionem Vrbanam introduci iubeat, ut ei Indię & Taprobanęs decernat Regnum, ꝙ ab eo ſint uſq; eo Chriſtiani Gabali affixa ſigna. Quid. n. iuſtius eſſe poteſt, q̃ his nationibus, quę ſunt eo bellante uictę, ipſum decerni regem, qui domuerit? Q̃d ſi e, Re pu. cenſetur eſſe, ut concio fiat de bello Aphricano ineundo, nemo eſt Cundiſaluo Ferdinando accerſendus prior, a quo. n. pęni facilius frangi & profligari poſſũt q̃ ab eo a, quo ſunt ſępe domari ſoliti? Sed ſi quando accidat, ut certior fieri concio debeat, quatenus ſit credendum Regibus, aut quę ſit principũ natura multoꝝ, iure extra ordinem Albertus Pius Ioannes Laſcaris, Robertus Aſſarolus, & Vincentius Quirinus ſunt uocandi nominatim, quibus eſt doctrina cũ negocioꝝ gerendoꝝ & tractandaꝝ uſu couiuncta reꝝ, & inquibus dubitari poſſit utra ſit uirtutis laus abſolutior. At ſi tẽporis cauſa Antipontifex eſt rugendus & domãdus bello, quis Franciſcũ Gonzagam, aut .G. Fracaſſium Sanctoſeuerinatem acciri debere neget, quoꝝ uterq; ut eſt fortis in periculoꝝ genere adeundo, ſic eſt in gerendo & conficiendo celer: Recteq; etiam, cum eſt monenda & hortanda concio, his poteſt ut concioni adſint edici, quos ualere dicendo cõſtat, uelut ſi Egidius Viterbenſis, & Phedrus Volaterranus, e, multis acciantur duo, quoꝝ alter in dicendo ſit ſchematica concinnitate nitens, alteri dicenti omnia ueniant in mentem ea, quę ſunt in ſũmo oratore optanda, ita, ut alterutro dicente non ſit cuiuſq̃ requirenda uox: Aut ſi contra Armenioꝝ genus uideatur de litatorio ſacro differendũ, ſciri debeat, cauſã cõcioni ex doctiſſimoꝝ hominũ

Quãdo regnatẽ pſentia rectoꝝ urbium
Petrus Soderin9
Quãdo ſũt danda Regna .7.
Iulius .ii.
Emanuel Rex Portugallẽſiũ
Quãdo bellũ eſt gerendũ cõtra Aphricanos.8.
Cõdiſaluus Fer.
Quãdo ſunt explicandi mores principũ. .9.
Albertus Pius
Io. Laſcaris
Robertus Aſſarolus.
Vincẽtius Quirinus
Quãdo ẽ gerendũ bellũ cõtra Antipapã .10:
.F. Gõzaga .M. Mantuanus
.G. Fracaſſius Sãctoſeuerinas
Quãdo ẽ hñẽda orõ ĩ Cõcilijs.11.
Egidius Viter.
Phedrus Vola.
Quãdo ẽ diſputãdũ cõtra hereticis .12.

Tho. Caietanus Ge. Or. Predi.
Phi đ Bal. Caballo. G. Or. Mi.
Gometio Portu.
Io. An. Aprutius
Ant. Trombeta
Marti. Iuſtinian9
Galgan9 Seneñ.
Io. Bene. đ Caſtilione Prouĩciali
Siluef. Prierius
Valeri9 Genueñ
Quādo ē diſputādū cō. grçcos
Hiero. Donatus
Zeno. Aciaiolus
Scipio Forteguerri Piſtorieñ
Quādo eſt iudicādū đ iure. 14
Iaſon Mediola.
Philip. Decius:
Ant. Venafran9
Vincētius Peru.
Lodo. Teſſira
Mat. Neruccius
Hie. Boti. Papiē
Quādo ſūt uocādi barōes. 15.
Innocentius. iiii.
Federicus. ii.
Quādo ſūt uocādi diſcētes. 16.
Alexāder. ii.
Cōcilū Latera.

genere Thomam Caietanū, Philippū Caballū, Gometiū Luſitanum, Antoniū Tubam, Martinū Iuſtinianum, Ioannem Antoniun Aprutiū, Galganum Senenſem, Benedictū Caſtilionē Siluestrū Prieriū & Valeriū Genuenſē introducendi dari, quo his poſſit ualētius cōtradicēdo obſiſti, cū pſpicuū ſit, nihil ĩ Italia hoc Theologoꝝ genere fieri poſſe ſubtilius, nihilq́ſ ſanius reperiri in ueri & certi nota. Quod idē fere de Tranſalpinis theologis affirmā dū eſt, quoꝝ doctrina tam uerax eſt, q̃ dialecticis arguta acuminibus ſiue ſi cōtra grçcos ſit in trigemina diuina natura de uerboꝝ Grçcorū propietate diſputandū, nec hominibus Græcis credendū ſit, a quibus ita ſoleant flecti uerba contorte, ut ſçpe uno uerbo uelint res ſignificari duas, nihil cauſæ eſſe uideatur, quin aut Hieronymus Donatus, aut Zenobius Aſſarolus, ſiue Scipio Carteromachus uocari debeant, qui Grçcis maxime litteris abſtruſa ſubtilitate prçſtent. Similis eſt Iuriſconſultoꝝ accerſendoꝝ ratio, quemadmodū ſi detur cauſaꝝ noſcendaꝝ reꝝq́ſ iudicandaꝝ locus, iure uideaṫ in concionem introducendus Iaſon, qui omniū conceſſu ſit iuriſpetoꝝ Europeorum princeps: nec multo ſecus de Philippo Decio, Antonio Venafrano, Vincentio Peruſino, Lodouico Teſſira Mattheo Neruccio, & Hieronymo Ticinate affirmare licet, quoꝝ eſt cognita iudicando & interpretando ſubtilitas, & ſcientia trita docendo: Par atq́ſ eadē eſt ratio dinaſtas acciundi eos, quorū eſt diu nobilitata fortuna, quo abſolutius concio aut de Imperio abrogando, aut de Regno alteri adiudicando decernat, ut Innocentiū Quartū contra Federicū Secundū perduellionem feciſſe legimus. Atq́ſ etiam hi ſçpe introduci in concionem ex. S. C. ſolent, quibus nihil neq́ſ a natura, neq́ſ a doctrinæ progreſſu deeſt, quominus ad ſūmos experiūdo & diſcendo perueniant. Idq́ſ tū fieri ſolere ſcimus, cū diſputatur de religionis colendç, deq́ſ conficiē doꝝ ratione ſacroꝝ, ut hominū genus diſcēdo fiat in religione colēda cautius, uelut ab Alexandro. ii. ferunt in Lateranenſi concione inſtitutū: cum eſt de limitum propinquitate latū: Quin etiam perſpicuū eſſe poteſt introduci debere eos, qui ad concionem aduentare ſolent, aut prouocandi ſtudio, aut cauſa iuris recuperandi ſui: ut nupeŕ eſt apud duodecimuirale iudiciū inter Beatricē Aragonem

& Pannonioꝝ Regem de dotali pecunia diſceptatũ. Eadẽq; ratione datur locus adeundi his qui patroni, Recuperatores, Apparitores, a Diplomatibus, Centumuiri, Cõpendiarii, Quatuoruiri libellionũ, Plũbarii, Aerarii, Expiatoriiq; Scribæ nominantur: Quando ſcilicet Res in dubiũ uenire poteſt, nequa ſit conflata in ꝑſcribendo aut in obſignando fraus: uidendũq; eſt ut ęqua cũctaq; cõditione diſceptet, quo cuiq; poteſtas ſit aut alterius accuſandi aut ſui defendendi: Idq; tum maxime fieri commode poteſt, cũ concionis edicto ſcrinarii Diplomatũ Libelloꝝq; codices afferre iubent, quo præclare uidere liceat, utrũ aliquid in obſignando aut in perſcribendi ratione diſcrepet: ſiue ſit aliquis exemptus ex poſtulatorio libello dies, in quo aperte ſit facta alterius iactura iuris. Nec item minus intelligendum eſt, quę nam ſit his poena a lege conſtituta, qui cũ Senatus edicto ad concionem uenturi ſunt, minus ad diẽ præſtitutã adſunt: In quo qdẽ decernẽdũ eſt Senatui cõcioniq; placere, uti qui minus ad tempus concioni adſint nõ modo Põtificio interdicto ſauciẽtur, ſed etiam ſacerdotio muniiſq; abire iubeantur, ne quid mali contrahi queat procraſtinatione aduentantiũ. At uero ſi aliquo impediri uideantur, caſu quominus eis ſit ad concionẽ uenire licitum: quemadmodũ ſi ex Pontificio ordine Angelus Tyburtinus, aut Simon Forocornelianus minus adeſſent ad accitum preſto Senatũ concionemq; iudicare atq; e Re pu. eſtimare, his poenã mulctãq; debere remitti, neq; his ꝑbro fraudiq; eſſe cẽſere, ꝙ minus cõciõi ad diẽ ex Senatus edito adſint. Sed cũ Senatus ſit i iterregno princeps Rei pu. adminiſtrandę conſtitutus, palam sit, ſua maxime itereſſe primũ curare, neqd cõtra legũ pręſcriptũ i cõcione decernatur, neue cauſa ambiundi aut licitãdi detur: uelut ſiquis Senator diceret ſuffragatoꝝ generi pecuniam dediſſe, quo Pont. Max. cõcionis nominatione legeret, nec eſſet limes aperte improbeq; ſpei conſtitutus: Eodemq; modo cauendũ eſt, nequa excitetur in cõcione habenda contentio, quæ ſit aut tempus prorogatura, aut perſpicuũ alitura malũ: ut si in Conſtantienſi concione Benedictus Tertiusdecimus inſititius Pontifex contentioſo quorundam certamine defendatur, quo cauſa ſit diffidẽdi, aut interregni ducẽdi lõgius: Itaq; iure eſt Calcedonẽſis cõcionis edicto cautũ, neqd tẽporis per

Diſt.xxxv.c. ad ſede
Diſt.xv.vi.c. ubi
Quãdo ſũ. ad mittẽdi litigantes .17.
Beatrix d Aragonia
Quãdo admittũtur qdã ratione officii .18.
De poena Epõꝝ nõ uenientiũ ad concilium.
Ange9 Eps Tyburtinus:
Simon Bonadies Eps Imolẽ
Glo. ĩ diſt.xviii. .c.ſi Eps:
De iu.iu.c. querelã.c.tua nos
De uitanda cõtẽtione in cõcilio

obuaricantium calliditatem in decernendo prorogetur. Atq; etiã idẽ eſt de eorum improbitate dicendũ, q pficere malitia conanť meditata ut certo hominũ generi p concionem abrogatoria lege noceať: Vt memoriæ proditũ eſt ab his eſſe in Baſilienſi concione factitatũ, a, quibus eſt de Eugenii .iiii. ſacerdotio abrogando latũ: nihiloq; minus fugienda eſt peruerſa in decernendo & iudicando ratio: quod tum maxime dicunt fieri ſolere, cũ ad concionẽ prius prophana q̃ ſacra incoſiderata libertate deferunť: ut si modo cõcio eſſet de Armeniorum perduellionatu cognitura, prius quiſpiã ad cõcionẽ referre de Regũ prærogatiua uellet, certamineq; ambitioſo contenderet, utrũ ex .S.C. eſſet Hiſpanorum an Britannorum Regi ius antegrediẽdi dãdum, quin etiam maxime eſt in decernendo pellenda formido: Ex qua oriri ſoleat locus mali augendi, cum id metu impediente reticeť quod maxime ſit Rei pu. obfuturum. Vt ſi cõtra Federicũ Aenobarbum eſſet de fanorum datione diſceptandũ, cauſa quibuſdam fuiſſe diceretur urgentis reticendi mali, quod ualde ſibi timendum putaſſent, ne uitæ diſcrimen adirent, ſi cum ſententia damnari uiderentur ſua.

De uitanda mali quorũdã aduerſantiũ Papæ Eugenius .iiii. Conci. Baſiliẽſe

De uitãda puerſitate p mouẽtiũ cauſas:

De uitãdo metu in dicẽdo

Fed. Barbaruſſa

DE SCISMATE

A Tq; hoç loco prętereundũ non eſt, quid ſit de ea ſeceſſione iudicandũ, qua Senatores a Pont. Max. repugnando deſciſcunt: In quo quidem intelligendũ ſit, id diſſidium debere nominari, quo quiſpiam mi nus Pont. Max. recte imperanti paret: Nam ſi ab eo quędã iuſſa eſſe dicerẽtur, quæ eſſen uel incolumitati nocitura animorum, uel in religionis pernitiẽ erupitura, aut orbẽ perturbatura terrarum, facile tum iudicari poteſt, ſi minus ei a Senatu pareatur haud uetitũ uideri debere diſſidiũ: uelut ſi patrũ memoria a Pont. Max. affirmetur cuipiam eſſe Senatori iuſſum, ut fana uellet nundinari palã, nihil obſtare diceretur, quin ei iuſta cauſa eſſet, ab aſſectatoria aſſiduitate ſecedendi. Atq; etiã nõ omne id uideri debet uetitũ ſecedendi crimen, quod obuaricandi tantũ contentione fiat, ſed quod ſit pugnaciſſime diſſidendo pertinax: nec.n. Alexandrinis tẽporibus Aſcanius Sfortia Senator debere uidebatur maieſtatis acerſiri reus, proptereaq; tẽporis cauſa ab affectatoria uita ſeceſſiſſet cũ in cęteris Põtifici pareret imperãti, repenteq; ad affectandũ eſſet ſi p tẽporum procellã liceret, uade accepto rediturus: Siqdem eorum eſt pertinax ſeceſſio putanda, qui minus eſſe Põtifici parendũ putãt ab eoq; aſpernando deſciſcunt, quandoquidẽ ab eo diſcedere, qui ſit princeps Rei pu. regendę, nihil aliud ſit, q̃ a capite seiugare membra, quod ſit totius corporis tuendi & ſeruandi dux. Sed ſi cauſa incidat, ut quęrendũ ſit, quid inter perduellionatũ & ſeceſſionẽ intereſſe uideat, ſciendũ quidẽ eſt, perduellionatũ eſſe p uerſum quoddã credendi genus, quod a rata fidei menſione deſciſcat, ſeceſſionẽ autẽ impudens eſſe malũ Rei pu. diſcindẽdę, quo ſoleat Senatus ſeiugari concors. Itaq; intelligendũ eſt, ex his alteros opinari falſũ, alteros, quanq̃ ex conſignata traditione uiuant, haud tamen perinde ut credant, uiuere ſolere ſemper: ex quo naſcatur compendioſum ad perduellionatũ iter, quandoquidẽ apertũ ſit, neminẽ Senatorẽ poſſe diu a' eſſe ſecedendo, qui minus ſ nitat perduellionũ cõmentitia obuaricatione diſputantũ. Quocirca cũ eſt

Quid ſit ſciſma

Quando Car. nõ incurrũt ſciſma.

Quando eſt ſciſma.

Aſcanius Sfortia Car.

Diſt xxiii.c.non uos

Diſt.xiii.c.hæc ẽ fides

Et.c.q̃ uetus

Diſt.xii.c.non decet

De differẽtia iter hereticum & ſciſmaticum.

Diſt.xxiiii.c.iter hereſim:

eiuſmodi ſecedentiũ Senatorium generi irroganda mulcta/ne plus ſit
> De poena Car. ſcimaticorum.

naſcituꝝ diffidendo litium / ſciendum eſt .S.C. pręcautũ atq;
prouiſum eſſe / ut hi primum execraria ſica ſaucientur / quo ut prę/
> Q d Car. ſcima/tici primũ exco municantur

clare ait D. Thomas / ideo primum poenę genere plectantur / quę
ſit probro conſentanea futura ſuo / tantiſper q; his impunitas alterius
poene detur / quandiu ſpatium poſtliminii ſordiumq; eluendaꝝ ſit:
> Diſt. xxiiii. c. i no mine dñi

Q d ſi ne id quidem profutuꝝ uideatur / tum nullo modo eſt dubitã
dum quin patria tu debeant abire cogi / quo ſint fortunæ ſplen
> S. Thomas

dore & Senatoria dignitate carituri: quę amiſſio uideatur tanq̃
lucis ereptio & mortis impendentis inſtar. At cum nihil eſt tan/
> De poena bra/chii ſecularis.

dem pertinaciſſimo Senatori loci / nequa ſit grauioꝝ maloꝝ otitura
fax / prętorio eſt iure poena irroganda / cum perſpicuũ ſit / in hoc
> In. c. d liguribus

hominum genere plectendo / Senatum debere probos imitari medi
> In. c. quali

cos / qui cum in morbis minus unum medicinæ genus opitulari ſen/
tiunt / repente alteꝝ adibere ſolent / quo alterutro remedii genere
peſti naſcenti occurſuri ſint: Quæ. n. ſunt his conſtituenda ſuppli
cia / qui contentione ſeditioſa id quærunt ambiundo / quod ſit pu/
> De moribus & na tura ſciſmati/coꝝ

blicæ cladis excitandę / & imperii euertendi ſemen: quare cum hoc
ſit ſeditioſorum Senatorum proprium / auide appetere / callide opi
nari / ſpeq; ſemper occulta moliri quid / ex quo cauſa ſit ignis exci/
tandi / non gratia / nõ metu a ſperato bono dimoueri / ſed ad om
nem auram ingenia flectere & uerſare ſua / fingere uultus / ſeruire tẽ
pori / ſuperioribus malitioſe blandiri / allicere pares / tenuiores deuin
cire largiendo / temporiſq; cauſa ab alienatos placare / ueteres reti/
nere amicos / parare nouos / pręterea adeſſe / urgere / excubare / qd
> Q uid debeant prouidere Car. circa ſciſmati/cos

uis deniq; uſq; dum ſeditionis ratione pati / quoad conſequantur /
quod ambitioſe cõcupitũ ſit / itelligendũ eſt Senatus eſſe de Rei pu.
icolumitate meditãtis / nec ab his deuertere oculos / nec uſq̃ diſcederẽ lõ
ge / quo his detur diffidii ſerẽdi anſa / ex qua ſit euerſio futura Rei pu.
> Q uomõ qdã po ſſũt eſſe ſciſma tici

Sed quęri maxime hoc loco poteſt / num oẽs hi ſeditioſi & diuulſi no
minari debeant / qui / cum inter binos ſit de Pontificatu diſceptari cę
ptum / cum ſequantur ducem / qui minus ſit legitimis comitiis dictus
cuncti auctoritate Senatus / quem tamen rite factum eſſe opinen/
> Q ui ſũt uere ſciſmatici

tur: In quo quidem iudicandum eſt / eos iure putari debere diuul/
ſos / qui ab eo uoluntaria animi optione deſciſcunt / de cuius minus ſit

Pōtificatus iure dubitandum. Atq; etiā hi poſſunt iudicari ſeceſſiſſe qui cum Antipontifici diſſidio diſtracti parent, ignoratione abutuntur ſua, cum ſcire nolunt exquirendo, utrius ſit dica æſtimanda uerior, quominus ab errore abſint: Municeps meus Inſtitor Ticinas, cum ei ſummarium de uendendi pręſcriptione legerē, negauit ſe id audire uelle, quod minus iudicio ſecuturus eſſet: Quin etiā hoc idem his fraudi eſſe debet, qui pingui hebetiq; quadam ignora ratione excuſari uolunt, cum inter binos ſolet diſceptando ambigi, ſi minus ſint in alterutrius iure exquirendo diligentes, quod quidem cum ab animi dimanet optione, dubitari non debet, quin ſit probrū iudicandum, cum impudentiſſime negent, ſe exquirere poſſe, quod poſſint, aut palam neſcire, quod ſciant: Ex quo intelligi datur, eos magis diuulſos debere iudicari, qui ſunt ingenii flore exuſto rudes, q̄ qui mentis acumine & ſubtilitate præſtant, cum eorum alteri conſueſcant uoluntaria quadam ignoratione labi, alteri ita ſępe uideantur acumine decipi ſolere falſo, ut coacti potius q̄ uoluntario animi motu cadant. Nec .n. aliud tot Philoſophorum genera in errorem induxiſſe credendum eſt, niſi ꝙ nimio mentis acumine pręſtricti, multa interdum eſſe opinarentur uera, qua ſuapte eſſent natura falſa iudicanda. Nec item ob aliam cauſam cenſendū eſt, Ioannem Britannū, aut Hieronymū Boemū minus ſententia opinata deſtitiſſe, niſi ꝙ fallaci acumine decepti, id quod mente & cogitatione depixiſſent, probari poſſe credebant, ut uerum: At uero hi, qui cum eſt certaminis euentus anceps, nullum relinquunt locum exquirendi, quo intelligant, utrius ius ſit ęſtimandum certius, Antipontificiq; tātiſper ſūt fauendo heſuri, dū Pont. Max. legitimis comitiis ſit Senatus nominatione factus, in nullā debēt eiuſmodi in ſimulationem uocari criminis, quandoquidē apertū ſit, minus id eſſe uoluntariū dicendū malū, ſatiſq; intelligatur, haud quaq̄ liquere his, utrum uni plus, an tantundem alteri iuris ſit: quod cum contingat oportere, cum ita æquo iure certatur, ut ſit iudicare periculum, uter ſit Pontifex putandus uerus: Quale id diſſidii genus nostrorum memoria uideri potuit, quo acriter eſt īter Bartholomeū Barenſē & Robertū Alobrogū de Pontificatus iure diſceptatum, quod q dem ita fuit ęqua conditione anceps, ut diu homines, multumq; du

Qui ſūt rurſus ſciſmatici.

De ignorantia ꝓ curata .ff. de iu. fac. Igno. l.

De electione. c. ī notuit regula & c. quotiēs & c. ſciſma & diſt. xxiii. c. religentes

De ignorā. craſſa Glo. ī. c. ſciſma

Quare magis ſūt ſciſmatici ſīplices q̄ acuti.

Quare Philoſophi ī erroreſ inciderunt

Ioannes Vicleff

Hieronymus Hus

Qui excuſant a ſciſmate

Bartholomeus Barenſis q Vrbanus ſextus.

Robertus Alobroger q Clemens.vii.

Q đ tũ fuit ſciſma dubium

Qui excuſané a ſciſmate

bitarent, utri eſſent pariturí tutius: Eademq; eſt culpæ depulſio, qua ſolet hominum teneri uulgus, qui cum careant doctrinæ ratione, ſintq; in Rei pu. deſcriptione, alteri cõmiſſi iure, a quo prçſcribitur parendi modus, inſcitia iuris in tanto diſſidio nõ intelligunt, utram ſit melius conſectari partem, in quo tam eſt errati uenia, q̃ liberatio mulctç concedenda. Q đ ſi quæratur quomodo iri obuiã eiuſmodi poſſit flammç orienti, ſciendũ eſt, multiplex eſſe diſſidii reſtinguendi genus, quo ex malis Res pu. emerſura ſit: Nam

De remediis cõtra ſciſmat

cum bini inter ſe de Pontificatu minus uideantur certare deſituri, nec quicq̃ eſt de alterutrius iuris ratione certi, tum ſciri debet, cum Rei pu. res permagna agatur, Senatus eſſe negocii curare, uti res ad interregnum redeat, comitiaq; habeãtur rite, quibus uterq; ſacerdotio abire iubeatur, & Pontifex dicatur nouus: quo quidem remedii genere id diſſidiũ reſtinctum ferunt, quo eſt inter Chriſtophorũ & & Leonẽ Quintum de Pontificatus iure certatũ, quare in hac tẽ

Chriſtophorus. Leo Quintus.

peſtatis caligine, & in hoc impedito Rei pu: tempore, iure dicimus ad curam pertinere Senatus, uti oecumenica euocetur concio in qua de amborũ Pontificatu abrogando quçratur, feraturq; ex auctoritate Senatus, uelint iubeant ue, Rei pu. conſeruandæ cauſa & ſacerdotio abire utrumq;, & Pontificem dici ex ſuffragatione Senatus, ut eſt in Piſana concione factũ. Nam cum inter Angelum & Petrum Lunam diu fuiſſet de Pontificatu acerba contentio

Cõciliũ Piſanũ. Angelus Corarius q Gregorius.xii. Petrus Luna q Benedictus.xiii

magniq; tandem utriusq; intereſſe putarent, ut aut eorum regnaret alter, aut uterq; abire Pontificatu uellet, quo ius poſtea Senatui eſſet Pontificis noui legendi, cumq; Rei pu. cauſa ab utroq; eſſet quçſita gratię reconciliandæ ratio, oſtendiſſetq; uterq; palam nihil ſe malle q̃ pacem, ob eamq; cauſam decreuiſſent in Ligures placere ueniri, quibus nihil eſſet aut tutius loci natura, aut maritima oportunitate commodius, quo inter ſe congreſſuri eſſent, ut de

Quid collegium decreuerit in ludificatione Gregorii & Benedicti:

pace deq; modo ageretur in concordiam reducendi Senatus, cumq; eorum alter homo leniter innocens & timida ambitione lentus, certior eſſet factus, plagas contra ſe texi, & inſidias parari clam, perfidiæ ſuſpitione negaret, ſe aut in Ligures uenturum, aut cuiq̃ de iure commiſſurum ſuo, diceretq; in di,

ſcrimine dignitatis & uitæ, caute q̃ honeſtę facere æſtimari malle, al ter homo Hiſpana calliditate uafer, & tam in diuturnis diſſidiis exercitatus, q̃ in Pontificatu retinendo ſtudioſus, auderet dictitare palam, ſe aut ſolum Pontificem futurū, aut Rem pu. mundi ruina oppreſſurū, cumq; Senatus pace deſperata periclitando intellexiſſet, quid negocii triginta antea años eſſet in Re pu. diuuiſionē cōtractū edixit e Re pu. arbitrari eſſe, uti primo quoq; tēpore Sęnatus cunctus labrone conueniret, quo locus eſſet de Re pu. conſulendi, & ad cōcionem calandæ tribus: ex quo factum eſſe dicunt, ut Senatus iuſſu ſit ad legum pręſcriptū diſceptari cœptum, quo ſcilicet quęreretur, cum bini inter ſe de Pōtificatu peſtifera cōtētione pugnarent, nec quicq̃ ſatis de utroq; iure liqueret, utrū Senatui ius eſſet & concionis calandæ, & diei utriq; dicēdę, ac Pontificis legendi noui, quo quandoq; quæreretur modus diſſidii inueterati ex cidēdi, diſcordiæq; obliuione delendæ, cumq; iam eſſet omnium ſentētia cognitum, & diſceptando patefactum, recte & ordine, atq; e Re pu. uideri, uti in ea inuoluta ratione rerū, Senatui uni eſſe: Pontificis legendi ius, tū Senatus iuſſu cōcionē Piſanam indictā ferunt, in qua ſit cū Sacerdotiū utriq; abrogātum, tū legitimis comitiis Alexander quintus ex: S. C. factus, quo nihil temporis cauſa poſſet cogitari ſanius. Alterum uero genus eſt, quo cum res parum certa uideatur, ius cognoſcendæ cauſę eius iudicio ex S. C. permittitur, cuius ſit abſtinentia uſu periclitato cognita. Nihil eſt enim tam periculoſum putandum, q̃ eius dignitatis ſtatum quę ita ſit extimus honorum humanorū limes, ut nihil ultra ſit optare fas, eius iudicio contineri, qui poſſit aut moueri gratia, aut pecunia oppugnatum iri. Idq; tum eſt magis metuendum, quo eſſe ſolent munera grandiora formidantis, qui cauſæ rimas pecuniæ præmunitione obſtruit, & quo iam uitium eſt in corrumpendo peruagatius: quotus enim quiſq; reperitur, qui criminis occultatione propoſita, minus pecunia in iudicando corrumpatur? quod occultius munus uideri poteſt, q̃ nummaria in corrumpendo datio? cum pecunia neq; a uicto, neq; a uictore repoſcatur, quandoquidem perſpicuum ſit, eorū alterū non audere, alterum repetere nolle, proptereaq; alter moueatur ignominia

Diſputatio habita Florētię inter Theologos & Canoniſtas.

Solutio Doctorū diſputantium Florentiæ

Alexāder. v.

De facilitate corruptionis p pecunias

calumniæ / quæ in repetendo notetur / alter non tam beneficii accepti memor / q̃ pręſenti fortunę ſplendore lætus / pecuniã dignitate pẽſet / Idem ꝑ eſt de doctrina dicendũ : nam cũ quiſpiã arbiter inter binos de ſacerdotio maximo diſceptantes ex .S.C. datur / qui magis fortunę poteſtate / q̃ doctrinę ratione preſtet / tũ ſciri poteſt quę ri ſolere in re iudicanda diſcrimen . Siquidem non obſcuꝝ eſſe debet / eum qui ſit iuris in cognoſcendo rudis / illoꝝ maxime egere iudicio / in quibus ſit iuris doctrina peritior / atqui cũ uerisimile existimandum ſit / plures inter ſe diffidere ſolere ſępius / & facilius plures pecunia corrumpi poſſe / cognoſcendum eſt / eum debere ad iudicandum legi / cuius induſtria ſit in cauſaꝝ genere cognoſcendo nota / quiq; minus egeat doctrina aliorum / nec tanq̃ pica dictata aliena decantet . At cum exploratum eſt / inchoati diffidii finem nullum fore / Antipontificiſq; eſt ſpes longinqua corrigendi / ac periculoſa putatur tarditas / nec eſt remedio lento utendum / tum dubitari non debet / quin primo quoq; tempore a / Senatu ſint contra eũ arma capiunda / & quin eatenus ſit urgẽdus bello / quoad uideatur a / diffidendo quieturus . Quæ enim iuſtior cauſa poteſt eſſe belli / q̃ ea / qua is domari cernitur / qui ſit Rei pu . Iudicatus hoſtis ? quid ęquius / q̃ id bellum eſſe uelle / ex quo ſit cõmunis oritura pax ? Quare cum ſuſcipiẽdum eſt bellum / uidendum eſt / quatenus ſit belli ducibus aut principibus credendum his / qui ſe Senatui auxilia laturos ſpondent / nõ quin ex eo genere multi poſſint reperiri probi / quoꝝ fidei nihil derogandũ ſit / ſed quia hoc facilius credere q̃ experiri licet / nec eſt iudicare tutum niſi ſit diu periclitãdo cognitũ : Siquidem principes multi potentiæ auiditate adducti / cũ maxime putent bellũ ſemper ſibi expedire eſſe / uſq; dum religionem fidei promiſſę colunt quoad ſint locum imperii ſui dilatandi nacti : cum autem hoc ſit imperium appetentium naturæ proprium / ut uelint eos diſiectum & euerſum iri / qui ſint potentiæ obſtituri ſuæ / aperte cognoſci poteſt / communi eſſe multoꝝ principum naturæ ſatum / ut ſemper creſcenti Senatus potentiæ aduerſari uelint / ſemperq; his ſoleat imperium diſplicere Senatus : Eſt n. bellũ Senatus cum ꝓfanoꝝ principũ genere naturale ſuſceptũ / quo nũq̃ iter ſe ſint pugnare deſituri / uel inuidia potentiæ / uel ſtudio inſito obtrectãdi /

Qualis eligi debeat arbiter

Quomõ ſuſcipiẽdum ẽ bellũ contra Antipapam

De prouidẽtia circa duces ſęculares

Quomõ Car. debeat credere ducibus ſecularibus.

Quare principes aduerſanẽ Cardinalibus

Quare ẽ cõtẽtio inter principes ſęculares & eccleſiaſticos:

uel diſſimilitudine diſiuncta cultus / quã nihil ſit ad animos a / con iunctione auocandos ad amicitiamq; dirimendã acrius. Itaq; iure eſt hoc loco monendus Senatus / ut cũ eiuſmodi ſunt arma ſũmenda / quantũ ſit cuiq; credendũ & cõmittendum uideat / ne poſtea cũ imperii mandati & perfidię alienę peniteat: Optimeq; eſt etiam caſura res / cũ opera dabitur / ut Antipontifex captũ & compręhẽſum iri poſſit / ut Burdino & Petro Corbario contigiſſe ferunt / idq; eueniet / ſi ita callide erit obſtructa fraus / ut nequa effugia cauẽti pateãt: Quod quidem maxime / aut hoſpitũ foederatorũq; auocatione / aut reconciliãdę ſimulatione gratię / aut ĩ inſidiis collocatione manus / uel cõſtitutione colloquii / ſiue proditione intimorũ / fieri ſolere cernitur / ut quod minus ſit ratio honeſta perfectura / fraude & dolo occulto fiat: nec ẽ n. aliud agitur / niſi ut inſidiando cõprimatur / & rerũ euentus ſęuus / & peſtis naſcitura mundi: Sed cum multa ſint medicinæ genere inuenta diſſidii cauſa delendi / tũ nihil unq̃ eſt putatũ corũ cõmonitione melius / quorũ ſit apud Antipõtificem auctoritas ualitura / uel imperii magnitudine / uel opinione iuſtitiæ / ſiue quorũ ſit coniuncta cum fortuna prudentia: quo ſit auctoritas in perſuadendo maior.

Q̃d Car. debẽt eſſe cauti circa bellum

Q̃d ſi fieri poteſt puidendũ eſt ut capiatur Antipapa.

De mõ capiendi Antipapæ

Quomõ induci debeat p admonitionẽ Antipapa:

DE HAERESI.

SED NE QVOD Eiuſmodi muneris prætermit-tatur genus, deinceps de Hæreſeos peruerſitate di-cendum eſt, qua ſæpe Res pu. diſiectum iri po-teſt. Siquidem hæreſis eſt pertinax opinatio & ad uerſa quędam affirmatio ab oecumenica eius ueri prę-ſcriptione credendi, quod uel in conſignata decreta uel in fidei membra cadit, quæ ſunt concionis iudicio aut. S. C. probata, Quocirca duplex eſt a, rata fidei menſione hominum deſciſcentum genus: quorum unum eſt eorum, qui ne tantulum qui dem ſunt ſuapte uoluntate crediturі, qualis eſt Cylicũ, Phrygum, Paphlagonum, Syrorum, aut Cappadonũ iudicanda natio: alterũ uero genus eſt eorum, qui quanq̃ minus negent Chriſtum debere fateri Deum, minus tamen ſunt penitus his hęſuri rebus, quæ . S. C. tradantur uere, cum ea conſectari malint, ad quæ maxi-me ſoleant ingenio ſuopte rapi. Sed ſciri hoc loco debet, ꝙ quãq̃ eiusmodi perduellionatus genus, cæteris criminibus poſſit uideri ma ius, proptereaq; ea rerum fundamenta conuellit, in quibus ſit fi-dei conſtituta lux, neceſſe tamen eſſe, uarium hęreſeos reperiri ge-nus, quod ex aduentitio ſit utile futurum: nec enim dubium eſſe po teſt, quin quo quippiam malitioſius aduerſando appingitur, eo fiat refellendo lucidius, & quin occaſio ſit futura diſcendi: quis enim neget ſe iri in Arrii peruerſa ſubtilitate refellenda doctum? quis, in impudentiſſimo Manichei mendacio excutiendo non di-ſcat? Aut quid uel Origenis in Celſum, uel Chryſoſtomi in Appollinarium, uel Nazanzeni in Iulianũ, aut Methodii in Porphyrium, ſiue Auguſtini in Voluſianum libri ſcripti utilitatis non afferunt? quid modo cenſendum eſt a, doctiſſimo ho-mine Hieronymo Donato factum eſſe lucri in his octo de diuina dimanatione libris, in quibus eloquentiæ lumine Grçcaq; eruditione utens, nõ deſinat tã omnes hæreticoꝝ uerboꝝ tendiculas retexere, q̃ tortuoſum peruertere modum diſputandi, nequid inſit occulti

Libri contra hæreticos

Origenes:
Chryſoſtomus
Gre. Nãzazẽus
Methodius,
Euſebius
Apollinaris
Auguſtinus
Libri octo Hieronymi Donati de proceſſio ne. S. S.

in fucata probatione doli / ex quo cauſa ſit ueri intelligendi ſecius : quid nos quæſtus in eo Tetrateucho facturi ſumus / in quo cum ſeparatim eſt Medicinæ / Legum / & Philoſophiæ explicanda diſputatio / tum rurſus enodandum latius / quicquid in Theolo / gicum hypomnema cadit / nequa detur latebra falſo / quæ ſit iu / dicio offuſura noctem : Sed ſciri hoc loco poteſt ſexcuplex eſſe occumenici ueri genus / cui eſt iure credendum / ex quo unum id eſſe dicitur / quod uatum elogiis & commentariis continetur / al / terum quod ex Duodecimuirum patefactione manat / tertium quod latum eſt occumenicæ rogatione concionis / quartum quod ſit . S . C . ſanctum / quintum eſt / quod doctiſſimorum ſanctiſſimo / rumq; ſcientia probatur / quo ex genere Athanaſius / Baſilius / Gregorius Nanzazenus / Hilarius / Theophilus / Gregorius Nicenus / Ambroſius / Auguſtinus / Ioannes Bizantius & qui ſunt eius generis numerantur / qui a / ueri iudicio nunq̃ digito diſceſſere latius / ſextum uero id nominatur / quod eſt his affini propinquitate coniunctum / uelut ſi modo / cum apertum ſit / Iu / lium Saonenſem Pont . Max . eſſe factum / quiſpiam affirmet Iulium Saonenſem Pont . Max : iure debere dici / non ſit dubi tãdũ / quin id attineat ad oecumenici ueri genus / cum id ab eo af firmetur / quod minus negari queat / cum ſcilicet perſpicuum ſit / Iulium Saonenſem legitimis comitiis Pont . Max . eſſe cuncti Senatus ſuffragatione factum / quod oecumenicum ſit ex . S : C . uerum : Sed cum homines ad uaria poſſint labi genera credẽdi / quibus occulet̃ falſũ / uidendũ eſt / q̃d ſit in hoc maxime genere fu giendũ / nequid a/quoq̃ plus minus ue q̃ ſit neceſſe dicat̃ : In quo genere tum eſt pernitioſum putandũ dictũ / quod eſt captioſo men dacio & cõmentitia edictoꝝ munitione ſeptum / quemadmodũ ſiqs affirmet eos / qui Pontificii interdicti metu concionantem deſerant execrationis debere uulnerari telo : aut ſi ab aliquo dicatur / ei Pontifici maximo / qui in ſumma ſit uendendi libertate nequam / nullum ius orbis regendi dari : cuius ſimile eſt / cum temere pro / batur / aut minus eundem eſſe generis humani caput / aut Se / natoria ſuffragia eſſe cacodæmonis inuenta aſtu / qui ſit ui / tæ humanæ mimus / ut eſt Beomorum perduellionum generi

Liber quaternarius de Medicina / d Legibus / d Philoſophia & d Theologia

De ueritatibus catolicis

Veritas ex ſcriptura ueteris teſtamenti .i.

Veri. ex reuelatiõe Apl̃oꝝ .2.

Veri. ex ſanctiõe conciliorũ .3.

Veri. ex ſed apoſtolica .4.

Veri. ex doctoribus probis ab Eccleſia .5.

Veri. ex his quæ ſapiunt ueritatẽ catholicã .6:

Iulius Secũdus. In .c. in nomine dñi

DE ARTICVLIS HæRETICIS

Articulus cõtra excomũicatiõem .i.

Ar: cõ. Papã .2.

Alias ar. cõ. Pa .3

Ar. cõ. Cardi. .4

Articulus cõtra	peruerſe opinanti uiſum : Eademq; eſt ratio iudicanda coꝝ, qui in
ĩdulgentias .5:	dulgendi munus tantidem negant ualituꝝ, quanti Senatus ęſtima
Iulius.ii.	ri uelit, ut ſiqui eulabiam irrideant coꝝ, qui hoc ſęculare auctora,
Fabrica S.Petri	mentum emant, quod a, Iulio Secundo ex .S.C. datur, quo
	.D. Petri delubrũ, quod ſit princeps orbis terraꝝ ara, magnificen
Ar.cõ.Papã :6.	tius renouet pecunię ſuppeditatione fidentiũ : ſiue ſi quispiã affirma
	re audeat, uel eum Pon. Max. in hæreſeos uolutari coeno, qui
Ar.cõ.Car. :7.	uectigalia ex externo prędiarioue fructu capit, uel minus eos eſſe Se
	natores, quoꝝ eſt licentia in uiuendo liberior : Atq; eiuſdem ſtul,
Ar.cõ.Mẽdican	titiæ eſt etiam negare quicq̃ ſine piaculo poſſe precarioꝝ flaminum
tes .8.	generi largiri quid, aut affirmare .D. Dominicum uel .D. Frã
	ciſcum iure poſſe obiurgari, ꝙ ab his ſit Anipodetorum & Con,
Ar.cõ. S.Domi	cionatoꝝ priuatum inſtitutũ genus. Ex hoc numero eſt etiam il,
nicũ & S.Frã.9	lud, in quo a, quibusdam confirmari ſolet homines probos Pont.
	Max. iniuſſu concionari poſſe, cũ ea ſe nauare ſuadendo ſentiunt
Ar.cõ.excomu,	quę maxime ſint hominũ iuuatura mentes, ut quibusdam uiſum fui
nicationẽ Pa.10	ſſe ſcimus, quo nihil eſſe poteſt in omni parendi ratione peruer,
	ſius : Nihiloq; conſideratius dicitur moꝝ rationem uimq; euanuiſ
Ar.cõ.Ecliã :ii.	ſe Senatus, ex quo eſt uiuere temperate deſitũ, uel Pon : Max.
	coſmiaria carere ſica minuſq; eſſe permiſſum, ut ei ius ſit contra pro
Ar.cõ. gladiũ ſe	fanos arma capiundi, etiam ſi de iniuriis expoſtulandũ uideat, aut
culare Papæ.12	bona ſint Iulia lege repetenda : At pergraue eſt, cũ probatur,
Ar.cõ.tẽpla :i3.	perinde fanum ac equile ad Deum precandum ualituꝝ, cuius orbis
Ar.cõ.purgato	omnis delubrum eſſe dicatur & fanum, aut nullũ affirmetur catar,
rium i4	ticum iueniri ignem, quo expiabilium manium ehui ſcelera concre,
Ar.cõ.tẽpla b̃tę	ta queant : Transferturq; etiã illud foedius, quo quidam audaci im
Virginis i5	pudentia negãt, Deæ Genitrici debere aras & templa ſtatui, aut
Ar.cõ. ſignum	rẽ diuinam oportere fieri, negantq; rurſus cuipiam quicq̃ uel gabali
Crucis i6	ſignum, uel aris adhibitum profutuꝝ thus : Idemq; de uotiuis ce
Ar.cõ.imagines	reis ſimulachris aut tabellis pictis dicendum putant, quibus ſe ho,
ex uoto i7:	mines opinent uim tẽpeſtatis & aduerſos reꝝ effugiſſe caſus : Sed
Ar.cõ.diuinita,	illud nimiꝝ eſt iudicandũ turpe, quo affirmet Xp̃um, aut nominatio
tem Xp̃i: i8	ne arrogatũ eſſe Deũ, aut ita homini eſſe copulatũ, ut Dei gnati di
Ar.cõ.humani	cat domus, ſiue eũ nõ humano corpore cõſtitiſſe, ſed opinata ſoli
tatem Xp̃i. i9	tũ imaginatione cerni, nulliũq; eius omnino fuiſſe corpus, quod

ſub tactũ & oculoꝝ aſpectũ caderet: huic finitimũ id uideri poteſt quo quippiam affirmari ſolet, ut uerũ, quod minus tamen probari ratione, aut uade teſtante queat: uelut ſiquis modo dicat in annos centum deſituꝝ mundũ, quod quanq̃ euenire ad pręſcriptũ poſſit, nullo tamen modo affirmari debet, ut uerũ, cũ affirmatio nulla queat ratione niti, qua probetur id ita eſſe pro certo euentuꝝ. Quare danda eſt opera, ut. S. C. caueat, nequid a quoq̃ in urbe dicat impudenter, quod ſuſpectius ſit, aut recinendum uideatur: quod maxime ſolet ei litteroſoꝝ euenire ſeci, qui cum inaniſſimi prudentię & doctrinę ſint, quo ſapere uideant altius, ſẽper aliquid minus cõſiderate dicũt, quod ſit trãſlatione aut mutuãdo ſuſpectũ: Quos qs ferat, cũ uideat prius malitia q̃ doctrina augeri, prius nocere uelle q̃ poſſe, id ꝗ eo eſt minus ferẽdũ, quo indoctius uideri poteſt eiuſmodi litteratoꝝ uulgus: quis eſt. n. ex eo numero, qui aut homouſion, proſopon, & ſynędion in diuinitate ĩtelligat, aut ſciat quid in coelitum principatu theophania, agalma, aut paradigma ſit, ſiue in Ethica Theologia noſcat, quid inter hormen inter ſit & pathen? Ideoq; in urbe nulloꝝ uoces magis mihi ſtomachũ mouere ſolent, q̃ coꝝ, q cũ in ſũma uerſentur egeſtate litteraꝝ, nec aliud in doctrina quicq̃, prӕter q̃ unam aut alteram. M. Tullii paginam attigerint, id maxime in hominũ conuentu efferunt, quod tam ſit tetrum occulto ueneno, q̃ tabidum affini uicinitate morbi, nec unq̃ laborãt quemadmodũ probent quod dicant, ſed quemadmodũ uideant poſſe remoto gloriari dicto, quaſi plus ingenii in eo inſit, quod ſit acuto diſtortum mendacio, q̃ quod ſit uero incorrupto rectũ, in quo q dem eiuſmodi litteratoꝝ genus ſemper dimidio redditur, q̃ erat ante perditius, quandoquidem animus ſui carnifex ſemper ſit mendacii reperti fautor, nec in altero decipiendo ſe falli blando errore ſentiat: Nihil eſt. n. abſurdius q̃ homines cutetenus doctrina tinctos in tanto Philoſophoꝝ pręſtantiumq; Theologoꝝ numero, quippiam audere indigare ſubtilius, q̃ ab his ſit aut cognitum inquirendo, aut intelligendo perceptum. Quotus enim ex politiorum litteratorum coetu quiſq; ita ſuapte eruditione comptus reperiri poteſt, q aut opinetur ſe poſſe quippiam eruere ex octo Alberti de Phiſica diſciplina libris? aut ſe credat ex Ioannis Scoti Theorja hauſtuꝝ

Articulus d̃ fine mundi. 19.

Q d̃ cauẽdũ eſt ne ignorantes ĩ urbe loquãtur contra fidẽ

Contra ignorãtes

Q d̃ eo minus loqui debẽt ignorãtes quo minꝰ ſũt inſtructi in Theologia:

M. Tullius

Quare ignorantes argumẽtãt contra fidem:

Albertus Magnus ĩ Phiſica: Io. Scotus in ſententiis

quicq̄ ? ſiue quis eſt itē humaniorꝫ litterarꝫ peritior ? qui ſe eius. D.
.S.Tho.i.prima parte
Thomæ epitomes partē milleſimá intellectuꝫ ſperet / in quo de uſia
diuina diſputatur ? Atqui ſi tanta apparet in his intelligendis diffi/
Q d̄ ignorantes Theologię nō poſſūt refellere dicta doctiorū
cultas / quanto labor uideri debet in coꝫ ſcientia refellenda maior ?
cum natura ſit prius / intelligere ante q̄ oppugnare uelle : num cēſen
dum eſt/plus tribus litterulis intellectuꝫ quéq̄ / q̄ ab his intellectū ſit
quoꝫ ętas eſt trita docendo / aut quibus ſemp̄ eſt principatus in om
ni diſciplina datus ? Quocirca cū nihil hoc hominū genere perdi
tius reperiri queat & tetrius. S . eſt . C / curádum/ ne ſemp̄ urbs ſit
eiuſmodi alitura monſtra / quoꝫ inuolucris uideat́ fidei obtendi lux:
idq; fiet utilius / quo iuſtius urbs / ex omnibus ciuitatibus una Mi/
crocoſmos / ut Gręci dicunt/nominari poteſt / ex qua cunctis exē/
Quomō qs poteſt ſeq doctorē ſuum
plum ad imitádū patet . Sed incidit hoc loco contentio / num quiſ
piá eū poſſit in opinando ſequi / qui pluribus in diſputando aduer/
ſetur : In quo quidē in primis debent metiri Senatores / quid ſit id
de quo diſputeť / aut in quo ſint coꝫ fundamenta iacta / in quoꝫ
altero uidendū eſſe putent / utrū res ad mores ad credendiq; modū
an ad aliud quippiá attinere uideatur / quo in genere Dialecticoꝫ Lē
Diſtinctio d̄ modo ſequendi.
mata / aut Diagrámata / Schoeniſmataq; Geometriæ numerentur
quoꝫ probatio nihil fidei interſit / utrū ſcilicet in his quippiá queat
ueꝫ an falſum dici : At ſi res ad moꝫ credendiq; modum pertine
re dicať / tum eſt adhibenda diſtinctio / ſiquidem aut ea decreto cō
ſignato traditur / aut minus .S . C . continetur . In quo intelligen
dum ſit / in his / quę minus fidei interſint & moꝫ / homines ſine pia
culo poſſe cuiuis aſſentiri opinando : Sed ſi res ad utrūq; attineat /
tum ſciri debet / neminem ab eiuſmodi abeſſe tabe / qui ſit ei cre/
dendo hęſurus / cuius minus ſit probata opinatio : uelut ſiquis mo
Io . Landunus Marſilius Patauinus
do uelit uel Ioannē Landunū / aut Marſilium Patauinū ſequi /
quoꝫ alter affirmet Imperatori dari Pont . Max. legendi ius / al
ter nō plus . D . Petro poteſtatis q̄ reliquis Vndecimuiris fuiſſe di
cat : At ſi res haud quaq̄ eſt ad fidei directa finem / minus ſit pia/
Quomō debēt conſiderari doctores
culi / alterius opinioni repugnare obſiſtendo / ut ſiqs neget binos li
beros habuiſſe Moſen / quod minus fidei interſit finis : Itaq; cum
coꝫ eſt pōderáda cōditio / quoꝫ ferant́ dictata diſſimilius / ī quibus
ſit opus futuꝫ litibus / uidendū eſt / num hi in aliquá ſuſpitionem

poſſint eiuſmodi uocari criminis, an ante aliquid ſimile dixerint, ſiue quid tale ſcripſiſſe iudicent, ex quo opinioni queat eorum comparari uita. Deinceps quibus cũ uixerint, uel qua ſint ſectæ doctrina inſti tuti aut quemadmodũ inſtituti & morati ſint, ſiue qui de his rumo res diſſipent, quandoquidem nunq̃ ſoleat temere oriri rumor, quin aliquid ſubſit, ex quo fiat coniectura ueri, pręterea num ſint ad exco gitandũ ingenioſi uehementer, an leuiter ad argumentandũ prompti, aut num ſoleant reſpondere incõſtanter, uel conſueſcant quecunq; occurrat ſequi, quibus rebus declaret, quatenus eis credendũ ſit: In quo si quędã contentio & collatio fiat, qui ſint maxime ſeligen di primi, quos ſecuturi ſimus, neminem exiſtimaturum puto, qui cenſeat eos potius eſſe ſequẽdos, qui leuiter ſint ad excogitandũ & opinandũ apti, q̃ eos, qui morum iudiciiq; pręſtantiã internoſcant quid ſit conſectari melius, eoſq; maxime ſequant, qui diuorum faſtis aſcri buntur, a quibus nunq̃ ſit a ueri iudicio aberratũ: quo peruerſior eſt eorum putanda temeritas, qui cum tam magnũ in conſpectu cer nant diſceptantiũ diuorum coetũ, malint ĩ opinãdo Auerroim conſe ctari ducem, ut qui cum ſetinũ & falernũ habeant, malint haurire de fece: cui peſti eo eſt a Senatu occurrendum ocius, quo uehe mentior modo in Auditoriis uſus increbruit Auerroeę diſciplinæ ſe quendæ, quę ſit quandoq; euerſio futura fidei: Quid .n. intolera bilius eſſe debet, q̃ noſtrates audire confirmãtes intelligentiam om nium iudicari exiſtere oportere unam? quo quid aptius reperiri po teſt, quod magis non modo ſpem poſterioris uitę, ſed pręmium etiã & poenam tollat? aut liberiorẽ concedat licentiã peccandi? Quo circa non deſino mirari Senatus patientiam in hac opinatione conuellenda lenti, cum & ea tantum hominum interſit curę, & facile queat ratione refelli, maximeq; probet eã ab Ariſtoteleo di cendi modo diſſidere, niſi ſit cũ eo Arabum genere diſceptandum qui ita Ariſtotelem inſulſum fuiſſe dicunt, ut nihil inter hominem intereſſe exiſtimarit & truncũ, hominũq; genus ea orbarit luce, cuius cauſa cętera dicant facta: quo nihil tam eſſe poteſt Ariſtotelis con ſtanti grauitati, & eius ſcribendi modo contrariũ, quod minus his plane bene exploratum eſſe poteſt, quibus nõ eſt uis uerborum Gręcorum nota, aut nõ intelligunt uno uerbo gręco res ſignificari plures, ex

Q d ſequẽdi ſũt doctores q exc ellunt iudicio & meritis

Errororum q ſe cũt Auerroym & deſerunt ca tholicos.

Contra Auerroy ſtas

Error de unitate intellectus

Q d opinio de unitate intelle ctus eſt contra Ariſtotelem

Cõtra Arabes.

Quare multi nõ intelligunt Ari ſtotelem:

quo ſępe ab inſciis minus uerum ſecerni poſſit a falſo, ut in Tetrateucho erit a nobis apertius differendũ, in quo oſtendet, quibus maxime ſoleant homines captionibus & effugiis deceptum iri, aut quo fallaci ſpectatu poſſit quibuſdã album uideri atrum. Quare iure eſt. S. C. faciundum, quo Gymnaſiarchis in auditoriis iubeat nequid loci uelint ei Auerrois eſſe parti, in qua probare uideat, intelligentiam omnium putari debere unã, cum perſpicuum ſit, quãto libentius homines ſequantur acumen, q̃ adhereſcãt uero, aut q̃ id auide conſectentur, in quo ſit licentia propoſita uoluptatum ſine uenturę expectatione poenę. Quod quidem cum multis in locis tũ maxime his proximis tribus ãnis in Corteſiano noui, quo cum incredibilis litteratorum multitudo uiſendi mei cauſa ex Italia cuncta uenifſet, ac ſemper fere inter nos de rerum maximarum ſtudiis legitimus inſtitueret ſermo, ſępe interloquendum & diſputãdum ſenſi, multos ob id huic opinationi aſſentiri uelle, & cupere priuato orbari animo, quo eſſet eis impune peccare licitũ, nec cotidie ãgerent, uel metu futuri mali, uel poenę cogitatione impẽdentis, quo nihil eſſe poteſt aut tam ſimile naturæ ferarũ, aut tã ab hominum cõditione diſtans, qui ſint ad Deum perfruendũ & contemplandũ facti: Sed permagni refert, cum res in diſputationẽ cadit, ut quęrendum uideat, quot utrinq; inter ſe diſceptantium numerari queant, in quo quidem ei eſt maxime adhęreſcendũ parti, quę eſt numero maior iudicanda, ſiquidem dubitari nõ debet, quin id ſit uerius iudiciũ putandum, quod pluribus uiſum iri cernit, q̃ quod ſit cõmune cũ paucis: eodemq; modo ea ſunt rationũ argumentorũq; genera expendẽda, quibus ſint iacta fundamenta opinantũ, idq; fieri debere ratione probat, cum perſpicuũ ſit, nec his rebus eſſe aſſentiendum ſubito, quarũ ſit obſtructa difficultas, nec ab his eſſe deſciſcendũ, quę intelligant uerę magis uideri poſſe q̃ falſę: uelut ſi modo quęratur, utrũ Deę Genitrici ſit ulla originis inuſta nota, & Marcus Senogallięſis Senator probare uellet eam omnino eiuſmodi expertẽ fuiſſe tabis, contra ꝙ ex eodem ordine Bernardinus Caruaiallus eã originis obſtringi nexu cõfirmare diceret, cognoſciq; deberet, eius eſſe argumẽta ęſtimanda pluris, q dictata firmius ad. S. C. pręſcriptũ probare uideat: Nec itẽ ei debet negocii exhiberi qd, q inter ſẽtẽtias cõtra

Q d caueat p legẽ ne legatur locus Auerois de unitate intellectus

Quare multi ſequant Auer.

Oppidum Corteſium. 1510.

Q d cõſiderari debet numerus doctorum contendentium inter ſe

De cõceptione Virginis

Marcus Saonẽ Car. Sẽogaliẽ

Bernardius Caruaiallus Car. S. Cru.

rias, quę ſint teſtium auctoritate nixæ, id opinando ſequaẽ, quod propius exiſtimet ad ueri iudiciũ acceſſuꝝ: Quemadmodũ ſi modo Dominicus Grimãnus Senator, putet illud Ioãnis Scoti acrema propenſius ad ſimi'itudinẽ ueritatis fore, quo affirmeẽ Dei interfuiſſe cutis humanę operimento tegi, etiã ſi nõ eſſet ab homine criminis quęſita pernicies, q̃ id quod a, D. Thoma affirmatur, quo neget ſi minus eſſet ſceleris cõcreta lues, hominẽ fuiſſe futuꝝ Deum. At cum eſt de eo auditoꝝ genere decernendũ, qui ſint ſuopte ingenii corpore rudiores, idq; habent ratũ quod ab eo, quem ſequuntur, confirmatũ eeraunt, nec ab eius ſententia pręiudicata deſciſcunt, qua ſi id uideatur ueꝝ pro certo iudicandũ, quod ei ſit ſcientiſſime expẽ deati uiſum, intelligendũ eſt, nihil in his detrahi ſolere de fide, niſi tamen priuatim ei ſint opinioni aſſenſuri, quæ ſit. S. C. reie, cta. Velut ſiqui .G. Occhan hominẽ egregie uerſutum in opi, nido, ſed in interpretando ſuſpectũ, in eo ſequentur ducem, quo affirmet maius eſſe concionis oecumenicę q̃ Pontificis Romani ius: Quare uaria eiuſmodi perduellionũ genera numerari poſſunt. Nã primum quoddam genus eſt coꝝ, quos minus eſt ueritũ, aliquid ex cogitare noui, quod ſit, a, fidei pręſcriptione auerſum, quale eſt il lud occultoꝝ ſacrificu'oꝝ genus, a, quibus eſt ad religionẽ adiecta uoluptas: alteꝝ genus eſt coꝝ inſanũ & uecors, q aut minus crede re uolunt, aut de fide putant eſſe tanq̃ de re modo oriente dubitãdũ In eũq; numeꝝ referẽdi ſunt, qui ea argumẽta afferunt, quibus ꝓbeẽ uideri decreta conſignata falſa, cumq; putari debere amẽtẽ q credat Senatũ minus labi ſtatuẽdo poſſe: Nã Manfredus Neapolitanoꝝ rex, qui eſt hoſtis a, Senatu iudicatus, ſępe palam dubitare ferebe tur, nullius ſe magis poenitere ſententiæ, q̃ eius, qua crederet Se natũ poſſe errare decernẽdo: Nec ab his longe abſunt, a, qbus exploditur doctrina coꝝ, q ſunt diuoꝝ adſcripti faſtis: quin etiã hi ſunt multo eiciendi turpius, q aliena dogmata iuuant acuminis accre tione ſui: ut Ioãnes Boemus feciſſe dicitur, qui ad Ioãnis Britã ni dogma tricenũm mẽbroꝝ genus adiecit ex ſuo, nequid eſſet mor bo naſcenti defuturum :.

Dominicus Grimãnus Car. S. Marci

Io. Scotus

.S. Thomas

De auditoribus Theologorum

.G. Occhan

Fraticelloꝝ error

Manfredus Rex Neapolitanorũ

Ioãnes Hus

LIBER TERTIVS

DE BEATITVDINE

S ED CVM OMNIA Sint ad eum finem referenda, in quo ſit extimum appetendorum conſtitutum, ſciendum quidem eſt, qualis nam maxime ſit uitæ humanæ limes. Itaq; cum peſpicuum ſit, id uarie ab hominum genere experi, quod tanq̃ bonoꝝ cumulatum uideatur quiddam, intelligi etiam debet, uarie eos inter ſe de bonorum extremo diſſentire, ſiquidem multi, cum foelicitatem extremum bonorum eſſe arbitrentur, in eo putant eſſe ſitam, quod ſit affectionum impulſuum motum, atqui cum opes maxime ſoleant animo imperare expetenti facile confirmant id in diuitiarū affluentia uerſari, quod uulgi conſenſu iudicetur bonoꝝ humanoꝝ optabilius: Quod quidem fieri nullo modo poteſt, nam cum ſit duplex, ut diximus, diuitiarum genus, unum quod, a, natura, alterum quod ab arte gignatur, ſatis palam eſt, foelicitatem poni in neutro poſſe. Siquidem id, quod a, natura dimanat, ea ratione quęritur quo hominum generi detur uitæ alendæ facultas, non, quo in eo ſtatuatur uitæ beatæ finis. Etenim cum foelicitas ſit complexio abſoluta bonoꝝ, dubitari non debet, quin ſit ex bono petenda noſtro: atqui cum animus ſit corpore in uiuendo pręſtantior, conſentaneū eſt, minus eam in affluentia poni debere opum, quæ corporea natura conſtant: Quid enim aucꝝ memoria Hugolinus Piſanus poterat uideri foelix? qui quanq̃ Creeſus Italoꝝ uocaretur, haberetq; iugerum ſeptingentꝝ agros, ſic tamen in quotidiana ſeditione in cędiumq; aſſiduitate uerſabatur, ut plus omnino iudicari poſſet, quod ei deeſſet, q̃ quod ſupereſſe uideretur boni: Idq; facile homo ſapiens Marcus Antonius Placentinus declaraſſe dicitur: nam cum ei ludis ſaturnalibus oſtenderet, equos, familiā, ueſtem, abundantiā rerum, ac ędium magnificaꝝ opes, quęſiſſetq; ex eo, num quenq̃ noſſet in Europa ditiorem, reſpondiſſe fertur, ſe nunq̃ fortunatiorem uidiſſe locupletem, ſed qui magis haberet coniunctam cum angore fortunam, uidiſſe neminem. At uero id diuitiarum genus,

Q đ multi credūt cōſiſtere beatitudinē ī diuitiis

Q đ beatitudo nō poteſt conſiſtere in diuitiis:

Hugolinus Comes Piſanus

Q đ nō poteſt cōſiſtere in pecunia

quod ab arte dimanat / etiam ſi ad uſum uitæ pertineat / quale eſt
aurum / argentū totaq; materia nummi / multo tamen diſtat ab extre
mo longius / proptereaq; ſit hominū lege inſtitutū / qua dempta / ni
hil ſit monetariæ rationi loci: Federicus quidē ſecundus bello Fauē — Federicus .ii.
tino / cū ob Aerarii inopiā / minus poſſet ſeptimeſtre ſtypendiū mi
liti pugnanti dare / byrſeos dicitur obſignaſſe nūmos / qui tantidem — Qđ moneta eſt
quanti Auguſtales eſſent uſq; eo ualituri / quoad eſſet Fauentinum — ad placitum
confectum bellū: Quod idem Venetos Achaico bello feciſſe di — Veneti
cunt. Qđ ſi hoc quādoq; factitatū legimus / non putandum eſt /
id rurſus minus licitum futurū / minusq; licere monetariam antiquare
legem / & noui promulgare ſanciendo / qua cuiq; ſit cuiuſuis generis
utendi ius / quod tanti quanti nūmus æſtimari in permutando de
beat? ex quo ſatis eſt ſigni / fœlicitatem nullo modo in eo debere
poni / quod minus ſit futurū obrogando pretioſum: Quid .n. fœ — Qđ pecunia nō
licitatem afferre poteſt / quod queat ne afferat cauendo impediri? — iuuat in neceſſi
atq; etiam perſpicuū eſſe debet / id minus per ſe ſuppeditare corpo — tate.
ri egenti poſſe / cū palam exploratū ſit / multos pecuniis poſſe abū — Ecelinus Tyran
dare profluenter / qui interdum tamen conficiantur fame: Quomo — nus:
do .n. pecunia per ſe eſt / aut eſurienti præbitura panem / aut potū
datura ſitienti? Nam Ecelinus quidē Tyrannus in fuga opſonato
ribus non ſecutis / cum carnos / cū hippoperis pecunia refertis noc
tiuagus peragraret ſolus / nec biduum in ſolitudine eſuriens quicq̄ ci
bi ediſſet uſq̄ / facile homo alias ſemper alieno magis q̄ bono ſuo fi
dens / affirmauit ſe confiteri cogi / beatam non poſſe in mantica ge
ſtari uitam. Quin etiā pecunia augentur turbidaq; affectionum mo — Qđ pecūia mul
tus: quis .n. non uidet eos / qui pecuniæ magnitudine abundent / — tiplicat paſſio /
timore quotidiano angi / uel metu rapinæ impendentis / uel formi — nem
dine furtorū a ſuis? Baptiſta Zenus Senator homo pecuniæ in li — Baptiſta Zenus
beralitatis oſtentatione retinens / & qui ſemper quacunq; iter faceret — Car. S. Mariæ
ducenties mille in hippoperis ſecum ferre ſolere diceret / cū ei qui — in Porticu
dam negaret ſe tanta pecunia beatiorem uidiſſe quenq̄ / reſpondiſſe
dicitur / id perinde ut diceret debere putari uerū / ſi eſſet eo metu
amittendi liber / quo pecuniam ferre cogeretur ſecum / quæ quo aui
dius expeteretur a pluribus / eo eſſet cuſtodienda & ſeruanda dili
gentius. Sed in quem pecuniæ cauſa formido cadit / in eundem

neceſſe eſt etiam appetitio inmenſa cadat : quomodo enim quis eſt id deſiturus optare , quod nulla ſit , ut ait , Ariſtoteles circumſcripta menſione definitũ : an nõ multos cernimus , qui palã affirment , ſe uſq; eo pecuniam quęſituros , quoad ad eas opes perueniant quibus uiuere in liberalitate liceat , hiſq; adeptis quærere ſolere amplius : eoq; eſſe in ſumptu & largitione parciores , quo eſt pecunia quæſita maior :

Q̃d appetitus pecuniæ eſt in infinitum.

Ariſtoteles

Q̃d ibi non poteſt eſſe beatitudo ubi non ſũt ſedatę paſſiones

At quę ibi foelicitas eſſe poteſt , ubi non eſt animi ſedata appetitio : quid peruerſius q̃ ibi ſe quietũ arbitrari fore , ubi nullus eſt finis ſiſtendi conſtitutus : idq; offẽdit acrius , cũ eſt de pecuniaꝶ collatione deliberandũ cautius , quãdo ſcilicet quęrendũ eſt in quos ſumptus ſint honeſtius aut utilius ꝓfundendi nummi :

Sigiſmũdus Imperator

Sigiſmundus Cęſar homo ingenioſe liberalis , & qui uigeties ſignis collatis cum Turcarum genere pugnauit , cum noctu ei Quæſtores Aerarii ex Pannonia quadraginta milia nummorum attuliſſent , quæ eſſet pecunia illis temporibus & omni ętate grandis , cũq; cęnatus cubitũ diſcedens prę cogitatione pecuniarũ collocandarũ minus arcte dormire poſſet , Dynaſtas per lecticularios Admiſſionales acceſiri iuſſit , hiſq; eſt eam pecuniã ex dodrante partitus , affirmans id cũ illis abire foras , quod cauſa eſſet ſomni interrũpendi ſui :

Q̃d BEATITVDO Nõ POTEST cõSISTERE In HONORE.

Nihiloq; etiã plus honos foelicitatis affert : Nam cũ honos sit teſtis uirtutis opinatę , homines maxime honorari auent , quo appareant uirtute pręſtare mentis , cui ſit iure habẽdus honos , Atq; cũ honos ſtatuať ad uirtutẽ , facile cognoſci dať , minus in eo foelicitatẽ , ſed in uirtutis uſu eſſe ſitã , ob quã hominũ generi decernatur honos :

De errore honoratorum

ex quo iure poteſt eorũ agnoſci error , q̃ ſe ob eã rẽ beatos eſſe arbitranť , proptereaq; quottidie deduci & ſalutari ſoleant , ſibiq; aſſurgi & decedi de uia cernant , cũ nõ intelligãt eos , q̃ ita honorari uelint , iure probos iudicari debere ſpectatu :

Beſſarion Nicenus Car. Baſilicę .xii. Apłoꝶ

ex quo eſt preclare Beſſarionis Niceni exaudita uox , q̃ affirmãti cuidam ob id maxime beatũ eſſe putandum eũ , proptereaq; nullius eſſet honoratior iudicanda dignitas , reſpondiſſe ferť eos , q̃ foelicitatẽ honore metirenť , ſpectatu uideri , nõ re iudicari debere foelices :

De faſtidio in honore ſuſcipiendo

quã. n. lętitia affici poteſt Senatoris animus in quotidiano honore uerſans : cũ dignitatis cauſa , plus inſit ĩ honore accipiẽdo q̃ ĩ habẽdo tedii : Ex eodẽ ordine patrũ memoria

Dominicus Ticinas Senator homo ſtomachoſus erudite, cũ qdã
ex aſſectatoribus ſuis in conuentu affirmaret beatos omnino iudica
ri oportere Senatores, qbus tantus eſſet quotidie decernẽdus honos

Dominicus Car. Papienſis

rogauit eũ, num Senatorꝫ uellet honoratũ experiri fatũ, cumq; ille
ſe uelle dixiſſet, adduci eũ iuſſit ĩ ſalutatoriũ libris refertũ & auro ful
gente ſtratũ, tũ delectos admiſſionales cõſiſtere iuſſit, qui nõ modo
uellent ad cubicularii tintinnabuli adeſſe ſignũ, ſed etiã introducere
gradatim poſtulantes, admonereq; eũ iuberent, ne dignitatis grauita
tisq; cauſa diſcederet uſq̃, ſed ſiquod daretur uacuũ ab interuentio

De ſeruitute honoratorum.

ne tẽpus, id omne ad legendi ſtudiũ cõferret, ne qua hora alterutrius
muneris uideret expers, cumq; ille nõ tam legendi q̃ audiendi aſſi
duitate feſſus, iam nec aurea Conopęa, nec lacunaria ſegmentata,
nec cęlatũ argentũ, nec miniſtros quidẽ ſericatos cerneret, ſed qd
uis eſſe q̃ Senatorẽ mallet, rogauit tãdẽ, ut ſe abire iuberet uellet ab
illaq; honorata uita liberaret, affirmãs ĩ perſonata fortuna ſeruos
magis q̃ beatos eſſe Senatores: At nec gloria qdẽ uideri debet bo
norꝫ optabilius, nã cũ gloria falſa eſſe poſſit, cũ quiuis in gloria queat
uerſari falſo, proptereaq; homines poſſint in iudicando decipi, cũq;

Qđ NON POTEST CONSISTERE In GLORIA

foelicitas ſit uerꝫ generis humani bonũ, exiſtimandũ eſt, minus glo
riam eſſe poſſe appetendorꝫ finem: atq; etiam gloria eo eſt iudicã
da minor, quo anguſtioribus ſolet terminari regionibus: Quod
quidem patrum memoria ſatis declaraſſe dicit Federicus Vrbinas
ſcientiſſimus rerꝫ bellicarꝫ Imperator, q. poſt Volaterranũ confectũ

Federicus Dux Vrbini.

bellũ dicentibus amicis nullius gloriam reperiri clariorem, qui id in
quit eſſe poteſt, cũ nemo me in Hiſpania aut Gallia Brachata no
ſcat, nec Noricũ nomen tranſcendat meũ: intelligiq; debeat Ita
liam ad Mundi collationẽ totius, punctũ eſſe in quo regnat & no
ſcit: Verꝫ ut anguſta, ſic quoq; gloria ſolet eſſe breuis, nec uero

Qđ Gloria eſt breuis

dubitari poteſt, ſi hominũ uita cũ innumerabiliũ ſęculorꝫ ęternitate
comparetur, quin uideri debeat, uix ad unius anni attinere par
tem: quot enim ab hic annos mille, ingenio & uirtute pręſtitiſſe
credimus, quorum ſunt extincta nomina, uel interitu memorię,
uel hominum obliuione poſterorꝫ: an eſt id putandum longius per
uagaturum, aut duraturum diu, quod fortuita uolubilitate & caſu

impediri queat, ne diu manſura ſit? quis olim ex omni pręſtantiſ
genere habitus eſt, Probo Imperatore clarior? a quo ita om
Probus Imperator
nis prope terraꝝ ſuperatus eſt orbis, ut audere diceretur confirma
re palam, breui fore, ut minus Rei pu. eſſet militũ ſcriptione opus
Quis illuſtrior Diuo Aureliano fuit? ad cuius gloriam teſtifican
Aurelianus imperator
dam ferunt .S.C. eſſe latum, ut eius imago in omnibus pingere
tur ędibus, quo apud hominum naſcituram ſobolem, eius ſimula
chrum eſſet memoria uictura nominis, & glorię ſempiternę teſtis.
At cui eſt hodie ex hominum multitudine coꝝ auditũ nomen? quid
uſq̃ minus q̃ coꝝ ſtatuę, arcus, gloriæq; monimenta cernuntur?
Qđ gloria nõ ẽ ſtabilis
quæ ad hominũ memoriam alendam extent? Atq; hoc debet eſ
ſe uſu explorato notum, nihil minus eſſe glorię ſplendore firmum,
Ladiſlaus Neapolitanoꝝ Rex
cum perſpicuum ſit, ſępe eũ aut ſuopte euaneſcere uento, aut ma
ioris obſcurari interuentu lucis: Quinquaginta iam fere (ut a ma
Io. Galeatius Vicecomes
ioribus accepimus) numerantur anni, ex quo eſt Ladiſlai Regis,
& Ioãnis Galeatii nomen celebrari deſitum, cum ab hinc annos cẽ
tum in ſummo glorię ſplendore uerſaretur, ſed nihilo eſt hodie coꝝ
.1510.
q̃ turmalium ducum gloria uulgo notior: nihilq; minus q̃ coꝝ no
men auditur: At ſi fatendum uideatur gloriam uagari latius, ac in
hominum memoria condi aliq; poſſe diu, concedendum tamen eſt
Qđ gloria non ſentitur:
minus eius percipi & compręhendi ſenſum: Ex quo eſt illud Pici
Mirandulę laudandum iure, nam cum homo eſſet tam ingenii mo
Picus Mirãdula
deſtia in ſummo glorię flore uerecundus, q̃ in leuitate pellenda gra
uis, dixiſſetq; ei quidam iure eum unum e multis uideri debere bea
tum, cuius fama iam eſſet in omnes diſſeminata gentes, eiuſq; no
men conſtanti omnium ſermone celebrari diceretur, quomodo in
quit foelix eſſe poſſum, qui nec prędicationem iſtam nominis, nec
meas ſentiam celebrari laudes: Nihiloq; beatior eſt coꝝ putanda
uita, qui in imperii & potentię magnitudine uerſantur, nam qui op
Qđ nõ poteſt cõſiſtere in potentia.
preſſos tenent ſeruitute populos, maximeq; uolunt dominari ui, ue
riſimile putandũ eſt, minus coꝝ potentiã diuturnã fore, quan
doquidem quodcumq; nitatur ui, minus poſſit eſſe diuturnum.
Qđ potẽtes ſũt ſępe mali
Quod cum ſæpe aliis, tum maxime eſt hoc proximo Gallico
bello cognitum, in quo plures uidimus ex imperii fortuna cecidiſ
ſe, q̃ domi remanſiſſe dominantes: Deinceps confitendum eſt

etiam in ſplendido potentiæ fato poſſe uerſari praues . In quo eri/
mus familia una contenti teſte . Quis .n. ab hinc ãnos ſeptingẽtos
eſt inuẽtus Federico Aenobarbo potentior ? cõtra uero quis cędis Federicus Bar/
& belloꝝ appetẽtior ? quis .P.M.S.Q. ac Rei pu. hoſtis iudica barussa
tus acrior ? q in Italiã inferret ſigna inteſta furens , liberos interui
tutẽ adduceret , ęraria exhauriret , fana uexaret , orbaret urbes , flo
rem gremiũq; mundi incendiis & cæde uaſtaret , tantũq; quotidie
moliret mali , quantũ homines poſſent in ſuas expectare fortunas.
Quid Federico Secundo imperii poteſtate præſtantior / ad quẽ Par Federicus .ii.
mam obſidentẽ , legatos ex omni Aphrica & Aſia cũ donis ſaluta
tũ ueniſſe ferunt : at contra quis in libidinũ uoluptate tetrior ? rapa
cior in egeſtate / in formidine ſęuior ? q filium & uxorem uexando
necarit , pręceptorẽq; extrema ſenectute pereuntẽ celerius iuſſerit ui
q̃ ſuo fato & naturæ neceſſitate mori : Quis item ex eadẽ familia
Manfredo fuit uel regni opibus , uel hominũ diſcordia maior ? at ManfredusRex
qs libidinũ Ariſtippea uoluptate cupidior ? qs in immanitate crude/ Neapolitanorũ
lior ? a quo Corradũ Cęſarẽ fratrẽ ueneno in balanũ iniecto ne Corradus Impe/
catum ferunt : Sed cum perſpicuũ ſit , foelicitatem nihil poſſe pra rator.
ui admixtum pati , ſatis eſt argumenti / minus in his eſſe poſſe : qui
ſint moꝝ peruerſitate praui : quemadmodũ nec in eo poteſt immen/
ſus eſſe candor , q nõ ſit candidus natura uehementer : Atq; etiam
cum foelicitas per ſe ſit abſolutio cumulata boni , neceſſe eſt , ut ni
hil ei deſit abſoluti , quo ſit hominũ foelicitas æſtimanda manca : Q d̃ potẽtes poſ
Sed cũ apertũ ſit , multa potẽtibus deeſſe poſſe , quibus fęlicitas ſolet ſunt eſſe īfimi
fraudatum iri / facilis eſt coniectura , minus eam debere in im /
perii fortuna poni . Qui.n. Mathias Pannon cuiq̃ poterat uideri Matthias Rex
foelix ? qui quanq̃ unus inter multos putaret imperii poteſtate flore Hungarorum.
re, magnitudineq; abundare opũ , ſic tamen erat pedũ incõmodo mor
bo prępeditus , ut ſemꝑ / aut curuli aſſidere cogeret / aut lectulo poſi
to recũberet ęger : an quenq̃ putandũ eſt dici debere foelicẽ / qui ſit
aliquo corporis membro captus , aut minus ingredi ſine haſtilis inni/
xu queat ? quis patrũ memoria Philippũ Vicecomitẽ iudicaſſet in Philippus Vi/
tanto eſſe imperii ſplendore beatũ / qui uehementer ophthalmia uexa cecomes Me/
ri diceret ? num abſoluta eſſe poteſt in oculoꝝ cęcitate foelicitas ? diolanenſis.
q naturę inuentu ſunt tam ad reꝝ genera ſecernenda , ad homi/

Digitized by Google

neſq; ſe inter ſe noſcendos / q̃ ad coelũ intuendum dati : Aut cui
Martinus Rex Aragonum
auoꝝ memoria nõ poterat Martini Aragonũ Regis fęlicitas uideri
manca ? quẽ ita tympanite obturſiſſe ferunt / ut nec moueri uſq̃ /
nec uxorem attrectare poſſet / quo gignerent̃ liberi / quibus eſſet hę
reditas obuẽtura regni : Quin etiã cũ ex fęlicitate nihil ſit ad alios
peruentuꝝ mali / contraq; ex imperii poteſtate multa ſępe maloꝝ ge
nera ſoleãt in alienas dimanare fortunas / ſatis eſt ſigni / nullo mo/
De pernitioſis tẽporibus hodiernis .i.ſio.
do eſſe eã in imperii fortuna ſitã : Quid .n. damni ex importuna
potentiſſimoꝝ hominũ cupiditate non oriri cernimus ? quid his gal
licis funeſtis temporibus nõ uidimus / incẽdioꝝ / cędium & rapinaꝝ
factũ ? aut quid non hodie ignis a / principũ genere excitari cerni/
Q đ Nõ CONSISTIT IN BONIS CORPORIS
mus / quod nõ ad orbis incendiũ uideat̃ / & ad Italię reſeruari fu/
nus ? Nec beatioris quidẽ uitę effectrix eſt corporis multitudo cõmo
doꝝ . Nã cũ eiuſmodi bonoꝝ genus in ualitudine / robore / &pul
chritudine uerſet̃ / concedendum eſt / nullo modo his poſſe beatã ex
pleri uitã / ſiquidem cũ hominis magis referat animi q̃ corporis prę
ſtare bono / hominiſq; animus q̃ corpus interſit magis / conſentaneũ
Q đ multi habẽt bona corporis / q nõ habẽt bona mẽtis
eſt / ea iudicari debere hominis interiora bona / quæ ab animi pręſtã
tia manãt : Qui .n. ob id poteſt foelix nominari quis / proptereaq;
robore & agilitate excellat / maximeq; floreat uenuſtate formę ? cũ
apertum ſit / multos hoꝝ multitudine pręſtare cõmodoꝝ / quoꝝ ſit he
.L. Caſca Rhegienſis.
betior in intelligẽdo mens . L. Caſca Rhegienſis auoꝝ memoria fer
tur quatuor cubitoꝝ fuiſſe & dodrantis / tantaq; mẽbroꝝ confirma
tione & pulchritudine præſtitiſſe corporis / ut nemo illa ætate pul /
chrior iudicaret̃ & fortior / Attamen ita fertur ingenii caruiſſe laude
ut militari ioco cani diceretur palã / tam ferreũ eius exiſtere corpus /
q̃ plũbeam eſſe mentẽ : Quod idem hiſdẽ prope tẽporibus dicunt
Bucichalo Gallo Liguꝝ prętori cõtigiſſe / q quanq̃ eſſet corporis
Bucichalus Gallus
magnitudine cũctis illa ętate celſior / in eoq; uno eſſet numerus corpo/
ris bonoꝝ ingens / ſic tamen eius mẽtis acies ferebat̃ hebeti deſidia
retundi / ut ſatius homines putarent eum naſci debuiſſe deformem:
q̃ pulchrum eſſe cum tanto ingenii torpore natum : Eademq; ra /
Q đ bona corporis ſunt fragilia
tione neceſſitas fateri cogit / his corporis commodiſ uitam ef /
fici nequire beatam / proptereaq; ſint minus manſura diu . Nam
cum humorum humanorum æqualitas ſit coelo ſubiecta meanti /

facile propter aeris cibiq; uarietatem mutatū iri poteſt : ex quo effici
tur, ut ſępe multū ſoleat de ſanitatis pulchritudiniſq; ratione deper
di, uel imbecillitate membroꝝ, uel corporis natura ſiceſcentis : An
nō in quibuſdam cernit', qui tam corporis robore q̃ formę dignitate
pręſtent, ſeſquimeſtri amphimerino robur elidi, & nitorē mutari for
mę, ſępeq; aut caluitium ſiccitate obrepere, aut humoris affluētia
oriri ſolere canos : qui nuncii certi ſint tā corporis languefacti, q̃ ſe
nectutis repente feſtinantis : Municeps meus Ticinas palęſtrita, ſę
pe mihi dicit ſe ob trimeſtris hemitritęi uexatiōē ita lacertoꝝ & lateꝝ
amiſiſſe uires, ut nunq̃ ſe poſtea ſenſerit ad luctādū aptū : Quid
de his dicā qui biennium aut triennium ęgrotando tabeſcunt, aut q
uertigine, epilepſia, phthiriaſi, pneumatoſi, hernia, lycaena, mē
tagra, & hoc gallico uexant' morbo : quo nihil eſſe poteſt, aut
puſtulis ad aſpectū foedius, aut inerti angore odioſius : eodem ac
cedit, ꝙ id cōmodoꝝ genus breui etiam ętate diminuit' : An non
uidemus eos, qui his gallicis tēporibus formoſi uideri poterant, iam
pulchritudinis amiſiſſe florem : ac eos, qui tū pueri uidebātur, iā
quaſi maturitate tempeſtiua factos eſſe ſenes : quis ab hinc ānos de
cem minus putaſſet Cęſaris Borgię Quirites Dynaſtas adoleſcētes
eſſe iudicandos, uel corporis robore, uel florentis ſplendore ętatis :
at quoꝝ unq̃ adoleſcentia ſenectuti obrepſit citius : aut in quibus
tantū eſt unq̃ de aſpectus forma mutatum : Omitto hoc loco ea,
quae uel caſu cęco, uel fortuita inuectione cadunt : quibus ſępe ſolet
hominū afflictari corpus : quo ex genere incendia, ruinę, prolap
ſiones & tormenta numerant' : quis. n. nuper Hercule Eſtenſi mē
broꝝ cōfirmatione pulchrior, aut grauior formae dignitate fuit : cū
tamen ſolitū eſſe ferunt ex uulnere in acie accepto claudicare ambu
lantē : Quis itē paulo ante. G. Fracaſſio Sanctoſeuerinati, uel ua
litudinis integritate, uel pulchritudinis ſpecie, ſiue aequato robore
pręſtantior inueniri poterat : At ei ad Anienis pontem oppu
gnandum eunti ictu tormenti eſt inter genas & buccam tranſfi
xus uultus : quo quid potuit accidere homini bellica uirtute prae
ſtanti dirius : quid tam graue q̃ florentiſſimum Imperatorem eo
canoro uocis priuari ſono, qui ſit claſſicum militum, tuba ui
ctoriae : Nec eſt etiam eorum uita caſura foelicius, quae in

Qđ parua & bre uis febris tollit pulcritudinē & uires

Qđ bona corpo ris pdunt' breui ętate

.1510.

Barones Cęſaris Borgię ducis Valentinii

Qđ bona corpo ris amittūt' ma lis fortuitis

Hercules Eſteñ Dux Ferrarię.

G Fracaſſus Sā ctoſeuerinas

Qđ NON CÕSISTIT IN DELECTATIONE GVSTVS & TACTVS.

guſtus & ueneris ſolet uolutari coeno : Etenim cum hæc uolupta-
tũ genera longe abſint ab animi bono & præſcriptione rationis, nul
lo modo ſunt uitam effectura beatam : quid .n. fœlicitatis poteſt
afferre id, quod minus appetitionẽ ſit delectando expleturũ? quis
non cernit nunq̃ Glutonũ ſatiari ſenſũ, ſed eo augeri epulãdo aui
dius, quo plus ab his eſt edendo liguritũ? an non uidemus Romę

Qđ guloſi nũq̃ ſatiant̃:

lurchones, ſi prandendo oſtrea tarentina edant, ſabinos expetere
cænando turdos, idemq́ cras & perendie cupere ſolere ſemper?
.L. Apollinaris Celta patrũ memoria ſcriba Centũuir qui eſſet Api

.L. Apollinaris Gallus:

tio liguritior & helluo in edendo maior, cũ rogaretur, quando nã
tandem eſſet gulam irritare deſiturus, quando inquit mihi erit pe-
cunia defutura obſonanti. Atq́ his etiam uoluptatibus cernit̃ ma

Qđ guloſi fiunt groſſiores.

xime aciem hebetari mentis. Qui .n. fieri poteſt, ut qui ſit tanq̃
bos ſaginæ uarietate fartus, ullo mentis uſu præſtare queat?
cum ſatis palam ſit, mentẽ ſenſus illigari nexu, quominus ſit ad in

.M. Antonius Triumuir:

Alex.Magnus.

telligendũ prõpta: An putandum eſt aliam fuiſſe cauſam, cur aut
uir animi magni .M. Antonius Auguſto aduerſanti ceſſerit, aut
ab Alexandro ſit maximarũ rerũ interruptus curſus, niſi quod alterius
ita potationibus & eſcis mens de gradu eſſet deturbata ſuo, ut ſo-
brio aduerſario obſiſtere nequiret oppugnãti, alter ita ſępe caleret me
ro, ut omnino illi imprudenti propter crudelitatem & furorem eſſet

Qđ ratio hebetat̃ icõtinẽtia:

quęrenda pernicies? Nec .n. dubitari debet, quin mens intempe
ratior edacitate fiat, & quin ratio uideat̃ ebrietate quati, cũ altera
ſit libidinis & incontinentię fornax, altera dicat̃ cerebri naturę uul-

Qđ ratio hebetat̃ Luxuria

Qđ q ſũt Luxurioſiores ſunt groſſiores.

neratrix, qua maxime ratio ſoleat oppreſſũ & euerſum iri: Eadẽq́
reperitur libidinis intemperatæ ratio: ſiquidem ſatis cognitum eſſe
puto, cum corpus cernit̃ frequentibus langueſieri libidinibus, uehe
menter etiam quati & euerti mentẽ, quandoquidem corpus ſit ani-
mi inquilini theca, quę languida cũ elidat habitantẽ: Fas eſt .n.

Qđ NON CÕSISTIT IN ADMINISTRATIONE REI PV.

uidere, q̃ anguſti ingenii iudicari queant, quorũ eſt libido in attrectã
do ſalax. At quid cuiq̃ poteſt euenire beatũ ratione ſublata & uſu
detracto mentis? Sed qd minus poteſt efficere beatũ quenq̃, q̃ rerũ
adminiſtratio publicarum? cum ſatis ſit ſupra declaratum, nullum
eſſe rerum publicarum duraturum genus, quod ſit hominum ſo-
lertia progrediente repertum, nihilq́ abſolutum habiturum, quo

queat foelicitas expleri cumulate : ut facile ex his iudicare licet, quos Rei pu. preeſſe cernimus : q quanq̃ ſæpe fructũ ferant ex præclare cura gubernandi, multa tamen in eoꝝ fortuna patent, quæ ſint periculoꝝ genera allatura, aut ꝑ q̃bus inter ſe ſint digladiaturi ciues, ſtatus cupiditate permutandi. Itaq; ſcite Laurentius Medices homo Rei pu. diſcriminũ impendentiũ gnarus, qui dicenti cuidam nihil eo uideri oportere beatius, proptereaq; Rem pu. adminiſtraret ſolus recte id eum affirmatuꝝ reſpondit, ſi de ea foelicitate iudicaret, quæ uideri partim ſuauis, partim amara poſſet : At quid eſt de eo hominũ genere dicendũ, qui foelicitatem eſſe uolunt in ſcientiaꝝ inſpectione ſitam, negantq; quicq̃ beatius euenire ſapienti : Cũ his ſit facile reſpondendũ, inſpectionem principioꝝ tranſire nequire ueritatem, quibus omnis ſcientia continetur : cũ autẽ inſpectionis principia, ut ait Ariſtoteles, ſit ſenſibus neceſſe percipi, facile ſequit̃ inſpectionem nõ egredi notione ſenſuum, quod uero minus ſenſuũ cognitione exeat, nec foelicitatem quidem explere abſoluendo poſſe : Quin etiã id minus eſſe debet ad beate uiuendũ ſatis, quod minus ſit in fruendo perpetuũ, at quis doctrinaꝝ inſpectione queat totos teneri dies ? quis ita quotidie meditando eſt a corpore ſeuocari ſolitus, qui non aliquid ſpacii ad res obeundas, uel ad uoluptatũ ſtudia perfruenda ſumat ? cum eſt aut gerenda Res pu. aut aliquid ad corporis requiem concedendũ temporis, ſiue delectationis cauſa petendũ rus ? Theodorus quidem Gaza, qui patrum memoria eſt totius Italię conſenſu princeps Philoſophoꝝ iudicatus, proptereaq; in eo eſſet ſũmum doctrinaꝝ ſtudiũ cũ ſũma eloquentiæ facultate coniunctum, Philoſophiamq; uita q̃ uerbis ſequeret̃ magis, cum poſtmeridianis horis uacationem ab opera occupata ſumens, aucupandi ſtudio teneri diceret̃, plagas inter exquilinas uepres & Anienis ſenticeta tendens, atq; id ex affectatoribus uituperaret quidam, q̄ id temporis ſpatium in eam operam deberet ab homine docto teri, quæ eſſet hominum generi fructum paritura, quandoquidem ſapienti nullum debeat ſubciſiuum ſupereſſe tempus, reſpondiſſe dicitur, nihil magis obſtare, quominus eſſet uita beata ſapientis, q̃ id, quo homini non liceret contemplari ſemper. At ſi uerum quærimus, quis

Lau. Medices

QĐ NÕ CONSISTIT IN SCIENTIIS SPECVLATIVIS.

Qđ ſpeculatio non poteſt eſſe continua

Theodorus Gaza.

Q đ homines poſſūt uti male ſcientia

Q đ i multis ſciētiis poſſunt eſſe quędā falſa

Q đ Plato probat mundū eſſe factū

Q đ Ariſto. negat mūdū eſſe factum

Anaximanes

Pythagoras

Xenocrates

Zeno

Q đ CONSISTIT IN VISIONE DIVINA

Q đ foelicitas nō poteſt habri ſine opatione.

De duplici uirtute hominis

dubitet, quin homines ſcientia uti peruerſe poſſint? quis neget per duelliones uſos doctrina inſcribendo male, cū ab his ſit a, Sena, tu opinando deſcitū, & captionū prauitate diſcerptus & laceratus Deus: at cum nemini modus foelicitatis male utendæ detur, cōſentaneum eſt, minus in eo debere beatam collocari uitam, in quo ſit optio utendi male: Eodemq; modo quis ignorat omni doctrinarū generi aliquid ſemp admiſceri falſi, & aliquid ſemper reſtare opinādum, idq; maxime intelligi ex eo poteſt, ꝙ ſemp inter ſe cernimus diſſidere ſapientes, & id quod alteri placet, alteri uehementer diſplicere, & quod ab altero probetur, ab altero refelli palā, quis.n. non uidet Platoni placere exędificatū eſſe & cōſtructū mundū, & cōtra Ariſtotelem probare eum, nec ortu eſſe gentium, nec ulla ęternitate perituꝝ? aut quis non intelligit ab Anaximene aerem iudicari Deum, a, Pythagora Deum animā commeantem credi uniuerſæ naturę fuſam? uel quis non cernit Xenocrati animā numeꝝ, Zenoni autem uideri ignem, ſiue a, quibuſdam negari turbidos motus ineſſe ſapienti, & contra ab aliis affirmari, quoſdam uirtute pręſtare mentis, quoꝝ tamen ſit animi turbata motio: Ex quo ſciri decꝫ nihil efficere uitam beatā poſſe, quod non dum ſit pro certo conſtitutū, nec quicq̄ eſſe certū, de quo ſūma hominū diſſenſione certetꝫ: quibus expoſitis confitendum eſt, extremū bonoꝝ in nulla poſſe horum geneꝝ foelicitate poni, ſed quodcunq; ſit Philoſophoꝝ cōmēta ſedulitas, id omne conditionis interiturę circunſcribi calce, & deleto corpore, deleri etiā foelicitatis opinatę ſenſū. Quocirca intelligendū eſt, extremum & abſolutum bonū, ſpectatu diuinę naturæ contineri, idq; percipi ab hominū intelligentia poſſe: Nam cū foelicitas ſtatuatꝫ expletio abſoluta boni, cūq; intelligētia hominū ſit generis uniuerſi boniq; abſoluti capax, dubitari non debet, quin ea eſſe poſſit extimi apetendoꝝ compos. In quo tamen affirmandū eſt, haud quāq̄ hominis foelicitatē ſine muneris functione cōſequi, quę meritoꝝ genera nominenꝫ, quęq; a, uirtutū habitu dimanare dicanꝫ, quatenus ſcilicet ex his oriꝫ recte fungendi modus: Sed cū duplex ſit hominum uirtus, una quę ad intelligentiā, altera quę ad mores pertinet, ſciendum eſt, eaꝝ alterā, eſſe eā qua intelligentia contemplatrix abſoluaꝫ ad iudicium ſecernendū ueri, alterā eam uo

DE VIRTV/TIBVS THEOLOGICIS

cari / qua animi cumuleť appetitio / quo obediens rationi fiat: cũ autem utraq; ab ea abſit foelicitate / quę ſit ſupra progredientẽ naturã ſita / neceſſe homini fuit quiddam ſupra naturę complexũ addi / quo duceretť ad extimum appetendorum finem: Itaq; non ſine cau/ſa dicimus Theologicarum quædam dari genera uirtutum / quæ ſint diuina patefactione nota / quæq; a / morum intelligentiæq; uirtutum genere ſecernantur / quandoquidem in promptu ſit Theo/logicarum uirtutũ propoſitum eſſe Deum / q eſt rex conſtitutus limes quatenus ſcilicet fines notionis humanę trãſit: Quo circa iure hax uirtutum generi ea ſpiritus ãnectunť dona / quę homini afflatu inſunt:

Quare ſunt datę uirtutes theologicæ

DE SEPTEM DONIS

Nã cũ ut ait Ariſtoteles ĩ homine ſit duplex initii genus / unum quod interius / alterũ quod externum cõſtituiť / ſciendum eſt / quodcumq; moueť / ad agitantẽ debere accomodari ſuum / quo queat apte moueri cõcitum / ſed quo eſt altior in mouendo agitator / eo intelligendum eſt abſolutius impulſum accomodari debere ad agitãtis motum quemadmodũ diſcipulos uidemus eo pręparari oportere aptius / quo eſt doctrina perdiſcẽda celſior: ex quo intelligi licet ad parẽtis regẽ Dei agitantis motum / in homine quoddã eſſe debere genus abſolutionũ altius / quę ſpiritus munera dicanť / quę homini neceſſario ad foelicitatẽ denť / cum perſpicuum ſit / eum / cui quippiã minus uirtutis abſolutę inſit / muniis uirtutis nequire fungi / niſi ſit ab alio ad fungẽdum concitus: quemadmodũ luna / in qua minus ſit lucis natura abſoluta / nõ niſi ſole colluſtrata lucet: Quod cum ita ſit intelligendum eſt / ꝙ quanq̃ homines ſuapte uirtute queãt multa indagare opinãdo / & criminũ generi repugnare aduerſanti / haud tamen eos poſſe ex mẽte omnẽ euellere inſaniã / & errorũ caliginẽ fugare inſidentẽ: Ideoq; iure eſt primum intelligẽtię tributum munus / ut ſit mentis certior in intelligendo obtutus: Nã cum multa abdita natura inuolucriſq; obducta lateant / cumq; mens circumſcripta utať ad indagãdum uia / calceq; longius aſcendẽdi habeat / dubitari nõ attinet / quin ei ſit ſupra progredientẽ naturã tribuendum quippiã / quo noſcat ea intelligendo / quę minus in mentẽ ſine afflatu repunt: hinc eſt illud ſanctiſſimę foeminę .D. Caterinę Senenſis ſcitũ: quę mẽtẽ ſeuocãs a / corpore cũ multa differendo ederet / quę eſſent ſupra mẽtis obtutũ ſita / quęſitumq; nõnunq̃ eſſet ex ea / quo nã

Ariſt.i caplo de bona fortuna

De dono intellectus.

Ad qd ſit datũ donũ itellectus

.S.Caterina de Senis

facultas deſ inchoatę conficiundę rei, & periculi fugiendi imminentis, quod ſit ſupra progredientem rationem conſtitutũ, cũ palam apertũ ſit, minus eſſe quandoq; hominis, ut abſoluere queat inchoata, aut diſcrimina impendentia uitet: Quis. n. crederet me, qui hoꝶ libroꝶ conficiendoꝶ cauſa ab urbe abſim, quem non lucrum non requies, non ludus, non ſomnus, non deniq; ætas ab hoc ſtudiorum genere colendo auocarit, quæ non nunq̃ uoluptate pelle-ćta conniuet, ſępe ab his eſſe deductũ uel ſpe prope magnæ fortunę explorata, uel amicoꝶ commonitione abſtrahentiũ: an cenſendũ eſt me, aut fortunę blandimentis obſtare potuiſſe, aut minus fuiſſe, communi naturæ ſenſu commotum, niſi quiddam fuiſſet ſupra naturam progredientem ſatum, quo mihi daretur contra eam difficultatem firmitas, quæ uel ex opere diuturnitate, uel explendidę fortunæ interpellatione naſcatur, aut niſi mihi alio admonente ſuaſiſſem plus adepturum me, ex hoꝶ libroꝶ confectione boni, q̃ ex his habiturũ uoluptatis, quę omnium conſenſu cuteteꝛus & ſpectatu iudicantur bona, & quibus ſit quandoq; carere q̃ potiri abunde ſatius: Quod idem de periculoꝶ impendentium depulſione affirmandum eſt: cũ plane bene ſit cognitum experiundi facultate, multoꝶ ſæpe mentibus cõfidentiam ſpiritus allapſu ſeri, qua formido nocitura pellatur: Nec enim alia motione confidentię, quoſdam legimus nunq̃ a, commentando aut ſcribendo diſceſſiſſe metu periculorum imminentium, niſi ꝙ dei hortatu pollicentis nunq̃ euentuꝶ crederent, ut coꝶ inchoatum eſſet opus perituꝶ: Nam Dominicus quidem Grimannus Senator, ingruentibus in Italiam Gallis, cum eſſet Theologicum hypomnema orſus, in quo aut ex inter ſe diffidentibus ueri exquireretur nota, aut eos in opinando ſe cerneret, qui uel in erroꝶ uerſanẽ prauitate, uel minus longe diſtãt a, uero, dixiſſetq; ei q̃dam, Gallici periculi cauſa, formidoloſoq; Rei pu. tẽpore minus ei abſoluere inchoata licituꝶ, opus fidentiũ reſpondit nulla impediri poſſe diſcriminũ interuentione humanorũ: Quo cognito ſciendum eſt, his quoddam foelicitatũ annecti genus quaꝶ ſpe homines beate uiuant: ex quo genere primũ egeſtas numeraẽ: Siquidem egeſtas triplex eſſe poteſt, uua quę in humilitate, altera quæ in affectionũ depulſione turbidaꝶ, tertia quę externaꝶ reꝶ

De fragilitate & uertibilitate hominum ſine dono.

Libri de Cardinalatu

De fragilitate hominum contra pericula ſine dono

Dominicus Grimannus Car. .tt.S. Marci

DE BEATITVDINIBus

De prima beatitudine

Beati pauperes ſpiritu

cantur / quę cæteris uideantur magna / ut ab hinc ános uiginti Ar-
dicinũ Alerienſem Senatorem conatũ eſſe dicunt / quẽ abdicare ſe Ardicinus della
patritiatu ferunt & Oliuetariis ſacris initiari uoluiſſe / quaſi plus eſſet Porta Car. Ala
certi in expedita paupertate boni / q̃ uoluptatis in magno ſplendore rienſis
fortunę : eſt . n . eius epiſtola ad Innocentiũ Octauũ ſcripta / in qua
eũ rogat / ut ſibi ex . S . C . patritiatu abire liceat / quo queat / & Cęno
bitariis initiari ſacris & uiuere tã q̃ onere detracto expeditius : quo qd
poteſt eſſe in tanta temporis ambitione maius ? quid admirabilius
q̃ reperiri quempiam ea carere dignitate uelle / quæ ſit ſecundus ho
norum humanorum finis ? Huic autem generi animi eſt coniuncta leni De . 2 . beatitudi
tas : ſiquidẽ is poteſt lenis nominari / qui nulla animi turbida pertur ne.
batione quatitur / nec iracundia mouetur acrius : hinc eſt illa lenitas Beati Mites
ſemper eadẽ / quã in . M . Barbo Senatore fuiſſe ferunt : Nota eſt .M.Barbus Car.
eius i iniuria ſuſcepta uox : dicunt . n . eũ cũ coenantem Archima .S.Marci
girus contumelioſiſſime conciđiſſet maledictis / cumq́ ipſe nihilo eſ
ſet cõtumelia illata iracundior / ac ſi nihil audiſſet probri / cęteris ex
familia iuſſiſſe palam / ut eum errantem obiurgare uellent / quo de-
ſineret eſſe in maledicendo procax / ſe . n . etiã ſi uellet iraſci nequi-
re criminanti : intelligebat . n . homo ſapiens nec ſibi fieri iniuriam
poſſe / nec pati licere hominẽ maledicũ impune criminari petulan-
tius / ex quo decet cognoſci eos / qui iniuriã placide & ſedate ferant /
iure dici oportere beatos : quod quidem oſtendi ex iracundiæ malo
poteſt / cum qua maxime pugnat hoſtis & inimica lenitas : ſiquidẽ
ira eſt erumna ex delicto manans / rationiq́ aduerſans impudenter:
Ideoq́ uidemus iratos nõ modo ſolere alteri / ſed ſibi etiam nocere De ira:
crebro / ut multis legimus in ipſo iracundię furore diſciſſas eſſe ue-
nas / multoſq́ ſępe iraſcendo ſopita quędã genera excitaſſe morborum
Carolus Neapolitanorum rex uir bellica diſciplina pręſtans / & qui e- Carolus primus
regibus multis floruiſſet unus / ſi potuiſſet ſine iracundiæ exce- Andegauenſis
ptione laudari / cum filium audiſſet bello nauali captum / ſic ſe-
ſtino animi motu iracundięq́ acerbitate exarſit / ut pręe ira ſcipionẽ
arroſiſſe / & repente propter proditi imperii ſuſpitionẽ nobiliſſimã
urbẽ Neapolim inflãmare uoluiſſe / & ſui negligens / eã epilepſiam
excitaſſe dicatur / qua ſit in media rerum ingẽtiũ fortuna mortuus . Sed De.3.beatitudine
ſi uerum quęrimus iure his luctus adiungitur / nam poſtea q̃ inopia eſt Beati q lugent.

fortuna contempta locupletior, & tranquillitas quęſita mētis, nihil fere quicq̄ uſq̄ q̄flere & lugere reſtat. Quocirca triplex ſolet genus numerari luctus, unū in quo uerſat animi fletus ſcelera recenſens ſua, alterꝝ in quo homines lugendo ſolent angi erumnis alienis: tertiū in quo conſueuit fleri beatę procraſtinatio uitę, & foelicitas lugeri lenta. Qui.n.quiſq̄ erit flere ſcelera ſua deſiturus? ſi intelligat homines crimina eluere flēdo, & ex cacodęmonis elabi ſolere ulnis? Pręclare ergo.D.Bonauentura Senator, qui cū ſemel in larario eſſet auditus lamētari flens, quęrentibusq̄ ſuis, q̄d ei accidiſſet aduerſi, quo ita ſe afflictaret acerbe: an ego inquit nō debeam animi damnū lamentari ſemper? Nā ſi eſt in opum lugendū iactura, qua rū poteſt reſarciri damnū, quid eſt in animi uulnere faciendum, ex quo eſt poena naſcitura ſempiterna: huius autē uicinus eſt aliena rū erumnaꝝ luctus: Quid.n.flere non libeat, cū cernimus alios perire fame, alios morbo uexari, nōnullos poenatibus pelli ſuis, quoſdam falſo alicuius poſtulari criminis, multos carceribus detineri, multos ſtirpe orbari, pleroſq̄ partim opprimi ruina, partim flāma mori concidentes? quę.n.his gallicis temporibus ulla uſq̄ reperit domus, quę fuerit eiuſmodi calamitatū & maloꝝ expers? quis locus, quę ora, quę ciuitas ita longe ab erumnis abfuit, ut nō ſenſerit belli impetū in hominū cruore bacchātis? An cernimus per hos annos quantū direptionū cędis, incendii & rapinaꝝ ſit in Samnio in Brutiis, in Apulia, in Flaminia, in Vmbris, in Veis, & Tranſpadanis factū? quis dubitet in tanta reꝝ aſperitate, in tanta uexatione tormentorū, quin tum eoꝝ eſſet fortuna iudicanda beatior qui calamitatis conſpectū uitarent morte, q̄ q ſuperſtites damna deplorarent? Quis eſt ita penitus cōmunis naturę ſenſus & humanitatis hoſtis, qui tum tot nobiliſſimoꝝ hominū, tot dynaſtarū, tot regū nō ſibi putauit aduerſos rerū lugendos caſus? quis tū fuit tam animo acerbo quiſq̄, qui non ſit aut Lodouici Sfortię carcere, aut Ferdinādi Secundi fato, ſiue Aſcanii Senatoris morte cōmotus? quis nō doluit his ita eueniſſe male? Pandulphus Petrucius homo in diſcriminū frequentia lenis, nunq̄ dicit eorū ſibi uenire in mentē quin intimo ſenſu ſoleat eorum aduerſo illachrymari fato? Q̄d ſi tantopere corporis damna lugenda putamus? quid cenſere debe

De triplici genere lugendi.

.D.Bonauētura:

Q̄d lugenda ſūt damna aliena.

.1510:

Ferdinandus .ii:

Lo. Sfortia.

Aſcanius Sfortia Car.

Pandulphus Petrutius Senē.

Q̄d homies magis lugēt dānū animi q̄ corporis

mus in animi naufragio & iactura eſſe faciendã ? An nõ nobis uſu
uenire cernimus, ut magis eorum lugeamus damnũ, q mentis acie q̃
qui obtutu orbãť oculorum ? & magis eorum erumna moueamur, q ani
mi q̃ q corporis morbo cõtabeſcant ? Nec. n. eſt quiſq́, qui in li
berorum, aut propinquorum malo nõ ſoleat lugere uehementius, cũ ꝓ
ſtulanť furti, q̃ cũ hemitritęi tormento uexanť: quam ſententiã ꝓ
bat illud Guillermi Narbonenſis Senatoris uiri rerum uſu & animi uir
tute prudentis, q lamentanti cuidã mulieri uirũ uexari Podagra ce
piſſe, quin inquit lugere deberes ſi in inſaniã incidiſſet ? Q đ ſi hoc
eſt cõmuni hominum naturę ſatũ, ut uehementius animi q̃ corporis
erumna moueamur aliena, quid cenſendũ eſt, faciendũ eſſe Senato
ribus qbus eſt ratio animorum cõſeruãdorum data, orbiſq́ cura regendi,
& quorum eſſe debet tenerrima ad alieni animi damnũ lugendũ mens
Hinc Iulianus Cęſarinus Senator, huius Iuliani Senatoris, q nu
per eſt mortuus, patruus magnus, cũ ei ex: S. C. eſſet Imperiũ mã
datum Boemici perduellionatus perſequendi, nullam dicitur eſſe in
greſſus urbẽ in qua nõ palam ſoleret eorum flere & lamentari caſum,
a, quibus eſſet de fide deſcitũ. At tum homines foelicitatis propin
quitate anguntur, cum uereť, nequid accidat in uita grauius quo
eam procraſtinando amittant: Verum cũ eſt alienum eluctũ m damnũ
quis ignorat ab homine iuſtitiã appeti debere cupide ? affeť. n. D.
Spoletini Senatoris illud, q cũ in Senatu iuſtitię cupiditate flagrare
uidereť acrius, quęſiſſet ꝑ ex eo Paulus Secundus, quod nã eſſet
cauſe, cur tum q̃ antea iuſtitię eſſet appetentior, quoniã inquit iam
coeptũ eſt mihi fieri ex morbo diuturno melius: Nã q magna ęgro
tatione uexanť, minus omnino eſurire ſolent: Idemq́ eſt fere mo
dus miſerendi, de quo a, nobis ſatis eſt ſupra diſputatũ: Atq́ etiã
huic generi eſt animi adiectus nitor: Qui quidẽ tripertito diſtribuiť
nam unus eſſe diciť, qui eam erroris caliginẽ a, mente pellit, quæ
noctẽ inſtituendo offundat: alter eſt quo cupiditas ab eo amore eluiť
cuius incendio iſlãmata rapitur: tertius is nominatur, q ab animo me
tũ eiicere ſolet inhęrentem, quo peruerſe liqueſcendo frangiť: Sed
ut in homine eſt nitor probandus, ſic eſt cupiditas laudanda pacis.
Quid eſt. n. tam ſalutare q̃ pax ? qd in hac formidoloſiſſimi tem
poris procella tã eſſet auditu dulce, q̃ intelligere diſſidẽtes certãteſq́

Guillermus Tuſculanẽſis Car. Narbonenſis alias Samalo 1510.

Quomõ luctus alienorum malorum pertinet ad Cardinales.

Iulianus Cæſarinus Car.

De. 4. beatitudĩe Beati q ſitiunt iuſtitiam

.D. Cardi: Spoletinus

Paulus. ii.

De. 5. beatitudĩe Beati mundo corde

De triplici munditia

De pace

pro Italiæ imperio inter ſe reges : pace coniungi ? Quid aut uirtutum generi : aut maximarum rerum ſtudiis pace utilius afferri poteſt ? an cenſendum eſt : uel homines a criminum genere abfuturos : uel nos his libris quicq̃ utilitatis allaturos communi pace ſublata ? quotus eſt . n . tanta uirtute quiſq̃ qui cum ſentiat in hoc tanto caſuum & rerum motu : urbes oppugnari : uaſtari agros : diripi bona : uexari fana : necari homines : uillas exuri : ac omnia deniq̧ obſtrepi bello & clamore militum : cohibere animum : formidini & ſpei moderari : uincere turbidum temporis periculoſi ſenſum : aut nõ accendi & nõ moueri queat : ſiue quid legere alienum : aut quid ſecum cõmentari liber ? cũ ſit experiundo probatũ omnia eiuſmodi ſtudia cadere ſolere de manibus : ſimul ac perecrepuit claſſicum & tubarum ſonus : aut ſpes eſt nouarum iniecta rerum : uel uictoria : uel clade aliorũ : Atq̧ in hunc numerum etiam deſcriptio eſt referenda fructuum : qui uirtutum munia dicantur : quæ a ſpiritus illapſu ſoleant tanq̃ a ſermone diuino naſci . Quo circa conſtare debet homines sine his animi muniis uitam aſſequi nequire beatam quæ meritorum genera dicantur : Quo ſane loco ſciri debet : intelligentiam : cum erit ad Deum aſcita contuendum ea contemplando congnituram : quæ minus ab ea percipi in uita poſſunt : Siquidem primum intelligit ſub Dei nutu tanq̃ ſub regis dominatu ordines coelitum naturæ ſciunctæ ſtatui : eoſq̧ tripertito ſecerni : Nam quemadmodũ in urbe cernimus : alios ad iudicandum : alios ad bellandum : alios ad artificum munera obeunda legi : ſic coelites dicimus tripertito ad uaria munera fungenda decerni : eodemq̧ modo erit ei ſpectare licitũ Deam Genitricem omnes coelitum præteruectam ſedes diuinę ſobolis ductu : & materni nominis dignitate honorari : eamq̧ pro hominum genere nunq̃ rogare deſinentem : ſed ſępe : & iratũ Deum obteſtando flectere & imminentia aberruncare dira : Semperq̧ amore : gratia : & authoritate cõtendere : ut damnati liberentur : mortui uiuant : cum nunq̃ abnuere ſoleat matronæ præcationi Deus : De qua quidẽ erit pluribus in tetrateucho dicendum : nec enim conuenit de eius ſanctiſſimo munere recenſere breuius : cuius nunq̃ eſt erga homines commutata uoluntas a : cuius nutu ſedes : foci : urbes

De utilitate pacis

Quomodo bellum perturbat ſtudia

Q̃d his operationibus acquiritur beatitudo

Q̃d Beata Virgo eſt ingreſſa omnes ordines Angelorum

De pręcatione Beatę Virginis pro genere humão

Q̃d anima intelliget Trinitatẽ

q̃ ĩtelliget q̃ Deus nõ eſt corpus

q̃ n̄ ẽ cõpoſitus.

q̃ n̄ ẽ ĩ potentia.

ſecta regna ac tēpla maneant in quo non poteſt pręſtari honos in gratia referenda par. Tum intelliget auctorem rerum Deum unū & trinum oſtendi, cumq; ut græci dicunt aſomaton eſſe & corporea natura uacare, nec ullo potentię deuinciri nexu, nec ulla eſſe coagmentatione concretum, cum quodcunq; potentia continetur alicui ſit herili naturæ ſubiectum, nec itē eum aduentitia pati: aut eius eſſe naturæ ullum materiæ admixtum genus, aut naturam naneiſci ullam commutationis & motus, ſed ſimplici cum naturæ puritate conſtare, cumq; eſſe ęternum orſu & fine uacantem: tumq; perſpiciet, qua eius ratione probitatis ex hominum genere alii ueteramentarii ſint, alii contra decernantur reges: aut cur modo Baizetus Turcarum Rex minus ſit lotus piaculari aſperſione laticis: & contra Maximilianus Cæſar uehementer uideatur conſtanti credulitate fideus. Aut cur nuper Pius Tertius Senenſis ſexquimenſē uixerit, & ex eadem urbe Alexander Tertius uicenos binos regnarit annos: uel cur unus inter multos Picus mirandula dicatur doctrinæ ubertate præſtitiſſe, contra cur tam multi e dynaſtarum genere reperiantur litterarum expertes & ingenio retuſo rudes: ſiue cur tandē ſępe geminorum ſit uita & fortuna diſpar, atq; etiā cur crebro multis improbis ignoſcere ſolere uideatur, quos tamen intelligat nunq̄ uitia deſerturos ſua: Eademq; ratione cognoſcet quēadmodū eius permiſſu ſoleat uariū malorum euenire genus, quod ſit cauſa futura boni: ut ſi dicamus ob id coelites cecidiſſe reos quo proborum eſſet irritatio & uictoria conſtituta: aut ſi affirmemus ob eā rē in hominū fidentiū genere trucidando tormēta eſſe permiſſa carnificū ut cæterorum fides eſſet in ſperando certior: Quin etiā eodē modo intelliget Dei poteſtatē nec terminatā uideri nec uim eius eſſe circūſcriptā, ſed cuncta eundē nullo antegrediente moliri, ob eāq; cauſā eū iubere ſuapte poteſtate poſſe, & ſolem retrorſū gradi, & flumina cōtrario moueri curſu, & iā humata hominū corpora ad iteūdā lucē reuocari, iā prēditis gloria corporibus tabeſcibilē depelli luē. Quibuſ cognitis, quis dubitat, quin tum mens ſit Deo heſura coniunctius: nec. n. uerendum eſt, ut opinionis errore quicq̄ ei anteponendum putet, ut eſt hominum in uiuendo mos: a quibus ſępe cernimus tam aurum æſtimari ſolere q̄ Deum: aut quis non

q̄ n̄ patitur accidentia.

q̄ n̄ eſt materia.

q̄ n̄ eſt mutabilis nec mouetur.

q̄ itelliget cur faciat alios reges alios ſutores.

Cur alios fideles alios infideles.

Baizetꝰ Tur. rex

Maximiliāus cę.

Alexander Tertius Senenſis.

Pius .iii. Senēſis

Picus Mirādula

Cur Deꝰ parcit q̄buſdā peccato.

Quomō Deus ordinat malum ad magnū bonū

q̄ caſꝰ Angelorum fuit ꝓpter exercitiū & coronā iuſtorum

q̄ malū Martyrum ordinat i adiutoriū ſpei fideliū.

q̄ itelliget multa de potētia Dei quę ꝗ ſe eſt incognita hōini.

Quomō aīa cōiungit Deo

Digitized by Google

ĕtiă uiſura ſit / quę cernere dicaẗ & ipſe / niſi hæc eſſent ia / nobis alias explicanda cumulatius. Quocirca ſciendū magis eſt hoc loco / triplex eſſe aduentitiū coronę genus / quod animis pro uictoria parta decernaẗ. Nā cum hominū uita in terris ſit bellicum quoddam cō militiū / quo quotidiana dimicatione pugnant / intelligendū eſt / ob tria uictoriarū genera in uita quęſitaꝝ / triplex etiā coronaꝝ decerni genus: Siquidē in eo bello / in quo caſtitas prælium cū libidine in flāmata init / ea eſt mens iudicanda uictrix / quę maxime longe ſo let a / libidinū abeſſe uoluptate: quale genus honoris multis tributū ſcimus / quibus puritas libidinoſę cupiditatis expers / cum perpetua animi inductione carendi / immortale fuit monumentū gloriæ. At ex eo genere prælioꝝ / quo contra hominū genus certaẗ / id debet maximū uideri / in quo eſt aſperrime oppetita nex & cruor in mor te profuſus cū perſpicua in coelū perueniendi ſpe: quā quidem per ferendi conſtantiā in multis fuiſſe legimus / quoſ uri ſecari & necari iuuit / & quibus eſt reddita corona pro morte: conſentaneum eſt.n. coꝝ uictoriā coronę honore coniungi / q necē uicerunt: Sed ex eo dimicationis genere / quo contra cacodęmonū inſidias aſſiduo be lo pugnaẗ / duplex ſolet uictoriæ genus oriri / unum quo ab ſe quiſq; repellit hoſtē / alteꝝ quo quis eum ab altero oppugnante arcet / quod quidē utrunq; cōcionando docendo & ſcribēdo fit / quibus maxime muneribus coronæ fructum reſeruari cōuenit: quare ſi fiat diſceptā do comparatio / cui nā ex his muneribus magis ſit coronæ decernē dus honos / Senatoris eſt maxime cōtemplantis ſcire / ei prius debe re pręmiū coronę perſolui / quo homines iuuanẗ ſcribēdo diuturnius Ideoq; iure credendum eſt / omnibus Senatoribus / q aut cōtra per perduelliones aut de Re pu. uel de animi ęgritudine pellenda / ſiue de Dei natura ſcribendo & cōmentando diſputarint / tertiū eſſe co ronæ decretū genus / quod ſit honos iuſtus ſanctiſſimę actæ uitæ & gloriæ teſtis ſempiternus. Qđ ſi cuiq̄ eſt obuentura foelicitas / haud tamen ſcio an animi debeat / q̄ Senatorum generi euenire po tius. Nam cum eoꝝ uita ſit in agendo & in bono collocata contē plandi / dubitari non conuenit / quin ex ea q̄ ex cæterorum uita ſit facilior ad foelicitatem uia / id q; maximę cognoſci ex diſpari uita principū cæterorumq; poteſt: Etenim licet uideri qui queat eſſe uita

DE AVREOLIS

De triplici genere aureolarum

De aureola Virginitatis

De aureola Martyrum

De aureola cōfeſſorum

Qđ his maxime debeẗ Aureola q ſunt in actu & exercēt actū doctrinæ.

Qđ Cardinalibus ſcribētibus maxime debeẗ Aureola

Ratio quare Cardinales poſſunt cōſequi beatitudine

Digitized by Google

Comparatio uitę Cardinalium & alioꝝ principū

beata eoꝝ, qui foelicitatem ſequant̃ ex fortuna orientem, cū eorū ferox & minax uultus, cū oculoꝝ incōſtantia, cū tacitus aſpectus, cū ſęuus luridusq; color oſtendit̃, atq; hinc ignes, eculei, tortores hinc ſtipatoꝝ gladiatoꝝq; ſpectant̃ greges, tum eoꝝ iuſſu cernitur depeculari fana, diripi fortunas, tecta diſturbari, tum miſerimos uexari & afflictari ciues, & tum oſtendit̃ quo cruciatu formidinis, aut quo animi dolore uiuant̃, cū quotidianus mortis metus impendet cū undiq; circunſtat terror, cū deniq; intelligit̃, eos nō eſſe nō dormire, nō ingredi ſine inſidiaꝝ metu. An putandū eſt in tā inquieto malo metuentium, aut maiora ſperantium, aut nunq̃ optare deſinentiū, poſſe beatam iudicari uitam, aut ex ea ad foelicitatem aſcēſum fore? At contra quid Senatoria dignitate tutius? quid ocio operoſo tranquillius? quid longius eoꝝ uita diſtat ab iniuriis hominum, a, bonoꝝ direptione, a, cruore, a, furtis & cęde miſeroꝝ? ex quo intelligi par eſt, cū Senatores pręter cęteros ī duplici bonoꝝ genere uerſentur, in quorū altero terrarum tutela conſiſtat, in altero ſit ſanatio conſtituta mentis, quę cognatio ſit iter in coelū aſcendendi, ſua referre putare, nihil magis eſſe in uita expetendū, q̃ eo peruenire, quo uocent̃, & quo uideant̃ tanq̃ ex imo ad altitudinis uenturi finem, qui ſit mortalium æternitas, agnitio ueri, uita lętitiæ.

De tranquillitate uitæ Cardinaliū

Q ď Car qa habēt uitā actiuā & contēplatiuā poſſunt conſeq beatitudinem

FINIS.

EXPOSITA Sunt ea Pont. Max. quę nobis ad Senatorium munus ſunt attinere uiſa. Nam cum natura ſoleat ex minus per fecto ad abſolutum gradi, priusq; natura ſit puerum eſſe q̃ uirum, iure nil aliud conati in Senatu ornando ſumus, q̃ naturæ cor ſe ctari ritum, quo oſtenderetur Senatoris eſſe ſapientis, ſcire gra datim ſibi modum, ſui inſtituendi, familiæ regendæ & Rei pu. adminiſtrandę dari, ex quo maxime fieret uelox in Coelum gradus: Quid. n. eſſe poteſt aut ſtudioꝝ meoꝝ rationi aptius, aut ad gra tiam referendam maius, q̃ a, me ſuſcipi Senatus hortandi & orna̅ di curam, qui ab ineunte ętate ſim in hac orbis terrarum luce uerſa tus, ac ſemper floream potentiſſimorum familiaritate Senatorum, quotidieq; in ea mihi, conſtanti omniũ ſermone pateat altius aſcen dendi uia: Eodem accedit, ꝙ cautio noſtra fuit, ut ĩ his libris nõ modo eſſet Senatus ornãdi, ſed etiam rurſus politioꝝ & philoſo phoꝝ excitãdoꝝ locus. Nam cum eoꝝ alteꝝ genus appareat eru ditiores conari aures habere q̃ mẽtes, alteꝝ tanq̃ ignem minus in materia ſplẽdere ſua, permagni æſtimaui, ita utrumq; ammonere differendo, ut eoꝝ alteros inermis elegantię & operoſę ęgeſtatis, al teros ſuperbię poeniteret arrogantis: Siquidem neſcire uelle, quod ſua maxime interſit ſcire, animi allucinantis eſt, & ſibi nocere cu pientis: & cõtra ornatũ aſpernari ſuum, deſidia impudens eſt a, ritu naturę deſciſcens: Quę. n. dementia eſt, alteros comptos eſſe malle q̃ prudentes, alteros minus conſectari uelle, quod deceat: cum perſpicuum. ſit, alteris minus euenire poſſe, ut neſciãt quã, tũ inter oleam, interſit & lauꝝ, alteris minus in mentẽ uenire dubi tari, quin ſit ſtultitia putanda, aſpernari ſolere, quod placeat: Siq dem habet hoc elegans in dicẽdo copia, ut reiecta etiã & repulſa pla ceat, retineatq; blandiendo fugientes: Itaq; ut differẽdo adderet, quod deerat utriſq;, magni ſum in his libris intereſſe ratus, elegan tiam cũ Philoſophia cõiũgi, ut eoꝝ alteri intelligant, quotenaꝝ lit terulaꝝ ſint, qui ſine neruis indicendo ſolent pictum ambitũ uer boꝝ ſequi, & aurium ſeruire uoluptati: alteri cernant, ab his ma gis obtineri debere, ut ſileant, q̃ uelint cum tanto uerboꝝ langore loqui: In quo quidem ita longe abeſt, ut ob hoc mihi ſuccenſeri putem, ut credam mihi potius utroſq; gratias habituros ultro: neq;

Q͂d eſt ordo na turę primum ſe, poſtea fa milia, demum Rem pu. rege re.

De utiltiate re dundanti ad hu maniſtas & Phi loſophos

enim cuiq̃ quiſq̃ amicior eſt, q̃ his ego ſum omnibus : nec item quicq̃ homines ſolent audire libentius, q̃ id in quo ſe laudari cum exceptione cernunt, quo ſint in labendo cautiores : Nam cum expromitur iudicium ueri, raro accipitur, atq; dicitur, a, ſciente ſecus : nec detrahendi potius, q̃ notę ueritati datur, ita ut homines docti ęque repræhendi ac laudari uelint, cũ haud ſatius ſit laudare quod probes, q̃ reticere quod damnes, quandoquidem hominis inuidi ſit uitia ſilendo pati, & honorẽ non addere uirtuti ſuũ. Quare Pon. Max. cum hæc omnia ſcriptoꝝ genera tibi potiſſimum credanť uni, tuæ erunt partes, ut ſi in his libris quippiã ſit dictum explicando ſecius, q̃ ſit .S.C. permiſſum, & in quo uideať, aut retexendum quid, aut palinodia ineunda, id ita deſecare & agglutinare diffidens, ut errati culpa mea uideať, laus ſit tua correcti :.

¶Finis trium librorum de Cardinalatu ad Iulium Secundum Pont. Max. Per Paulum Corteſium Protonotarium Apoſtolicum, quos (Symeon Nicolai Nardi) Senenſis alias Rufus Calchographus imprimebat in Caſtro Corteſio, Die decimaquinta Nouembris. M. CCCCCX. Pontificatus eiuſdem .S.D.N. Papæ Iulii Anno Octauo :.

¶LACTANTIVS CORTEſIVS EQVES STVDIOSIS .S.

QVANTVM Corteſię genti litterę debeant/modeſtię nſę in pſens fuerit reticere quam doqdē palā ſit/ita illis ab Alexādro & Paulo fratribus ſuffragatū/ut aſylū coſipſos fuiſſe doctrinaꝝ nulli negent. Ego aūt tametſi longo ĩteruallo ingenue diſtare me pdicem/ꝙ tamē ſubſcriptor ſaltem ꝓ uirili ſꝑ fuerim/probabor. Quod cū alias perſępe fecerim/eo ſum animo/a me in poſteꝝ ēt ut fiat. Nunc aūt Senatū Pauli fris/opus cōſenſu eruditoꝝ exactiſſimū/cū ad publicā utilitatē edidiſſem/putaui ꝙ operęptium me factuꝝ ſi ĩnotatiū ulas haſce/ueluti appendices quaſdā/qbus ql gloſſematis illuſtrareẗ nexuiſſem. Nā cum quędā ab illo foeliciter ſint nouata/multa ēt ſplēdori ſuo de tenebris reſtituta/oīa ueto Romane & elegāter dcā/futuꝝ rebarne magnitudine ſua legi Paulus quiret ab omnibus/hac maxime tēpeſtate/qua Barbare potius q̄ Latine loq homines conſueſcunt/& magis in ſenticetis ĩnābulare uolunt q̄ pomariis. Neqꝫ uero oīa ſū ſcrupuloſe & minutatim pſecutus/ſed ea tamen/q̄ obſtruere iter/aut lectorē morari uiderẽtne & in minimis tedio eruditis/& in magnis eſſem diſpendio rudioribus. Volentibus igr̄ uiam feci/ita ut ad Romani arcē eloquii/nō iam ultra collabentē/ſed nuper a/Paulo ualide ſuffultam/peruenirí ἀκωλύτο ut Grçce dici ualeat/ac leniſſime. Geminiani Calendis Decembribus .M.D.X.

¶INCIPIVNT Annotationes q̄dam in Libros Pauli Corteſii de Cardinalatu expoſitorie quarūdam dictionū/q̄ difficiles intellectu uidebantur.

A

¶Aduentantiū decēpeda. Decepēda ē ptica q̄ mēſuraẗ terra/a/numero pedū decē A/diplomatibus centumuir, A/eleganter preponitur cum ablatiuo ut a/libellis a/ſ cret.s a/memoria

Aſtra Comata. A/Coma Cometes noſtri ſtellam crinitam uocant. De Cometis uide Albertum in tertio Meteo.

Annaria deoere lege. Ab anno/annarius unde lex annaria

Admiſſionales. Admiſſionales ab admitto/ſunt cubicularii qui introducūt ſalutātes. Vide Lāpridiū in uita Alex. Cęſaris

Antiloquiū. A/loquor/breuiloquiū/multiloquiū/ſtultiloquiū/ſoliloqū & āteloqū

Anadiplosim/Anadiploſis/reduplicatio latine: eſt enim congeminatio in ultima parte pręcedentis uerſus & prima ſeq̄ntis

Acerra Thurribulum uulgo diciẗ/ē arcula ĩ qua thus repōi ſolet/quo Deo ſacrificaẗ

Apathi latine impoſſibilitas/quę pertinet ad corpora Beatorum.

Aromitite/aroma gręce odoramatū uocaẗ und arōatite/uulgo nūc Hippocras diciẗ

Anodyna medicamenta ſunt/quę leuationem doloris faciunt inducendo ſomnū.

Aduerſaria ſunt libri rationum/quę nunc uacchetas ſeu quinterniones uocant/uide Ciceronem pro Roſcio Comedo:

Ad aquam uirgineā/ Aqua uirginea erat ubi nūc Palatiū .S. Apoſ. ſub Quirinali

Armamentarium eſt repoſitorium armorum/ex quo miror/ꝙ ĩ ſcalis palatinis ĩſcriptū ſit mūitio armoꝝ ꝓ armamētario

Auditorium locus ubi auditur/& hic accipitur pro loco audientię in domo

Auſcultatorii tubi/auſcultatorius .a.um. ab auſculto/quod ſignificat audio: Vide Cicero in Topicis

Auctionaria licitatione/auctio nomen ab augeo/& ponitur pro uenditione quę fit per accrectionem pretii/unde auctionarius/a/um. uide Ciceronem in Ru lum.

Anaglypticum atramentarium/anaglypta accipiunt nomē ab aſperitate/qa eminēt ĩ rebus cęlatis/uulgo Releuia dicunr.

Anteambulones/ab ambulo anteābulo/q honoris cauſa aliquem Cardinalem pręcedunt, comitando.

Archiatri latine principes Medicoꝝ/q & protomedici a Conciliatore dicuntur.

Abrogatoria/abrogaſ & infirmaſ & tolleſ unde abrogatorius/a/um. hic accipiſ p lege q clericis beneficia adimit ſi deliq̄rint

Auguratia metra/ab augure augurium & auguralis/hic accipiūſ p urania Io. Pōt. quos uerſu fecit ad ſimilitudinē. Q. Malli

Apocriſaria ratione/apocriſarius dici pōt reſponſalis: naſciſ ab ἀποκρίνομαι/q eſt reſpondeo ἀπόκρισις reſponſum.

Anacephaleoſis grece ἀνακεφαλαίωσις a noſtris: ſummaria & breuis recapitulatio

Ambroſia ficu/ficus greci ſycos unde & ſycoſis morbus hic accipitur pro ficu/qui uulgo dicitur Brotiotus

Anatū aluta/aluta eſt pellis: uidē Ce.I.iii. & Vat. & Plautū: hinc alutarius

Anacliterio xylino/anaclitériū ē genus ac cubiti/qd uul. Mataracius diciſ & fit quādoq ex xylino idē eſt ex Bambatio

Antilena uulgo pectorale diciſ equorum

Atrophia gēus ē tabis/q corpus macreſceſ facit ad ſūma cutē: uidē Ply. li. xxvi.

Arecta ab arca deducitſ/& ſignificat plauſtrū tectū undiq: uide Aconiū & Gelliū in deſenſione Ceilii contra Fauorinum

Anoneſia eſt faſtidium ſiue nauſea

Amphimerinon eſt febris quotidiana.

Antitheton ē obiectū uel contrapoſitū & figura cū contrariis opponūſ contraria.

Aberūcatorio ſacro/aberucaſ p tráſlatiōē ēauertiſ/hic acipiſ p ſacro expulſorio/qd .D. Gre. iſtituit ad auertēdū peſtē: letania

Auledi ſunt q nō poſſunt eſſe citharedi/ut de Tulliū p murena

Adagii/adagiū ē dictū ſiue puerbiū tēpeſtiuū

Antilogia ē cōtradictio & cōtrarius ſermo

Apocope auſert finē dictiōis/& dicit ſputatio

Alieti uidē Ply. in. x.

Atrebilis uidē Ariſt. ī plo. ubi ī particula de cimanōa ab unde legiſ d ueritate atrebilis

Amphimaſchala ab axillis dicta ſūt. & hic accipiunſ p illis ueſtibus uilloſis. q ſine manicis ex Hybernia afferunſ

Atteſtalia a/teſte cōpoſitū atteſtor. q ē teſtimōiū adduco/unde & atteſtata & atteſtalia/q hic accipiūſ p ſcriis martyꝝ q ſūt teſtes.

Auriculariorꝝ ſunt medici q curant aures artopticſiue artocopus piſtor ſeu ſcorpanis

Archigrammate/archigrammatei ſūt principes ſecretarioꝝ/ſeu cancellarioꝝ/hic accipitur pro Cancellario Pariſino

Amuſſoria rogatio/hic ſūiſ p le. d Re. Iu.

Apparitores erāt q magiſtratibus ſemp adérant ad iuſſa capeſſenda/q interdū tabellarioꝝ officio fungebatur/hic ſummitur pro curſoribus palatinis

Adamas eſt lapis notus/uide Ply.

Amitini diciſ q ex ſorore & frē ppagantur.

Atellenę ſunt fabulę natę ab Atella Oſcorum urbe

Anachoritarlis/anachorita eremita nominari pōt ἀπὸ τοῦ ἀναχωρέω .i. ſecedo qa q eremū colunt ſecedunt ab urbe

Agalma imago eſt & ſimulachrū

Annua uaticinia/uaticinia ānua his ſumuntur p illis iudiciis q aſtronomi initio tpīs in calēdis Ianuarii ſingulis ānis efferſ ſolent/ubi d pace bello morbis/& aliis rebus iudicatur & predicitur.

Anypodetos/anypodeti ſūt nudi pedes & diſcalceati & hic accipiūſ p fratribus. S. F. obſeru.

B

Byrſea/byrſa eſt corium ac tergus/unde Byrſeas

Baptiſterium eſt in quo quis lauatur & eſt quaſi lauacrū: uide Ply. ad gallum.

Barbiti ſunt inſtrumenta muſica: uide Ariſto. in. viii. polit.

Bombyx uermiculus eſt q primo Bombylius/deinde Necydalus/poſtea Bōbyx nominatus ē/& eſt uermiculus q facit ſericū

Balthei ſunt zonę militares.

Buſtuaria/buſtum Ci. de leg. dicit eſſe tumbam uel monumentum: unde buſtuaria. hic accipiuntur pro cimiteriis.

Brephotrophium Hoſpitale pueroꝝ expoſitorum: quale eſt illud Senenſe

Barilli/barillus eſt ad ſimilitudinē palę

Byſſinę/byſſus ē genus lini ſubtiliſſimi: unde ueſtes byſſinę/hic accipitur tunica byſſina pro Rocheto Cardinalium

Berylium/beryllus lapis ſimilis Smaragdo

rogando ſed pallidus & tranlucidus
Boletis boletus ē genus fungi/ſed multum differt in quo genere fungoꝝ numeretꝰ. de quo alias.

C

Coctilitiā tabernā/taberna coctilitia ꝑ fornace calcaria & coctilitia accipitꝰ: uide Iulīū capitolinū in uita Pertinacis.
Colū argenteū/colus ē inſtrumentū nendi quod penſa cū mēbranea theca continet
Collimare eſt tranſuerſis oculis ſagittā uel iaculum ad ſignum dirigere: uide Ciceronem li. ii. de diuinatione
Compendiarii compendiū accipitꝰ ꝑ breuitate: unde hic compendiarii accipiuntur pro abreuiatoribus cancellariȩ apoſtolicȩ
Clādeſtina fana accipit ꝑ ſinagogis iudeoꝝ
Catecheticas catechizo inſtruo doceo & erudio: hinc catecheticis.
Concionatorios cōmentarios/cōcio deducitꝰ a cio: hinc cōcionatorius: hic accipiūtur pro ſermonalibus/quales ſunt fratris Roberti/Roſarii & id genus.
Camillo thurifero/camillus puer q flamini ad ſacrificia miniſtrabat: uide Feſtum.
Carthartico orco/cathartica ſūt purgatoria hic accipit ꝑ purgatorio animarum.
Cȩſitium cū theca/cȩſitium erat linteolus purus & candidus: hic accipitꝰ ꝑ corporali: quo ſacerdos utitur in ſacrificando
Catapocia dicuntꝰ pilulȩ ἀπὸ τοῦ καταπίνειν: quod eſt deuorare qa pilulȩ nō edūtur/ſed deuorantur
Comperēdinatus cōperēdinor ris. magis q̄ cōperēdino/as. uid Tulliū in Verrem actione tertia & ſignificat in longum de die in diem differo.
Cochlearius pſeudothyrus/pſeudothyrus ē quaſi falſū hoſtiū & ſumitꝰ pro poſtico: hic accipitur pro ſcalis poſticariis quȩ uulgo limaces dicuntur.
Cȩllȩ obſonariȩ/obſoniū Grȩca uox eſt/& eſt quicquid prȩter panem & uinum additꝰ cibo: hic accipitur obſonaria cȩlla pro repoſitorio rerum pertinētiū ad cōuiuiū
Cellam argentariam accipitur pro repoſitorio uaſoꝝ ex argento: uulgo credētia dꝛ
Corriuata aqua a/riuus riuo deriuo & corriuo: & hoc qa Lacum in Corteliano effodit: hoc eſt egerens humum pro aquam corriuatam in ſcrobibus/nouo cōmento
Cōmunicariis ad quinquagenaria/cōmunicarius dies dicebatꝰ in quo cōmuniter omnibus diis ſacrificabatꝰ: hic ꝑ traslatione accipitꝰ ꝑ feſto oīuȝ ſāctoꝝ ad pentecoſtē: pētecoſte. n. qnquagenaria dici poteſt
Conopeū eſt genus tentorii linei uel laneī quod latine culiceū dici poteſt/quodq₃ circa lectos dormitorios tenditꝰ: hic accipitꝰ ꝑ eo tētorio: quod uul. cubatio gallica dꝛ
Cadurci cadurcū ē tētorii ganus quo inſtitores ad tegēdas merces ꝑ tētorio uti ſolēt.
Clinidion lectulus dicitur: unde clinopodia pedes lecti: qui fulcra dicuntur
Capidula capitum capitis operculum a/capite uel a capio unde capidulum.
Cōquiſcāt cōquiſco ē ut inq Priſ. caputiclio
Clitellȩ uul. Baſti uocantꝰ ut i. e Feſtum.
Canabini cōpedes/cōpedes ſūt uinculorū genera: hic accipiūtꝰ ꝑ illis uinculis ex funibus/quibus iumenta ligantur: q̄ uulgo paſtoriȩ dicuntur.
Coeſpitatore coeſpes a coedo fit inde coeſpito/quod eſt coeſpitē offendo/und coeſpitatores eq/q ſȩpe gradiundo coeſpitē aut lapidē offendūt. (uiſſimo
Cephalȩa ē ȩgritudo capitis cū doloꝛ gra/
Cacexiȩ cacexia eſt ſecūda ſpecies tabis quȩ oritꝰ in longitudine morbi in qua corpora nulla iuuantꝰ refectione. (nuitatis
Carbaſina tela/carbaſus ē gēus lini mirȩ te/
Caſſidem laruualem/laruualis caſſis hic accipitur ꝑ operimēto capitis & oris in quo ad modū galeȩ/oculoꝝ tantū feneſtrȩ relinquūtꝰ: uulgo papaficū uocant
Calāticis calātica ē opimētū capitis mulierbꝛ
Cucurbitcula a Cor. Celſo ſumitꝰ ꝑ uētoſa q̄ ſāguis emittitꝰ: Aethruſci copetulā uocāt
Colliriū ē medicamētū oculoꝝ: uid Celſū
Cataſcopus eſt q in ſcientiis ſpeculatiuis & q in ſpeculando uerſatꝰ.
Catachriſis latine abuſio dicitur
Cicindela uel cicindula eſt genus inſectile

qđ lucula uul. uocaẽ/alii nitedulã dicũt.
Eqtiscũ/eques citus hic accipitur pro caballario: uid Liuiũ d cede Senatus Cãpal
Cacoſyntheta cacoſyntheton ẽ dformis cõpoſitio & mala: nam cacos latic modo malis modo dformis dr σύν uero p.n. cõpoſitũ
Carduos honoratos/carduus ſatiuus menſę principali adhibeẽ uulgo Carciophilũ uocant a quiboſdam carduopinea diciẽ.
Chironomia eſt lex manus uel geſtus/a χείρ manus νόμος lex
Calculariam peram/calculus cũ multas habeat ſignificationes/ſignificat etiã latronem ſeu latrunculũ/quẽ uulgo Scaccũ nocãt: uid Sue. d tranq. uite & Quint. in. x.
Chrimatophylacii chrimatophylaciũ eſt repoſitoriũ pecunie luteum de quo extrahi nõ poteſt niſi frãgaẽ uulgo Saluadenariũ
Collatiria patefactione/confero habet uariam ſignificationẽ/hic accipiẽ ꝑ ſimul ponere/qa Apl'i ediderũt Symbolũ quaſi ſimul ponendo & conferendo/Symbolum a/συμβάλλω confero
Conticinio conticiniũ eſt primum noctis tẽpus i quo oĩa qeſcẽdi cauſa cõticeſcũt.
Curricula curriculum hic accipitur pro curſu: uide Ciceronẽ pro Rabirio perduel.
Conſpicillis cõſpicilia ſũt quę uulgo ocularia uocanẽ/quanq̃ Feſtus dicit hebenum aptum ocularibus/quidam ſpecilla dicũt
Chamęleontẽ uide Plinium & Albertum.
Clinici ſunt medici q curãt medicamentis
Circumpedes qui circum pedes eunt: uulgo ſtapherii uocantur: uide Ci. in uerrẽ.
Ceruicalibus ceruical eſt ſubſtentaculum ceruicis/quo utuntur in lecto
Clibani clibanus nõ diciẽ uere furnus/ſed quid ſimile de quo alias longus
Comitiale facellũ/hic ſũn ꝑ illa conclaui cella/ubi creaẽ Pont. Max in palatio.
Cęnobitarii cęnobiũ cõtuberniũ dr: Inde cęnobitarii/& hic ſumunẽ pro monachis
Capitaria cauea uulgo merlina dicitur
Catadyſmo catadyſmus eſt inundatio
Chirographaria chirographa ſũt quę quis pręſcripſit in fidem alicuius: uide Aſconiũ/hic accipiẽ pro cambio per litteras.

Catadromũ eſt locus ubi decurriẽ/κατα/δρομέω. n. decurro ſignificat hic accipitur pro curſo Brauii.
Corniculariorũ cornicularius nomen eſt ordinis in militia
Crotalis crotalũ eſt orbis ęreus cum pilula plũbea ſonãs/Gręce κρόταλον/uulgo Sonalium dicitur a ſono
Cenodoxiam eſt inanis gloria.
Calcariorũ calcarius a calce. & diciẽ q calcẽ coqt/& qui pręeſt fornaci calcarię.
Coronariis coronaria hic accipiũẽ ꝑ feriis & diebus coronationis Pont. Max..
Conarii hic accipiunẽ ꝑ artificibus ornamentorũ galearũ militariũ conus eſt. n. in quo criſtę/e/pẽnis auiũ ponuntur: uulgo pinnachiũ dicitur
Cuſſorii litterarii hic pro his ſumũtur qui imprimunt libros a cudendo dicti
Chirotheſia manuũ impoſitio dicitur
Chirothecę ſunt manuũ opertimenta/nam chira Gręci manum uocant.
Cratrata feneſtra hic accipiẽ ꝑ feneſtra ferrea cancellata monialium quę uulgo etiã crata. i. dempra diciẽ.
Cenotaphiũ ẽ ſepulcrũ i quo nemo fit ſitus
Cadiſcus eſt uas i quo uota cõſulentiũ aut decernentiũ locanẽ Gręce καδίσκος
Cacodęmonis cacodęmon malus demon
Coſmiaria ſica accipiẽ hic ꝑ gladio mũdano & tẽporali Pont. Max. nã coſmos mũdus dr.

D

❡ Dactylotheca Gręci anulum dactylion uocant/unde dactylotheca/quę eſt repoſitoriũ gemmarum
Defrugatoria lege/defrugare eſt ſpoliare fructu & damnũ frugibus inferre hinc lex defrugatoria & notarii defrugatorii/qui notant damna data.
Ductario fune/a/duco ducto/ductito/ductus/ductim/ductile/& ductarius/funis ductarius dr ꝑ orbiculos cuiꝰ traiicitur
Diſcubitoria mulcta/accũbo/recũbo/& diſcũbo/hinc diſcubitus & diſcubitorius: hic accipiẽ pro poena/qua familiaribus

Car. p delicto interdiciṫ cena uel prandio
Delibatorii a libo delibo prelibo prolibo unde libatio & libatorius: hic accipitur p cella tentatoria
Doricum doria & dorica nomina ſūt Achaię: unde cantus doricus eſt cantus grauis quo dorici utebantur
Dithyrambus eſt genus cantus ī honorem Bacchi & in muſicis eſt tonus acutus.
Dactylicus latine dr̄ digitus ad cuius ſimilitudinē metri pes uocaṫ q cōſtat ex tribus ſyllabis ex prīa lōga & duabus breuibus.
Dormito frequentatiuum & habent ſecundum multos diminutionem: ſed Ciceronē de di. arte dicit dormitare
Dimita quę duabus liciis texiṫ/ ſicut polymita quę multis & trimita quę tribus
Dyſpepſia ē difficilis & mala cōcoctio/ quādo cibus nō coqṫ: nā pepſis coctio diciṫ.
Diphtera ē ueſtis paſtoralis ex pellibus uulgo zamarra dr̄: qua Neapo. & Hiſpa. utūṫ
Dyſenteria eſt morbus inteſtinorum.
Depſores ſūt coriarii/ q pelles ſubigēdo reddūt molles: hoc uerbo utiṫ Ca. ī Re Ru.
Diſtichon eſt geminus uerſus
Dynaſtę ſūt domini q & barones: uide Ciceronē ad Atticum & Strabonem
Duodecimuirale iudicium hic ſumiṫ p iudicio Rotę
Diplomatarius magiſtratus hic ſumiṫ pro officio ſecretariatus/ cū dicit a ſecretis
Duodecēuir Rotarius ſumiṫ p auditore rotę
Digrāma eſt Geometria adūbrata & deſignata.

E

Expirationes aſpiro/ exhalo ab eo aſpiro cōſpiro inſpiro interſpiro proſpiro ſuſpiro reſpiro & expiro: unde expiratio quæ eſt exhalatio.
Eclipſis latine defectio dicitur/ inde eclipticus defectiuus ἐκλείπω deficio.
Eſurialibus ab eſurio eſuries eſuritio eſurigo & eſurialis: uid Pla. de feriis eſurialibus
Epanalepſis replicatio & repetio
Euerriator eſt qui parentare defūcto debet ob hereditatem acceptam
Econcula econas uocant imagines eorum qui in certamine olympię pugnaſſent hic accipitur pro imagine Saluatoris/ q afferṫ ad oſculum pacis in miſſa.
Erogatarii erogo di tribuo & quaſi rogatoribus diſtribuo: unde aptiſſime erogatarius hic accipiṫ p Elemoſynario:
Ex çraria formula: çraria formula eſt inſtrumentum ī forma camerę apoſtolicę: quod habet executionem paratam.
Ephemeridem ephemeris liber in quo res geſtę p ſingulos dies ſcribūṫ latine diariū dr̄: Proper. accipit p libro foeneratoris.
Epiſtyliū eſt Capitellū/ quod ſup colūnam poniṫ: Nā ἐπὶ ſupra στῦλος columnā q dā id eſſe dicūt/ quod uulgo architrabs dr̄
Expiatoria cenſura a/ pio expio/ qd eſt pur inde expiatorius hic accipiṫ pro eo magiſtratus genere qui diciṫ Vicarius Papę
Exotericon xotericum quod extri ſeni eſt & pegrinum.
Endromis ueſtis hirſuta ē ul'is lōgioribus mō hęc apud Neapoli. uocaṫ Granaglia
Equilibus ſtationariis/ equile ſtabulum eſt equorum ut eſt apud Varronem: hic accipiuntur pro poſitis caballariorum quæ a/ Galeatio Sforcia inuentę dicuntur.
Epiſtomion eſt quo in fontibus aqua pluribus ſingulis emittitur
Exhereſimos exhereſimi dies ſūt dies biſextales uide Ci. in quarta cōtra Verrem.
Empiricus ē medicus experimētatus ab ἐμπειρία quod eſt experimentum uide Cel.
Exegeticus dici poteſt narratorius
Epitheton interpretaṫ adiectū uel impoſitū ut luna frigida/ nox humida
Ethologia ē moris expreſſio ab ἔθος qd ē mos & λόγος ratio: inde ethologus & recte de phedro/ q quandiu comedit agit/ nemo fuit auctor melior
Eſſedi eſſedū eſt uehiculi genus in Gallia primum repertum
Epiphora eſt morbus oculorum/ q uul lachrima diciṫ cū humor ſpiſſus oculos infeſtat ἀπὸ τοῦ ἐπιφέρειν .i. iferēdo uid Pli.

Emblema librariũ, emblema eſt opus minutum, quod uermicularim & ſegmentatim fit, hic accipitur rectius pro eo opere argentario quod Niella uocant: Vide Ciceronem in Verrinis.

Enchiridion a manu dictũ ad manum promptũ, & eſt genus libelli parui, quod ἐγχειρί .i. manu poſſit contineri

Eulogicus eſt benedicens ſiue bñdictorius

Exanthemata ſunt eruptiones pituitę: uide Plinium & Cornelium Celſum.

Erithræi erithręus color ruber eſt.

Ex lex qui uiuit ſine lege uel extra legem hic accipit̃ p irregulari ſacer. ul' mõacho

Ergata uid Victruuiũ, nũc Arganum dicit̃

Ephiſtris ẽ ſaguliũ, qđ ſupinduit̃ armatis.

Ellegmata dicuntur cinctus in medicinis.

Ephippiũ eſt ſella uel ſtratũ equorꝫ ornamẽtũ ἀπὸ τοῦ ἐφίκαι ἵππου Gręci equũ dicunt: unde ephippiarii q faciũt ephippia

Aequilibrium eſt ęquatio librę.

Exilitius iudex eſt q ab utraq; parte legitur.

Epitome ſũmarium & breuiarium eſt.

F

Fratria uxor fratris, nam fratrię dicunt̃ quaſi fratrum inter ſe uxores.

Frictorio forcipe a, frigo frixoriũ & frictorium, hic accipit̃ pro forcipę eucharistico in quo paſtillus azimus frigitur

Funarium eſt genus ludi paruę pilę: in quo pila ſupra funem emittit̃: inuẽtũ a Gallis

Fabriles perę accipiunt̃ hic pro Ferrariis manticis, quibus in itinere utimur.

Frigidariũ nomen indicat, in frigidario frigida in tepidario tepida lauabantur.

Fimbrię ſũt ueſtiũ extremitates q̃ nũc uirgulis diſtingunt̃ & ſunt uirgulatę, q̃ uulgo Bicheratę dicuntur.

Focalibus, focale eſt genus faſciæ circa collum quo nunc more Germanico utitur ad pellendam uim frigoris & caloris: Vide Senec. in queſt. Nat. Quint.

Fornicata uia, fornix eſt arcus ĩ ędificiis & cõcameratio, hic accipit̃ p illa uia concamerata facta a Iulio. ii. Bramãte Architecto quę a palatio ad ſuburbanum ducit.

Fritillus eſt alueolus teſſerarius luſorius:

Filicoſpanis filliceus a, filice, filix enim genus eſt herbæ natę.

Fructuarius dicitur, cuius eſt fructus.

Faſtis ſũt li. ĩ qbus feſtiuitatũ ſeries explicat̃, hic accipiunt̃ pro catalogis Sanctorꝫ

Faſces numero pl'i accipiunt̃ p magiſtratibus & honoribus.

G

Gentilicia dedicatiõe, gẽtiles q ex eadẽ familia ſũt, & gẽtiliciũ ſacerdotiũ dr̃: q đ uul. ius patronatus in đ dedicatio gẽtilicia

Gurguſtiũ ẽ ãguſtũ dõicilii gẽus Ser. dicit gurguſtiũ obſcurã eſſe tabernã & latentẽ

Gradatiõi arec, ſũt ſpatia quętoria ĩ ſchalis q̃ fiũt rata diſtãtia: uul. dicũt̃ ſchalę fractę

Gauſapina gauſape eſt genus ueſtis groſſioris utrinq; uillos habens

Grypes ſunt ex pennatorꝫ & quadrupedũ genere, q ĩ montibus hyperboreis naſcũt̃

Gabalus apud ueteres eſt Crux ſiue patibulum: Vide Nonium.

Genealogia ratio de ortu generationis.

Gaza ſignificat bona poſſeſſa, & aliquando ęrarium, & gaza eſt ciuitas.

Gralatores ſunt q furculas altas habent & his ſuperſtantes gradiendo pro cruribus utuntur: uulgo Trampalatores dicuntur

Grãmatociphon ẽ q capite demiſſo ſcribit ĩ genibus hic accipiũt̃ p his ſcriptoribus libellorꝫ q̃ Rõę dicũt̃ copiiſtę ſupplicatiõũ

Gymnaſiarches ludi magiſter' & rector in Gymnaſio.

Gynęcium eſt locus in ædibus ſolis mulieribus datus ad habitandum: Vide Victru.

H

Horaria p̃catione ab hora horarius: hic aũt horaria p̃catio acipcit̃ p hora canonica: uide extra de celeb. Miſſę. c. I.

Herilem pręcationem ab hero herilis; hic

accipitur pro Oratione Dominica'.
Hymnitę hymnus Grę: e ὕμνος lati. laus.
aut canticum: unde hymnitę cantores
Helleborus uel hellebo℞ ē herbe gēus purga
torium, quę circa Helleborum fluuium
naſcitur in Anticyra
Hypodytis eſt ueſtis interior
Hemichlamyſ dimidia chlamys dicitur.
Heteromaſchala ſūt ueſtes ex altera tātum
parte uilloſę, hic accipiunt̄ p eo genere
ueſtis: qđ Florētini Palādranum uocant.
Hippomachie hippos latine equus a, quo
uaria ādducūt hippomachia pugna eqſtris
Harpaſtū genus ludi pilę ἀπὸ τοῦ ἁρπά
ζειν hoc eſt a rapiendo.
Haſta exterebrata: uulgo Cerbotana dr.
Hippiatri dicunt̄ equorum Medici
Hipperę ſūt bulgę uiatorię: ut. Se. ad Lu
ciliū đ. M. Catone
Hypocauſtū uaporarium dr: uulgo uocat̄
Germanico uerbo Stupha: quod eſt iuen
tum ad uaporanda cubicula
Hydrocephalea eſt morbus capitis, quādo
humor īflat cutem.
Hypate eſt corda iſtrumento muſico gra
uior & maior cęteris. uide Boetium
Hyperboleon eſt corda quę ſuperat acumi
ne netas: uide Boetium.
Hyperbole eſt dictio quędam, fidem exce
dens augendi minuendiue cauſa ut uelo,
cior aura, teſtudine tardior.
Hypallage eſt uerbo℞ ſubmutatio, ut dare
uentos claſſibus, p claſſes uentis ab ὑπὸ
sub ἀλλαγὴ mutatio
Hypodidaſcalus eſt ille q uulgo puerorum
repetitor & pedagogus dr ab ὑπὸ ſub δι
δάσκαλος magiſter
Hyppocentauro℞ fabulantur ſuperius eſſe
homines īferius eſſe equos: uide Diodo.
Henyę. de hyena uide Pli.
Homogalactici pueri collactanei dicunt̄
Herniarii ſunt qui hernia curant
Hypopyrgiū locus eſt ſubterraneus ī turri
ex ὑπὸ & πύργος turris.
Honoraria gebalea ſūmunt̄ hic p feſto exal
tationis. S. Crucis

Hydrargyrię ē pigmēti gēus loco argēti uſui
Harpagōica harpago & harpax iſtrumētū cū
pluribus uncinis: hic acci. p illis uncinis, q
bus pāni extēdūt̄: uul. Tiratorium uocant
Horarius liber hic acci. p Breuiario p ho℞.
Hypopodiō ē fulchrū & ſuppedaneū ſcānū
Homouſion conſubſtantialis dicit̄
Hemitriteus eſt febris ſemitertiana
Hendecaſyllabi ſūt uerſus q. xi. ſyllīs cōſtāt
Hodoepericon itinerarium dr, ī quo notāt̄
itine℞ loca & id genus.
Homoptoton eſt cum ſimiles caſus exeunt
uerba diuerſa.

I

¶ Intercentoriū a, cano recino circumcino
icino ꝑcino pcino ꝓcino & itercino: uñ
ītercētorius hic acci. p Graduali in miſſa
Itinerarię arę ab iter itinerarius, hic acci.
ara itineraria p altari portatili quod ex
priuilegio conceditur Cardinalibus
Interuerſa īteruertere nō ē ut ſe ſo ōēs Grāma
tici dicūt, callidē ſubripe, ſed ē potius aliū
de remoueſ, ne ꝑueniat ad locū deſtinatū.
Interregis īterregnū dr id tēpus, quo regnū
Rege uac. i. anteq̄ inde mortui locum no
uus Rex creat̄. & īterrex q̄ iterea locū Re
gis tenet.
Iuſtitiū dr quaſi iuris ſtatio.
Inteſtinarii ſunt medici q curant inteſtina
in quibus uaria morbo℞ genera naſcunt̄.
Infibulatio fit ualitudinis cauſa eſt autem
infibulare fibulam ponere: unde infibularii
Impoſtores ſunt qui alios decipiendo uen
dunt falſas merces: inde impoſtura.
Initiarię ferię hic ſummunt̄ pro feriis, quę
decernuntur ad ordinandos Clericos.
Ignitabulū eſt ignis receptaculum: hic acci
pit̄ p ignis receptaculo p forato tōſorio.

L

¶ Lithiaſeos lithiaſis eſt calculus ī ueſica.
Limitaneo bello, limitaneus a limite q ē ter

mius i agris & ido dicit/qa eqtes Rhodii ſemp pugnant aduerſus Turcas in limiti bus orbis Chriſtiani.

Legionarioꝶ/legio a/delectu militum dcā ī de legionarius hic accipiuuē legionarii ꝑ his peditibus: qui Batelliones uul. dicūē

Lucubratorio/a/lucubro/quod eſt uigilo lucubratorium

Liberatoria uēia a/libero liberatorius/hic liberatoria uenia accipiē ꝑ diſpenſatione Pontificia quę liberat clericos

Longobardos/Politianus langobardos ſcribit/qdam lingobardo/a/lingonibus Germanię & Bardis Galliaꝶ dicunt: und mutata .i. ī .o. Longobardiam.

Lepores marini: uide Pli. & Alb.

Leucophago/leucon/album/leucaſmos/cādor/hinc & cibariū albū apte leucophagū dē: hic accipiē ꝑ cibario albo catelaunico

Lupus ē inē gñra fīnoꝶ/q̄ lupatū qdā uoc.

Lipothymia ē defectio mediocris ſpirituū

Luxatio/luxo ſoluo: unde luxa ſeu luxata mēbra/quę ſuis locis mota & ſoluta ſunt

Lithanicus poteſt dici petrinus uel petroſus a lithos quod eſt lapis.

Lēmatū/lēmata ē captu & ſūma alicuius rei

Lecticulario/lecticularii medici hic accipiunē pro medicis adoleſcentibus/qui continue ęgro ad lectum/ad ſunt & caſus & euētus morbi referūt ad Protomedicū.

Luteria Pariſii populi inter Celtas Luteriam habent Oppidum/quod Pariſiēſis Epiſcopalis eſt.

Laciniario pediſſequo/lacinię ſunt in ueſte partes extremę: inde laciniarius/& hic accipitur pro caudatario Cardinalis.

Libitinam aliquando pro exequiarum impenſa ponit/aliquando pro ſepeliendi munere: quod olim pertinebat ad Cardinales quod fuit inſtitutum a/Marcello Pont. Max.

Licinię ſunt in ueſtes partes extremę lacinatim ceſę: uulgo dicunē incisę.

Ligones ſunt ruſtica inſtrumenta ferrea.

Legionarii tribuni hic ſummuntur pro nouemuiris Florentinis: qui dicuntur nouem Bacialienum.

Libripendes/libripens eſt menſurator ad ponderandas pecunias. Vide Priſcianus;

Lintcariorum/lintearii ſunt qui ueſtes lineas & telas uendunt

Locatarius eſt qui domum aut fundum in locationem conducit.

Lupanar/lupanar eſt locus meretricum/hoc eſt ubi lupantur meretrices & ſcortāē

Laurentalia hic accipiuntur pro feriis Sancti Laurentii.

Laniſtico/laniſtę qui familias exercent ad gladiaturam

Labyrintheo/labyrintus eſt locus angulis & itinerum reciprocatione inflexus & implexus ambagibus.

Leonarios a/leone leonarii ſicut/a/Dracone draconarii: hic leonarii ſummuntur pro his qui ferunt ſigna Leonis/& ſunt uexillarii in legionibus Florentinis

Laterariorum/laterari ſunt qui lateres in fornace coquunt.

Lanionum/lanii ſunt macellarii a/laniando dicti quia laniant Arietes/Vitulos/Sues/Agnos.

Lucanica ſunt Iſicia ex Suilla carne.

Longanones ſunt genus farcimicus a/farcis intestinis/quę replentur multis rebus uelut Sale/Caſeo/Carne/adipe ſanguine & aromatibus.

Loricarii ſūt qui faciunt loricas: nā uulgo lorica uerbo Germanico Panzeria dicitur

Labrone eſt Oppidum quod abeſt a/Piſis. xii. paſſuū milia: nunc Liuurnum dr.

Lycena eſt lupa & accipitur pro morbo qui dr morbus lupe corrodens carnes

Lararii/lararium eſt ſacellum penetrale/quo ſolent contineri ſacra/uelut imagines ueſtes uaſa & id genus: hic accipitur pro ſacriſtia; Vide Lampridium.

M

Multaticia pecunia a/mulcta mulcto/mulctatio & multatitius

Muneralì ambitu a / munere muneralis / unde lex muneralis quę eſt lata a / cincio / qua cauetur necui liceat munus accipere hic accipitur pro Simonia e'egantur.

Matralia erant matris matutę feſta : unde matralia pro feriis Virginis matris.

Meridiare / meridio uel meridior / quidam dicunt cibum meridianum capio : ſed eru ditiores pro ſonno meridiano capio : uidē Sueto. Corne. Cel. & Ci. de diuinatione.

Manulo / mani & manuli ſunt equi puſilli quos & Buricos uocant / accipitur hic pro equuliſco Britāno / qui uulgo dr̃ Vrbinus.

Muſices partes ſūt quatuor Harmonica Organica Rhythmetrica & cruſmatica.

Melobosis dr̃ ab ouibus paſcendis

Meſſorio Iuſtitio a / metendo meſſis inde meſſorius.

Mythologica centuria mythos latine fabu la dr̃ : mythologia uero ſermo & narra / tio fabularum / hic accipitur pro illo fabu lari librolo. Boc quul. Cētūnouelle dicit̃

Metaplaſmus eſt recti uſitatiq; ſermōis trā ſmutatio in alterā ſpeciē / cauſa ornatus metri aut neceſſitatis ſūt eius ſpecies. xiiii

Muſtela eſt que uulgo Donnola dr̃ / qua uti mur ad exthraēdos Palumbos ex turribus

Machęrophorus eques / machęra latine gla dius : machęrophorus gladium ferens / hic accipitur pro equite Sancti Iacobi / q gladium ruſum acu ex panno pictum in ueſte fert.

Metamorphoſis transfiguratio & transfor matio dr̃ μορφωσι ς enim mutatio dicit̃

Matrimę ſūt q̄ habent adhuc uiuētē matrē

Mauſolęum accipitur pro ſepulcro pretio ſo & recte hic accipitur pro mole hadria ni / que poteſt numerari inter miracula reſtantia orbis

Monetaria officina locus ubi cudit̃ mone / ta : uulgo zecca dicitur

Melio capitolino / meliū eſt cingulū ferreū circa collū : uulgo Gogna uocant.

Medimna ſiue medimnus genus eſt men / ſurę : Vide Ciceronem in Verrem

Monomachia eſt certamen ſingulare : uul go dicitur digladiatio μόνοσ ſolus μα / χια pugna.

Manduces effigies in pompa antiquorum ait Feſ. iter cęteras ridiculas formidolo / ſaſq; ire ſolebant / hic accipit̃ pro effigie Camelopardalis.

Mimi ſunt poemata ſine pudore laſciuiē effingentia

Molitorę / molitores dicuntur qui triticum moliunt : uulgo molinarii dicuntur.

Muliones ſunt q mulos ducunt ad uecturā

Malagmata / malagma eſt tanq̄ emplaſtrū quod mollit : Vide Celſum.

Melinū / melinus color eſt pigmētū cādidū quo utūt̃ mulieres ad albandam faciam

Myrotheciū eſt unguentorę repoſitorium

Monopodiū ē genus mēſę q̄ nitit̃ uno ped

Microſmos paruus mūdus : ūi plane uere urbs Roma dici poteſt paruus mundus.

Mantica eſt pera pecuniarum : uulgo man ticę Biſaccię dicuntur

Mentagra eſt morbus oriens in mēto / qda putant idem eſſe quod Gallicum genus morbi : ſed experti ſunt medici nō eē idē.

Meteoroſcopio / meteoroſcopiū eſt Aſtro / labium eo q; ſublimia & alta per illud in ſpiciantur.

N

Numeri hic nō accipiunt̃ / p his que nūe rant̃ aut p his quę mēſurant̃ / ſed p Rhy thmis q pedibus conſtant : Vide Cice. & Quinti. & Ariſt.

Nauiter aduerbiū : nā nauus ſtrenuus & ce ler dicit̃ a / nauiū celeritate dr̃ etiā ignauus

Natalicia uaticinia hic accipiūt̃ p notatio nibus geniturę / quę ab Aſtronomis fiunt ſecundum conſtellationem mathematicā

Nundinatoria lege a / nundinis nundinor ideſt palam uēndo / unde nundinatorius hic accipitur pro lege de Simonia

Nauticum antidotū accipitur pro Elactua rio contra marinos morbos.

Nouacula culter tonſorius dr̃ a nouo. as. q; nouat / hoc eſt radēdo ut deat̃ nouuz facer̃

Nouendialia Pontificia ſunt ferię / q̄ Pōt.

Max'. defuncto per nouem dies fiunt.

Nouellare eſt nouas uites pangere: uid Sue.

Nũdialia a/nutio nuntialia feſta/hic acci
piunt̃ p feriis Apl'orũ/q'nuntii dicunt̃

Noſocomion Hoſpitale ĩfirmorum

Nũmularii ſunt Menſarii minutiores qui
nõ referunt rationes ĩ Codicem.

Nouelletũ eſt Vinea malleolis cõſita

Nyſſa repagulũ eſt equorũ.i.carcers unũ eq
mouentur.& ẽt meta ad quam currunt.

Nenia ſũt cãtus funebres & ultimi/qui de
functo canunt̃: und quidã putant ponta/
nũ improprie appellaſſe nenia carmina
nutricum allicientiũ ad ſõnnum ĩ fontes.

O

❡Oecumẽicus latĩe uniuerſalis ad totũ or
bẽ ptinẽs/hic acci. p Magiſt .G.S.Dñici

Occẽtoriũ/occẽtaſ ẽ canore caneſ: und oc
centorium: hic acci. pro Miſſa alta

Oiſarii'cõmẽtarii/oiſaria & oiſarius oĩs gñ
ris hic elegãt oiſarii cõmẽtarii a ccipiun t̃
p Quolibetis Theolo quales ſũt.S.Tho.

Oreę/orea frenũ ẽ quo ora frenãſ/auctor
ẽ Feſt. nũc dſ orea id genus freni/quod
uulgo morſum a/mordendo uocant

Opiſthotonon ẽ rigor quo caput ſcapulis
intenditur.

Oenopolium Taberna Vinaria dicitur

Oporotheca ẽ repoſitoriũ fructuũ autũna
liũ. Nã opora fructus autunnales & theca
repoſitoriũ: uide Varronem in Re Ru.

Omphaciũ ẽ Vinũ ex uua acerba factũ: nã
Gręce ὄμφακεσ dicunt̃ Vuę immaturę.

Onomatopoeia eſt nomen de ſono fictus
ut tinnitus ęris/clangorq; tubarũ.

Orbita eſt ueſtigiũ tritum & iſignitum cur
ruum in itinere decurrentium.

Obryzum aurum eſt quod ſępe igne exu/
ſtum & cãdefactum/uulgo uocant 'A urũ
de Coppella/quod eſt puriſſimũ.

Opiliões cuſtodes ſũt oniũ.

Orearii ſunt q frena faciunt/nã orea eſt ge
nus freni: ut ſupra dictum eſt.

Obſignatores hic acci. p Referẽdariis & Da
taris Pont. Max. qui obſignant libellos.

Oſſuaria ſũt tãq̃ cimiteria/qđã dicũt oſſa/
ria ſicut ſanctaria nõ ſanctuaria: ut. Pñſ.

P

❡Pręfecti pñtralii/penetrale a penu/& põt
dici ſacrificium penetrale & quãdoq; ſara
rariũ: qđ uulgo uocãt Sacriſtia: unde pfe
cti penetralii/operarii uulgo dicuntur.

Paraphraſtes iterp̃s dſ/q nõ uerbũ ex uer
bo aut aduerbũ/ſed ſenſũ ex ſẽſu trãsfert

Paradoxa inopinabilia ſeu admirabilia.

Pędia iſtitutio eſt ad bonas artes/unde ex
Xenophonte pędia Cyri.

Protologia prima locutio dſ: & hic accipit̃
pro pręfatione ĩ miſſa.

Palingeneſiacũ/palingeneſia regeneratio
& reditio poſt tempus animarũ ĩ corpus:
hic accipit̃ p ſacro reſurrectionis

Proſeucha obſecratio uel oratio/q̃ Deus
rogaſ deũ quaſi προσευχὴ/qa ſit opus at
tẽtionei orando προσεύχω.n. attendo

Pyrgus latie turris dſ/ſũt ẽt q pyrgũ dicũt
ἀπὸ τοῦ πυρὸσ/qa tẽdat ĩ acutũ hi ac
cipit̃ p ea turri quę ĩ ecclefiis campanilis
dſ tendens ĩ acutum.

Patibularia faſcia a/patior patibulũ ẽ crux
& hic acci. p ſtola ſacerdotali ſignata cru
ce & q̃ i modum crucis circunducitur.

Perpẽdiculũ ẽ iſtrumẽtũ fabri lignarii ſeu
ęmẽtarii: ut. Aſco. & .Ci. ad At. & ĩ Acad.

Pecuniaria uectigalia hic acci. p pecuniis ĩ
nũerato/q̃s debẽt habeſ Car. ĩ redditibus

Poſtulatorios lib'ellos/poſtulo ſignat re/
quiro & ſuſ peto unde libelli poſtulato/
rii accipiuntur hic pro illis petitionibus
que uulgo ſupplicationes uocant̃

Pręſidariam pręſidere eſt ad opẽ pſtãdã pſeſ
ſe/unde & pſides & pſidẽtes: hic acci. pſi
daria toga p illa toga Cardinalea/qua
utunt̃ auditores Rotę.

Permutatoriis lĩtis a/muto cõmuto demu
to immuto & pmuto/und permutatorius
hic accipiunt̃ p lĩtis cambii quibus pecu/

nię de loco ad locum permutantur.
Pontificii proſcibę a/ſcribo ſcriba pſcriba
Proſcriba.n.eſt loco ſcribę:hic acci.p Vi
cecãcellario.S.R.C.q gerit uices.S.Lau
rẽtii/q fuit ſcriba ſeu cãcellarius Pont.
Panegyrici ſũt ſermões laudatiui/qbus Re
ges laudãť/quales ſũt.C.Cecilii Plinii La
tini Pacati, Mamertini Nazarii & hoꝝ ſimi.
Phęcaſius ẽ calceus/uñ phęcaſiatus calceatus
Polytropus diciť multimode prudens
Perniunculo pernio ẽ morbus pedũ ex ni/
mio frigore naſcẽs Theo.gazes uocat pni
tionẽ i pble.Ariſt. Trapeſũtius appellat
puſtulas miliares/neſcio quare
Perſonati pſona dr facies ficta/q̃ Gr.πρό
σωπον uocať/uñ pſõatus laruis indutus
Parerga dicũť ea/q̃ pt pppoſitũ alicui rei ad
diciũť ornãdi cauſa ideo dicit parerga ue
ſtitui eẽ adiecta tãq̃ pictuř & elegãter dicit
Pugillatorio folle a/pugno pugillatorius
Plau.extẽplo herele te follẽ pugillatorium
faciã:uulgo pila groſſa dicitur
Pila luſoria ab πιλέω ęquo φ forma ſphę
rica ſit/q̃ eſt omni ex parte equa uel a/pi
lis/φ pilis infarciri ſolet
Poſtomides poſtomis ut ait No.ad cohibẽ
dã tenaciã naribus imponiť/qdã dicunt
eſſe inſtrumẽtũ ligneũ qdam ferreum
Poſtilenę dr a/poſt & ſtãdo/ẽ lignũ icuruũ
ſeu locum/quod iumentorum cauda po/
niť uulgo Strachale diciť
Plaudoꝝ canũ/plaudi canes dicũť q habẽt
pendulas ampliores aures/quales ſũt q iſti
tuũť ad uenatũ coturnicum:uugo Brachi
Qualeaꝝ dicunť.
Petaſi magna cõtẽtio ẽ inter grãmaticos/
utrũ petaſus ſit accipiẽdus p calciamẽto
an p pileo nos libentius pileũ appellabi/
mus
Pſichrolutres dr q aqua frigida utiť i lauã
do ei balneo frigido delectãť ψυχος fri
gus λουτρον balneũ & lauacrũ:uid Sen.
Pneumonici/pneumon latine pulmon:uñ
pneumonici/q̃ iflãmatiõe pulmõis uexãť
latine dici poſſũt pulmonarii uid Colũ.
Parentalia Senatoria accipiuntur pro
inferisquę Cardinalibus defunctis fiunt
Proſodiaꝝ auctore Gel.ẽ accẽtus/quã tũ
moderamẽtũ/tũ accẽtiũculã/tũ uoculati
onẽ dicebãt fit a πρὸς ad & ᾠδὴ cãtus:
Paroemia puerbiũ dr ad res & tẽpora ap/
poſitum & accomodatum.
Philocalus dici lati.põt pulchr elegãs bõus
Prępon πρέπον lati.decoꝝ:ui.Ci d offi.
Protheſis eſt appoſitio qdã ad pricipiũ di
ctiõis lrę uel ſyllabę ut gnato p nato.
Phonaſcus latic dr pnũtiatiõis magiſter &
moderator:ui Quint.i.xi.& Sue d Aug.
Pedagogimachia acci.hic p pedagoꝝ pugñ
Paradiaſtole eſt/q̃ p dilatationẽ fit/ut ipſe
aptiſſime exemplu docet.
Paranomaſia aut pſonomatia agnomina
tio latine dr:uulgo Biſticius dr:ut ipſe cla
riſſime exemplis docet.
Phyſiognomon q ex cõiectatiõe oris & uul
tus cõiecturã facit hominũ naturę: uide
Alber.de animalibus
Parilibus in urbis Romę natali parilia ce
lebranť/φ.xi.kal.maias Romulus urbẽ
condidiſſet dicta parilia ſunt a pale pa/
ſtoꝝ dea ut ait Varro:
Pẽniculi ẽ qd poniť i turri/ut ĩdicet flatus
uẽtoꝝ/uerbo Germãico Bãderola uul.dr
Pędotribes eſt q docet pueros.
Palinodia recantatio
Parthenius uirgineus/,unde parthenioe
uirginalis idest poema uirginale.
Pulpamentum a pulpa.
Pomęriũ feſtis quaſi pmuꝝ dicit.i.muro
pximũ & eſt ſpatiũ/qd neq; curari neq;
habitari fas erat
Ploſtrũ idẽ qd plauſtrũ/& ẽ curriadũ ęgro
rumquale genus paupeꝝ uidemus ĩ urbe.
Patrimę ſũt q̃ habẽt adhuc uiuentem patrẽ
Peculatus eſt furtum publicę pecunię
Portoriũ ẽ exactio & naulũ & uectigal qd
ſolui ob tranſitum & lationẽ mercium
Poſtliminium de iure poſtlimii uid Ci.ad
Quitũ/a Feſtũ & Pau.iuriſcon.Nã qd bel
lo amiſimus ſi rurſũ recipiamus/dicimus
poſtliminio recipere
Pollubra malluuia/pollubrum eſt uas quo

manus lauāt:uul. Bacile dr̄ uid Nonium
Pararii ſūt p xōte:uide Sene. de beneficiis.
Pharmacopolę ſunt q medicinas uendunt
Propolę ſunt negociatores q emūt/ qd mi
noris/ut uendant p luris
Populetū eſt locus/quo populus in quin/
cuncē conſeri ſolet..
Phalangarcha/phalanx eſt quadrata acies
nomen eſt Macedonicum: inde phalāgar
cha decurio phalangis.
Petauriſtaꝝ petauriſtę ſunt q aut circa ha
ſtas ſe uoluunt/aut per circulos tranſeunt
uulgo uolutatores uocantur
Planipedia mimos ſignificat
Parazoniū eſt gladii genus quod accingit
ad zonam.
Prodromię ferię hic accipiuntur p feriis. S
Io inis: Nā prodromos pręcurſor dr̄.
Piſtrillū Priſ. dicit diminutiuū eē a/piſtrio
Purpuriſſū ē color/quo mulieres gēas tīgūt
Phthongus eſt ſonus.
Pedū eſt paſtoralis Baculus in curuus.
Pſolētari pſole latine pputiū/und pſelenta
rię ferię hic ſūmunt p feriis circūciſiōis
Pagana fana hic accipit p ecclesiis rura/
libus/quę pagatim ſolent ſtatui.
Paradigma ſignificat exemplum

Q

Quatriduanę intercalarię ferię/hic accipiū
tur p quatur tēporibus menſis Februarii
qbus indicit Ieiunium anniuerſarium.
Quatuoruiratus & quatuoruirale officium
dr/ſicut triūuiratus & triūuirale: hic acci
pit pro foedere quod eſt inter Pont. Maxi
mil. Galloꝝ & Hiſpanoꝝ Reges.
Quęſtiōe adhibita/quęſtio hit multas ſigni
ficatiōes: hic accipit p tormēto ad eruen/
dam ueritatem.
Quęſtionarius pprie hic accipit p Inqſi/
tore: ut fuit. S. Petrus Martyr.
Quotenaꝝ literaꝝ. i. ad quātū numeꝝ li
teraꝝ prouenerunt.

R

Regalia fulmīa ut ait cinna ſūt/quoꝝ ui
tangit & comitiū & principalia urbis libe
rę loca/quoꝝ ſignificatio regnū ciuitati
minat: fulmina autem ſunt. xli.
Recuperatoria lege/recupero redimo/&
rem amiſſā rurſus acqro: unī recupatorius
Rituales libri/ritus ē mos & approbata cō
ſuetudo/quā oēs ratā habēt: hic accipiunt
p libris cęrimoniaꝝ/& rituales pręfecti/
q nunc magiſtri cęrimoniaꝝ.
Reciproca pcentoria/reciprocū quod acci
piunt p antiphonis quę dicūt in introi
tu Miſſę
Ratiōales/ratio ē qua homo diſtat a/bel
luis/ab ea ratiocinor/ratiūcula/rationa
rius & rationalis q dici poteſt calcu lato
uulgari ſermone.
Ricinium dr̄ a reiiciendo: Feſtus ricinium
eſt omne ueſtimentum quadratum
Ramentū eſt particula minuta cuiuslibet
rei ut ramentum auri/ramentū ferri.
Ronchus quanq̄ ſit ſonus ſtertentis/ponit
tamen ſępe pro deriſione.
Reticulū diminutiuū a/rete/hic accipitur
pro illo reticulo ſpiſſo/quod ob oculos p
ſonati ponūt/quo uideant & nō cernant
Rhopalum eſt baculus clauus
Recuperare eſt rē amiſſam rurſus aqrere:
und recupatores uide Ci. in Orationibus
Rhombus eſt machinula quędā/qua uerſā
do foeminę lanam ad tramā nent
Repignerari eſt rē pigneratā pſoluta mer
cede recipere/uulgo reſcodere dicitur
Redimicula ſūt ornatus capitis mulieꝝ.

S

Sūmariū a/ſūmo eſt notatio ſūmaꝝ p
ſingulas ſūmas: uid Sene. xxxiiii. epiſtola
Salſamentarium a/ſalio inde ſalitum ſalſa
mentū ſalſura/ſalarii & ſalſamentarii/q
ſalſamenta condiūt: uide Ci. ad Verem.
Saginariū ſagino pinguefacio/und ſagi
ne p pinguitudine artificioſa: Saginariū
aūt locus eſt ubi altilia ſaginantur: uide
Varrone in Re. Ru.

Sacerdotiriis comitiis/ſacerdotitia comi/tia hic accipiunt/p cōuētibus epālibus/q fiūt quādo clerici ordinātᵉ ad ſacerdotia.
Sextū librū cōpilari fecit Bonifatius .viii āno.m.ccc.q ſequitᵉ quinq librōs decreta hū q habet titulos & capi. ſicut Decretales
Septemdiale a/ſeptē ſeptemtriones/ſepti/collis/ſeptim/ſemptemdiū & ſemtemdiale & dicit munus/qa beneficiū redemptionis.vii.horis quodāmodo peractū eſt
Statatia menſione a/ſto ſtabilis/ſtabulum ſtatio/ſtatiūcula/ſtationarius/ſtationalis ſtatiuus & ſtatarius
Siniſtrale ſiniſtra manus leua eſt/inde ſiniſtrale ſicut deſtrale/& accipitᵉ p manipulo ſacerdotali:q in ſiniſtra ponitur
Sebaceis funalibus/ſebū eſt pinguedo ex qua fiūt cādelę legitᵉ tū & ſeuū/ind ſeuo ſus/qdam etiā ſepū a/quo ſepo quod eſt ſepum impono
Suburbano palatino/ab urbe urbicus ſub/burbium & ſuburbanum/quod eſt prędiū ſeu uilla ſub urbe
Salutatoris a/ſaluto ſalutaris/ſalutatio/ſaluriger/ſalutator & ſalutatoriū: quod locus in quem ſalutantes introducuntur
Spectatorię fiſtulę/ſpecto frequentatiuum ſignat ſępe ſeu fixe intueror hinc ſpectacula & ſpectatorius.
Symmetria ē cōmēſuratio/nō habt nomē latinū:ut ait Pli.hoc utiē ſeqnē uictruius
Strena eſt munus/quod datur diebus feſtis aut initio āni noui/ut ſolebāt dare Card. de ſtrena uide Sue.in uita Cali.
Syllabico ſyllaba a/συλλαμβάνω/q̄d eſt compręhendo hinc ſyllabicus/& accipitᵉ hic pro cognitore ſyllabarum.
Saccarea placenta/ſaccarū eſt mel in arundinibus collectū:uide Papi.& Sene.hic accipitᵉ p edulio teſtuacio/quod ex amigdalis decoriatis & cōtuſis ex ſuccaro fit/maza panis uocatur.
Ex pilo in Aſia & cypro fiunt ueſtes ex caprarū pilis/quę ſymballotę dicuntur.
Succuſſario a/ſuccuſſo frequētatiuo/ſucuſſor/ſuccuſſator ſuccuſſo/ſuccuſſatio ſuccuſſatorius & ſuccuſſarius inceſſus qui ſeſſorem ſuccuſſat
Sphęromachia pilę luſoriſ certamen.
Syderatio eſt genus morbi/quod totū quādoq corpus percutit/quod ex/ſyderea q̄ dā ui uenire dicatᵉ:uide Pli.
Solio ſoliū ē uas i balneis quo lauātᵉ hōes
Scopon Gręci uocāt lignū/ad quod ſagittarii ſagittā dirigunt:nūc uulgo dicitᵉ Berſaliū & Broccus qa.eſt in eius cētro ſigillum atrū:uide Sue.& Macrob.
Synaloepham Synaloephę eſt p interemptionē cōcurrentium inter ſe uocaliū lubrica quędā dictuſq; colliſio.
Schematon ſchema eſt figura & ornatus cuius ſpecies ſunt.xii.
Stratagematon ſtratagema eſt calliditas rei militaris & cōſiliū:uide Frontinum.
Schemata lexeon ſunt.xvii.magis neceſſaria:uide Grammaticos.
Symploce eſt cōplicatio cōgreſſio cōplexio
Synzeugma eſt cōiunctio.
Stercorariū ſtercorarius a/um.quod adſtercora ptinet:uide Varronem in Re Ru.
Satyris ſatyri ſunt natura ſalaces & dicūtᵉ a uirili membro:quod Gręci σάτυρ uocant:uide Pli.
Soliloquii ſoliloquus qui ſolus loqtᵉ/& ſoliloqū quod p nos cōtēplādo loq ſolemus hic apte arcana ſoliloqa acci.p ſecr.i Miſſa
Syrmata ē cauda ueſtis tragicorū:uid Sen.i troag.& deducitᵉ a/σύρω quod eſt traho.
Sacrario ſacrariū nō uidetᵉ eſſe qd multi dicūt.i.q ſacrariū ſit repoſitoriū ſacrorū/ſz eſt cęnobitū potiū uirginū Deo dicatarū uulgo monaſteriū monial.ū:ui.Cl.i Ver.
Semiſſibus ſemis ſignat dimidiū:Romāi diuidebāt totū i.xii.partes/quarū ſingula dicebātur uncia/& totum as:quod diuiſū faciebat duas ſemiſſes
Statera a/ſtādo dcā/q ſtāte lib. pēſatᵉ farīa
Siniſtrorſū dr/ſicut deſtrorſum.
Scalpturato a/ſcalpo ſcalpturio ſcalptura/ſcalptū/ſcalpelef & ſcalſuratū gēus i quo albaria tretoria ſcalpro radunt in ſuperficie uulgo ſgrafiatū uocant.
Synchronica ſyn ochronos eiuſdem ſeculi & ętatis homo:unde ſincronicus.

Digitized by Google

Secularii ludi ſeculaſ ſcẽteſimo'quoq̃ ãno fiebãt & dicebãẽ a ſeculo:hic ãnus ſecl'is acci. ꝑ ãno Iubilei/q.c.quoq̃ ãno fiebat.
Sauciarioꝝ/ſauciarii dicuntur Medici uul nerarii chirugi
Stipem/ſtips eſt pecũia q̃ pauperibus daẽ ad ſuſtentandam uitã & habet' alias ſigni ficationes.
Scrobibus ſcrobes ſunt foſſiones & foueæ
Scipione ſcipio baculus ſiue uirga eſt
Speuſticios panis ſpeuſticius dẽ a feſtinati one:uid Catonẽ/nã ſpeuſticius ἀπὸ τοῦ ἀπεύδειν q. accelerare ſignificat.
Subſtillo ſubſtillũ hic accipiẽ ꝑ tẽpote ante pluuiam/quo Cardinales mutant togam & dẽ ſubſtillum ꝙ iam ſtillet
Stationarii milites qbus cauſa cuſtodię ſta tio aſſignaẽ/hic accipiunẽ pro peditibus qui uulgo dicunẽ della guardia.
Sagaꝝ ſaga dẽ mulier uenefica:ui đ acronẽ q̃ carminibus mala uel auertit uel infert.
Simbella eſt quã bilanciolã dicimus:q̃ mo netam an iuſti ſit ponderis examinat.
Sicli ſiclus apud nos quarta pars uncię
Scapi trutinarii hic accipiuntur pro lanceo lis in bilance
Stipendiarii argentei nũmi hic accipiunẽ pro ſolidis nummis.
Sextans ſũt ũcię duę quaſi ſexta pars aſſis.
Spondylus q ponẽ nimia parte fuſi quo tornante foeminę melius nent
Schenobatũ ſchenobates funãbulus eſt & q ꝑ funẽ incedit σχοῖνος funis dicitur βαίνω aſcendo.
Saltuarii ſũt ſaltuũ & ſiluaꝝ paſtoraliũ cu ſtodes:uulgo uocanẽ guardie ãlle bãdite
Syncipita ſuilla apud antiquos erant inge nere edulii ſapidiſſimi
Silicarii ꝑfecti ſũt ad ſil'candas & muniẽ das uias:uide Frontinũ de aquis hic acci piuntur pro magiſtris uiaꝝ
Sãdalia ſãdaliũ ẽ caligaꝝ ſeu calceoꝝ gẽus nã Gręci σανδάλιον ſoleam uocant.
Subfibuli ſufibulũ eſt quod fibula nectiẽ hic accipiẽ pro pallio archiẽpali
Strophii ſtrophiũ eſt faſcia pectoris:hic ac cipiẽ pro ſtola ſacerdotali
Sacellarii a ſacello hic accipiũẽ ꝓ cappellãis
Supplicatorii libelli hic accipiuntur pro li bris proceſſionalibus
Scuticula eſt genus uerberis:quod uulgo di ſciplinam ſeu fruſtam uocant
Schęniſmata ſcheniſmos eſt mẽſio terrę.

T

T oreutes artifex coelandi τορεύω .n. ſculpo & coelo ſignificat:uid Ply.
Trinoctio/trinoctium a/nocte ſicut bino ctiũ & quadrinoctiũ accipiẽ ꝑ illis tribus noctibus natalis Domini in quibus ho mines maxime conſueſcunt ludere
Triumuir Plũbarius/triumuir nomẽ mag iſtratus/quẽ tres collegę adminiſtrãt/hic accipiẽ ꝑ eo magiſtratu/q ꝑeſt plũbatuſ Pontificię:uulgo magiſter plumbi
Tapetogogia omniũ tapetoꝝ ſupellex.Nã tapetum & tapete eſt tegmen ex uillis lõ. gioribus factum:uulgo tapetũ
Tractoria/tractoriũ eſt in qt Vitruuius/ quo onera machinis ptrahuntur/aut ad altitudinẽ ſublata collocantur.
Topiariũ ẽ opus ex frutice factũ/& dicẽ ἀπὸ τῶν τόπων uide Pli.Cęcilium.
Tectorio/a/tego tectoriũ/quod eſt cruſta ex calce ad muꝝ tegendũ & ornan dum facta:uulgo tunicatum dicẽ.
Topographia/topos latine locus/& topi cus localis ind topographia loci deſcrip tio uel poſitio & topotheſia dſcri.loci ficti
Tropologicus:tropus ẽ figura & cõuerſio hinc tropicus ꝓ figuratiuo & tropologi cus figuratus ſẽſus/q tertius ẽ i ſacra ſcri tura:uid Aug. Gre.&.D. Tho.i.i. par.
Theriſtrũ ẽ ueſtis leuis:uiđ Hie.hic accipiẽ ꝓ ueſte ſẽui iterioti/qua ſolẽt uti pricipeſ i ęſtate/ut leuitate ponderis calor arceaẽ
Tolutim quaſi uolutim.i.uolubiliter:ide tolutarius equus:q uulgo portans dicitur
Tieldonibus & aſturconibus uid Pli.
Theriotrophia/theriotrophion ẽ locus mu ro & maceria ſeptus ubi fere alũtur:uul go Barcus dẽ qualis eſt Papienſis & Vrbi natenſis.

Tetanos eſt neruoꝝ cõtractio/qua nerui rigore quodã colligũt nec poſſũt extẽdi
Tomẽtariaꝝ/ tomentum eſt lana raſa: uulgo dicitur borra.
Tympanizet/tympanũ ẽ iſtrumẽtũ mẽbranaceũ: qd uirga pulſat tabaꝝ uocit uul.
Tintinnabulũ uel tintinnale a tinnio/qd de metallis dr̃ cũ ex eoꝝ pulſatiõe ſonus efficit: uulgo campana uocatur
Teredinis teredo eſt uermis in ligno oriẽs dictus a terendo.
Talpa eſt animal cęcũ Virg. aut oculis capti fodere cubilia talpę:
Technam τέχνη ars apud noſtros dicitur hinc techinites calotechnius & id genus
Teſſeris/teſſera ht uarias ſignificationes hic accipiũt p his qbus i tabula luſoria ludit & ſũt quadratę & habẽt pũcta: uul. Dadi uocant τέσσαρα quatuor.
Toralibus/toralia lecti ſtragula dicũt.
Teloniarii publicãi dicũt ſiue collectores uectigalium.
Trigeminã dicũt eẽ portã. S. Pauli
Tribuni plebeę ſodalitatis hic ſũmũt p uexillariis Florentinis: q uulgo dicunt confalonerii compagnię
Triente/triẽs ẽ quatuor unciç tertia pars.
Tibialia ſunt opertimẽta tibiaꝝ
Torcular eſt inſtrumentũ uinariũ aut olearium quo oliue frangunt.
Typus forma figura imago exemplar
Togatę ſũt comędię Rõane a toga dictę.
Tiara eſt ornamentũ capitis quo uti ſolebant Reges Aſię.
Threnodiis/threnodia cantus lugubris nam threnos latine lamentũ dr̃.
Tribularię eccl'ię hic ſũmunt p eccl'iis collegiatis/q i ciuitatibus ſolẽt tributi decẽni
Tranſenna cõmuniter accipit p feneſtra uel pro loco p quem aſpectus & oculi trãſgredi poſſunt.
Tribadicis/tribades dicũt mulieres i luxuriam uiriles ἀπὸ τοῦ τρίβειν q eſt fricare & eſt coitus portentoſus.
Tetanothrũ/tetanothra ſũt medicamenta ad erugandam & extendendũ cutem
Tutulo/tutulus eſt uelũ ornamentũ capitis quo utebat flaminica/hic accipit pro uelo monialium.
Tendicula laqueus eſt uel pedica
Teopiania uide Alb. d quatuor coequeuis
Theoria ẽ cõſideratio ſpeculatio & cõtẽpla.
Tetrateuchus uolumen quatuor libroꝝ/a tetra quatuor & theuchos uolumẽ/q iol habebat i manibus ubi tractabat de Medicina d Legibus d Philoſo. & Theo. ſeparatĩ
Tympanites genus eſt hydropiſis.

V

Vectigalibus uectigal tam capit ex publico q̃ ex priuato mus
Vectigalia decumana accipiunt hoc p deci/
Valitudinariũ locus/i quo i firmi curãt uulgo Hoſpitale dicitur uide Sene. ad Lucil.
Viperę/uide Ply. & Alber. d animalibus
Veredarioꝝ/ueredus eſt equus uelociſſimi curſus/unde ueredarius a/ueredo/ſicut a caballo caballarius & hic accipitur pro caballario curſore de poſitis ad poſita
Vertigo idem quod uertex/dictus eſt morbus quia ob oculos quędã uerticoſa & rotatilia circũagi uideantur Gręci ſcomata ſiue ſcotomiã dicunt/uide Macro. i ſatur
Ventilabro/uentilabrũ eſt inſtrumentũ/quo triticum uentilatur auctor eſt Colu.
Vitriario/uitriarii ſunt qui flãdo cõflãt ad ignem: uide Sene. ad Lucil. & Ply. in .xxxvi. uitriarii nũ maxime excellũt Ve.
Vaticinia annua hic accipiunt p iudicia anni Aſtrologorum.
Veterinarios/ueterinarii dicuntur qui curam ueterinorum profitentur, qui & iumentarii dicuntur a/medicina iumẽtoꝝ
Vitrici uitricus eſt matris uir
Voluptariorum/equites uoluptarii hic accipiuntur pro fratribus gaudentibus.
Vlnam/ulna capitur pro cubito.
Vibex eſt ſignũ reſidens uerberis i corpor.
Vtriculariorꝝ/utricularii ſunt q fiſtulã ex utre inflãt/uulgo Cornamuſini dicunt.
Viciana eccleſię hic ſumitur pro eccleſia parrochiali/quę in uia ſolet ſtatui nam ex pluribus uicis conſtat urbs.

τέλος.

5840035

Digitized by Google

Digitized by Google

CF005268582
5840035

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google